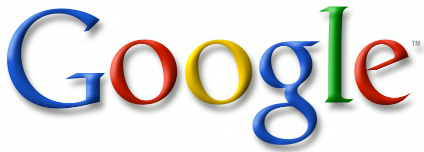
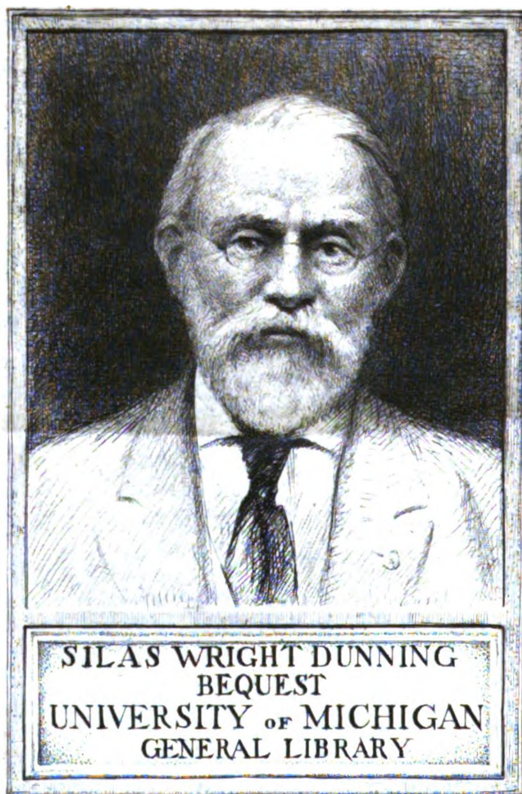

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

EUROPISCHE
MERCURIUS.

EERSTE DEEL.

Van 't Jaar 1733.

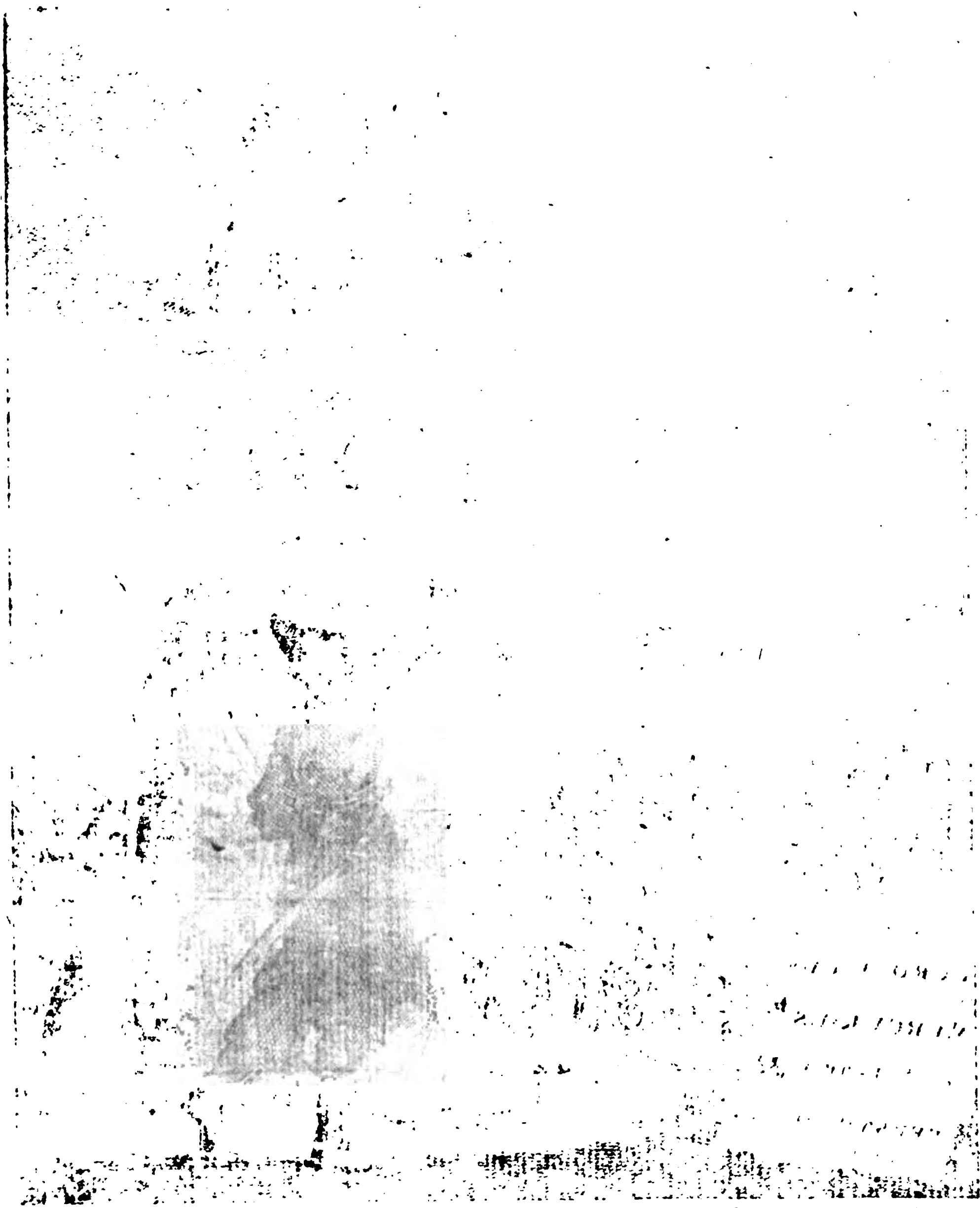
UITLEGGING VAN DE TYTEL-PRENT.

Beschouwer, zie dees Tytelplaat;
Zy toont u Polens Weezenstaat,
Dat, door zyn' Koning te verliezen,
Thans weêr een ander moet verkiezen:
Waarom men zylings in 't verschiet
Augustus Tombe of Grafsteê ziet;
Terwyl men ook de Poolsche Kroon
Omhoog voor yder ziet ten toon,
Waar naar wel veele zullen ryken,
Doch daar 'er één meê zal gaan stryken.
't Streelt alles nu den Vorst Primaat,
En binnen Warschau den Senaat.
De Geestelyken, die nooit missen,
En bovenal de Lojolisten,
Te woelen daar 't het Kroonrecht geldt,
Begeeven zich om stryd te veld.
Ei, ziet de Loopers eens met hoopen
Van alle kanten derwaarts loopen,
En wederkeeren met bescheid
Hoe dat het met de zaaken leit;
Terwyl men Wagens vol Dukaaten
In Polen zendt, om de Magnaaten
En Edellien in zyn belang
Te winnen. Maar, zie in den drang
Der Goden Boô zich ook vermengen,
Het geen de Poolen graag gehengen,
Wyl hy in 't laaden van de poen
Al mede schynt zyn best te doen:
Stanislaus kan hem 't meest behaagen;
Hy heeft op hem het oog geslagen,
En denkt hy 't waardig is, die Vorst,
Dat hy weêr Polens Rykskroon torst.
Men wil Stanislaus keur beletten,
Dies ziet men reets de Sabels wetten,
Waardoor wel eens, uit nood, het recht
Der Poolsche vryheit wordt beslecht;
Die steekt vol moeds het hoofd weêr boven
Door 's vyands kop en romp te klooven:
Dan treedt die Held weêr op den Throon
Dien hy verdient, zyn deugd tot loon.
Maar kan hy, zonder bloedvergieten,
In Vrede 't Kroonsgeluk genieten,
Zo zien de Poolen, van den druk
Des Krygs bevryd, hun grootst geluk.

te Amsterdam by de Erven van J. RATELBAND en Compagnie 1733.

J. Ruyter inv. et fec.

Printed in the Netherlands

Nederlandsch gedenkboek of

EUROPISCHE MERCURIUS;

Berichtende

De Gesteltenissen der Zaaken van Staat en Oorlog, in alle Heerschappyen en Landschappen van

EUROPA,

Benevens de aangrenzende Gewesten.

Voorzien met alle Placcaaten, Edicten, Manifesten, Aanspraaken, Brieven en andere autentyke Stukken, van den tegenwoordigen tyd.

Historisch beschreven door J: H.

XLIVste Stuk Eerste Deel.

VERVATTENDE

De ZES EERSTE MAANDEN van het Jaar 1733.

Versierd met kopere Plaaten.

t'AMSTERDAM,

By de Erven van J. RATELBAND en Compagnie, op den hoek van de Kalver-Straat, en den Dam. 1733.

BEKENDMAKINGE.

By de Drukkers dezes, is ook gedrukt en te bekomen ten dienste der Reizigers, en Liefhebbers, het *Geographiesche Toneel* of uitgezogte *Kaarten*, tot gemak der Officieren, enz. behelzende alle de *Generale Kaarten* van de *Weereld*, met de byzondere, der *Plaatsen* daar den Oorlog in *Europa* gevoerd wordt, en de *Plans* der *Forten*, die meest aan tegenwoordige revolutien onderworpen zyn, enz. Dit werkje bestaat in 38. *Kaarten*, en werd in lang Octavo gebonden, om in de zak te dragen. 't Zelve is mede in 't *Fransch* by hen te bekomen.

Item de *Beschryvinge* van *Amstelredam*, en de eerste Oorspronk der Heeren van Amstel en Amstellant, haar Vergrootinge, Rykdom en wyze van Regeeringe tot den jaare 1691. Beschreven en vermeerdert door *Casparus Commelin*. 2. Deelen in Folio.

Item het *Leven en Bedryf* van den Heer *Michiel de Ruyter*, Ridder, Luitenant-Admiraal van Holland, enz. Beschreven door *G. Brandt*, in Folio.

Item de Historie van *Carel* den XII., Koning van *Zweden*, in 't *Fransch* geschreeven door den Heere de *Voltaire*, en naar zyne aanmerkingen, en die van den Heere de *La Motraye*, verbetert, en in 't Nederduitsch gebragt door *J. Haverkamp*; voorzien met de afbeelding des Konings, en een nieuwe Kaart van alle zyn Optogten, in Octavo. 2 deelen. NB. voor de Liefhebbers zyn ook eenige weinige Exemplaren op groot Papier gedrukt.

Item het Leven en Daden van *Frederik Augustus*, Koning van *Polen*, en Keurvorst van *Saxen*, in Octavo.

Item de *Wegwyzer* door *Amsterdam*, zynde een beknopte Verhandeling van desselfs eerste Opkomst, Vergrootinge en tegenwoordigen Staat: met aanwyzinge der Graften, Straaten, Markten, Geestelyke en Waereldlyke Gebouwen, benevens eene Beschryvinge van het heerlyke Stadhuys, met een verklaringe van de Beelden en het Schilderwerk, op de Burgerzaal. In Octavo, met veel kopere Plaaten.

Item de *Beschryvinge* van 't *Stadhuys* apart, in 't Duitsch en Fransch, met Plaaten in Octavo.

Item *le Guide ou nouvelle Description d' Amsterdam, Enseignant aux voyageurs & Negocians, sa splendeur, son Commerce & la Description de ses Edifices, Ruës, Ports, Canaux, Ponts, Ecluses, &c. &c. &c.* in Octavo.

Item by dezelve zyn te bekomen meest alle de Boeken van Nederduytsche Schryvers, zo Godgeleerde, Historische, Medicynsche Regtsgeleerde, Poëtische; en ook wel voornamelyk die, welke den Koophandel betreffen.

EUROPISCHE MERCURIUS;

Behelzende

De voornaamste Zaaken van Staat en Oorlog, voorgevallen in alle de Koninkryken en Heerschappyen van Europa; benevens eenige meldenswaardige Tydingen uit verscheiden andere Deelen der Waereld.

VIER-EN-VEERTIGSTE-STUK.

EERSTE DEEL.

Y zien het verloopen Jaar wederom geëindigd, in dezelfde algemeene Rust en Vrede, die nu zulk een reeks van Jaaren, zonder voorbeeld, geduurd heeft. Men kan waarlyk niet minder doen, dan de verstandige Vorsten en Staatsbedienaars pryzen, die het middel schynen uitgevonden te hebben van alle opkomende zwaarigheden, die gemeenlyk in voorige tyden een onvermydelyken en doorgaans genoegzaam algemeenen Oorlog plachten na zich te sleepen, door middel van Staatkundige onderhandelingen, en het onophoudelyk sluiten van Tractaaten weg te neemen, en de gedreigde onweersvlaagen van den alvernielenden Oorlog vóór te komen. Men kan zich echter niet verbeelden dat zulks altoos zal kunnen duuren: schielyk opkomende gevallen, die 'er nooit ontbreeken, kunnen zomtyds van dien aard en van die omstandigheit zyn, dat alle de Staatkunde en voorzigtigheit der grootste verstanden niet in staat zyn, om de schielyk ontstaane driften en oploopendheden der Vorsten, die zich verbeelden gehoond of verongelykt te worden, te stillen; of om de eischen

en

en belangen der ſtrydige partyen door vergoedingen (*equivalenten*) overéén te brengen. Daar zyn en blyven nog veele zaaken als in haare geboorte en onafgedaan, die door ſterfgevallen eerst haare rypheit te wachten hebben, en die men als vonken in de ſmeulende asſche kan aanmerken, waardoor gantſch *Europa* in alle zyne Deelen het vuur des Oorlogs kan zien ontſteeken. Zodanige zyn, by voorbeeld, de Erfvolging tot de Landen van *Berg* en *Gulich*, en bovenal de Erfvolging tot de Staaten van het Oostenrykſche Huis, waarvan men de uitwerking en de gevolgen by het overlyden der tegenwoordige Bezitters eerst te verwachten heeft, ondanks alle de vóórzorgen welke men daartegen gebruikt, en alle Tractaaten die tot reegeling van die Erfvolgingen gemaakt worden; dewyl 'er dagelyks gevallen en omſtandigheden kunnen bykomen, die de gedaante der zaaken gantſch anders doen worden, dan dezelve by het neemen van die vóórzorgen en by het ſluiten van die Tractaaten waren; behalven dat ook de oogmerken zelfs der Vorsten, die zelden gewoon zyn zich door Tractaaten te laaten binden of bepaalen, geduuriglyk veranderen. Zodanige zyn eindelyk ook de ſterfgevallen der Vorſten, welker Staaten niet door Erfrecht, maar door eene vrye Verkiezing, aan andere Vorsten overgaan. Men zoude zulks by het overlyden van eenen Roomſch-Keizer, of van eenen Koning van *Polen*, of van *Zweden* kunnen ondervinden. 't Is ondertusſchen menſchelyk, dat in het gebeuren van diergelyke ſterfgevallen, in dit Jaar of in volgende Jaaren, de Mogendheden die daar omtrent ſtrydige belangen hebben zich verdraagen mogen, of dat anders aanzienlyke Magten, buiten belang zynde, door hunne bemiddeling zulks te wege brengen, of door hun vermogen en vóórzigtigheit beletten dat het vuur, dat hier door ontſtoken mogt worden, niet algemeen zy, maar haast een einde neeme: opdat alzo den woedenden kryg, by aldien hy 'er toch zyn moet, gelyk het tegenwoordig is, by de Mooren op de Africaanſche Kusten, of by Ismaëliten en Parthen in vergelegen Gewesten verbannen blyve; terwyl wy ons met het verhaal en met de beſchouwing der dagelyks voorvallende zaaken naar gewoonte zullen bezig houden.

JANUARY.

GROOT-BRITTANNIE.

IN 't Artykel van *Groot-Brittannië* van de voorgaande maand zag men wat beweegingen de Non-Conformisten zich gaven om te overweegen of het dienstig zoude zyn by de aanstaande Zitting van 't Parlement, om de herroeping der Corporatie en Test-Actens te verzoeken, en dat de aangestelde Committé om zulks nader te overweegen in eene nadere algemeene Vergadering raport zoude doen. Ondertusschen kwamen den 8. January in druk uit Adressen aan die Committé, waar in aan de Leden van de zelve ernstelyk gerecommandeerd wordt, de waarschynlykheit en de onwaarschynlykheit van een goeden uitslag wel te overdenken, vóór dat zy den kans waagen;. nademaal zy, nu afgewezen wordende, niet alleenlyk alle toekomende poogingen vruchteloos zouden maaken, maar ook grooter moeijelykheden dan die geene welke zy nu verbeterd wilden hebben, veroirzaaken, voornamelyk met betrekking tot eene nieuwe verkiezing van Parlementsheeren, waar by veelen van de beste vrienden der Nonconformisten zeer groot gevaar zouden loopen van hunne zittingen in 't Lagerhuis te verliezen, indien de Torys hen nu hielpen; het geen zekerlyk eene deur zoude openen, om zulken in te laaten, die de tegenwoordige gelukkige Regeering zo veel genegenheits niet toedraagen, als de Nonconformisten in 't byzonder. Daarenboven wordt in die Adressen aan de Leden van de Committé voorgesteld; „ Dat nu eene zeer goede gelegenheit aan hen gegeeven is, om hunne yverige getrouwheit op nieuw te toonen „ aan den besten der Koningen, onder wiens wyze en voorzigtige „ Regeering de Protestantsche Nonconformisten zulke Religie-„ vryheden zonder de minste stooring genieten, welke hunne Vóórvaders gaerne voor den hoogsten prys zouden hebben gekocht; „ en om tegenwoordig te loor te stellen eene rustelooze factie, die „ allerlei wegen ingeslagen hebbende om den Koning en de Regeering in 't naauw te brengen, zig vleit met de hoop, dat zy de gee-

1735. January „ nen, die by alle voor de hartigste vrienden van die beide bekent „ zyn, tot werktuigen maaken zal, om hunne snoode voornemens „ te doen gelukken."

Den 9. vergaderden de Leden van de gemelde Committé op de zoutverkopers-hal, om rapport te doen; en twee Gedeputeerden van yder Gemeente der Nonconformisten, benoemd om dat rapport te hooren, die een getal van ruim 200 persoonen uitmaakten, aldaar gekomen zynde, deedt de Heer *Samuel Holden* Esqr. President van de Committé de volgende aanspraak.

„ Gelyk deze vergadering de geregeldste is, welke de Dissenters „ ooit, zo veel ik weet, gehouden hebben, zoo is ook de gelegen„ heit daar toe van het grootste gewigt, alzoo het besluit dat gy „ zult neemen, niet alleen UL. in 't byzonder zal raaken, maar „ ook zulke gevolgen na zich sleepen, die groote invloed in de pu„ blyke Rust en Vrede van 't Koninkryk zullen hebben; Omstan„ digheden, welke zoo neetelig en zonderling, zo bezwaarlyk en „ gewigtig zyn, vereïschen ook de grootste Oprechtheit Gematigt„ en Omzigtigheit in het besluiten, aan de eene zyde om niet te „ verliezen eenige gelegenheit tot verkryging van 't geen wy oor„ deelen te zullen strekken tot de eere van de Religie, tot grooter „ veiligheit van zyn Majesteits Persoon en Regeering, tot zeker„ heit van de Successie in deszelfs Koninklyke Familie, tot gemak„ kelykheit van zyne Regeering, tot bevestiging en staaving der „ Protestantsche belangen, en zelfs tot dienst van die zelve vaststel„ ling, welke men acht, ('t geen ik hoop alzo niet te zullen wee„ zen) gedwarsboomd te worden enz.; aan de andere zyde is UL. „ ten hoogsten daar aan geleegen, van ten uitersten omzigtig te wee„ zen, uit vrees dat door eenige schielyke en voorbaarige maatre„ gelen, in plaats van 't werk te bevorderen, gy het niet komt „ te veragteren en verydelen, of ten eenemaal om verre „ te werpen, 't geen wy, en wy niet alleen, zo zeer ter herte „ neemen.

„ 't Is te hoopen dat gy, na zo veele Jaaren een onberispelyk ge„ drag gehouden te hebben, geen middel wilt geeven, aan die gee„ ne welke UL. kwaad wenschen, om UL. daar omtrent iets te „ kunnen verwyten onder een Vorst, die zyn Volk zo wel regeert, „ onder eene Regeering welke bezwaarlyk verdacht kan worden on-

„ ge-

1733. January

„ geneegen te zyn eenige zaak ten uwen voordeele toe te staan,
„ overéénkomende met de publyke rust enz.

„ Sedert dat deze zaak op nieuw in Committé gesteld is, heeft
„ het zelve geen moeite gespaard, of middelen verzuimd, om met
„ verdubbelden yver en aandacht te overweegen, 't geen zo wel van
„ de ééne als de andere zyde van de zaak gezegd of geschreeven is
„ geworden, om met zo veel te meer gronds haar advys te kunnen
„ formeeren, en na de rypste Deliberatie ben ik gelast van het ge-
„ voelen van het Committé aan UL. verslag te doen, namelyk:
„ *Dat een verzoek aan 't Parlement, om herroeping of verandering van*
„ *de Corporatie en Test-Actens te verkrygen, van geen Succes gevolgd*
„ *schynt te zullen worden, en dat uit die aanmerking zodanigen verzoek*
„ *geacht wordt, op geene wyze raadzaam te weezen.*

Waarop gemelde Vergadering na rype overweeging en Debatten met de uiterste gematigdheit en orde, en meest éénparig, dat rapport heeft goedgekeurd, bedankende de Committé voor haar wyse beleit en opregtheit in deze zaak getoond, en belastende het zelve, deze Resolutie, en de Papieren daartoe behoorende, naar de Provintien te zenden.

Men heeft in het laatste van het voorgaande jaar te *Londen* ook in druk zien uitkomen eene Deductie, by wyze van eenen brief aan de geintereffeerden, van de Oost-Indische Compagnie om aan te toonen dat men de jaarlyksche uitdeeling van dezelve niet tot 6 maar tot 7 ten honderd behoorde te reduceeren: zynde dat geschrifte van den volgenden Inhoud.

DE overweeging van dat gedeelte van het Rapport der Bewindhebbers, wegens de aanstaande uitdeeling, den 20. Augustus in een generale vergadering gedaan, was verschoven tot de vergadering welke den 31. deezer of den 1. January gehouden zal worden; en men twyffelt niet, of het gewigt van de zaak zal yder geintereffeerde aanzetten, om daar by tegenwoordig te zyn; nademaal hun inkomen, en bygevolg de waarde van hunne Actien, zo ontstlydelyk daar van afhangen.

Het advys der Bewindhebbers in die Vergadering, was, de uitdeelingen van 8 tot 6 per cent te reduceeren; het geen door het groot vertrouwen 't welk men in hen stelt, en door de redenen welke zy bybragten, op dien tyd, misschien overgehaald zoude zyn geworden, indien het niet noodzakelyk was geweest den uitslag van twee wezentlyke zaken af te wachten:

1. De vermindering van de intrest der Compagnies Obligatien:

 2. Het

1733. January

2. Het voordeel op de goederen der laatste verkooping van St. *Michiel.*

Wat het eerste belangt, de Compagnie heeft 425000 ponden sterlings geleend tegen 3 per cent, en de vermindering van de interest van haare Obligatien tot 3 en een half per cent, zal zekerlyk stand grypen: Aangaande het tweede, is het bekend, dat de gemelde verkooping bedraagen heeft omtrent 1 mill. 250100 ponden, behalven noch 100000 ponden van den byzonderen handel, en 70000 ponden in goud voor rekening van de Compagnie; en dat de winst daarop, de verwachting van de greetigste Interessanten te boven gaat; zodat men niet buiten hoop is, of de Bewindhebbers zullen, na eene ernstige overweeging van deze punten, en na een naaukeurig onderzoek van den staat der Compagnie, bewogen worden, om in de aanstaande vergadering eene uitdeeling van 3 en een half per cent voor de verloopen 6 maanden, voor te stellen; maar uit vrees dat zulks anders zoude mogen uitvallen, neem ik de vryheit, om als mede-geinteresseerde, aan u voor te leggen myn gevoelen, en de redenen daarby ten einde gy u niet verhaast in het neemen van een vóórbaarig besluit, waar by gy zelf zo veel belangs hebt.

Het is de algemeene gewoonte van alle handel-dryvende Maatschappyen. inzonderheit van deze, stiptelyke halfjarige uitdeelingen te doen, en geene verandering daar omtrent te maaken, 't en zy in buitengewoone gevallen, om dat de waarde van hunne Actien zo grootelyks daar van af hangt.

Alle de uitdeelingen behooren daarom gegrond te worden op de zorgvuldigste en naaukeurigste uitrekeningen welke de Bewindhebbers, zo veel als 't mogelyk is, maaken kunnen van de winsten op den koophandel, het ééne jaar door het ander, ten einde die uitdeelingen vast en duurzaam blyven: En wanneer men eenige verandering volstrekt noodzakelyk vindt, het zy tot vermeerdering of vermindering, behoort het te geschieden, zo weinig als de gesteldheit der zaaken toelaat; opdat de tegenwoordige houders der Actien, en die in hunne plaatsen treeden niet veel nadeels lyden.

Men behoort geene verandering te maaken ter oirzaake van ongewoone winst of verlies op een ééniq jaar. Ook is zulks nooit het gebruik van de Compagnie geweest. Om dit te bewyzen, zal ik maar een bewys van yder geval bybrengen.

1. De bloeijende Staat, waar in de Bewindhebbers aan eene generaale vergadering in Maart 1730 vertoonden, dat de Compagnie zich bevondt, wanneer zy geauthoriseerd wierden, om 200000 ponden, voor de vernieuwing, aan de Regeering te betalen; om de interessen van hunne genegotieerde 3 millioenen 200000 ponden, van 5 tot 4 per cent te reduceeren; en om een groot getal van haare Obligatien af te lossen: Alle het welke gedaan heeft moeten worden uit de voordeelen, die eenige jaaren veel grooter waren geweest, dan de uitdeelingen die daarvan gegeeven zyn.

2. Het verlies, 't welk de compagnie in 't jaar 1721 aan de Caap de Goede Hoop leedt, bedroeg ruim 200000 ponden; en in geen van de twee bovengemelde gevallen, is de uitdeeling vermeerderd of verminderd.

Tot

Tot besluit wordt gezegd ; „ dat , dewyl de Bewindhebbers voor de ver- 1733.
„ koping eene uitdeeling van drie per cent meenden te doen , de Compagnie *January*
„ nu van 't profyt van 16000 ponden sterlings wel een half per cent meêr ge-
„ ven kan , en in staat zal zyn , om zulks ook in 't vervolg te doen , enz.

Den eersten January wierdt de generale vergadering gehouden , wanneer de Directeurs overgaven hunne gemaakte ontwerpen tot verhindering der malversatien van hunne bedienden zo buiten als binnen lands ; welke alle goedgekeurd wierden. Toen vertoonden zy , dat zy voortgegaan waren met de reductie van de Compagnies Obligatien ; dat ruim twee millioenen ponden van dezelve waren ingekomen , en tegen 3 en 1 half per cent gemerkt ; en dat zy het met het overige zouden schikken , zo goed als zy konden ; maar dat indien zy daar omtrent noch eenige zwaarigheit vonden , zy daarvan aan de generale vergadering kennis geeven zouden : dit rapport mede goedgekeurd zynde , sloeg men voor , 3 en 1 half per cent uit te deelen voor het half jaar , 't welk op Kersmis aanstaande vervallen zal ; doch alzo het , om een besluit daarin te neemen , noodig was , alvorens te weeten , of de Bewindhebbers , by hunne eerste gedachtan van maar 3 per cent te geeven , bleven , wierden zy verzocht , zich te uiten : Waarop zy verklaarden , dat zy daags te vooren den staat der zaaken van de Compagnie noch rypelyk hadden overwogen , en dat zy van hunne eerste meening niet konden afgaan. Hier over ontstonden groote debatten , waarin veele op de 3 en 1 half per cent sterk drongen ; en alzo verscheiden geinteresseerden wat yverig daar voor spraken , zeiden de Ridder *Mathew Decker* , en andere Bewindhebbers ; „ Dat men moest aanmerken
„ de schade aan de Compagnie toegebragt door hunne bedienden ,
„ zo buiten als binnens lands , midsgaders de oprechting van zo
„ veele nieuwe Compagnien in vreemde landen , en meêr andere
„ dingen : dat zy den eed gedaan hadden , om het meeste voordeel
„ van de Compagnie te bevorderen , en dat zy als eerlyke lieden oor-
„ deelden , dat men zich met 3 per cent behoorde te vergenoegen ;
„ daarby voegende , dat indien men meêr uitdeelde , zulks geno-
„ men zoude moeten worden van het kapitaal ; welke wyze van doen
„ de Maatschappyen altyd ongelukkig had gemaakt , en dat zy dies-
„ wegens niet gaerne ter verantwoording aan het Parlement zouden
„ staan , en het welzyn van hen zelven en van hunne familien aan

 een

1733. January „ een oogenschynlyk gevaar bloot stellen, enz." Eindelyk wierdt voorgesteld, of de uitdeeling 3 en 1 half zoude zyn; wanneer men uit het opsteeken der handen oordeelde, dat de meerderheit daar tegen was; doch men vondt goed, de stemmen nader op te neemen by ballotteering.

Eêr men tot deze ballottering kwam zeiden sommigen, die tegen de 3 en 1 half per cent waren; *Dat men overwegen moest, of men in staat was, om eene uitdeeling van drie en een half per cent te doen, zo niet, dat die ballotteering zinneloos en ongerymd was, dat de Bewindhebbers zeiden, dat men niet in staat was, en dat de nood hen verplichte, om met drie per cent genoegen te neemen; dat zy derhalven hunne uitdeeling niet konden vergrooten, zonder hun kapitaal te verminderen; dat het eene slechte wyze van huishouden was, als men brood koopen moest voor zyn kapitaal, hoe wel dat de intrest toereikende was; dat hy de kunst van zuinigheit slecht verstont, die zyn kapitaal met den interest verspilde, om zyne kinderen grooter goed na te laaten; dat men slechts moest gade slaan de uitdeeling van de Zuidzee Compagnie; dat eene monstreuse schuld van twee millioenen naaulyks in staat was, om dezelve goed te maaken; dat men den spot niet moest dryven met de houders der Obligatien; dat zy zich zelven niet moesten opeeten, om daarna te worden uitgelachen; dat zy wel moesten gade slaan 't geen in hunne voorige vergaderingen voorgevallen was, en met een wakent oog letten op de intentie van hen; die de ballotteering hadden voorgeslagen; dat de voornaamste dryver van dezelve in de laatste algemeene vergadering den stemmen gespeeld hadt*, enz.

Doch deze waarschouwing was vruchteloos alzo de balottering den 2. geschiedde, wanneer men 199 stemmen vondt, om 3 en 1 half per cent, en 88 om 3 per cent voor het verloopen half jaar uit te deelen. 's Anderendaags deedt de Ridder *Mathew Dekker* aan de generale vergadering daarvan verslag, en verklaarde, dat de uitdeeling tot 3 en 1 half per cent geregeld was; waar na die vergadering zich adjourneerde tot na de feestdagen.

Die van de Zuidzee Compagnie hebben 't mede noch even druk met de overweegingen wegens 't aanneemen van een Equivalent van de Spanjaarden, voor het jaarlyksch Zuidzee-Schip, en men heeft dieswegens ook het volgende Geschrift in druk uitgegeven.

Re-

1733. January.

Redenen, welke de houders der actien van de Zuidzee-Compagnie *hebben, om een equivalent aan te neemen in plaats van hunnen handel op de West-Indiën.*

HEt equivalent, door den Agent des Konings van *Spanje* voorgeslagen aan de Bewindhebbers van de *Zuidzee* Compagnie, voor hun schip, 't welk zy uit hoofde van het tractaat van Assiento bevoegd zyn, alle Jaaren of met de flotille, of met de gallioenen naar de *West-Indiën* te zenden, van het uiterste gewigt, en een dag tot de generale vergadering bestemd zynde, om het zelve in overweeging te neemen, zo heeft men de volgende aanmerkingen opgesteld, om aan te toonen, dat het belang van yder houder van Zuidzee-actien vereischt, dat deze onderhandeling, die over een equivalent begonnen is, den gewenschten uitslag hebbe, zo wegens de natuur van den West-Indischen handel, als ter oirzake van den uitslag, die dezelve tot nu gehad heeft.

Het Jaarlyksch schip is oirspronkelyk toegestaan aan de kroon van *Groot-Brittannië*, en aan de persoonen, welke dezelve stont aan te stellen, om den Assiento of slavenhandel te voeren, als eene aanmoediging en gunst voor het brengen van een zeker getal Negers in de Spaansche *West-Indiën*; by het tractaat van Assiento bepaald; eenen handel, die voorgaande handelaars verderflyk en ten hoogsten nadeelig en schadelyk gevonden hebben. Deze vergunning van een Jaarlyksch Schip, was derhalven inderdaad zeer noodzakelyk, om dat anderzins de onderdaanen van de Spaansche Kroon alle het voordeel van dat tractaat alleen zouden gehad hebben, en zulks in eenen tyd, wanneer deze natie haare schade op eenige andere wyze niet zou hebben kunnen goedmaaken.

Doch om dit wel te verstaan, en om een recht begrip te krygen van het tractaat van *Assiento*, zo dient men te weeten, dat de Spaanschen in *America* of in de *West Indiën* zo veel volks niet hebben, als tot het bebouwen der landeryen, en 't bearbeiden der goud- en zilver-mynen vereischt wordt; dit gebrek vergoeden zy door de Africaansche Mooren, welke Negers of Zwarten genoemd worden; deze worden even als in *Europa* de ossen en koeijen te markt gebragt, en Jaarlyks vier of vyf duizent naar *America* gevoerd, en voor yder persoon, 't zy van 't mannelyk of vrouwelyk geslacht, door den bank vyf-en-dertig of veertig guldens betaald. Doordien de schipvaart der Spaanschen tot nu toe gansch slecht geweest is, zo hebben andere natien eenige Jaaren herwaards dien menschen-handel gedreven. Sedert den Jaare 1702 hebben de Franschen denzelven alleen gevoerd; vervolgens wierdt het een monopolie, of voorrecht om alleen en met uitsluiting van alle anderen met Negers in *America* te markt te komen, voor den tyd van dertig jaaren, te rekenen sedert den Jaare 1713. tot den Jaare 1743., aan de Engelschen toegestaan. Deze privilegie wordt *Assiento* genoemd, en tusschen de Spaansche

en

1733. January en Engelsche Natien is deswegens een byzonder tractaat gesloten, genoemd het tractaat van *Assiento*; of wel *Assiento* is de naam van zeker verdrag, waarby de Koning van *Spanje* aan vreemde natien vergunt, om Africaansche Zwarten in *America*, daar anders geene vreemde natien vermogen te handelen, te brengen, en aldaar tot dienst der goud- en zilver-groeven te verkoopen.

Doch zodanig is het ongelukkig geval der Zuidzee-Compagnie geweest; dat de vergunning van een Jaarlyks schip, geschikt, om te vergoeden de schade, die zy wisten, dat zy by het inbrengen van Africaansche Zwarten in *America*, lyden zouden, in plaats van dat einde te bereiken en te beantwoorden, tot het welk dat schip was toegestaan, dezelve een schadelyke en nadeelige handel geweest is, van het welk yder houder der actien, door het nazien der boeken zal overtuigt worden.

De kwade uitslag van dezen handel is voornaamlyk aan twee oirzaken toegeschreven; de menigvuldige represailles of het arresteren van de compagnies goederen door de kroon van *Spanje*; en het wangedrag der bedienden van de compagnie. De eerste oirzaak is van zodanige natuur, dat dezelve niet kan worden weggenomen of verholpen, en de handel der compagnie blyft altyd blootgesteld aan eenig verschil of misverstand tusschen de twee kroonen; en menigmaalen veroirzaakt de handel zelf dat misverstand, waardoor de Goederen en Koopmanschappen der Compagnie gevaar loopen, van te worden verbeurd verklaard. Wat aanbelangt de laatste oirzaak, het wanbestier der bedienden van de Compagnie; de ondervinding leert ons, hoe men zich op dezelven mag vertrouwen, en terwyl Supercargos en Factoren geene goederen en middelen bezitten, en de Bewinthebbers belang hebben, om daarin te voorzien, of andere inzigten, om dezelven voort te zetten en te bevorderen; zo vleijen wy ons vergeefsch. dat die handel voortaan beter zal gaan, en de schade vergoed worden, die wy tot nu toe daarby geleden hebben.

Uit het voorgaande kan een iegelyk houder van actien, wiens éénig inzigt is het voordeel in dezelven, zeer klaar zien, dat een equivalent, verkregen voor dat geen, dat als eene gunst was geschikt, maar 't welk geene gunst is, of nooit bewezen of aangetoond kan worden, zodanig geweest te zyn, vry voordeeliger voor hem weezen zal.

De voorslag, aan de Bewinthebbers gedaan, is twee per-cent op de retouren van de flotille en gallioenen; daarenboven heeft men gezegd, dat de Agent des Konings van *Spanje* verklaard heeft, dat dit het uiterste niet is, dat hy magt heeft, tot het aangaan van een verdrag, voor te slaan; byaldien men gade slaat het oirspronkelyk inzigt of oogmerk van deze vergunning, om namelyk te draagen het verlies, dat de Compagnie zoude komen te lyden by den slavenhandel, en het voordeel, dat de Koning en de koophandel van *Spanje* trekken zullen door het afstaan en overgeeven van het jaarlyks schip, zo zou men mogen verwachten, dat betere voorwaarden zullen verkregen worden.

Ondertusschen zal deze voorslag zelf, offschoon mogelyk niet toereikende, wel ingezien, niet beuzelachtig schynen.

De retouren, op dewelken de Compagnie de indulto, in de voorslag vermeld,

meld, ſtaat te ontfangen van de flotille en gallioenen, by dewelken zoude mogen gevoegd worden die van alle het geld en de goederen, welke geregiſtreerd met eenige andere ſchepen komen, van plaatſen werwaarts de compagnie bevoegd is, een jaarlyks ſchip te zenden, zullen wanneer de goederen en contanten aangegroeid zyn, door de genen, welke anders door 't kanaal van 't gemelde ſchip plegen te komen, ten minſten vyftien millioenen ſtukken van achten bedraagen, en de indulto daarop van twee ten hondert, driemaal hondert duizend ſtukken van achten, of omtrent zeventig duizend pond ſterlings. 1733. January

De Compagnie heeft ſedert eenige jaaren herwaards met haar Jaarlyks Schip gewaagd omtrent tweemaal hondert duizend pond. ſterlings; en genomen, dat de laading telkens is verkocht, met vyf en zeventig ten honderd winſt, zynde zoveel, als men zou kunnen hoopen, indien men thuis alles op 't nauſte bezuinigd en beſpaart, en niet te veel aan de vingeren der bedienden buitenslands blyft kleeven, zo zal zulks een weinig meer bedraagen dan het equivalent, dat nu wordt aangeboden.

℔. ſter. 200000	die de compagnie waagt, verkocht met 75 ten hondert winſt	*℔. ſter.* 150000
25000	Aan ſchip, proviſie en gagie voor het Volk enz.	
10000	Voor onderhoud van bedienden en vereeringen buitenslands.	
20000	Commiſſie en privilegie aan ſupercargos, enz.	
16000	Twee jaren intereſt van de 200000 verſchote ℔ ſterlings.	
5000	Onkoſten 't huis.	
76000		76000
	Reſt L.ſt	74000

Winſt 74000 ponden ſterlings met het jaarlykſche ſchip.

Deze overſlag is gemaakt zonder verzekering of gevaar van kwade ſchulden; en op de onderſtelling van een vry genot van den handel; by aldien het ſchip wierdt verbeurd verklaard, of ſlechts maar opgehouden, zoude deeze rekening of overſlag eene ganſch andere gedaante bekomen. Ingeval van beſlagneming, zoude het gantſche kapitaal gevaar loopen; en byaldien het ſchip ſlechts maar wierdt opgehouden, zouden de onkoſten en de laſten in de Spaanſche *Weſt-Indiën*, wel haaſt het voordeel overtreffen.

Byaldien een equivalent wordt aangenomen, ingeval van vredebreuk tusſchen de twee kroonen, kan de premie maar alleen verloren worden, en zulks enkelyk op eene ſomme, die op eene reſtitutie gemakkelyk kan verzekerd worden, terwyl het ſchip verbeurd verklaard zynde, het geheele kapitaal verloren is, of ten minſten, zo het al wordt weêrom gegeeven, met oneindige laſten bezwaard, en wel voornamelyk door de repreſaille grootelyks beſchadigd.

1733. January Door een equivalent zal de compagnie haar zelven verzekeren een voordeel, dat zy tot nu nooit genoten heeft, en het welk zy zo lang die zelve tegenwoordige stand grypen, nooit hebben zal.

Door een equivalent zullen zy gelegenheid hebben, om hunne schulden te betaalen, en de geintereslleerden door den tyd zien hun capitaal op dien zelfden voet, als de Annuiteiten, en vry van de onzekerheit, welke den koophandel steeds verzeld. Niettemin is het raadzaam, te overwegen, wat vertrouwen de compagnie maaken kan op de stipte nakoming aan de zyde van de kroon van *Spanje*, van eenig tractaat of verdrag, dat zy wegens een equivalent zal aangaan.

De verbintenissen van Vorsten behoren heilig en onschendbaar geacht te worden; nochtans zou men zonder verkorting en vermindering van de achting, welke men aan de Koninklyke waardigheit schuldig is, deze stelling mogen maaken: *Wanneer belang de grondslag van een Tractaat is, zo wordt het onverbreekbaar.*

Het nadeel voor de kroon en commercie van *Spanje* grooter wordende door de verdere vergunning van een Jaarlyks Schip aan de Zuidzee compagnie, zo is zulks eene genoegzame veiligheit en verzekertheit voor de stipte nakoming van een equivalent, toegestaan voor 't overgeeven van het zelve voornaamelyk by aldien daaringelast wordt, zo als noodzakelyk geschieden moet, dat by ontstentenis van deze stipte nakoming de compagnie hersteld zal worden in het volle bezit van dien handel; en daar is geen twyfel, of de kroon van *Groot-Brittannië* zal de compagnie daarin onderssteunen.

Het belang van zyne Katholyke Majesteit vereischt, om allen twyfel omtrent de stipte nakoming weg te neemen, en zulks ter oirzake van 't voordeel, dat 'er spruyten zal uit de belastingen en indulto, niet alleenlyk op de goederen en waaren, welke de compagnie bevoegd is te zenden, die dan door *Oud Spanje* passeeren zullen; maar ook wegens het ophouden van den sluikhandel, dien de bedienden van de compagnie thans tot zodanige buitensporigheit gebragt hebben, dat men zegt dat ze weinig minder bedraagt, dan 't geen de compagnie in den laatsten togt van haar schip de Prins *William*, naar de *West-Indië* gezonden heeft, niettegenstaande alle mogelyke omzigtigheit, door de Bewinthebbers gebruikt, om denzelven te beletten, en den plechtigen eed, door de bedienden gedaan.

De commercie van *Spanje*, door dewelke dit equivalent zal bepaald worden, zal grooter voordeel trekken uit het overgeeven van 't Jaarlyks Schip, als de kroon; hunne markten zullen in de Spaansche *West-Indië* vry zyn van die laading of vracht van goederen, welke veel beter koop ingebragt, als over *Oud Spanje* geschieden kan, die commercie bederft; en de schade daar door veroorzaakt wordende, bedraagt oneindig meer, dan de somme, voorgeslagen, om thans by wyze van equivalent door haar te betaalen; daarenboven zyn de goederen van het Jaarlyks Schip, voornaamelyk die, welke aan de compagnie behoren, nooit naar haare rechte waarde verkocht, 't zy door de noodzakelykheit, om dezelve maar zo goed als men konde, aan den man te brengen,

gen, omdat dezelven door de Spaanschen onder 't een of ander voorwendsel niet wierden in beslag genomen, of wel voornamelyk, om het afzonderlyk belang der Supercargos en anderen daardoor te bevorderen. 1733. January.

By aldien een equivalent plaats grypt, zal de commercie op de Spaansche *West-Indië* op een vasten grond en in zyne natuurlyke vrye gedaante gesteld worden, en door de natuur van dien handel is men zeer wel bewust, dat dit Koninkryk zekerlyk een groot deel hebben zal in het voordeel, dat uit denzelven koomt te spruiten, boven en behalven dat aan de *Zuidzee*-compagnie verzekerd wordt, het profyt, dat, men by de vergunning van een Jaarlyks-Schip in 't oog gehad heeft.

A.

De participanten van de *Zuidzee*-Compagnie hebben verstaan, dat men ontdekt heeft eenige transactien in 't jaar 1720. gemaakt, waar by aanzienlyke sommen, dewelke aan de Compagnie rechtmatelyk toekomen, op een clandestine wys gewonnen zyn, en te ruggehouden worden door zulke, die nooit eenig recht daar toe gehad hebben, onder anderen 20000 ponden sterlings, waar over reeds proces voor 't Kancelaryhof begonnen is.

Men is ten Hove zo 't schynt in groote gerustheit wegens de algemeene zaaken van *Europa*, en die van het Koninkryk in 't byzonder; waarin de Natie noch versterkt is door de Aanspraak des Konings aan het Parlement, welke zo vreedzaam en zeker is als men die in lange jaaren gezien heeft. Het Parlement vergaderde den 27. dezer Maand, en des namidddags ten twee uuren kwam de Koning in het Hogerhuis, en na dat de Gemeentens ook aldaar ontboden waren, opende zyn Majesteit deze zitting van 't Parlement met de volgende aanspraak aan de twee Huizen:

MY-LORDS EN EDELLIEDEN,

HEt is voor my een groot genoegen, dat de tegenwoordige toestand van zaken, zo binnen als buiten 's lands, het onnoodzakelyk voor my maakt, eenige andere reden, waarom ik U-L. op deze tyd zamenroep, aan u open te leggen, dan de gewoonlyke afdoening der publyke zaken, en opdat ik gelegenheit hebbe, om uw Advys te ontfangen op zodanige zaken, die u kunnen voorkoomen, en die de zorg en de overweging van 't Parlement zullen vorderen.

1733. January

Heeren van 't Lagerhuis,

IK zal aan de Officianten der byzondere Departementen ordre geeven, de begrootingen der kosten voor den dienst van 't lopende jaar aan u over te leveren, en ik twyfel niet of gy zult met dezelfde blymoedigheit, welke ik altyd in u ondervonden heb, dadelyk zulke onderstandgelden lichten, als gy voor de eere, veiligheit en bescherming van het Koningryk nodig oordeelen zult; en ik kan niet nalaaten aan U-Lieden te recommanderen als een zaak, met de waardigheit der Gemeentens van *Groot-Brittannië*, zo zeer overeenkomende, dat gy in alle uwe deliberatien, zo wel over het lichten der jaarlyksche subsidien, als over het uitgeven van 's lands inkomsten, zodanige maatregelen volgt, welke 't meest zullen strekken tot de tegenwoordige en de toekomende ontlasting van de geenen, die gy representeerd.

MY LORDS EN EDELLIEDEN,

GY-Lieden moet overtuigd zyn, dat het zeer te wenschen is, dat gy de publyke zaaken, zo spoedig afdoet als de mogelykheit toelaat, en dat niets meer gewigt en credit aan uwe besluiten byzetten kan, dan dat Gy-Lieden onredelyke hevigheden en driften myd, en dat gy niet lyd. dat gy door eenig glimpig voorwendsel afgetrokken wordt, om het waare belang van uw vaderland standvastelyk te bevorderen: Laat dit uwe eerste en voornaamste zorg wezen, en het Volk zal gevoelig zyn van de weldaden, welke het ontfangen zal van uwe wysheit en cordaatheit, in haar te ontlasten, en in het gemeene welzyn, boven alle andere inzigten te stellen.

De twee Huizen in hunne kamers gekeerd zynde, besloten de Pairs, een Addres aan den Koning te presenteeren, om zyn Majesteit voor deszelfs gunstige aanspraak van den Troon te bedanken. Het zelve wierdt terstondt ontworpen en goedgekeurd, luidende als volgt:

Seer genadige Souverein.

WY uw Majesteits schuldpligtigste en getrouwe Onderdanen, de geestelyke en waereldlyke Lords in 't Parlement vergadert, zeggen in alle ootmoedigheit van wegens dit Huis dank voor uw Majesteits zeer genadige Aanspraak van den Throon.

Het is aan 't gelukkig succes van uw Majesteits raadslagen en negotiatien toe te schryven, dat uw Majesteit nu uw Parlement vergadert om geen andere redenen, als om de ordinaire afdoening van de publyke zaken; en wyl het uw Majesteit gunstelyk behaagt heeft zulk een groote voldoening te betuigen, in aan ons te geven eene gelegentheit, om ons advys voor den Throon

te

te brengen, in aan ons te geeven een over zoodaanige zaken, als de zorg en de overweging van 't Parlement zullen vereischen, zo oordeelen wy ons daartegen gehouden, om dat gedeelte van onzen pligt aan te merken, als de hoogste eere en privilegie van dit Huis, en nadien wy 't zelve altyd genoten hebben, zoo bidden wy verlof, om uw Majesteit te verzekeren, dat wy het nooit zullen misbruiken. 1733. *January*

Wy zullen onze uiterste pogingen aanwenden, om in de spoedige uitvoering van de groote Commissie die ons toevertrouwd is, zoodanig te werk te gaan, dat 't volk volkomen overtuigt zal zyn, dat geen onredelyke hevigheden of verbitteringen onze deliberatie zullen vertragen of afbreken; en dat het waare interest van ons Vaderland, de tegenwoordige en toekomende verlichting van onze Mede-Onderdanen, en het gemeene welzyn van *Groot-Brittannië*, zullen zwaarder wegen dan alle andere consideratien, met wat glimpige voorwendsels zy ook bedekt mogen zyn. Op deze grondvesten mogen wy vertrouwen, dat onze resolutien aan uw Majesteit aangenaam zullen zyn, door dienze voordeelig aan de geheele Natie zullen wezen.

Waarop het zyn Majesteit behaagde 't volgende Antwoordt te geeven.

My Lords,

IK bedank U-Lieden voor dit eerbiedig en getrouw Adres. Nadien de verligting van myn volk en 't gemeene welzyn altyd myn voornaamste zorg en poging zyn geweest, kan de yver die Gy-Lieden voor derzelver bevordering betuigt, My niet als zeer aangenaam zyn, en zal U-Lieden op de krachtigste wys tot myn gunst en protectie recommanderen.

Den 29. nam het Lagerhuis zyn Majesteits Aanspraak in overweging, en besloot op het voorstel van een Onderstand aan den Koning toe te staan, dat het Huis in een groot Committé Maandag dat voorstel in overweging zoude neemen; waarop de Gemeentens zig tot dien dag adjourneerden, en 't Dank Adres aan den Koning gingen presenteren.

Zeer genadige Souverein,

WY uw Majesteits schuldpligtigste en getrouwe Onderdanen, en Gemeentens van *Groot-Brittannië* in 't Parlement vergadert, bidden ootmoedelyk verlof, om aan uw Majesteit onze oprechtste en hartelyke dankzegging te doen voor uw zeer genadige Aanspraak van den Throon.

De gesteldheit van zaken binnen en buiten 's Lands, geeft aan uw getrouwe

1733. January

we Gemeentens het hoogste genoegen, en vervult haar harte met het diepste gevoelen van dankbaarheit aan uw Majesteit, zynde ten vollen overtuigt, dat het tegenwoordig geluk het geen wy genieten, is de geheele uitwerking van uw Majesteits wysheit en resolutien.

Zulke Onderstandgelden, als nodig zullen zullen zyn voor de eere, veiligheit en bescherming van uw Majesteit en uw Koninkryk, zullen blymoedelyk en dadelyk door uw getrouwe Gemeentens geligt werden, met alle mogelyke schuldplichtigheit voor uw Majesteit, en met een regtmatige oplettentheit en achting voor de geene die wy representeren.

Wy bidden insgelyks verlof, uw Majesteit te verzekeren, dat wy in alle onze deliberatien zoo wel wegens het heffen van de Onderstandgelden als wegens de uitgeving van de publyke inkomsten, zulke maatregelen zullen beramen, als meest voor de tegenwoordige en toekomende ontlasting van onze Mede-Onderdanen zullen dienstig zyn, en agtervolgens uw Majesteits bekende goedheit en gunstige intentien tot uw Volk, en de bestendige pogingen van uw getrouwe Gemeentens, bestaanbaar zullen zyn met de eer en rechtvaardigheit van 't Parlement, en met den Koophandel, Interest en Vryheit van de Natie.

Op dat onze behandelingen met haar mogen medebrengen het gewigt en crediet welke altyd de resolutien van de Gemeentens van *Groot-Brittannië* behoren te verzellen; en op dat de nodige spoed in de publyke zaken mogt gemaakt worden, zullen wy onze uiterste pogingen aanwenden, om alle onredelyke hevigheden en driften te vermyden, en ook niet dulden, dat wy door eenige glimpige voorwendsels, hoe zy ook zyn, afgetrokken worden van de stantvastige bevordering van het waare interest van ons Vaderland; het welk agtervolgens uw Majesteits zeer genadige recommandatie, uit uw groot exempel en onze eige onvermydelyke schuldpligtigheit, by alle gelegentheden onze eerste en voornaamste zorg zal zyn.

Het behaagde zyn Majesteit aldus te antwoorden:

Edellieden,

IK bedank U-Lieden voor deze schuldpligtige verzekeringen van uw yver en toegenegentheit voor my; en ik twyfel niet, of uwe Resolutien tot voortzetting van zoodaanige maatregelen a's meest bekwaam zullen zyn tot de verligting en 't waare Interest van al myn Onderdaanen, zullen U-Lieden zo werkelyk aan de goede gedagte en achting van myn Volk recommanderen, alsze my aangenaam zyn.

VRANKRYK.

SEDERT de herstelling van het goede verstant tusschen het Hof van *Vrankryk* en het Parlement van *Parys*, ziet men aldaar eene groote Verandering, zynde de onderleggende party der Appellanten

ten van de Bulle *Unigenitus* nu de bovendryvende geworden, waar over de Constitutionarissen, inzonderheit de Jesuïten geweldig benepen zyn, loopende hen nu alles tegen. Het Roomsche Hof heeft mede ondervinding van deze groote verandering: want onlangs begaf zich de Heer *d'Elci*, Nuncius van den Paus, naar *Versailles*, alwaar hy twee Brevetten van zyn H. in eene Audientie aan den Koning aanboodt; doch na dat zyn Majesteit dezelve geleezen hadt, gaf hy die aan den Nuncius wederom, zeggende: *Dat hy gemelde Brevetten niet konde aanneemen, zonder te vreezen daar door aanleiding tot nieuwe onlusten in de Kerk te geeven, en dat de Heer Nuncius zyn Majesteit vermaak zoude doen, die Brevetten naar Romen terug te zenden*; waar op zyn Excellentie vertrok, zeggende: *Dat de Paus zich over deze weigering gevoelig zoude toonen.*

Den 7. January deed het Parlement, de kamers vergaderd zynde, den Syndicus van de *Sorbonne* ontbieden, wegens eenige Theses, welke in de *Sorbonne* gedefendeerd zyn geworden, en voornamelyk over eene Thesis, die op gemelde dag gedefendeerd wierd over *het geestelyk Ontzag en de waereldlyke Magt*, in weêrwil van 't Arrest van den Raad van Staate van den 5. September 1731. waar by aan de Universiteiten van 't Koninkryk en aan de Theologische Faculteiten verboden wordt eenige Disputen over diergelyke stoffe te laaten houden.

De bovengemelde Thesis is door een Arrest van het Parlement gesupprimeerd, welk Arrest ten voornaamsten van den volgenden inhout is:

DE Advokaaten des Konings heden binnen gestaan zynde hebben gezegd: Dat, tot voldoening van het Arrest van maandag te vooren, de Syndicus der Theologische Faculteit te *Parys*, en de geen die de gesupprimeerde Thesis gedefendeerd heeft, in de Deurwaarders kamer waren; maar dat de Deeken der Faculteit niet gekomen was, wegens onpasselykheit. De twee eerstgenoemde binnen geroepen zynde, zeide de eerste President tot hen:

Het Hof, rechtmatelyk misnoegd over eene Thesis den 31. December laatstleeden in de Sorbonne gedefendeerd, en de suppressie daar van door zyn Arrest van den 15. January bevolen hebbende, heeft u op dezen dag ontboden, om u te doen verstaan, hoe zeer het laakt het gedrag zowel van den Deeken, die gepresideerd heeft by eene Thesis, dewelke zo gevaarlyk en zo bekwaam is, om het vuur der tweedragt aan te stooken; als van den Backalaureus, die ze gedefendeerd heeft; en noch meer van den Syndicus, die ze door zyne ondertekening goedgekeurd heeft.

Hy,

1733. January *Hy, wegens zyne bediening gelast zynde, alle de Theses te examineeren, en de zulke die onlust konden verwekken, tegen te houden, heeft het wezentlykst van zyne plichten nagelaten, en hy is des te bestraffelyker, om dat het Hof, zich in 't voorleeden jaar wel hebbende willen vergenoegen met de verklaaring van zyne gevoelens over de Grondregelen van het Koninkryk, hem by Arrest van den 11. Augustus 1732. bevolen hadt, naauwkeuriger dan ooit te waken over al het geen in de Theologische Faculteit voorvallen zoude.*

Gy-Lieden van het misnoegen van het Hof onderrecht zynde, is'er voor u niets meêr overig, dan aan het zelve zodanige dispositien te toonen, die bekwaam zyn, om de uitwerkselen van zyne rechtmatige strengheit vóór te komen.

De Lieden des Konings zeiden vervolgens:

Dat het niet meêr aankomt op eenig onderzoek van de Thesis, waar over het Hof kennis van de zaak hebbende, uitspraak gedaan heeft; maar dat men nu moet zien, wat 'er dient gestatueerd te worden omtrent de geenen die daar aan deel gehad hebben. Dat zy zich niet kunnen onthouden te zeggen, dat het gedrag van den Syndicus, niet genoeg gelaakt kan worden: Dat hy van de intentien van het Hof voor het wezentlykst welzyn en voor de rust, heden voor de eerstemaal niet onderrecht is: Dat hy meêr dan eens daar omtrent overtreeden heeft: En dat hy, na het geen eenigen tyd geleeden, voorviel, wanneer het Hof de goedheit hadt, de verzekeringen van zyn aanstaande gedrag, aan te neemen, veel bestraffelyker is, dan ooit. Dat men hem derhalven formeele aanzeggingen moet doen, in diervoegen als het Hof dezelve uitgesproken heeft tegen de geenen, welke het oordeelt onverschoonelyke misslagen begaan te hebben. Dat de verdeediger mede onverschoonbaar is: Dat, aangaande den President in de Thesis genoemd, dezelve zich geëxcuseerd heeft, heden te compareeren, ter oirzaak van eene dadelyke onpasselykheit, dewelke zyn ouderdom waarschynelyk maakt; maar dat het hem gemakkelyk zoude zyn geweest, de Thesis af te keuren; en dat hy, zulks niet gedaan hebbende, het Hof in staat is, hem mede te begrypen in de bevelen, welke het goedvinden zal, aan de twee anderen te geeven; dat het van hen, en vooral van den Syndicus, zal afhangen, zich zo te gedragen, dat men niet genoodzaakt zy, in 't vervolg verder te gaan, en dat het Parlement niet gedwongen worde, andere maatregelen te nemen.

De Abt *Gontault*, Deeken van het Kapittel der Hoofdkerk van *Parys*, dewelke den 16. December begraven wierdt, heeft by Testament zyne aanneeming van de Bulle *Unigenitus* herroepen. Hy heeft ook een Executeur van zyn Testament benoemd, met Ordre om alle zyne Meubilen te doen verkoopen en de penningen daarvan aan de armen uit te deelen, nevens veertig duizend Livres aan contant geld, welke men in zyne nalaatenschap gevonden heeft. Weinig uuren vóór zyn dood kreeg dien Abt eene boodschap vnn den Aarts-

Aartsbisschop van *Parys*, die hem wilde komen bezoeken; doch de Abt liet hem antwoorden, dat hy niet in staat was zyn Grootheid, of wie het weezen mogt te zien. 1737. Januari

UIT *Barbaryë* zyn geene tydingen van belang sedert de laatstgemelde ingekomen; dan alleenlyk dat de Marquisen van *S. Crux* en *Valdecanas* niet gesneuveld maar als Krygsgevangenen naar *Algiers* gebragt waren. SPANJE

De uitrustingen in de Spaansche havens is zo ongemeen groot, dat men vaststelt dat de zeemagt van zyn Katholyke Majesteit in dit jaar grooter zal zyn dan in eenige jaaren van te vooren.

Het Spaansche Hof heeft met een Expressen tyding van *Rome* dat de Kardinaal *Bentivoglio*, Minister van *Spanje* by den H. Stoel, aldaar overleden is. De Kardinaalen *Aquaviva* en *Alberoni* komen in aanmerking om hem aan het Roomsche Hof op te volgen.

Men hadt in *Spanje* tydingen welke de uitdryving der Paters Jesuïten uit het Land van *Parraguay* in *Zuid-America*, nader en met omstandigheden bevestigen: welke tydingen het volgende melden. 't Is meêr dan 80 Jaaren geleeden, dat de genoemde Paters met het Karacter van Missionarissen in dat groote, vruchtbaare en ryke Land gekomen zyn. Nadat zy zich in *Parana* en *Uranaï* twee der beste Landstreeken aldaar, vastgemaakt hadden, bedienden zy zich van het voorwendsel van hun geestelyk Apostelschap met zodanig, dat zy zich eindelyk eene despotyke magt en regeering over lyf en goed, Ziel en Lichaam der arme en blinde ingezetenen aanmaatigden, en hen als Slaaven en beesten handelden, zonder eenig hooger gezag dan het hunne te erkennen, hunne magt en hoogmoed gingen zo verre, dat zy den Bisschop en den Gouverneur van de Stad *Assumption*, van dewelke zy, zo in 't geestelyk als waereldlyk, natuurlyker wyze behoorden af te hangen, door middelen van openbaaren oorlog en geweld uit hunne Zetels en gebied gedreeven, en in tegendeel zich zelven van die Stad en het omleggende Land meester gemaakt hadden; boven dit alles maakten de Paters zich ook Meester van den Koophandel, en dreven denzelven zonder eenige bepaling tot groot nadeel van de Commercie van *La Plata*, *Peru* enz. Nadat nu de mêergemelde Paters op deze wyze een lange reeks van Jaaren als Souvereine Heeren in *Paraguay* geregeerd hadden, wierdt hunne

1733. Januarÿ ne dwingelandy aan de Onderdaanen zo onverdraaglyk, dat zy middelen zochten om dat Juk af te werpen: De Jesuïten om zich te handhaven, keerden zich tot den Viceroy van *Peru*, en verzochten deszelfs bystand tegen hunne gewaande Rebellen: Die Heer gaf ook last eenig volk uit de nabuurige plaatsen derwaarts te doen trekken, doch met heimelyk bevel, om in plaats van de Paters te ondersteunen, aan de arme verdrukte ingezetenen de sterke hand te bieden, om, de Jesuïten met geweld uit het Land te jaagen, gelyk dan ook vervolgens geschied is.

ITALIE. DEN 5 December wierden te *Rome* twee Edicten aangeplakt. In het ééne wordt door het Hof van de Inquisitie verboden zeker boek in *Duitsland* gedrukt, behelzende eene Historie van zaaken die in de 6. Eeuw gebeurd zyn; het ander bestaat in een getekende order van den Paus aan den Secretaris van Staat den Kardinaal *Banchieri*, om alle de geenen die eenige Actens van gunsten en privilegien, onder de voorgaande Pauzelyke regeering verkregen hebben, dewelke niet behoorlyk in de kamer geregistreerd zyn, te beveelen, dezelve binnen eene maand voor de geenen die binnen *Rome* woonen, en binnen 3. maanden voor die verder afzyn, in handen van zyn Eminentie te brengen, omze na te zien en te confirmeeren, indien ze rechtmatig geoordeeld worden, ofze te verminderen, en ze, des noods, in te trekken, of schoon ze met eene rechte en billyke intentie door den overleden *Paus Benedictus den XIII.* verleend mogten zyn, doch door de Ministers van dien tyd kwalyk geconsidereerd: Tot besluit wordt gezagd, dat, dewyl men weet, dat de Actens door sommige zullen worden te rug gehouden, om zich daar van in bekwaamer tyden te bedienen, de zulke die binnen den voorschreeven tyd niet worden vertoond nietig en van geene waarde meêr zyn zullen.

De Kardinaal *Bentivoglio*, Minister van het Hof van *Spanje*, kreeg den 28. December een zwaar overval, waarvoor hy adergelaten wierd: doch de ziekte nam zodanig de overhand, dat hy den 29. de kerkgereechten ontfing, en den laatsten zegen van den Paus liet haalen; waarna hy den volgenden nacht stierf: Hy heeft by zyn Testament den Marquis *Guido* (zyn neef) tot erfgenaam verklaard; en aan alle zyne bedienden gezamentlyk 3000 scudi gemaakt. Voorts heeft hy 97000 scudi geschikt tot betaling van zyne schulden, en geordon-

donneerd, dat indien deze fomme niet toereiken kan, men zyn zilverwerk, enz. verkoopen zal.

In de Paulynfche Kapelle van het Quirinaal is een plechtige lykdienft gedaan voor de ziele van *Victor-Amadeus*, Koning van *Sardinië*, in de tegenwoordigheit van den Paus en van 32. Kardinaalen.

Van *Venetië* heeft men dat de Prins *Pio*, nieuwe Keizerlyke Ambaffadeur by de Republyk van *Venetië* in den Senaat, de volgende aanfpraak hadt gedaan.

DOORLUCHTIGE PRINS, EN ZEER UITMUNTENDE HEEREN,

EEn dertigjaarige dienft, waarvan ik 'er twintig in dien van zyn Keizerlyke en Katholyke Majefteit befteed heb, heeft my in ftaat gefteld om een recht denkbeeld te kunnen maaken van het Karacter van dien roemruchtigen en onverwinnelyken Monarch.

By zyne oplettentheit voor het welweezen en de voorfpoed van het Ryk, by zynen yver voor de verdeediging en het belang van het Christelyk geloof, en by zo veele goede hoedanigheden die hem doen vreezen, terwyl ze hem doen beminnen en eeren, heb ik noch ondervonden, dat, na het voorbeeld van zyne doorluchtige voorzaaten, eene byzondere genegenheit hem altyd gewoogen heeft, om eene volmaakte vriendfchap met deze voortreffelyke Republyk te onderhouden, en dezelve door de onverbreekbare banden van eene wederzydfche verftandhouding, meêr en meêr toe te binden.

Ik moet het zeggen, *Doorluchtigfte Prins* en *zeer excellente Heeren*: De roem en de voordeelen van deze vriendfchap, en van dit goed verftand, zyn ten allen tyden door zyn Keizerlyke en Katholyke Majefteit aangemerkt als onaffcheidelyk van zyne waare belangen. In alle voorvallen, in alle gelegenheden heeft hy getracht te doen zien, dat de hooge achting welke hy voor deze doorluchtige Republyk bewaart, gegrond is, niet op enkele beweegredenen van eene misleidende ftaatkunde, maar op de naauwe banden, welke eene oprechte toegeneegenheit legt, en welke eene onderlinge overéénftemming vafthout.

Maar hoe zou de fterkfte vriendfchap niet veréénigen twee Mogentheden, die reets veréénigd zyn door haare grondregelen? Ten allen tyden heeft zyn Keizerlyke en Katholyke Majefteit zich voorgefchreven, om te regeeren door de religie, en zich te beftieren door de rechtvaardigheit. Hy erkent 't zelfde in deze Doorluchtige Republyk. Uit deze Godsdienftigheit fpruit die groote wysheit, zo verwonderlyk in zyne raadflagen. Uit zyne rechtvaardigheit is opgerecht de billyke Regeering, waarvan deze zelfde rechtvaardigheit door een noodzaakelyk gevolg, het fteunfel geworden is.

Deze overéénkomft van grondregelen, doet 'er my ook vinden in een voorwerp,

1733. January werp, 't welk zich niet aan onzen geest kan vertoonen, zonder daar in een indrukfel van deszelfs nuttigheit te laaten. Ik spreek van den vrede van *Europa* met betrekking tot den algemeenen vyand. Wie zal ontkennen dat men dit dierbaar goed dank te weeten heeft aan zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit en aan de Doorluchtige Republyk? Door dezelfde beweegreden gedreeven, arbeidt gy aan 't zelfde oogmerk. Talryke legers, welke zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit op de been houdt, verzekeren hem van de handhaving van dien vrede. De onoverwinnelyke Republyk doet het overige daar by. Dus loopt gy elk, in het toppunt van uwe grootheit, te zamen, om dezelve te doen dienen tot roem van Godt en tot welzyn der Onderdaanen. Wat zeg ik, het oordeel daar van verspreid zich op de geenen, die door de verandering van tyden onze vyanden kunnen worden.

Wat heeft men zich niet te belooven van eene alliantie op diergelyke grondregelen gevestigd: Van eene alliantie, die de deugd en de godvrucht tot fondament en zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit tot steunsel heeft, Mogten alle de geenen die na hem komen zullen, niet anders denken! Mogt deze alliantie eeuwig duren! Mogtze zo lang standgrypen, als de roem en de luister van de Republyk: welke twee zaaken zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit aanmerkt als zyne eigen, en tot handhaving van dewelke hy zyne magt zyne schatten en niets sparen zal. Overtuigd zynde van uwe volmaakte erkentelykheit, is hy verzekerd, dat in den dienst welken gy den Heere doet de gebeden welke gy aan hem opzendt, die voor de bewaaring der alliantie de minst vurige niet zyn.

Gelukkig indien myne wenschingen u aangenaam zyn! Noch veel gelukkiger indien ik u overtuigen kan van de oprechtheit der geene welke ik doe voor het welvaren van deze Doorluchtige Republyk, die door haare gelegenheit in *Europa*, aldaar schynt geplaatst te zyn tot bewaring der gezontheit in dat gedeelte van de waereld.

Doorluchtige Prins,

Welk een breed veld van de lofspraak opent gy my! Cieraad van wysheit, uwe verdienste heeft u langs eenen weg geleid dewelke uwe deugt voor u gebaand hadt.

Zeer Excellente Heeren,

Dat uwe zedigheit my toelaten te erkennen, dat elk van u in het byzonder een Doge is over de gelukkige onderdaanen, waar van gy leden ter zelver tyd de vaders zyt

Mogt ik gedurende den loop van myne Ambassade, uwe dierbare goedgunstigheit voor my verkrygen! Alle myne pogingen zulke strekken, om dezelve te verdienen, enz.

TE

1733. January

DUITSLAND.

TE *Weenen* heeft men tyding van *Constantinopel* dat men aldaar voor een noch bloediger Oorlog met de Persiaanen vreesde, alzo *Thamas* of *Thomaso Kouli-kan*, eerste Minister van den Schach of Sophy van *Persië*, (volgens het medebrengen van eenen Expressen van *Osman*, Bassa van *Babilonië*,) vernomen hebbende dat de Schach, vergeetende dat hy zyne herstelling op den Throon aan hem verschuldigd was heimelyk arbeidde om hem af te zetten, en vervolgens den Vrede met de Porte te vernieuwen en te bevestigen, met 50. a 60000. uitgelezen Soldaaten van het Leger dat hy in *Armenië* geboodt naar *Ispahan* was getrokken. Daarop deed de Sophy het guarnizoen versterken, en de plaats van alle behoeftens voorzien; zohaast deze Generaal zulks gehoord had, liet hy den Sophy bedrieglyk verzekeren, dat hy als een gehoorzaam Onderdaan met het Leger kwam, om zyne ordres te ontfangen ten beste van het geheele Koninkryk, 't welk den gesloten Vrede niet goedkeurde; doch dat hy zich aan het goeddunken van zyn Majesteit onderwierp, en niet anders verzocht, dan in de Stad te mogen komen, om zich voor zyne voeten neêr te werpen, en zyne hooge beveelen uit te voeren: op deze verraderlyke vleieryen, wierd hem vergund, by nacht alleen in de Stad te komen; maar hy verkoor 3000. van de dapperste van zyne troupen, die hem heimelyk verzelden, en terstond de poorten, en de voornaamste straaten en pleinen bezetteden; Hy begaf zich vervolgens zelf met eenige gewapenden naar het paleis, en deed den Sophy gevangen neemen, verweet hem zyne wellustigheit, leedigheit en lafhartigheit, en liet hem de oogen uitsteeken, om hem dus naar een ver afgelege gevangenis te zenden: Dit alles wierdt verricht, zonder dat men eenige beweeging onder de Inwoonders of onder de bezetting bespeurde: *Kouli-kan* presenteerde daar na aan het Volk den Zoon van den ontthroonden, geen 6. maanden oud: De Vader wierdt onbekwaam tot de Regeering verklaard, en hy boodt zich aan tot Voogd en Bestierder van den jongen Prins, totdat die in staat zoude zyn den Persischen Throon te beklimmen: waarop hy de toestemming van het Volk en van de troupen, met een algemeene toejuiching ontfing.

Uit dit alles besloot men te *Constantinopel* meêr en meêr, dat *Kouli-kan* den oorlog wil voortzetten, om zich als Opperbestierder

1733. January. van *Persië* te handhaven; derhalven hadt men by provisie 3000. beurzen naar *Babilonië* en *Georgië* gezonden, om de troupen te betalen; en *Erivan* en andere plaatsen, die schaarsheit aan levensmiddelen en krygsbehoeftens hebben, van alles te voorzien. Men hadt te *Constantinopel* ook de onaangename tyding gekregen, dat de Inwoonders van *Circassië* en *Caramanië* opgestaan zyn, en hunne Gouverneurs gedood hebben. Men had gehoopt, dat de pest in 't najaar ophouden zoude; maar die kwaal was noch weinig verminderd.

Men verzekert, dat de Hertog van *Lotharingen*, de Memorien, welke de Protestanten in *Hongaryë* aan hem hebben overgegeeven, aan den Keizer zelf ter hand gesteld heeft. Ondertusschen verneemt men, dat men, volgens een Keizerlyk Decreet, in de niet geartykelde plaatsen voortgaat, hen van alle hunne Kerken en den aankleeve van dien, te berooven. De Engelsche en Hollandsche Ministers, hebben door last van hunne Principalen, aangaande de Religie-zaaken in dat Koninkryk, een nader vertoog aan den Opper-Hof-kancelier den Graaf van *Sintzendorf*, gedaan; waarover door de Keizerlyke Ministers eene tweede conferentie gehouden is.

NEDERLANDEN. DE Heeren Staaten van *Zeeland*, na veelvuldige overweegingen den 17. November des voorgaanden Jaars een besluit genomen hebbende tot vernietiging van het Markgraafschap van *Vlissingen* en *Veere*; zo is van dat besluit op den 29. November in de eerstgenoemde Stad de volgende Publicatie gedaan.

BUrgermeesters en Regeerders der Stadt *Vlissingen* allen den geene die deeze zullen zien, ofte hooren lezen *Salut*, doen te weeten dat haar Ed. Mogende de Heeren Staten van *Zeeland* met gemeene bewilliging van alle de Leeden, hare hoge vergadering uitmakende, by derzelver Resolutie van den 17. dezer lopende Maand November 1732 goedgevonden en verstaan hebbende onder anderen ook deeze Stad *Vlissingen* voor altoos, en ten eeuwige dage te ontheffen van alle Vassallage en Leenroerigheit aan een Heer, en aan alle anderen direct, en immediaat dependent, en onderworpen de Souvereine Vergadering van haar Ed. Mogende als andere integrérende Leeden van Staat, en onder meer zaken daarenboven, dat de Burgery en Ingezeetenen door ons zouden worden gewaarschouwt, en behoorlyk geadverteerd, van alle verplichtinge van getrouwigheit aan den Heer van *Vlissingen* voor deze gedaan, te zyn ontslagen. ZO IS 'T, dat wy ingevolge van opgemelde Resolutie, alle Burgers ende Ingezetenen dezer Steede van wat Staat, Conditie ofte qualiteit dezelve ook mogten wezen, geene uitgezondert ofte gereverseert, ontslaan van den

den Eed van getrouwigheit aan den Heer gedaan, of re daar aan zy uit de geboorte zouden vermynen te zyn verplicht, van nu af aan, ende ten eeuwigen dage, en de Waarschouwen voortaan in geen anderen Eed van getrouwigheit als die van de hoogstgemelde haar Ed. Mogende en ons te zullen werden gehouden gecomputeert te zyn, en op dat niemand hier van eenige ignorantie zoude pretenderen, hebben wy verder goedgevonden, en verstaan, dat deze onze Waarschouwinge zal werden gepubliceert, en alomme geaffigeert, daar zulks gewoon is, te geschieden. Onderstont, Aldus gearresteert in het Collegie van Burgermeesters, en Regeerders der Stad *Vlissingen* den 29. November 1732. 1733. January

Lager stont

my bekent

J. W. BOSCHAERT.

Doch alzo dat Marquizaatschap, behoort hebbende onder de nalaatenschap van Koning WILLIAM den III. volgens het gemaakte Tractaat van Verdeeling tusschen den Koning van *Pruissen*, en den Prins van *Oranje*, aan den gemelden Prins is aanbedeeld, zo heeft dezelve tegen de bovenstaande Resolutie der Staaten van *Zeeland*, het volgende Protest gedaan.

EDELE MOGENDE HEEREN,

NA dat ik kennis bekomen heb van U Ed. Mogende Resolutie van dato den 17 November 1732, waarby, zonder expliciete eenige redenen te allegeeren, goedgevonden en verstaan is, *de Steden Vlissingen en Veere van nu voor altoos en ten eeuwigen dage te ontheffen de Facto & de Jure van alle Vassallage en Leenroerigheit*, met byvoeging van alle zodanige bevelen, ordres en expressien, als by mogelykheit tot een dadelyke Amortisatie van het voorsz. importante Marquisaet, hebben kunnen uitgedagt werden; Eene Resolutie, Edele Mogende Heeren, zoo sterk, zo verre gaande, en zo extraordinair, dat daar van geen weerga zal gevonden werden in alle Resolutie van de gezamentlyke Bondgenoten, of van eenige particuliere Provintie; waar door een Ingezeten van den Staat zonder eenige andere reden of noodzakelykheit, is gepriveerd van de Erve zyner Vaderen, als alleen om het goedvinden en welgevallen van U Ed. Mogende, en onder den Tytel van U Ed. Mogende hoge Souverainiteit en incontestabele macht, En voor al na dat ik geinformeerd ben, dat U Ed. Mogende by derzelver missive van den 11. December 1732, hebben goedgevonden, aan haar Hoog Mogende van hare voorgemelde Resolutie van den 17. November daar bevorens Kennisse te geeven, met dit expresse verzoek: „ dat, zo haar Hoog Mogende tot het doen van „ de thans gerequireeerd werdende Extraditie van de nalatenschap van Koning

„ Wil-

1733. January „ William de III. van *Groot-Brittannie*; glorieuser mem. ", waar omtrent wereldkundig is, dat tusschen den Koning van *Pruissen* en my, op den 14. May en 16. Juny 1732. een Tractaat van Partage gemaakt is, „ *mogten komen te resolveren, haar Hoog-mogende daar van de voornoemde twee Steden van* „ *Vlissingen en Veere wel zullen gelieven te excipieren, en in plaats van dien te* „ *substitueeren een somma van honderd duizend Ryksdaalders* ", dewelke gezegd wordt daar voor gedepositeerd te zyn, enz.

Zo zoude het, niet zonder reden, vreemd en voor my onverantwoordelyk moeten geoordeeld worden, dat ik, wiens Interest eeniglyk in de voorsz. Resolutien van U Ed. Mog., geconcerneerd is, en dien men daar door van zo een important gedeelte van de Nalatenschap van hoogstgedagte zyn Majesteit van *Groot-Brittannië*, tragt te ontzetten, als daar is het Marquisaat van ter *Veere* en *Vlissingen*, in deezen zoude zwygen en stille zyn; men zoude zulks, Ed. Mogende Heeren, kunnen opvatten of als een adveu en goedkeuring van het doen van U Ed. Mogende, of als een mistrouwen op myn Recht, of eindelyk als een onverschoonelyke indolentie en onverschilligheit in deeze zo harde en ongehoorde zaak:

Daar doch het voorsz. doen van U Ed. Mogende reedelyker wys niet zal kunnen worden geapprobeerd; daar verder myn recht tot het voorgemelde Marquisaat incontestabel is, en gelyk by niemand, zo ook by U Ed. Mogende, in geen twyffel kan getrokken werden, en daar niemand, wie hy ook zoude mogen zyn, eenige de minste achting of consideratie zoude kunnen meriteeren, die in zo eene importante beleediging, dewelke men hem komt aan te doen, zulks met goede oogen zoude kunnen aanzien.

Ik zoude, Edele Mogende Heeren, in dezen kunnen inslaan den weg van Justitie, dewelke in deeze Republyk heilig en zuiver bewaard en onderhouden werd, en waarop deze Provintien, als op een van hare dierbaarste juweelen, roemen mogen; doch ik hoop, dat ik my daar van niet zal behoeven te bedienen, maar echter meen ik, niet te kunnen nalaten van in dezen vooraf myn Recht te conserveeren, door eene tydige en welgegronde Protestatie, dewelke, onder het oog van de bescheide en onpartydige wereld, de toets zal kunnen uitstaan, en by U Ed. Mogende niet kwalyk zal kunnen geduid worden.

Dat de Heeren Staten van Zeeland in voorgaande tyden zo wel, als hare nakomelingen in dezen tyd, zijn geinformeerd geweest van hare Oppermacht en Souverainiteit over hare Onderdanen en derzelver Goederen, en dat dezelve Heeren Staten nochtans, sedert dat Prins Willem de Eerste het Marquisaat van Veere en Vlisingen heeft geacquireerd, en dat het zelve over de honderd en twintig jaren, tot op den zesden Leenvolger is gedevolveerd, nooit hebben getragt, het voorsz. Marquisaat te mortificeeren, gelyk U Ed. Mogende thans gelieven te doen; *Levert uit de eerste reeden van deeze myne wettige Protestatie.*

Vooral, wanneer in achting genomen word, dat'er in voorgaande tyden, en namentlyk na de dood van Prins Willem de Eerste, omstandigheden zyn geweest, dewelke in dezen niet en zyn, dat is, dat'er als toen disputen zynde

de gereezen, wie tot het voorsz. Marquisaat zoude gerechtigd wezen, zelfs gevaar is geweest, dat het zelve mogte worden geadjudiceerd aan den oudsten Zoon van gemelden Prins, te weeten Prins *Philips Wilhelm*, die Paapsch en in de macht van *Spanje* was; des niet tegenstaande de Heeren Staten van *Zeeland* in die tyd zich niet hebben bediend van het middel, om het voorschreeve Marquisaat te vernietigen, maar het zelve hebben gelaten in zyn geheel. 1733. January

De verwachting, die myne Voogden, in myne minderjarigheit, ook met reden meenen gehad te hebben, dat U Ed. Mogende na het overlyden van den Koning van *Groot-Brittannië*, omtrent het voorsz. Marquisaat geene verandering zouden trachten te maaken, en een contraire uitslag, daarop althans gevolgd, geeft hier by aan de hand een *Tweede Reden* van dit Protest.

Want het is een zaak aan U Ed. Mogende bekend, dat na de dood van hooggedagte Zyne Majesteit, en na het openen van deszelfs Testament, waarby de Heer *Johan Willem Friso*, Prins van *Nassau*, myn Heer Vader, zaliger gedagtenis, was aangesteld tot dessels eenige en universeele Erfgenaam, door de Furstinne Douairiere van *Nassau*, myne Vrouw Grootmoeder, en deszelfs Tutrice, van U Ed. Mog. zynde verzogt investiture van de Steden *Vlissingen* en *Veere*, U Ed. Mogende alstoen daarinne hebben gedifficulteert, doch om geene andere reedenen, „ *als dat de Koning van Pruissen zich in-* „ *gesteld hebbende tot mede-pretendent tot de gansche Successie van meêr hoogst-* „ *gedachte Zyne Majesteit van* Groot-Brittannië, *en vervolgens ook van het Mar-* „ *quisaat*, haar Ed. Mog. raadzaam oordeelden, " niet om het voorschreve Marquisaat te mortificeeren, maar om, „ *zig tusschen byde hooge Partyen im-* „ *partiaal te houden zonder den eenen voor den anderen te prefereeren; maar met* „ *het verleenen der Investiture te wagten, tot dat het verschil over de Erfenis* „ *zoude wezen beslecht en vereffend.*

En U Ed. Mogende weeten wyders ook zeer wel, dat, wanneer haar Hoog-Mogende ter voorsz. tyd, tot wegneming van dit obstacul, goedgevonden hebben, dat de Investiture van het voorsz. Marquisaat, in haaren naam, als Executeurs, zoude werden verzogt, buiten préjudicie van beide de hoge Partyen; daar op als toen by Resolutie van U Ed. Mog., is gegeeven een Declaratoir, wederom niet tot vernietiging, némaar in tegendeel tot conservatie van het meergemelde Marquisaat: „ *dat namentlyk het verloop van tyd aan het* „ *verzogte Verlei niet zoude schaden, en dat de verzoekers zouden werden gehou-* „ *den voor diligent.*

Het geval exteert nu, Edele Mogende Heeren, dat het geschil, het geen 'er geweest is over de Erfenis van den Koning van *Engelandt*, tusschen den Koning van *Pruissen* en tusschen my, is beslecht en vereffend; U Ed. Mog. hebben daar kennis van bekomen als wanneer Zyne Majesteit van *Pruissen* en ik het Tractaat van *Partage*, over gemelde Erfenis gemaakt, en tusschen ons gesloten, aan haar Hoog Mogende hebben gecommuniceerd.

U Ed. Mogende hebben uit het VII. Articul van het voorsz. Tractaat van

 Par-

1733. January. *Partage*, ook kunnen zien, dat het Marquisaat van ter *Veere* en *Vlissingen*, daarby niet aan den Koning van *Pruissen*, maar aan my is te beurt gevallen; en uit 't X. Articul van het zelfde Tractaat, dat het verre van daar is, dat Zyne Majesteit van *Pruissen* oois de minste gedagten zoude willen formeeren, om in alle zodanige Goederen, als aan my by het gemelde Tractaat gelaten zyn, en mits dien zo vermeen ik mede, deeze *Derde Reeden* te hebben, om tegen de Amortisatie van het voorgemelde Marquisaat, te protesteeren.

Dat U Ed. Mogende tegen hare voorsz. eige gedeclareerde intentie, na genome kennis van zaken uit het gemelde Tractaat van *Partage*, gezien hebbende, dat het Marquisaat van *Vlissingen* en *Veere*, niet en is gevallen onder de aanbedeeling van den Koning van *Pruissen*, maar, onder de Goederen van Zyne Majesteit van *Groot-Brittannië*, aan my gelaten; als nu geresolveerd hebben tot het doen van die extraordinaire pas, dewelke den inhoud is van U Edele Mogende geheele Resolutie van den 17. November. 1732.

De *vierde Reeden* van dit myn Protest valt in dezelve Termen van het geen zo even geallegeerd is: en bestaat hierinne.

Dat, als men uit de voorgemelde Resolutie van U Ed. Mogende van *zig impartiaal te zullen houden, tot dat het geschil over de voorsz. Erfenis zoude wezen beslecht en vereffend*, niet anders te verwagten hadde, als dat de zaken van het gemelde Marquisaat, gedurende die tyd zouden worden gehouden in staat, en dat U Ed. Mog. inmiddels in het zelve Marquisaat, zo omtrent de Magistraats-bestelling van *Veere* en *Vlissingen*, als anderzins, verscheide notabele zaken hadden aan zig getrokken, en veranderingen hadden gemaakt, alles met dusdanige Clausulen in hare Resolutien, des aangaande genomen, dat zulks zoude geschieden „ *ongeprejudiceerd het Recht van den Marquis*, *en* „ *dat U Ed. Mogende geene intentie hadden, van den Heere Marquis te benadeelen*, *némaar ter contrarie avers waren, om eenige atteinte te geeven aan* „ *het Recht den Marquis competeerende*.

Door de jegenwoordige behandeling van U Ed. Mog. omtrent het meergemelde Marquisaat, zyn niet alleen zaken komen te gebeuren, dewelke op eene éclatante wyze toonen, dat U Ed. Mogende niet meer *impartiaal* zyn, en dewelke mitsdien stryden zo wel tegen de voorheen iteratievelyk gedeclareerde intentien van de Heeren Staten van *Zeeland*, als tegen myn althans verklaard en geagnosceerd éventueel interest.

Ik zwyg, dat, als wanneer in den Jare 1703. by den Hogen Raad in Holland verkreegen zynde vier Mandementen possessoir, alle tenderendende om de ondernome veranderingen van U Ed. Mog in het voorsz. Marquisaat, tegen het Recht van den Marquis, te hebben afgedaan, en dat de Heeren Staten van *Zeeland* hadden kunnen goedvinden, den Hogen Raad te ordonneeren, dat aan de voorsz. Mandementen niet zoude worden geobedieerd, de Heeren Staten van *Holland* nochtans op de Remonstrantie, door Président en Raden van den Hogen Raad, aan haar Ed. Groot Mogende daartegen gedaan, eerst by Resolutie van den 4. Juny 1704, hadden geresolveerd;

en

en den Hogen Raad aangeschreeven, „ *om in de zaken van de voorsz. Mande-„ menten zodanig te procederen, als dezelve in goeden gemoede en Justitie zou-„ den vinden te behoren*; en naderhand daar omtrent, op de sterke instantien van de Heeren Staten van *Zeeland*, van sentiment wel zodanig waren veranderd, dat by derzelver Resolutie van den 5. October 1705, is goedgevonden en verstaan, dat de Prësident en Raden van den Hogen Raad, by provisie zouden worden gedispenseerd van de judicature in de zaken van de Magistraats-bestelling van *Vlissingen* en *Veere*, met den gevolge en aankleeve van dien, „ *behoudelyk nochtans, dat die geene, die hier na het Raads tot het voorsz. Man-„ quisaat zal hebben bekomen, en daar mede zal wesen verlyd, zal vry staan, „ zyne Actie en pretensie, ter zake van de voorsz. Raads herstelling, als anders, „ te entameeren, en vervolgen, daar en zo het behoort* ".

Na welke Resolutie dan ook, tot deezen huidigen dag toe, alle verder vervolg in Rechten, ter zake van de voorsz. geconcerneerde Mandementen Possessoir, wel heeft stille gestaan; maar waar omtrent, nu mede protesteerende, moet gezegt worden, dat U Ed. Mogende door haare voorsz. Resolutien van den 17. November 1732, niet alleen politiquelyk, *de Steden Vlissingen en Veere de Facto & de jure van alle Vasallage en Leenroerigheid voor altoos en ten eeuwigen dage hebben ontheven*; maar daar door ook te gelyk de Justitie hebben gestremd, die de Provintie van *Holland* niet anders als by provisie voor een tyd lang heeft gemeend en gedoogeerd geschorst te kunnen worden.

U Ed. Mog. gelieven my niet qualyk te neemen, dat ik zeggen moet, dat alle de voorgemelden zaken my in deeze Republyk, door het exerceeren van eene onpartydige en onkrenkbare Justitie bekend, alleen politiquelyk en buiten den weg van Rechten, overkomende, ten uiterste moeten smerten.

Voor al, als ik hier by voor een *vyfde Reeden* van myn Protest, voegen moet:

Dat U Ed. Mogende hare Resolutie van den 17. November 1732., fundeerende *op hare hoge* SOUVEREINITEIT EN INCONTESTABLE MACHT, dat is, op het zo genaamde *Dominium Eminens*, 't geen Souvereinen, in de allergrootste en pressantste noodzakelykheit, op de goederen van hare Onderdaanen, alleen kunnen, maar zelden behoren te exerceeren; Het geval, 't geen my in deezen wedervaart, het eerste is, het geen van die natuur ooit in deeze Republyk zal kunnen gevonden worden

En geen wonder, Edele Mogende Heeren, nademaal de Grond-Wetten en Privilegien van de Nederlandsche Provintien, willen en begeeren, dat geen Onderdaan van zyne Goederen en Rechten mag worden ontzet, *dan door den weg van de Justitie*; Dewyl het zelve ook particulierlyk is luydende tegen het groot Privilegie van Vrouwe *Maria* van den Jare 1476., 't verzoek van de Heeren Staten van *Zeeland* in der tyd; statueerende Articul 39., „ *Dat die „ Graven of hare Nakomelingen niemants Goed, Leen noch Erve, binnen den „ Landen van* Holland, Zeeland *en* Friesland, *tot haren Tafel leggen en ontleen*,

1733. January „ len, noch niemand by provisie uit zyne possessie stellen en zullen, maar zullen, „ na dat de natuur en conditie van de Goederen zyn, eerst verwonnen, en daar- „ na geëxecuteert worden, navolgende die Rechten en Constuimen van de Lan- „ den, Steden en Plecken, daar die Sententie gegeeven of gedaan zal worden". En nademaal mede daarenboven in den Jare 1495. Cap. 2. Articul. 1. van de Keuren van *Zeeland*, is vastgesteldt „ *dat die eenig Leen of ander Goed, jaar* „ *en dag rust en vreedelyk zal bezeeten hebben, daar uit niet zal moogen worden* „ *gezet, als door middel van Rechten*. Het welk in diervoegen geleegen zynde, aan my verder deeze *Zesde Reeden* van myn Rechtvaardig Protest, aan de hand geeft.

Dat namentlyk al het geen in deezen door U Ed. Mogende gedaan is, een zaak is zonder exempel, mitsgaders strydig tegen de Privilegien en fundamenteele Wetten van het Land, daar zig in eene Republiquainsche Regeering, geene Regenten, en zelfs niemand in eene Monarchale Regeering, zonder geweld, van dispenseeren kan; eo ipso door U Ed. Mogende ten opzigt, ook verbroken word den inhoud van het 17. Articul van de Unie: „ *daar* „ *de respective Bondgenooten malkanderen solemneelyk hebben verobligeerd, zo wel de uitheemsche als de ingezeeten te administreeren goed Recht en Justitie* ". Al het welk des te onverschoonelyker is, om dat het geen my in deezen overkomt, is zonder eenige de minste reden; 't geen een verder en *Zevende Fondament* van het tegenwoordig Protest, uitmaakt. 't Zal niet nodig wezen, om hier te zeggen, Ed. Mog. Heeren, dat in U Ed. Mog. zo éclatante Resolutie van den 17. November 1732. dewelke evenwel van een Gedenk-teeken van de Devassalage van *Veere* en *Vlissingen* by de Posteriteit zal moeten verstrekken, en mitsdien immers op vooraf geprémitteerde gronden en reedenen hadden behoren gefundeerd te wezen, geene de minste reeden tot dezelve Devassallage geallegeerd werd: de Resolutie behoeft daarop maar nagezien te worden.

Het wil ook nietwes zeggen, dat in de voorsz. Resolutie alleen vooraf met drie woorden geposeerd werd, dat „ *met eenparige bewilliging van alle de Le-* „ *den, is goedgevonden en voorstaan* op gronden, meermaal zo by geschrift als „ mondeling gededuceerd, de voorsz. dévassalage te doen " ; Want, in gevalle daar door gezien word op het geen in het Jaar 1721. gebeurd is, als wanneer zommige Leden van de Staten van *Zeeland*, beweegingen hebben beginnen te maken over de Amortisatie van het Marquisaat van *Veere* en *Vlissingen* en in die tyd over die materie eenige schynreedenen zyn gedebiteert; zo is het Wereldkundig, dat dezelven prétense reedenen door solide argumenten van wegen myne Voogden, in myne minderjaarigheit, zyn gerefuteert: ja dat zelfs ter vergadering van U Ed. Mog. zyn ingebragt zo sterke en energique Consideratien tegen de voorsz. Amortisatie; dat de verdere Leden van de Heeren Staten van *Zeeland*, daar mede ten uiterste zyn verleegen geweest.

En gelyk de voorgemelde prétense redenen van U Ed. Mog. tegen de voorsz. Amortisatie, in de gemelde tyd, waren of potiliticq of personeel, zo weeten U Ed. Mogende, dat die personeele reedenen, door de Heeren Staten van *Zeeland* geallegeerd, daar in bestonden:

Dat

.Dat het Marquisaat van *Vlissingen* en *Veere*, „ *na die tyd zoude kunnen* 1733.
„ *devolveeren op een vreemd Prins, en wel een Prins niet zynde van de Protes-* January.
„ *tantsche, maar van de Paapsche Religie.*

En daar omtrent is tegenwoordig altoos zeker en buiten bedenking, dat die personeele reedenen ten mynen opzichte geen plaats hebben, ende mitsdien cesseeren.

En belangende wyders de voorsz. Politique reedenen, dewelke in substantie, daarop uitkwamen: dat de Vasallage van de Steden *Vlissingen* en *Veere* strydig en incompatibel zoude wezen met de Vryheit en independentie van de Provintie van *Zeeland*, dewelke hare Voorouders zo dier heeft gestaan.

Des aangaande refereer ik my tot de voorgemelde Consideratien der Stad *Veere*, in het Jaar 1723. ter Vergadering van U Ed. Mogende ingebragt, waarinne de voorsz. Politique reedenen zeer solidelyk zyn wederlegd; en dat niet alleen van wegen een Stad *die een gedeelte van het voorsz. Marquisaat uitmaakt*, Maar dewelke zo wel als de andere Steden van de Provintie van *Zeeland*, wist, waarin het Politicq interest van dezelve Provintie bestond.

Een Notabel ingredient van de voorgemelde Consideratien der Stad *Veere*, geeft alhier aan de hand een *Achtste Reeden* van dit Protest, te weeten: dat zo wanneer de Politique dévassallage van *Veere* en *Vlissingen*, met de gronden van een goede Politie, al eens zoude konnen gecompasseert worden, 't geen door geen onpartydig oordeel ooit zal kunnen worden geadvoneërd, en ook zeer krachtig tegengesproken word in de cordate aanteekeningen, dewelke van wegen de Provintien van *Gelderland*, *Vriesland*, en van *Stad* en *Lande*, op de voorsz. Missive, door U Ed. Mog. op den 11. December aan haar Hoog-Mogende geschreeven, gedaan is, het zelve nochtans zoude stryden tegen de beschreeve Rechten en de particuliere Feudale Wetten deezer Landen; waaruit zeeker is, dat een Leenheer zyn Leen zo weinig buiten form van Rechtspleeging kan vernietigen, als een Vasal zyne plichten van hommage en Manschap aan zyn Leenheer, uit zig zelven zonder reedenen weigeren kan.

Ik zwyg alhier, dat de Heeren Staten van *Zeeland*, zelfs geen Leenheeren zyn van het Marquisaat van *Veere* en *Vlissingen*, maar dat, volgens de uitgift-brieven van Keizer *Karel* daarvan zynde, van dato den 33. October. 1555. het voorsz. Marquisaat, met deszelfs Ap- en Dependentien, blykt te wezen een Hollandsch goed *onversterflyk Erf Leen.*

Waar uit dan ook in allen gevalle zeeker is, dat, zo wanneer U Ed. Mogende zouden willen sustineeren, dat ik, om eenige reedenen, van het Leen van het voorsz. Marquisaat van *Veere* en *Vlissingen*, zoude vervallen zyn, om dat 'er eenige reedenen, tot de Dévasallage van het zelve Leen, zouden kunnen dienen tegen de vreedige possessie van myne Prédecesseurs van een tyd van over de hondert en twintig jaren, 't zelve uit dien hoofde zowel, als de reedenen voor de Exercitie van het Dominium Eminens, voor den Rechter, daartoe competent zoude moeten geëxamineerd en geoordeeld worden; en dat ik mitsdien mede niet buiten den weg van Rechten, op een Politique wys van myne goederen moet worden gepriveerd; waar omtrent het

1733. January

vooraangehaalde 39. Articul van het groot Privilegie van Vrouw *Maria*, zo wel omtrent *Leenen*, als andere Goederen, ook zeer klaar spreekt:

Ik ga alhier voorby, dat, zo wanneer de Heeren Staten van *Zeeland* ooit omtrent het Marquisaat van *Veere* en *Vlissingen*, hadden willen exerceeren een Super-eminens Dominium, 't zelve immers zoude hebben moeten geschied zyn in den jare 1585., als wanneer deeze Landen in de uiterste nood en zwarigheit zynde, des tyds echter de Heeren Staten van *Zeeland* niet hebben willen treeden tot verpanding der Stad *Vlissingen*, en tot inruiming van dezelve Stad aan Engelsch Garnizoen, buiten preälable toestemming en volkome approbatie van de Voogden van den Heer Prins *Maurits*, ter zelver tyd nog minderjarig zynde.

En voegt by dit alles, om my, voor als nog, en by dit Protest, niet verder te extendeeren, deeze protesterende missives Dat Haar Hoog Mogende hebben aan genomen het Executeurschap van de Nalatenschap van den Koning van *Groot-Brittannie*, hoogloffelyker memorie, en dat de Heeren Staten van *Zeeland* daarinne in der tyd mede hebben te geconsenteerd, de Goederen van die Nalatenschap niet alleen door de Executeurs hebben moeten worden geconserveerd, en het Recht van den Erfgenaam, daartoe gerechtigd, moet worden voorgestaan; gelyk zulks ook uitdrukkelyk zelfs gezegd word by eene Resolutie van haar Hoog Mogende van den 6. November 1602., met concurrentie en toestemming van U Ed. Mogende genomen, ter occasie dat de Magistraten van *Vlissingen* en *Veere* beezig waren met innovatien te maken tegen het Recht van den Marquis en zyne aloude possessie; maar dat het dan immers ook een onwedersprekelyke zaak is, dat dezelve Executeurs, of een van de zeven Provintien, daarvan een gedeelte uitmakende, niet alleen geen Rechters kunnen wezen over ietwes de voorsz. Nalatenschap rakende, 't geen onder anderen geremarqueerd word in eene missive van den Koning van *Pruissen* op het subject van dezelve Nalatenschap, geschreeven, en by haar Hoog Mogende op den 24. December 1732. ontfangen; maar overal, dat die Heeren Executeurs gezamentlyk men laat staan een van dezelve afzonderlyk, en dat nog wel tegen de Protestatien voor als nog van drie andere Provintien aan, zig op geene despotique wys, tot haar eige voordeel, meester kunnen of kan maken van den Erfgenaam van den Koning van *Groot Brittannie*, gelyk U Edele Mogende nochtans in deezen hebben gelieven te doen.

Ik wil hopen, Edele Mogende Heeren, dat de exhortatie van andere Provintien, die in deeze zaak niet hebben kunnen vallen in de gedagten van U Ed. Mogende, maar zig op het sterkste en zeer cordaatelyk, tegen het verzoek van U Ed. Mogende, by derzelver Missive van den 11. December 1732. aan haar Hoog-Mogende gedaan, hebben gedeclareerd;

Dat ook myne hiervoren bygebragte redenen, en de onheilen, mitsgaders de inconvenientien, dewelke door andere Provintien, door de bovengemelde dadelyk gedane dévasallage, gevreest worden, U Ed Mog. zullen brengen tot die gedagten, dat U Ed. Mogende zullen afgaan van derzelver bovengemelde Resolutie van den 17. November 1732. en van het verzoek, daarna vervol-

volgens by U Ed. Mogende missive van den 11. December daaraan volgende aan haar Hoog Mogende gedaan. 1733. *Januari*

Doch by aldien het zelve, onverhoopt, niet zoude mogen geschieden, en dat U Ed. Mogende by den inhoud van derzelver voorgemelde Resolutie en Missive, zouden gelieven te persisteeren, zo zal deeze myne geraisonneerde Missive moeten dienen tot eeuwigdurend Protest tegen de meergemelde dadelyke dévasallage van het Marquisaat van *Veere* en *Vlissingen*, door U Ed. Mogende gedaan, en tot een blyk voor de Posteriteit, dat ik dezelve in geene deele ooit of ooit, voor myn zelve, of voor myn Erfgenamen, zal advoueeren, ofte erkennen; némaar, dat ik daaromtrent aan myn zelve reserveere, omme daartegen zodaanige remedien en middelen te employeeren, als geoordeeld zullen werden te behoren. Waarmede U Ed. Mogende in Godes protectie hebbende bevolen, blyf ik met veel eerbied.

EDELE MOGENDE HEEREN,

E ED, MOGENDE,

Zeer gehoorzame Dienaar,

(*Was geteekent*)

W. C. H. F. PRINCE D'ORANGE.

Hage den 10. Jannuary 1733.

Van dit Protest heeft de Prins van *Orange* een Copy aan de Heeren Staten Generaal doen overleeveren, waar by de volgende brief gevoegt was.

HOOG MOGENDE HEEREN,

HEt is my ten uiterste smertelyk geweest, dat de Heeren Staten van *Zeeland* by derselver Resolutie van den 17. November 1732, hebben gelieven goet te vinden, en te resolveeren, omme buiten kennisse van U Hoog Mogende als Executeurs van den Testamente van den Koning van *Groot-Brittannie*, hoogloffelyker memorie, zonder concurrentie van eenige der geunieerde Provintien, en zonder in dezelve Resolutie eenige de minste redenen te allegeeren, de Steeden *Vlissinge* en *Veere* van nu af aan voor altoos, en ten eeuwigen dage te ontheffen, *de facto* en *de jure* van alle Vasallage en Leenroerigheit, met byvoeginge van zoodanige sterke ordres en expressien als by moogelykheit op die Materie hebben konnen uitgedagt werden.

En dat hooggemelde Heeren Staten van *Zeeland* na het nemen van de voorschreeve Resolutie daarenboven by eene Missive van den 11. December daar en

1733. enboven by eene Missive van den 11. December daar aanvolgende aan U Hoog-
January Mogende hebben verzogt, „ Dat zo haar Hoog Mogende mogten komen te „ resolveren, tot het doen van de extraditie van de Goederen van de Nalaten- „ schap van hoogstgedagte Koning van *Groot Brittannië*, dewelke na de communicatie van het Tractaat van Accommodement en Partage, op den 14. May en den 16. Juny van het voorschreeve jaar 1732, tussen den Koning van *Pruissen* en My van U Hoog Mogende versogt is, „ van de voorschreeve „ Extraditie mogten worden geëxcipiëert de voornoemde twee Steden van *Vlissin-* „ *gen* en *Veere* en dat haar Hoog Mog. in plaatse van dien geliefden te substi- „ tueeren eene somma van hondert duizent Ryksdaalders, die daar toe zou- „ den gedeposíteert zyn.

Ik hadde My met deze hoope geflatteert, dat de voorsz. zaake door de Heeren Staaten van *Zeeland* tot zoodaanig eene extremiteit niet zoude gebragt zyn, na dat uit het opgemelde Tractaat van Partage gebleeken was, dat het Marquisaat van *Vlissinge* en *Veere* daarby onder anderen aan My was gelaten. En na dat daar door was komen te cesseeren, deze groote reeden van Bedugtinge, dewelke voorheenen by hooggemelde Heeren Staaten van *Zeeland* gemaakt, en sterk geurgeert is, dat namentlyk het voorgemelde Marquisaat veel ligt zouden konnen komen in handen van een vreemt Prins, niet alleen, maar ook van een Prins die zoude konnen zyn van de Paapsche Religie.

Maar als nu des niet jegenstaande, en tegens zoo meenigvuldige reedenen van regt en billykheit als 'er in deezen voor My militeeren, voor de Heeren Staaten van *Zeeland* tot de voorgemelde dadelyke devassallagie van de Steeden *Vlissingen* en *Veere* geprocedeert is. Soo hebbe ik voor eerst gemeint van eene indispensable noodzakelykkeit te weezen, omme ter conservatie van Myn incontestabel regt, ter zaake van dezelve gedaane devassallage aan meergedagte Heeren Staaten van *Zeeland* te schryven eene protesteerende Missive, daarinne eenige reedenen vervat zyn, dewelke ik tot het doen van een Protest in deze imporaante zaake vermeind hebbe te kunnen dienen.

Ik neeme de vryheit van hier nevens eene Copye van het zelve Protest aan U Hoog Mogende te laten toekomen, dewyl het niet gepermitteert is, dat aan de Vergaderinge van de gezamentlyke Bondgenooten, en aan U Hoog-Mogende boven dien als Executeurs van de uitterste Wille van den Koning van *Groot-Brittannië*, daer van met alle eerbiedigheit, geene kennisse zoude gegeeven werden.

En hoe zeer ik U Hoog-Mogende nooit genoeg zal kunnen bedanken voor alle haar trouwe yver en zorgvuldigheit, by alle gelegentheden, geduirende myne minderjarigheit, in het exerceeren van het Executeurschap van de Nalatenschap van Hoogstgedagte zyne Majesteit van *Groot-Brittannië* betoont wierd.

Soo bidde ik dat alle myne redenen van verpligtinge daar meede nog mogen worden vermeerdert, dat myn regt ontrent het voorschreeve Marquisaat van *Veere* en *Vlissingen* door Uw Hoog Mogende ook op het krachtigste mag werden gemaintineert, dat ten dien einde de Heeren Staten van *Zeeland* niet alleen

alleen mogen worden gedehorteert van alle het geene de devassallage van het 1733.
voorgemelde Marquisaat van *Veere* en *Vlissingen* is conrcerneerende, en dat *January*
alle het geene desaangaande by hooggemelde Heeren Staaten van *Zeeland* gedaan is, door U Hoog Mogende zoodaanig mag werden gedesavoueert als haar Hoog Mogende naar haar hooge wysheit zullen oordeelen te behooren, en dat in tegendeel de verzogte extraditie van de Goederen tot de Nalatenschap van den Koning van *Groot-Brittannië* gehoorende, dewelke tot nu toe onder de administratie van haar Hoog Mogende als Eeecuteurs van den Testamente van hoogstgedagte zyn Majesteit zyn geweest, zoodanig mag geschieden als daar over tusschen den Koning van *Pruissen* en tusschen My, het voorgemelde Tractaat van accommodement en partage is gemaakt, en dezelve Extraditie dienvolgende aan haar Hoog Mogende verzogt is. Waar mede U Hoog Mog. in Godes protectie hebbende bevoolen, blyve ik met veel eerbied,

Hoog Moogende Heeren,

U Hoog Mogende zeer gehoorzaame Dienaar.

Hage den 12. Jannuary 1733.

Geteekent,

W. C. H. F. PRINCE D' ORANGE.

Hierop hebben de Staaten van *Zeeland* deze volgende Deductie uitgegeeven.

Deductie van het Recht, dat aan de Edele Mogende Heeren Staaten van Zeelandt *is competeerende, om de Steeden* Vlissingen *en* Veere, *voortaan niet ter Leen uit te geven, onder billyke presentatie van de waarde van dezelve in Gelde,* arbitrio boni viri, *aan de hooge Geinteresseerden te zullen betalen. Relatif tot de Notulen van den 23sten November* 1724.

NA het overlyden van zyn Majesteit, *Willem de derde*, Koning van *Groot-Brittannië*, Prins van *Orange*, enz. enz. enz., hooglosselyker memorie, hebben de Edele Mog. Heeren Staaten van *Zeeland*, met veel ernst, haar deliberatien daar henen laten gaan, om de Steden *Vlissingen* en *Veere* wederom aan de Graaffelykheit van *Zeeland* te brengen, waar van dezelve door de laatste verkopinge by Decreet voor den Edele Hove van *Holland*, *Zeeland* en *Westvriesland*, gelyk als afgescheurt waren geworden; en ingevolge van dien, om die twee Steeden voortaan niet meer ter Leen uit te geven, maar in tegendeel, dezelve van alle vassallage en onderwerping aan een particulier Heer,

1733. te ontslaan, en dienvolgende te houden en te verklaren voor Graaffelyke Steden, met aanbieding van de weerde van dezelve, voor zo veel het heerlyke Recht aangaat, volgens uitspraak van onpartydige goede Mannen, hun dus verstaande, aan de hooge Geinteresseerden in Geld te zullen betalen.

January

Zyn Hoogheit, *Johan Willem Friso*, Prins van *Nassau*, hooglofselyker memorie, in zyn leven Erf-Stadhouder van *Vriesland*, enz. enz. enz., daar van geadverteert geworden zynde, heeft in den jaare 1706. by een wydloopige Deductie doen vertoonen, het recht, dat aan zyn Hoogheit, tot het Marquisaat van *ter Veere* was competeerende, met verzoek, *dat de Heeren Staaten van* Zeeland *niet en zouden gedoogen, veel min, zelfs daar toe contribueeren, dat aan het voorschreeve Recht eenig nadeel wierde toegebragt, of de minste atteinte gegeven.*

De deliberatie in die tyd tot de vereischte maturiteit noch niet zynde gekomen, is onlangs met meer applicatie hervat, en haar Hoogheit Mevrouw de Princes van *Nassau*, daar van kennis bekomen hebbende, heeft daar over in beleefde, doch te gelyk zeer nadrukkelyke termen, aan de Edele Mog. Heeren Staaten van *Zeeland* geschreven en vertoont, by Missive van den 9. January 1723. *als Moeder en Voogdesse van haar Hoogheits minderjarige Kinderen, gerechtigt tot het Marquisaat van ter Veere, met haar Prærogativen, Vryheden en Præëminentien, daar toe en aangehoorende, de redenen, waarom haar Hoogheit vermeinde, dat de Propositie, om de Rechten van den Marquis van Veere en Vlissingen te aboleeren en weg te neemen, gedestitueert is van wettige reedenen, en inzonderheit, ook strydende met de gronden van justitie en æquiteit.*

En alzo die zaak een object van veel discoursen is geworden, dat ook eenige Provincien haar advis, dienaangaande al bereids ter Generaliteit hebben ingebragt, en het in den eersten opslag vreemd, ja zelfs hatelyk voorkomt, dat de Souverain of Leenheer aan iemand zoude weigeren een voornaam Leen over te geven, en de investituure daar van te verleenen, dat hem by Erffenis wettig mogt competeeren, of hem noodzaken, om dat Erfgoed, onder voorwendzel van den dienst van het Gemeen, voor een équivalent of vergoeding in Geld af te staan, dat men zulks, noch aan een minderjarige Prins uit het Huis van *Nassau*, dat zo veel van deze Landen heeft verdient, zoude willen practiseeren, dat daar benevens weinig Menschen in staat zyn, om met grond daar van te konnen oordeelen, ter oorzaak zy geen kennis hebben van de waare staat van de Steeden *Vlissingen* en *Veere*, en van het Leen, eigentlyk onder de naam van het Marquisaat van *ter Veere* bekent, en van alle het geen zich eertyds daar omtrent heeft toegedragen, en hoe, en op welke wyze dat Leen, laatst by koop aan het Huis van *Nassau Orange* is gekomen; en dat zulke Menschen derhalven, uit onkunde, en by gebrek van vereischte informatie, wel licht een nadeelig oordeel, tegen de goede intentie van de Edele Mog. Heeren Staaten van *Zeeland*, zouden bestaan te vellen, zo zal het niet ondienstig wezen te onderzoeken, en kortelyk alhier aan te toonen:

Eerstelyk, wat het Marquisaat van *Veere* eigentlyk is, en waar uit dat het bestaat.

Ten

Ten tweeden, hoe dat het voornoemde Marquisaat, by Decreet voor den grooten Raad te *Mechelen* te koop geveilt werdende, die koop by, of van wegen Koning *Philip* de tweede, als Graaf van *Zeeland*, is overgenomen, en overzulks aan de Graaffelykheit van *Zeeland* is gekomen, en in het vervolg daar aan ingelyft is geworden. 1733. *January*

Ten derden, hoe dat het gemelde Marquisaat, of wel eigentlyk de Steden *Vlissingen* en *Veere*, daar na andermaal by Decreet voor den Hove van *Holland*, *Zeeland* en *Westvriesland* zyn verkogt, en zulks wederom van de Graaffelykheit van *Zeeland* afgescheurt geworden.

Vervolgens zal ten vierden aangetoont, en als in het voorbygaan aangewezen werden, dat de laatste verkoping, in alle zyn omstandigheden, gansch van nul en van onwaarde is geweest, en dat 'er wel gewigtige redenen zyn, om te konnen sustineeren, dat de koop door het bezit en verloop van tyd, in præjuditie van de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeeland*, niet en kan werden gewettigt.

Eindeling, ten vyfden, geposeert en toegegeven werdende, dat de laatste verkoping wel en wettig was geschied, hoewel men vertrouwt, dat het tegendeel aan de onpartydige waereld klaar en onwedersprekelyk zal werden aangetoont en bewezen, dat de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeeland* des niettegenstaande, uit kracht van het *Dominium Eminens*, het recht en de macht hebben, om het meergemelde Marquisaat, onder aanbieding van een billyke vergoeding, te vernietigen, en de Steeden *Vlisfingen* en *Veere* niet meer ter Leen uit te geven; en dat haar Edele Mogende, in dezen, niet anders en doen, als het geen onvermydelyk tot dienst van het gemeen word vereischt, en met de gronden van een goede Regeering, en van justitie en billykheit is overeenkomende, met wederlegging van eenige argumenten, die daar tegen worden gemoveert.

En gelyk het aan de eene zyde, van haar Hoogheit Mevrouw de Princes van *Nassau*, niet kwalyk kan werden genomen, dat haar Hoogheit komt te Vigileeren en zorg te dragen voor het Recht van haar minderjaarige Kinderen, zo willen de Regenten van *Zeeland*, die by solemneelen eede verplicht zyn, om de hoogheit en gerechtigheit van den Lande van *Zeeland*, Steeden en Leeden van dien, te helpen voorstaan en maintineeren, zo veel van de bekende bescheidentheit, en wydberoemde billykheit van de hooge Geinteresseerde, en in het byzonder van haar Hoogheit Mevrouw de Princes van *Nassau*, verwachten, dat dezelve het insgelyks niet kwalyk zullen gelieven te nemen, indien de voorschreve Regenten, zich in dezen, van haar eed en pligt komen te kwyten, en te doen, het geene goede en getrouwe Regenten, ten dienst van het Gemeen, schuldig en gehouden zyn te doen; en daar benevens noch te considereeren, dat het welweezen van het gemeene Land, aan haar toevertrouwt, ook een Pupille is, en immers al zo favorabel dient te werden geconsidereert; niet twyffelende, of de hooge Geinteresseerde nu beter van de waare gestalte der zaken onderrigt zynde, niet langer zwarigheit zullen maken, om aan het gerequireerde van de Edele Mogende Heeren Staaten van

1733. January *Zeeland* te voldoen, en zich met een redelyke en billyke vergoeding te vreden te houden.

Wat nu het eerste poinct belangt, het is buiten tegenspreeken, dat de Heerlykheit, en daar na Marquisaat van *ter Veere*, is een recht Erfleen, of om beter te spreeken, is een goet Zeeuwsch Leen, releverende van de Graaffelykheit van *Zeeland*, hebbende hooge, middelbaare en laage Jurisdictie, gelyk 'er meer andere in *Zeeland* zyn, zonder dat het eenig byzonder voorregt, boven andere van oudts heeft gehadt; dat het eerst in den Jaare 1280. by Graaf *Floris* de vyfde, tot een versterffelyk of kwaad Leen, aan *Wolfaart van Borsfele*, uitgegeeven is geweest, doch twee jaaren daar na, tot een goed Leen is gemaakt, volgens de Brieven daar van zynde: dat die Heerlykheit vervolgens een lange reeks van jaaren toebehoort hebbende aan het Huis van *Borsfele*, het oudtste en aanzienlykste Adelyk geslagt van *Zeelandt*, (Anno 1489.) eindeling in het Huis van *Bourgougnen* is overgebragt, door het Huwelyk van Vrouw *Anna van Borsfele*, met Heer *Philip van Bourgougnen*, Zoon van Heer *Anthony*, die een Bastaart was van Hertog *Philip de Goede*, en die gemeenlyk onder de naam van den grooten Bastaart van *Bourgougnen*, in die tyden, is bekent geweest.

De Stadt *Vlissingen* is van oudts niet ter Leen uitgegeeven geweest, en eerst door *Philip de Goede* Hertog van *Bourgougnen* in den Jaare 1452. verkogt, aan Heer *Hendrik van Borsfele*, Heer *van ter Veere*, te zaamen met de Steeden en Heerlykheeden van *Westkappelle* en *Domburg* voor de zomme van twaalf duizent Kroonen, ten prys van agtenveertig grooten Munt van *Vlaanderen*, het stuk; nogtans op die conditie, dat de Graaf die Steeden en heerlykheden, na den tyd van zeeventien Jaaren wederom zoude mogen lossen; Doch die tydt overstreeken zynde, heeft Vrouw *Maria*, Hertogin van *Bourgougnen*, als Gravin van *Zeelandt*, de voorschreeve Steeden en Heerlykheden absolut verkogt,(in't jaar 1447.) aan Heer *Wolfaart van Borsfele*, Grave *van Grandpré*, Heer van *ter Veere*, enz. voor de zomme van zeventien duizent Kroonen, te weten, voor noch vyf duizent Kroonen, booven de twaalf duisent, die reeds te vooren betaaldt waaren geweest, en op die wyze, zyn de Steden en Heerlykheden van *Vlissinge*, *Westkappelle en Domburg*, met alle haar toebehooren, en met hooge, middelbaare en laage Jurisdictie als goede Zeeuwsche Leenen, in die tydt gekoomen aan het Huis *van Borsfele*, en vervolgens door het bovengemelde Huwelyk, te saamen met de Heerlykheit *van ter Veere*, en meer andere magtige Heerlykheeden, en anderen Goederen, van het geslagt van *Borsfele* overgebragt in dat van *Bourgougnen*.

Alle die Heerlykheeden en Goederen zyn daar na by successie gedevolveert, op Heer *Maximiliaan van Bourgougnen*, Heer *van Bevere*, enz. in zyn leeven Ridder van het Gulde Vlies, Admiraal en Kapitein Generaal ter Zee, Stadhouder over *Hollandt*, *Zeelandt en West-Vrieslandt*, en over *Utregt*; hy was een magtig Heer, van groot gezag en aanzien in *Zeelandt*, en elders, en die het voornaamste bestier van den Lande van *West-Vrieslandt* in handen hadde.

In aanmerking van zyn verdiensten, heeft Keizer *Karel de Vyfde*, de Stad en

en Heerlykheit van *ter Veere*, tot een Marquisaat verheeven, (In't Jaar 1555) 1733.
doch alzo by zommige niet wel en word begreepen, wat dit Marquisaat van *January.*
ter Veere eigentlyk zy, en 'er veel zyn, die meinen dat *Vlissingen* en *Veere* twee afgezonderde Marquisaatschappen zouden wezen, dat ook de Heeren Princen van *Oranje*, in haar tytels, zig genoemt hebben, Marquis van der *Veere* en van *Vlissingen*, zo zal het niet ondienstig wezen, om eenige elucidatie dien aangaande alhier te geeven.

Daar is eigentlyk maar één Marquisaat, namentlyk dat van *ter Veere*, de Stadt en Heerlykheit van *ter Veere* zyn alleen tot de eer van een Marquisaat verheeven, de Steeden *Vlissingen*, *Westkappelle* en *Domburg*, met het geene daar toe behoort, de Leenen en Heerlykheden, *Popkensburg*, *Duinbeeke*, *Sandyk*, *Serooskerke*, *Kleverskerke*, *Koudekerke*, *Biggenkerke*, en meer andere, in de Brieven breeder vermeldt, worden alle gezamentlyk onder het Marquisaat van *ter Veere* begreepen, om te zamen en niet afzonderlyk het Marquisaat uit te maken, in zo verre zelfs, dat het voorschreve Marquisaat, met de Steeden en Heerlykheden daar onder begreepen, gehouden zoude werden voor een eenig Leen, van een en dezelve natuure, kwaliteit en denombrement, als breder uit de brieven daar van zynde, is te zien; alle de Steeden en Heerlykheden te zamen gevoegt, maakten op die wyze een aanzienlyk Marquisaat uit.

En gelyk Keizer *Karel* de vyfde zeer milt was in het geven van hooge Eertytels en Ampten aan de Nederlandsche Heeren, zo was hy aan de andere zyde ook zeer zuinig, om aan dezelve een behoorlyk onderhoud of tractement, tot het ondersteunen van haar hooge Waardigheden en Eerampten te verzorgen en toe te leggen; waar door het gebeurde, dat die Heeren in een kostbaare manier van leven en hofhouding ingewikkelt wierden, en daar door in groote schulden kwamen te vervallen, zulks zy van ryke en machtige Edellieden, arme en veragte Marquisen en Graven wierden.

Zoo ging het met Heer *Maximiliaan van Bourgongnen* ook, hy was een grootmoedig en mildadig Heer, en willende een staat houden, overeenkomende met zyn nieuwe Eertytel en hooge Ampten, zoo konden zyn Goederen, die anderzints zeer considerabel waren, zulken hoogen staat en pragtige hofhouding niet uithouden; als hy zonder wettige Kinderen na te laten, kwam te overlyden, (in't Jaar 1558) wierd zyn Boedel met veel schulden en lasten beswaart gevonden; hy hadde by uitterste wille tot zyn Erfgenamen gesteld, Heer *Maximilaan de Hennin*, tweede Zoon van Messire *Johan de Hennin*, Heer, en naderhand Graaf van *Bossu*, verwekt by Vrouw *Anna van Bourgougnen*, zyn oudste Zuster, deeze als Vader en Voogt van zyn minderjaarige Zoon, heeft de Erffenisse aanvaart, en is vervolgens in de naam van zyn Zoon, tot Marquis van *ter Veere* gehuldigt en erkent.

Doch alzoo hoe langer hoe meer, zich veel schulden kwamen op te doen, en het Marquisaat met veel lasten beswaart wierd gevonden, zoo eischten de Crediteuren voldoening van het geene haar was competeerende, en hielden zoo sterk aan, dat de Erfgenaam, zoo het schynt, verleegen geworden zynde,

1733. January de, genoodsaakt is geworden, om den Boedel, ten voordeel van de Crediteuren, te abandonneeren, en vervolgens is 'er een Curateur in den Boedel aangestelt geworden, niet te min, dewyle de Erfgenaam den Boedel te vooren hadde aanvaart, zoo hebben de Crediteuren by het Decreet verklaart, haar actie tegen den zelven te blyven reserveeren, ingevalle zy te kort mogten komen, en haar agterweezen aan de Goederen van het voorschreeve Sterfhuis niet en konden verhaalen.

Na voorgaande formaliteiten in materie van Decreet gebruikelyk, zyn de Steeden *Vlissinge* en *Veere*, met *Domburg*, *de Polder*, *Sandenburg*, *Duinbeeke*, *Sandyk* enz., te koop gepresenteert, en ten dage dienende, (den 14 April 1567) heeft *Philips* de tweede, Koning van *Spanje*, als Graaf van *Zeeland*, doen verklaren, dat de verkooping van de Steeden *Vlissinge* en *Veere*, in opzicht van zyn Majesteit, in zyn geheel zoude moeten blyven, en dat het aan zyn Majesteit vry zoude staan, om by weege van prysie en betaling van de rechte waarde, of wel by Rivisie, als anders, die twee Steeden uit handen van den Kooper na zich te nemen.

En alzo de periode dien aangaande in de Brieven van Decreet staande, zeer aanmerkelyk is, en elders niet en word gevonden, zo zal het niet ondienstig wezen, dezelve van woord tot woord, alhier ter neder te stellen.

Zo zyn dien achtervolgende den voorschreven 12. *Aprillis, ter voornoemde Zegelinge, omtrent ten tien uuren voor den noene gecompareert, diverse Persoonen, en onder andere Heer* Jasper Schets, *Ridder, Baanre Heere van Weesemaale, Heer van Heist, Grobbendonk, enz., Tresorier Generaal, en Aalbregt van Loo, Commis van de Finantien der Koninglyke Majesteit, in den naame van dezelve zyn Majesteit, dewelke by den Substitut van den Procureur Generaal hebben, voor den opstellen van den Segel, den Commissarissen van den Hoove, gecommitteert ter voorschreeve Zegelingen, gepresenteert en overgegeeven zeker Geschrift, het welk aldaar openbaarlyk en overluid gelezen is geweest, en daar van het inhouden hier navolgende is van woorde tot woorde. l'On declare de la part, & par Charge expresse de sa Majesté, qu'icelle sa Majesté pour le bien public, conservation & defense de ses Pays, & autres causes urgentes, desire, entent, & veut retirer & tenir pour elle les Villes, & Fiefs de la Vere & Flessingue avec leurs appendances necessaires, comme places Frontieres, & partant se fait ici notification de la part de sa dite Majesté a tous ceux qui vouleront hausser & rencherir les pris de ces Villes, que non obstant la vendition & sigillature, que pour le present on entent de par le Roy, demeurera en son entier, pour prendre & retirer les dittes Vi les des mains des dites achetieurs, soit par voye de prisie d'icelles & estimation du juste pris & valeur, ou par voye de Revision & proposition d'erreur contre la sentence puis n'agueres prononcée en cette cour sur lar dite prise ou autrement, comme l'on trouvera par conseil convenir. Welk Geschrift aldus gelezen zynde, Heer* Jan van Bourgougnen, *Heere van* Fromont, &c. *Heer* Jacob van Bossu, *Heere van* Haussy, *Hoogbaillinw van de Bosschen van* Henegouwe, *enz. de Gecommitteerde van den Grave nan* Arenberge, *en die van den Raade van de andere Crediteuren, mitsgaders* Arent van Dorp, *Curateur*

vateur van der Veere, *daar ook present zynde, hebben daar op haarlieder vertrek* 1733.
en beraad genomen, enz. zo dat ten lesten daar van Koper en laatste verhooger January
gebleven is, ten aftrekken van den Zegel van Waise der voorschreve Brieven, den voornoemden Arent van Dorp, *voor de somme van twee honderd twee en twintig duizend en honderd gulden tot xl. grooten den gulden, welken* van Dorp *terstond daar na, en op staande voet, zynen Command verklaard heeft te wezen, en den voorschreeven koop gedaan te hebben, uit den name, en ten profyte van den voornoemden Heer* Jacob van Bossu, *Heere van* Hausfy, *daar present, en dezelve accepteerde. Aldus finalyke gedaan tot* Mechelen *den voorschreve* 14. *dag van Aprillis, Anno* 1567.

Hier uit blykt onwederspreekelyk, dat de Heer *Jacob van Bossu*, Heer van *Hausfy*, eigentlyk Kooper van de Steeden *Vlissingen* en *Veere* is geworden, en dat hy die op een wettige wyze zoude hebben verkreegen gehad, ten ware de Koning hadde doen verklaaren, de macht aan zich te behouden, om die koop over te neemen. Dat zulks ook is geschied, en dat de voorschreeve koop ook in der daad by of van weegen den Koning is overgenomen, komt daar uit te blyken, dat *Charles van Briemen*, Graaf van *Megen*, korten tyd daar na (den 4. Augusty 1567.) tot *Veere* in den naam van de Koning is gehuldigt. Tot meer bewys daar van kan ook dienen, dat in de Privilegien, door Prins *Willem* de eerste, aan die van *Vlissingen* en *Veere* gegeeven, niet meer van een Marquis of Heer en word gesprooken, maar in allen deele gepræsupponeert, dat die Steeden onder de immediaate gehoorzaamheit van den Koning zyn en zullen blyven.

Of men nu van wegen den Koning geheel en al in gebreeke is gebleeven, om de Kooppenningen ten profyte van de Crediteuren te betaalen, dan of 'er een gedeelte van dezelve op betaalt mochte zyn geweest, en komt niet klaar te blyken, men zoude konnen præsumeeren, dat 'er eenige betaaling op is geschied, om dat de Koning kort daar na de Ambagtsheerlykheden, van *Oost-* en *Wester-Souburg* heeft doen verkoopen, voor de somme van drie-en-twintig duyzent gulden, om de Kooppenningen van *Vlissingen* voor een gedeelte daar uit te vinden. Ook blykt het uit de Acten van Decreet ter laatste verkooping van *Veere*, dat 'er noch eenige andere Goederen by den Koning te vooren zyn verkocht geweest. Doch de Nederlandsche beroerten in het vervolg opgekomen zynde, kan men wel præsumeeren, dat de Koning geen gelegentheit heeft gehad, om de geheele koopsomme te voldoen, en het is apparent, dat men de Rentheffers en Crediteuren uit de inkomsten van de Goederen, die tot het Marquisaat behoort hadden, heeft voldaan zoo verre het strekken konde, en dezelve alzoo te vreede gestelt.

Door het overneemen van die koop zyn de Steeden *Vlissingen* en *Veere* wederom gevallen in den boesem van den Leenheer of van den Graaf van *Zeelandt*, van wie zy te vooren ter Leen uitgegeeven zyn geweest, en dienvolgende is het Marquisaat van *ter Veere* geëxtingeert en vernietigt geworden.

De Steeden *Vlissingen* en *Veere* aldus uit de Vassallage ontslaagen zynde, hebben de Regenten, aan den Heer van *Wackene*, als doen Gouverneur van *Wal-*

1733. *Walcheren*, en bekleedende de staat van eerste Edele van *Zeelandt*, by Re-
January quest vertoont, (Den 12. May 1568.) hoe dat zy nu waren ingelyft in zyn Majesteits Graafschap van *Zeelandt*, nevens en gelyk andere Steeden van de voorschreeve Graafelykheit, verzoekende dat haar Gecommitteerde ook mogten werden beschreeven en geadmitteert op alle Vergaderingen van de Staaten, met en nevens de andere Graaffelyke Steeden. Dog of dat verzoek alsdoen is ingewilligt geworden, en of die twee Steeden in die tyd beschreeven zyn geweest, en komt niet te blyken.

De zaaken aldus staande, en de Nederlantsche Beroerten opgekomen zynde, is het gebeurt, dat die van *Vlissingen* eerst, en daar na, die van *ter Veere* insgelyks zig voor den Prins van *Oranje*, als Stadthouder des Koning tegen den Hertog van *Alba* en zyn Aanhangers de Spanjaarden, hebben verklaart; waar door zy in die tydt niet alleen groot gewigt hebben toegebragt aan de zaaken van de Prins, en van het Gemeen, maar ook te gelyk een onsterffelyke roem hebben verkreegen, als zynde de eerste geweest van de Nederlandsche Steeden, die de moet en stoutheit hebben gehadt, van zig tegen den Hertog van *Alba*, en onderdrukking der Spanjaarden aan te kanten, men kan aan die van Vlisfingen voornamentlyk die eer niet weigeren, dat zy door haar kloekmoedigheit en stout bestaan, de oorzaak in die tydt zyn geweest, dat de zaaken van den Prins van *Oranje* een beeter keer begonden te neemen; en dat men hoop heeft gekreegen en moet geschept, om de vryheit der Nederlanden tegen de onderdrukking der Spanjaarden te handthaven. gelyk in het vervolg ook is geschiedt, en waartoe die van *Vlissingen* ook niet weinig, naar haar vermoogen, hebben gecontribueert gehadt.

Zulke uitmuntende diensten eischten ook wel een geproportioneerde vergelding. De Prins van *Oranje* oordeelde te regt, dat 'er aan een Volk, dat voor de vryheit zelfs, en dat 'er aan die van *Vlissingen* en *Veere* niets aangenaamer kon weesen, als dat zy in die staat van te weezen Vrye en Graaffelyke Steeden, waarin sy reedts te vooren waren gebragt mogten werden bevestigt, en die gerustheit hebben, dat haar Steeden, in 't toekomende niet meer van de Graaffelykheit afgescheiden zouden werden, nochte te Leen uitgegeeven.

Ten dien einde gaf zyn Princelyke Exellentie aan yder van die twee Steeden een aanmerkelyk Privilegie, * eerst aan die van *Vlissingen*, en daar na meede aan die van *ter Veere*, na dat de Stadt *Middelburg* korten tydt te vooren, aan de zyde van de Prins was overgegaan; in beide die Privilegien wordt geen het minste gewag van een Marquis gemaakt, en in tegendeel kan men uit den inhoudt van deselve klaar bespeuren, dat die Steden by de Prins gehouden en erkent wierden te zyn vrye Graaffelyke Steeden; en als zoodanige reedts zynde, belooft zyn Princelyke Exellentie, van wegen zyn Majesteit, aan die van *Vlissingen*, by het eerste Articul, *die Stadt te neemen en te* *bou-*

* *Het Privilegie van* Vlisfingen *is gedateert den* 2. *en dat van* Veere *den* 11. *Maart* 1574.

houden immediaat in dezelfs Protectie en onderdanigheit, met belofte, dat zyn Majesteit, of zyne Nakoomers, dezelve Stadt tot geenen tyde zullen verallieneeren by transport, beleening, of anderfints, in het geheel of ten deele. Als meede het eerste Articul aan die van *ter Veere. Dat Wy van wegen zyn Majesteit de voorgenoemde Stadt van der* Veere *neemen en houden in Onse protectie, met belofte, dat zyn Majesteit, of zyne Nakoomers, dezelve Stadt, tot geene tyden, en zullen veralieneeren, by transport, beleeningh of anderfints, in het geheel of ten deele.* 1733. January

Die twee Steeden, ingevolge van dien, gehouden en uitdrukkelyk verklaart weesende, te zyn vrye Graaffelyke Steeden, is dienvolgende aan dezelve, by het 25. Articul van het Privilegie van *Vlissingen*, en het 15. Articul van dat van *ter Veere*, geconsenteert en gegeeven, *dat de voorschreeve Stadt zal voortaan meede weezen, een van de Staaten van den Lande en Graafschap van Zeelandt in het Generaal, als van den Lande van* Walcheren *in het particulier, en over sulks geroepen en present weesen, in alle Vergaderingen, Communicatien, Reekenschappen, en alle andere handelingen en affairen, dezelve, Staaten concerneerende, en daar beneffens hebben stemme en vois, als andere Staaten gewoonelyk zijn te doen.* Dat van *Veere* komt van woordt tot woordt daar mede over een, behalven, dat op het einde staat; *en daar neffens hebben volkome stemme en vois, als die van* Middelburg, *en andere staaten.* Hier uit blykt klaar en onwederspreekelyk, dat die twee Steeden niet alleen zyn gehouden en verklaart geweest, te zyn vrye Graaffelyke Steeden, maar dat dezelve ook, by een uitdrukkelyk Privilegie, byzonder het Regt hebben verkreegen, dat in toekomende niet meer uit den boesem van de Graaffelykheit zouden konnen werden vervreemt, verkogt, of ter Leen uitgegeeven.

Ingevolge van die Privilegien, zyn de voorschreeve twee Steeden ook by de Heeren Staaten van *Zeelandt*, voor vrye Graaffelyke Steeden aangenomen en erkent, en hebben sessie en stemme in de hooge Vergadering van de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeelandt* verkreegen, die zy te voren, als vassalle Steeden, niet en hebben gehadt.

De Heeren Staaten van *Zeelandt*, en de Regeerders van die twee Steeden daar op gerust zynde, en apparent in die moeijelyke tyden geen gelegentheit of vermoogen gehadt hebbende, om de Rentheffers en Schuldteisschers van het Sterfhuis van Heer *Maximiliaan van Bourgongnen*, in opzicht van die twee Steeden, geheel en al te voldoen, zoo is het gebeurt, dat de Heer Prins van *Orange*, zoo het schynt, zin heeft gekreegen, om den eigendom van het Marquisaat van *ter Veere*, of van de twee Steeden *Vlissingen* en *Veere*, dat eigentlyk niet meer in weezen was, voor zich te bekoomen, en zich van dezelve twee Steeden meester te maaken. Het zy, dat zyn oogmerk is geweest, om een Marquisaat voor zyn Zoon Graaf *Maurits*, verwekt by Vrouw *Anna van Saxen*, te koopen, dat hy, volgens den inhoudt van de Huwelyksche Voorwaarden, gehouden was te doen; of wel, om een groot gezag en influentie te hebben in de hooge Regeering van *Zeelandt*, en die Provintie geheel en al tot zyn dispositie te hebben, en zich daar mede te sterken, gelyk uit veel om-

 stan-

1733. Januari. standigheeden van die tydt, komt te blyken, dat zulks zyn oogmerk is geweest.

Om hier toe te geraaken, zoo is het gebeurt, dat eenige weinige, en zelfs de allergeringste van de Renthessers, hebben ondernoomen, om de Steeden *Vlissingen* en *Veere*, te doen decreteeren en verkoopen. De Stadt *Vlissingen* is alleen op de instantie van zekere *Gelein Bouwens* en *Jan Jans*, als Man en Voogt van zyn Huisvrouw, en als Voogt van de Weezen van *Lieven Bouwens*, gedecreteert en verkogt, over drie Brieven van Constitutie, de eerste houdende een Rente van vyf ponden Vlaams, de tweede van drie ponden Vlaams, en de derde van ses ponden Vlaams 's jaars, waar van drie jaaren Renten verschеenen en onbetaalt waren gebleeven. Zulks de Stadt *Vlissingen* is verkogt voor een schuldt of t'achterheit van twee en veertig ponden Vlaams, dienvolgende is by een hedendaags Historieschryver niet ten onrechte aangemerkt, dat drie Perzoonen van een Familie, en die niet als een geringe pretensie hadden, de Stadt *Vlissingen* hebben doen verkoopen.

De Stadt *Veere* is insgelyks gedecreteert verkogt, alleen op het verzoek en ter instantie van de Voogden van de Weeskinderen van *Wouter Blok*, over twee Brieven van Constitutie, de eene houdende eene rente van zes ponden Vlaams 's jaars, en de andere, een van drie ponden Vlaams, makende te zamen negen ponden Vlaams, waar van negen jaaren renten waren verloopen, en onbetaalt gebleven. Dus is de Stadt *Veere* gedecreteert en verkogt voor een schuld of t'achterheit van een en tagtig ponden Vlaams. Het is wel te vermoeden, dat 'er meer andere Schulteisschers en Renthessers zyn geweest; doch die hebben, zoo het schynt, zich stil gehouden, en geen regtelyke aanspraak gedaan.

Men zou verwondert moeten staan, dat men in die tydt twee zulke considerabele Steeden, en die integreerende Leeden waren geworden van de Souverainiteit van *Zeeland*, en dat noch in weerwil, en tegen het verzoek en billyke presentatie van de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeelandt*, gelyk hier onder breeder zal werden getoont, op die wyze heeft gaan decreteeren en verkoopen, zoo men niet wist, en uit alle de omstandigheden klaar kon bespeuren, dat het alzoo na de intentie van de Heer Prins van *Orange* wierdt gedirigeert, en dat men te vooren ook wel wist, dat zyn Princelyke Excellentie wel zin hadde in de koop van die twee Steeden, en dat men dezelve aan zyn Princelyke Excellentie ook wel gunde, onder een Specieus pretext, *op dat hem des te meer aan Zeelands behoudenis geleegen waar*, of anders, *op dat Zeelandt hem tot een beschermer zoude hebben.* Men hadde ook zulke mesures genoomen dat niemand anders, dan de Heer Prins van *Orange*, met effect, Kooper van die twee Steeden kon worden.

Het blykt ook klaar, dat de Conditien van de verkoopinge, ter intentie, en na de convenientie van den Heer Prins van *Orange*, zyn gesteld geweest; men zal wel haast daar van overtuigt werden, als men op de navolgende omstandigheeden komt te letten.

Indien 'er eenige noodzaakelykheit tot de verkooping van de gooderen en Heer-

Heerlykheden, by Heer *Maximiliaan van Bourgongnen* nagelaaten, was geweest, en men de Crediteuren en Renthessers niet langer te vreede hadde konnen stellen, hoewel van die noodzaakelykheit niet ter woereld komt te blyken, zoo hadde men konnen volstaan, ten minsten, by provisie, met de Verkooping van de andere Heerlyke en Allodiale Goederen, die, buiten en behalven de Steeden *Vlissingen* en *Veere*, noch in den boedel wierden gevonden, en zeer considerabel waren, en die drie geringe Perzoonen konden wel executie hebben gedirigeert op het minste gedeelte van die Nalaatenschap, of op eenige byzondere Rechten van de geweeze Marquis, die wel toereikende waaren, om zoo een kleine schuldt en t'achterheid daar aan te verhaalen, zonder dat het noodig was, alle de Goederen, die twee Steeden daar onder begreopen, te verkoopen. 1783. January

Die twee Steeden wierden te koop gepresenteert en verkogt, niet alleen met de Geregtigheden, Baaten en Voordeelen, die ten tyde van het overlyden van Heer *Maximiliaan van Bourgongnen*, of ten tyde van de laatste Verkooping by Decreet voor den grooten Raadt te *Mechelen*, en zoo als de Koning die te vooren hadt overgenoomen, aan dezelve behoorden, maar met die considerabele verbeetering, die door de Heer Prins van *Orange*, by Privilegie, aan dezelve was gegeeven. Dienvolgende werden die Steeden verkogt voor stemmende Steeden, en integrerende Leeden van de Souverainiteit, te zamen, met een aanmerkelyke ampliatie van Jurisdictie ten platten Lande van *Walcheren*. Men zal licht toestaan, dat de Crediteuren niet gerechtigt waren tot zulken verkooping, maar wel, dat het van de convenientie van de Heer Prins van *Orange* was

In de Verkooping van het Marquisaat en Stadt van *ter Veere*, was noch een byzondere conditie gestelt, luidende als volgt: *Item zal den Kooper ook volgen, die Gerechtigheeden van de Prærogativen van over alle de Edelen van* Zeelandt *te repræsenteeren, de tweede staat van de voorsz. Landen, en zonderling het recht van zekere quota en portie in de vier duizent gulden, te genieten, die de Koninklyke Majesteit, den Prelaat en Edelen van Zeeland, jaarlyks toe plag te leggen, tot onderhoudt van eenige Officiers, en omme daar meede te vervallen alle andere kosten, processen, en voyagien, by henlieden van 's Landts weege te doen en te draagen, al in de plaatse van het surcrois van de Beede, het welk heurlieder dispositie pleeg te staan. Het zelve Recht en Prærogative zal den Kooper ook gecedeert zyn en volgen.*

Alle die maar eenige kennisse hebben van de Constitutie der Regeering van *Zeelandt* in de tyden van de Graaven, en het geene namaals omtrent het admitteeren van een zoo genaamde eerste Edele is gepasseert, weten wel, hoe ongefondeert deeze pretensie is, en dat de conditie zonder eenig regt of fondament in de Verkooping is gevoegt, dat het maar een enkele ongefondeerde prætensie is, notoir in præjuditie van een derde, en dat het in de macht van de Crediteuren, noch van de Hove niet en was, om die aan de Kooper te konnen presteeren; het is alhier de plaats niet, om de staat van de prætense eerste Edele te verhandelen, het zy genoeg kortelyk aan te haalen, dat die zoo ge-

1733. January genaamde staat, voor de tydt van de Heer Prins van *Orange* niet wezentlyk is geweest, en alleenlyk uitgevonden is, om aan de Heeren Princen van *Orange* een aanzienlyk bevel in de hooge Regeering van *Zeelandt* te geven, het zal nooit blyken, dat aan Heer *Maximiliaan van Bourgongnen*, of aan zyn Prædecesseurs, Heeren van *ter Veere*, by investiture, of anderzints, het recht is gegeeven; om over alle de Edelen van *Zeelandt*, te representeeren de tweede staat van den Lande. Het is wel waar, dat de voornoemde Heer *Maximiliaan van Bourgongnen*, zich in die tydt, de kwaliteit van eerste Edele heeft geadscribeert gehadt, om dat hy, in opzicht van zyn geboorte, hooge Ampten, en van zyn groote Goederen, in *Zeelandt* gelegen, geacht en gehouden is geweest te zyn, de eerste onder de Edelen van *Zeelandt*, *Primus inter pares*, en het is ook waar, dat hy een groot gezag en aanzien onder de Edelen heeft gehadt, en dat dezelve in die tydt ook veel aan hem hebben gedefereert, maar daar uit en volgt niet, dat hy alleen het recht, als Heer of Marquis van *ter Veere* heeft gehadt, om alle de andere Edelen van *Zeelandt* te vervangen, en alleen het Lidt van de Ridderschap en Edelen te representeeren; in tegendeel komt uit verscheidene onwederspreekelyke bewyzen, te blyken, dat in zyn tydt noch verscheide Edelen van *Zeelandt* op de Vergadering van de Heeren Staaten zyn beschreeven en verscheenen; ook hebben de Heeren Staaten van *Zeelandt*, by het confereeren van de zoo genaamde staat van de eerste Edele aan de Heeren Princen van *Orange* in der tydt altydt verklaart; „ dat dezelve „ staat niet en is geannexeert aan eenig goedt Perzoon of Familie, maar al- „ leen van haar Edele Mogende gunst was deflueerende.

Het schynt, dat men in den beginne van de proceduuren van het Decreet niet en heeft verwagt, dat de verkooping zoude voortgaan, maar de Heeren Staaten van *Zeelandt* daar na bespeurende, dat het daar mede ernst was, en dat de dag van de finale verkooping was vastgesteld, vonden zich daar mede zeer verleegen ter oorzaak men wist, dat de Heer Prins van *Orange* van voorneemen was, om die Steeden te koopen.

Ondertusschen schreef de Aartshertog *Mathias* daar over aan den Hove, (den 10 May 1581.) onder anderen nadrukkelyk vertoonende, *dat het zoude komen niet alleen tot groot agterdeel van den Grave van* Holland *en* Zeeland, *maar ook van alle de andere geunieerde Provintien, ingevalle de voorschreeve steeden* (Vlissingen *en* Veere) *kwamen te vallen in particuliere handen, het welk diende verhoet.* Daar by voegende, *van meininge te zyn, om, zo aan den Heer Prince van* Orange, *als aan de Staaten Generaal, en aan de Staaten van* Hollandt *en* Zeelandt, *in het particulier, zulks te doen vertoonen, by zekere Commissarissen, ten eersten aldaar te schikken.* Verders, *en gemerkt de generaale welvaart behoorde voor het particulier interest gepræfereert te werden, byzonder, dat wy verstaan en geinformeert zyn, de Rentieren, het voorschreeve vervolg doende, te wezen in kleinder getaale, en van kleinder forme, immers na advenant de waarde en importancie van zulke Steeden en Landen; en daar en boven zyn procedeerende met geen of zeer kleine schyn van Rechten, zoo hebben wy by advise en deliberatie van den Raade van Staate, secreete en Financien, hier*

neffens

neffens ons wezende, u wel willen verzoeken, en niet te min Amptshalven or- 1733.
donneeren, dat gy de voorschreve interpositie van Decreete noch ter tydt op en in January
staate houdt, immers, tot 'er tyd en wylen toe, by advise en deliberatie van onzen voorschreven lieven Neeve, (de Prins van Orange) *de voorschreeve Staaten Generaal, en de Staaten van* Holland *en* Zeeland *in het particulier, daar op anders zal werden voorzien, op dat alle inconvenienten, die anderzints door de verkooping en alienatie van de voorschreve steeden en landen zouden geraaken, te spruiten, mogen werden verhoed.*

Deeze Brief aan den Hove Provinciaal behandigt zynde, zoo committeerde het Hof de Raadsheeren *Pelgrim*, *van Loon*, en *Nieuwburg*, om daar van aan de Vergadering van de Heeren Staaten van *Holland* en *Westvriesland*, daar de Gedeputeerden van *Zeeland* ter Generaliteit, mede geroepen waren, kennisse te geeven, en voorts te vraagen der Staaten advis, hoe zy hen ten inzigte van het schryven van zyn Hoogheit (de Aartshertog) zouden hebben te gedraagen, en of zy het zelve hadden te obediëeren, des zy welvertrouwden van neen; eindeling mede voordragende, dat de Staaten mochten delibereeren, wie zy zouden agreabel houden, om den zelven koop te mogen doen of niet.

Deeze zaak ter Vergadering van *Holland*. in presentie van de voorgemelde Gedeputeerde van *Zeeland*, in deliberatie gebragt zynde, wierdt verstaan, *dat de beveelen van zyn Hoogheit* (de Aartshertog) *over Hollandt en Zeelandt geen plaats hadden* Zommige Leeden adviseerden, *dat in de Verkooping geen behr gedaan moeste werden, achtende het noodig, daar over met zyn Princelyke Excellentie te spreeken, en te delibereeren, wie tot den voorschreeven koop, den Staaten aangenaam zoude zyn of niet.* Andere vertoonden in tegendeel, *dat het den Lande dienstiglyk en geheel noodelyk waare, dat de voorschreeve verkooping verhoed bleeve, omme te eviteeren alle perykel, dismembratie en andere inconvenienten, die uit dezelve verkooping zoude moogen spruiten, nu of hier namaals, indien dezelve Steeden in handen van particuliere Heeren, Staaten, Steeden of Landen zouden koomen, dat daarom de Staaten van* Hollandt *en* Zeelandt *beter zouden doen, t'haaren laste nemende t'agterheit, ter oorzaak van dewelke de Verkooping zoude hebben te geschieden, dewelke men doch verstont van kleinder somme te zyn.* Welk advis by andere Leeden van de Staaten van *Hollandt* goed, oorbaarlyk en voor het zekerste wierd gevonden.

Uit de Brief van de Heeren Gedeputeerden van *Zeeland*, kan men klaar bespeuren, dat'er in de Vergadering van *Holland* eenige debatten over de zaak zyn gevallen. De Gedeputeerden van *Zeeland* verklaarden voor haar advis, *die zaak te wezen van zoo grooten innezien, en zoo na aangaande myne Heeren de Staaten van* Zeelandt, *dat het wel behoorde, by die van* Hollandt *dien aangaande geen deliberatie gehouden, immers geen Resolutie genomen te worden, dan by interventie van de Staaten van* Zeelandt, *ten minsten, dies zy dezelve wilden adverteeren.* Doch het credit en belang van de Heer Prins van *Oranje* kwam in dezen te prævaleeren.

Des niet tegenstaande namen de Heeren Staaten van *Zeelandt*, die zaak mede

 de

1733. de in ernstige overweeging, en gelet hebbende op de middelen, die tot het
January ophouden en tegengaan van de verkooping best konden dienen, wierd ten dien einde goedgevonden en geresolveert, *dat men zal schryven aan de Gedeputeerden op de Generaliteit, ten einde zy luiden aan zyn Excellentie, of aan den Provinciaalen Hove van Hollandt, of die Generaale Staaten verzoeken, dat die verkooping zoude mogen worden geschorst voor den tyd van vyf of ses maanden, of anderen zulken tyde; die sufficient zoude moogen weezen, om binnen middelen tyde met den voorschreven Crediteuren en Rentheffferen zulks over te komen, en dezelve te geven alzulken contentement, als in reeden zal mogen bestaan, en de middelen en inkoomen van haar Hypotheque zullen mogen bedraagen, of by gebrek zy hun in reeden niet en wilden voegen, dat die van* Zeelandt *voor de voorschreve steeden zouden mogen verzoeken, alzulke middelen, zoo van kwytschelding, als atterminatie, dienende tot redressement van de verloope staat van de voorschreve steeden, als men uit die en andere redenen, mitsgaders uit den inkoomen, staat en lasten van de voorschreve Domeinen, zal bevinden te behooren, en als men van zulks in allen verachteringe van steeden en landen costuimelyk is te gebruiken.*

In de Brief aan de Heeren Gecommitteerden ter Generaliteit daar over geschreeven, betoonen de Heeren Staaten van *Zeeland* een groote ernst, om die Verkooping op te houden en tegen te gaan, zeggende, onder anderen, *dat die lange Jaaren verloopen, eensdeels zyn gecauseert ten tyde en geduurende den Oorlog van* Hollandt *en* Zeelandt, *staande welke, alle de inkomen van de Domeinen van* Vlissinge *en* Veere *voorschreve, t'effens en ten eenemaal zyn geëmploiceert in den noodt der Oorloge, zulks dat agtervolgens de Pacificatie van Gent, de Rentieren, de verloopen, zoo van te vooren als middeler tydt vervallen, goedwillig behooren kwyt te schelden, te meer, alzoo dezelve meestendeel haar hebben gehouden in die Landen, jegens* Hollandt *en* Zeelandt *partye contrarie houdende. En door dien ook geduurende de voorschreve Oorlogen, de Zeewerken van de voorschreve Steeden zoo zeer extraordinairlyk zyn verloopen en geramponeert geworden, dat boven de groote merkelyke subsidien, als wel monteerende ter somme van omtrent dertig duizent gulden, die de Staaten van* Zeelandt *ter noodt en ter subsidie, omme te eviteeren de totale en irreparabele ruine van de voorschreve Plaatzen, hebben verstrekt, omme dezelve te brengen in redelyke en noodige reparatie, zoo veel hebben gekost, dat alle den inkomen van de voorschreve Domeinen, tot dezer tydt daar toe is geconsumeert, en dat met dezelve hoognodige reparatie, de Hypotheque van de voorschreve Rentenieren, (die anders grootelyks periclitteerde) is begonnen verzekert en geasseureert te werden. Zulks dat om deze en andere diversche redenen, hier te lang om te verhaalen, de Staaten van* Zeelandt, *agtende de voorschreve proceduuren van de Rentieren te zyn te veel præcipitant, en zonder eenig respect of consideratie van de voorgaande reedenen, Steeden en Plaatsen van alzulke importantie, als deeze zyn, te verkoopen, het welk, indien het (byzonder in deeze tyden, dat de Steeden en Landen zoo veel verderfenisse subject zyn met rigeur van Rechte, zoude werden naargevolgt, qualyk een Stadt of Lands zoude konnen staande blyven, &c. Welke voorschreeve*

sur-

surcheance van verkooping, *U E.*, *op het alderspoedigste*, *zoo aan den Provintialen Raade van* Hollandt, *en indien het noodt zy*, *by Missive en intercessie van zyn Excellentie*, *en de Generaale Staaten*, *zult zien te vorderen en te weege brengen*, *om daar na daar inne gedaan te werden*, *als men U-Lieden nader zal diesbalven gelasten*, *begeerende het zelve niet te willen laten*; *want de ernstige meeninge van de Staaten van* Zeelandt *in het generaal zulks is. Begeerende ook dezelve met den eersten te willen adverteeren van UE. wedervaaren*, *en ten dien fine terstondt deeze te communiceeren zyn Excellentie*, *en die Generaale Staaten* 1733. January

Des niet tegenstaande kon dat billyk verzoek geen ingang vinden, zelfs niet in zoo verre, dat de verkooping voor een korten tyd wierd uitgestelt en geschorst; men ging derhalven op de bestemde dag daar meede voort, en de Stadt *Vlissinge*, te zamen met de Ambagtsheerlykheit van oud *Vlissingen*; en met alle de eige Allodiale Goederen, onder de Jurisdictie van dezelve geleegen, zyn verkogt aan de Heer Prins van *Orange*, voor de zomme van zeventig duizent een hondert guldens; gelyk meede de Stad *Veere*, het Kasteel *Sandenburg*, de Heerlykheit *van de Polder*, de Stad en Vryheit van *Domburg*, en de Ambagtsheerlykheit van *Sandyk*, zyn te zamen meede aan zyn Princelyke Excellentie verkogt voor de zomme van vier en zeeventig duizent en vyf hondert guldens.

Het is wel te vermoeden, dat de Heeren Staaten van *Zeeland*, over die verkoping zeer te onvreede waren, en niet tegenstaande de Heer Prins van *Orange* in *Zeeland* hoog geagt en wel gezien was, en reets zoo groote influentie aldaar in de Regeering hadde, zoo konden haar Edele Mogende niet als met een zonderling misnoegen aanzien, dat twee integreerende Leeden van haar hooge Vergadering, tegen de voornaamste inhoud van het Privilegie, by zyn Princelyke Excellentie zelfs aan haar gegeeven in diervoegen van de Graaflykheidt van *Zeelandt*, gelyk als afgescheurt en buiten hem ontzreemt wierden.

Als men in *Zeeland* tyding had bekomen, dat de Prins van *Orange* stondt over te koomen, en aldaar te werden gehuldigt, zoo hadden de Gecommitteerde Raaden goedgevonden, om de Staaten ten spoedigsten te beschryven, tegen de tyd, dat men zyn Princelyke Excellentie aldaar was verwagtende; (Den 31 July 1581) doch de Prins was reets voor de tyd, tot de Vergadering van de Staaten bestemt, overgekomen; en deszelfs verblyf zoo kort geweest, dat de huldiging was geschied, en zyn Princelyke Excellentie alle reids wederom uit de Provintie vertrokken, voor dat de Staaten byeen kwaamen Het is wel te vermoeden, dat de Heer Prins van *Orange* zig zoodanig heeft gespoed, om te vermeiden, dat de Heeren Staaten verder geen verzoek of beklag tegen die verkooping kwaamen te doen; ook kan men uit verscheide omstandigheden, die in en ontrent die tyd voorkomen wel afneemen, dat de Heer Prins van *Orange*, door het kopen van *Vlissingen* en *Veere*, de genegentheit van de Heeren Staaten van *Zeeland* heeft verlooren; immers dat dezelve daar door zeer verflaauwt is geworden.

De

1733. January — De Heeren Staaten van *Zeeland* lieten in het vervolg ook niet na, om by de eerste bekwaame geleegentheit aan te houden, dat die twee Steeden wederom aan de Graaffelykheit mogten werden gebragt. Want als men eenige tyd daar na de onderhandeling sterk voortzette om zyn Princelyke Excellentie aan te nemen en te verheffen tot Graaf van *Holland*, *Zeeland* en *West-Vriesland*, gelyk daar meede reets veel was gevordert; zoo hebben de Heeren Staaten van *Zeeland*, onder andere Conditien, tot voordeel en welvaart van den zelven Lande, wel uitdrukkelyk gevordert, „ dat de Steeden van *Vlissingen* en „ *Veere*; met hun gevolg, zullen wederom werden gebragt onder het Cor„ pus van *Zeeland*, zonder het zy onder wat tytel dat het zy, in andere han„ den te mogen komen, dan van den Graave van *Zeeland*, zoo het zelve om „ veelerhande inconvenientien voor te koomen, noodig is; en dat de voor„ schreeve Steeden daar deure zullen werden, en zyn, Graaffelyke Steeden.

De Heeren Staaten van *Holland* en *West-Vriesland* hebben insgelyks, by die geleegentheit, bedongen, „ de voornoemde Landschappen, met hunnen ge„ volg, en namentlyk het Markgraafschap van *Kampveer* en *Vlissingen*, de „ Stad *Briel*, de Landen van *Voorn*, *Putten*, *Stryensamt*, alle andere Steeden „ en Heerlykheden, gehegt aan het Graafschap, met de Graaffelyke Inkom„ sten en Tollen, heeft men nimmermeer van elkander te scheiden, by ver„ vreemding, verpanding, of anderzints, enz. Doch dewyl zyn Doorlug„ tigheit reets, by tytel van koop, het Markgraafschap van der *Veer* en *Vlis*„ *singen*, met zyn aanhang, bekomen heeft, zoo zal dieshalven zulks met „ haar worden gehandeldt, dat zy een goed genoege neeme.

Dit aldus gepræmitteert zynde, om de regte staat van zaaken aan te toonen, en te gelyk, wat te vooren omtrent de verkooping der Steden *Vlissingen* en *Veere*, is voorgevallen, zal men overgaan tot het vierde poinct, om sommierlyk, en gelyk als in het voorby gaan te doen zien, dat 'er verscheide informaliteiten niet alleen, maar ook zelfs nulliteiten, in de laatste verkooping by Decreet voor den Edele Hove van *Holland*, *Zeeland* en *Westvriesland*, zyn begaan, en dienvolgende, dat aan de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeeland* geen reedenen, zoude ontbreeken, om te konnen sustineeren, dat die laatste verkooping, als gantsch nulliter en onwettig geschiet zynde, niet en kan subsisteeren, maar zelfs na regten, te niet gedaan zoude konnen werden.

Ten dien einde moet voor eerst aangemerkt worden; dat de koop by Decreet voor den grooten Raad tot *Mechelen*, by of van wegen Koning *Philip* de tweede, als Graaf van *Zeeland*, in der daad overgenoomen is geweest, gelyk hier vooren is getoont, en dienvolgende dat het Leen is gekomen in de boesem van de Graaf of Leenheer, zulks het, na regten daar door vernietigt is geworden, en in het vervolg is dat Leen of Marquisaat, door de Privilegien, by Prins *Willem* de eerste, aan de Steeden *Vlissinge* en *Veere* gegeeven, zoodanig te niet gedaan en geëxtingueert, dat het in geenerhande geval, meer heeft konnen of mogen herleeven; immers, en in allen gevalle niet anders als by een nieuwe uitgifte, gedaan door den Souverain of Staaten niet

niet alleen, maar ook met speciale en uitdrukkelyke toestemming en overgifte van de Regeerders en Gemeinte, van die twee Steeden, die daar by waren geïnteresseert, en die te vooren zulk een aanmerkelyk voorregt, tot belooning van haar getrouwe dienst; en kloekmoedigheit, in het helpen voorstaan van de Nederlandsche vryheit, hadden verkreegen. 1733. *January*

Nu is het buiten alle tegenspreeken, dat 'er geen zoodanige nieuwe uitgifte van dat geweeze Leen is geschied, en dat 'er ook geen consent by de Regeerders en Gemeinte van die twee Steeden daar toe is gedraagen; in tegendeel komt te blyken, dat de Heeren Staaten van *Zeeland*, met concurrentie van de Regeering der gemelde Steeden in die tyd, zich na vermoogen tegen de Verkooping en vervreemding hebben gestelt gehadt, en billyke presentatie tot het ophouden van dezelve hebben gedaan, gelyk hier vooren is getoont, dienvolgende mag men veilig daar uit besluiten, dat 'er geen Leen meer is, en dat de Steden *Vlissingen* en *Veere* gansch nulliter en ten onregte als een Leen zyn verkogt; en dat die twee Steeden op die wyze niet wederom onder de vassallage konden gebragt werden, dat dezelve door die verkooping, en buiten haar schult, niet versteken of berooft konden werden van haar welverdient Privilegie, maar in tegendeel ingevolge het zelve, als nog aangemerkt moeten werden te weezen en gebleven te zyn, vrye Graaffelyke Steeden.

Hier tegens is geallegeert, dat Koning *Philip* de tweede van voorneemen zoude zyn geweest, om het Marquisaat of het Leen van die twee Steeden in staat te houden, en in zyn naam te doen subsisteeren, en dat de Graaf van *Megen* ten dien einde, in den naam van den Koning, als Marquis van *ter Veere*, aldaar zoude zyn gehuldigt: doch die objectie is van zoo weinig belang, dat dezelve naauwlyks eenige solutie meriteert, want het is te bekent om te konnen werden geloochent, dat niemand te gelyk Leenheer en Vassal kan weezen, en dat het Leen, zoo dra het aan de Leenheer komt of vervalt, daar door zelfs ophout een Leen te weezen, en tot een Domein word, gelyk hier voren is aangeweezen. Derhalven zal de Graaf van *Megen* waarschynelyk aldaar gekomen zyn, om de Regeerders en Ingezetenen van den eed, die zy te voren aan den Marquis hadden gedaan, te ontheffen, en om in de naam van de Graaf, als nu immediaate Heer geworden zynde, te worden gehuldigt. Met alzoo weinig fondament word voorgewend, dat de koop voor den grooten Raad tot *Mechelen* by of van wegen den Koning overgenoomen zynde, en die van zyn zyde in gebreeke blyvende, om de Kooppenningen op te brengen en te betaalen, de voorschreeve overneeming daar door te niet gegaan zoude weezen, en dat de Renteheffers en Crediteuren daar door van haar regt en pretensie niet en konden werden versteeken, het is bekent, dat het gebrek van de volle betaaling der koopsomme, is veroorzaakt, door de beroerten en oorlog, die kort daar aan in de *Nederlanden* zyn ontstaan, en men wil geerne bekennen, dat de Rentheffers en Crediteuren regt hadden, om de voldoening van de koopsomme te eisschen; maar niemand zal toestaan, dat de voorschreeve Persoonen bevoegt waren, om de Steeden *Vlissingen* en *Veere* te gaan decreteeren, en als een Leen te verkoopen, daar het Leen niet

1733. January. meer in weezen was; want het regt van een Vassal of Erfpagter word te vergeefs, verkogt, wanneer het zelve reets te vooren in den boesem van den Leenheer is vervallen, en met den eigendom geconsolideert is geworden. *Fustra jus varsalli vel Emphyteutæ hastæ supponitur, quod jam Domino, Commissum est, & ad proprietatem recurrit.* Doch het geene alhier wel zonderling in aanmerking dient te komen, is, dat het niet en blykt, dat de Renthessers en Crediteuren zich aan de Heeren Staaten van *Zeeland* hebben geaddresseert, en alvoorens om voldoening van de koopsomme aangehouden; in tegendeel is het bekent, dat niemand, buiten de drie Persoonen hier boven genoemt, en die zelfs maar een zeer geringe pretensie hadden, daar over heeft geklaagt, of eenige regtelyke proceduuren aangevangen.

Ingevalle de noodzakelykheit van de voldoening zoo groot was geweest, waren 'er noch veel andere Heerlyke en Allodiaale Goederen genoeg, die de Crediteuren, konden aanspreeken, en zoo verre het strekken kon, verkogt mogten worden, byzonder met toestemming van de Heeren Staaten van *Zeeland*, zonder dat men aan de Steeden *Vlissingen* en *Veere*, zelfs behoefde te komen; en voor zoo veel daar na bevonden mogt werden, aan de verkooping van andere Heerlyke en Allodiaale Goederen van den Boedel te kort te koomen, zoo konden de Crediteuren zich aan de Heeren Staaten van *Zeeland* hebben geaddresseert, om de vereischte voldoening van het overige te bekomen, 't welk niet en is geschied.

Hier vooren is getoond, hoe de Steeden *Vlissingen* en *Veere*, *Domburg* en *West-Kapelle*, met verscheide Ambachtsheerlykheden in *Walcheren*, te saamen het Marquisaat uitmaakten, en voor een eenig Leen gehouden moesten werden, van een en dezelve natuur, qualiteit en denombrement; uit den inhoudt van de Brieven, hier boven vermeldt, komt ook te blyken, dat het voorschreve Leen onsplitsbaar was, en niet verdeelt of gedememoreert mogt werden zelfs niet met toestemming van de Gemeinte en Ingeseetenen van het Marquisaat. Nogtans is het bekent en buiten alle tegenspreeken, dat de Steeden *Vlissingen* en *Veere*, boven en behalven verscheide Ambagts-Heerlykheden, afzonderlyk zyn gedecreteert, of in het vervolg in verscheide stukken zyn verkogt, zulks het geweese Marquisaat geheel en al is gedemembreert en van een gescheiden; ook is in het vervolg het verhef niet geschied, en de investituure is niet verleend, ingevolge de Brieven van erectie van Keizer *Karel V*, maar in tegendeel, zyn verscheide Heerlykheden, reets te vooren verkogt, daar uit gelaaten, alles zonder eenige uitgifte van den Souverain, en zelfs zonder eenige voorgaande toestemming van de Heeren Staaten van *Zeelandt*, waar uit klaar en onwederspreekelyk komt te blyken, dat het Marquisaat van *ter Veere*, door het voorschreve demembrement niet meer in wezen is, en dat de Steden *Vlissingen* en *Veere*, niet op nieuws ter Leen uitgegeven zynde, ook niet als een Leen konden werden verkogt en uitgegeeven, dienvolgende, dat alles nul en informeel is, het geen dienaangaande is gepasseert, en dat 'er geen Leen van die twee Steeden meer in wezen is.

Daar benevens dient ook aangemerkt te werden, dat de Steeden *Vlissinge* en

en *Veere*, by overneeming van de koop, in den boesem van de Graef gekomen zynde, dezelve by het Privilegie van zyn Princelyke Excellentie, als Stadhouder, niet alleen in die staat zyn bevestigt geworden, maar dat dezelve ook boven dien verkreegen hebben, die hooge Præeminentie, van te weezen, een van de Staaten van den Lande en Graafschap van *Zeelandt*, zulks die Steeden voor de verkooping, aangemerkt moeten werden, gelyk dezelve ook actueel zyn geweest, en tegenwoordig noch zyn, integreerende Leeden van de Souverainiteit en hooge Regeering van *Zeelandt*. Die twee Steden helpen ingevolge van dien, yder de Souverainiteit uitmaaken, en zyn yder op zich zelven, een integreerent deel van de Souverainiteit. Zulke Steeden, met dat Privilegie, en die hooge Præeminentie, en dat deel van de Souverainiteit niet alleen zonder toestemming, maar zelfs tegen de oppositie, en billyke presentatie van de Souverain, te gaan verkoopen, en onderhoevig of afhankelyk aan en van een particulier Heer, die zelfs een Vassal is van den Souverain, te maaken, is zoo ongerymt, en zoodanig strydende tegen de gesonde reeden, en tegen alle bekende gronden van Regeering, voornamentlyk in deeze Landen van alle tyden onderhouden, zoo als hier onder nader aangetoont zal werden, dat het geen tegenspreeken, kan lyden. De Souverainiteit, zoo in het geheel, als in het gedeelte, is *res extra Commercium*, en is geen verkooping, of vervreemding, op geenderhande wyze onderworpen. Het *jus Majestatis*, of het regt van de opperste magt, is zoodanig buiten alle onderhandeling van Menschen, dat het by de politique Schryvers een *jus incommunicabile*, een regt, dat aan niemand mededeelbaar is, wordt genoemt, en dat regt, kan aan niemand van de Onderdaanen overgegeeven, getransporteert, verkogt of meedegedeelt worden, zonder het regt van de opperste Magt te krenken, en zonder in de uiterste inconvenienten en ongerymtheden te vervallen. Want de geene, die dat zouden willen admitteeren, zouden mogen stellen, dat de Souverein een Medgezel zoude konnen hebben, of dat 'er twee Souverainen te gelyk in een Landt zouden konnen weezen, dat niet geschieden en kan, en een gedrogt van een opperste Magt en Regeering zoude uitmaaken. En dat gaat zelfs zoo verre, dat wanneer eenige Rechten van de opperste Macht, door den Souverain aan ymand van de Onderdaanen, ten dienst van de Regeering en van het Gemeen werden toevertrouwt, gelyk aan de hooge Beampten geschied, zoodanige, dat niet en hebben *jure proprio*, uit eigen recht, maar alleen by exercitie, in den naam van de Souverain, en zelfs is de Exercitie van dat regt, altyd afhankelyk van den Souverain en revocabel na het believen van den Souverain.

Om dit by een voorbeeld wat nader te elucideeren, zo laat men eens vooronderstellen, dat een stemmende Stadt van deeze of van de andere Geunieerde Provincien, en die by Privilegie of Concessie van den Souverain, het regt verkregen heeft, om de Regeering aldaar aan te stellen, ofte veranderen, zodanig in schulden was vervallen, dat de Crediteuren, na voorgaande uitwinning, die Stadt mogten gaan executeeren, zo zal men gaern toestaan, dat gemelte Crediteuren wel bevoegt zyn, om de particuliere Goederen, aan die

1733. Januar.

1733. January

Stad behoorende, aan te spreeken, en vervolgens te verkoopen, maar geenzins het Heerlyke Recht, of het recht om de Regeering aldaar te vermaken, en om Bailliuw, Burgemeesters, Schepenen, Secretaris, en wat dies meer is; aan te stellen, want als men dat wilde toestaan, zouden de Crediteuren, zo doende, de magt hebben, en in zulk een geval bevoegt wezen, om een vrye Stad, en een integreerent Lidt van de Souverainiteit, onder vassallage te brengen, en zonder uitgifte en toestemming van den Souverain, tot een Leen te maaken, gelyk in het reguard van *Vlissingen* en *Veere* is geschied. De Steden die dat regt by Privilegie hebben verkreegen, en hebben dat niet *Jure proprio*, maar alleen *exercitio*, en by delegatie van den Souverein.

Uit het geene hier boven is gededuceert, komt evident te blyken, dat de Heeren Staaten van *Zeelandt*, in de verkooping van de Steden *Vlissingen* en *Veere*, niet alleen niet en hebben geconsenteert, maar zelfs in tegendeel, dat haar Edele Mogende zich daar tegen krachtig hebben geopponneert, en boven dien een billyk verzoek en presentatie tot het ophouden van de aanstaande verkooping hebben gedaan. Dat zoo zynde, is het na de gronden van de Regeering en van Regten onwedersprekelyk, dat de verkooping, by gebrek van dat consent, t'eenemaal nul en van onwaarde is. Om dat kortelyk aan te toonen, dient maar gelet te worden, dat de Graaf zelfs niet bevoegt en was, om de Domeinen en Goederen, tot de Graaffelykheit behoorende, zonder speciaal concent van de Staaten, te mogen verkoopen, vervreemden, belasten, of verpanden. Ook hebben de Heeren Staten van *Zeelandt* dat regt niet nagegeeven, nogte zyn daar van afgegaan, maar in tegendeel hebben haar Edele Mogende geoordeelt, het zelve van zoodanige aangeleegentheit te weezen dat men tot dienst en welweezen van den Lande, daar op moest blyven staan. Want onder de Conditien van de opdragt der Souverainiteit en Graaffelykheit van *Zeeland*, aan de Heer Prins van *Orange*, wordt wel uitdrukkelyk bedongen; *Dat zyn Exellentie, nog zyn Nakomelingen niet en zullen mogen de Domeinen van Zeeland vervreemden, verpanden, of belasten, enz.* Het is wel waar, dat men hier tegen zoude konnen allegeeren, dat zulks wel plaats heeft in het regardt van de vrywillige verkoopingen of vervreemdingen, die by den Graaf wierden gedaan, maar dat wy hier verseeren in een geheel ander geval, namentlyk, dat de Crediteuren en Renthessers haar Hypoteecq hebben doen verkoopen. Doch hier op dient te werden geconsidereert, dat het maar een simulate uitwinning en verkooping is geweest, dat 'er maar een prætext tot verkooping is gezogt, en dat dezelve gedaan is, om een zeer geringe zomme, buiten eenige noodtzaakelykheit en tegen de billyke presentatie van de Heeren Staaten van *Zeelandt*; die maar gelieft te letten op de reedenen vervat in den Brief van de Heeren Staaten van *Zeelandt*, hier vooren aangehaalt, zal ten vollen daar van overtuigt moeten werden. En ten anderen, dat alhier een zaak wierdt verkogt, daar de Crediteuren en Renthessers geheel en al geen regt toe en hadden, en die aan haar nooit en was verbonden. Wy spreeken van het Privilegie aan die twee Steeden gegeeven, en van het aanzienlyk voorregt, daar by verleent, dat ten tyde van Heer *Maximiliaan van*

Bour-

Bourgougnes niet in weezen was, en ook tot geen voorwerp van een Hypotheecq kon werden gestelt. Daar benevens mag men alhier wel vragen, of 'er een Souverain, en byzonder, of 'er wel een van de geunieerde Provintien zoude werden gevonden, die zoude willen toestaan en admitteeren, dat eenige Schuldteisschers haar Domeinen zouden gaan decreteeren en verkoopen? men wil geern toestaan, dat een Souverain niet en kan weigeren een billyke voldoening aan zulke Crediteuren te geeven; maar het geen alhier een sonderlinge opmerking verdient, is, dat de Heeren Staaten van *Zeelandt* die voldoening nooit hebben geweigert, zelfs komt niet te blyken, dat de Crediteuren ooit by de Heeren Staaten van *Zeelandt* om voldoening hebben aangehouden. 1733. *January*

Of de Heer Prins van *Orange*, als Stadthouder over *Zeelandt* zynde, wel bevoegt was, om die twee Steeden te mogen koopen, zonderling buiten toestemming van de Heeren Staaten, zouden zeer veel bedenkingen vallen. Het is bekent, dat aan alle hooge Beampten is verbooden, iets te moogen koopen, of te doen koopen, eenig part of deel te hebben in alle zaaken het gemeene Landt raakende; daar toe specteert ook den eedt, die de Heeren Gecommitteerde Raaden van *Zeelandt*, mitsgaders die van de Collegien ter Admiraliteit, gehouden zyn te doen. Het zoude ook niet moeijelyk vallen, om te toonen, dat het voorschreeve poinct ook na de beschreeve Regten wel is gefundeert; en alhoewel *Groenewegen* beweert, dat de reeden van die Wet, in het regard van de Regters zoude ophouden, het welk egter zo algemeen, en zonder een voorzigtige bepaalinge, niet doorgaat; zo blyft de reeden van de gemelte Wet, in opzigte van de hooge Beampten, *Moderatores Provinciarum*, nog in vigeur, en indien dezelve Wet ergens plaats heeft, zo dient die plaats te hebben en stant te houden in deeze geunieerde Provintien. Het is bekent, dat de Edele Mogende Heeren Staaten van *Vrieslandt*, tot maintien van de vryheit en onafhankelyk van de Regeering, hebben goedgevonden vast te stellen, dat de Heeren Stadthouders van die Provintie; geen Landen die stem hebben; zouden mogen verkrygen. Het zy nu gepermitteert te vragen, of de Heeren Staaten van hooggemelde Provintie, wel zouden gedoogen, veel min toestaan, dat de Heer Stadthouder, twee stem hebbende Steeden, en integreerende Leeden van haar hooge Vergadering, zoude mogen koopen, of op eenigerhande wyze, requireeren.

Dat de Heer Prins van *Orange*, in plaats van die twee steeden te mogen koopen, zelfs verpligt was, om dezelve, by het Privilegie, door zyn Princelyke Excellentie, in kwaliteit als Stadthouder, en uit naam van de Koning zelfs gegeeven, te helpen maintineeren, zal niemand konnen ontkennen; en het zal derhalven niet noodig weezen, om zig dienaangaande in eenige raisonnementen of allegatien uit te laaten.

Dewyle de Steeden *Vlissinge* en *Veere* nu by Privilegie verkreegen hadden, het Regt, van gehouden te werden onder de immediate protectie en onderdanigheit van den Graaf, met belofte, van dezelve tot geene tyden te zullen veralieneeren, by transport, beleening, of andersints, zoo en konnen die

1733 Steeden, van het Recht van haar welverdient Privilegie niet versteeken wer-
January. den, als door haar schuldt of misbedryf, of door haar toestemming en overgifte, buiten welke twee gevallen geen Privilegien konnen werden verlooren, of te niet gedaan. Die Steeden hebben in het vervolg niet het minste gecommitteert, het welk haar dit Privilegie onweerdig zoude hebben gemaakt, of waar door het verbeurt verklaart zoude weezen; en aan de andere zyde hebben noch de Regeering, noch de Gemeinte, eenige toestemming tot de vernietiging van dat Privilegie gegeeven; maar wel in tegendeel, zich tegen de verkooping geopposeert gehadt. Men leest wel in de Historien, dat 'er sommige Vorsten zyn geweest, die na een groot gezag staande, tegen sommige machtige Steeden kwestie hebben gemoveert, om gelegentheit te hebben, van haar Privilegien verbeurd te doen verklaaren; maar het geval aan *Vlisinge* en *Veere* overgekomen, is zoo singulier, dat 'er waarschynelyk diergelyke nooit te voren is gebeurt.

Den inhoud van dat Privilegie is zoo aanmerkelyk, dat 'er geen andere Privilegien zyn, die daar by vergeleeken konnen werden, men twist hier niet over eenige kleinigheden tot voordeel of cieraad en gerief van een Stad strekkende, maar over het wezentlykste gedeelte van de Regeering, en over de vryheit en onafhankelykheit van twee stemmende Steeden van *Zeelandt*. Maar boven en behalven het recht van de hooge Regeering, dat door de verkooping zoo merkelyk is benadeelt, is het ook tot een groote verkleining, ondienst en nadeel van de Regeering en Gemeinte van die Steeden, aldus onder het gebied van een Vassal te werden gebragt, en van erger en laager conditie te werden gemaakt als de andere Steeden; weshalven een voornaam Rechtsgeleerde niet zonder groote reedenen heeft gesustineert, dat zulke vervreemding door een Koning niet en kan nog vermag te geschieden; zelfs niet in den noodt van den oorlog, en tot het uitvinden van noodige Geldmiddelen, zeggende onder anderen, *eos cives ac subditos, sic alienatos, respondimus, domini minus potentis minusque sublimis mutatione, reddi minus honoratos, sicque damno & injuria affectos videri, &c.* En op een andere plaats, *Princeps ipsis popularibus, qui alienati sunt, vehementer nocuisse, eosque læsisse videtur, quibis ingens dedecus & ignominia est, inferioribus a Principe subesse.* In het vervolg steld die Rechtsgeleerde een geval, dat eenigsints met het geval in kwestie van de Steeden *Vlisfingen* en *Veere* over een komt. De Ingeseetenen van de Stad *Moja* hadden een Contract gemaakt met *Hendrik* de vierde, Koning van *Spanjen*, dat zy zich met haar eige Geld zouden vry koopen van onder het gebiedt van haar particulier Heer, onder die voorwaarde, dat de Koning haar onder zyn immediaat gebiedt zoude neemen, en haar onder zyn Kroon inlyven, met belofte, van haar nooit van zyn Domeinen af te scheiden, en te vervreemden. De vraag nu was, of de Koning die Stadt ook vermogt te vervreemden, of niet. Die Rechtsgeleerde beweert niet alleen, dat de Koning niet bevoegt was, om zulken vervreemding te doen, maar hy laat zich ook in zeer sterke expressien uit, tegen die geene, die zouden willen sustineeren, dat het in de magt van de Koning zoude weezen, om zulks te doen.

Ein-

Eindelyk, dient noch gelet te werden, dat de Heeren Staaten van *Zeelandt*, ontrent alle de Proceduuren van Decreet niet eens en zyn gekent, daar op niet en zyn gedagvaart, noch gehoort, maar zelfs van de handt geweezen, wanneer haar Edele Mogende een billyk verzoek, tot het ophouden van de verkooping, hebben gedaan; daar het nogtans, na Rechten, kennelyk is, dat partyen, die bekent zyn, met naam en uitdrukkelyk moeten werden gedagvaart, en op geen enkele Edictaale citatie en behoeven te verschynen. 1733. *January*

De informaliteit en nulliteit van de Proceduuren van Decreet, en op gevolgde verkooping, aldus kortelyk aangeweezen zynde, zal nu in overweeging dienen te komen, of de Investituure en opgevolgde langduurige Possessie, waar in de Heeren Princen van *Orange*, in der tydt, zyn geweest, aan de Heeren Staaten van *Zeelandt*, en Regeerders en Gemeinte van die twee Steeden, konnen obsteeren, en den eigendom wettigen.

Men kan niet ontkennen, dat de Investituure van die twee Steeden, na de gedaane verkooping is verleent, en t'elkens by versterf verleent is geworden, en dat de Heeren Princen van *Orange* respective, tot het overlyden van zyn Koninklyke Majesteit van *Groot-Brittannië*, *Willem* de derde, glorieuser gedagtenisse, toe, daar van in vreedige posesfie zyn geweest. Doch uit het geen hier boven is verhaalt, komt genoeg te blyken, dat die Investituure en posfesfie alleen aan het groot vermogen en gezag van de Heeren Princen van *Orange* is toe te schryven, waar door de Heeren Staaten van *Zeelandt*, en noch veel meer de Regenten van die twee Steeden, verhindert en wederhouden zyn geworden, om het recht van den Lande, en van die twee Steeden, met effect, te konnen voorstaan. Die maar op de gelegentheit van tydt en zaaken, en wel voornamentlyk in de Provincie van *Zeelandt*, gelieven te letten, zullen wel licht daar van overtuigt weezen.

Maar om wat nader te komen, dient gelet te worden, dat hier vooren is getoont, hoe dat de Steeden *Vlissinge* en *Veere*, met dat aanmerkelyk Privilegie, van te wezen Leeden van de Heeren Staaten van *Zeelandt*, zyn verkogt, en dat de Souverainiteit, het zy in het geheel, of voor een gedeelte, buiten alle Commercie van de Menschen is, niet verkogt, gecedeert en getransporteert kan werden. Nu is het buiten alle tegenspreeken, dat alle zaaken, die buiten de Commercie der Menschen zyn gesteldt, als daar ook zyn, *res sacræ, sanctæ & religiosæ*, de præscriptie van tydt niet en zyn onderworpen, en dat het bezit daar van door geen verloop van tydt, kan werden gewettigt, nog den eigendom daar van werden gekregen: waar onder de *jura, quæ ad Majestatem pertinent*, wel voornamentlyk moeten werden begreepen. De Regtsgeleerden maken alhier een distinctie, dat de particuliere Goederen van den Souverein, die verkocht en veralieneert konnen werden, ook door verloop van tydt konnen werden gepræscribeert, maar dat zulke Goederen en Regten van den Souverain, die buiten Commercie zyn, en aan geen Onderdanen meede gedeelt konnen werden, ook door geenerhande verloop van tydt en prescriptie konnen werden verkreegen.

Ten

1733. January

Ten anderen is ook aangeweezen, dat de Steeden *Vlissingen* en *Veere*, door het overneemen van de koop vervallen zynde in den boezem van de Graaf, en door het Privilegie uitdrukkelyk verklaart zynde te weezen vrye Graaffelyke Steeden, en te hebben stemme in de hooge Vergadering van de Heeren Staaten van *Zeelandt*, enz. Dezelve nog voor, nogte na de laatste verkooping, op nieuws ter Leen zyn uitgegeeven; zulks de geheele tytel van het Leen alhier ontbreekt, en de Investituure geschiedt is zonder voorgaande uitgifte. In zulke gevallen komt ook geen præscriptie te pas. *Quando a Principe nullus emanavit titulus, tunc nullo tempore præscribitur.* En al is het zulks, dat de Goederen of Domeinen van de Vorst met een goede Tytel zyn verkreegen of worden bezeeten, als 'er maar de minste solemniteit aan ontbreekt, zoo en kan die vervreemding, of dat bezit, van geen effect weezen, maar t'allen tyde wederroepen werden, en in dat geval wordt niet alleen geen eigendom, maar zelfs geen enkele possessie verkreegen.

Eindeling, dat die twee Steeden niet alleen zonder het consent, maar zelfs tegen wil en dank van de Heeren Staaten van *Zeelandt*, zyn verkogt, is hier vooren klaar genoeg beweezen. In dat geval kan ook te regt gesustineert worden, dat 'er geen præscriptie ter weereldt plaats heeft, en dat een Domein door geen præscriptie in diervoegen kan werden verkreegen, Wy zullen hier toe maar allegeeren de getuigenis van de Regtsgeleerde *Lambertus Goris*, die wat breeder daar van heeft geschreeven, luidende als volgt. *Hoc autem Domanium, si juris communis regulas sequamur, præscribi poterit lapsu centum annorum, uti tradunt, &c. at Gallorum moribus omnino est, ut ita dicam, impræscriptibile, ita, ut nullius cujusquam temporis præscriptiones objici possint. Idem haud absurde pronunctabis ex consuetudine Patriæ, eritque hac mente intelligendum, quod vulgo jactatur, dat tegens den Heere geene præscriptie valt.* In die zin moeten ook buiten twyffel verstaan werden, de *Rescripta* van de Keizers *Arcadius* en *Honorius*, en van de Keizer *Gratianus*, luidende het eerste, *Si quæ unquam loca, ad sacrum Dominium pertinentia, cujuslibet temeritas occupaverit, secundum veteris census fidem in sua jura retrahantur. Rescripta igitur obreptionibus impetrata, cum præscriptione longi temporis, & novi census præjuditio, submovebit auctoritas sua; atque ita omnia, suo corpori, quæ sunt avulsa, restituet. Neque enim incubatio diuturna, aut novella professio proprietatis nostræ Privilegium abolere potest.* En het tweede, *Præscriptio temporis juri publico non debet obsistere, sed nec rescripta quidem; Atque ideo diruenda sunt omnia, &c.* Hier by komt, dat de Investituure t'elkens is verleent, onder deze clausule en reservatie; *Behoudens in alles ons van weegen de voorschreeve Graaffelykheit een ieder zyn Regt.* Waar door het regt van de Graaffelykheit wordt bewaart: met dat effect, dat 'er uit kragte van de verleende Investituure, geene præscriptie tegens de Graaffelykheit kan werden geallegeert.

Het geene hier vooren, ontrent de nulliteit en informaliteit van de verkooping, kortelyk en als in het voorbygaan, is geallegeert, is maar geschiedt, om te toonen, dat het aan de Heeren Staaten van *Zeelandt*, aan geen wettige en in Regten gefondeert zynde redenen, zoude ontbreeken, om de laatste verkooping

I

ping

ping ook na Rechten te doen casseeren en annulleeren, in gevalle zulks noo- 1733.
dig mogt weesen; maar aangezien haar Edele Mogende in deezen niet gehou- January
den zyn, en het ook haar Edele Mogende intentie niet en is, om daar over proces te sustineeren, zoo zal het hier vooren gededuceerde maar alleen dienen, om aan de geheele Weereldt, tot volkome overtuiging, te doen blyken, dat 'er des te meer gewigtige en in allen deele gejustificeerde reedenen voor de Heeren Staaten van *Zeelandt* zyn, om het regt van de opperste Magt of het zoo genaamde *Dominium Eminens*, in deesen te konnen en te moeten gebruiken.

Aan het regt van de opperste Magt zyn niet alleen de Persoonen, maar te gelyk de Goederen, aller Onderdaanen onderworpen, en generalyk, wordt zonder eenige uitzondering daar in begreepen, alle het gunt in het Lichaam van den Staat wordt gevonden. De particuliere Onderdaanen bezitten haar Goederen met het recht van eigendom, maar die is wederom aan het opper Gebiedt, of de hooge eigendom van den Souverain, dat men gewoon is, het *Dominium Eminens* te noemen onderworpen, volgens het bekende: *omnia Rex imperio possidet, singuli dominio.* De Souverain bezit alles met zyn gebiedt, en de particuliere Onderdaanen met haar eigendom.

Dat regt dan, van het *Dominium Eminens*, is aan den Souverain zoodaanig eigen en essentieel, dat het daar van niet kan werden gescheiden; en dat geen Souverainiteit, zonder het gebruik van het zelve by voorvallende geleegentheeden, kan bestaan. Dat hooge regt wordt ook daagelyks by alle Souverainen geëxerceert, in het maaken van Fortificatien, Affnydingen, Dyken, Weegen, Waaterleidingen, en wat dies meer is, en generalyk, in allen zaaken, daar den dienst, voordeel, of ook wel het gemak en cieraat van het gemeen, zulks komen te vereischen. Dat is zo kennelyk, en de exercitie van dat regt komt zoo dikwils voor, dat het by niemant in twyfel kan werden getrokken, zulks men met verwondering heeft gezien, dat, 'er Menschen gevonden werden, wie het gelust heeft het tegendeeel te beweeren.

Om het derhalven by geen bloot raisonnement te laaten blyven, zal men de getuigenis van eenige der voornaamste en wel zonderling Nederlandsche Schryvers by brengen. De vermaarde H. de Groot heeft met weinige woorden dat regt beschreeven en bepaalt, als volgt. *Sed hoc quoque sciendum est, posse subditis jus etiam auferri per Regem, duplici modo, aut in pœnam, aut ex vi supereminentis dominii. Sed ut id fiat, primum requiritur utilitas publica, de inde, ut si fieri possit, compensatio pœnam, fiat ei, qui suum amisit, ex communi.*

De geleerde *Ulric Huber* heeft wat breeder van dat regt gehandelt, wiens getuigenis alhier des te meer opmerking verdient, om dat hy niet alleen een groot Regtsgeleerde, maar te gelyk een goedt staatkundig Schryver is geweest, en die op zommige plaatzen, met een gezondt oordeel, van het regt der opperste Magt heeft geschreeven; zyn woorden zyn deeze *De uitmuntende eigendom, zoo genoemt, is een regt, waar door de Oppermagt kan disponeeren van de Onderdaanen haare Goederen boven behaag en tegen dank van de Eigenaars,*

1733. January *om reden van blykelyke nut, of noodt van het gemeene best. Hier uit kan de Staat particuliere Lieden verplichten, tot het verkoopen van haare Goederen wanneer het Gemeen dezelve van nooden heeft. Somtyds ook wel, om de Goederen aan te tasten, zonder geldt daar voor te geeven, des echter betaling geschiedende, zo haast bekwaamelyk kan geschieden, enz.* Daar by voegende, *dat het gemeene best niet en zoude konnen bestaan als het particulier profyt niet en zoude moeten wyken voor het algemeen.* Vervolgens bepaalt hy dat regt met die twee Conditien, *dat men niet verder moet afgaan van de eigendom der particulieren, als de gemeene noodt of nut mag vereischen, en dat het geoeffent moge werden, tot de minste kwetzing van ieder Burger in het byzonder; waar uit dan volgt, dat de vergoeding en schaadeloosheidt des geenen, wiens goedt ten gemeenen beste worde aangetast, niet kan uitgesloten werden, als het Gemeen die magt is hebbende.*

Wy zullen hier nog by voegen, de getuigenis van een ander vermaard Staatkundig Schryver, behelzende, *dat ieder een wel vry Eigenaar is van het zyne, en daar over tot zyn vry welgevallen vermag te disponeeren, maar evenwel daar in stille staan moet, zoo hem van hooger handt anders is bevoolen.*

En op een andere plaats, *zoo veel de zaaken of Goederen belangt, heest de Staat de magt en het regt, om de Goederen aan te tasten, zonder onderscheidt, in tydt van noodt, ook alle Geestelyke, en tot den Godsdienst gehigende, zelfs die ook vervreemdende; de Landen en gronden van de Onderdaanen te eigenen, tot de gemeene rust bewaaring, tot verzeekering en versterking, enz.*

Dat *Dominium Eminens* en heeft niet alleen hier te Lande plaats, maar wordt ook by alle uitheemsche Rechtsgeleerde en Staatkundige Schryvers, als een algemeen regt, aan alle Souverainen ontwyffelbaar competeerende, erkent.

De Heeren Staaten van *Zeelandt* hebben dat regt ook actueel, by voorvallende gelegentheden, ten dienst van het gemeen, gebruikt; om niet te veel in een evidente zaak over hoop te haalen, dat men nazie het Octroi, tot het maaken van de tegenwoordige Ryweg, tusschen de Steeden *Middelburg* en *Veere*, en men zal bevinden, dat het *Dominium Eminens* aldaar, in alle zyn uitgestrektheit, is geëxerceert.

Doch wat zal het noodig weezen het voorschreeve regt by opereuse citatien en raisonnementen verders te adstrueeren, gemerkt haar Hoogheit Mevrouw de Princes van *Nassau*, zelfs ten vollen daar van overtuigt zynde, volgens haar Hoogheits gewoone bescheidentheit, wel heeft willen erkennen, * *dat 'er in een Souverain is een volheit van gezag, uit kragt van het welke dezelve bepaalt, niet alleen, het gebruik der Goederen, maar ook in zekere voorvallen van evidente noodtzaakelykheit, onder billyke vergoeding, den eigendom aanneemt, en het zelve bekeert ten beste van het Gemeen.* Derhalven zal men dat, als een onbetwistbaare politique Grondregel aanneemen; zulks nu alleen overig zal weezen, aan te toonen, dat alhier een volslaage noodzaakelykheit ten dienst van het Gemeen is; en ten anderen, dat 'er een billyke vergoeding wordt aangebooden.

Al-

* *In een brief aan de Staaten van* Zeelandt, *van den* 21. *January*, 1723.

Alhoewel de Heeren Staaten van *Zeelandt* in het ftuk van de hooge Regeering van haar Provintie niet gehouden zyn, om aan iemandt ter waereldt, als aan Godt Almagtig alleen, reekenfchap van haar Regeering en gedrag te geeven, gemerkt de hooge Vergaderinge van de Staaten het geheele Lichaam van het Volk verbeelt, en de volle Souverainiteit, onbepaalt en onverdeelt, zoo zuiver als die ergens weezen kan, in die hooge Vergadering refideert; niet te min, dewyle men die zaak zeer hoog heeft opgevat, en een groot eclat allefints daar van gemaakt, zoo willen haar Edele Mogende (hoewel ongehouden) de redenen wel allegeeren, die haar Edele Mogende gemoveert hebben, om der zelver deliberatien, ten dienft van het Gemeen, daar over te laaten gaan, en mogen wel lyden, dat niet alleen de Bondgenooten, maar ook de Gemeinte, en de ganfche waereldt, van de regtmatigheit en billykheit van haar Edele Mogende intentie, ten dienft en welweezen van het Gemeen, werde geïnformeert. 1733. *January*

Gelyk het na Regten niet beftaan kan, dat iemant te gelyk een Leenheer en Vasfal zoude weezen, het welk hier vooren kortelyk is aangeweezen, zo is het, in de hooge Regeering, nog meer incompatibel, dat een Lidt, het geene een deel is van de Souverainiteit, en dezelve helpt uitmaaken, zelfs aan een particulier Heer, en die Vasfal is van den Souverain, onderheevig zoude zyn, alzo weinig (want het komt eigentlyk daar op uit) als dat iemand te gelyk Souverain en Onderdaan van zyn eige Ryk zoude konnen weezen. De Leeden die de Souveraine Regeering helpen compofeeren, moeten derhalven vrye en onafhankelyke Leeden zyn, en van geen Menfch ter waereld, dependeeren, of aan iemand zyn verbonden en onderworpen, als aan den Souverain alleen, waar van zy integreerende Leeden zyn. Dat komt niet alleen met een goede ftaatkunde, en met de gezonde reden over een, maar het is ook van outs in deeze Landen alzoo onderhouden, en begreepen.

Het is bekent, dat Keizer *Karel V*, als Graaf van *Zeelandt*, de Stad *Tholen*, voor een zekere fomme van Penningen, aan den Heer van *Bergen op den Zoom* heeft verpandt, en dat geduurende het Pantfchap, die Stadt, als nu provifionelyk onder een Heer ftaende, in de Vergadering van de Staaten niet en is befchreven geweeft, en niet eer daar toe wederom geadmitteert is geworden, als wanneer het Pandt is geloft, by welke geleegentheit, men meint, dat *Tholen*, de voorfitting en rang op de Vergadering voor de Stadt *Goes* heeft verlooren.

Insgelyks is het bekendt, dat het zelve van outs in *Hollandt* is gepractifeert ontrent de Steeden *Gouda* en *Purmereinde*, ontrent het Droftampt van *Gornichem*, en dat op de bezeegeling van de Opdragt van de Graaffelykheit van *Hollandt* aan Prins *Willem van Orange* werd gezegt, dat *Asperen* en *Heuckelum*, als zynde onder particuliere Heeren, by andere Steeden wierden vervangen.

En hoe nadeelig het in deeze Provintie voor de Steeden en Regeering is gehouden, aldus van de Graaffelykheit te werden vervreemt, en aan een particulier Heer te werden uitgegeeven, zal met het exempel van de Stad *Tholen*

1733. January wederom komen te blyken. Want die Stad is door Graaf *Willem*, toegenaamt *de Goede*, benevens de Steeden *Gouda* en *Schoonhoven* in *Hollandt*, en *Beaumont* in *Henegouwen*, ter Leen uitgegeeven geweest aan zyn jongen Broeder Graaf *Jan*, voor zyd Appanage of Erfgoedt. Deze Graaf *Jan* is in den jaare 1356. overleeden, nalaatende een eenige Dogter, die aldus onder anderen Vrouw van *Tholen* wierdt, en vervolgens trouwde met *Lodewyk van Chatillon*, Grave van *Blois*, by wie zy drie Zoonen naliet, die alle Heeren van *Tholen* zyn geworden, zulks die Stad, door dat Huwelyk, in een ander Geslagt, buiten dat van den Graaf van *Hollandt*, wierd overgebragt. De laatste, *Gwien van Blois*, overleed zonder Kinderen na te laaten, en hadt zoo pragtig Hof gehouden, dat zyn Boedel, gelyk die van Heer *Maximiliaan van Bourgougnen*, hier vooren genoemt, met veel schulden belast zynde, door zyn Weduwe wierdt verlaaten, en, gelyk men zegt, de sleutel op de Kist gelegt.

Hoe dat het vervolgens met dien Boedel is toegegaan, komt niet te blyken; dog dat is zeker, dat de Stad *Tboolen* niet voor de schulden van den Boedel is verkogt geworden, gelyk met *Vlissingen* en *Veere* is geschied, maar dat dezelve in den boesem van de Graaf is wedergekeert. Immers in het Hooft van het Privilegie van Hertog *Aalbrecht van Beyeren*, waar van strak zal werden gemelt, staat, dat die Stad, door de dood van zyn Neeve, Grave *Gwien van Blois*, aan hem bestorven en vrygekomen was, en dat die van de Stad hem ontfangen hadden tot haren rechten Landsheere, en hulde en eed geswooren.

Die van *Tboolen* bedugt zynde, dat zy wel wederom aan andere ter Leen uitgegeeven mogten werden, hebben by Privilegie van Hertog *Aalbregt van Beveren*, als Graaf van *Zeelandt*, (in den Jaare 1399.) verkreegen het navolgende. *In den eersten, hebben Wy beloost, en gelooven voor Ons en onze Nakomelingen, Onzer Steede vander Thoolne, mit hooren toebehoorne, en Onzen Ambagt van Schaackerloo voornoemt, dat Wy die Gerechte van der zelver Steede en Ambogt, niemand anders verkoopen, geeven of vreemden zullen, tot allen tyden, en dat houden zonder middel Ons en den Graaffelykheden van Holland en van Zeeland toebehoorende, ten waare, of Wy, of Onze Nakomelingen eenen jongeren Broeder daar op goeden wilde, enz.*

Als Keizer *Karel V*, des niettegenstaande de Stad *Tholen* aan den Heer van *Bergen op den Zoom* hadde verpandt; zoo hebben die van *Tholen* zich daar mede beswaart gevonden, en op het vertoog daar over door Burgermeesters en Schepenen gedaan, heeft de Keizer kort daar aan het Pand gelost, * en het Privilegie van Hertog *Aalbregt van Beyeren* bevestigt, zulks de Stadt *Tholen* door den Keizer by haar Regt en Privilegie is gemaintineert geworden.

Dit geval wordt alhier geallegeert, om te toonen, wat het sentiment van Onze loffelyke Voorouders ontrent het uitgeeven of verpanden van de Graaffelyke Steeden is geweest, en hoe zeer zy zich daar by beswaart hebben gevonden; te gelyk moet het dienen tot overtuiging, zoo Keizer *Karel de V*, de

* *By zyne brieven van den 26. May 1522.*

de Stad *Tholen*; die tegen haar Privilegie was verpandt geworden, heeft gelost, en die Stadt by haar Privilegie gemaintineert, wat de Heeren Staaten niet verpligt en gehouden zyn te doen, om de twee Steeden *Vlissinge* en *Veere*, ten onregt en tegen haar Privilegie vervreemt, meede by dat Privilegie te maintineeren, en haar het volle effect van het zelve te doen genieten; waar toe tegenwoordig oneindig meer redenen zyn, als in de tydt van de Keizer. 1733. *January*

Maar het geene de Heeren Staaten van *Zeeland*, in dezen, wel het meeste heeft gemoveert, is, dat het, na de wisselvalligheit der waereldsche zaaken, zoude konnen gebeuren, dat twee zulke aansienlyke Steeden, en door haar situatie niet alleen, van groote aangelegentheit voor de Provintie van *Zeelandt*; maar zelfs ook voor *Hollandt* en de geheele Unie, onder de Heerschappy van een vreemt Heer, zouden werden gebragt, die niet alleen geen Onderdaan van *Zeeland* mogt weezen, maar zelfs niet van een der geunieerde Provincien, die dikwils van een andere Religie, ja zelfs van de Roomsche zoude konnen weezen. Het is genoeg bekent, wat influentie een Heer heeft op de Regeering, die hy zelfs komt aan te stellen, en te vermaaken; zonderling, als den Heer de aanstelling van de Raaden mogt hebben, gelyk de Heeren Princen van *Orange*, hoewel ten onregte, hebben gepretendeert. Insgelyks is het bekent, dat die twee Steeden, een derdepart van de Leeden, waar uit de hooge Vergadering van de Heeren Staaten van *Zeelandt* bestaat, helpen uitmaaken. Kan men nu wel anders, als met de uiterste bekommering aanzien, dat een vreemt Heer, en zelfs een Heer van de Roomsche Godsdienst zynde, Meester zoude weezen van twee Leeden, en overzulks van een derdepart van de hooge Vergadering van de Heeren Staaten van *Zeelandt*? Mag men twee Steeden van zulke aangelegentheit voor deeze Landen, wel aan een vreemt Heer toevertrouwen? Het welk de reeden eigentlyk is geweest, waarom Koning *Philip* de tweede, de koop van die twee Steeden heeft overgenoomen. Zal men konnen ontkennen, dat zulk een Heer dikwyls gelegentheit zoude hebben, om de deliberatien van de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeelandt* zeer moeijelyk te maaken, en misschien wel om die na zyn oogmerk te doen uitvallen, tot nadeel van de Vryheit en Godsdienst, niet alleen van deeze Provintie, maar ook van de geheele Unie? wie zulke en diergelyke reedenen op het gemoet niet en weegen, die moeten weinig aangedaan werden over het welvaaren, Vryheit en Godsdienst dezer Landen.

Dat het gemelte argument niet te verre is gezogt, en alhier geen onnodige bekommering werd gemaakt, over een zaak die zelden kan gebeuren, zal haast blyken, als men aanmerkt, hoe de Stadt *Thoolen* aan een jonger Zoon van de Graaf uitgegeeven zynde, binnen weinige jaaren, door het Huwelyk van een Dogter, gekomen is aan een vreemde Graaf, die een Onderdaan van *Vrankryk* was. Insgelyks, hoe de Steeden *Vlissingen* en *Veere*, meede door het Huwelyk van een Dogter, uit het Geslagt van *Borssele*, zyn over-

1733. { gebragt in dat van *Bourgougnen*, een vreemd Geslagt, dat de Provintie van
January *Zeelandt* niet en raakte.

Boven dien is het aan alle, die in de Historien van ons Landt geverseert zyn, bekent, hoe dat de Graafschappen van *Hollandt* en van *Zeelandt*, uit het oude Geslagt van die Graaven zyn overgaan in het Huis van *Henegouwen*; van daar in het Huis van *Beieren*, en wederom uit dat Huis in dat van *Bourgougnen*; en aldus vervolgens in het Geslagt van *Oostenryk*, zulks het eindeling is gebeurt, het gunt men zelfs met geen menschelyk vernuft hadde konnen voorzien, dat de Graafschappen van *Hollandt* en van *Zeelandt*, benevens de andere Nederlantsche Provincien, zyn gekomen onder het Gebiedt van een Vorst, die een Vreemdeling was, die in *Spanjen* Gebooren en opgevoet zynde, en de Zeetel van zyn Ryk aldaar gevestigt hebbende, geen liefde nog toegeneegentheit voor deeze Landen hadt, die maar tragte om dezelve van haare Regten en Privilegien te berooven, als overheerde Landen door een Spaansche Raadt te regeeren, en om die, onder de harde onbepaalde Heerschappy, en te gelyk, onder de wreede geloofsdwang der Spanjaarts te brengen, zulks onze Voorouders genootzaakt zyn geworden, tot verdediging van Godsdienst, van Vryheidt, Leeven, Eer en Goedt, en wat de Mensch dierbaar is, de Waapenen op te vatten.

Als men zulke Exempelen, in de Historien van ons Landt, en zelfs byzonder in de Provintie van *Zeelandt*, vind, zal men dan niet toezien, om zulke middelen in tyds by de handt te neemen, waar meede die gevallen op een reedelyke wyze konnen werden verhoedt? En laat men al eens toestaan, dat het een geval *de rare contingentibus*, van die zelden gebeuren, mogt weezen, is het wel raadtzaam, dat men twee zulke dierbaare Panden, als daar zyn, de Vryheidt en de Gereformeerde Godsdienst, daar aan zoude hazardeeren? vereischt de voorzichtigheidt niet veel eer, dat men daar tegen komt te waaken.

Wanneer men het bovengemelde argument en raisonnement heeft gebruikt, is het alleen geschiet in opzigt van de bekende wisselvalligheit der wereldsche zaaken, en niet, met eenige de minste relatie tot de Perzoonen van de hooge Pretendenten, byzonder ook niet tot haar Hoogheit Mevrouw de Princes van *Nassau*, of haar Hoogheits Vorstelyke Kinderen; de yver en toegeneegentheit van die Vorstelyke Perzoonen tot de Gereformeerde Godsdienst, is zoo groot en bekent, dat geen het minste nadenken daar op kan vallen. Men spreekt alhier van eene enkele wisselvalligheit, en niet van een zaak, die door schuldt of toedoen van de tegenwoordige Vorstelyke Perzoonen, zoude konnen gebeuren.

Maar of 'er iemandt gevonden wierdt, die door alle deeze reedenen niet en kon werden overtuigt, zoo zal 'er nogtans niemant weezen, die kan ontkennen, dat het een onvolmaaktheit en een vlek is, in de hooge Regeering van *Zeelandt*, dat twee integreerende Leeden van de Souverainiteit, zelfs aan een particulier Heer zyn onderworpen Nu is het aan alle Steeden gepermitteert en dat regt wordt ook dagelyks gebruikt, om alle het geene tot dienst, cieraadt of gemak is strekkende te moogen doen maaken, en, onder een billyke

ke vergoeding, afbreeken het geene daar tegen is obsteerende, zonderling in zaaken van gewigt, met toestemminge van de Souverain. Het zal genoeg zyn de navolgende Wet hier toe te allegeeren. *Præscriptio temporis, juri publico non debet obsistere, sed nec rescripta quidem, atque ideo diruenda sunt omnia, quæ per diversas urbes, vel in foro, vel in publico, quotumque loco, contra ornatum & commodum, ac decoram faciem civitatis, exstructa noscuntur.* Zal het nu aan een Souverain werden betwist, om een vlek en onvolmaaktheit in de hooge Regeering, onder een billyke vergoeding weg te neemen. 1733. *January*

Om in dezen kort te weezen; de reedenen, die de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeelandt* hebben, om het recht van het *Dominium Eminens* te kunnen en te moeten gebruiken, zyn deeze, de vryheit en independentie van de Leeden, die de hooge Vergadering van de Staaten helpen uitmaaken, volgens de gesonde reeden, goede Staatkunde, en het aloude gebruik deezer Landen. Het verhoeden van de swaarigheden en ongemakken, die te vreesen zyn, wanneer die twee Steeden onder de magt van een vreemt Heer mogten werden gebragt. En ten derden, het handhaaven en maintien van het wezentlykste deel van de Privilegien, door Prins *Willem* de eerste aan die twee Steeden gegeven, Alle zaaken van het grootste gewigt; en wezentlyk tot behoud en welstand van de hooge Regeering, en van het Gemeen dienende, zulks men weinig gevallen zal vinden, waar in het *Dominium Eminens* met meer recht en reden kan werden geëxerceert.

Het en is ook geen nieuwe deliberatie, en het moet in tegendeel zonderling tot justificatie van de goede intentie van de Heeren Staaten van *Zeelandt* dienen, dat men reeds in den beginne, en wanneer de Steeden *Vlissingen* en *Veere* eerst voor den grooten Raad tot *Mechelen*, te koop wierden geveilt, en daar na, zoo als hier vooren is verklaard; van die gedagten is geweest, dat de voorschreeve twee Steeden van al te groote aangelegentheit waaren, om onder een particulier Heer te werden gebragt of gelaaten, en dat dezelve, om veel inconvenientien te verhoeden, niet van de Graaffelykheit van *Zeelandt*, behoorden te werden gescheiden. Dat is geweest het gevoelen van Koning *Philip* de tweede, by het overneemen van de koop voor den grooten Raadt tot *Mechelen*. Van Prins *Willem* de eerste, by het geeven van het Privilegie aan de gemelde twee Steeden. Van de Regeering hem toegevoegt, mitsgaders van de Heeren Staaten van *Zeelandt*, ten tyde van de laaste verkoping voor den Hove Provinciaal. En eindelyk nog van de Heeren Staaten van *Zeelandt*, kort na de voorsz. verkooping, gelyk alles hier vooren breeder wordt gemeldt, het welk alzoo zynde, is 'er geen de minste reeden, om de Heeren Staaten van *Zeeland* van eenige nieuwigheidt (om meer andere expressien voorby te gaan) verdagt te maaken.

De evidente noodzakelykheit, om de Steeden *Vlissingen* en *Veere* niet te Leen uit te geeven, en de dienst van het Gemeen en van de hooge Regeering, die daar by weezentlyk is geinteresseert, aldus kortelyk aangeweezen zynde, zal men overgaan, om te toonen, dat 'er een redelyke en billyke vergoeding wordt aangeboden.

1733. January Het is bekendt, dat de geheele deliberatie van de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeelandt*, op die grondt steundt, dat aan de Hooge Geinteresseerden in de nalatenschap van zyn Koninglyke Majesteit van *Groot-Brittannië*, glorieuser gedagtenisse, een reedelyke vergoeding der twee Steeden, in Geldt, *arbitrio boni viri*, na uitsprake van onpartydige goede Mannen, hun dies verstaande, zoude werden gegeeven; niet van het *Utile* alleen, maar te gelyk, zo veel als het heerlyke Recht weerdig zoude werden bevonden; zoo en in diervoegen, gelyk men heerlyke Goederen of Leenen gewoon is te prifeeren. Het schynt, dat de Provincien, die haar advis over die zaak albereits ter Vergadering van haar Hoog Mogende hebben Ingebragt, die billyke presentatie hebben geignoreert, of wel, daar op niet en hebben gelet; want het is anders niet te begrypen, hoe dat de Heeren Staaten van hooggemelte Provincien hebben konnen goetvinden zulke expressien in haar Advisen te gebruiken, die alleen geappliceert konnen werden op een Souverain, die geweldt doet, die een willekeurige magt gebruikt, ende die de Goederen der Onderdaanen, met louter geweldt en zonder billyke vergoeding, na zich neemen, dat verre is van de Intentie en deliberatie van de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeelandt*. Want haar Edele Mogende intentie is, van den beginne aan, niet anders geweest, als om de hooge Geinteresseerden, door het geeven van een billyke en onpartydige vergoeding, te vreede te stellen, en om zelfs alle schyn, van hardigheit en injustitie, zoo veel het mogelyk was, te vermyden; ten dien einde hebben de Heeren Staaten van *Zeelandt* zig die magt niet willen aanmatigen, om zelfs te wardeeren, wat en hoe veel tot vergoeding diende te werden gegeeven, welk Recht anderzints aan alle Souverainen competeert, en het is ook de pligt van alle Leenmannen en Onderdaanen, zich daar meede te vreede te houden, en aan de begeerte van den Souverain, met alle bescheidentheit en behoorlyke onderwerping, te gemoet te koomen; maar in tegendeel hadden haar Edele Mogende de vereiste voldoening wel willen laten, aan de uitspraak van onpartydige goede Mannen. Indien 'er beter, billyker en rechtmatiger aanbieding van vergoeding bedagt kan werden, willen de Heeren Staaten van *Zeelandt* geern verneeemen en zullen altyd bereit zyn, om daar op te letten.

Gelyk dat de intentie van de Heeren Staaten van *Zeelandt* niet en is geweest, om eenige regtveerdige reedenen van beklag aan de hooge Geinteresseerden te geeven; zoo is het haar Edele Mogende meining tegenwoordig ook niet, om aan de Bondgenooten eenige reedenen van aigreur te geeven, met alhier in het byzonder op te haalen, de raisonnementen, die in eenige Advyzen zyn geinflueert. De Heeren Staaten van *Zeelandt* zullen zig te vreede houden, met haar Bondtgenooten vrundelyk te verzoeken, dat haar Edele Mogende de reedenen, die in deeze Deductie zyn vervat, met dezelve moderatie en bescheidentheit gelieven aan te neemen, en te overweegen, gelyk als die alhier werden voorgedraagen. Zullende, voor het overige, hier maar byvoegen, dat deeze aanbieding van een onpartydige vergoeding, haar Edele Mogende genoegzaam by alle reedelyke onpartydige Menschen moet justificeeren, en

van

van alle nadenken van geweldt en injustitie, en wat dies meer is, suiveren. En gelyk, na de bekende reegel van Regten, niemandt van spolie kan werden beschuldigt, die de waarde van de zaak heeft betaaldt, zoo kunnen insgelyks de Heeren Staaten van *Zeelandt* van geen geweldt nog onrecht verdagt werden gemaakt, daar het blykt, dat de waarde van de zaak, waar over questie is, in alle reedelykheit, wordt aangebooden. En geposeert werdende, dat de Heeren Staaten van *Zeelandt*, in deezen, een misvatting mogten hebben, zoo kan men haar Edele Mogende egter niet verdenken, van eenige mishandeling of quaade trouw, en men zal het zeggen van de Regtsgeleerden hier op maar behoeven te passen, *non puto hunc esse prædonem, qui dolo caret, quamvis in jure erret.* 1733. January

Nu dient nog in overweeging te komen, of het gebruik van het *Dominium Eminens*, een object is van de ordinaire Justitie; dat is, wanneer de Souverain dat Reeht komt te gebruiken, of de geene, die zulks aangaat, en die zich daar by beleedigt agten te zyn, welbevoegt zyn om zig daar tegen aan een Hof van Justititie te mogen addresseeren, ten einde by middelen van Regten, daar in werde voorzien. Die het zouden willen affirmeeren, zouden een Souverain berooven van het weesentlykste deel van zyn opperste Magt, en zonder het welk die niet en kan bestaan, en zouden den Souverain aldus in oneindige moeijelykheeden, en absurditeiten inwikkelen, daar niet door te komen zoude zyn, zonder, by voorvallende gelegenrheden, de geheele ondergang van het Gemeen, daar aan te hazardeeren. Ingevalle de besluiten en beveelen van den Souverain, mogten af hangen van de kennis en judicatuure van een Hof van Justitie, zoo zoude de Vorst, in plaats van gehoorzaamheit by de Onderdaanen te vinden, dikwyls proces moeten sustineeren, en geduurende de gewoone train van Justitie, zoude het Gemeen wel haast verlooren gaan.

Het is al te bekent, om daar op lang te blyven staan, dat een Souverain, in de exercitie van de opperste Magt, boven alle Wetten is verheeven, en volgens het genoegsaam eenpaarig gevoelen van alle politique Schryvers en Regtsgeleerden, moet in die zin verstaan werden, de bekende grondreegel, *Princeps Legibus solutus est.* In de zaaken van de opperste Magt, is de Souverain niet gehouden aan iemand anders, dan aan Godt alleen reekenschap te geeven. Een van de beste Keizers van *Rome* * heeft het ook alzoo begreepen, zeggende, *Magistratus quidem ipsos de privatis, Principes de Magistratibus, Deum autem de Principibus decernere ac judicare.* Niemant denke nogtans, dat de Souverainiteit by de Staaten van deeze Landen, minder en zo uitgestrekt niet en is, als by eenige andere Souveraine Vorsten, in tegendeel, is'er zodanige volheit van Souverainiteit in den boezem van de Heeren Staaten, zoo zuiver en onverdeelt, ja zelfs onbepaalt, als 'er by eenig Souverain weezen kan, en dat word ook by alle politique Schryvers erkent.

Om ons in een zeer bekende en onbetwistbaare zaak niet te lang met raisonnementen en allegatien op te houden, zal men kortelyk als een Politique grond-

* *Marcus Antonius.*

1733. January grondregel vastftellen, en vervolgens bewyzen; dat van de besluiten en beveelen van een Souverain op geenerhande wyze kan werden geprovoceert. De Regtsgeleerde *Ulpianus* vont dat zoo bekent en onbetwistbaar, dat hy het zelfs ongerymt agte, daar van te moeten melden, zeggende, *Stultum est illud admonere, a Principe appellari fas non esse, &c.* En de Keizer *Justinianus*, *Nostrum judicium nequaquam alterius judicis egebit auxilio.* De zaak spreekt van zelfs, zegt de Rechtsgeleerde *Huber*, *dat men niet en kan provoceeren van de opperste Magt, en dat is ook eigen aan den Souverain. Ab eo qui summam habet potestatem, non posse provocari, quod semper ad superiorem fit, res loquitur, idque proprium est ejus, qui tenet summam potestatem.*

Onder de Politique Schryvers heeft *Bodin* in het breede van die materie gehandelt, wy zullen maar eenige van zyn raisonnementen alhier aanhaalen. Hy beweert dan het navolgende:

Eum, qui jura Majestatis habeat, nullius Imperio teneri oportet: quod argutè significans Tiberius, ait, non aliter Imperii constare rationem, quam si uni reddatur.

Majestatis est, non modo singulis, sed etiam universis leges dare, & latas abrogare, quod ab eo fieri non potest, qui alterius jussis & imperiis teneatur.

Lex ab ejus voluntate pendet, qui summam in Republica potestatem adeptus est, & qui sua lege subditos omnes tenet, ipse vero teneri non potest.

Leges in Principis arbitrio perinde esse, ut in potestate Gubernatoris ipsa gubernacula, quæ essent inutilia, nisi ad omnem Cœli faciem & oportunitatem moveri & converti possent, ut rectissime Sextus Caecilius dicere solebat, ne ipsa navis eum Gubernatore prius naufragium patiatur, quam Vectores consuli possint.

Si demus, Principem quidem legibus solutum iri, sed iis conditionibus, ne legem inconsulto Senatu Populove jubeat, &c. Ita fiet, ut Reipublicae Majestas, mox in illam partem inclinet, nec habeat usquam locum, in quo consistere possit, quibus positis absurditates innumerabiles in Republica consequerentur, quæ cum jure Majestatis tota ratione pugnent.

Wy zullen voor het overige hier maar byvoegen, de getuigenis van een ander Politicq Schryver en Rechtsgeleerde, zeggende, *Habetur et summae potestatis in Principe probatio, quod a Principe judicante non provocatur: Ad Principes vero, vel ad eos, qui potestate commissa ut utur a Rege, ab Inferioribus appellatur, quemadmodum rivuli a mari fluentes, dum ad mare reversi sunt, quiescunt.*

Eindelyk zyn tegen deeze deliberatie van de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeelandt* verscheide objectien gemaakt, die hoewel zeer frivool en ongefondeert, egter niet nalaaten, aan de onkundige een groot nadenken te geeven, byzonder als of gemelte deliberatie was aanloopende, tegen bekende Wetten en Privilegien van den Lande, ja zelfs tegen de Unie van *Utrecht*, derhalven zal het niet ondienstig weezen, dat men de voornaamste van zulke argumenten alhier kortelyk ga refuteeren. Voor eerst heeft men geallegeert, de woorden vervat in het groot Privilegie van Vrouw *Maria*, Hertogin van *Bourgongnen*, behelzende, *dat zy of haar Nakomelingen, niemands Goedt, Leen of*

of Erve, tot haar Tafel leggen en zoude, nog niemand by provisie, uit zyn posses- 1735.
sie stellen, maar zullen, na dat die natuure en conditie van de Goederen zyn January
zal, eerst verwonnen en daar na geëxecuteert werden. Maar hoe die woorden, op het geval in questie, applicabel zullen gemaakt worden, mogen die geene aantoonen, die dat Privilegie hebben geallegueert. Want dat Articul spreekt ontwyffelbaar van de executien, die by weege van Rechtsvordering op de Goederen werden gedirigeert, en de Gravin belooft, dat zy niemand, by provisie, uit zyn possessie zal stellen, maar dat de Goederen eerst en alvoorens zullen werden verwonnen, en daar na voor het gewysde geëxecuteert. Dog laat ons al eens toegeeven, dat de Gravin alhier in expresse termen belooft, dat zy niemand van zyn Goederen of van zyn Leenen, zal berooven, maar dat een iegelyk zyn Goederen rust en vreedelyk zal blyven bezitten, en daar van niet versteeken, of ontset mogen worden, dan by weege van Rechtelyke Proceduuren, en by vonnis van zyn daagelyksche en competente Rechter. Wat doet het tot de zaak, en hoe komt die allegatie alhier te pas? de Heeren Staaten van *Zeeland* pretendeeren daar tegen niet te doen. Zullen wel zorg draagen, dat het in haar Provincie niet en geschiede, weten ook niet, dat iemand deswegen heeft geklaagt, nog dat eenige Leenmannen, of Ingeseetenen, daar over eenige bekommering hebben. Om dan wel te konnen oordeelen, of alhier iets tegen een Privilegie mogt werden begaan, moet het geval wel werden gedistingueert en begreepen, en dan getoont werden, dat het Privilegie op het voorschreeve geval applicabel is. Derhalven zoude een Privilegie moeten geproduceert werden, waar by de Graaf zig heeft verbonden, dat hy niemands Goed of Leen, ten dienst van het Gemeen, en onder een billyke vergoeding, na zig zoude mogen neemen; dog zulk een Privilegie is verre te zoeken, en men zoude wel mogen affirmeeren, dat diergelyke Privilegie door geen Graaf van *Zeeland*, ja zelfs door geen Souverain ter wereld, ooit is gegeeven.

Van nog veel minder klem is de allegatie, getrokken uit de Keure van *Zeeland*, men heeft zig nogtans niet ontzien, van een groote ophef daar van te maaken, dat by dezelve, als by een eeuwig Edict, was gestatueert en vastgesteld, dat, die eenig Leen, of ander Goed, jaar en dag, rustelyk en vreedelyk zal hebben beseeten, daar uit niet zal mogen werden gesteld, als door middel van Rechten. Die de moeite gelieft te neemen, van de Keure van *Zeelands* na te zien, zal bevinden, dat aldaar van het bezitrecht der particuliere jegens malkanderen, word gehandelt, en van de praescriptie van twintig en dertig jaaren; zulks dat gewigtig argument door de Keure zelfs word gerefuteert, alzoo het blykt, dat de dispositie van gezeide Keure het geval in questie niet het minste en raakt.

Maar wie zoude ook vermoeden, dat de Heeren Staaten van *Zeeland*, met deze deliberatie, iets zouden begaan tegen het tweede Articul van de Unie van *Utregt!* het is zekerlyk de intentie van hooggedagte Heeren Staaten niet geweest. Het voorschreeve Articul behelst: *Dat de Provincien, Steeden en*

 Leo-

1733. January *Leeden van dien, zig zullen wagten, van aan uitheemsche Fursten, Heeren, Landen of Steeden, eenige occasien te geven van Oorlogen, &c., en zulks, om alzulke occasien te vermyden, zullen de voorschreeve Provincien, Steeden en Leeden van dien, gebonden weezen, zoo wel den Uitheemsche, als Ingezeetenen van de voorschreeve Provincien, te administreeren goed Regt en Justitie, enz.* De Heeren Staaten van *Zeeland*, willen geern bekennen, dat het van het intrest en welweezen van den Staat is, de Vreede te conserveeren, en de vriendschap met uitheemsche Vorsten en Heeren te onderhouden, ook alle occasie van verwydering te vermyden, en ten dien einde goed Regt en Justitie, zoo wel den Uitheemsche als de Ingeseetenen te administreeren, maar wat wil men voor een gevolg daar uit trekken? zal men sustineeren, dat de Heeren Staaten van de Provincien zich zoodanig moeten onthouden, van eenig misnoegen aan uitheemsche Vorsten te geven, dat haar Edele Mogende niet bevoegt en zouden wezen, om haar indisputabel regt van Souverainiteit, over Goederen in der zelver Provincie gelegen, hoewel eenig uitheemsch Prins, daar in geintresseert mogt wezen, op een regtmatige en billyke wyze te gebruiken; wil men vergen, dat men de belangen van een uitheemsch Vorst zal moeten præfereeren voor den dienst van den Staat en het welwezen van het Gemeen? maar het geen alhier een zonderlinge opmerking verdient, is, dat het aan de Heeren Staaten van *Zeeland* niet bekent is, dat 'er een ander uitheemsch Vorst in de Nalaatenschap van wylen zyn Koninklyke Majesteit van *Groot-Brittannië*, glorieuser gedagtenisse, en wel byzonder in de Steeden *Vlissinge* en *Veere*, is geinteresseert, als zyn Koninklyke Majesteit van *Pruissen*. Nu is het bekent, welke presentatie, hooggedagte zyn Majesteit, dienaangaande, aan haar Hoog Mogende heeft gedaan, zulks 'er geen vreemde Mogentheit is, die eenig misnoegen deswegen kan opvatten. Wie ziet niet, dat zulke frivole allegatien van Privilegien, Keuren en Unie van *Utregt*, alleen werden gedaan, om de deliberatie van de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeeland*, by alle onkundige, ten uitersten haatelyk te maaken?

Verders zal nog in overweging moeten komen de objectie, dat alhier maar beoogt werd een verandering van de form van Regeering in twee Steeden, die van alle oude tyden, en boven memorie van Menschen, is gestabilieert geweest. Om dat te refuteeren, dient maar gelet te worden, op het geen hier vooren ontrent de staat van de Steeden *Vlissinge* en *Veere* is gededuceert; ook is het gansch abusif, dat die form van Regeering van alle oude tyden, en boven memorie van Menschen, gestabilieert zoude zyn geweest, want het is te wel bekendt, dat die by Prins *Willem de eerste* is geintroduceert. In tegendeel, is uit het hier vooren verhaalde gebleeken, dat alhier geen verandering in de oude form van Regeering werdt beoogt, de Steeden *Vlissingen* en *Veere* hebben stem en sessie ter Vergadering van de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeelandt*, en blyven die als te vooren behouden. Daar over valt geen bedenking noch disput: Maar de questie, daar het eigentlyk op aankomt is, of die Steeden, vrye Graaffelyke Steeden moeten weezen, of niet. Derhalven verseert deeze deliberatie alleen, ontrent het wegneemen van een ingesloo-

sloope abuis, en verre van een verandering in de oude form, van Regeering te brengen op die form, zoo als dezelve van ouds in *Hollandt* en *Zeelandt* is geconstitueert geweest, namentlyk, dat de Leeden, die de hooge Vergadering van de Staaten helpen composeeren, vrye Leeden, moeten weezen, en onafhankelyk van een particulier Heer of Vassal. Mitsgaders, om de Regeering in die staat te houden, zoo als dezelve door Prins *Willem de Eerste*, in den beginne zelfs is ingesteldt geweest. En om de Steeden *Vlissingen* en *Veere*, het volle effect van haar Privilegie te doen genieten. 1733. *January*

Eindeling willen de Heeren Staaten van *Zeelandt* geern toegeeven, dat een Leenheer zoo weinig bevoegt is, om een Leen Eenmaal by hem geconstitueert en uitgegeeven, buiten toestemming van zyn Vassal, bevoegt is de Heerendiensten, en andere verschuldigde pligten van homage; aan de Leenheer te weigeren. Dat is buiten alle dispuit en conform de gemeene Leenregten, maar wat doet dat raisonnement al meede tot de zaak? De Heeren Staaten van *Zeelandt* willen dat geensints in dispuit trekken, maar daar beneevens toestaan, dat een Souverein; die de Investituure van een uitgegeeve Leen, zonder wettige reedenen, komt te weigeren, een willekeurige magt gebruikt, aan den Leenheer ongelyk doet, en de paalen van zyn Magt, in deezen te buiten gaat. Maar hoe zal men die maxime nu op het geval in questie applicabel maaken, dewyle in alle omstandigheeden niets ter weereldt wordt gevonden, dat daar na gelykt. Hier en is geen Souverain, die alleen uit een willekeurige magt aan iemandt de investituure van een Leen komt te weigeren, maar die sustineert, dat 'er eigentlyk geen Leen meer is, en voor het overige, die om zeer gewigtige reedenen, den dienst van den Lande weezentlyk raakende, ongehouden meint te weezen, om de Investituure voortaan te verleenen. Hier en is geen Souverainiteit, die zig met een anders Leen of Goedt zoekt te verryken, of zyn voordeel, tot schaade van een ander, daar meede tragt te doen, maar die de regte waarde van de zaak presenteert te geeven, en die een billyke en onpartydige vergoeding komt aan te bieden.

Het schynt, dat men een groote ophef tegen deeze deliberatie van de Edele Mogende Heeren Staaten van *Zeelandt* heeft willen maaken, dat men sterke raisonnementen, en allegatien, alle tot de zaak in het minst niet dienende, wat in de lugt heeft willen schermen, maar dat men zich ondertusschen wel zorgvuldig heeft gewagt, om tot het geval in kwestie te komen. Hooggemelde Heeren Staaten verzoeken alle de geene die hier van willen oordeelen, zoo zeer geen attentie te geeven op de generaale raisonnementen en allegatien, als wel op de eigentlyke staat van het verschil, en te onderzoeken, of zulke Allegatien en raisonnementen, daar op wel applicabel gemaakt konnen werden: Mits alle het welke de Heeren Staaten van *Zeelandt* willen vertrouwen, dat de Bontgenooten, en te gelyk alle onpartydige Menschen, ten vollen overtuigt zullen weezen, dat in deezen niet anders by hooggemelde Heeren Staaten wordt gedaan of beoogt, als het geene met de gronden van een goede Staatkunde, welgestelde Reegeering, en te gelyk met de billykheit, is over een komende.

1733. January
Eer wy deze maand besluiten zullen wy tot meerder verstand van den Leezer, en om alle het voornaamste dat in deze zaak is voorgevallen aan denzelven mede te deelen, noch deze twee stukken hier byvoegen: als eerstelyk, de Resolutie der Staaten van *Zeeland* zelfs, en vervolgens het Advys van de Gedeputeerden der Stad *Veere*, dieswegens ter Vergadering ingebragt.

Extract uit het Register der Resolutien van de Edele Mogende Heeren Staaten van Zeeland, den 17. *November* 1732.

IS met eenparige bewilliginge van alle de Leeden goedgevonden en verstaan, gelyk goedgevonden en verstaan werd by dezen, op gronden, meermaal, zo by geschrifte als mondeling, gededuceert, uit kragte van haar Edele Mogende hooge Souverainiteit en incontestable Magt, de Steeden *Vlissingen* en *Veere*, van nu aan voor altoos en ten eeuwigen dage te ontheffen *de facto & de jure*, van alle Vasallage en Leenroerigheit, dezelve daar van ten volle en in alle zyne deelen libereerende, gemelde Steeden tot vrye Graaffelyke, en als andere stemmende Steeden dezer Provintie alleen directelyk en immediaat dependent en onderworpen de Souveraine Vergadering van haar Ed. Mogende, declarerende; de Bailliuwen, alle de Regenten, subalterne Collegien, Officianten, hare Bedienden, en alle Inwoonderen ontslaande van alle verpligting en verbintenissen, daar mede zy in het gemeen ofte in het byzonder aan den Heer ofte Marquis zyn geobligeert geweest, zonder hier mede eenigzints te prejudicieren de Provintie ofte de Respective Steeden, Privilegien, hoog- ende geregtigheden.

Dat tot een dedommagement van de voorgemelde Devassallage haar Edele Mogende Ontfanger Generaal zal worden gelast en geauthoriseert, gelyk gelast en geauthoriseert, wordt mits dezen op de Conditie, stipulatie en verbintenisse als de laastvorige gedaane Negotiatie van Obligatien, op te nemen en te ligten een somme van hondert duizend Ryksdaalders, ende gemelde somme by provisie en tot nader dispositie alhier in Banco te seponneren, ten behoeve van die gene, die tot de Seigneurie van gemelde Steeden van *Vlissingen* en *Veere* geregtigt bevonden zullen worden te zyn.

Dat van deze resolutie ter bekwamer gelegentheit kennis zal worden gegeven aan de Generaliteit met allegatie van de redenen en motiven, die haar Ed. Mogende gepermoveerd hebben, om deze Resolutie te nemen, en daarenboven te declareren, ingeval door Neutrale Arbitres, aan welkers uitsprake haar Ed. Mogende verklaren geneigt en bereid te zyn, de Decisie daar over te laten, in 't vervolg geoordeelt mogt worden de gemelde geseponneerde somme niet te wezen geproportioneert na de waarde en estimatie der voorsz. Leenen, haar Ed. Mogende volveerdig gevonden zullen worden gezegde somme na billykheit te augmenteren, gelyk ook tot alle gevoeglyke inschikkentheit

heit om in der minne (voor behoudens nogtans de hier vooren gedaane Devasallagie en Leenroerigheit) na redelykheit met de Geïnteresseerde partye daar over te convenieeren en te gedragen. 1739. January

Dat van nu af aan ter vermydinge van alle Cavillatien en retardement, die by onverhoopte discrepantie daar aan zoude konnen werden toegebragt, de Respective Leeden zich verbinden, om voorsz. surplus, ook by Negotiatie op voorsz. voet te vinden, waar toe haar Ed. Mogende Ontfanger Generaal of in der tyd zullende zyn, van nu af aan daar toe word gelast en gequalificeert, jegens de dan Cours zullende hebben Intrest, en op de conditien, stipulatien, en onder verband als vooren. Dat de Bailliuwen der meergemelde Respective Steeden van *Vlissingen* en *Veere* zullen worden aangeschreven voor het toekomende de Vierschaare te spannen uit naam van de Heeren Staaten of Graaffelykheit van *Zeeland*, met agterlating van alle het geene zyn relatie tot een Heer ofte Marquis van *Vlissingen* en *Veere* heeft.

Gelyk ook de Heeren Regeerders van gemelde Steeden van *Vlissingen* en *Veere* zullen worden verzogt, gelyk verzogt worden by dezen, die voorzieninge in den haare te doen, dat alle bewoordingen zyne applicatie hebbende tot den Heer of Marquis uit alle de formulieren, zo van Burger-brieven, Eeden, als anders, worden geroyeerd en geligt, ook by publicatie de Burgers en Ingezetenen gewaarschouwt en behoorlyk geadverteert, van alle verpligtingen aan een Heer ofte Marquis te zyn ontslagen.

Dat de Heeren haar Ed. Mogende Gecommitteerde Raden die voorziening zullen doen, dat geen Brieven van verhef ofte overdragt van *Vlissingen* en *Veere* meer werden gepasseert, en die van de Provinciale Rekenkamer, dat niet meer mogen werden geregistreerd, en den Rentmeester Generaal Bewesterschelt geordonneert, gelyk geordonneert word by dezen, geen Brieven van verhef ofte transport van *Vlissingen* en *Veere* te doen opmaken ofte passeeren, en de Leenmannen Bewesterschelde adverteeren en waarschouwen over geen diergelyk transport te staan of die te bezegelen, indien daar toe mogte worden gerequireerd, maar op de Leenrolle of Register van de Leenen aan te tekenen, dat die Steeden door haar Edele Mogende zyn en blyven ontheven van alle Vasfallagie en Leenroerigheidt ten eeuwigen dage.

Dat van het geene voorsz. is aan de Heeren Staaten van *Holland* ende *West-Vriesland* kennis zal werden gegeeven en dezelve bedankt voor die cordate en vriendelyke aanbiedinge by haare Missive van den 3. October laatstleden by het voornoemde point gevoegd geweest, met verdere betuiging, dat de verwagting en het vertrouwen, die haar Edele Mogende hebben op het kragtig appuy in dezen van hooggemelde Heeren Staaten, ook gedient heeft, om haar Edele Mogende te permoveeren tot het nemen van deze haar Edele Mogende Resolutie getreden zal worden tot het benoemen van eenige Heeren om meer hooggemelde Heeren Staaten daar voor te bedanken en om in communicatie te treeden.

En is verders goedgevonden, dat by de eerste Vergaderinge tot het benoemen van die Heeren zal worden getreeden, tegens welken tydt ook een concept

1733. January cept instructie voor gemelde Heeren Gedeputeerdens zal worden ontworpen, om daar op als dan nader zal worden geresolveerdt.

En werden by dezen gecommitteerd de Heeren *Somer*, *Tulleken*, *de Iong*, *Verselewel*, *Turcq van Pere*, *van Sonburg*, *Huissen*, benevens den Raad Pensionaris, omme te visiteren, examineren, wat tot meerder applaneringe van deze Devasallagie zoude behooren te werden gedaan, en daar van rapport te doen.

Onderstont,

Accordeert met het voorsz. Register,

En getekent

DIGNUS KEETELAAR.

Advys door de Heeren Gedeputeerden der Stad Veere, *uit den naam, ende van wegens hunne Principalen, ter Vergadering van de Edele Mogende Heeren Staten van* Zeeland *ingebragt, met de Aantekeninge, door de vyf andere Steeden daar tegen gedaan.*

UIt het gerapporteerde van de Heeren Gedeputeerdens ter dagvaart gaande, nochmaals gehoort zynde hoe alle de voorzittende Leeden ter Hoogstgemelde Vergaderinge op de laatst afgelopene Sessien, en nu wederom op nieuws naar het gedaane Rapport van de Heeren extraordinaris Gedeputeerden, aan de Edele Mogende Heeren Staaten van *Holland* en *Westvriesland* van advyse zyn dat, tot vaststellinge en conservatie van de jegenwoordige forme en Constitutie van de Regeering niet beter en salutairder zoude wezen als om de Steden van *Veere* en *Vlissingen* van alle Leenroerigheit en Vasalage, onder een sortabel te geven æquivalent, *arbitrio boni viri* te ontheffen, en hoe zy Heeren Gedeputeerden, gedurende haar Ed. Mogende voorgaande en jegenwoordige sessien en byeenkomste, tot derzelver toekomst op dit zo zwaarwigtig poinct, zo iterativelyk zich vinden gesommeert.

Is na ryp overleg en overweging van de merites van deze zo groote en veruitziende deliberatie, goetgevonden en verstaan de Heeren Gedeputeerdens ter dagvaart gaande te authoriseeren en gelasten, gelyk dezelve geauthoriseert en gelast werden by dezen, voor haar Ed. Agtb. stedelyk Advis, ter Hoogstgemelde Vergadering in te brengen.

Dat, haar Ed. Agtb. uit grond des herten en overvloedige genegentheit, om de jegenwoordige Regeerings forme en Constitutie der Provincie buiten de Stadhouderlyke digniteit en bestiering, zo veel in haar vermogen was te helpen vaststellen en asseureren, al aanstonds na de dood van zyn Majesteit van *Groot Britannie*, *Willem de III*, glorieuser gedagtenis, laatst overleden Stadhouder, en wel speciaal na de laatste besending aan de Ed. Mogende Heeren

Heeren Staten van *Holland* en *West-vriesland*, met allen ernst en applicatie haare gedagten hadden laten gaan, op wat wyze men best en gevoegelykst, dat zoo gewenste oogmerk, zoude konnen bereiken en effectueren. 1733. January

Dat Haar Edele Agtbaare met hert en ziel wensten, dat de gegeve hoop by Resolutie van Haar Hoog Mogende op den 30 January 1706., om het Marquisaat van *Veere* en *Vlissinge*, by koop ofte handelinge, met Geinteresseerden in de Koninklyke Nalatenschap, aan die beide Steden te konnen overbrengen, zyn gewenst succes hadt mogen, of als nog konde genieten.

Maar dat dewyl sedert, door de opgevolgde openbaare weigering van den apparenten Successeur, deze deliberatie t'eenemaal van natuur verandert is, Haar Edele Agtbaare, bevorens een Rezolutie van soo verren uitsigt en naabedenking (en dat nog in een zaak, waarin te gelyk zy zelfs, en haar goede Ingezeeten in haar particulier zoo merkelyk zyn geconcerneert) te neemen en werkstellig te maken, van de voorzigtigheit, wysheit en volstrekte pligt, als goede Regenten hadden geoordeelt, met alle neerstigheit en omzigtigheit, te moeten onderzoeken en overwegen.

Eerstelyk, of zoodanigen Resolutie na order van Regeering en gemeene Lands Wetten, zoude konnen genomen werden.

Ten tweeden, of dezelve al genomen zynde, in de uitvoering ook wel zoude konnen werden staande gehouden.

En ten derden, wat goede en wat kwade gevolgen, nuttigheden en inconvenienten, daar uit in tyden en wylen te wagten zyn.

Dat voor zoo veel de eerste consideratie en bedenking aanbelangt, Haar Edele Agtbaare niet en konnen verbergen, dat zy altyt in het generaal van die opinie en bevatting zyn geweest, dat men naa den eigen aart van eene vrye Staats-Regeering, alle polityke en willekeurige dispositien over en omtrent de goederen, eigendommen en besittingen van de gemeene Ingesetenen, zo veel maar eenigsints mogelyk is, behoord te menageeren en vermyden, want dat gelyk aan de eene zyde in een Republyk de volkome geruste verzekertheit van dien, onder andere altydt een van de voornaamste vrugten en effecten van de gemeene Vryheit is geacht geweest: aan de andere zyde ook in een Monarchale en eenhoofdige Regeering, het dispotycq en al te licentieus gebruik van het Recht van Opperheerschappy, omtrent de voorsz. objecten, ('t zy dan op pretext van redenen van Staat, of andere diergelyke specieuse voorwendselen,) altoos voor een van de principaalste fauten en ongemakken is gerekent en aangezien.

Dat daarom ook, volgens de getuigenis van *Grotius*, in zyn Hollandsche Rechtsgeleertheit, daar hy handelt van het besit Recht, de Graven in voorige tyden hier omtrent zich zomwylen misgrepen hebbende, by Handvest van Vrouw *Maria*, van den 24. Maart 1476, op het speciaal verzoek, Remonstrantie en ontwerp van de Staaten der drie Provincien, *Hollandt*, *Zeelandt*, en *West-Vrieslandt*, nadrukkelyk daar jegens is voorzien, en by hooggemelde Gravinne voor haar en hare Nakomelingen, op het 39. Artikel in substantie is belooft, dat zy buiten ordentelyke Rechtsforme niemands Goed, Leen

1733. January ofte Erve, zoude naa zich nemen, ofte iemand by provisie uit de Posfesfie stellen, en zo voorts; gelyk mede, om alle pretexten dezen aangaande t'eenemaal weg te nemen, door de Edelen en Steeden in den jaare 1495, zoo veel was geëffectueert, by den doenmaaligen Grave *Philips*, dat na veel overleg en gehoudene deliberatien, onder andere verzekeringen, by een algemeene Keure en Landwet van *Zeelandt*, als een eeuwig Edict is gestatueert en vastgestelt, dat die eenig Leen ofte ander-Goed jaar en dag rustelyk en vredelyk zal hebben bezeeten, daar uit niet zal mogen werden gestelt, als door middel van Rechte.

Dat haar Ed. Achtb. om die reden wel hadden gewenst, dat die Leden welke op deze by haar geprojecteerde politieke defeudatie, met zo veele ernst blyven urgeren, haar ten minsten eenige paralelle exempelen hadden aangewezen, om tot een spoor en voet in dezen te konnen dienen, dewyl zy geerne willen bekennen, dat zy niet en weten, dat of waar eenige vestiging van diergelyke Wilekeurige Resolutien te vinden zyn.

Dat het wel waar is, dat het 16. en eenige volgende Artikelen van de crimineele Ordonnantie van *Philips de tweede*, tot zodanige politieke nadering van leenen, weder op nieuws eenige aanleiding schynen te geven, maar dat het ook te gelyk waaragtig is, dat dezelve Ordonnantie onder den titul en benaming van criminele Ordonnantie van den Hertog van *Alba*, als zynde alleen op deszelfs goetvinden en advis in het alderhevigste van troubelen en vervolgingen, onaangezien (nota) alle Privilegien, Statuten enz. ter contrarie geëmaneert, en in verscheide opzigten captieus en tiranik geoordeelt, by het 5. Artikel van de pacificatie van *Gent* ten jaare 1576, specialyk wederroepen, en onder andere geen van de minste reden en is geagt geweest, waaromme naderhand, den zelven *Philips* van de Heerschappy en Souvereiniteit, dezer geunieerde Provintien is verklaard vervallen te zyn; behalven dat ook de Regtsgeleerden op de voorsz. Artykelen aanteikenen, dat dezelve noit in gebruik zyn geweest, dat omme vervolgens deze speciale Resolutie zonder eenig voorgaande exempel direct tegens een nadrukkelyk en bekent privilegie, op den grond van het zoogenaamde *Dominium supereminens*, anders het regt van opperheerschappy, te willen schragen, haar Ed. Agtb. om voorverhaalde redenen vermeinen, dat dit in cas subject, vry te verre zoude gehaalt zyn, om in de approbatie van de geheele waerelt, en een gedisintresseert oordeel te konnen vallen.

Dat ook by aldien men het zoo evengenoemde regt van Opperheerschappy, (waar van men in een Republiek zig nooit en moet bedienen als in de uitterste extremiteit, en wanneer alle andere middelen van precautie om een oogschynelyk en eminent onheil van het gemeene best af te keeren, komen te deficieren) zoo onbepaalt, en tot zaken zelfs van die natuure als deze zoude willen extenderen en uittrekken, metter tyt die remedie, hares agtings, van veel gevaarlyker en pernicieuser gevolgen, voor de gemeene vryheit zoude kunnen werden, als de inconvenienten zelve, die men daar meede zoude tragten te verhoeden en te prævenieren; want dat eenemaal van de aloude

de grondwetten en loffelyke en zagte Staats maximen der Voorvaderen geluxeert zynde, het aan de meerderheit van de respective Vroetschappen (die in materie van policie niet altyt van een opinie en interest blyven) noit aan eenige voorwentselen en andere gepretexteerde nuttigheit zal ontbreken, om 't elkens de constitutie van de Regering, na hare particuliere convenienten en speculative bevatting te transformeren en te schikken, en zig van de Goederen en Effecten der gemeene Ingezeetenen ten dien fine *proarbitrio* Meester te maaken. 1733. *January*

Dat schoon genomen dit project van politique defeudatie, onaangezien alle de voorige contrarierende præmissien, egter met de gronden van de politie al was te compasseeren en over een te brengen, het zelve nogtans naar de algemeine beschreeven Regten en particuliere feudale wettten dezer landen ter oorzaak van de mutueele verbintenis en reciprocatie tusschen den Leen-Heer en zyn Vasal, uit den hoofde van Contract feudaal resulterende, in geenen deele zoude konnen bestaan, als wezende het eenparig sentiment en oordeel van alle de Regts-geleerden die over die Materie ooit geschreven hebben dat een Leen-Heer alzoo weinig bevoegt is een Leen eenmaal by hem geconstitueert en effectivelyk uitgegeeven, buiten toestemming van zyn Vassal bevoegt is, den Heere diensten en andere verschuldigde pligten van homage aan den Leen-Heer te weigeren, dat niet alleen in zoodaanige gevallen, en den een; en den ander daar over in regten betrekkelyk zyn, maar dat zelfs zoo wel den Leen-Heer (zyn authoriteit tegens zyn Vazal misbruikende) werdt verstaan zyn *Dominium Directum* te verliezen, als den Leen-Man, ofte Vazal by ontrouwigheit aan zyn Leen-Heer, geoordeelt werdt van zyn Leen-Regten vervallen te zyn.

Dat het argument, dat zoude kunnen gehaalt werden uit het eerste Articul van de Privilegien van *Veere* en *Vlissingen*, van den Jaare 1574. (inhoudende de Clausule van 's Graven immediate protextie en belofte, van de zelve steden nooit meer te zullen veralieneren, waar op verscheide Leden haar consideratien schynen te funderen) naar Haar Edele Agtbaare opinie, veel te zwak is om in Regten tegens een voorgaande sententie en wettig decreet van interpositie, tot nader verkooping ter instantie van de gemeene, Crediteuren van de Naalaatenschap van wylen *Maximiliaan van Bourgondien*, al in den Jaare 1581. by den Hove Provintiaal verleend, als mede jegens een daar opgevolgde en over eeuwde possessie, met eenige vrugt ofte hoop van succes te objecteeren.

Dewyl het immers al te bekent is dat de voorsz: clausule de *non alienando*, nergens anders op berust als op de eerste koop, by *Philips de tweede*, Grave van *Zeelandt* ten jaare 1566. geschiet, dat vervolgens zo het ooit tyt was om onder aanbieding van te voldoen de kooppenningen, waar aan den gemelden Graave was gebleven in gebreeke, sig tegen de voorsz: nadere verkoopingen te opposeeren, het doenmaals is geweest, maar dat het immers nu een al te frivolen protext zoude wezen, om naar verloop van over de hondert en dartig jaaren, en naar dat de gemelde steden nu by succesfie tot op den zevende

1733. January Leen-volger zyn gedevolveert, daar op de tweede Regtelyke koop te willen doen annulleren, volgende in het alderminste niet dat uit die voorsz: eerste koop zoude profiueren namentlyk, dat het *Dominium Utile* met het *directum*, als doen in een persoon zynde komen te concentreren, daar door ook te gelykelyk de Leenroerigheit van beide steeden zoude zyn vernietigt en weggenomen geworden; maar veel eer uit verscheide notabele omstandigheden, verleende acten, en commissien, die Haar Edele Agtbaare om redenen hier niet zullen ophaalen, ter contrarie oogschynelyk blykende, dat de intentie van *Philips* (verre van dezelve wederom in de Grafelykheit in te lyven) enkel is geweest om dezelve als een particulier Domein, in natuur onderscheiden van zyn andere Grafelyke Steeden te blyven houden, zoo als men tot een gelyk voorbeeld by wege van Elucidatie ten dezen opzigte zoude konnen allegeren. De Heerlykheit van *Poortvliet* welke niet jegenstaande de zelve mede met zoodanigen privilegien de *non alienando* was voorsien, in den jaare 1704. onder andere dominiale goederen van deze Provintie, by haar Edele Mogende is op geveilt en verkogt.

Dat, haar Edele Agtbaare voor zo veel nu haar tweede bedenkinge omtrent dit project van politique defeudatie aangaat, op den grond van het reets gepremitteerde moeten oordeelen dat al was het, dat men al met eenparige bewilliging van alle de integrerende Leden van de Provintie jegenwoordig zoodanigen resolutie quame te neemen, dezelve egter in de uitvoeringe gans nietig en zonder effect zoude wezen, immers dat het niet bedenkelyk is, dat dezelve langer door de politique magt zoude konnen werden staande gehouden; als tot dat eenmaal de zwevende differenten tusschen de hooge Pretendenten (die & *animo* & *corpore* hare Posfesfie zouden tragten te behouden en dezelve ten allen tyden actuëlyk gelykerhandt te recupereren) zullen wezen afgedaan, ofte de Iusticie de handen geopent en toegelaten, daar over haare Competente judicature te oefenen.

Dat boven dien ook de ervarentheit maar al te klaarlyk heeft geleerd, dat van zulke eclatante en veruitziende resolutie by de minste verandering der tyden en zaken gemeenlyk niet anders overblyft, als een algemeene haat en particuliere vindictie tegens die gene, die dezelve hebben helpen nemen en werkstellig maken; dat onder veel andere gelyke Exempelen die men uit de gedenkschriften van deze en andere Staaten en Republiquen overvloedig zoude konnen afhalen, hares agtens het eeuwig Edict in de nabuurige Provintie van *Hollandt* tot amortisatie en vernietiging van de Stadhouderlyke waardigheit in den jare 1667: met zo veel wyze en omzigtige præcautien gearresteert, en by alle particuliere Leden van de respective Vroetschappen hooft voor hooft solemnelyk met Eede gestaaft, in dezen tot een iluster en leerzaam voorbeelt kan strekken, om te voorzien wat in tyden en wylen by diergelyke ongelukkige constellatien en toevallen (die Godt genadelyk verhoede) van deze geprojecteerde politique defeudatie zouden konnen werden.

Dat tusschen de voorschreeven Resolutien van de Heeren Staaten van *Hol-*

Hollands, en deze, noch dat notabel onderscheidt is. 1733. *January*

Dat, Haar Edele Groot Mogende naar de Fundamenteele Wetten en ordre van de Regeering, daar toe buiten alle tegenspreeking volkomen bevoegt en geregtigt waaren, zonder van deeze haare voorschreeve willekeurige Rezolutie aan iemandt in de werelt eenige rekenschap te geeven, als zynde een dighiteit die buiten alle dispuit van Hoogstgemelde Heeren Staaten haare vrye en libere dispositie absolutelyk was afhangende, zonder dat daar mede iemant in zyn particuliere wierde verongelykt.

Daar ter contrarie in cas subject om voor verhaalde redenen, deze resolutie tegens de bekende gronden beide van Politie en Justitie, directelyk zoude aanloopen, en met deze vernietiging en amortisatie van het voorschreeve Marquisaat van *Veere* en *Vlissingen*, ymant in weerwil van hem zelfs van zyn Regt van Leenvolging, zoude werden ontzet en versteeken, waar over men in tyden en wylen de judicatuuren van een Leenhof zouden moeten ondergaan.

Dat haar Edele Agtbaare vervolgens hier mede in ordre overgaande tot het derde lid, van deze haar voorschreeve consideratien en advis, namentlyk tot de overweging en Examinatie van goede en quade gevolgen, nuttigheden en inconvenienten dezer geprojecteerde defendatie, vermeinen dat dezelve in cas subject moeten werden aangemerkt, of ten opzigte van de provincie in het gemein, ofte ten opsigte van beide de Steeden van *Veere* en *Vlissingen* in het particulier.

Dat belangende de Provintie in het algemein, Haar Edele Agtbaare niet en weten dat by de Leden die deeze zaak van zoo grooten importantie en noodzakelykheit oordeelen, ooit eenige andere wezentlyke nuttigheit is geallegeert ende voorgewent, als dat daar door de jegenwoordige constitutie van Regeering, buiten de Stadhouderlyke waardigheit en bestiering, tegens alle contrarie aanleidingen en onderneemingen, zoude werden geassecureert en vastgesteld.

Dat Haar Edele Agtbaare zoo veel aangaat het wesentlyke oogmerk van de respective Leden, wel hebben willen lauderen, approberen en pryzen haren goeden yver en intentie om dezelve in hare jegenwoordige gestalte te mainteneeren, staande te houden en te verzekeren, waar toe Haar Edele Agtbaare ook betuigen ten allen tyden, naar haar vermogen te willen en te zullen coöpereeren, als zynde zedert de aflyvigheit van den laastoverleden Stadhouder nooit andere gedagten in haare herten opgekomen, dog dat zy ook te gelyk niet konnen nalaaten te remarqueeren, dat die opgevatte opinie van de noodzakelykheit dezer politique defendatie, nergens anders uit kan zyn voortgekomen, als uit een kennelyke source van diffidentie, en een vulgaire, dog ten eenemaal erroneuse onderstellinge.

Dat de Regeeringe van de meergemelde beide steden ter oorzaak van derzelver zoo genaamde Vassallage in het stuk van Justitie, ook in materie van policie, omtrent het voorschreeve poinct meerder influentie als de andere vier tot

1733. January tot nog toe, met den tytel van Graaffelyke bekende steden zouden onderworpen zyn, en dat Stadhouders in voorige tyden haar zelven door dien weg in het Staats bestier zouden hebben ingedrongen.

't Welk Haar Edele Agtbaare nu nog nooit zullen kunnen advoueren, dewyl zy haar 't eenemaal verzekert houden, dat ieder een die maar een distincte perceptie heeft van de particuliere constitutie van haare stedelyke Regeeringe, inzonderheit zo als de zelve jegenwoordig op den grond van het Notabel berigt en geadvizeerde van de Heeren Haar Edele Mogende Gecommitteerde Raden, van den eersten September, 1651. zoo in policie als Iusticie is gevestigt, aanstonts de ongefundeertheit van de meergemelde suppositie, en vermoeden klaarlyk zal ontdekken, en buiten alle bescheiden tegenspreking moeten toestaan.

Dat de politique directie en bestiering zoo ten opzigte van de provintie, als van haare particuliere stedelyke huishouding, jegenwoordig (met seclusie van Schepenen) zynde in handen van een Collegie van Vroetschappen; alleen bestaande in vier en twintig permanente Raden, door haar eigene mede Leden gecreëert werdende, en 't eenemaal ongehouden van haar doen of laten aan haaren feudalen Heer of Marquis, eenige rekenschap te geeven, veel min van den zelven eenige ordres, instructie ofte bevelens te ontfangen en reverenderen, haar Edele Agtbaare immers alzoo weinig als eenig ander integrerend Lid van de Souverainiteit, konnen geoordeelt ofte verdagt werden van eenig particulier af te hangen, ofte aan eenige meerdere zwakheit en influentien subject te weesen, maar ter contrarie in dat point met alle de andere politique Collegien ofte Vroetschappen, van de zoogenaamde Graaflyke Steden in allen deelen gelyk te zyn.

Konnende niet begrypen hoe de gedagten in zommige Leden van de Regeering kunnen opkomen als of de steeden van *Vlissingen* en *Veere* in haaren jegenwoordige Leenroerigen staat zouden moeten werden aangemerkt als het representatif van een Vazal, nademaal zulks immers strydig is tegens de eerste kennis van de Regeering dezer Landen, ende eigene nadrukkelyke woorden van de byzondere Privilegien der beide steden hier vooren meer gemelt, waar by het Regt van stemminge en sessie in de Hooge Provintiaale Vergadering niet en is gegeeven aan den Heer ofte Marquis, maar aan het lighaam van haare Gemeinte, ende gevolgelyk dat zy in die qualiteit, alzo weinig konnen gezegt werden, haaren feudalen Heer te verbeelden, als in voorige tyden de Graaffelyke steden konnen bedagt werden als Leeden van Staat, het representatif van den Persoon van den Grave te zyn geweest.

't Geene ook by welgemelde Heeren haar Edele Mogende Gecommitteerde Raaden in haar voorschreeve notabel advis van den jaare 1651. (waar in het Regt van beide de Steeden afzonderlyk van haren Marquis uit de oorspronkelyke constitutie van de Regeering en het *jus publicum Universitatis* zo geleerdelyk is gediriveert, ende afgehaalt,) als een onwrikbaare grondstellinge in diervoegen is opgevat, en zelfs by het Contra-Berigt van wegens de Voog-

Voogden van zyn Majesteit van *Groot-Brittannie*, glorieuser gedagtenisse, doenmaals overgegeven, niet en word tegengesproken. 1733. January

Dat Haar Edele Agtbaare vervolgens op dit fundament voortgaande, vermeinen dat haar gesustineerde independentie en onafhankelykheit, in het politiqe niet en werdt vermindert ofte gelabefacteert, door het dominiale regt, den Marquis uit kragte van zyn Leenbrieven omtrent de administratie van de Iustitie over beide Steden competerende, gelyk ook niet door den Eed van trouwe en homage die de Gemeinte (uit welkers boezem eigentlyk de voorschreeve permanente Raden werden genomen) aan den zelven by zyne inhuldinge gewoon zyn te doen, dewyl immers het eerste met het politique Stadt en Staats-bestier geen de alderminste gemeinschap heeft, en het tweede geensints wegneemt of vermindert die verpligting van getrouwigheit waar mede zy, en haren feudalen Heer te gelyk aan de Provincie ofte Graaflykheit zyn verbonden.

Dat haar Edele Agtbaare daarom al verder (onder reverente correctie, in de Constitutie van hare stedelyke Regeering, zo als de zelve onder de voren ter nedergestelde distinctie ten deele Vasal, ten deele wederom independent kan en moet werden aangemerkt; die incongruiteiten en tegenstrydigheden niet en konnen vinden, die zommige Leden schynen te vermeinen daar uit te moeten volgen; want dat het hares agtens alzo weinig incompatibel en tegenstrydig is, dat een Stadt ofte Universiteit, een integrerend Lid van Staat zynde, in zekere respecten particuliere Vasallage subject is, als het van ouds incompatibel en tegenstrydig was, dat die zelve Steden over dewelke den Grave doen ter tyd (voor zo verre de zelve niet ter Leen waren uitgegeven ofte uitgegeven zynde, de feudale Heeren uit kragte van dezelve uitgiften) alle soorten van Jurisdictie, verkiesing van de Magistraten en Regenten, den Eed van homage en onderdanigheit, en andere hooge regalien meer, indisputable was competeerende, egter niet nalieten te zyn en blyven integrerende en stemmende Leden van Staat, (niet als representerende den Graaf, maar enkelyk als het representatif van het Corps van hare Gemeintens, aan den welken de Graaf wederom Vice Versa was gehouden, by wege van bede, zyne petitie voor te stellen, en op verscheide andere notabele poincten, het gemeene welwezen en bestiering van den Lande, ja zelfs hem in zyn eigen persoon rakende, consent en toestemming daar toe te verzoeken, en het nu nog jegenwoordig,) na dat het een hoofdig gezag en Jurisdictie van den Graaf by representatie in den boesem van de gezamentlyke Steden weder is vervallen en geconsolideert, kan incompatibel en tegenstrydig gezegt of geoordeelt werden, dat een en het zelve Lid met de andere zyne meede Leden t'zamen gekomen en geassocieert, over alle zaken helpt delibereren, resolveren, bevelen geven, wetten maken, consenten dragen, Magistraten en Regenten kiezen, ofte het Regt van Electie by Octroi aan malkanderen defereren, Privilegie verleenen, van de Vasallen van de Graaflykheit hulde en homage ontfangen, en alle andere bedenkelyke Acten van Souvereiniteit plegen, en van de andere zyde wederom gehouden is de gemeene resolutien, ge-

1733. gedragene consenten, gegevene ordres, en gemaakte wetten te reverenderen,
January gehoorzamen, en ter executie te leggen, Privilegien, Octroyen te verzoeken en te ontfangen, de Vierschaar in den naam van de Graaflykheit (anders de Staaten) te spannen, en alzo in die en andere respecten meer de Souverainiteit, Hoogheit en Jurisdictie van zyne mede Leden te erkennen.

Dat het ook niet zonder exempel is by andere Staaten en Republicquen, (als by voorbeeld in het Keizerryk en elders,) dat zommige Steden in zekere opzigten aan particuliere feudale Heeren subject, egter in Cæteris als immediate Rykſteden en Leeden van Staat afzonderling van haare Heeren door Gedeputeerden in de respective Hooge Vergaderingen stem en sessie hebben, dat zelfs in de nabuurige Provintie van *Utregt*, de Stad en het Graafschap van *Montfoort*, by koop aan de Staaten aldaar gekomen zynde, nog op den huidigen dag, (schoon een integrerend Lid van de Souverainiteit) als een byzonder Domein van dezelve Provintie werd gehouden, en als zodanig hare Magistraats-bestelling, (onaangezien dezelve aan alle de andere stemmende Steeden by Octroi is uitgegeven) nog jaarlyks van de keuse van haare mede Leden moeten afwagten, waar uit dan immers vry meerder contrarieteiten en ongerymtheden zouden moeten vloeijen, als uit de constitutie van de Regeeringe van *Veere* en *Vlissingen*, onder den naam van Vasalle Steden in *Zeeland* bekend.

Dat ook in die andere Provintien van de Unie en omleggende Landschappen meer de gezamentlyke feudale Heeren, schoon dat zy Vasallen zyn, helpen composeren en uitmaken een gedeelte van de Souverainiteit, en vervolgens yder over zyn particuliere Leenen en Heerlykheden homage doende, ook van andere hulde en homage ontfangt.

Zulks dat dan alle de duisterheit, en die confuse idéé en bevattinge, die de meeste menschen van deze vermengde Constitutie van de Regeeringe komen te maken, nergens anders uit ontstaat, als uit een kennelyk gebrek van dissernement van onderscheiding tusschen die præeminentien en geregtigheden, die de Graven in den tyd uit de source van hare Universeele Jurisdictie, en hare eigene regalien en patrimoniele Domeinen, als gemeene Landsheeren aan particuliere Vasallen te Leen hebben uitgegeven, en die voorregten, gesag en administratie, die dezelve Graven als Souverainen *ex plenitudine potestatis* aan de Steden en andere lighamen van de Gemeinte, by wege van Privilegie hebben vergunt, ofte wel anders van den beginne door dezelve Steden by speciale conventie, overkomsten en verdraagen, met dezelve hare Landsheeren voor haare hulde aangegaan, in haren boesem afzonderlyk zyn gereserveert en gehouden.

Welke noodzakelyke distinctie eenmaal wel gemaakt zynde, het vervolgens zeer licht zal vallen te decideren, wat regt den Marquis uit hoofde zyner Leenbrieven, ende wat regt wederom de meergemelde twee Steeden, *ex jure publico universitatis*, en vermoogens haare byzondere Privilegien, in haar zelven is competerende, en tot hoe verre dezelve Vasal, en tot hoe verre wederom independent en met andere Graafelyke Steden gelyk konnen gerekent werden. De-

Dewyl het immers al te bekent is, dat, sedert de eerste grondlegging van de Republicq, deze en andere nabuurige Provintien noit zonder een Iluster Hoofd ofte Stadhouder zyn geweest, als van den jaare 1650. tot het ongelukkige en disastreuse jaar van 1672, als wanneer den laatst overleden Stadhouder niet door eenige intrigue van Regeering, maar alleen door een overstroomende beweging van de Gemeinte, (waar van de Stad *Veere*, en Regenten van dien, in eigenen persoon ruim zoo veel als eenige anderen de animositeiten, en andere violente effecten hebben moeten ondergaan) is op zyn stoel gebragt, en na dat het voorengemelde eeuwig Edict in *Holland* was vernietigt, de aanstelling by de beide Provintien bynaar op een en dezelve tyd is geschiet. 1733. *January*

Zynde wel waar dat de Provintie van *Zeeland* beneffens de andere Bondgenoten, maar zeer weinig jaren na de dood van Prins *Willem de II*, tegens de acte en seclusie van *Willem de III*, loffelyker Memorie, uit alle zyne Vaderlyke digniteiten en bedieningen, by de Heeren Staten van *Holland*, op den 4 Mey 1654. (ten tyde van de Cromwelsche vredehandeling, affonderling gepasseert en gearresteeert) zich met allen ernst heeft aangekant, en sedert by de gezamentlyke Steden en Leden van de Provintie, in voorseide occasien een perseverante, en eenparige genegentheit is getoont, om alle voorengemelde hooge Charges zoo van de Unie als van de Provintie dependeerende, op den zelven Prins *Willim de III*, (naderhand Konink van *Groot-Brittannië*) te confereeren.

Dog dat dit met geen de minste schyn van reden aan de inductie van de twee laast stemmende leden kan werden toegeschreeven, vermeinen haar Ed. Agtbaare onder andere uit zoo veel Notabele en geraisonneerde resolutien, sedert dien tyd successivelyk soo ter Generaliteit, als in de vergadering van *Holland*, wegens haar Ed: Mogende op dat subject gedaan inbrengen, beneffens zoo veel opereuse poincten van beschryving, door de Heeren Gecommitteerde Raden ten zelven einde bevorens aan de respective Leden toegezonden, en welke buiten twyffel van die beide Steden niet zyn afgevloeit, al te evident en klaarblykelyk te zyn, behalven dat het mede t'eenemaal buiten alle presumtie is, dat de meergemelde twee laaste Steeden, schoon dat zy al in *ea tertio* 't eens waaren, zoo veel overwigt in de Provintiale Regeering zoude konnen maken, dat zy aan een dubbelt getal van haare voorsittende mede Leden, een eminent hoofd ofte Stadhouder zouden konnen opdringen.

Waaromme dan haar Edele Agtbaare (onder reverentie) dat groote en uiterste nut, en die absolute noodzakelykheit voor de Provintie, in de meergemelde Amortisatie der Leenroerigheit van het Marquisaat niet en konnen zien, als zommige Leden zig daar van schynen te imagineren, immers niet om daarom iemant in weerwil van hem zelfs het zyne te ontnemen, gelyk mede de avantages die beide de Steden in haar particulier daar by zouden capteren, haar van dat aanbelang niet zyn voorgekomen, dat eenigzints zoude kunnen opwegen de oogschynelyke inconvenientien en zwaarigheden, die voor haare goede Ingezetenen in tyden en wylen uit zoo een eclatante onderneming

M

1733. January ming zyn te voorzien, dat zelfs daar uit voor de Provintie en Steden oneindige disputen, moeielykheden en inconvenienten te wagten staan.

Dat voor eerst direct tegens den uitgedrukten zin en intentie van het 17. Artykel van de Unie. (waar by de respective Bondgenooten malkanderen solemnuelyk hebben verobligeert, haar met alle omzigtigheit te zullen wagten, van aan eenige Uitheemsche Fursten., Heeren, Landen of Steden, eenige occasie tot offencie te geven, en ten dien einde zoo wel de uitheemsche als de Ingezetenen te administreeren goet Regt en Justicie:) hier mede aan de Hooge Geinteresseerden in de Koninklyke Nalatenschap een notabel grief zal werden gelegt, en allenthalven regtveerdige redenen van misnoegen gegeeven.

Dat al verder hier uit is te voorzien, dat de Provintie van *Vriesland*, welke voor dezen al door verscheide significante brieven van aanschryving op den grond van zoo evengemelde 17. Art. van de Unie, en nu maar zo onlangs door haare schriftelyke gedaane aanteikeninge, op den brief van de Princesse Douarie de *Nassau* en *Orange*, aan haar Hoog Mogende op dit subject in de voorledene Maand Maart geschreeven blyken heeft gegeeven, van zich in dit geval voor den Heere Prince van *Nassau* haaren jegenwoordigen Stadhouder te willen interesseeren, (waar by zig de Provintien van *Gelderland* en *Groeningen* buiten alle twyffel zullen voegen) deeze zaak niet ongevoegelyk zoude behandelen, maar allerwegen, zelfs ligt door het verleenen van represaillie en andere gelyke feitelyke middelen van contrainte, zig daar tegen zullen tragten aan te kanten, 't welke vervolgens niet als schadelyke distentie en verweideringen zal causeren

Dat ten lesten komende (behalven alle de gevaren uit de vooren ter neder gestelde consideratien te apprehendeeren) de Provintie en de steden, terwyl het niet te denken is dat men altyd de Justitie de handen zal konnen gesloten houden, zig onvermydelyk hier mede zullen op den hals halen, een kostbaar ende haggelyk proces, 't welk, particulierlyk voor de Steden van ruineusse gevolgen zoude konnen weezen.

Dat eindelyk, al was het dat alle de voorsz. moeielykheden van buiten af konden werden uit de weg gelegt ende geapplaneert, egter nog zeer veel difficulteiten en zwarigheden, onder de Leden van de Provincie zelve, (immers tusschen de Heeren van *Middelburg*, *Vlissingen* en *Veere*) om de bekende differenten over het politique en criminele ressort van de laaste twee gemelde Steden, zich zouden opdoen, omtrent de extentie van deze voorgenoome resolutie, en het specifycq denombrement van 't geene als wettige appendentien en dependentien, aan de zelve Steeden zouden volgen, en geannexeert blyven.

Zonder welke klaare en distincte expressie, mitsgaders het ligten en vernietigen van de protesten by *Middelburg*, jegens die en andere effecten en gevolgen van het meergemelde Privilegie van *Veere* van den 11. Maart 1574. en wel fonderlinge jegens derzelver sessie in de Hooge Provinciale Vergadering en andere mindere Collegien gedaan, haar Ed. Agtb. nooit (al was het zelfs met toestemming van de hooge Pretendenten) deeze knoop zoude los maken.

Want dat het immers aan geen Stadt ofte Lid kan te vergen zyn, ter contem-

templatie van haare Mede-Leden haare pramitive oorspronkelyke constitutie na derzelver particuliere convenientien, en speculative bevatting te transformeeren, zonder dat het zelve Lid ook te gelykelyk door haare Mede-Leden, ontrent haare eigene Stedelyke Regten en geregtigheden, in een behoorlyke securiteit werd gestelt. En dat het ook boven dien geenzins redelyk, ja zelf niet betamelyk kan geoordeelt worden, dat terwyl men met den anderen bezig is op middelen te denken, omme de Hooge Regeering en Vryheit van de Provintien, tegens ondernemingen en surprises van buiten te verzekeren, men onder de Staats Leden, ende zulks in den eigen boezem van de Provintie zoude blyven voeden een eeuwigdurende argwaan en diffidentie, en een regte twist appel om oneindige disputen, verwarringen en verdeeltheden te veroorzaaken, welke in tyden en wylen, dog nergens anders toe zouden konnen strekken, als tot een steen des aanstoots om de vryheit over te doen struikelen. 1738. *January*

Dat haar Edele Agtbaare consequentelyk om alle de solide redenen, argumentatie en incontestabele gronden van Regten en Policie, in de drie onderscheidenen Ledenen van dit haar zo uitvoerig en circumstantieel advis ter neder gestelt ende vervat, noodzaakelyk moeten concludeeren en besluiten.

Eerstelyk, dat zodanigen Resolutie tot vernietiging en amortisatie van de Leenroerigheit van die twee meergemelde Steeden van *Veere* en *Vlissingen*, buiten kennelyke bewilliging van de Hooge Geinteresseerde Pretendenten behoudens de gemeene Lands Wetten en *Privilegien*, mitsgaders de natuurlyke eigenschappen van een vrye en republicaire Regering, geenzints en kan ofte behoorde genomen te werden.

Ten tweeden, dat ingevalle men des niet tegenstaande deze Resolutie al kwam te nemen, dezelve egter t'eenemaal onuitvoerlyk en zonder eenig wezentlyk effect zoude zyn, immers dat zoo de zelve nog al door de politique magt en de zoogendamde beloofde guarantie van de Staten van *Holland*, en *West-Vriesland*, als met het zwaard in de hand voor eenige tyd konde werden gemainteneert, evenwel by de minste verandering van zelfs zoude staan te corrueren, of door een ordentelyke regtsvordering geannulleert te werden.

En ten derden, dat in allen gevalle daar uit vry meerder inconvenienten, zwarigheeden en gevaren als essentieele nuttigheden, in het gemein en voor beide de Steden en particuliere Regenten van dien, in het byzonder staan te resulteren en te volgen.

Behalven dat haar Edele Agtbaare by ondervinding ook in die opinie volkomen zyn gevestigt, dat het salutair en intrinsique oogmerk in dezen geenzints door de doode Letter van dees of geene geprojecteerde resolutien is te bereiken en effectueren, maar veel eer met de Gemeinte, (die dog niet anders oordeelt als uit de sigtbaare en tastelyke gevolgen en uitwerkingen, welke haar daaglyks voorkoomen) door een onderlinge goede harmonie en eene loffelyke zagte en moderate directie en bestieringen zoo in de Politie als Justitie oogschynelyk te doen zien en ontwaar worden, dat de jegenwoordige Regerings forme in allen deele beter geruster en veiliger is, voor de gemeene

1733. January ne vryheit en de Provintie, als die geene welke zy na de dood van den laatst overleeden Stadhouder *Willem de III*, Glorieuser gedagtenis hebben verlaaten, en sedert de eerste grondlegging van de Republicq doorgaans is gebruikt geweest.

Waar toe haar Edele Agtbaare als nog in alle opregtigheit betuigen, en verklaaren, by alle voorvallende gelegentheeden en occurentien van tyden en zaaken, van haar zyde zo veel eenigzints in haar vermoogen is te willen en te zullen contribueren.

BYZONDERHEDEN. IN het jaar 1732, of eigentlyk van den 25. December 1731, tot den 23. December 1732, zyn te *Londen* in de Stad en Voorsteden 17788. Kinderen geboren, en 23358. menschen gestorven, gevolgelyk 1904 minder dan in't jaar te vooren: Onder de dooden zyn 9502. beneden de 2. jaren, 1517. tusschen de 2 en 5 jaren, 716 tusschen 5 en 10, 611 tusschen 10 en 20, 1627. tusschen 20 en 30, 2175 tusschen 30 en 40, 2121 tusschen 40 en 50, 1741 tusschen 50 en 60, 1581 tusschen 60 en 70, 974 tusschen 70 en 80, 660 tusschen 80 en 90, 121 tusschen 90 en 100, 12 tusschen 100 en 105 jaren.

Te *Weenen* zyn in het zelfde jaar 7872 Perzoonen gesturven, en 4741 Kinderen gedoopt.

Te *Berlyn* zyn in dat jaar 3578 Persoonen gesturven, en 3634. geboren.

In den laatsten nacht van het voorleeden jaar 1732. overleedt te *Rome* de Kardinaal *Bentivoglio*, Minister van *Spanje*; waar door wederom de eerste plaats in 't *St. Collegio* is vacant geworden.

Den 25. dezer maand January is te *Hemersberg* in het land van *Gulik*, op de Heerlyke Goederen van wylen den Generaal Major *Hompesch* (welke mede onlangs gesturven is) in hoogen ouderdom overleeden, de Heer, REINARD VINCENT, GRAAF VAN HOMPESCH, *Vryheer van* St. Steffenswerth, Ohe *en* Imeck, *Ridder van de Koninklyke Pruissische Orde van den Zwarten Arend*, *Generaal van de Cavallery in dienst van de Staten Generaal der* Vereenigde Nederlanden, *Kolonel van het Regiment Garde te Paard ter repartitie van de Provintie van Holland*, *Veldmaarschalk Luitenant van zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit*, *Gouverneur van de Stad 's* Hertogenbosch *en onderhoorige Forten* enz. enz. enz.

In de Stadt *Palmela* in *Brasilie* waren, volgens de tydingen van *Lisbon* overleeden *Brittes Rodrigues* oud 123 jaren; *Antonio Corea* oud 115 jaaren, en *Francisco Cordeiro* oud 104 jaaren.

Doch

Doch dit is niet te vergelyken by den ongemeenen ouderdom die een Iersman bereikt heeft: want men heeft van *Lignaskea*, dat in 't laatst van December *William Leland* aldaar in de ouderdom van 140. Jaaren overleeden is: kort voor zyn dood heeft hy aan verscheiden Persoonen verhaald, dat hy in 't Jaar 1593 te *Warrington* in *Engeland* is geboren; dat hy volkome geheugenis hadt van de Krooning van Kóning *Jacobus* I. die in 't jaar 1602 is geschied; en dat hy tot 't jaar 1664 in *Warrington* woonde, en alstoen in *Ierland* overkwam: Hy was nooit ziek, en heeft tot het uur van zyn dood zyn gezigt gehad. 1733. January

Van *Napels* schryft men dat men aldaar omtrent de zwaare Aardbeeving (waarvan in het voorgaande deel van dezen *Mercurius* pag. 278. gesproken is, en welke 29. November en niet 29. December is voorgevallen,) heeft aangemerkt, dat kort vóór dezelve by een klaare lucht een heldere Blixem hier en daar is gevallen, en zonder Donderslag weêr verdweenen is; als mede dat de Ebbe langer dan naar gewoonte weggebleven, maar de Vloed met zulke gezwindheit aangekomen was, dat de Menschen die op 't drooge waren, naaulyks tyd hebben gehad, om zich te retireeren. Alhoewel men rekent, dat 'er niet meêr doodgebleven zyn dan drie Vrouwen in 't Hospitaal van de Incurables, door 't omvallen van de muur van de groote Augustyner Kerk die op haar gevallen is, zo is dog de schade onbegrypelyk, zynde geen één gebouw onbeschadigd gebleven. Men zal verscheiden Kerken en Conventen moeten afbreeken, om dat ze niet meêr in staat zyn, om gerepareerd te worden. De Hooft-Kerk heeft vier scheuren gekregen, en heeft byzonder in 't Choor en in de Buik ter rechterzyde geleden: de Tooren van *St. Lorenzo* van de Conventuele Paters is 10 duim buiten 't loot enz.; doch 't allerongelukkigste is het afgelopen op 't Slot van den Marquis *de Carise*, 't welk met dezen Heer zyne Gemalin, en verdere geheele Familie, t'eenemaal is ingestort: den Hertog van *Colli-Corvino* was terzelfder tyd mede op dat Slot, en wierdt nevens zyne Gemalin door zyn bedienden half dood nog gered, maar zyn twee Dochters zyn daar gebleven, en na alle apparentie by het invallen van 't Slot onder den Puinhoop elendig omgekomen. Te *Sorento* en te *Piano* zyn verscheiden huizen ingevallen, en eenige Persoonen doodgebleven; maar de Stad *Ariano* is t'eenemaal omgekeerd, behalven weinig huizen, die wegens de

1733. January openingen onbewoonbaar zyn. Van 12. Parochien, 6. Kerken van Religieusen, en omtrent 30. andere Kerken, is niet eene plaats, daar men de Misse kan verrichten; en men is genoodzaakt dezelve te doen in eenige Grotten, in één van dewelke men de Benedictyner-Nonnen die behouden gebleven zyn, geplaatst heeft; zynde vier van dezelve onder de Puinhoopen van het Klooster verpletterd. Volgens de laatste berichten waren daar 250. Persoonen doodgebleven, zynde de meesten op 't land gegaan, alwaar zy hun verblyf in Grotten hebben, ter oirzake van de sneeu die 'er eenige dagen na de Aardbeeving gevallen is, 't geen hun ongeluk noch gevoeliger maakt. Het Landschap *Bonito* heeft het zelfde lot gehad met 150. dooden en 300. gekwetsten; en de rest leefde onder de Sneeu op 't land in schrik en vreeze door de geduurige Schuddingen. Te *Pietro delli Fusi* zyn omtrent 100. Persoonen omgekomen. Onder de dooden van *Caifri* telt men den Marquis *de Capo Bianco*, zyne Gemalin en Zoons, met twee Zoons van den Hertog van *Colla Corvino*. De Stadt *Mirabella* die ook geruïneerd is, heeft wel 600. dooden, behalven de kinderen. Onder de dooden van *Apico* is de Aartspriester met alle de geenen die de Misse hoorden. *Montefiusco*, *Flumari*, *Torella*, *St. Mango*, *Mescogliano*, *Arpaja*, *St. Barbaso*, *Monticella*, *Guardia Lombarda*, *St. Angelo Lombarda*, *Tufo*, *S. Nazaro*, *Dentecane*, *Grotta Minarda*, *Gesualdo*, *Leon*, *S. Jean Teora*, *Calabristo*, en een groot getal andere Plaatsen hebben veel aan huizen en Inwoonders geleden. Te *Montefarchio* zyn vier Kerken en eenige huizen ingestort, gelyk ook te *Montecalvo*. Te *Benevento* is veel schade aan de Gebouwen geschied, maar niet meêr dan twee Persoonen zyn doodgebleven. *Avellina*, dat het meest geleden heeft, zo door de dood van zyne Inwoonders als door 't instorten van zyne Gebouwen, heeft het geluk van een' Heer te hebben die zich in de Stad begeven heeft, en niet ophoudt zyne Vasallen by te staan, geevende hen geld, en laatende de dooden en gekwetsten onder de Puinhoopen weghaalen, hunne meubilen en effecten bewaaren, en de muuren die noch andere ongelukken zouden kunnen veroirzaaken, omverwerpen. Te *Laurino* in het Prinsdom Interieur zyn ook veele huizen ingestort; en het Kasteel van den Hertog *Spinelli* is byna niet meêr bewoonbaar. Men heeft ook deze Aardbeeving in de Stad *Pozzuolo* vernomen, maar zonder het minste ongeluk; en van *Gallipoli* in het Land van *Otranto* schryft men, dat

dat een Aardbeeving in Zee was gevoeld. Men kan echter bespeuren uit het geene van den 6. January van *Napels* geschreven wordt dat men zich aldaar moet vleien nadezen zo veel ongemaks niet meêr door de aardbeevingen te zullen lyden, dewyl men het nu voortaan niet meêr op den Hemel en alle de Heiligen in 't algemeen zoude laaten aankomen: want die Stad den Martelaar en eersten Bisschop van *Piceno St. Emidio*, tot haaren byzonderen Beschermer tegen de Aardbeevingen verkoren hebbende, begaf zich de Magistraat en Corps den 5. January des morgens naar de Kerk van *St Maria*, alwaar een plechtig *Te Deum* onder 't losbranden van moordslagen gezongen wierdt. 1733. January

In de Stad *Janotovich*, aan het Kanaal van de Zwarte Zee, was brand geweest, en 150 huizen waren in de assche geraakt; de schade zoude grooter geweest zyn, zoo de Primo Vizier zich niet ten eersten met veel volks derwaarts hadt begeeven.

Den 8. January ontstont 'er op het eiland *Amack* brand, waardoor elf wooningen in korten tyd in de asch wierden gelegt.

Te *Gibralter* heeft men over *Tetuan* tyding van *Miquenez*, dat een Engelsch Schip, aan boord hebbende een groot getal Christenen, door de kapers van *Saleé* genomen, en aldaar opgebragt zynde, de Engelsche Consul zich om het ontslag van den Koning van *Marocco* te verzoeken naar *Miquenez* begeeven, en met zich genomen hadt een Joodschen Rabyn, genaamd *Salome Namias*, die de Moorsche taal verstont, en een vriend van de Engelschen was (want het is omtrent vier jaaren geleeden, dat hy uit *Gibralter* naar *Salée* vertrok, om 'er eenigen tyd als Factoor van zommige Joodsche koopluiden te blyven, laatende zyne vrouw en kinderen te *Gibralter*); dat hy en de Consul, kort na hunne komst aan 't Hof, ter gehoor waren toegelaaten; en dat de Rabbi yverig spreekende, om den Koning tot het vrygeeven van de prys te beweegen, de Admiraal *Perez*, onlangs Ambassadeur by den Staat der *Vereenigde Nederlanden*, dezen man openlyk hadt beschuldigd; „ dat hy zyn werk maakte van spoedige berich„ ten van het uitrusten der kapers te *Saleé*, met een kwaad oog„ merk, naar *Gibraltar* te zenden; van waar ze wel haast onder alle „ de andere Christenen verspreid wierden, 't geen de oorzaak was, „ dat hare kruisers niet meêr pryzen opdeeden, dat deze beschuldiging van den Admiraal, door de Geïnteresseerden in de kaperyen bevestigd, en noch sterker aangedrongen zynde, de Koning daarop ver-

1733. January verklaard hadt, dat hy levendig zoude worden verbrand; dat de andere Jooden, die talryk in die kwartieren zyn, en by dewelke deze Rabbi in groote achting was, 40000. dukaaten voor zyn leeven hadden geboden; doch dat de Koning geenzins daarnaar hadt willen luisteren, maar hem echter tot tweemaal toe het leven aangeboden hadt, indien hy zyne religie wilde afzweeren; doch dat de Rabbi, liever willende sterven, volgens het gemelde vonnis verbrand was: en dat de voorzeide Jooden toen 4000 dukaaten voor zyn gebeente hadden geboden; doch dat zulks mede afgeslagen, en het vuur drie dagen achteréén in den brand gehouden was, om het geheele lichaam dus tot assche te verteeren. Naderhand hadt de Koning eenig krygsvolk naar *Salée* gezonden, om deszelfs huis te bezetten, en alle de effecten ten zynen profyte weg te neemen; waar door veele luiden, welke de Rabbi als Commissionaris diende, groote schade lyden zouden. Zyne huisvrouw, die te *Gibralter* gebleven was, is op het hooren van deze droevig tyding, gek geworden.

In 't laatst van 't Jaar is te *Dresden* alles in beweeging geweest wegens een Phenomenon of ongewoon Uitwerksel van de Natuur by de aldaar woonende Jooden: deze zyn sedert eenige Jaaren in 't bezit geweest van een Huis, daar zy verscheiden Waterleidingen en Pompen tot hunne Baden enz. gemaakt hebben; den 23. December bevonden zy dat het Water zeer rood was, 't geen by Hen en in de gansche Stad groote Verbaasdheit veroirzaakte, en het gemeene Volk liet niet na, naar zyne gewoonte, allerhande miraculeuse Uitleggingen daarover te maaken, strekkende om groote Ongelukken over Stad en Land te vóórzeggen; veele liepen met Flessen en Potten van dat Water haalen, zelfs deet men eenige Flessen aan 't Hof brengen, om het te onderzoeken, maar men bevondt welhaast, dat het gemelde Water met Bloed gemengd was: waarop de Koning ordonneerde de oirzaak daarvan te ontdekken, als wanneer bevonden wierdt, dat de Inspecteur van de Waterleidingen Osfen-Bloed in de Kanaalen der Jooden gedaan hadt, om te ontdekken of dat Water de oirzaak was, van dat de Kelder van een nabuurig Huis dikwils vol liep, en om vervolgens dat Gebrek te kunnen verhelpen. Dus verdweenen alle de kwaade Prophetien en de Vrees van 't Volk, doch de gemelde Inspecteur wierdt in Arrest gebragt, om wegens zyn Onbezonnenheit gestraft te worden.

FE-

FEBRUARY.

MEN ziet te *Londen* in druk het volgende Tractaat dat vóór eenige maanden tusschen den Koning van *Polen* en den Keurvorst van *Beieren* gesloten is, zynde van dezen inhoud: GROOT-BRIT-TAN-NIE.

WY FREDERIK-AUGUSTUS, door Gods genade Koning van *Polen*, Groot-hertog van *Lithauen*, *Reussen*, *Masovië*, *Zernievia*, *Volebiery*, *Podolië*, *Podlachië Lyfland en Severië*, Hertog van *Saxen*, *Gulik*, *Cleve*, *Berg*, *Angria en Westphaalen*. Aarts-maarschalk van 't H. Roomsche Ryk en Keurvorst, enz. enz hebben goedgevonden, een Tractaat van vriendschap op te rechten met den doorluchtigen en beminden Heere, den Keurvorst van *Beieren*; en ten dien einde onze volmagten, verzien van onze handtekening en Koninklyk zegel, den 26. Maart van dezen jare verleend aan onze voortreffelyke en getrouwe Staatsraaden, den Heere *Gottlob Frederik*, Baron van *Gersdorff*. *Barut*, *Reniti*, *Buchwalde* en *Krukel*, en den Heere *Bernard*. Baron van *Zech* en *Schmochau*; en de doorluchtigste Keurvorst van *Beieren* ook van zynen kant daartoe benoemd hebbende den voortreffelyken Heere *Maximiliaan Emanuel*, Grave van *la Perouse* en *Kraschengen*, zynen werkelyken Raad en Kamerheer, zo zyn de gemelde Ministers Plenipotentiarissen overéëngekoomen omtrent een Tractaat 't welk den 4. July 1732. gesloten en geteekend is, en hier van woord tot woord volgt:

'T ZY openbaar en bekent, dat zyne Poolsche Majesteit, als Keurvorst van *Saxen*, en zyn doorluchtigste Hoogheit de Keurvorst van *Beieren*, zich te binnen brengende de harmonie en goede verstandhouding, die tusschen de twee Keurvorstelyke Huizen zoo lang herwaards staand gehouden heeft, als mede de nauwe bloetverwantschap tusschen die twee Familien sedert eenige jaaren, en besloten hebbende, om die banden nog vaster toe te haalen, overéëngekomen zyn; om niet alleen een oprechte vriendschap te onderhouden, uit hoofde van de Keurvorstelyke veréëniging, maar ook tot deszelfs onderstenning een Tractaat van vriendschap te sluiten, overéënkomende met het geen dat het tegenwoordig gewricht der tyden zal vereischen en tot wederzydsche beveiliging en prosperiteit hunner Landen. Ten dien einde zyn twee hooge Contractanten door hunne gemelde Ministers met elkanderen over de volgende Artykels overéëngekomen:

1733. I. Deeze Alliantie is niet aangegaan, om iemand, veel min zyne Keizerlyke Majeſteit en het H. Roomſche Ryk te beledigen, maar tot handhaving der voorrechten van de twee hooge contracteerende Heeren, en tot verdeediging hunner Landen, tegen alle aanſlagen, geweldenaryen en vyandlykheden, als tochten, inkwartieringen, wapenplaatſen, brandſchattingen, knevelaryen en andere beſwaarniſſen en verdrukkingen, tegen de conſtitutien en order der executien van 't Ryk, van wat naam en natuur dezelve zyn, onder wat voorwendſel en van wien de gemelde geweldenaryen ook van daan zouden moogen komen.

II. De twee hooge contracteerende Magten zich op de naauwſte en plegtigſte wyze verbindende, zullen elkanderen met raad en daad byſpringen, het goede zoeken te bevorderen, het kwade en 't geen hen tot nadeel zoude mogen ſtrekken af te wenden. In geval van onluſten en gevaarlykheden, zullen zy in alle gelegenheden te werk gaan naar hunne onderlinge verdediging, door oprechtelyk en met vertrouwen mede te deelen de eigentlyke middelen om zich tegen dezelve te bewaaren en te behoeden. Zy zullen dezelve met elkanderen beraamen en met gemeen overleg maatregels nemen, achtervolgens hun gemeen belang, overeenkomende met het algemeen welzyn, met dat van zyn Keizerlyke Majeſteit en het H. Roomſche Ryk, en deszelfs eer, voordeel, vryheit en veiligheit.

III. De hooge Contractanten zullen voor het algemeene welzyn hunne ſtemmen geven, in alle delen met den Ryksdag zoo wel als met de collegiale Landdagen overeenkomende; hunne Perſoonen, waardigheden en voorrechten tegen alle onrechtmatige indringingen verdedigen en handhaven; hunne Miniſters, te *Regensburg* en aan vreemde Hoven reſideerende laſt gevende en beveelende, om ten allen tyde en alle voorvallende zaken voor het algemeen belang van hunne Meeſters te werk te gaan, met een onderlinge en getrouwe correſpondentie te onderhouden, en ſteeds met gemeen overleg te handelen.

IV. Byaldien één van de twee Contractanten in zyne Landen en Provintien, tegen de Ryks-wetten aangetaſt, geſtoort of ontruſt wordt door wervingen, wapenplaatſen, inkwartieringen, tochten, brandſchattingen, afparſingen van kryg- en mondbehoeften, of dat men verſtendigt wordt, dat zulks ſtaat te gebeuren, zo zullen de twee Contractanten zich zoo voort vereenigen, en elkander byſpringen, uit hoofde van dit tractaat van Alliantie, niet alleen in 't aanwenden van hunne goede officien; maar zo die niet toereikende zyn, ook met dadelyke macht; wel verſtaande, met deze eenige bepaling en uitzondering, dat, byaldien een der Contractanten eenige Mogentheit kwam aan te taſten, zonder voorgaande communicatie en toeſtemming van den anderen, 't zy door hem zelven of door zyne aanhangers, de verplichting van byſtand als dan zal ophouden.

V. Wat aanbelangt de dadelyke hulp, welke de twee hooge contracteerende Partyen elkanderen in de bovengemelde gevallen beloven, daar van zal een afzonderlyke ſchikking gemaakt worden, zo wel als nopende de proviſien,

het

het onderhoud van hulp-troupen en het bevel derzelven. 1733. Februar.

VI. In dit Tractaat van Alliantie, zullen de Keurvorstelyke en alle de andere Landen van *Duitsland*, aan hen behoorende, begrepen zyn, reserverende nochtans de voorgaande Familie-Tractaten en verbintenissen die in hunne volle kracht blyven zullen, voor zo verre zy op eenigerhande wyze de waarachtige oprechte vriendschap, by dit Tractaat toegezeid, niet benadeelen.

VII. Deeze Alliantie zal stand grypen gedurende den tyd van drie Jaaren, dog dezelve zal binnen dien tyd konnen verlengt worden.

VIII. Men is overeengekoomen, dat byaldien eenige Ryksstand begeerig zal wezen, om in deeze Alliantie te treeden, dezelve niet zal worden ontfangen 't en zy met de toestemming en 't genoegen der beide contracteerende Partyen, en deeze conditien van zoodaanige accessie zullen voor allen dienen.

IX. Dit Tractaat van vriendschap zal binnen den tyd van zes weeken, te reekenen sedert den dag van de tegenwoordige tekening, of eerder byaldien mogelyk, door onze twee doorluchtigste Meesters geratificeert en de ratificatien uitgewisselt worden 'T oirkonde dat deeze boven uitgedrukte Artykelen zyn goetgevonden en gesloten, zyn twee afschriften daar van gemaakt, en door de handen van ons Ministers-Plenipotentiarissen, ten dien einde benoemt, geteeckent.

Dresden den 5. July 1732.

(L. S.) De Baron van *Gersdorff*.
(L. S.) De Baron van *Zech*.
(L. S.) De Graaf van *Perbusse* en *Kraschangen*.

In de eerste Zittingen van het Parlement viel niets voor van belang dan het regelen der Commitees tot de verscheiden zaaken; doch den 11. February wierdt by het Lagerhuis geordonneerd een Bil in te brengen tot verbetering van de wet, om alle de genen, die pensioenen van het Hof trekken, het zy tot weêrzeggens van den Koning toe, of geduurende een zeker getal van jaaren, mitsgaders de genen die eenige ampten op den naam van anderen bezitten, uit het huis te sluiten. Deze Bil, die reets vervaardigd was, wierdt terstond ingegeeven, en voor de eerstemaal geleezen; waar na men de tweede leezing ook beval; zynde deze zelfde Bil by de twee voorige zittingen van het Parlement, in 't Lagerhuis gepasseerd geweest, maar in 't Hogerhuis, na de tweede leezing, verworpen. De Gemeentens vervolgens in een groote Committé over de onderstandgelden, getreeden zynde, besloten aan den Koning toe te staan

1733. Februar. 11499 ponden, 19 schellingen, 8 pence, voor het ordinaire van de vloot, daar onder begrepen de halve soldy der Zee-Officieren, voor het loopende jaar, 77806 ponden, 11 schellingen, 3 pence, voor de onkosten der artillery te land; en 1374 ponden, 6 schellingen, 2 pence, tot goedmaaking van de extraordinaire kosten, door dat Artillery-comptoir reets gedaan. Deze besluiten passeerden den 12. de resumtie. Men las toen ten tweedemaal de Bil ten behoeve van de genen, die verzuimd hebben, zich tot het bekleeden van ampten te qualificeeren, en men stelde dezelve aan eene Committé. De Ridder Baronet *John Kudd* verzocht, by request, permissie tot het inbrengen van een Bil, om zyn huwelyk met *Lettice Vaughan* te scheiden, en hem te authoriseeren eene andere te mogen trouwen. De Pairs stonden het verzoek toe, en hoorden het vervolg van 't Pleidooi, tusschen den Bisschop van *Ely* en Dr. *Bentlei*. De Gemeentens den 13. wederom in een groote Committé over de onderstandgelden getreeden zynde, wierdt door zommigen voorgesteld, 6000. mannen van onze troupen af te danken; waar over zeer zwaare debatten ontstonden, welke niet eerder, dan ten 9. uuren 's avonds eindigden, wanneer de stemmen opgenomen zynde, of men aan den Koning voor het loopende jaar de subsidien voor een gelyk getal troupen zou toestaan als in 't voorleden, deze vraag in de affirmative passeerde met eene meerderheit van 239 tegen 171 stemmen. Daar waren verscheiden Leden aan weêrkanten, die met groote stoutmoedigheit en yver spraken; Mylord *Morpheth*, die by de minderheit was, opende de questie, en wierdt ondersteund door den Ridder *Jekkeil*, den Ridder *Windham*, de Heeren *Pultnei*, *Shippen* en anderen. Hunne redenen voor de vermindering der troupen tot op 12000 man, waren byna dezelfden als in 't voorleeden jaar. In tegendeel vertoonden de Ridder *Robert Walpole*, de Heer *Horatio Walpole*, de Heer *Pelham*, broeder van den Hertog van *Newcastle*, en anderen, de noodzakelykheit om het oude getal van troupen te houden, vermits noch geen eene buitenlandsche Mogentheit hadt goedgevonden zyne troupen te verminderen, en dat een zoo klein getal troupen, als dat van 18000 man, geenzins bekwaam was, het minste nadenken aan 't volk te geeven, onder de regeering van eenen Vorst, wiens voornaamste zorg en doelwit was de behouding der privilegien en vryheden van zyne Onderdaanen; dat als men het Le-

Leger op 12000 man bragt waar van een groot gedeelte guarnisoen in de Forten hieldt; en voorts in het Koninkryk verspreid was, men moeite zou hebben, 5000 man byéén te brengen, om zich tegen eenen Inval van buiten aan te kanten enz., behalven noch anderen redenen, te lang om te verhaalen. 1738. Februari.

Zeker Lid van de tegen-party zeide onder anderen, dat, vermits men het Leger wilde behouden, waarvan verscheiden Officieren Leden van 't Huis der Gemeentens waaren, hy oordeelde rechtmatig te weezen, dat de Koning dan dezen hunne commissie *ad vitam* gaf, om die niet te kunnen verliezen, indien zy tegen de gevoelens der Ministers kwamen te stemmen, en dat men ook om gelyke reden de civile bedieningen aan Parlements-leden *ad vitam* behoorde te geeven. Een ander zeide, dat hy geen noodzakelykheit zag, om een zo groot getal troupen in tyd van vrede op de been te houden, 't en waare men het volk wilde bezwaaren met eene nieuwe belasting, waar van het ontwerp zo veel geruchts in *Engeland* maakte, spreekende van den Accyns, enz.

Dit laatste gaf aan den Ridder *Robert Walpole* gelegenheit, om door eene fraye redevoering het Huis te verzekeren, dat niettegenstaande alle poogingen der kwalykgezinden, om dat ontwerp by 't volk haatelyk te maaken, hy echter overtuigd was, dat zohaast men zou goedvinden, het zelve aan 't Huis te presenteeren, geen één Lid, hoe zeer hy vóór-ingenomen mogt wezen, zou kunnen weigeren het aan te neemen, zynde volkomen geschikt, zo tot vermeerdering der publyke inkomsten, als tot voordeel van de Natie, en tot verlichting der onderdaanen, welke tot nu toe het meeste in de belastingen gedraagen hebben.

Den 18. lazen de Gemeentens voor de eerstemaal de Bil tot vernieuwing van den Artykel-brief voor de troupen, en zy ordonneerden de tweede lezing daar van. Zommigen sloegen voor, dat het Lagerhuis zoude besluiten, de nodige onderstandgelden voor dit jaar te lichten, zonder eenigerlei fonds met een nieuwe schuld te belasten; maar zulks wierdt verworpen, zonder dat men de stemmen opnam. Vervolgens tradt men in een groote Commité over de middelen van Finantie, en men besloot, de rechten op het Mout, de Mom, en de Appel- en Peren-drank, noch een jaar te heffen. Men sloeg ook voor, en men bragt in omvraag, om twee schel-

1733. Februar. lingen van yder pond sterlings te doen betaalen van alle pensioenen, jaargelden, tractementen en salarissen, door de Kroon toegelegt, of daar van afhangende, mede voor den tyd van één jaar, te beginnen met den 26. Maart aanstaande oude styl; mits daar van uitzonderende de soldy der Land- en Zee-officieren, enz. maar dit wierdt met 178. tegen 111. stemmen afgekeurd. Den 19. wierdt de Bil tot vernieuwing van den Artykel-brief, ten tweedemaal gelezen, en commissoriaal gemaakt. Het rapport der resolutie tot continuatie van den Mouttax wierdt goedgekeurd, en bevolen een Bil daar van in te brengen. Men las een requeft der Geinteresseerden van de Maatschappy der Jorkbuildings, en men stelde het zelve aan een Committé van 13. Leden, die by balotteering verkooren zouden worden. De Graaf van *Harboroug* deed dien dag den eed, en nam zitting in 't Hogerhuis, wanneer alle de overige Artykelen van het Proces, tusschen den Bisschop van *Ely* en Dr. *Bentlei*, afgepleit wierden. Den 20. wierden de Advokaaten van partyen wederom gehoord, over het reguleeren der kosten, en, na eenige debatten daar over, wierden de Rechters gelast, om na te zien, wat voor dezen in diergelyke gevallen gedaan was. Veertig van de ingebragte Artykelen tegen Dr. *Bentlei*, zyn tot zyn voordeel uitgewezen, en 25. anderen voor den Bisschop van *Ely*. Die van 't Lagerhuis lazen voor de eerstemaal de Moutbil, en ten tweedemaal die, om de geene die pensioenen enz. van 't Hof trekken, uit het Huis te sluiten. Daarna las men een request van *John Thompson*, vader van *John Thompson*, geweze Pakhuis-bewaarder der Liefdadige Corporatie: waarop geordonneerd wierdt, een Bil in te brengen, om den laatstgenoemden uit *Vrankryk* herwaarts te doen komen.

Noch besloten de Gemeentens dien dag in een groote Committé over de onderstand-gelden, aan den Koning toe te staan 164835 ponden 8 schellingen en anderhalve p., tot onderhoud der troupen en garnisoenen in de Colonien, in *Minorca*, en te *Gibraltar*; mitsgaders voor de behoeftens der bezettingen van *Annapolis Royal*, *Canso Placentia* en *Gibraltar*: 7256 ponden 8 schellingen 2 p. voor verscheiden extraordinaire kosten, in 't voorleeden jaar gedaan, waartoe geen fonds geschikt was; 25128 ponden 15 schell. en 5 p. voor de buiten-gepensioeneerden van *Chelsea-Hospitaal*: en 10000.

10000. ponden ten behoeve van *Greenwich-Hospitaal*. Alle welke resolutien den 23. de resumtie passeerden; waarna in een groote Committé geëxamineerd wierdt de Bill ten behoove van de geenen die verzuimd hebben, den vereischten eed tot het bekleeden van hunne ampten, te doen, mitsgaders de Bill om de geenen die pensioenen, enz. van 't Hof trekken, uit het Lagerhuis te sluiten. Den 24. wierdt de opleezing der naamen van de presente Leeden, noch acht dagen verschooven; en sommigen sloegen voor, den Koning by adres te verzoeken, aan het Huis open te leggen het verhandelde van onze Commissarissen in *Spanje* tot het regelen der wederzydsche schadens: doch zulks in omvraag gelegd zynde, wierdt met 197. tegen 90. stemmen, verworpen. Dertien Leden wierden by balotteering tot Commissarissen verkooren, om den staat der Maatschappy van de York-Buildings te onderzoeken; en men doorliep in een Committé de Bill tot vernieuwing van den Artykel-brief voor de troupen. Mr. *James Nash*, geweest Supercargo van onze Oost-Indische Compagnie in *China*, die door de Bewindhebbers in rechten vervolgd wordt, hadt aangeboden zyne zaak aan de uitspraak van drie van hare Leden te verblyven; deze voorslag in eene generale vergadering geleezen zynde, wierdt door sommigen zeer yverig daartegen, en ook daar voor gesprooken; maar alzo men uit het opsteeken der handen het getal der stemmen van weêrskanten, byna evengelyk oordeelde, besloot men, dezelve den 26. by balotteering op te neemen; zynde zulks verzocht door den Ridder Baronet *John Heathcote*, Mr. *George Heathcote*, Mr. *William Sloan*, Mr. *Balthazar Lisle*, en vyf anderen. Den 23. zynde de laatste termyn van rechten, verscheenen verscheide drukkers en uitgevers van vuile en oproerige libellen, voor 't Hof van 's Konings Bank; sommige van dewelke ontslagen, en andere by haare borgtochten gecontinueert wierden. Onder de laatste was de Graaf *Passeran*, schryver van het Atheïstisch Tractaat over de dood. Mr. *Franklin*, drukker van de Craftsman, wierdt uit de gevangenis ontslagen, en stelde borg voor zyn goed gedrag, gedurende den tyd van 7. jaaren; zynde hy in 't voorlede jaar daar toe, en in een boete van 100 ponden sterlings na eene gevangenis van 12. maanden, veroordeeld geweest over den zogenaamden Haagschen Brief in een van zyne papieren. Mr. *William Rainer*, Autheur van het vuil Pasquil *het Spel* 1733. *Februar.*

van

1733. Februar. *van Robin*, enz. die zich tot nu toe heeft weeten te verschuilen, wierdt denzelfden dag omtrent *Westmunsterhall* gevat en naar de gevangenis van 's Konings Bank gebragt, om 'er op den aanstaanden Rechtdag zyn vonnis te ontfangen.

Den 24. geboden die van het Lagerhuis, dat de respective officianten aan hen zouden overgeeven een rekening van de penningen die 'er tegenwoordig uit het Product van 't Zinkend fonds, overblyven; waar van het Parlement disponeeren kan, Zy besloten den Koning by Adres te verzoeken, aan hen mede te deelen de copyen der gedaane rapporten door zyn Majesteits Commissarissen in *Spanje*, met alle de brieven en papieren, daartoe betrekkelyk, om te weeten welke voldoening aan de onderdaanen van *Groot-Brittannië* gegeeven is voor de schadens die zy geleeden hebben door de plunderingen der Spanjaarden in *Europa* en in de *West-Indiën*, achtervolgens het tweeede separaat Artykel van het Tractaat van Vrede, Unie, Vrindschap en onderlinge Defensie, den 9. November 1729 tusschen *Groot-Brittannië*, *Spanje* en *Vrankryk* gesloten; en zy ordonneerden, dat dit requeft aangeboden zoude worden door zodanige Leden van het Huis, die van zyn Majesteits geheimen Raad zyn.

Den 25. arbeidde men in een groote Committé aan de Moutbil, waar in een clausul gelascht wierdt om geld daar op te negotieeren, en men ordonneerde, dat de staat van de Commercie der Suikercolonien in *America*, in een groote Committé onderhanden genomen zoude worden. De Pairs overwogen den 26. wederom de kosten van het Proces tusschen den Bisschop van *Ely* en Dr. *Bently*; en zy verwezen den Bisschop, met meerderheit van 27. tegen 24. stemmen, om 100 ponden sterlings daarvoor te betaalen. De Gemeentens approbeerden het rapport der bil tegen de pensioen trekkers, als mede dat van de Moutbil; en zy ordonneerden, die beide in het net te schryven. Zy doorliepen in een Committé de Bil tot vernieuwing van den Artykelbrief, om muitelingen en deserteurs te straffen; en de Bil ten behoeve van de geenen die verzuimd hebben de vereischte eeden, tot het bekleeden van hunne ampten, te doen, wierdt ten derdemaal geleezen goedgekeurd, en naar het Hogerhuis gezonden. Den 27. approbeerde men het rapport der Bil tot vernieuwing van den Artykelbrief en men beval dezelve in 't net te schryven;

ven; men las voor de eerste- en twedemaal de Bil, rakende Mr. *Thompson*, geweeze Pakhuis Bewaarder van de Liefdadige Corporatie, en men stelde ze aan een Committe; de Moutbil wierd ten derdemaal geleezen, goedgekeurd, en naar het Hogerhuis gezonden. 1733. *Februar.*

Den zelven dag wierdt aan het Lagerhuis overgeleverd de verzochte lyst van de penningen, die 'er in de Exchequer thans overschieten van het Product van het zinkend fonds, waar van het Parlement kan disponeeren; en de Controlleur van de Hofhouding des Konings raporteerde, dat hun adres van den 24. (waar by zyn Majesteit verzocht wierdt, te ordonneeren, om aan het Huis open te leggen de copyen der berichten van zyn Majesteits Commissarissen in *Spanje*, met alle de brieven en papieren dien aangaande, enz.) aan den Koning gepresenteerd zynde, zyn Majesteit hem hadt bevolen, aan de Gemeentens bekend te maaken, dat, of schoon de wederzydsche Commissarissen wegens *Groot-Brittannië* en *Spanje*, achtervolgens het Tractaat van *Sevilië*, hunne Conferentien hadden moeten beginnen binnen vier maanden, na de uitwisseling der Ratificatien van dat Tractaat, om ze binnen drie jaaren, na den dag der tekening van het zelve, te eindigen; en of schoon zyn Majesteits Commissarissen tegen den 2. April 1730. bescheiden waren, de byéénkomst der Commissaris in *Spanje* nochtans door verscheiden onvoorziene toevallen zo lang was uitgesteld, dat men de conferentien eerst den 23. February 1732. nieuwe styl, begonnnen hadt; en dat, dewyl 'er zo veel tydt verloopen was voor 't openen van hunne Commissien, de twee Kroonen sedert overééngekoomen waaren, dat de drie jaaren, tot de conferentien der gemelde Commissarissen beraamd, van den 23. February laatstleeden, zynde de dag van hunne eerste byéénkomst, gereekend zouden worden; zodat het aan zyn Majesteit onmogelyk was de nodige bevelen te geeven; om aan de Gemeentens een nauwkeurigen staat van het geen zy by hun adres begeerden, mede te deelen.

MEN ziet in *Vrankryk* dagelyks Arresten van den Raad van Staate des Konings en van het Parlement van *Parys*, waarvan wy 'er eenigen hier zullen mededeelen. Eerstelyk is 'er een Arrest van den gemelden Raad van den volgenden inhoud. VRANKRYK.

O De

1733. Februar.

De Koning geinformeerd zynde; dat openlyk verspreid wordt een geschrift, tot tytel voerende, *Brief van den Heer Bisschop van Laon, aan den Heer Kardinaal van Fleury. van den eersten* November, 1731. gedrukt zonder Privilegie of consent, en zonder naam van den Drukker; en niet deeze aantekening daar onder: *Na de gedrukte Copye in* 1733 *te* Laon *uitgegeeven:* heeft zyn Majesteit goedgevonden, het zelve in zynen Raad te examineeren; en uit het verslag daarvan gedaan, bevonden, dat 'er niet alleenlyk eene strafbaare affectatie is geweest, om een stuk van dien aart te drukken; maar dat de brief in zich zelf ook aanloopt tegen het ontzag, 't welk men aan zyn Majesteit schuldig is; nademaal men zig verstout daar in te bevegten den brief, dewelke hy aan de Bisschoppen van zyn Koninkryk heeft laten schryven, om hen te vermaanen, dat zy door hunne wysheit weg neemen, al 't geen de eenigheit of den vreede kon stooren, en tot een voorwendzel dienen, om de onderwerping, welke aan de Constitutie *Unigenitus* toekomt, te verminderen. Dat men daar en boven in dezelve, questien verhandelt, bekwaam om eene verdeeltheit te onderhouden en te vermeerderen, dewelke zyn Majesteit getragt heeft te doen ophouden door den brief zelf, waar op men hier antwoord. Dat men eindelyk, uitdrukkingen daar in vindt, die de grondregelen van het Koninkryk kunnen verzwakken, of gelegentheit geven om ze te verachten; en dat zyn Majesteit derhalven des te meer verpligt is, den voortgang van zodanige onderneming spoedig te stuiten, om dat hy het respect, 't welk hem toekomt, handhavende, ter zelver tyd een nieuw bewys zal geven van zyne gedurige oplettenheit tot uitblussching van het vuur, 't welk de laatste twistingen ontstoken hadden, en 't welk niet minder strydig is met de waare belangen van de Kerk, dan met het welzyn van den Staat: waar tegen nodig zynde te voorzien, ordonneert zyn Majesteit, *in zynen Raad tegenwoordig zynde*; dat de voorzeide brief, en alle de exemplaren die daar van elders gedrukt mogten zyn, gesupprimeerd zullen worden en blyven. als strydende tegen het respect, 't welk men aan 't gezag des Konings, en aan de Justitie, verschuldigt is, en strekkende om inbreuk te doen aan de grondregelen van het Koningryk, om de gemoederen te ontroeren, en om de gemeene rust te stooren, enz.

Gedaan te *Marly* den 11. February 1733.

Door een ander Arrest word gesupprimeerd een Thesis, onlangs in de *Sorbonne* gedefendeerd, waar in onder anderen dit *Axioma* staat: *L'Eglise a de son Auteur une Jurisdiction coactive en son genre*, dat is: *De Kerk heeft van J. C. haare Stigter een dwingend Rechtsgebied in zyn slach.*

Eindelyk ziet men de volgende Ordonnantie des Konings tegen de Convulsionarissen.

1733. February.

ZYn Majesteit onderrecht zynde dat zedert de ordonnantie, welke hy den 27. January 1732. uitgegeeven heeft, om het kleine Kerkhof van St. *Medard* te sluiten, verscheiden persoonen door eene uitsporigheit van inbeelding, of door een geest van verleidingen, wanen convulsien (stuipen of liever vertrukkingen) te hebben, en dat dezelve in particuliere huizen als een schouwspel vertoont werden, om de lichtgelovigheit van 't gemeen te misbruiken, en door verzierde Profeteeringen een dwepery uit te broeden, even als die, welke men in voorige tyden gezien heeft. En doordien niets van zo veel belang is, dan dat op het krachtigste en spoedigste diergelyke uitsporigheden gestuit worden, steeds nadelig aan den Godsdienst, en strydig tegen de wetten van de policie, gemaakt om allerhande zamenrottingen en verboode vergaderingen te beletten, zoo heeft zyn Majesteit geraden gevonden, andermaal zyn gezach te oeffenen ontrent een zaak, zoo gewichtig voor de openbaare rust, en op nieuw zyne verontwaardiging te toonen tegen de stichters van eene diergelyke ergernis: Om deze redenen verbiet zyn Majesteit wel uitdrukkelyk alle perzoonen, welke waanen, verrukkingen te hebben, om die aan 't gemeen te vertoonen, of in hunne huizen, hunne kamers of op andere plaatzen eenigen toeloop van menschen of vergaderingen te gedogen, op straffe van gevankenis van hunnen perzoon, en van op een extraordinaire wyze vervolgt te werden als verleiders en verstoorders van de openbaare rust; verbiet insgelyks alle zyne onderdanen, op straffe van ongehoorzaamheit, de gemelde perzoonen te gaan zien of te bezoeken, onder voorwendtzel om getuigen van hunne gewaande convulsien te verstrekken. Gebiedt zyn Majesteit den Heer *Herault*, Raadsheer van staat, politique Stedehouder van de stad, *Provostdy*, en Burggraafschap van *Parys*, en de Heeren Intendanten van de respective Provintien, om allen mogelyken vlyt aan te wenden, tot uitvoering van de tegenwoordige ordonnantien die alomme geleezen, afgekondigt en aangeplakt zal worden, daar het zal van noden weezen, ten einde een iegelyk daar van van verwittigt zy.

Gedaan te *Marly* den 17. February 1733.

Getekent,

LOUIS.

Lager stont,

PHELYPEAUX.

Den 23. February gaf het Parlement van *Parys* een aanmerkenswaardig Arrest uit, om de Waereldlyke Magt in dit Koninkryk, tegen de gedurige ondermyningen van het Hof van *Rome*, zo veel

1733. Februari. als het mogelyk is, te bewaaren; onaangezien de Koning, by zyn Arrest van den 10. gezegt heeft; „ aan zich alleen te behouden het „ neemen der dienstige maatregelen, tot bewaring der Rechten van „ de Geestelyke en Waereldlyke Magt. " Dit Arrest is genomen ter oirzaak van een gedrukt geschrift, tot tytel voerende: *Brief van den Heer Leullier aan den Heer eerste President*, waarin men onder anderen vindt het geene volgt: „ Ik heb gelezen de propositien, „ welke door de Arresten van den 5. en 7. dezer maand January „ gesupprimeerd zyn geworden; ik heb dezelve zo *orthodox* of recht- „ zinnig gevonden, dat ik daar over terstond aan den Heer Kardi- „ naal *de Fleury* heb geschreeven, dat ik my niet kon onthouden, „ dezelve te verdedigen. Ik heb ook uwen brief aan 't Parlement „ geleezen, en hebze bevonden waardig te zyn de eerste tyden van „ het Christendom, toen men edelmoedige Gryzaarden voor de wae- „ reldlyke Rechtbanken heeft zien slepen, om daar de belangen „ van *Jezus Christus* met kracht te verweeren.

„ Geniet dan deeze triomph, en ik wensche, dat gy een zo dier- „ baar leven lang moogt houden, om de Religie's wille, welke „ door uwen yver gesticht wordt, terwyl men van de andere kant „ aanvallen en inbreuken doet aan het geloof, onder voorwendzel „ van eene vreede, welke maar alleen dient om de dwalingen te „ staven en credit by te zetten.

„ 't Is een zoort van Inquisitie, die zich in *Vrankryk* verheft door „ Overheden; welke de uitspraaken van de Kerk, de Mandemen- „ ten der Bisschoppen, de Theses en Leerstukken der Leeraaren, „ en in één woord, den grond van de Leere en het geloof aan zich „ trachten te onderwerpen, welke wel zouden willen stilzwygen op- „ leggen aan de Katholyken, om de scheuring en kettery te laten „ spreken, en de Galicaansche Kerk tot de allerschandelykste dienst- „ baarheit te brengen, terwyl zy zich roemen haare vryheden staan- „ de te houden.

„ Een oneindig getal vreeslyke Libellen, smadelyk voor den Ko- „ ning en zyne Ministers, voor den Paus en zyne Bisschoppen, „ worden ongestraft verbreid voor de oogen der geenen, welke in „ plaats van het Volk in de Subordinatie ofte afhangelykheit te hou- „ den, zo als 't haar plicht was, alleen bedagt zyn, om onze wer- „ ken te wraaken, en de waarheden daarin vervat, verdacht te ma-

„ ken,

„ ken, enz." Achter dit Geschrift is gevoegd een Brief van den Heer Bisschop van *Laon* aan den Heer *Leullier*; en op een ander blad, een Formulier, 't welk de Heer *de Brancas*, Aartsbisschop van *Aix*, aan alle de Geestelyken van zyn district doet tekenen; en dat van dezen inhoud is: „ Dat alle de geene, welke weigeren zich innerlyk „ en oprechtelyk, zuiver en eenvoudig, met hert en gemoedt, zon- „ der eenige uitzondering of bepaling, aan de Constitutie *Unigeni-* „ *tus* te onderwerpen, een zeer zwaare dood-zonde begaan, dat al- „ le de geene, welke van gemelde Constitutie geappelleerd hebben, „ mede een zeer zwaare dood-zonde begaan, en de Excommunicatie „ verdiend hebben, enz. dat alle de geene, welke anders gezegt of „ geleerd hebben, dan in hooggemelde Constitutie geleerd wordt, „ ofte de geene, welke, 't zy in 't byzonder, of in 't openbaar, „ een ofte veele van die gecondemneerde 101 Propositien, geleerd „ of beweerd hebben, enz. insgelyks eene zwaare dood-zonde heb- „ ben begaan en de Excommunicatie verdiend, en dat die, welke „ zodaanige gevoelens hebben, en met dezelve sterven, geen heil „ ofte zaligheit kunnen hebben, maar verdoemt zyn, " aan den voet van dit formulier is een ander geschrift, genaamt: Byvoegzels voor de Biegtvaders; en op den rug nog een ander stukje, tot tytel voerende, Formulier voor de Geestelyke Dochters, die alle door den gemelden Prelaat verplicht werden het zelve te tekenen.

1733. *Februar.*

De Advokaaten des Konings hebben hier over, door den mond van den Advokaat-Generaal, Mr. *Gilbert de Voisins*, op de gewoonlyke wys zeer nadrukkelyk aan het Parlement geklaagt. Onder anderen zeide die Advokaat: „ Het geen men by een papier van dien aart, „ zonder kenteeken en zonder naam, zo 't schynt, meest moet aan- „ merken, is de kwade uitwerking, welke het by 't gemeen kan „ doen; en derhalven zyn de reedeneeringen onnodig. Het geschrift „ onder uwe oogen gelegt zynde, zal u beter door zig zelve over- „ tuigen: men kan het niet te spoedig uit de handen van het gemeen „ rukken, en de krachtdadigste suppressie is de minste voorzorg, „ welke men tegen eene zodanige ergernis gebruiken kan.

„ Indien 'er iets meer wordt vereischt, zo als het schynt dat het „ bezwaarlyk is zulks niet te begeeren; laat tot Myne Heeren, dat „ wy weinig bedagt, om de waare Autheurs of Drukkers der ge- „ schriften uit te vinden, al ons gezigt vestigen op het wezent-

1733. Februar. „ lyk goed, 't welk wy boven al moeten tragten te bereiken; wy „ willen zeggen, aan de eene kant om de authoriteit van onze grond- „ regelen meêr en meêr te bevestigen, en aan de andere kant om „ het gemeen gerust te stellen tegen nieuwe formulieren, waarvan „ het denkbeeld alleen het zelve ontrusten kan.

„ Men ziet genoeg met hoe veel ongeduld zommige geesten, die „ door haare drift vervoerd worden, de oplettentheit vertraagen, wel- „ ke het Hof nu meêr dan ooit heeft voor de bewaring der Leer en „ der Grondregelen van *Vrankryk*, midden onder zo veele beweegin- „ gen en beroertens die zo bekwaam zyn omze te verwrikken. Van „ welke handen de twee gedrukte brieven ook voortkoomen, dezel- „ ve verklaaren zig al te onbetaamelyk, byzonderlyk de tweede, „ tegen de twee laaste Arresten van het Hof. Dat het voor ons eene „ beweegreede zy, om daar by nog nieuwe voorzorgen te voegen; „ te meêr, om dat de geene die by deze byzondere gelegentheit ge- „ nomen zyn, nog iets kunnen overlaaten om te begeeren.

„ Dezelven zyn nochtans niet ten eenemaal vrugteloos geweest; „ indien de gecondemneerde Thesis toen niet alleen blood gesteld „ was, om diergelyk lot te ondergaan; indien 'er te vooren eenige „ andere ontsnapt was de oplettendheit, welke wy, volgens onzen „ plicht, om die voorwerpen moeten hebben; en indien men wer- „ kelyk op 't punt stond, om de beide laatste te verdedigen; zyn „ de meeste op 't gezigt van uwe beide Arresten, opgeschort ge- „ bleeven: en zedert eenige daagen is 'er een uitgekomen, waar in „ men op meêr dan eene plaats, de zuivere Taal van onze Voorva- „ ders erkent.

„ Indien men 'er mogt vinden, die een andere taal spraaken, is „ het, Myne Heeren, uwe wysheit waardiger, dat kwaad voor „ het toekomende, zo veel als het mogelyk is, te verhoeden, dan „ het te moeten dempen. Het gemeenste ongeluk van onze Grond- „ regelen, thans is, dat ze zich al te zeer ingewikkeld vinden in „ de verschillen van den tyd, de drift der partyen is daar van de oor- „ zaak. Het schynt, dat men niet kan rezolveeren zich daar over „ te verklaaren, dan met opzigt tot de laatste beroertens in de kerk „ en dat men, na de verscheiden gesteldheden, maar bedagt is, „ daar op te steunen, of ze tegen te spreeken. Nochtans zyn de- „ zelve onafhankelyk van alle twistingen en van alle verscheiden-

„ heit

„ van gevallen en tyden; enze hebben door zig zelve een onveranderlyk bestand, waar van de gegrondheit dikwils met andere voorwerpen gemengd kan worden. 1733. Februar.

„ Dat dezelve ten minsten in de Leer-oeffeningen, en in de schoolen, alwaar de zuiverheit van deeze Leer moet leeven, en door eene geduurige overlevering worden voortgeplant nooit met eenige verw van eenzydigheit beklad worden. Dat ze daar in zwang gaan als standvastige stellingen, welker uitdrukking, ten minsten in 't hoofdzakelyke, zelfs dierbaar en geheiligd is, en byna niet veranderd kan worden, zonder eenig gevaar van toegeeving of uitsporigheit. Om zig voor het een en het ander uiterste te wachten, zyn 'er verzeekerde Bronnen en eerwaardige Overblyfselen, na dewelke men onöphoudelyk moet keeren, stellingen die voor altoos geauthoriseerd zyn, en gedecideerde Grondreegelen, omtrent dewelke het onder ons niet geoorlofd zou zyn, eenige twyfeling te hebben.

„ Daar op, Myne Heeren, hebben wy ondernomen, ons, by 't maken van het ontwerp der conclusien, welke wy aan 't Hof zullen laaten, te beroepen: Niet door eene naauwkeurige optelling der Grondregelen, dewelke dikwils in zig zelve gevaarlyk is, en bezwaarlyk in een Arrest kan worden gedaan: maar door de krachtigste aanwyzing van de voornaamste punten, en van de wezentlyke stellinge, welker algemeenheit tot een grondslag dient voor al het overige.

„ Nopende het Formulier zonder naam, 't welk men verre van ons laat zien, maar welkers voorbeeld altyd de gemoederen eenigzins kon ontrusten, het zelve geeft aan u, Myne Heeren, eene gelegentheit, welke het dienstig is te omhelzen, tot vernieuwing van het verbod, steunende op onze Wetten en op uwe Arresten van alle tyden, van eenig Formulier in te voeren, en van zelfs indirectelyk den weg te gebruiken van eenig Formulier van ondertekening, zonder de zamenstemming der beide Magten, dat is, zonder de overweging der Bisschoppen, en zonder de opene brieven des Konings, in 't Hof geregistreerd. Dit is het laatste Hooftstuk der Conclusien, welke wy aan u in geschrift laaten, met het gedrukte Papier, 't welk ons ter hand gekomen is.

Het Parlement heeft hierop ten voornaamsten beslooten en geor-

„ don-

1733. Februar. donneerd: „ Dat het geschrift gesupprimeerd zal zyn: bevelende „ aan alle de geene, die eenige exemplaaren daar van hebben, dezel- „ ve te brengen ter Griffie van het Hof, om 'er gesupprimeerd te „ worden; met alle Drukkers. Boekverkoopers, Omlopers en an- „ dere, van wat staat of conditie zy ook zouden mogen weezen, „ eenige te verkopen, of anderzints uit te deelen, by pœne van exem- „ plaire straf; verbiedende daarenboven aan alle Professoren, Docto- „ ren, Licenciaten, Bachelauruffen, en andere Leden en suppoosten „ der Universiteiten; byzonderlyk van de Faculteiten der Theolo- „ gie der Civile en Canonyke Rechten, en alle andere; te schryven, „ te defendeeren, te leezen, en in de publyke schoolen of elders te „ leeren, eenige stellingen, dewelke directelyk of indirectelyk zou- „ den kunnen strekken: *Om te verzwakken of te veranderen de waare „ grondregelen over den aart en de rechten van de Koninklyke Magt, en haar „ volkomen en volstrekte ONAFHANKELYKHEID, zo veel het wae- „ reldlyke aangaat, van alle andere magt, die op de aarde is: noch om te ver- „ minderen de onderwerping en het ontzag, 't welk men aan de Kerkelyke „ Wetten, in het Koninkryk aangenoomen, en aan de vryheit van de Galli- „ caansche Kerk schuldig is: Om te begunstigen het gevoelen der ONFEIL- „ BAARHEID van den Paus, en van zyne Opperhoofdigheit boven het „ generaal Concilie: Om inbreuk te doen aan het gezag van het algemeen Con- „ cilie van Constans, en byzonderlyk aan de Decreeten vervat in de IV. en V. „ Zittingen van dat Concilie, vernieuwt door dat van Bazel; en alle an- „ dere Stellingen, strydende tegen de onschendbare Grondregelen, dat het „ Pauzelyk gezag zig reguleeren moet naar Heilige Wetten; en zyne De- „ creeten gereformeerd kunnen worden door wegen die geoorlofd en in het „ Koninkryk gebruikelyk zyn; voornamentlyk door die van Appel aan het „ toekomend Concilie, in de termen van Rechten, t'en zy 'er de toestem- „ ming van de Kerk niet was.* Verbied daarenboven, achtervolgens „ de Ordonnantie, Edicten en Declaratien des Konings, in 't Par- „ lement geregistreerd, en volgens de Arresten van het zelve, direct „ of indirect te vorderen of in te voeren het gebruik van eenige nieu- „ we formulieren van onderteekeningen, zonder deliberatie der Bis- „ schoppen, voorzien met de opene brieven des Konings, in 't Par- „ lement geregistreerd. Ordonneerd, dat het tegenwoordig Arrest „ geinsinueerd zal worden aan de Rectors der Universiteiten, de „ Syndics, en de Deekens van de Faculteiten der Theologie, en

„ der

„ der beide Rechten, daar onder behoorende; en dat gecollationeer- 1733. Februar.
„ de copyen zullen worden gezonden aan de Bailluagien en Land-
„ voogdyen, om 'er afgekondigd en geregistreerd te worden. Be-
„ veelt aan de Substituten van den Procureur Generaal des Konings
„ de hand daar aan te houden, en aan het Hof daar van blyken te
„ geeven binnen een maand.

Gedaan in 't Parlement den 23. February 1733.

Het Pauzelyk Graafschap, en de Stad *Avignon*, is sedert eenigen tyt door de Fransche benden zodanig ingesloten geweest, dat alle communicatie en handel tusschen het zelve en dat Ryk, ten eenemaal was afgesneden; de reden van die insluiting is onder anderen, dat de Vice-Legaat vryheit hadt gegeeven, meerder Tabaks aldaar te planten, dan voor het gebruik der inwooners noodig was, zo dat 'er veel ter sluik in dat Koninkryk gebragt wierdt, tot groot nadeel van de generale Pachten des Konings; ondertusschen wierden de Inwooners van 't gemelde Graafschap door deeze insluiting zodanig benaauwd, dat de Paus genoodzaakt is geweest, den eisch van 't Hof, om de Tabaksplanteryen van 't gemelde Graafschap uit te roeijen toe te staan; waar op de bezetting is weggenomen, en de communicatie weder opengesteld.

Te *Anteuil* is onlangs eene zaak voorgevallen, welke van moeijelyke gevolgen is geweest, voor de Heer *Herault*, politique Stedehouder; hierin bestaande.

In den beginne der voorlede maand wierdt die Heer verkeerdelyk aangediend, dat men te *Anteuil* ten Huize van den Abt *Resnel* eene party verboden boeken en papieren gebragt hadt. Deze Abt is een persoon van groote achting, zynde vermaagschapt aan de Hertoginne van *St. Pierre*, aan den Bisschop van *Montpellier*, en aan den Hertog van *Berwyk*, Maarschalk van *Vrankryk*. De Exempt en de gerechtsdienaars, door den Heer *Herault* op die expeditie uitgezonden, hadden weinig of geen ontzag; zy doorsnuffelden het huis overal; haalende alles 't onderste boven. Nadat zy lang gezocht hadden waaren zy zeer ontzet, dat zy aldus hadden misgetast, en gingen gansch mistroostig weg. De Abt van *Resnel* nam dit affront zeer hoog en heeft daar over aan 't Hof geklaagd. De Hertog van *Berwyk* heeft zich

P de-

1733. Februari. deze zaak ook sterk aangetrokken; de Marquizinne van *Resnel*, zyne dochter, nicht van den Abt en Hofdame van de Koninginne, en verscheiden andere persoonen van aanzien hebben hunne goede diensten insgelyks aangewend, ten einde die Abt behoorlyke voldoening erlange. De Kardinaal van *Fleury* liet den Heere *Herault* weeten, dat het raadzaam was, den Abt van *Resnel* satisfactie te geeven; waarop die Magistraat te kennen gaf, dat men zyne bevelen hadt te buiten gegaan, en dat hy ten uitersten misprees de onbescheidenheit, met dewelke men te werk gegaan hadt. Hy heeft den Exempt en eenige gerechtsdienaars in de Bastille laaten zetten, en voorts zo veel voldoenings gegeeven, dat de Abt *Resnel* genoegen genomen heeft, zonder echter zyn gezach of karacter te krenken. Op den dag, wanneer men de expeditie deedt, schreef die Abt onder anderen aan den politiquen Stedehouder: *De hoon, dien ik dezen morgen, door u* Myn Heer, *te* Anteuil *ontfangen hebbe, doet my de pen in de hand neemen in 't uitgaan van de groote Misse, zyn twee kaerels van uwe policy, in 't rood gekleed, en verzeld van eene bende gerechtsdienaars, my op 't lyf komen vallen; zy hebben myn huis bezet in 't aanzien van 't geheele Dorp, dat daarvan zeer ontroerd is geweest. Zy hebben my verlof gevraagd overal te zoeken, om, zo zy zeiden, te zien of 'er verboden boeken en papieren door myne huisgenooten ingebragt waaren. Nadien ik my gewillig onderwerp aan alles, wat den minsten schyn van zyne Majesteits bevelen heeft, gedoogde ik, dat zy hunnen last uitvoerden. Zy hebben alle mogelyke vryheit gehadt, en ik heb my geretireert, doch zy hebben niets gevonden. Gy moet weeten,* Myn Heer, *dat ik een leeven leidende, als ik doe, en den naam draagende, dien ik draag, het my niet past een* sluiker *te weezen, en dat ik al te wel wacht houde in myn huis, om tegen de goede order te doen. Byaldien gy nooit andere advyzen volgde dan die van eerlyke luiden, die de waarheit beminnen, en achting voor den Godsdienst hebben, gy zoud nooit in diergelyke ongelegentheden geraaken, en gy zoud aan veel fatzoenlyke lieden die moeite beneemen. Hebt, zo 't u gelieft,* Myn Heer, *de goedheit, om my te doen weeten, wie myne aanbrengers zyn; het is een recht, dat gy my verschuldigd zyt, ik wacht het van u; ik maak staat, dat gy het my niet zult weigeren, zo als dat van te gelooven enz.*

Getekend,

De Abt van Resnel.

Het

Het Comptoir van het generale Hospitaal, heeft een authentik Arrest gegeeven, waarby aan alle Superieuren van de andere Hospitaalen, welke van het generaale afhankelyk zyn: verboden wordt eenig Jesuit toe te laaten om de armen te catechiezeeren, of andere onderwyzingen in de Religie te doen, op straf van afzetting. Die Paters hadden zich ongenoodigd ingedrongen in 't Hospitaal van de *Salpetrerie*, om aldaar de arme kinderen te catechiseeren, en waren zelfs van voorneemen aldaar eene Congregatie op te rechten. Den onder-Vicaris van *St. Jaques de la Boucherie*, en vier andere Molinitte Priesters zyn van gevoelen veranderd en omgekeerd. 1733. *Februar.*

De Aartsbisschop van *Parys* houdt nu een gedrag, waar over de *Jansenisten* zeer gesticht zyn, alzo hy aan alle de Curéz, zonder onderscheid van Molinisten, Appellanten, Re-appellanten, enz. vryheit laat, de Functien van hunne ampten ongehinderd te verrichten; ook eischt hy geene tekeningen meêr van wie het zy. De toegeevendheit van dien Prelaat gaat zo verre, dat hy thans, dikwils Appellants-gezinden aan zyne tafel onthaalt, en hen met veel vriendelykheits bejegent. De gevoelens van 't gemeen over deze behandelingen van zyn Grootheit, zyn verschillende, dewyl men niet kan zeggen of dezelve gedwongen of oprecht zyn; Ondertusschen is het zeker, dat zodanige en meêr diergelyke veranderingen de uitwerkingen zyn van de roemwaardige standvastigheit, met dewelke het doorluchtig Parlement de Koninklyke authoriteit, en de dierbaare vryheden van de Gallicaansche Kerk tegen de buitenspoorige onderneemingen van *Rome* en deszelfs aanhangers verdeedigd heeft.

Alle de geruchten welke verbreid zyn van de groote Oorlogs toerustingen in *Vrankryk*, zyn zonder grond; ten minsten zyn daar omtrent geene andere bevelen gegeeven, dan die, welke men alle jaaren geeft, uitgezonderd dewelke afgevaardigd zyn tot het uitrusten van een esquader tegen de Algerynen, om voldoening voor de stoutigheden van dat volk te vorderen. Men meende dat het gemelde esquader gecommandeerd zal worden door den Vice-Admiraal *du Quesne*, wiens Vader in den jare 1683. de Algerynen ook met eene bombardeeringe bezocht heeft, Aan den Directeur van de Buskruid fabryk te *St. Chamas* in Provence, is last gezonden, twee duizend quintalen Buskruid, ten dienst van 't gemelde esquader, met alle spoed gereed te doen maaken.

1733. Februari.

DUITSLAND. UIT de Keizerlyke Hof-krygsraad is onlangs aan de Kolonels van alle de regimenten bevel gezonden, voortaan in dezelve geene Franschen, Zwitzers, Waalen, Italiaanen, en Landloopers aan te neemen. Ook is een Decreet aan de Boheemsche Hof-kancelary, en een ander aan de Keizerlyke Hof-kamer te *Weenen* afgegaan. In het eerste wordt de gemelde Kancelary verzocht, om goede ordre te stellen tot verpleeging en inkwartiering der nieuwe Keizerlyke benden, welke men waarschynlyk genoodzaakt zal zyn in *Moravië*, in *Silesië*, en in *Bohemen* te zenden; en in het tweede worden die van de bovengemelde] Hof-kamer vermaand, de finantien zo te schikken, dat men by het uitbarsten van een oorlog, eene aanzienlyke magt op de been kan houden, en stiptelyk betaalen. Ondertusschen schynt het, dat de marsch der meêrgemelde zes regimenten naar *Silesië*, noch opgeschort blyft.

Den 5. dezer maant kwam te *Weenen* een buitengewoon courier van *Warschau*, van den Ambassadeur den Graaf van *Walzeck*, met de onverwachte tyding, dat de Koning van *Polen* den eersten dezer aldaar overleden was. 's Anderendaags hielden de Ministers van Staat daarover eene buitengewoone conferentie.

Het Tractaat tot verlenging van den Pasfarowitschen Vrede, is van *Weenen* met eenen courier naar *Konstantinopel* gezonden; zynde het 20. Artykel aldus: *Duret Armistitium hocce & extendatur, favente Deo, ad XXIV. annos, quo annorum numero elapso, vel etiam medio tempore priusquan elabatur; liberum, ad plures annos adhuc prorogare enz.* „ Deze Wapenschorsfing zal duuren, en onder Gods zegen, uit- „ gestrekt worden tot 24. jaaren; dewelke geëindigd zynde, of ook „ in den tusschentyd eêr ze verloopen, het vrystaan zal, dezelve „ met meêr jaaren te verlengen, enz.

POOLEN. NA dat de Koning te *Warschauw* tot bywooning van den Ryksdag was aangekomen, wierdt den 26. January vastgesteld, om denzelven te openen, op welken dag zyn Majesteit op den raad van zyne Medicyns niet by de kerkplechtigheden verscheen, die alvoorens moeten geschieden; hebbende hy 's avonds te vooren de Senatoten daarvan doen verwittigen. Hoewel verscheiden van dezelven, die reeds de eer gehad hadden, den Koning op te wachten, wel verze-

zekerd meenden te zyn, dat geene gevaarlyke ziekte deze veran- 1733. *Februar.*
dering veroirzaakt hadt, sprak men daar van echter verscheidelyk; en om alle twyfeling diesaangaande weg te neemen, kwamen de meeste Senatoren en Heeren van de Ridderschap, in zyn Majesteits vóórkamer; wanneer hy deed binnen treeden de twee Kroons-Maarschalken, en den Heer *Osarowski*; welke laatsten in de Kamer der Landboden den Staf voert, als Gedeputeerden van het Hertogdom *Sator*, 't welk het eerste is na *Krakau*, alwaar de Landdag geen stant gegrepen heeft. De Koning vermaande deze Heeren, zich altyd yverig voor het gemeene best te toonen, en hy voegde daarby, dat hy naar zyne gezondheit niet zoude luisteren, wanneer het noodig was hen te ondersteunen, alle oogenblikken gereed zynde, om in het kasteel te komen, zo haast als de Landbooden voor den Throon zouden willen verschynen.

De vergadering in het Raport der voornoemde Heeren genoegen neemende, kwam in het kasteel, en vervolgens in de hoofdkerk; van waar de Landboden, na het pleegen van hunne devotie en het verrichten der gewoonlyke plechtigheeden, zich naar hunne kamer begaven: waar in de Heer *Osarowsky* den Staf opvatte, en de aanspraak, als Directeur, deed. Na eenige kleine debatten, welke de Heer *Hurko*, Landbode van het waywoodschap *Witepsk*, deed ontstaan, wilde men verder gaan tot het opneemen der stemmen, om een Maarschalk te verkiezen, doch de Heer *Ogynsky*, Landbode van *Braklaw*, stont toen op, maakte eenige tegenkanting, en ging uit de Kamer, beloovende echter den volgenden morgen weêr te komen; zodat de zitting tot dien dag geadjourneerd wierdt.

Den 27. verscheenen de Heeren, en die van den Adel al vroeg in het Paleis; eenigen van dezelve wierden ter gehoor van den Koning toegelaaten, en ten 11. uuren begaven zy zich alle naar het kasteel. De Landboden in hunne kamer vergaderd zynde, begon men te treden tot de verkiezing van den Maarschalk: Dewyl zulks naar den rang der Gedeputeerden gedaan wierdt verklaarde de Heer *Lubniecky*, Gedeputeerden van *Czernichow*, dat nadien de Wet dicteerde, dat de verkiezing van den Maarschalk op den eersten dag geschieden moest en zulks daags te vooren niet gedaan was, hy tegen al het geen verhandeld zoude worden, protesteerde: waar op hy wegging.

Alle de Leden van de vergadering, wierden zeer verbitterd over zulk een beuzelachtig voorwendsel, en kreegen den tegenspreker zo-

1733. Februar. zodanig by de kleeren, dat hy niet ongescheurd uit de Kamer, en ter naauwernood op zyn Paard geraakte, om in een Klooster te vluchten.

Men vertoonde toen, dat zyn Protest de verkiezing niet stremmen konde en dat het Waywoodschap, waarvan hy één der Landboden was, volgens de Ryksconstitutien, niet meêr dan vier Gedeputeerden, in plaats van zes, die 'er waaren, zenden mogt; en dat men derhalven twee daarvan uitsluiten kon, zonder dat zulks eenig beletsel aan de verkiezing toebragt.

De Heer *Ogynsky*, wilde echter het Protest ondersteunen; maar door zyne Medeleden verzocht zynde den voortgang der verkiezing niet te beletten, beloofde hy het niet te zullen doen, mits dat men, de aangehaalde Rycksconstitutie aan hem vertoonde: Dit geschiedde terstond, en nadat hy daardoor bevreedigd was, ging men voort met het opneemen der stemmen; zodat de Ryksdag die 's namiddags ten één uur gescheurd scheen, 's avonds ten vier uuren op vaste voeten stont, door de verkiezing van den Heer *Ozarowsky* tot Maarschalk, zonder andere tegenkanting, dan van den voorzeiden *Ogynsky* (die zyne stem aan niemand gaf), van den Heer *Hurko* en van twee anderen; welke twee laatsten hunne stemmen aan den Heer *L'Obozny* weigerende, dezelve aan den Starost *Oppaczynsky* (eerste Gedeputeerden van Sendomir) gaven; maar dat veroirzaakte geen hindernis, omdat de meerderheit in deze verkiezing plaats hadt.

Dewyl het reets laat was, en de Koning zich niet in het Kasteel bevondt, kon de nieuwe Maarschalk, zich niet aan het hooft van de Ridderschap in den Senaat begeeven, en deed alleenlyk den gewoonlyken eed: Voorts benoemde men eene Deputatie, om den volgende dag het Rapport der verkiezing van den Maarschalk aan den Koning te doen, en den dag te vraagen, wanneer hy hunne hulde op den Throon geliefde te ontfangen. De Vice-Kancelier, en de kleine Kroons-Maarschalken gingen terstond de boodschap van de nieuwe verkiezing aan zyn Majesteit brengen; en de Maarschalk van den Ryksdag vervolgens in persoon daar ook by gekomen zynde, liet de Koning weeten, dat hy den volgende morgen ten negen uren de Gedeputeerden, die door de Kamer der Landboden benoemd waren, zoude ontfangen.

Den 28. kwamen zy op het gestelde uur, en nadat zy hunne aanspraak

fpraak gedaan hadden, liet de Koning door den Vice-Kancelier aan hen antwoorden, dat, terwyl zyn Majesteit aan hunnen Maarschalk den dag zoude laaten weeten, wanneer hy in den Senaat zoude kunnen komen, zy ondertusschen, volgens de gewoonlyke form der Ryksdagen, zouden voortgaan met het legitimeeren der Landboden, en met de andere zaaken van hun departement; waarna de Gedeputeerden de eere hadden 's Konings hand te kussen. Vóór en na deze audientie gaf zyn Majesteit ook particulier gehoor aan verscheiden Senatoren; en de Gedeputeerden keerden naar hunne kamer. 1733. Februar.

De volgende dagen wierden de vergaderingen gecontinueerd, en hoewel zulks niet geschiedde zonder eenige disputen, wierden dezelve nochtans door de welmeenende met weinig moeite gestild, zodat alles zich tot een gewenschten uitslag schikte; welke op het onverwachtste verydeld wierdt, doordien de Koning welke reets onpasselyk van *Dresden* was vertrokken, by zyne aankomst te *Warschau* het ongeluk hadt gehad zich-zelf aan zyn kwalykgestelden voet zodanig te stooten, dat hy daardoor in flaauwte viel; welke gevolgd wierdt door zo zwaaren inflammatie in den voet, dat zyn Majesteit daaraan den 1. dezer maand, 's morgens tusschen vier en vyf uuren overleed in het 63. Jaar van zynen ouderdom, zynde geboren den 12. May 1670. Hy heeft veele roemenswaardige hoedanigheden bezeten, doch niet zonder vermenging van zulke gebreken, aan welke Vorsten zich meêr dan andere Menschen blootgesteld vinden. Het Lyk is uit het Paleis op het Koninklyk slot gebragt, gebalsemd, en op een Praalbed gelegd. De Ryksdag nu geen verdere Activiteit kunnende hebben, zyn de Landboden vreedsaam gescheiden, en naar huis gekeerd. De Heer *Theodorus Potocki*, Aartsbisschop van *Gnesen*, Primaat van het Koninkryk, heeft in die kwaliteit het bestier der Regeering aanvaard, en met de Senatoren en hooge Amptenaars van de Republyk, verscheiden zaaken wegens de bewaaring der rust, zo binnen als buiten het Ryk, en wegens den tyd der verkiezing van een nieuwen Koning, beraamd; zynde vastgesteld, daar toe een Ryksdag te paard tegen den eersten May aanstaande uit te schryven. De Kroons guarde is reeds uit het Paleis en uit het Kasteel getrokken, en de Primaat heeft overal doen afkondigen, dat men de Duitschers ongemoeid zoude laaten passeeren, op pœne van levensstraf.

DEN

1733. *Februar.*

NEDER-LANDEN.

DEN 30. der voorleden maand, hebben de Staaten Generaal den Hoog-Edelen Heer JOHAN THEODOOR VAN FRIESHEIM, oudste Generaal van de Infantery enz. aangesteld tot Gouverneur van de Stad *s'Hertogenbosch*, en de onderhoorige Forten, in plaats van wylen den Generaal Graaf van *Hompesch*: in wiens plaats den Heer *Jacob Hardemee Palm*, Commandant van het Regiment Dragonders, van den Luitenant-Generaal *du Portail*, door de Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, is aangesteld tot Gouverneur van de Stad *Heusden*. Voorts hebben de hooggemelde Heeren Staaten Generaal den Heer Generaal-Major *Cronstrom*, Commandeur te *Vurne* enz., aangesteld tot Luitenant-Generaal van de Infantery, in plaats van wylen den Baron van *Huffel*.

De Staaten van *Holland* en *West-Vriesland* hebben tegen den 11. Maart een Dank, Vast, en Bededag vastgesteld, waarvan de Uitschryving luidt als volgt:

ERentfeste, Wyze, Voorzienige, Discreete, Lieve, Getrouwe. Als wy aan de éene zyde in overweeginge neemen hoe dat de gemeene staat van ons lieve Vaderland door de Wonderbaare voorzienigheit van Godt Almagtig, by zyne Vryheit en Religie, is staande gebleeven, en boven veele andere weldaden, tegenwoordig 20 Jaaren achtereen genooten heeft een gewenschte Vrede, tot een opmerkelyk bewys van des Heeren oneindige en nooit genoeg te pryzen goedertierenheit, langmoedigheit en verdraagzaamheit: nadien de Inwoonderen des Lands door haare zwaare, hooggaande en steeds aanwassende zonden en ongeregtigheden, zodaniger weldaden zich onwaardig hadden gemaakt; En als wy aan de andere zyde, in achting neemen, dat de Vrede die wy genooten hebben, wel langduurig, maar in verscheiden tyden met veel ongerustheit en bekommeringen, voor nieuwe onlusten en oorlogen is vermengt geweest, en noch weinig gerustheit overlaat, en dat ook Gods slaande hand over ons Vaderland; op verscheiden wyzen gevoeld is, door verloop en verminderinge van Navigatie en Commercie, door zwaare Watervloeden, door ongemeene ziekten en sterfte onder Menschen en Rundvee, en nu laatstelyk door een ongewoone plaage van 't schadelyke Gewormte in Paalen en Houtwerken, die moeten dienen tot bewaaring en beveiliginge van Dyken en Dammen, tegen het geweld der Zee, Hoewel die plaage door Gods goedheit niet zo zwaar is, als eenigzins door ongefundeerde geruchten werdt verspreid: door al het welke den Staat afgemat door de zwaare lasten van voorgaande Oorlogen, als tot geen verhaal kan komen, waaruit niet duister blykt, dat Gods rechtvaardigen toorn over de voorgemelde zonden en ongerechtigheden ontsteeken is, en indien dezelve door oprechte boete en bekeeringe

keeringe niet gebetert worden, ook zwaarder oordeelen te vreezen en te wagten zyn, zo hebben de Heeren Staaten Generaal der vereenigde Nederlanden, na rype deliberatie in dezen tegenwoordigen toestand van tyden en zaken, nodig geagt en goetgevonden, met onze bewilliging, mits dezen uit te schryven een algemeene Dank-Vast- en Bededag over alle de geunieerde Landschappen, steeden, en leeden van dien, tegen Woensdag die weezen zal den elfden van de Maand Maart eerstkomende, om ten zelve dage, in alle de Kerken deezer landen, voor eerst, Godt Almachtig van ganscher herten te loven vóor zyne onverdiende en nooit volpresen goedertierentheit, en voor alle zyne weldaden zo menigvuldig aan ons lieve Vaderland beweezen, in het byzonder ook voor den Vrede, een zo langen tyd, als die van 29 jaaten, door zyne gunste en goedertierenheit genooten. En vervolgens om met eene waare en oprechte erkentenisse en beleidenisse van onze onwaardigheid, en van alle des lands menigvuldige hooggaande en steeds aanwassende zonden en ongerechtigheden, en met een waare en ongeveinsde boetvaardigheit bekeering en afstand van dezelve, ieder van de zyne, ons met alle de Inwoonders des Lands voor God te verootmoedigen, en hem die een vader van ontferminge en van grondelooze barmhertigheit is, ieverig en vuuriglyk te bidden en te smeeken om den geest der bekeeringe, en om de genadige vergeevinge van alle dezelve zonden en ongerechtigheden. Dat het voorts zyne Goddelyke Majesteit behaagen mogten naar zyne groote goedertierentheit den staat van onze lieve Vaderland verder te neemen in zyne kragtige bewaaring en bescherming, den vrede te verlengen, en aan den Staat te laten behouden die onwaardeerbaare panden van vryheit en religie; verder in zyne gunste en onder zynen zegen alle welverdiende plagen genadelyk van het land afwendende, en doende die van het zeegewormte geheel ophouden. Te gelyk ook biddende om de onderstenninge en verlossinge der Protestantsche Kerken, en van de belyders der Euangelische Religie, op zo veele plaatsen alwaar dezelve jammerlyk vervolgt en onderdrukt worden. Alles tot grootmaking van des Heeren allerheiligste naam, voortplantinge en aanwas van de waare gereformeerde Christelyke religie, conservatie van onze diergekogte vryheit, en onzer alles zielen Zaligheit enz.

1733. *Februari.*

MEN heeft byna in alle Landen van *Europa* in het laatste van dezen Winter eene algemeene ziekte van verkoudheit bespeurd, waaraan op verscheiden plaatsen ook veele menschen zyn gesturven. Onder anderen heeft men van *Londen* in deze maand, dat wel het derde gedeelte der Ingezetenen van die groote Stad door de tegenwoordig in zwang gaande Ziektens aangetast zyn; In ééne week waren weder 805. Persoonen meêr dan in de voorgaande gesturven, namelyk 1588, 't geen het grootste getal is, dat men sedert de groote Ziektens van den Jaare 1665. aldaar gehad heeft.

BYZONDERHEDEN.

1733. Februar. Omtrent den Koning van *Polen*, van wiens dood hiervóór gesproken is, wordt het volgende aangemerkt, *Fredrik Augustus*, Koning van *Polen*, en Keurvorst van *Saxen*, is geboren den 12. May 1670, zyn Vader was Keurvorst *Johan George de III*, dewelke den 12. September 1691. stierf; zyne moeder was *Anna Sophia*, eene dochter van *Deenemarken*; na de dood van zyn broeder *Johan George de IV.* in 1694, wierdt hy Keurvorst, en in 1697, tot Koning van *Polen* verkoren: wanneer de *Zweeden* in 1706, in *Saxen* vielen, kwam het daar toe, dat hy van de Kroon afstont, en *Stanislaus Lesczinsky* door 't *Altranstadse* Tractaat op denzelven bevestigt wierdt; doch in 1709, beklom *Augustus* weder den Troon, waar op hy zich tot het einde zyns levens met veel roem, hoewel niet zonder groote wederwaardigheden gehandhaaft heeft: zyne gemalinne was *Christiana Eberhardina*, dochter van den Markgraaf *Christiaan Ernst van Brandenburg Bareuth*, dewelke den 5. September 1727. overleedt, uit welk huwelyk de tegenwoordige Keurvorst *Fredrik August*, den 7. October 1696. is geboren, die in 1712. Roomsch-Katholyk wierdt, en in 1719. trouwde met *Maria Josepha*, Aartshertogin van *Oostenryk*, waar by hy reeds verscheiden Prinsen en Prinsessen gehad heeft. De overleede Monarch is een van de grootste Prinsen van zyn tyd geweest, hebbende van jongs af groote heldendaden verricht, en in zyne jonkheit alle de Hoven van *Europa* bezocht: hy beminde de wetenschappen en de kunsten, en beschermde ze zeer zorgvuldiglyk; en *Saxen* is hem de nuttige oprechting van verscheiden Genootschappen van Geleerden, en van verscheiden Manufacturen schuldig.

Den 3. December voelde men te *Algiers* eene Aardbeving, waardoor eenige huizen geruïneerd, en te *Setfel* tweê dagreizen van daar, aan den zeekant gelegen, 36. huizen en een kasteel ingestort zyn.

Te *Napels* kreeg men in 't begin van January met een expressen uit *Sicilië* tyding dat te *Mont Cibello*, 12. mylen van *Catanea* by helder weêr, een plasregen van Keisteenen van vier en vyf ponden, gedurende twee uuren, was gevallen, waardoor groote ongelukken en schaden van de huizen en schepen daar omtrent in zee geschied zyn.

Te *Odenbach*, een Vlek een half uur van *Meisenheim* aan de *Glan* gelegen, is den 31. January een zwaare brand geweest, waardoor in een half uur tyds 117. Gebouwen en Schuuren met veel vruchten en effecten

aſchieten in de aſche zyn geraakt, en alleenlyk 15. à 16. huizen, nevens de Kerk en het Raadhuis, waar van het dak afgebrand is, blyven ſtaan. 1733. Februar.

Des morgens tusſchen vier en vyf uren ontſtont een vervaarlyke brand by 't hoofd van het Scheepsdok, recht tegen-over den Tour van *London*; de vlam nam zodanig de overhand, dat 13. huizen en 2. ſchepen, die in 't dok lagen, in zeer korten tyd verteerden; en de verſlagenheit veroirzaakte zo veel verwarrings, dat drie luiden tot de brandſpuiten behorende, en drie of vier anderen, daar by geſneuveld zyn.

Den 13. February is in het ſteedje *Gosly*, by *Charleroi*, brand ontſtaan, waar door 40. huizen verteerden.

Men ziet te *Regenſburg* drie Medailles of Gedenkpenningen, wegens het merkwaardig en nooit gehoord Geval der Uittocht van de Evangeliſch-Lutherſche Inwooners van het Aartsbisdom *Saltzburg* om de Religie uit haar Vaderland, ten einde het geheugen daarvan op de Nakomelingen over te brengen.

De eerſte vertoont op de eene zyde het Borſtbeeld van den Koning van *Pruiſſen*, met het Omſchrift: *FRIDERICUS WILHELMUS, Rex Boruſſiæ, Elector. Brandenb.*, door wiens Byſtand de Uittocht der *Saltzburgers* bevorderd, en hen een groote ſtreek Lands tot hunne nieuwe Woonningen aangeweezen is geworden. Op de andere zyde ziet men om hoog een Driehoek met ſtraalen omringd, om aan te toonen, dat dit Geval een byzonder Werk Gods is; daar onder ſtaat een Koninklyk gekroond Vrouwe-Beeld, met het Pruiſſiſch Wapenſchild aan de zyde, als een Werktuig in deze groote Zaak, en voor dat Beeld ſtaan eenige *Saltzburgers* enz. Het Omſchrift is uit Geneſis XII. v. 1. *Gaat in een Land dat ik u wyzen zal.* Onder aan ſtaan de Woorden: *Gedacht. der Saltzburgſche Emigranten* 1732.

De tweede Gedenkpenning verbeeldt op de eene zyde de Uittocht der *Saltzburgers*, met verlaating van hunne Huizen, Koorenſchuuren, Landeryen, Vee; met de bereids ingeoogſte Vruchten, enz. Boven ziet men een Engel, die hen aanwyſt noch verder te moeten trekken, met het Omſchrift uit Geneſ. XII. 1. *Gaat uit uw Vaderland*; onder aan ſtaat: *Laat hier de Goederen.* Op de andere zyde worden vertoond eenige Kerken, uit dewelke een Predikant en eenige geburen daar zynde *Saltzburgers*, de nieuw-aankomende te gemoet

1733. Februari. gaan, wyzende hen op de Kerken en Landen, die voor hen geschikt zyn, met het Omschrift uit Genes. XII. 2. *En gy zult een zegen zyn.* Onder aan staan de Woorden: *God geeft u weder.* 1732.

Op de derde Medaille ziet men een *Saltzburger* zich op zyne knieën voor Christus vernederende, en de Vinger in deszelfs zyde leggende, om hem hulde te doen, waartegen de Zaligmaaker de hand op het Hoofd van dien Man legt, om hem te zegenen; het Omschrift is uit Rom. VIII, 35. *Wie zal ons scheiden.* Op de andere zyde ziet men Christus op den Berg Tabor, en Petrus by Hem, met de Woorden: *Hier is't goed te weezen.* Onder aan het Jaar-getal 1732.

Men ziet brieven uit *Spanje*, welke de uitdryving der Paters' Jesuïten uit het Land van *Paraguay* in *Zuid-America*, nader, en met Omstandigheden bevestigen: 't Is meêr dan 80. Jaaren geleeden, dat de gemelde Paters met het Karacter van Missionarissen in dat groote, vruchtbaare, en ryke Land gekomen zyn; nadat zy zich in *Parana* en *Uranaï*, twee der beste Landstreeken aldaar, vastgemaakt en gezeteld hadden, bedienden zy zich van het prætext van hun Geestelyk Apostelschap met zo goed succes, dat zy zich eindelyk eene despotyke Magt en Regeering over Lyf en Goed, Ziel en Lichaam, der arme blinde Ingezetenen aanmatigden, en Hen als Slaaven en Beesten handelden, zonder eenig hoger Gezag dan het hunne te erkennen; hunne Magt en Hoogmoed gingen zo verre, dat zy den Bisschop en den Gouverneur van de Stad *Assumption*, van dewelke zy, zo in 't geestelyk als waereldlyk, natuurlyker wyze, behoorden af te hangen, door middelen van openbaren Oorlog en Geweld, uit hunne Zetels en Gebied gedreeven, en in tegendeel zich zelven van die Stad en het omleggende Land, meester gemaakt hadden; boven dit alles bemagtigden die Paters ook den Koophandel, en dreven denzelven zonder eenige bepaaling, tot groot nadeel van de Commercie van *La Plata*, *Peru*, enz. Na dat nu de meergemelde Paters op deze wyze een lange reeks van jaaren, als Souvereine Heeren, in *Paraguay* geregeerd hadden, wierdt hunne Dwingelandy aan de Onderdaanen zo onverdraagelyk, dat zy middelen zochten dat Jok af te werpen; de Jesuïten om zich te handhaven, keerden zich tot den Viceroi van *Peru*, en verzochten deszelfs bystand tegen hunne pretense Rebellen; Die Heer gaf ook Ordre eenig Volk uit de nabuurige Plaatsen derwaards te doen trekken, doch met geheim

heim Bevel, om, in plaats van de Paters te onderſteunen, aan de arme verdrukte Ingezeeten de ſterke Hand te bieden, ten einde dat liefdaadig Miſſionaris-Volk met Geweld uit het land te jaagen, zo als dat ook geſchied is. 1733. Februar.

't Is opmerkelyk dat deze goede Paters nergens dan in geweſten daar Gout, zilver of andere ſchatten te haalen zyn, gevonden worden; zynde de rykdommen de waarachtige zeilſteen die hunne harten trekt veel meêr dan Godsdienſt of yver om zielen te winnen of te bekeeren. Ik erinnere my de vaarſen van *Hudibras*, waarin dezelfde gevonden worden.

No Jeſuit *e'er took in hand,*
To plant a Church in barren land;
Nor ever thought it worth his while,
Your Suede *or* Ruſſ *to reconcile.*

Te *Caminiec* heeft een zeker Edelman *Jaoolawsky* zyne eige Dochter, een Meisje van 16. jaaren, voor 60. Poolſche Guldens naar *Turkye* verkocht: Maar de Baſſa van *Chocim* zulks verneemende, heeft niet alleen het Meisje vry laaten overgeeven, maar ook den Vader aan de Poolſche Juſtitie overleveren.

De Dieven hebben in en omtrent het Keulsland heiligſchendiglyk verſcheiden Kerken beſtolen.

In 't eerſt dezer Maand 's nachts tuſſchen Zaturdag en Zondag hebben de Volcurs de Parochiekerk van de Stad en Heerlykheit *Erckelens* opgebroken, en daaruit geſtolen een zilver-vergulde en een koperverguſde Monſtrantz, 5. zilvere Kelken, waar onder drie verguld zyn, een groot zilver Altaar-Kruis, een van zilver gegooten Maria beeld, eene groote en twee kleine zilvere gegoten en vergulde Kroonen, allerhande Medailles van zilver en goud.

Alzo niet lang daarna des nachts uit de Kerk te *Wesling* twee mylen beneden *Bon* een zilvere Monſtrantz en Ciborium, nevens verſcheiden anderen Kerkſieraaden, door eene bende Joodſche Gaauwdieven geſtoolen zyn, en men twee Vrouwlieden van dat tot die veel geſtoolen goed by zich hadden. in de Vryheerſchap *Frechen* gearreſteerd heeft; doet men naar die Jooden die wel met 40 Hoſtien heen en weer zwerven, naauwkeurig onderzoek. Indien deze dieſſtal alleen

1733. Februar. een bestont uit fabryken waarvan niet dagelyks zo veele nieuwe gemaakt wierden, zo zoude het zekerlyk die waaren in prys doen steigeren; doch alzo men zo veele duizenden van deeze laatstgenoemde Koopmanschappen enkelyk door spreeken kan laaten toestellen, en de vereischte kwaliteiten doen hebben, is men voor de duurte van dezelven niet beducht.

Van *Turin* meldt men, dat aldaar gedrukt was een nieuw Relaas van de Executie, die den 25. October laatstleeden was geschied aan *Pietro Nolo*, een zeer ryk man, die 7 Jaaren in Gevankenis hadt gezeeten op eene beschuldiging van zyne eerste Vrouw met vergif omgebragt te hebben: Ondertusschen konde hy daar van niet overtuigd worden, en was byna in volle vryheit onder eene borgtocht van 10000 Ryksdaalders; maar uit vreze dat zyne misdaaden eindelyk mogten waargemaakt worden, liet hy 40 persoonen die dezelve wisten of misschien hem daarin geholpen hadden, ombrengen. Als de Raad nieuwe klagten ten zynen laste over verscheiden moorden gekregen hadt, wierdt hy weêr in een gat geworpen en men dreigde hem te pynigen; maar hy antwoordde dat hy alles zoude zeggen, en bekende 120 moorden die door hem zelf of op zyn bevel geschied zyn; onder anderen dat hy aan zyne vrouw vergif heeft gegeeven; dat hy zyn Zoon, oud 4 jaaren, by het been hadt genoomen, den voet op het andere been gezet, en op deze wyze in twee stukken gescheurd; dat hy een Priester levendig heeft begraaven; dat hy aan een Jongen, die altyd by hem was en alle zyne Misdaden wist, vergif hadt laaten geeven, gelyk ook aan een arm Man, die in zyn Tuin om een almoes gewerkt hadt; dat hy aan een ander hadt bevolen, een zak met steenen naar de Rivier te brengen, en dat terwyl deze arme Man de zak op zyne schouders zoude leggen, hy geordonneerd hadt die aan zyne klederen vast te naaijen, zodat hy de zak van de brug in 't water werpende, door 't gewigt mede genomen wierdt en nooit weêr boven gekomen is, enz. Men gaf hem zes Capucyners, om hem te assisteeren; en hy verzocht de permissie om te testeeren, 't geen hem toegestaan wierdt. Hy liet verzoeken of hy op zyne kosten in den rouw mogt kleeden de Lichte Paarden, de Arquebusiers, de Sbirris, en zelfs den Scherprechter, en hy wilde van zyne 8 Lakyen met brandende Flambouwen verzeld zyn: hy liet de Straaten die hy moest passeeren, met zwart laken beleggen, en wilde ook veele Flambouwen

wen hebben op het Schavot 't welk in den rouw was, en waarop men een nieuw blok hadt gebragt: hy wierdt geleid door de Guarde Arquebusiers door de Lichte paarden alle te voet, en met dubbeld schietgeweer voorzien, en door alle de Sbirrys met snaphaanen; en zelfs hadt de Scherprechter twee Pistoolen. Een Capucyner vermaande het volk, om voor dezen ongelukkigen te bidden, die op 't plein gekomen zynde, en het Schavot ziende, stil bleef staan, en aan de Paters zeide, dat hy niet wist of hy een leetweezen over zyne zonden hadt, en dat hy bedroefd was, van 'er geen te hebben. Op het Schavot gekomen zynde, riep hy met eene beevende stemme uit, dat het volk voor hem mogt bidden, en een exempel daar aan neemen, ter oirzaake dat hy zich op zyne Goederen en zyne Vrienden vertrouwende, tot dit droevig einde was gekomen: Maar deze woorden wierden niet dan door zeer weinig Persoonen gehoord ter oirzaake van het gedruis en zyne ontsteltenis; en de Scherprechter hem het hoofd op het blok hebbende laaten leggen, sloeg het zelve af tot een algemeen genoegen. 1733. Maart.

MAART.

WY zullen, om de gewoone orde te volgen, den Leezer met het begin dezer Maand mededeelen het vervolg der handelingen van het Groot-Brittannische Parlement. GROOT-BRITTANNIE.

Den 27. February wierdt aan het Lagerhuis overgeleverd de verzochte lyst van de Penningen, die'er in de Exchequer waren van het Product van het zinkend Fonds, waarvan het Parlement kan disponeeren; en de Controlleur van de Hof houding des Konings, rapporteerende, dat het Adres van verleden dingsdag (waarby zyn Majesteit verzocht wierdt, te ordonneeren, om aan het Huis open te leggen de Berichten van zyn Majesteits Commissarissen in *Spanje*, met alle

1733. Maart. alle de brieven en papieren diemangaande enz.) aan de Gemeentens bekend te maaken, dat, of schoon de wederzydsche Commissarissen wegens *Groot-Brittannië* en *Spanjen*, achtervolgens het Tractaat van *Sevilië*, hunne Conferentien hadden moeten beginnen binnen 4. Maanden na de uitwisseling der Ratificatien van dat Tractaat, om ze binnen 3. jaaren, na den dag der tekening van het zelve, te eindigen; en of schoon zyn Majesteits Commissarissen tegen den 2. April 1730. bescheiden waaren, de byéénkomst der Commissarissen in *Spanjen*, nochtans door verscheiden onvoorziene toevallen zo lang was uitgesteld, dat men de Conferentien eerst den 23. February 1732 nieuwe styl, begonnen hadt; en dat, dewyl 'er zo veel tyds. verloopen was voor 't openen van hunne Commissien, de twee Kroonen sedert overééngekomen waren, dat de drie jaaren, tot de conferentien der gemelde Commissarissen beraamd, van den 23. February laatstleden, zynde den dag van hunne eerste byéénkomst, gerekend zoude worden; zodat het aan zyn Majesteit onmogelyk was, de nodige bevelen te geeven; om aan de Gemeentens een naauwkeurigen staat van het geen zy by haar Adres begeerden, mede te deelen. Den 2. Maart wierdt de Bill tot vernieuwing van den Artykelbrief, voor de derdemaal geleezen, goedgekeurd, en naar het Hogerhuis gezonden. Men besloot, op een requést van de Koopluiden van *Londen*, wegens de zogenaamde goude *Jacobussen* en *Carolussen*, den Koning by Adres te verzoeken, om een Proclamatie te publiceeren, en daarby aan een iegelyk te verbieden, die goude stukken, heele, halven of vierendeelen, by 't getal in betaaling aan te neemen of uit te geeven: mitsgaders de ontfangers daarby te gelasten dezelve geduurende een jaar by 't gewigt aan te neemen, tegen 4. ponden 1. schelling de Once Troisch, enz. en men examineerde in eene groote Committé de Bil tot verlenging van den tyd, waarin *John Thomson* zal hebben te verschynen, om de boeken en de effecten van de Liefdaadige Corporatien over te geeven en aan te wyzen: zullende van alle de effecten, waarvan hy aanwyzing zal doen, eene zeekere portie aan hem toegestaan worden. De Pairs lazen voor de eerstemaal de Mout-bil, en die ten behoeve van de geenen, die verzuimd hebben den vereischten eed te doen tot het bekleeden van hunne Ampten. Den 3. lazen zy dezelve voor de tweedemaal, en stelden ze aan eene Committé tegen den volgenden dag; en zy lazen mede voor de eerstemaal die tot vernieuwing van den Artykel-brief. De Gemeentens

tens verschoven de opleezing der naamen van de presente Leden den volgende Dingsdag; en zy ordonneerden, dat de Secretaris van de Maatschappy der Yorkbuildings, in arrest zou worden genomen onder de bewaaring van den Sergeant der wapenen; omdat hy de bevelen van de Committé tot onderzoek der zaaken van die Maatschappy, om zekere boeken en papieren aan dezelve over te leveren, niet nagekomen is, maar ze by den Gouverneur gebragt heeft. Noch besloten de Gemeentens, den Koning by Addres te verzoeken, aan hen te doen overleveren de copyen van alle de Tractaten, Conventien, Accoorden, enz. door of tusschen de Kroonen van *Groot-Brittannië* en *Spanje*, sedert het Tractaat van *Sevilië*, gemaakt om de plunderingen in *America* te beletten; en zy ordonneerden, een Bill in te brengen tot staaving van eene Acte van het negende jaar der regeering van Koningin *Anna*, om de vryheit der Parlementen, door het beter qualificeeren der Leden van het Lagerhuis te verzekeren; zynde die Bil in 't voorleeden jaar na de derde leezing verworpen geweest. De Pairs de Bill tot vernieuwing van den Artykelbrief voor de eerstemaal geleezen hebbende, ordonneerde de tweede leezing daarvan tegen aanstaande dingsdag. Den 4. wierdt door de Gemeentens voor de derdemaal geleezen, goedgekeurd; gepasseerd en naar het Hogerhuis gezonden de Bill om de pensioentrekkers buiten het Lagerhuis te sluiten. Vervolgens tradt men in eene groote Committé, om den staat van de Commercie der Engelsche Suiker-colonien in *America*, in overweeging te neemen; en men resolveerde, dat men de suiker van het gewas en product der gemelde Colonie, niet in *Yerland*, maar alleen in *Groot-Brittannië* zal moogen inbrengen; dat al de vreemde suiker in die Plantagien ingevoerd wordende, met 4. schellingen ten honderd, het gallon (zynde 2 stoop) vreemd syroop met 6. p., en het gallon vreemd Rum met 9. p. zal worden belast; en dat alle de rechten op de suiker, uit de meergemelde Colonien in *Groot-Brittannië* komende, zullen worden gerestitueerd, wanneer ze buiten het Koninkryk gevoerd wordt. Den 5. approbeerden zy die Resolutie, en ordonneerden een Bill daar van in te brengen: De Controlleur van de Hofhouding des Konings, deedt verslag dat zyn Majesteit hem gelast hadt, aan hen te zeggen, dat hy de ordres by hun bovengemeld Addres verzocht, geeven zoude; daar na lazen zy voor de eerstemaal de Bill tot verzekering van de 1733. Maart

1733. Maart. vryheit der Parlementen, en ordonneerden, de tweede leezing daar van te doen, en ze te laaten drukken. Dien middag ten twee uren kwam de Koning met de gewoone plechtigheit, in 't Hogerhuis, en de Gemeentens aldaar ontboden zynde, gaf hy zyn Consent tot de Moutbill, tot die om den tyd te verlengen, waar in *John Thompson* zal hebben te verschynen tot het overgeeven der boeken en het aanwyzen der effecten van de Liefdadige Corporatie, enz. en tot twee particuliere bills. Den 6. lazen de Pairs voor de eerstemaal de Bill, om die geenen die Pensioenen, enz. van het Hof trekken, buiten het Lagerhuis te sluiten; en na verscheide debatten gevraagd zynde, of de tweede Leezing daar van zou worden gedaan, wierdt zulks met 68. tegen 25. stemmen afgekeurd, en de Bil verworpen, waar na zy zich adjourneerden tot Maandag den 9. De geenen die voor de bil spraken, zeiden onder anderen, dat het voor de Gemeentens eene eer was, dezelve zo dikwils te passeeren, en datze insgelyks tot roem zoude strekken voor de Pairs, indien zy ze mede passeerden; dat zy allenlyk diende, om de Wetten dien aangaande onder de voorige Regeeringen gemaakt, te staven; en dat indien daar in eenige harde uitdrukkingen mogten zyn, dezelve in een Committé zouden kunnen worden veranderd. Maar de geenen, die tegen de Bill waren, vertoonden, dat het voor de Leden van het Lagerhuis zeer hard zoude zyn, dat zy alleen by de Bill onbekwaam wierden gemaakt, om eenige begunstiging van de Kroon te ontfangen, of schoon hunne diensten zeer groot mogten zyn; dat het geen eer was, het Hof zodanig te bepaalen; en dat indien dezelve eenige benyders mogten hebben, het geene anderen konden zyn dan vyanden van de tegenwoordige Regeering, enz. De Gemeentens besloten in een Committé over de onderstandgelden, dat de belasting op de landeryen, huizen, pensioenen, enz. zal bestaan in eene schelling van het pond sterlings in *Engeland*, en in *Schotland* naar proportie; en dat men ook daartoe 500000 ponden sterlings van het geld, geprovenieerd van het overschot van het zinkende Fonds, zoude uitschieten en applieeeren, behalven het geene men gebruikt heeft gehadt, tot betaalinge van een millioen, om de nationale schulden daardoor te ontlasten, conform aan eene Acte van de laatste Zittinge van het Parlement, waar op zy zich mede tot den 9. adjourneerden. Op dien dag hebben de Gemeentens de resolutien Vrydag in eene groote Committé genomen

we-

wegens de 500000 ponden sterlings, te heffen uit het overschot van het Zinkend-Fonds, en wegens de Belasting van eene schelling per pond sterlings van de Landeryen enz. goedgekeurd, en geordonneerd een Bil daarvan intebrengen, met een Clausul om de kosten en de vermindering by het smelten enz. van de goude Munt *Jacobus* en *Carolus* genaamd, goed te maken. Voorts hebben de Koopliedenin Diamanten een Requeſt aan de Gemeentens gepresenteerd, dat geleezen en aan eene Committé overgegeeven wierdt. Den 10. hebben de Gemeentens geordonneerd dat geen van de Leden zonder permissie van 't Huis uit *Londen* zou mogen vertrekken, en de Spreeker wierdt gelast, circulaire Brieven aan alle de Sherifs der Graafschappen te schryven, om de Leden van 't Huis te sommeeren in het zelve te verschynen, zynde de uptelling weder veertien dagen uitgesteld. De Pairs hebben toen de Bill van de Muitelingen voor de tweedemaal geleezen, en de Leden wierden gesommeerd tegen den 12. Den 17. waren de Pairs in eene Committé over de Bill tot het straffen van muitery en desertie. Men stelde voor, van eene verandering daarin te maaken, en te stellen dat het getal van de Troupen, in de Bill gespecificeerd, niet grooter dan 12000 man zoude zyn. Hier over ontstonden zwaare debatten; maar eindelyk wierdt het voorstel met 103. stemmen tegen 39. (de Procuratien daar onder gerekend) verworpen. Vervolgens wierdt het Huis in eene Committé over de voornoemde Bill gesteld, dewelke geresumeerd zynde, zonder eenige verandering goedgekeurd wierdt, en de Lord *Delawar* deedt het raport. Den 18. lazen de Pairs verscheiden particuliere Bils. De Gemeentens lazen voor de tweedemaal, en stelden aan eene Committé, de Bill tot het krachtiger beletten van frivole en vexerende Arresten, nevens die wegens de Tol-vrye in- en uit-voer van Diamanten, Paarlen, enz. Men besloot, dat het Huis over acht dagen in een groot Committé zoude gaan, om te delibereren over de bekwaamste middelen tot het beter verzekeren en vermeerderen van de rechten en revenuen, die reets op de Tabak en Wynen gelegd en betaald moeten worden; en men ordonneerde, dat de Commissarissen van de Costumen voor 't Huis zouden openleggen, een particulier bericht van de fraudes die wegens den clandestine in- en uitvoer van Wynen en Tabak; ook waar en in wat haven of plaats; sedert Kermis 1723. tot hunne kennis zyn gekomen, met de Procedures die daar over zyn gehouden.

1733. Maart.

1733. Maart. Den 19. lazen de Pairs voor de derdemaal en passeerden de Muitery-Bil zonder verandering. De Gemeentens ontfingen een Request, van de Koopluiden die op de Noorder-Colonien handelen, biddende dat zy door haar Advokaaten tegen de Bill tot het beter verzekeren van de Commercie der Suiker-Colonien mogten gehoord worden: na eenige debatten wierdt 'er voorgesteld, of het Request zoude gelezen worden; maar zulks wierdt met 140. tegen 112. stemmen verworpen. De tweede leezing van de Bill tot het verder qualificeeren van de Leden wierdt tot maandag uitgesteld. Den 20. nam de Bisschop van *Norwich* sessie in 't Hogerhuis, 't geen zich tot maandag adjourneerde. De Gemeentens in eene groote Committé wegens de buiten 's Lands gemaakte Geesten, namen verscheiden resolutien, gelyk ook over de middelen en wegen tot het heffen van de Onderstandgelden. De Heer *Nathaniel Curzon* deed aan 't Huis der Gemeentens raport van de resolutien van het Committé, 't geen aangesteld is om de diverse abuisen en exactien der Ecclesiastike Hoven in overweeging te neemen; de zes eerste resolutien wierden goedgekeurd, en men ordonneerde een Bill daar van in te brengen: ten opzigte van het zevende en laatste Artykel wegens de clandestine Huuwlyken, resolveerde men, donderdag in eene groote Committé te overwegen de Artikelen van een Bill, om de wetten tot het beletten van zodanige huwelyken krachtiger te maaken. Vervolgens nam het Huis in een Committé in verdere overweeging de Middelen tot het aanmoedigen van het maaken en uitvoeren van binnen 's lands gemaakte Geesten die van Brittische Graanen gedistilleerd zyn; en men resolveerde, dat de diversche en respective subsidien en rechten die nu van de in het Koninkryk ingebragte Brandewynen en Geesten (behalven uit zyn Majesteits Colonien in *America* betaald werden, van en na den 5. July zullen ophouden en eindigen; en dat in de plaats van deze ophoudende subsidien en rechten; andere aan zyn Majesteit zullen werden toegestaan, welke in 't geheel zullen beloopen vyf Schellingen per Gallon op alle van vreemde Plaatsen ingebragte Brandewynen en Geesten, behalven de zulke die van 't gewasch en Manufactury van zyn Majesteits Plantages in *America* zullen zyn. Men resolveerde insgelyks in eene groote Committé over de middelen tot het heffen van de Onderstandgelden, dat de 33148 ponden 6. schelling één en een halve Pence, die van de vorige achterstallen van

Land-

Landtaxen in de Exchequer noch overschieten, tot het heffen van het onderstand voor 't jaar 1733. zullen werden geappliceerd. Den 23. las het Huis voor de tweedemaal en stelde tegen den 26 aan een Committé de Bill tot het verhinderen van de Infame practyk der Actie-handelaars; als ook tegen vrydag die tot het beter verzekeren en aanmoedigen van de Commercie der Suiker-Colonien in *America*: Men ordonneerde, voor 't Huis open te leggen een staat van al 't geen wegens de verkooping der Landeryen op 't Eiland *St. Christoffel* voorgevallen is, zedert het laatste bericht. Het raport van de resolutien wegens het maaken en uitvoeren van binnenlandsche Geesten wierdt goedgekeurd, en men beval een Bill daar van in te brengen. Den 24. wierdt de Bill tot het dempen van de Fleet-dyk voor de eerstemaal geleezen: die tot het beter qualificeren van de Leden van 't Huis wierdt voor de tweedemaal geleezen, en tegen vrydag aan een Committé gesteld; en die tot het Tolvry inbrengen en uitvoeren van Diamanten, wierdt voor de derdemaal geleezen en goedgekeurd; de Controlleur boodt aan 't Huis der Gemeentens Copy aan van de *Cedula* of Ordre van den Koning van *Spanje*, aan deszelfs Gouverneurs in *West-Indië* aangaande de Spaansche Commissievaarders, gedagtekend *Sevilië* den 18. January 1732. nieuwestyl, als mede Copy van eene Declaratie, getekend by de Groot-Brittannische en Spaansche Ministers, wegens de geweldige roveryen door de Spanjaarden in de *West-Indië* gedaan, gedagtekend te *Sevilië* den 8. February, 1732. nieuwestyl. Vervolgens geschiedde de opleezing van de naamen der Leden. De Pairs lazen verscheiden Bills, en adjourneerden zich tot den 26. Den 25. hebben de Gemeentens de Bill wegens de vrye in- en uit-voer van Diamanten enz. voor de derdemaal geleezen, gepasseerd, en aan de Pairs gezonden. Het Huis in Committé getreden zynde over de bekwaamste Middelen, om de rechten en inkomsten van Tabak en Wyn beter te verzekeren en vermeerderen, wierdt na groote Debatten, welke tot middernacht duurden, met meerderheit van 265. tegen 204. stemmen besloten, dat de subsidie en additioneele Rechten op de Tabak uit de Engelsche Plantagien ingebragt wordende, toegestaan by eene Acte in het twaalfde Jaar der Regeering van Koning *Karel II*, en de belasting op dezelve toegestaan by eene Acte van *Jacobus II*, als ook het ééne derde gedeelte van subsidie daar op toegestaan by eene Acte van het tweede jaar van 1733. *Maart.*

1733. Maart. de Koninginne *Anna*, beloopende in 't geheel vyf en een derde Stuiver per pond, op verscheiden tyden van jaaren in de voornoemde Actens gemeld, welke sedert gecontinueerd en een altoosduurend onderwerp van Redemptie by 't Parlement gemaakt zyn, na den 5. July 1733. zullen ophouden, en dat in plaats van de gemelde rechten zal toegestaan worden een binnenlands recht van vier stuivers per pond van alle Tabak uit de Engelsche Plantagien ingebragt wordende, om betaald te worden vóór dat de Tabak uit de Pakhuizen wordt gebragt, wyders dat deze binnenlandsche Rechten op Tabak besteed zullen worden tot gelyk gebruik, als de Rechten welke, zo als voorsz. is, staan op te houden, besteed zyn geworden.

De Ridder *Robert Walpole* opende de propositie tot het inbrengen van een Bill, om een Accyns op den Tabak te leggen, met eene aanspraak om die Propositie aan te pryzen, waar omtrent hy door den Ridder *William Young*, en anderen, ondersteund wierdt. In tegendeel deden de Heeren *Pulteni*, *Wyndham*, *Shippen*, *Paul Mathuen*, als mede de Heeren *Perry* en *Bernard*, Gedeputeerden van *Londen*, en anderen, ook Harangues, om dat werk te dwarsbomen. De Prins van *Wales*, de Ambassadeur van *Spanje*, en de meeste andere Ambassadeurs en uitheemsche Ministers bevonden zich in 't Huis der Gemeentens, om de debatten te hooren. Te *Whitehal* stonden Detachementen van de Guardes te paard en te voet gereed, als mede de Constabels en Bedellen van de Stad *Londen* en de vryheit van *Westmunster*, om in geval van tumult en wanordres dezelve te stuiten en den Vrede te behoeden.

De zaak van de Tollen op den Wyn wierdt tot den 15. April uitgesteld. Vervolgens besloot het Huis den Koning by Adres te verzoeken, dat zyn Majesteit geliefde ordre te geven tot het bouwen van een grooter, ruimer, en gemakkelyker gebouw tot de receptie van 't Parlement.

Den 27. heeft het Committé rapport gedaan van het gewigtig besluit genomen over de verandering der rechten op de Tabak; daar ontstonden weder zwaare debatten, welke tot na middernacht duurden, wanneer met meerderheit van 249. tegen 189. stemmen besloten wierdt, een Bill in te brengen ingevolge 't besluit in eene groote Committé genomen, te weeten, dat de tot nu toe geheven subsidien, additioneele Rechten en Imposten op de Tabak, beloopende

de in alles vyf pence, en een derde Penny per pond, na *St. Jan* aanstaande ouden styl zullen ophouden en eindigen, en dat in plaats van dien aan zyn Majesteit toegestaan zal worden een binnenlands recht van vier pence per pond van alle den Tabak uit de Britsche Plantagien ingebragt wordende, om betaald te worden vóór dat de Tabak uit het Pakhuis wordt gebracht. 1733. *Maart.*

De zaak wegens den Accys op Wyn, Tabak, enz. maakt zeer veel bewegings, en is sedert eenigen tyd, byna het éénige onderwerp waarover men in alle byéénkomsten spreekt.

Op het Festein onlangs in de Goudsmits-Hal gehouden, zyn verscheiden gezondheden gedronken, in 't byzonder van den Lord *Carteret*, *William*, *Poultenei*, enz.; en in het ronde, dat de Accyswetten niet mogen uitgebreid worden; dat de wetten in wezen mogen verbeterd worden; dat de Auteurs van het nieuwe ontwerp niets mogen uitrechten. Daar is een brief in één der Hof-papieren uitgekomen, waarin de Autheur onder anderen zegt, *dat alhoewel de Fattie die onder de Regeering van Karel den Isten opstont, de glimpigste schyn voor haare eischen hadt, dezelve echter strekte tot zulk een onheil voor haar verwoest Vaderland, dat het tot een waarschouwing voor den tegenwoordigen tyd moest zyn, zich niet te zeer op den gemeenen Vrede te verlaaten, of eenige ingebeelde grieven te willen herstellen; een spel dat algemeene rampen, en veellicht onherstelbaare na zich kan sleepen.* Ook is 'er een geschrift uitgekomen, genaamd: *Wederlegging van een Parlementsheer aan den Major van de Corporatie, dewelke hem heeft gelast, zich tegen het bewuste Ontwerp aan te kanten*, behelzende zyne reedenen om aan die bevelen niet te gehoorzaamen, in zo verre het hem dunkt dat het gemaakte Ontwerp strekt om de Natie van Taxen te verlichten, als mede tot het waare belang van den Koophandel, en de vermeerdering der Inkomsten zonder eenige nieuwe Impost op iets te stellen, dat den koopman bezwaart, of de consumptie duurder maakt.

Noch is 'er met Authoriteit, een geschrift gedrukt, genaamd: *Brief van een Lid van 't Parlement aan zyne Vrienden op het Land, betreffende de Rechten op Wyn en Tabak.*

Na dat de Autheur vooraf hadt aangetoond, dat het pretense „ Project van een generaale Accyns, en de gevaarlyke gevolgen van „ dien, een louter verdichtsel en hersenschim is van kwalykgezin-

„ den,

1733. Maart.

„ den, welke onophoudelyk bezig zyn diergelyke valsche schrik-
„ ken te verbreiden, gelyk als is geweest het gevaar der Kerke ten
„ tyde van de Koninginne *Anna*; het gevaar van *Gibralter*, onder
„ Koning *George I.* enz.; het gevaar van een algemeenen Oorlog,
„ die echter met een generalen Vrede geëindigd is; het gevaar van de
„ Drukpers, enz. zegt de Autheur verder onder anderen: Gelyk
„ eensdeels de belastingen volstrekt noodzakelyk zyn tot het welzyn
„ van alle Regeeringen, zo is het anderdeels de plicht van de Wet-
„ geevende Magt, zorg te draagen, dat die belastingen op de ge-
„ makkelykste wyze op welke het geschieden kan, en met de mo-
„ gelykste gelyk- en algemeenheit opgelegd en ingevorderd worden;
„ met het oogmerk dan om den last der jaarlyksche noodzakelyke
„ subsidien te verlichten, is de Landtax, de zwaarste van alle, by
„ trappen van vier tot op één schelling per pond sterlings gelukkig
„ verminderd geworden: Eene zaak, welke geen Leenhouder in't
„ Koninkryk, weinig jaaren geleden, heeft kunnen hoopen. Om
„ de jaarlyksche noodwendigheden van de Regeering te vinden,
„ om de Interessen van de publyke schulden te betaalen, om een
„ millioen pond sterlings 's jaars tot aflossing van de publyke schul-
„ den te besteeden, en dit alles zonder nieuwe belasting op de Lan-
„ deryen, en zonder eenige nieuwe of additioneele rechten op eeni-
„ ge Koopgoederen te leggen, zulks is eene propositie, 't welke de
„ rype overweeginge van 't Parlement ten uitersten waardig is. On-
„ dertusschen is men verzeekerd dat alle deze oogmerken zullen kun-
„ nen bereikt worden door eene verandering in de tegenwoordige
„ maniere van invordering der twee takken van de publyke inkom-
„ sten of rechten op Wyn en Tabak.

„ Om dat te bewyzen moet men vóóronderstellen, dat by den in-
„ voer en het betaalen der rechten van deze twee soorten van goe-
„ deren groote en monstreuse fraudens begaan worden, en dat de
„ helft, of wel mogelyk geen twee derde gedeeltens van 't geheel
„ betaald wordt. En indien iemand deze waarheit in twyfel zou
„ willen trekken, zal het niet zwaar zyn, dezelve met genoegzaa-
„ me preuves aan te toonen. Vervolgens moet men op deze on-
„ twistbaare gronden maar onderzoeken de vraagen: „ *Of het recht*
„ *is, die snoode bedriegeryen te laaten gaan, zo als zy bedreven wor-*
„ *den; of de geproponeerde methode van een Accyns, een krachtdadig*

„ *mid-*

„ *middel daar tegen is, en zo ja, of dat middel dan kwaader is, dan* 1783.
„ *het kwaad zelve.* *Maart.*

„ Wat het eerste aangaat, 't is onmogelyk om te gelooven, dat „ in dezen tyd van Reformatie geen gelyken yver getoond zal wor„ den tegen die geenen welke het gansche Lichaam van 't Volk op „ zo openbaare en notoire wyze bedriegen, als men getoond heeft, „ tegen de geenen welke schuldig bevonden zyn aan gelyke misda„ den tegen particuliere Gemeenschappen of Persoonen. Dit is dan „ een geval dat hervorming vereischt, 't en waare iemand zo roe„ keloos wilde zyn om te zeggen, dat de Kroon en het gemeen te „ bedriegen een konstery is daar geen arg of kwaad in is, en dat „ de verbreeking, schending of verydeling van een Tolhuiseed geene „ myneedigheit is.

„ Zo dra het volk van *Groot-Brittannië*, dat alleen van deze be„ driegeryen verlies moet lyden, daarvan onderrecht en overtuigd „ zal wezen, zal het zelve niet langer omtrent vyf hondert duizent „ ponden sterlings 's jaars zo trouwhertig willen contribueeren tot „ zyn eigen kwaad en zonder zyn minste voordeel, en in tegendeel „ enkel en alleen om te verryken eenige weinigen onder hen, zynde „ de Tabak-smokkelaars en de Wynbrouwers, welke vermeetel ge„ noeg zyn zich-zelve in deze gelegenheit *het Volk* te noemen. Dus „ kan men verzekerd zyn dat het Volk niet zal willen, dat deze „ misbedryven behooren gecontinueerd of gedoogd te worden.

„ Omtrent de tweede Vraag, *of de voorgestelde Methode een kracht„ dadig Middel zal weezen?* zal daar niet veel tegen te zeggen val„ len; men behoeft alleenlyk onderrecht te zyn van een wezentlyk „ Exempel van gelyke Natuur: de Rechten op Thee, Koffy en „ Chocolaat, welke te vooren mede aan de Tol-Comptoiren be„ taald wierden, zyn nu sedert acht Jaaren by wegen van Accyns „ ingevorderd geworden; uitgezonderd eene kleine Reservatie van „ inkomend Recht. Nu blykt het, dat in deze laatste acht Jaaren „ verre boven een Millioen Ponden Sterlings in de Exchequer of het „ Tresoor van de Kroon meêr betaald zyn geworden, dan in de on„ middelyk voorgaande acht Jaaren, niettegenstaande de groote me„ nigte van Thee, welke ter sluik is ingebragt, en onaangezien de „ groote menigte van die Waaren, welke noch in het Oostindisch „ Pakhuis zyn leggende, waarvan de Accyns niet betaald wordt

S „ dan

1733. *Maart.*

„ dan na de publyke Verkooping, dewelke uitgesteld is geworden „ ter oirzaake van de groote Invoer van Thee in andere Landen van „ *Europa*. Hier uit volgt dat van de Rechten dezer drie Goederen „ alleen, een millioen meêr van de publyke schulden afgelost is dan „ 'er afgelost geworden zoude zyn, indien deze verandering in de „ wyze van inzameling dezer inkomsten niet was gemaakt gewor- „ den; of 'er eenige ongevoegelykheit uit deze verandering ontstaan „ is, en of dezelve, indien zy zo mogt weezen, niet zeer gering „ is in vergelyking van het vaste Voordeel, dat daarvan voor het „ publyk is voortgekomen, wordt aan de overweeging van onpar- „ tydige Persoonen overgelaaten.

„ Na dat nu dus aangetoond is geworden, 1. dat het een onver- „ draaglyke bezwaarnis is, deze verfoeijelyke misbedryven en be- „ drog langer ongestraft te laaten doorgaan; en 2. dat de voorge- „ stelde Methode van Accys naar alle menschelyke waarschynlykheit „ een middel tegen dat kwaad zal weezen, blyft noch over de Vraag „ of dat middel kwaader zal zyn dan het kwaad zelve? Om deze „ vraag te beantwoorden, doet de Autheur niet anders dan eene we- „ derlegging van de drie objectien, welke tegen deze Accyns-Pro- „ positien gemaakt zyn, te weeten, dat die verandering nadeelig „ zoude weezen aan den Koophandel en lastig voor den Koopman; „ dat dezelve smadelyk was voor de Engelsche Vryheit, en dat het „ getal van Officieren en Bedienden daardoor zeer vermeerderd zou- „ de worden.

„ Na alle deze tegenwerpingen wel onderzocht, nadrukkelyk „ wederlegd, en de lichtvaardigheit daarvan aangetoond te hebben, „ voegt 'er de Autheur noch by, dat hem niets heeft toegescheenen „ een sterker blyk van de grootheit en uitgestrektheit van deze be- „ driegeryen te weezen, dan de hevigheit van deze tegenkantingen, „ dewelke alhoewel alleen door particuliere persoonen voortgebragt „ en onderhouden, echter door middel van uitdrukkingen, met den „ Styl van 't Volk overéénkomende, eene menigte van dezelve in „ verwarring hebben gebragt, zodat sommigen groot geschreeuw „ hebben gemaakt over ééne zaak, anderen over eene andere, en de „ meesten zonder te weten waar over zy zo schreeuwen; doch *De-* „ *metrius* de Zilversmit met alle zyn Ambachts-volk zoude nooit een „ Oproer onder de Ephesers hebben kunnen verwekken, indien hy

„ klag-

„ klagten over 't gevaar van hunne particuliere winst gedaan hadt: de „ Religie van zyn Vaderland was het, waarvan hy zich bediende „ als van een werktuig om zyne eige zaak en voordeelen in Veilig„ heit te stellen: de vryheit is de *Diana* van de Engelsche Natie, „ dewelke zy met reden even als een Afgod eeren; deze vryheit is „ dan het woord, 't welk dezen, die de verandering vreezen, ge„ bruiken, om de oogen van 't Volk te verblinden, en by de neus „ om te leiden, om te beletten, dat het hunne bedriegeryen niet „ onderzoeke enz. 1733. Maart.

„ Ik zal u, myn Heer, noch eenig ding vraagen, en dan heb ik „ gedaan: gy, die de geheele rechten van Wyn en Tabak betaalt, „ wenscht gy wel dat dezelve in handen komen van den bedriege„ lyken Tabakskooper of in die van den snooden Wynbrouwer? of „ wilt gy liever, dat zy aan 't gemeen en ten voordeele van 't ge„ meen betaald worden? vermits van het Antwoord van dien de „ winst of het verlies van 4. à 500000. pond sterling 's jaars afhan„ gen, van hoe grooten gewigt is het, ernstig daarop geantwoord „ te hebben? dit is, myn Heer, het eenig en wezentlyk verschil, „ en uit de veelerhande konstenaryen, die men in 't werk gesteld „ heeft, om de waare gesteltheit van de zaak te verbergen en ver„ mommen, zult gy oordeelen, wat groote poogingen men heeft „ aangewend om u te bedriegen, en hoe schadelyk en nadeelig zo„ danige misleidingen en bedrog aan den welstant van 't Parlement „ zouden kunnen weezen.

VAN *Parys* heeft men dat de Raad des Konings een Arrest heeft gegeeven, waarby verboden wordt een boek genaamd, *Elenchus Privilegiorum Regularium, tam mendicantium quam non mendicantium maxime Cisterciensium*, &c. *Congestus a F. Raphaële Kondig*, &c. *Coloniæ Munatianæ, apud Thurnisios Fratres anno* 1729. & *Parerga*. VRANKRYK.

De Advokaaten des Konings hebben heden binnen gestaan, en Mr. *Armand Jerôme Bignon*, Advokaat van den gemelden Heer Koning, het woord voerende, hebben gezegd: Myne Heeren, *Men gaf ons den laatsten dag in uwe audientie het boek, dat gy in onze handen ziet. Het is in't Jaar* 1729. *zonder privilegie te* Lions *gedrukt. Men geeft daarin aan die Stad den naam van* Colonia Munitiana, *het welke die niet is onder welken zy gewoonelyk bekend is.*

1733. Maart. *Hoe verwonderlyk het ook zy, dat Boekverkoopers in* Vrankryk *durven onderneemen het drukken van een boek, zonder door de gewoone formaliteiten, zoo rechtvaardiglyk ingevoerd, gematigd te zyn, zoo is het noch meêr te verwonderen, dat een geestelyk persoon, in 't Koninkryk woonende, op zulk eene buitengewoone wyze afwykt van de fondamenteele grondregelen van de leere der Gallicaansche Kerk; doch 't geen ons noch verbaazender toeschynt, is, dat men aan 't hoofd van een werk van die natuur, ziet de goedkeuring en het verlof om te drukken, verleend door den Abt generaal der* Cistercienzen.

Men zou uwe audientie misbruiken, als men zich in lange redenvoeringen uitliet, over de propositien, die u voorgesteld zyn; zy zyn op verscheiden plaatsen door 't geheele werk herhaald, en voornamelyk aan 't einde, in eene kleine verhandeling, die van 't overige van 't boek afgescheiden, en waaraan men den afzonderlyken tytel gegeeven heeft van Parerga ex Theologiâ speculativâ, dat is: *Byvoegzel uit de bespiegelende Godgeleertheit. Gy zult onder anderen, myne Heeren, in 't werk zelve vinden.* pag. 12. Papa utitur plenitudine potestatis suæ, & alii Prælati Ecclesiastici suam quam habent potestatem, habent immediaté à Papa, dat is: *De Paus heeft in zich-zelf de volheit van de magt, en de magt, welke de andere kerkelyke Prelaten hebben, ontfangen zy onmiddelyk van den Paus.*

Pag. 13. Christus concessit potestatem jurisdictionis per claves Ecclesiæ, soli Petro: adeoque potestatem jurisdictionis soli Petro immediate commisit, & per Petrum, aut ejus Successorem Episcopis. Unde potest Episcopos à se institutos, electos & confirmatos deponere, & potestatem jurisdictionis per electionem & confirmationem illis concessam, auferre ab illis.

Jesus Christus *heeft door middel van de sleutels der Kerk de magt van 't rechtsgebied gegeeven, doch hy heeft de sleutels aan niemand anders gegeeven dan aan* Petrus *alleen, hy heeft onmiddelyk de magt van 't rechtsgebied aan* Petrus *alleen opgedragen, en door* Petrus *of zynen opvolger aan de Bisschoppen, door hem aangesteld, verkoren en bevestigd, en hy kan de magt van 't rechtsgebied ontneemen, door de verkiezing en de bevestiging aan hen gegeeven.*

Pag. 17. Neque etiam Concilium Generale potestatem habet immediate à Christo, sed à Papà, & separatum à Papà non annuente vel

vel influente, poteſt errare, ejusque decreta non confirmata nullam veritatem, quoad fidem & mores, ſtabilire posſent, quia autoritas Concilii non procedit ab autoritate Epiſcoporum, quia ſicut unus illorum ſic ſinguli errare posſunt; ſed ab autoritate Papæ univerſaliter convocante & approbante concilium Generale. 1733 Maart

Het algemeen Concilie heeft geene magt onmiddelyk van Jeſus Christus, *maar van den Paus, van den Paus afgezonderd zynde, kan het dwaalen, en zyne beſluiten, niet bekragtigd, kunnen geene waarheit vastſtellen omtrent het geloove en de zeden; omdat het gezag van het Concilie niet ontſtaat uit het gezag der Bisſchoppen, dewyl, gelyk één van hen kan dwaalen, zy alle dwaalen kunnen, maar van het gezag van den Paus die 't algemeen Concilie beroept en goedkeurt.*

En in het byvoegſel pag. 7. Solus divus Petrus, ejusque legitime Succesſores Romani Pontifices, à Chriſto Domino obtinuerunt primatum & regimen monarchicum in Eccleſiâ militante. Autoritas Summi Pontificis in definiendis & declarandis rebus fidei, in ferendis ſententiis & legibus pro tota Eccleſiâ, tam intra quam extra Concilium eſt infaillibilis, hocque eſt de fide.

A Concilio etiam œcumenico licita eſt appellatio ad Papam, ſed à Papa ad Concilium Generale non licet appellare.

Sint Pieter *alleen, en de Roomſche Pauzen, zyne wettige opvolgers, hebben van* Jeſus Christus *verkregen de opperhoofdigheit en de monarchale heerſchappy in de ſtrydende Kerk. Het gezag van den Opper-Priester beſlechtende en verklaarende in zaaken des geloofs, vonnisſen uitſpreken, en wetten geevende voor de ganſche Kerke, zo ſtaande als buiten het Concilie, is onfeilbaar. En zulks is een artykel des geloofs.*

Het appel van 't algemeen Concilie aan den Paus is wettig, maar het is niet geoorlooft, van den Paus aan 't algemeen Concilie te appelleren.

Deze propoſitien zyn zo menigwerf gedoemd, en zo rechtdraads ſtrydig tegen de dierbaarſte grondregelen van 't Koninkryk, dat men dezelven ſlechts behoeft te leezen en te verſtaan, om te bezeffen, hoe berispelyk zy zyn. Wy oordeelen het dan niet noodzakelyk, dezelven nader te beſtryden; wy zyn verzekerd, dat de enkele leezing van die ſtellingen uwe verontwaardiging zal verwekken, en dat gy de kwaade gevolgen daarvan zult vóórkomen door een arrest, uwen yver, en uwer rechtvaardige geſtrengheit waardig.

Dit is 't geen ons heeft doen beſluiten, myne Heeren, *tot het neemen*

1732. Maart. *van de conclusien, welke wy met het boek in geschrifte laaten,* zy weggegaan zynde:

Gezien het boek getyteld: Elenchus Privilegiorum Regularium tàm mendicantium quàm non mendicantium maximè Cisterciensium, &c. Congestus à P. Raphaële Kondig, &c. Coloniæ Munatianæ apud Thurnisios Fratres anno 1729, *na welk Geschrift een ander volgt, getyteld:* Parerga ex Theologiâ speculativâ: *te zamen met de Conclusien van den Procureur Generaal des Konings. De zaak in overweeging genomen zynde;*

„ DE RAADT beveelt dat het Boek genaamd: *Elenchus Privilegiorum &c.* zal zyn en blyven gesupprimeerd, als vervattende „ stellingen welke strydig zyn met de Rechten van de Kroon, „ met die der Bisschoppen, met de wetten en met de grondregelen „ van het Koninkryk, met de vrydommen van de Gallicaansche „ Kerk, met het gezag der algemeene Concilien, en voornamelyk „ tegen de besluiten der vierde en vyfde zittingen van 't Concilie „ van *Constans*, en tegen die van de 16. zitting van 't Concilie van „ *Basel:* Gebiedt alle de reguliere Oversten van de orde der *Cistercienzen*, zorge te draagen, dat geene van deze stellingen of anderen, strydig met de gronden van 't Koninkryk, in hunne kloosters, direct of indirect, staande gehouden of onderwezen worden: „ Beveelt alle de genen, die exemplaren daarvan hebben, dezelve „ ter griffie van den Raad te brengen, om aldaar gesupprimeerd te „ worden, enz. Gedaan in den Raadt te *Parys* den 17. Maart 1733.

(Getekend)

VERDUG.

Men ziet door dit Arrest van den Raadt hoedanig dezelve, tegenwoordig niet minder dan het Parlement tegen het Roomsche Hof yvert voor de Rechten van de Kroon, en voor de Vryheden der Gallicaansche Kerke: dat al mede aan te merken is als eene vrucht van de heilzaame veréëniging van 't Hof met het Parlement. Daartegen heeft het Parlement door het veroordeelen van eenen Brief tot nadeel der Ministers en inzonderheit van den Kardinaal, eerste Minister, zyne bescheidenheit en tegenzin tegen alle bitterheit doen blyken. Wy zullen den Leezer eerst dien Brief, welke zeer veel gerucht

geruchts gemaakt heeft, en vervolgens het Arrest van 't Parlement tegen denzelven mededeelen. 1733. *Maart.*

Brief van Lodewyk den XIV. *aan* Lodewyk den XV.

Van kleine geruchten ontwaken de Dooden niet, myn Heer, maar evenwel was, om myne rust te stooren, in lang zo veel geruchts niet van node geweest als wel veroirzaakt wordt door de gestaage en algemeene klagten van uw gansch Koninkryk, over de bedriegeryen en geweldtdadige onrechtvaardigheden uwer Staatsdienaren.

Terwyl zy zich uiterlyk aanstellen dat zy u myne Regeering als eene schets voor oogen houden, doen zy u grondregelen opvolgen, welke t'eenemaal strydig zyn met de geene, die myne Regeering zo roemruchtig gemaakt hebben; ook wordt gy om die rede niet geächt van uwe Nabuuren, noch bemind van uwe Onderdaanen.

Deze ongelukkige waarheden blyken, de één door 't innerlyk Bestier des Koninkryks, en de andere door alle de Onderhandelingen die met uitheemsche Vorsten zyn aangegaan, sedert de listige verplaatsing van myn Heer den Hartog.

Van 't Noorden tot het Zuiden was een onweêr ontstaan, 't welk dreigde op den Koning van *Engeland* te vallen; *Fleuri* heeft, om dat onweêr te doen verdwynen, overal zeer mildelyk overgroote sommen uitgedeeld.

Ten tyde van den Hartog Regent, en vóór dat de Hemel u mannelyke Erfgenamen gegeeven hadt, zou zulk eene Staatkunde minder te laaken zyn geweest. Maar sedert dit geluk heeft men niet zeer verstandiglyk gehandeld, dat men zich niet bediend heeft van de gelegenheit die zich voordeed, zo niet om een Geslacht te verdryven dat onrechtvaardiglyk den Throon bezit, ten minsten om den Koophandel uwer onderdaanen te herstellen en te verzekeren, en dien van de Engelschen te bepaalen, door welken die aloude vyanden uwer Kroon, byna meesters van 't lot van gansch *Europa* worden.

Fleuri, wel verre van hier aan te arbeiden, heeft liever door het Tractaat van *Sevilië Vrankryk* willen bloot stellen aan eenen onnodigen Oorlog, dan dat hy het Huis van *Hanover* niet zou vestigen op den Throon van *Engeland*, en aan dat Ryk den wyd-uitgebreiden Koophandel overlaten, dien het beweert alleen, met uitsluiting van andere Natien te mogen doen.

Gy en uw Koninkryk zyt reets gewroken over de trouloozе lafhartigheit van uwen Staatsdienaar, indien hy anders niet t'eenemaal ongevoelig is voor de overgroote en openbaare schande die op hem gedaald is, wegens de kleinachting die de Engelschen voor hem betoont hebben, door zich buiten zyn weten met den Keizer te verzoenen.

Schoon deze hoon ook voor een gedeelte op u valt, zoud gy u zulks nochtans als een voorbygaand toeval konnen getroosten, indien die verzoening geene

1733. geene nadeeliger gevolgen in zich hadt, dan 't nadeel dat in dien hoon zelf
Maart. steekt.

De voornaamste zorgvuldigheit uwer Voorzaten, sedert de schielyke verheffing van den Huize van *Oostenryk*, heeft altyd bestaan in dat Huis te doen nederstorten.

De Hemel scheen de gelegenheit daartoe aan de hand gegeven te hebben, door geenen Mannelyken Erfgenaam aan den Keizer te verleenen.

De Engelschen hebben de uitwerking daarvan voorgekomen, met zelve Borgen te willen zyn, en hunne Bondgenooten borgen te doen wezen voor de *Pragmatique Sanctie* die de Keizer gemaakt heeft, om de verdeeltheit en deeling zyner Erflanden vóór te komen.

Indien *Fleuri* zich minder bemoeit hadt om de onlusten, waarmede de Koning van *Engeland* gedreigt wierdt, te stillen, zou die Vorst noit gewaagt durven hebben, buiten *Vrankryk* zich tot Borge te stellen over eene Wet, die zo strydig met de natuurlyke inzichten van dat Ryk is. De rechtmatige vreze, van dat *Vrankryk* zich dan by zyne andere vyanden gevoegt zou hebben, zou hem daarin hebben wederhouden; maar men heeft doorgaans niet veel ontzag voor eene Mogentheit die zich zelve buiten staat heeft gestelt om schade te kunnen toebrengen.

Dat *Fleuri* niet zegge, dat hy voor den Koning van *Engeland* gearbeid heeft, alleen met inzicht, om eenen algemeenen Oorlog in *Europa* vóór te komen. Indien de Marquis van *Torci* het roer van 't Staatsbestier in handen hadt gehadt, zou hy, door wel overleide Onderhandelingen, lichtelyk den Vrede hebben weten te behouden, zonder daarom t'eenemaal de onlusten te dempen, noch 't openbaar worden van dezelve toe te laaten.

De misslag dien uw Staatsdienaar hierin begaan heeft, wordt dagelyks hoe langer hoe moeilyker om te herstellen, wegens zyne onachtzaamheit om 's Keizers onderhandelingen in *Rusland* en *Polen* te doen verydelen.

Het Verbond dier twee Ryken moet thans minder onverschillig voor u zyn dan ooit; behalven dat het u ook volstrekt nootzakelyk is om de belangen van den Koning, uwen Schoonvader te bevorderen, want gy kunt by die Mogentheden alleen den onderstand vinden dien *Zweden* niet meêr in staat is u te doen.

Verzuimt te hebben daar omtrent behoorlyke maatregelen te nemen, is een zo grove misslag, dat, hoe bepaalt het verstant van *Fleuri* ook zyn mag, men zich nochtans niet verbeelden kan dat hy 't gevaar daarvan niet bemerkt zou hebben; veel meêr schynt het, dat hy voorbedachtelyk den vyanden van uwen Staat den Vrede niet bezorgt heeft, en hen uwe wezentlykste belangen niet heeft afgestaan, dan om met te meerder gemak uwe Onafhankelykheit, en de Vryheden der Kerk van *Vrankryk*, den oorlog te kunnen aandoen. Deze twee Hoofdzaken worden beide even zeer door de Constitutie *Unigenitus* bestreden.

Mogelyk zult gy my tegenwerpen, dat ik, die de voornaamste Voorstander van die Constitutie geweest ben, die verderffelyke gevolgen daarvan niet voorzien

zien heb. Dit verwyt zou ik verdienen, indien 't geen bekende zaak was, dat de menschen in 't algemeen, en inzonderheit de Vorsten, lichtelyk in 't stuk van den Godsdienst misleid kunnen worden, voornamentlyk, wanneer zy tot zeer hooge jaaren gekomen zyn. Alsdan ontroerd wordende door de knaagingen die hen bykomen in 't beschouwen der ongeregeltheden eens langen levens, zoeken die knagingen te stillen. Als men aan beuzelachtige beschroomdheden voldoet, beeldt men zich gemeenlyk in het wezentlyke der Wet daardoor te vervullen. Een ontrust Geweeten neemt in dien laatsten levenstyd alles aan wat men aan 't zelve voorhoudt als middelen om de ongeregeltheden van 't voorig gedrag uit te wisschen. De geene die ons bestieren, stellen ons dikwils maar de uiterlyke werken voor, die de menschen in onzen voordeele misleiden, maar daarom den Opper-Rechter geenzins en kunnen bedriegen. In dusdanigen toestand overreedde my myn Biechtvader, dat ik myn Gezag gebruiken moest, om eene Bulle te doen aanneemen, die hy my voorhieldt als eene wettige doeming van zeer veele verderflyke dwaalingen. Zorgvuldiglyk verborg hy voor my het fenyn van die ongelukkige Bul, en ik had geen de minste argwaan over 't gebruik dat hy en zyn Genootschap daarvan maaken wilden. Ik oordeelde mynen yver voor de belangen der Waarheit te doen uitmunten, en ik heb niet geweeten, dat ik, niettegenstaande dit goed oogmerk, haar inderdaad vervolgde, voor dat ik ter dezer plaats gekomen was, alwaar wy op 't naukeurigst leeren van wat aard ieder onzer werken geweest is.

1733. Maart.

Indien de listen die de Jesuïten in 't werk gesteld hebben om my te verleiden, hoe weinig die ook te bemerken waren, my nochtans niet verschoonen van dat ik in hunne valstrikken geraakt ben: hoe veel te minder verschoonlyk zyt gy dan?

De middelen die uw Staatsdienaar aanwendt om te bedriegen, zyn plomp en zigtbaar, of om dat hy onderstelt dat uw blind vertrouwen tot hem, u verhindert de valstrikken te zien die hy u legt.

Voor uwe oogen doet hy onbeschaamdelyk de Bulle gelden in gelegentheden, voor welke zy nooit verzocht was geworden.

Hoe veele luiden die noodig zyn om haar te doen gelden, en door 't gansche Koninkryk verspreid zyn, rechten daar meer onheilen aan, dan als of het door Oorlog, Pest, en Hongersnood, t'effens verwoest wierdt?

Indien *Vrankryk* die geessels beproefde, zou het door den tyd van die plaagen genezen kunnen worden; maar 't zal voor altoos met dat Ryk gedaan zyn, zo deszelfs Onafhankelykheit eenmaal door den Paus verzwolgen wordt, die gewoon is zich alles toe te eigenen, en nooit iets wederom te geeven; of zo het, gelyk als nu, langen tyd zonder Koophandel, zonder Credit, zonder Geld, zonder Rechtsoeffening, en zonder Godsdienst blyft.

Al de waereld moet in 't byzonder deze droevige waarheden toestaan; en ondertusschen heeft ieder een de zwakheit van zich niet krachtdadiglyk daar tegen aan te kanten.

De Prinsen van den bloede, die door hunne voorbeelden alle eerlyke lui-

 den

1733. *Maart.* den daar toe behoorden aan te moedigen, beneemen hen in tegendeel den moed daarin door hun stilzwygen, en door ganschelyk stil te zitten; maar waarom spelen zy toch de stommen in dit stuk?

Aan den goeden Hertog van *Orleans* doen eenige schynheiligen, die door *Fleuri* omgekocht zyn geworden, voor eenen plicht van Godsdienst houden, dat geene te onteveinzen wat de Godsdienst hem verbied te dulden. Past het hem zo lichtgeloovig te zyn als een eenvoudige Munnik? moet verkeerde Godsdienstigheit in den voornaamsten Prins van ons Bloed al dat geene uitblusschen en doen smooren, wat hy aan zynen Roem, aan zyne Gebooorte, aan zyn Vaderland, aan U, en aan zynen Godsdienst verschuldigd is?

Myn Heer de Hertog ziet beter dan iemand de verkeerde gangen die in 't Staatsbestier begaan worden, niet alleen wegens de ondervinding die hy daar van heeft, maar ook om dat *de gestadige oeffeningen eener verkeerde Godsdienstigheit*, hem niet t'eenemaal de oogen verblinden; en de oprechtheit van zynen aard, die door eenen grooten yver voor u bezield wordt, zou hem ongetwyffelt aanzetten om de bedriegeryen van uwen Staatsdienaar aan u te openbaaren, indien hy niet vreesde dat gy zyne Vertoogen zoud aanmerken als een natuurlyke wraak voor den hoon en 't bedrog dat hy hem aangedaan heeft.

Dat de Graaf van *Charolois Fleuri* niet zo kloekmoedig aantast, gelyk hy de Turken voor *Belgrado* bestreedt, geschiedt uit eerbiedigheit voor u, of voor zynen oudsten Broeder, naar wiens voorbeeld hy, en de Graaf van *Clermont*, oordeelen verplicht te zyn, zich welgevoeglykheits halve te moeten schikken.

De Prins van *Conti* voorziet dat zyne jonge jaaren hem verhinderen zouden op dat geene te kunnen letten, wat zyn alsnoch onryp verstand, dat door de verlichtingen van Mevrouw zyne Moeder geholpen wordt, zou kunnen voorstellen.

De gewettigde Prinsen verzuimen eene gewenschte gelegenheit om te kennen te geeven dat zy waardig zyn gewettigd te wezen; daarin door ydele hoop, schandelyke vreeze, en verderflyken nyd weêrhouden wordende.

De Marschalk van *Villars*, die zo veele dagen niet geleefd heeft als hy wel menigmaal zyn leven voor 't welzyn des Koninkryks heeft bloot gestelt, kant zich tegenwoordig niet dan zeer zwakjes aan tegen eenen Staatsdienaar, waarvan in 't aloud Rome een eenige Vrouw het Gemeenebest wel ontlast zou hebben.

De Hertog van *Villeroi* zou spreeken, indien hy u zo tederlyk niet beminde. Afgeschrikt zynde door de trouwloosheit van *Fleuri* jegens zynen Vader gepleegd, wil hy liever het vermaak behouden van altyd by u te zyn, dan zich bloot te stellen om verbannen te worden.

Dat de yverige Hertog van *Mortemart* stilzwygt, komt van dat hy beducht is voor de rechtmatige verwytingen die men hem zou kunnen doen, van de onschuldige oirzaak aller dier onheilen te zyn. Indien hy u niet aangedrongen hadt *Fleuri* te behouden, toen dezelve ten tyde van den Hertog zich geliet afgezonderd te gaan leeven, zo zou die nieuwbakke en onbedreve Voerman

man nooit hebben kunnen wederkomen, noch op zich genomen hebben den Zonnewagen te bestieren. 1733. *Maart.*

De jonge Heeren van uw Hof stellen al hun geluk in de eer van met u ter jacht te mogen gaan, met u maaltyd te houden, u op alle uwe Tochtjes te verzellen, en gestadiglyk het gezelschap van 't zoete Jufferschap by te woonen; zodat, dewyl zy aan dusdanige afwendingen t'eenemaal overgegeeven zyn, het geenzins te verwonderen is, dat onder hen de Hartog van *Epernon*, en die van *Gevres* alleen noch zo veel verhevenheits van ziel behouden hebben, om u den bedroefden toestand uwer onderdaanen te ontdekken.

Ik had my gevleid dat een zo edele yver anderen zou aanspooren om zulke voortreflyke voorbeelden te volgen; zonder dit zou ik niet tot nu toe uitgesteld hebben u kennisse te geeven van 't geen 'er in uw Ryk en aan uw Hof voorvalt, en van de wanorde, die uw Staatsdienaar zorgvuldiglyk voor u verbergt, of niet dan onder bedrieglyke glimpen op 't schoonst aan u vertoont, wanneer het niet in zyne magt is dezelve t'eenemaal voor u te ontveinzen.

Zyt geenzins verwondert dat hy van zo eenen aard bestaat; want hoe was het mogelyk, daar hy van zeer geringe afkomst is, dat zyn Vader hem t'effens met het leven Verstand en Deugd zou kunnen gegeeven hebben? In dusdanigen staat geboren zynde, deed *Fleuri* in zyne jonge jaren, in plaats van dien tyd te besteden tot het verkrygen van eenige gaaven die hem wat verstands zouden hebben kunnen byzetten, geene andere toelegging van oefening, dan alleen in de weetenschap om de Juffers te behaagen.

Door haare bescherming is hy allengskens uit de duisternis getrokken, waartoe zyn aardt, noch meer dan zyne geringe afkomst, hem verweezen hadt.

Toen my door de bedekte loosheden van 't Jufferschap *Fleuri* wierdt voorgesteld om uwen Leermeester te zyn, verwurp ik hem aanstonts, als iemant die onbekwaam was om goede opvoeding aan kinderen van gemeene persoonen te geeven, ik laat staan om de zeden en 't gedrag van eenen voornamen jongen Vorst te regelen.

Maar de Marschalk van *Villeroi* haalde my in dit stuk over, als zelf, ik weet niet door wat voor bedrieglyke verbeelding en verblinding, misleid zynde.

Ik voorzeide hem toenmaals al, dat hy een adder in zynen boezem zou gaan opvoeden; en toen ik sturf, belastede ik, als een wezentlyk Hoofdpunt, dat men toch nimmer *Fleuri* in den Raad zou toelaaten, wegens 't voorgevoel, dat by my was van de onheilen, waarin hy uw Volk storten zou.

Bericht gekregen hebbende van de raadgeeving die door my tegen hem gedaan was, heeft hy van langzamerhand maatregelen genomen om u te beletten dien goeden raad te kunnen opvolgen.

Door believingen en gedienstigheden, die geenzins aan een Leermeester (die een eerlyk man is) passen, heeft hy u zodanig onderwerpelyk aan zynen

1733. Maart. nen wil gemaakt, dat hy van Onderdaan, uwen Koning, en volstrekten Meester, geworden is.

Niet vernoegd zynde zich het Koninklyk Gezag aan te matigen, om daar door den luister van 't Kardinaalschap te vermeerderen, tot het welk *Rome* gehouden was hem te verheffen, heeft hy boven dat ook noch met het Roomsche Hof, en deszelfs Aanhangers in *Vrankryk*, verbintenissen aangegaan, tot styving en steuning eener Bulle die u afhankelyk van den Paus, en de Bisschoppen onafhankelyk van u maakt.

Om die verderflyke verbintenissen uit te voeren, offert hy uwe Inkomsten op, zo wel als de algemeene Rust, den Roem en de belangen der Kroon, en 't heiligste van den Godsdienst.

Vermits men niet zonder wederstand zo veele doodelyke slagen kan toebrengen aan eene Natie die meêr dan haar leven, haare Onafhankelykheit van alle anderen buiten U., haare Eer en haaren Godsdienst bemint, vindt *Fleuri* overal tegenkanting in zyne aanslagen.

Om de geenen die tegen hem zyn in 't verderf te helpen, doet hy hen alle voor Jansenisten doorgaan, en beschuldigt hen valschelyk van de misdaad, die by hem zelf begaan wordt, dat is, dat hy zich uw gezag zoekt aan te matigen.

U dus misleidende, verwekt hy uwe verontwaardiging tegens zulken die geene andere schuld hebben, dan dat zy standvastig zyn om uwe Rechten, en de vryheit hunner geweetens te verdedigen.

Die brave eerlyke luiden, welke zo wel achtenswaardig zyn om hunne zeden, als nut voor uwen dienst, wegens de verlichting en oprechtheit die by hen is, worden van *Fleuri* vervolgd, en op eene onmenschelyke wyze verdelgt.

Dewyl hunne misdaaden maar verbeeldelyk zyn, bedient hy zich niet van 't gewoon Recht om hen daar over te straffen. O neen! maar hy heeft een soort van Inquisitie opgerecht, die noch wreder en onbarmhartiger is dan die van *Spanje* en *Italië*.

In die Landen ondervraagt men altyd den beschuldigden, en men brengt getuigen by tegen hem. Maar in uw Koninkryk worden de gewaande schuldigen, zonder ondervraaging, zonder bewys, op een enkel vermoeden, of op de geheime verklaaring eeniger vyanden, van hunne Ampten beroofd, en door gezegelde Brieven, of Bevelen, die men de uwe noemt, verbannen, zonder dat zy raaden kunnen waarom.

Opdat dusdanige geweltdadigheit te spoediger in de gansche uitgestrektheit des Ryks zou kunnen uitgevoerd worden, geeft hy den Bisschoppen volmagt, om, gelyk als hy, zulke soorten van Rechtspleegingen naar eigen welgevallen te mogen doen, die al te haastig in 't werk gesteld worden, dan dat zy ooit naar billykheit zouden kunnen zyn.

Indien iemand zich daar over aan 't Parlement beroept, 't welk verplicht is uit uwen Naam recht aan uwe onderdaanen te doen, brengt men de zaak aanstonts in uwen Raad, alwaar *Fleuri* Rechter en Party t'effens zynde, te

weeg

weeg wordt gebragt dat de onschuldige altyd verweezen, en in tegendeel de Bisschop die schuldig is, vrygesproken en zegepraalende te rug gezonden wordt. 1733. Maart.

De Parlementen aangedaan zynde over zo veele geweltdadigheden, en noch meêr over 't gevaar waarin *Fleuri* uw gezag stelt, hebben verscheide ryzen getracht, u zo wel 't een als 't ander voor oogen te mogen houden; maar hy heeft u daar van afgewend, onder voorwendsel dat zy medeschuldigen van de gewaande Jansenistische Weêrspannelingen zyn.

Het Parlement van *Parys*, als 't meest geregtigd, en 't naast by zynde om uwen Persoon te naderen, heeft U sedert een geruimen tyd met veel aanhouding verzocht en gebeden, zyne verdeediging over zulke gruwelyke lasteringen te willen aanhooren: maar volgens grondregelen, die alzo onrechtmatig als die der Turken zyn, heeft die soort van Groote Vizier u altyd ingeboezemd dat het met uwe Grootheit niet meêr overeenkomt die doorluchtige Vergadering te aanhooren, dat men haar moet doen gehoorzaamen zonder haare Vertoogen aan te neemen, en dat men, zo dra zy maar spreekt, tot haar zeggen moet: *Zwyg; vertrek; ik wil u niet zien; gy zult uw gansche leven lang de uitwerkingen myner gramschap gevoelen.*

Wat is 'er meêr van noden om de bedriegeryen van *Fleuri* aan te toonen, dan dien raad alleen maar dien hy U geeft, om t'eenemaal de Vertoogen eener Vergadering van de hand te wyzen, die voor een gedeelte aangesteld is geworden om by hoogdringende gelegenheden Vertoogen aan U te mogen doen?

Hy weet dat het Parlement in staat is te kunnen aantoonen (door Breverten van de laatste Pauzen, door Mandementen der Bisschoppen, door Stellingen die in de *Sorbonne* beweerd zyn geworden, en door 't verhaal der geheime listen en vonden van welke ik hier spreek) dat hy met hen alle heeft zamengespannen, om aan de eerzucht van den gewaanden Stedehouder van Christus eene heerschappy over de Koningen over te laaten, die, volgens de verklaaring van den Zaligmaker, t'eenemaal buiten hun Ampt en bestek is.

Indien *Fleuri* niet volkomen overtuigd was dat die zamenzweering ontdekt zou worden zo dra het Parlement U te spreeken zou komen, zou hy zich zo niet daar tegen aankanten, gelyk hy nu doet, daar hy u misleidt; het zou hem dan tot eere dienen, dat hy de waarheit bewees van dat geene, waar over hy dat Parlement beschuldigt, door de redevoeringen die hy tot u dôen zou.

Op die wyze leidt hy u om den tuin; doch luiden van verstand zullen u dat niet zeer wyten. Want al is men noch zo verlicht, en al heeft men 't beste oogmerk van de waereld, wordt men nochtans lichtelyk bedroogen door zulken, die ons voor alles wat zy zyn te danken hebbende, van zo een ondeugend gemoed niet schynen te kunnen zyn van ons trouwloos te willen handelen.

Dewyl *Fleuri* het werk van uwe goedheit maar alleen is, zo is het te natuurlyker dat gy vertrouwen op hem stelt, om dat hy persoonen vindt die

1732. Maart. lafhartig genoeg zyn dezelfde taal te voeren, gelyk hy doet.

Portail, die onwaardige Eerste Voorzitter in 't Parlement, is tot uw gehoor niet toegelaaten geworden, dan na alvorens met *Fleuri* overéêngekomen te zyn de gevoelens van zyn Genootschap u voor oogen te stellen, niet zo als die inderdaad zyn, maar volgens 't bedrog en de verleiding van den Kardinaal Staatsdienaar.

Daguesseau, die van te voren zo stantvastig was om de zaaken te verdeedigen die door 't Parlement beweerd, maar door 't Hof afgekeurt wierden, dat hy zich liever wilde laaten verbannen, dan in die standvastigheit na te laaten, voert tegenwoordig gantsch andere taal, zonder zich te bekreunen over de schande die zo eene verandering hem op den hals haalt.

Hy moet één van beide bekennen, of, dat hy vóór zyn vertrek naar *Frene* geene verlichting genoeg hadt, of dat hy na zyne wederkomst van daar, ontrouw is geworden aan zyne eigene gevoelens, zo wel als aan zyne eer, zyn Vaderland, U, en zynen Godsdienst zelfs.

Mogelyk dat hy zich op 't voorbeeld van *Chauvelin* heeft laaten verleiden, die de belangen zyner Familie zo ongemeen zeer behartigt, dat hy gaarn ten eenigen dage eenen Hertog daaruit zou doen voortkomen.

De Survivance van 't Kancelierschap hebbende, boezemt hy *Fleuri* in, wat dezelve van den zwakken *Daguesseau* eischen moet; zo dat hy niet eens zynen dood afwacht, om de waarneemingen van zyn Ampt, volgens zyne inzichten te bestieren.

Dat hy hem den naam daar van laat, komt, om dat daar niet veel winst op zit; maar 't is zo niet gelegen met de Zegels, want hy heeft reets begonnen hem die t'ontneemen; en niet vernoegd zynde, daarenboven noch Geheimschryver van Staat der Buitenlandsche zaaken te wezen, heeft hy ook de Ampten der andere Geheimschryvers van Staat, en van den Controlleur-Generaal, tot die van eersten Commis, ieder in 't zyne, weeten in te binden en te bepaalen.

Zy moeten zich geenzins hier over verwonderen, sedert dat de gretigheit van *Chauvelin* zo hoog geklommen is, dat hy zynen Weldoender zelve van de helft zyner magt berooft heeft.

Onder voorwendzel van den zwakken ouderdom van *Fleuri* te ondersteunen, heeft hy hem weeten over te haalen om hem tot Medegenoot in 't Staatsbestier aan te neemen.

Zo veel magts in één mensch vereenigd, die zo eerzuchtig en eigenbatig, als stout en doortrapt is, zal te eerder uw Koninkryk in 't verderf helpen, en uw Gezag verkleinen, om dat het bestierd wordt door een Genootschap dat ongemeen magtig door list is, en daar by door eigen belang een vyand van uwe Onafhankelykheit, zo wel als van de gestrengheit der Christelyke Zedekunde.

Met zyne hulp zal *Chauvelin* zich allengskens alle de magt der Amptenaaren van 't Hof toeëigenen. Ja, indien gy hem den tyd laat van zyn vermogen wel te kunnen vestigen, zult gy, zo lang als hy leeft, slechts Koning in naam zyn.

Om

Om deze schande te vermyden, en ook om de tegenwoordige wanordens te verhelpen, als mede om diergelyke in 't vervolg vóór te komen, heb ik u deze raadgevingen te doen. 1733. Maart.

Zyt indachtig, dat het niet roemlyk is Koning te zyn, dan voor zo verre men zelf regeerende, daar door aantoont, dat men waardig is het te weezen.

Zyt jalours over uwe Magt, en aanmerk als Verraders alle de zulken die zich dezelve poogen aan te matigen.

Het algemeen bestier des Koninkryks komt U alleen toe. Niemant moet eenige kennisse daarvan hebben, uitgenomen alleen de Koningin uwe Gemalin. Schoon het niet voorzigtig gedaan zou zyn haar zo veel Gezags te geeven als de Koningin van *Spanje* heeft, zou het mede eene onvoorzichtigheit wezen, indien gy uwe grondregelen van regeeren t'eenemaal onbekend aan de uwe liet.

Behalven dat zy in staat is om u goeden raad te kunnen geeven, is 't ook noodzaakelyk dat zy niet onkundig zy in de Kunst van Regeeren, ingevalle de Hemel, die uwe jaaren geteld heeft, dezelve komende te eindigen, terwyl de Prinsen, uwe Kinderen, noch jong zyn, het bestier des Koninkryks in haare handen overgaf.

De Staatsdienaars moeten in de Regeering niet gebruikt worden, dan voor zo verre hunne post ieder in 't byzonder aangaat, maar zonder hen de éene van de andere te doen afhangen.

Wanneer zy met u arbeiden, bekleed zynde, gelyk by mynen tyd, met een gezag dat even groot is, zal een edele na-yver hen alle aansporen om elkanderen te overtreffen; in plaats dat zy tegenwoordig, daar zy zich schamen moeten aan de bevelen van eenen *Chauvelin* onderwerpelyk te moeten zyn, hunne plichten niet dan met weêrzin en ongenoegen kunnen waarneemen.

Deeze onaangename onderwerping beneemt hen niet alleen de achting die zy by 't Gemeen moeten hebben, om te beter daar van gehoorzaamd te worden; maar maakt ook de uitvoering van zaaken veel lankwyliger, dan die tot welzyn van den Staat, en voor de belangen van byzondere Persoonen behooren te wezen.

Gy zult het Staatsbestier niet zo dra op den ouden voet hersteld hebben, of uwe Ministers zullen u met alle vryheit en openhartigheit de geheimen verklaaren, waar van men zich bedient om tegenwoordig uwen Godsdienst te misleiden, en u te brengen om mede tot uw eigen verderf te helpen.

Echter zal de volmaakte kennisse van dit alles onnut voor u zyn, indien gy uwen Jesuietschen Biegtvader zyn afscheid niet geeft.

Hy is maar de Verspieder van zyn Genootschap; en in 't bestier dat hy over uw Geweeten heeft, legt hy 't alleen maar toe om Jesuitische indrukselen daar in te brengen; zo dat gy, zonder u van dien Bederver van uw gemoed te ontslaan, niet hoopen kunt, noch de zuiverheit van uwen Godsdienst te leeren, noch bekwaam te worden om de waarheit der onlusten te kunnen doorgronden die de Jesuïten in uw Ryk verwekken.

In

1733. Maart. In plaats van dien doortrapten en woelenden Biechtvader, neemt een eerlyk Man, die van geenige Orde, noch ook geen yverige Aanhanger is van de partyen die ten huidigen dage voor of tegen de Constitutie twisten.

De Kardinaal van *Polignac*, die zo veel verlichtings heeft als 'er oprechtheit by hem woont, zal beter dan iemand u de keur tot zulk een Persoon aan de hand geeven.

Dus van 't juk, zo wel van *Fleuri*, als van den Jesuietschen Biechtvader verlost zynde, zult gy wederom Meester van u zelven, en van uwe eigene verlichting worden.

Na deze wederbekoming van vryheit, zal uw Geest zonder veel moeite de waarheit der beschuldigingen kunnen doorgronden, die het Parlement en *Fleuri* over en weêr aan malkanderen doen, van naar uw Oppergezag te staan.

Dat zelve wordt van den eenen of anderen kant bestreeden. Uw Gezag met het Parlement te deelen, zou schandelyk en gevaarlyk zyn; maar 't zou het noch veel meêr wezen, indien gy 't door den Paus en de Bisschoppen liet inneemen, welke gy zo gemakkelyk niet zoud kunnen straffen als een weêrspannig Parlement.

Deze overweeging moet u aanzetten, om van een zaak, die uwen roem, en al uw geluk in deze waereld betreft, niet te oordeelen, zonder met oplettenheit beide Partyen te hooren.

Beveel aan eenen *Pucelle*, aan eenen *Delpech*, aan eenen *Ogier*, of aan eenen *Titon*, dat zy u, niet in 't byzonder, maar in tegenwoordigheit van *Fleuri*, de Bezwaarnissen aantoonen en bewyzen, die men hem te laste legt; aanstonds zult gy hem dan beschuldigd en overtuigd zien van Hoog Verraad, en dat hy 't aangelegd heeft om uwe Onafhankelykheit, zo wel als de Vryheden der Kerk van *Vrankryk*, ten opzichte van *Rome* en 't meerendeel uwer Bisschoppen, te vernielen.

Hun trouwloos voorneemen wordt handtastelyk ontdekt:

1. Door hun stilzwygen op de Legende van *Gregorius* den VII.

2. Door de zorgvuldigheit die zy in hunne Mandamenten (of Bevelschriften) gebruiken; en uwe Ministers in het ter neder stellen van uwe Arresten en Verklaaringen, van nooit te noemen noch de vier Artykelen van 1682, noch de matigingen met welke de Bulle in 't Parlement aangenomen en geregistreerd is geweest.

3. Door de uitsluiting der *Sorbonne* van alle de Doctoren, welke uwe Rechten, en die van de Kerk, beweerden en verdeedigden.

4. Door de ontneming der Ampten van alle Geestelyken, die enkelyk en eenvoudiglyk, met hart en geest, de Bulle niet willen aanneemen.

5. Door de aanstelling tot Ampten van zodanige Geestelyken, die het meest met de Spaansche en Italiaansche gevoelens besmet zyn.

6. Door de vervolging die men tegen alle uwe Onderdaanen verwekt, welke zich tegen die gevoelens aankanten, van wat Jaaren, Kunne, of Staat, zy ook wezen mogen.

7. Door

7. Door de Brevetten van den Paus tegen de Advokaaten, en verscheiden Parlementen. 1733. *Maart.*

8. Door de zorge die *Fleuri* draagt om u van dit alles geen kennisse te doen hebben, of om u te beweegen tot het ontveinzen daarvan, uit eerbied voor den Heiligen Vader; eveneens als of men de achting voor den Roomschen Stoel kwetsen zou, indien men in dit geval de andere Vorsten navolgde, die oordeelen zouden zich zelve te onteeren, en stilzwygende afstand van hunne Rechten te doen, indien zy zich niet opentlyk en krachtdadiglyk tegen diergelyke onderneemingen aankanteden.

9. Door het laatste Mandement des Bisschops van *Arles*, waarin hy't zich een punt van Godsdienst en Eer maakt, ongehoorzaam aan uwe Bevelen te zyn, en geene achting te hebben dan voor den Paus. De andere Bisschoppen bestaan even eens zo: alleenlyk spreeken zy juist zo openhartig niet. *Forbin* is of oprechter, of dommer dan zy. 't Is wel waarschynlyk dat hy op hunne aanstooking zich zo verre heeft geüit als hy gedaan heeft, en dat zy hem, als iemand daar niet veel aan gelegen was, hebben gewaagd en bloot gesteld om 't gevecht te beginnen.

Na zo veele blyken en kentekenen van eenen voorbedachten en gewissen opstand uwer Bisschoppen, moet gy u niet meêr in slaap laten wiegen door de valsche betuigingen die zy u in 't byzonder, en met dubbelzinnige bewoordingen, van hunne getrouwheit doen.

Noodzaak hen klaarlyker daar over te spreken, en zyt niet toegeevende noch door de vingeren ziende, zo dra zy maar door 't allerminst dubbelzinnig gedrag daar van afdwaalen.

Doet met die zelfde gestrengheit den Staatsdienaar die u bedrogen heeft, vonnissen en straffen, opdat hy aan anderen ten voorbeeld verstrekke, en uw Volk zien mag dat gy geen deel hebt aan de wreedheden die hy hen heeft doen ondergaan.

Het Arrest dat het Parlement tot veroordeeling van dezen Brief heeft gegeeven is niet minder merkwaardig dan de Brief zelf, als uit deszelfs volgenden inhoud blykt.

Extract uit de Registers van 't Parlement.

De Lieden des Konings heden binnen gestaan zynde, en Mr. *Pieter Gilbert de Voisins*, Advokaat van den gemelden Heere Koning, het woord voerende, hebben gezegd:

Myne Heeren

TE gelyk verbaasd en verontwaardigd, oordeelen wy U niet te schielyk te kunnen voorhouden het strafbaarste Libel dat men in langen tydt onder

1723. Maart. het gemeen heeft uitgestrooid. De noodzakelykheit van het te verbieden en 'er de wraak op te doen volgen, laat ons niet toe U te verzwygen hoe hatelyk het ten uwen opzichte is, en waarvan wy zonder deze onvermydelyke plicht zouden vreezen dat de Majesteit van dit doorluchtige Heiligdom op eenige wyze bekladt wierdt.

Een lasterlyke en oproerige brief spreekt met den naam van wylen den Koning, om zich aan den Koning te addresseeren, en durft door een dubbelen aanslag twee zulke geheiligde naamen te zamen stellen in het geen de kwaadaardigheit en lastering op het vinnigste en valste kunnen uitbraken. Alles staat bloot voor zyne vergiftige trekken, zelfs de allerdoorluchtigste geboorte, de verhevenste rang, de beproefste deugd, en het allereerbiedigste karacter. De gedachtenis van wylen den Koning, door een onsterfelyke eer voor eeuwig geheiligd, wordt daarin geschonden. Durven wy het zeggen? Een verfoeielyke pen brengt tot voor den Koning zelve crimineele aanslagen die op zyne getrouwe onderdaanen nederstorten. Sedert de gelukkige dag van zyn geboorte, gedurig voorwerp van onze genegentheeden, yver en zorgen, zo dierbaar voor zyn volk, zo waardig van het te zyn, zoude men hem willen doen twyfelen aan een liefde die haar altoos zal aanzetten om hem zelfs tot haar leven toe, op te offeren.

Zullen wy verwonderd zyn, dat de geenen, die hy met zyn vertrouwen vereerd, en die hy in zyn Raad roept, niettegenstaande hun onvermoeiden arbeid, yver, en onschendbaare aankleeving aan zyn persoon, het doelwit zyn van een schryver, waar van den afkeer eerlyk is, en wiens loftuitingen meer kwetsten, dan zyn felste en lasterlykste uitdrukkingen.

Hoe verachtelyk het werk in zich zelve is; het geen het niet en is, is de aanslag die het maakt tegen de Majesteit van den Prins, tegen de waardigheit en grootheit van zyn staat, tegen de achting en roem van ons volk, waar over het altoos zo yverig is geweest; het is het verderflyk voorbeeld dat hy geeft, van een tot noch toe byna ongehoorde vryheit, en van een wanorde die de strengste straffe waardig is. Dat dit crimineele Libel, haatelyk werk der duisternisse, daarvan in dit oogenblik de strengheit gevoele; dat het bezwalkt met tytels die het toekomen, zo 'er zyn, dewelke zyn zwartheit kunnen uitdrukken, door de vlam werd uitgebluscht: dat de Autheur en die, dewelke zich zyne medeplichtigen hebben gemaakt, niet ontkomen, zo het mogelyk is, door alle de wettige middelen die ons Ministerie in het werk stelt tot ontdekking der schuldigen. Dit zyn, *myn Heeren*, de voornaamste argumenten der Conclusien die wy aan het Hof brengen, vergezeld met Exemplaaren van het Libel die in onze handen gevallen zyn, enz.

Zy weggegaan zynde:

Gezien het gedrukte Libel, genaamd Brief van *Lodewyk den XIV*, aan *Lodewyk den XV*, bestaande 18. bladzyden in 4°. De Stoffe daarop in overweeging genomen.

Heeft

1733. Maart.

Heeft HET HOF bevolen, en beveelt dat het gezegde Libel verscheurd zal worden en verbrand op de Plaats van het Paleis, aan den voet van de groote Trap deszelfs, door handen van den Scherprechter van het hooge Gerecht, als oproerig, lasterlyk, en smaadelyk voor de Majesteit en het Gezag des Konings. Verbiedt uitdrukkelyk aan alle Boekverkoopers, Drukkers, enz. GEDAAN in 't Parlement den 21. Maart 1733.

Getekend,

YSABEAU.

En den 21. Maart 1733. by de opening van het Hof is, in volvoering van het bovengemelde Arrest, het Libel daarin gemeld verscheurd, en in 't vuur geworpen, door den Scherprechter van het hooge Gerecht, onder aan de groote Trap van 't Paleis, in tegenwoordigheit van ons Etienne Henry Ysabeau, *een der drie eerste en voornaamste Commisen voor de Groote Kamer, geassisteerd van twee Deurwaarders van 't gemelde Hof.*

Getekend,

YSABEAU.

Men heeft aan 't Fransche Hof verscheiden Raadsvergaderingen gehouden over de Poolsche zaaken, en verscheiden Expressens aan den Marquis van *Monti*, Ambassadeur van *Vrankryk*, te *Warschau* gezonden, met Instructien wegens zyn gedrag omtrent de belangen van den Koning *Stanislaus*, welke zeer voordeelig schynen te staan. De Heer *de la Baune*, by den Koning *Stanislaus* te *Chambor* geweest zynde, is met groote Remisen naar *Warschau* vertrokken.

Men vervolgt in de Havens van de Middelandsche Zee aan de uitrusting van 't Esquadre dat men meent naar *Algiers* gedestineerd te zyn.

Den 19. der verleede maand February sturf de derde Dochter des Konings van *Vrankryk*, na eene ziekte van 6. dagen vóóraf gedoopt zynde. Zy was geboren den 28. January des Jaars 1728.

IN *Spanje* maakte men ongemeene groote Krygstoerustingen ter Zee en te Lande, en de Koning hadt den Paus doen verzoeken de Tax op de Geestelyke Goederen in *Spanje* te vermeerderen, tot behouding der Conquesten op de Ongeloovigen in *Africa*. SPANJE.

1733. Maart.

Men meende dat het vertrek van 't Hof naar één der Koninklyke Huizen van *St. Ildefonse*, van *Valladolid*, of van *Madrid*, in het kort zyn voortgang zoude hebben.

DUITSLAND.

VAN *Constantinopel* heeft men tyding te *Weenen* dat de Persiaanen Meester van het Veld bleven en *Babilonië* dreigden: waarom de Turken zo veel Volks byéén trokken en derwaards zonden als 't mogelyk was.

In *Hongaryë* volhardde men de Protestanten van dat Koninkryk te vervolgen, en hen onder verscheiden voorwendsels de Kerken te ontneemen.

Te *Weenen* zag men den volgenden Brief, welke door den Keizer aan de Staaten Generaal der *Verëënigde Nederlanden* is gezonden:

***KAREL DE ZESDE**, Roomsch Keizer.*

MEt hoe grooten yver wy oplettende zyn, om de gemeene rust te bevestigen, en de gemoederen overéén te brengen van de Vorsten, welke wy weeten dat het algemeene welzyn en het regt evenwigt van *Europa* ter herte neemen, zulks hebben wy meêr dan eenmaal, en wel in de Omstandigheden van een twyffelagtigen staat van zaaken met openbaare blyken te kennen gegeeven.

Derhalven is ons zeer onaangenaam geweest de tyding die wy niet lang geleeden bekomen hebben van de verschillen, die tusschen den Koning van *Pruissen* en uwe Republyk ontstaan zyn;

Want nademaal wy met banden van Vriendschap en Verbond vereenigd zyn, kunnen wy niet anders dan met leedweezen aangedaan weezen, indien die geenen zich niet wel verstaan, jegens dewelke wy zo veel genegenheits hebben, en welker eendragtige gevoelens wy voor de vryheit van *Europa*, dewelke niet buiten gevaar is, zo voordeelig en byna noodzakelyk achten.

Dit zo zynde, hebben wy beslooten, niets onbeproefd te laaten, om alle de verschillen, die door een ongelukkig geval ontstaan zyn, door onderlinge Regtmatigheit en met gelukkig succes te dempen, en gelyk wy aan onze Ministers Plenipotentiarissen zo wel aan het Hof van den Koning van *Pruissen*, als by uwe Republyk resideerende, zo dra wy de tyding van deeze verschillen gekreegen hadden, bevel hebben gezonden, dat zy in onzen naam krachtige diensten zouden in 't werk stellen, om een zo heilzaam doelwit te bereiken; zyn wy ook, om in geene zaak, welke van een gemeenzaamen Vriend tot verzoening der gemoederen verwacht kan worden, in gebreeke te blyven, gereed, het Ampt van BEMIDDELAAR op ons te neemen, en wy hebben geoordeeld zulks zo wel aan den voornoemde Koning van *Pruissen* als aan uwe Republyk, door byzondere brieven te kennen te geeven, in de vaste hoop

zynde,

zynde, dat dit ons Bemiddelaars Ampt aan beide de verschillende partyen zo aangenaam zal weezen, als het met een oprechte genegenheit van onzen kant aangeboden wordt. 1733. *Maart.*

Weenen den 7. Maart 1733.

(getekend)

KAREL.

Op de Marge stont:

Aan de STAATEN GENERAAL van de Veréénigde Nederlanden.

Diergelyke Brief is ook afgevaardigd aan den Keizerlyken Minister Graaf van *Sekkendorf* te *Berlyn*, die denzelven aan den Koning van *Pruissen* heeft overgegeeven.

Het openstaan van den Poolschen Throon geeft veel beezigheits aan het Keizerlyke Hof, dat zich de belangen van den Keurvorst van *Saxen* krachtig aanneemt; en het Fransche Hof heeft wegens de Poolsche Zaaken en den optogt der Keizerlyke Benden naar *Silesië*, door zynen Minister de volgende Verklaaring doen overgeeven.

ZYn Allerchristelykste Majesteit zou zyn oordeel over de marsch van een groot getal Keizerlyke troupen naar *Silesië* hebben verschoven, zo de verklaaringen of discoursen der Keizerlyke Ministers te *Weenen*, en elders, niet op een duidelyke wyze te kennen gaven, dat het oogmerk van dien Vorst strekte om paalen te stellen aan de volstrekte vryheit, die de Poolsche Natie, ingevolge de grondwetten der Republyk, by de aanstaande verkiezing moet genieten; de waardigheit des Allerchristelykste Konings; de rang die hy onder de voornaamste Mogentheden van *Europa* heeft, en het verlangen dat hy zo dikwils tot bescherming der algemeene rust getoond heeft, laaten hem niet toe met onverschillende oogen te zien, dat door eenig ander Mogentheit iets tegen de geheiligde rechten van een Republyk die met *Vrankryk* in alliantie en vriendschap is, ondernomen werde: op deezen voet verklaart de Koning, dat hy zich met al zyn magt zal stellen tegen de onderneemingen, dewelke zouden strekken tot belemmering der vryheit die *Polen* moet genieten in de verkiezing van een aanstaanden Koning, volgens de verklaringen die des aangaande aan die geene dewelke gemelde Natie verbeelden, gedaan zyn of gedaan zullen worden.

Het voortreffelyk *Castrum doloris* of Rouw-Gevaarte, dat de Keizer voor wylen den Koning van *Polen* in de Keizerlyke Hof-Kerk alhier heeft doen oprechten, verbeeld een Rots, zinspeelende op den Koning *Augustus*, die met dezelve vergelecken wordt; onder

1732. Maart. de Verfierselen ziet men vier Deugden met Opschriften uit Gedachtenis-Munten van Roomsche Keizeren, namentlyk

1. *De Goedertierenheit*, verbeeld op de Medaille van *Keizer Otto*.

2. *De Mildadigheit*, in de Medaille van Keizer *Antonius*.

3. *De Dapperheit*, naar de Medaille van Keizer *Vespasianus*; deeze versierd den dapperen Vorst met Eer- en Zeege-Kroonen, na dat hy by de Legers in *Duitsland*, *Polen* en *Hongarye*, zyn Moed, ende noch laatstelyk by het Campement in *Saxe*, zyne Pracht heeft doen zien; door deeze heerlyke Daaden, en door zyne ongemeene gansch byzondere Lichaams- en Gemoeds-Gaven heeft zich de overleeden Koning, de hoogste verwondering en achting van de Grooten, het Volk, en de Soldaaten verworven.

4. *De Eeuwigheit*, zo als dezelve by de *Apotheosis* of Vergoding van den Keizer *Augustus* verbeeld is. Deeze heeft den overleeden Held, die zo veele Jaaren als de Keizer *Nerva* geleeft heeft, staande de Ryks-dag uit de Tyd in de gelukzalige Eeuwigheit gevoerd, en hem na veele uitgestaane Veranderingen met groote Pracht en Eer gekroond; de Roem van zynen Naam, en van zyne onvergelykelyke Hoedanigheden, Majesteit en Hoogheit, zal zo lang duurren, als de Aarde zal blyven bestaan. Onder de Zinnebeelden was een Rots, door zyn eigene zwaarte bevestigd, by wiens Val andere Steenen Traanen storteden, om het onoverwinnelyke in Geluk en Ongeluk telkens even gelyk gezinde Gemoed van dezen Held en sterke Rots aan te toonen.

De Keur-Mentzische Minister heeft op de Ryksvergadering te *Regensburg* twee Keizerlyke Commissions-Decreeten ter openbaare Dictatuure gebragt, het eerste raakende het verval der Munten van het Ryk, en het invoeren van lichte specien door het zelve; het tweede, om aan alle de Leeden der Ryksvergadering het verleenen van de Investiture van de Hertogdommen *Bremen* en *Verden* aan den Koning van *Groot-Brittannie*, als Keurvorst van *Hanover*, bekend te maaken.

POLEN. NA den dood des Konings van *Polen* heeft de Aardsbisschop van *Gnesen*, Primaat van het Ryk den volgenden Brief van rouwbeklag aan den nieuwen Keurvorst van *Saxe* geschreven, uit zyn eigen naam, en uit dien van den Senaat.

SERENISSIME PRINCEPS REGIE ET ELECTOR.

Nihil comparari potest justissimo mœrori nostro, post nunquam satis lugendum quem modo experimur casum, nisi idem ille dolor quo Serenitas Vestra Regia & Electoralis ex eodem casu afficitur.

De communi facturâ communis debet esse Luctus; Serenitas Vestra Regia & Electoralis Parentem desiderat, à quo tenerè amabatur & quem tenerè amabat, nos Regem amisimus qui nobis erat Pater. qui nos ut Filios diligebat, & quem Filiali amore, & respectu prosequebamur. Condolemus Serenitati Vestræ Regiæ & Electorali, & ipsa condolebit nobis; par casus, par luctus, suspiria, desideria, lachrymæ, omnia paria & pariter legitima. Sed resignatio, & submissio, Sacro Sanctis Divinæ Providentiæ Decretis, sola & unica Consolatio nobis superest, non dubitamus illam plenè invenire in pientissimo corde Serenitatis Vestræ Regiæ & Electoralis, cujus Pietas & Religio, universi Orbis faciunt Ædificationem, caeteras verò virtutes admirationem. Nos etiam dum ex hocce fonte nostram haurimus Consolationem, non minorem expectamus ex gratiosa Serenitatis Vestrae Regiae & Electoralis Benevolentia, hac spe freta Serenissima Respublica nostra, Illustrem & Magnificum Dominum Comitem de Cetner Culinae Regni Praefectum, hasce condolentiae Literas, meo & totius Senatus utriusque Gentis nomine praesentaturum Serenitati Vestrae deputat, & ablegat. Liceat etiam. mihi in particulari, tot & tantarum ab Augustissimo & Serenissimo Parente Vestro receptarum gratiarum, optimè memori & grato ulterioribus Serenitatis Vestrae Regiae & Electoralis, gratiis & favoribus me insinuare.

Serenitatis Vestræ Regiæ & Electoralis,

Senatus Regni & Magni Ducatus Lithuaniae,

Ad officia paratissimi meo & eorundem nomine;

THEODORUS,

Archiepiscopus Gnesn. Primas.

Serenissimo Principi, Domino, Domino Friderico Augusto, Principi Regio Polonorum Saxoniae, Juliae, Cliviae, Montium, nec non Angriae & Vestphaliae Duci, Sacri Romani Imperii Archimareschalco, & Electori, Landgravio Thuringiae, Marchioni Misniae, nec non superioris ac inferioris Lusatiae, Burgraviae Magdeburgensis, Comiti Principi Henebergensi, Rabensbergae & Barbi, Domino in Ravenstein.

De wezentlyke Inhoud van dien Brief in 't Nederduitsch is als volgt.

DOORLUGHTIGSTE KONINGLYKE PRINS EN KEURVORST.

Niet het oneindelyk droevig ongeluk, 't welk ons overgekomen is, is 'er geen smert, die vergeleken kan worden by de geene, welke wy zeer billyk gevoelen, behalven de droefheit waarvan uwe Koninklyke Hoogheit en Keur-

1733 Maa t. Keurvorstelyke Doorluchtigheit zelf doorgriefd is. Het verlies is gemeen, de droefheit moet het ook wezen. Uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit beweent een Vader, van wien gy tederlyk bemind wierdt, en dien gy tederlyk beminde: Wy verliezen een Koning die ons voor Vader verstrekte, en die ons beminde als zyne waare kinderen. Wy neemen deel aan de smert van uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit. Gelieft ook deernis te hebben met de onze. Evengelyk ongeluk, evengelyke rouw; zuchtingen, gekerm, traanen, alles is evengelyk; en dat alles is van weêrkanten even rechtmatig.

Maar dewyl de eenigste vertroosting die 'er voor ons overig is, in de overgeeving en onderwerping aan de heilige besluiten van de Goddelyke Voorzienigheit bestaat; twyfelen wy niet, of uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit zal dezelve volkomentlyk in 't binnenste van uw hert vinden; te meêr, om dat uwe Godvruchtigheit en Godsdienstigheit tot stichting van de geheele waereld strekken; zo als uwe andere Koninklyke deugden u voor dezelve tot een voorwerp van verwondering maaken. Uit dien bron scheppen wy ook onzen troost; behalven dat wy 'er veel verwachten van dé goedgunstigheit, welke uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit aan ons wel zal willen verleenen. In dat vast vertrouwen, heeft onze zeer doorluchtige Republyk den voortreffelyken en deftigen Heer, den Graaf van *Cetner*, Opper-keukenmeester van het Koninkryk, gedeputeerd en afgezonden, om den tegenwoordigen brief van rouwbeklag, zo wel uit myn naam, als uit dien van den geheelen Senaat van de een en de andere natie, aan uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit te brengen. Het zy aan my, byzonderlyk aan my, die aan uwen zeer grooten en doorluchtigen Vader zo veel genade en gunst, welke ik altyd in myn geheugenis bewaaren en erkennen zal, verschuldigd ben, geoorloofd, my ook byzonderder in uwe Koninklyke Hoogheits en Keurvorstelyke Doorluchtigheits goede gunst aan te beveelen, enz.

Na dat de Senaat den 3. February de eerste zitting sedert 's Konings dood, in 't huis van den Primaat van 't Ryk hadt gehouden, wierdt de Heer *Willofsky* dien zelfden dag uit naam van den Primaat aan der Landboden kamer gezonden, om 's Konings smertelyk overlyden bekend te maaken, als mede de verklaaring van de Tusschen-Regeering volgens de constitutien: hierop scheidde der Landboden Maarschalk *Ozarowsky* door eene zeer beweeglyke aanspraak den buitengewoonen Ryksdag, die maar zevenmalen vergaderd geweest is. De gemelde Heer *Willofsky* heeft uit naam van den Primaat, aan de vreemde Ministers mede kennis van dit sterfval en 't Interregnum, gegeeven. Het compliment dat hy aan den Hollandschen Minister maakte, was vol van betuiging van vriendschap, en verze-

zekering, dat de Primaat alles wat van hem afhing, geduurende de tusschen-regeering, in 't werk zoude stellen, dat tot vermeerdering van het goed verstand en vertrouwen tusschen beide de Republyken strekken kan. 1733. *Maart.*

De Primaat heeft hierop de volgende Universalia aan de Standen van het Ryk afgevaardigd.

THEODORUS POTOKI, door Gods genade, en die des Apostolischen Stoels, Aartsbisschop van *Gneezen*, Primaat en eerste Vorst van de Kroon *Polen* en het Groot-Hertogdom *Litthauwen*; Aan alle dien het behoord te weten, voornamelyk aan de doorluchtige, hoogwaardige, hoog- en wel-gebooren Heeren, de Geest- en Waereldlyke Senatoren, enz. myne byzondere hoog geëerde Heeren Collegen, Vrienden en Broederen, doe mits dezen, nevens aanbieding van mynen dienst en genegen Wil, te weten: Alhoewel de tyding reets tot U lieden gekomen zal wezen, dat onze allerdoorluchtigste Koning en Heer, *Augustus* de II, op den eersten February dezes Jaars, zyn fatale Levens-loop hier te *Warschau* beslooten, deze tydelykheit en alle Koninklyke pracht verlaten, en zich tot den Koning aller Koningen begeven heeft, enz. Heb ik egter uit krachte van myn Ampt en Authoriteit het algemeene leetwezen en de gevaarlyke tyden, welke de Republyk daar door schynen te dreigen, willen bekent maken.

Wy hebben groote reden beducht te zyn, en op onze hoede te wezen, ten einde eenige niet wel-gezinde Nabuuren, by deze ongelukkige tyden zich niet mogen verstouten iets tegen dit hoofdeloose Ryk te ondernemen, te meêr, om dat wy ons noch niet met hen hebben vergeleken, en zy noch al by het leven van onzen Heer, meer dan eens getracht hebben, van onze onéénigheden voordeel te trekken.

Wy kunnen niet anders dan met de uiterste smert aangedaan zyn, als wy overwegen, hoedanig de dood by dit gewricht van tyden en zaken, ons op een zeer ongelegen tyd berooft heeft van dezen Heer en Meester, dewelke door den roem van zynen naam alle gevaaren telkens voorgekomen ofte dezelve afgekeert heeft: wy hebben ook niet minder oorzaak volgens onzen plicht, en wel ik, als de eerste, die door hem met weldaaden overlaaden en tot deze graat van eer verheeven ben geworden, dezen onzen Heer te betreuren als eenen *Principem munificum & magnificum*, een milden, heerlyken en grootmoedigen Vorst, dewelke, geduurende zyne regeering van 35 en een half Jaar, onder ons altoos meêr tot goedertierenheit dan tot wraak genegen, en in één woord, met alle aan een goede Monarch betamende deugden begaaft is geweest, aangezien hy voor dit Koninkryk zo veele maalen, ten koste van zyn onwaardeerlyke gezontheit, zodanige zorge voor onze bescherming heeft gedragen, dat alle van buiten opgekomene gevaaren, zo veele Jaaren lang afgekeert, en wy in goede vreede en rust gebleven zyn; dat hy alle tweedrachten en troubelen van binnen getracht heeft te beletten, en door

1733. Maart. zyne persoonelyke moeite en yver gelukkig heeft doen ophouden, hebbende, om de harmonie onder de medeburgers zo veel te beter vast te stellen, na verscheide vruchteloose geëindigde Rykdagen, dezen laatsten Ryksdag uitgeschreven, op denwelken hy, zonder op zyne (door onophoudelyke fatigues sedert veele jaaren verzwakte) gezontheit te letten, en onaangezien de onbekwame wegen en het ruwe saisoen, uit *Saxen* herwaarts gekomen is, tot dat eindelyk na reets begonnen activiteit der Vergadering, by goede apparentie van gelukkig succes, hy zelve, de Koning, door de dwang van 't noodlot van alle Activiteit en van zyn leven berooft is geworden, en aan de gansche Wareld getoont heeft, dat hy *in medio & loco*, in 't midden en op de plaats der vergaderde Ryksstenden overleden zynde, zyn leven niet voor zich, maar uit liefde voor dit Vaderland genoten heeft, aangezien niemand meer liefde heeft, dan die, dewelke zyn leven voor zyn volk laat. Uit al het welk overvloedig blykt, wat voor eenen Heer en Meester wy verloren hebben, en hoe noodzakelyk het geweest was, dat hy ons noch niet hadt verlaaten in dezen tydt, terwyl hy de rust, eendragt, en ordre van binnen, met de zekerheit en vreede des Koninkryks van buiten gepoogt en gearbeid heeft te bevestigen.

De gemelde Primaat deedt kort na 's Konings overlyden, alle de Senatoren, en Ministers die te *Warschau* waren, by zich verzoeken, om over den toestand der zaken van het Koninkryk raad te pleegen, by welke gelegenheit hy hen de volgende aanspraak deed:

HOe zal ik spreeken, daar de meenigte der traanen my hier in verhinderen; daar de droefheit en weemoedigheit my het spreeken beletten. Hoe zoude ik doch ook, zelf onder het vergieten van veel traanen, over een zo groot verlies niet de bitterste weeklagingen doen; 't welk noit vergoed, noch genoegsaam beweend kan werden? Wat hebben wy niet verlooren? een groot Koning, ten aanzien van zyn Voorzaten; een groot Monarch, ten aanzien van zyn heldhaftige daaden; een aldergenadigste Lands-Heer en Vader, en onze allerhoogste weldoender. Wie is'er doch onder ons, die niet van hem met Koninklyke genade en eeren opgehoopt is geworden: maar zo weinig als wy de Goddelyke schikking konnen tegenstaan, zo vergeefs is het tegen het onwederstrevelyk Noodlot te morren, alzo 't geen na des Hoogstens voorsienigheit geschiet, wel bejammert, maar niet verbetert kan worden. Wy willen dan vuuriglyk de ziele van een zo grooten Koning, die den dood der rechtvaardige is gestorven, aan de barmhertigheit Gods bevelen, ons Vaderland aan zyn hoede overlaaten, en het zelve lief hebben. Den aanvang van deze liefde steunt op de eenigheit der gemoederen, dat wy eensgesind zyn, en in de tegenliefde; welke stukken de tegenwoordige toestand der Republyk in 't algemeen van ons vordert. Derhalven bidde en bezweere ik eenen yder, van

van de geenen die hier vergadert zyn, by den levendigen God, om zyn eige kinderen wille, en om de liefde des Vaderlands, dat men doch tegenwoordig alle haat, oneenigheit en misverstand wil laten vaaren. Zulk een band van eenigheit zal sterker zyn, als alle wapenen; het zal den volke haar weeklage, den vyanden in tegendeel haar vreugde verbreken, indien wy het treurig Interregnum in vrede doorbrengen, en een nieuwen Koning weer verkiezen zullen, dien ons God toonen zal. Ik wil de eerste zyn, ingevalle ik iemand beledigt heb, dat ik hem om vergiffenis wil bidden, en beloove uit hoofde van myn plicht, myn gansche leven, en alle krachten, tot bevordering van het algemeene best, en conservatie van de rust en vrede in 't Vaderland aan te wenden.

Deze aanspraak deed alle gewenschte uitwerking; want het Huis *Potokki* verzoende zich met dat van *Sartorisky*; en de Kroons Regimentarius *Poniatowsky* zeide tegen den Waywode van *Krakau*, „ De Charge van Groot Veldheer waar mede wyle de Koning my „ wilde vereeren, had eenige oneenigheit onder ons verwekt; nu „ zyn Majesteit overleden is, zyn wy egaal; de nieuwe Koning zal „ daar van disponeeren in faveur van den geenen dien hy zal goed-„ vinden; laten wy het gepasseerde vergeten, en goede vrinden „ werden. " De Waywode consenteerde daar in, en deze twee Heeren omhelsden elkander met groote tekenen van vrindschap: maar tusschen den Vorst *Wisnowisky*, en den Graaf van *Tarlo*, Waywode van *Lublin*, vielen hevige woorden voor, en de eerste wilde den Sabel tegen den Waywode uithaalen; doch de Primaat vondt middel, om hen te bevredigen en met elkander te verzoenen.

Het Lyk van den Koning is onder een verhemelte op een verheeven Throon van zes trappen, geheel van root fluweel met goude franje bezet, in een vertrek van het Koninklyk Paleis, in een Koninklyk gewaad, de Kroon op't hoofd, en de Scepter en de Ryksappel aan de voeten leggende, ten toon gesteld, en de Lykdienst voor de rust van 's Konings ziel, in 't Koninklyk Paleis begonnen, 't welk dagelyks gecontinueert werd. De Primaat van 't Ryk, continueert de sessien van den Senaat, ten zynen huize, om alle het noodige te bezorgen. De Heer *Szenbeek* is na *Weenen* vertrokken, en omtrent het Rusch-Keizerlyk Hof komt in aanmerking, de Heer *Lipsky*, Kroons-Regent, en de Heer *Poninsky*, om de brieven van notificatie aan de Zweedsche en Deensche Hoven te brengen. Ondertusschen heeft de Primaat de vreemdelingen en Dissidenten doen

1733. *Maart.* verzekeren, dat zy gedurende 't Interregnum tegen alle geweld zullen werden beschermd, en zich maar op de eerste molestatie by zyn Hoog Edelheit zullen hebben aan te geven; al 't welke men onder anderen aan de voorspraak van den Hollandschen Minister toeschryft. Op de grenzen zyn de nodige vóórzorgen genomen, tegen het inlaaten van alle verdachte lieden: tot vóórkoming van alle wanordres binnen 's Lands, zyn de paspoorten, en de nodige escortes voor de reizenden belooft, als zy zulks by den Primaat zullen komen te verzoeken, en daar benevens is besloten, dat zyn Hoog Edele moet werden gewaarschouwt, wanneer eenige vreemde Ministers op de grenzen aankomen, om deswegen het noodige te bezorgen, vóór dat zy zullen werden doorgelaaten, om dus alle wanorde en klagten voor te komen. Ook is aan de Palatynschappen de administratie van 't recht en Justitie, gedurende de tusschen-regeering aanbevolen, wyl de Gerechts-hoven hun gezag door 's Konings dood hebben verloren, in gevallen, na dien tyd ontstaan; zullende de zaaken in de respective Tribunalen onafgedaan gebleven, blyven rusten, tot dat de Successeur den Koninklyken Throon beklommen zal hebben: In dien tusschentyd zyn de revenues van de Koninklyke tafel, jaarlyks omtrent 540000 ryksdaalders bedraagende, door de beide Heeren Threforiers overgenomen; om geadministreert te worden, en die revenuen op de eerste generale Ryksdag na de Verkiezing en Krooning van gemelde Successeur, tegen de uitgaven geduurende het Interregnum gedaan, te verrekenen.

Dewyl zich verscheiden mededingers behalven *Stanislaus Leczinsky*, tot de vacante Kroon opdoen, en elk zyn aanhang heeft, is het zeer onzeker wie de sterkste banden zal kunnen maken; onder anderen verneemt men dat de Gemalinne van den Vorst *Czartorisky*, Waywode van *Ruisland*, groote beweegingen maakt voor haar Gemaal, om hem tot Koning te doen verkiezen, hebbende onder anderen ten dien einde aangeboden, alle haare Landgoederen, welke ruim 200000 Poolsche guldens jaarlyksche Inkomsten geven, met de Domeinen van de Kroon te vereenigen, en de Kroons Vice-Kancelier negotieert considerabele sommen te *Dantzig*, om de oogmerken van deze Dame te bevorderen. Men meende ook dat de Graaf *Poniatowsky*, schoonbroeder van den Vorst *Czartorisky*, die party mede zoude helpen ondersteunen.

De

De Vorst *Lubomirsky*, Waywode van *Cracau*, heeft zich meester van die Stadt gemaakt, het welk veel geruchts veroirzaakt heeft, en waar over verscheiden Conferentien zyn gehouden, waar in besloten wierdt, om wegens de ondernemingen van den gemelden Vorst *Lubomirsky* aan den zelven te schryven, die den brief van den Primaat wel betamelyk beantwoord heeft, doch zich daar by beklaagt over harde uitdrukkingen die deszelfs Secretaris daar in heeft laten vloeijen, en verder betuigt genegen te zyn zich by de komste van den Bisschop en den Castellaan van *Cracau* in alle redelykheit te laten vinden, om die zaak by te leggen. Ondertusschen heeft de Primaat sedert met een courier van *Cracau* tyding gekreegen van drie Confederatien door verscheiden partyen in het gemelde Palatinat gemaakt; zynde de eerste te *Sandeck* door eenige *Cracausche* Edellieden ontworpen, dewelke zich vervolgens na de Stad *Cracau* hadden begeeven, alwaarze in 't Franciskaner klooster zyn vergaderd geweest, zynde de Vorst *Lubomirsky* op hun krachtig aanhouden daar mede verscheenen, en door hen uitgeroepen voor hoofd van deze Confederatie, zich onderling in trouwe, eer en gewisse verbindende voor vyanden van hun Vaderland te verklaaren den geenen die iemant anders tot Koning zoude kiezen dan uit hun midden, *æqualitate & activitate ad præsens gaudentem*; waar by niet alleenlyk alle vreemden zyn uitgesloten, maar ook zelfs *Stanislaus*, dewyl hy met hen niet gelyk is, en geene activiteit in *Polen* meêr heeft onder de Ridderschap, zynde daarenboven besloten alle Duitsche kleeding, als meede de Poolsche Ridder-Orde van den Witten Adelaar af te leggen, om dus te meerder de evengelykheit naar te komen. De tweede Confederatie is ook te *Sandeck* gemaakt, en de Maarschalk *Wieloglofski* tot hoofd daarvan verklaart, strekkende tot behoudenis der Rechten en Privilegien van de Poolsche Natie omtrent een vrye en onbepaalde verkiezing van eenen Koning, zonder uitsluiting van iemand, als zeer nadeelig voor de vryheit van de Republyk. De derde was noch niet volkomen uitgelekt, maar men achtte datze beoogt de vernietiging van de Constitutie van 1717, als eene nieuwe grondwet der Republyk bevestigd, en zulks wegens de ongelykheit van de verdeeling tot het betaalen der Krygsbenden daar in vastgesteld, en die toen wegens de kortheit des tyds niet kon worden verbeterd, zynde in die Constitutie mede een schadelyk Artykel voor de Dissi-

1733. *Maart.*

1732. Maart. denten, die daarom de gemelde afschaffing mede gaarne zouden zien. Deze Confederatien zyn niet alleen zeer nadeelig voor de rust van binnen, maar ook met de heilzame zetregels; gedurende de tusschen-regeeringen en goede ordres ingevoerd, strydig, aangezien ze voor den Ryksdag van Convocatie zyn gemaakt, en van kwaade gevolgen kunnen zyn; om welke redenen nadere conferentien ten huize van den Primaat zyn gehouden, waar in besloten is, dat de Primaat daar over aan den Vorst *Lubomirsky* zal schryven, en verder daar het behoord. Midlerwyl is de Kroons Regimentarius, Graaf *Poniatowsky*, al naar *Groot-Polen* vertrokken, om met de Kroons-Armée alle binnelandsche onlusten, als mede de geweldenaryen op de grenzen af te wenden.

De Primaat heeft het besluit der eerste bovengemelde Confederatie ontfangen, luidende aldus:

WY vergaderde Raden, Dignitarii, Beampten, en gezamentlyke Ridderschap, zo wel van 't Waywoodschap *Cracau*, als van de Vorstendommen *Zator* en *Oswiciem*, doen hier mede kond: of wel op de Universalia van den Doorluchtigen Vorst Primaat van de Kroon *Poolen* en het Groot Hertogdom *Littauwen*, de Landdagen naderen, op welke zaken ter conservatie en integriteit der Republyk, ook van ons Waywoodschap *Cracau* zouden verhandelt werden, egter om alle gevolgen voor te komen, op dat de menschelyke boosheit en eenige factien onze goede intentien niet verderven, zo versweeren wy ons voor af, dat wy, tot bescherming der Roomsche Religie, onzer Statuten, Immuniteit, en vryheden des Adelyke naams, ook der vrye stemmen, den een den ander met lyf en leven niet zullen verlaten: Daarenboven ons de H. Wet van onze Voorzaten wegens de vrye verkiesing van onzen Koning en Heer onderwerpende, zo zweeren en bezweeren wy elkander, dat wy geen andere Koning willen verkiezen en aannemen, *als alleen een door vrye stemmen verkore Pool, van de Poolsche Natie, die in egaliteit met ons leeft*: En al wie onderstaan zal, anders tegen onze Wetten en onze Constitutien te ondernemen, zulk een verklaren wy hier mede voor een vyand des Vaderlands, en verbinden ons, tegen hem met lyf en leven op te staan; en nadien volgens het voorschrift van de positive Wet, de Waywode van *Cracau* het Ductoraat van ons Waywoodschap en 't commando der Stad *Cracau* hebben zoude, zo zoude dit Regt gelyk als aan yder Waywode dus ook den tegenwoordige doorluchtige Vorst te stade komen en onverbrekelyk gehouden werden: En gelyk wy daar nevens willens zyn, de rust der Republyk vast te stellen, zo conserveeren wy met de nabuurige Mogentheden alle goede harmonie en vrindschap, welke van niemant gekrenkt, veel minder met de vreemde eenige mede Intelligentie gepleegt zal werden, waar toe wy ons in de

de tegenwoordige Confederatie verbinden. Nodigen daar by tot zodanige bescherming zo wel van de Republyk als ons Waywoodschap, den doorluchtige Vorst Castellan van *Cracau*, nevens alle overige Senatooren, Beampten en Ingesetenen, zo wel der Kroon *Polen*, als van ons Waywoodschap *Cracau*, en de Vorstendommen *Zator* en *Oswicini*, onze Heeren Broeders. Om doch ook alle schadelyke gevolgen van het opbreken der Kroons-Troupen uit haar kwartieren, zonder dringende nood voor te komen, zo verzoeken wy den doorluchtige Vorst Waywode van *Cracau*, dat hy aan zyn Hoogvorstelyke Doorluchtigheit den Primaat schryven wil, van zich met den Heer Regimentarius der Kroons Troupen te vergelyken, op dat deze in hunne kwartieren mogen blyven. 1733. *Maart.*

Actum *Cracau* by de Paters Franciscanen den 23. February 1733.

Welk vastgestelde wy met onzen Eed bekrachtigen, nevens alle Pointen der tegenwoordige Confederatie.

Formulier van den Eed.

IK zweere den Almachtige Drie eenigen God, dat tot voorkoming van alle nadeelige gevolgen, uit de kwaadaardigheit en Factien die door iemand konden verwekt werden, ik tot deze Confederatie wegens de bescherming der H. Katholyke Religie, en conservatie van de Rechten onzer vryheit en Adelyke stemmen, ben getreden, om met lyf en leven daar voor te stryden, en om in zodanige bescherming van den Leidsman van ons Waywoodschap als ook van eenen yder der Inwoonders van 't Waywoodschap, niet te willen afgaan. By de toekomende Gode welgevallige verkiezing zal ik niet acccedeeren tot het verkiezen van een anderen Heer, dan alleenlyk een Pool, uit de Poolsche Palatinaten een Vry-Heer gebooren, en in equaliteit levende; en ik zal tot verderving van zo loffelyk besluit, met niemant mede-intelligentie houden, noch eenige Practyken in 't werk stellen, geen geschenken noch geld van iemand aannemen, noch belofte van eere of geld acceptceren, ter verderving van de verkiezing van eenen Pool. Zo helpe my God den Heer, en zyn onschuldig lyden.

Actum den 23. February 1733.

DE Bisschop en Prins van *Luik* heeft een Geschrift doen publiceeren en aanplakken, tot Tytel hebbende: Nadere Protestatie wegens zyn Hoogheit den Bisschop en Prins van *Luik*, betreffende *Herstall*; van den volgenden Inhoud: NEDERLANDEN

On-

1733. Maart

ONderregt zynde van een Contra-Protest, dat de Koning van *Pruissen* den 31. January laatstleden heeft doen publiceeren aangaande de Souvereiniteit van het Goed *Herstall*, waar by zyn Majesteit door sinistre Onderregtingen vooringenomen zynde, voorgeeft, dat gemelde goed van alle tyden een vrye en Souvereine Heerlykheit geweest zouw zyn, alhoewel eenigsints afhangelyk van het H. Ryk en ter Leen gehouden van den Hertog van *Brabant*, en dat de Leens-Verheffingen, welke dezelve, als mede wylen de Koning van *Pruissen* by het Leen-Hof van zyn Hoogheit gedaan heeft, abusif zouden zyn, heeft dezelve niet kunnen nalaaten aan 't publyk te kennen te geven de Erreurs van gemelde Contra-Protestatie, te meer, om dat zyn Majesteit met te betwisten het recht van zyn Hoogheit op het gedeelte *Herstall* aan deze kant van de Maas leggende, ter zelver tyd ook betwist het recht van zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit op het ander gedeelte aan de overkant gelegen, om dat het te voren maar een eenige Jurisdictie en een goed is geweest, waar van de Souvereinheit in tweeën verdeeld is geworden door een Tractaat van verwisseling, gemaakt in den Jaare 1546. door de Koninginne Weduwe van *Hongarye*, Gouvernante van de *Nederlanden*, en *George van Oostenryk*, Bisschop en Prins van *Luik*, welke verdeelde Souvereiniteit het eene gedeelte van geen ander en verschillende natuur of kwaliteit gemaakt heeft met het ander, zynde notoir, dat het Dorp van *Herstall* een Lid van 't Marquisaat van *Antwerpen*, onder de Souvereiniteit van de Hertogen van *Braband*, alhoewel afhangelyk van 't Ryk is geweest, in welke kwaliteit en Leens Afhangelykheit *Herstall* gebleeven is by alle de successive bezitteren sedert het Jaar 1170. onder Keizer *Frederik*; namentlyk *Radulphe*, Bisschop van *Luik*; *Godefroid de Louvain*, onder *Hendrik II.* Hertog van *Brabant*; *Hendrik*, Zoon van gemelden *Godefroid*; de Graven van *Hornes*, *Jean de Gossencourt*; de Heeren van *Oupeie* en *Chaumont*, en den Heer *de Croy*, die in 't Jaar 1458. *Herstall* afstond aan *Johan*, Graaf van *Nassau*, die de Investiture daar van ontfing van *Philips den Goeden*, Hertog van *Bourgogne* en *Brabant*, en wel met zodanige Clausulen, die duidelyk aantoonen de Souvereiniteit, welke de Hertogen van *Brabant* altyd aan zich gehouden hebben; gemelde Graaf van *Nassau* wierdt opgevolgt door *Henry* en *Engelbert*, Graven van *Nassau*, welke gevolgt zyn door *René van Nassau-Chalons*, Prins van *Oranjen*; en door *Willem*, Prins van *Nassau* en *Oranjen*, en zyne navolgeren tot in het Jaar 1651, welke alle de Baronnie van *Herstall* ter Leen genomen hebben, zo als uit de Registers van den Leenhove van *Brabant* is blykende enz.

Deze Leens-Afhangelykheit van *Herstall* wordt verder aangetoont door verscheide Accoorden, Tractaaten, en gevallen, hebbende onder anderen de Aartshertog *Leopold*; Gouverneur van de *Nederlanden*, in den Jaare 1655. het gedeelte van *Herstall* aan de Oostzyde van de Maas, met de volle Souvereiniteit afgestaan aan den Prins *Maximiliaan Hendrik*, Bisschop en Prins van *Luik*; terwyl gemelde Aartshertog de Souvereiniteit van het ander gedeelte aan de Westzyde voor zyn Katholyke Majesteit behield enz. En wel ver-

verre dat de Prins van *Oranje* de kwaliteit van Souverein van *Herstall* hadt genomen, was hy in tegendeel in Proces met de Gravinne van *Middelburg* en *Isengbien*, die uit kracht van de Sententien en Requisitoriaalen van 't Hof van *Brabant* aan 't Leenhof van *Luik*, de Inkomsten van *Herstall* in beslag hadt doen neemen enz. En alhoewel waar is, dat de Heeren Staaten Generaal, na dat zy in den Jaare 1632. de Stadt *Mastricht* hadden ingenomen, getracht hebben, *Herstall* voor een Dependentie van den *Vroonhove* te doen passeeren, is zulks echter zelfs een blyk, dat de Prins van *Oranje* geen Souverein daar van pretendeerde te weezen, om dat zyn Katholyke Majesteit by continuatie het recht van de Souvereiniteit van *Herstall* geoefend heeft tot in het Jaar 1655. wanneer dezelve den voornoemde Bisschop en Prins *Maximiliaan Hendrik* in possessie deed stellen van de Souvereiniteit van het gedeelte van *Herstall* aan deze zyde van de Maas, waarna de Prins van *Oranje* zich alleenlyk beklaagt heeft, dat men hem niet konde verplichten twee Souvereinen, in plaats van een te erkennen enz. Hier moet men byvoegen, dat de Prins van *Oranje* of zyne Voogden in de Jaaren 1662, 1665 en 1666, het Leenhof van *Luik* voor Competent hebben erkend, en dat de Prins van *Luik* te *Herstall* in kwaliteit van Souverein verscheide Edicten en Mandementen zonder tegenspreeken van eenig mensch heeft doen publiceeren.

Eindelyk heeft na de dood van *Willem III*, Koning van *Groot-Brittannie*, de Koning *Frederik van Pruissen* den 8. Juny 1702. het land en goed van *Herstall*, voor 't gedeelte aan deze zyde van de Maas leggende, by het Leenhof van den Prins *Joseph Clement van Beyeren* in Eigendom ter leen genomen, en den 12. April 1703. heeft de Princesse Douariere van *Anhalt*, gebooren Princesse van *Oranje*; insgelyks voor gemelde Hof wegens 't gemelde gedeelte van *Herstall* het leen verheft, 't geen den 18. Juny van 't zelve Jaar ook gedaan heeft de Prins *Willem Hyacinth*, Prins van *Nassau*, en in den Jaare 1706, heeft de Princesse van *Anhalt* de rechten, welke zy op *Herstall* hadt; aan zyn Pruissische Majesteit afgestaan door een Acte, geïnsinueerd by den Leenhove van *Luik*, en na zyn dood heeft de regeerende Koning door zyn Mandataris den 21 Maart 1715, gelyke verheffing by gemelde Hof gedaan, en dezelve vernieuwd in den Jaare 1725, na dat de tegenwoordige Bisschop en Prins in de possessie van zyn Bisdom en Prinsdom was gekomen. Vermits nu uit al het voorsz. volkomen blykt, dat de Souvereiniteit en het *Dominium directum* van 't gedeelte van *Herstall*, geleegen aan deze zyde van de Maas, aan gemelde zyn Hoogheit behoort sedert het Jaar 1655, en dat de Prinsen en Heeren, die dat goed sedert vier Eeuwen bezeeten hebben, geen Souvereinen daar van zyn geweest, maar Vasallen van den Hertog van *Braband* in kwaliteit van Marquis van *Antwerpen*, ende zyn Hoogheit niet zonder antwoord kunnende laaten passeeren een Contra Protestatie met zo veele Misslagen gevuld, waar omtrent men hoopt, dat zyn Pruissische Majesteit als dezelve van deze Redenen onderrecht zal weezen, van gevoelen zal veranderen: Verklaart zyn Hoogheit gemelde Contra-Protestatie voor nul en van geener waarde te houden; verbiedende aan zyne Onderdaanen van *Herstall*, en aan alle anderen die het aangaat, daaraan te defereeren of in eeniger maniere

1733. Maart. niere te gehoorzaamen, op poene om als wederspannigen gestraft te worden; Protesteerende voorts van nulliteit van al het geen in gevolge de gemelde Contra-Protestatie zouw kunnen geschieden enz.

Gegeven in ons Paleis te *Luik* den 17. Maart 1733.

(getekent) (L.S.)

GEORGE LOUIS.

Hiervóór is gezien het Advys door de Heeren Gedeputeerden van de Stadt *Veere* ingebragt ter Vergadering der Staaten van *Zeeland:* nu ziet men daarop de Consideratien der Heeren van *Middelburg*, *Zierikzee*, *Goes*, *Tholen* en *Vlissingen*, luidende als volgt.

DE Heeren van *Middelburg*, *Zierikzee*, *Goes*, *Tholen* en *Vlissingen*, uit het raport van de Heeren, Haare Gecommitteerde ter Staats Vergaderinge, hebbende vernomen, hoe dat de Heeren van *Veere*, in plaats van te blyven persisteren by haar consent, in den jaare 1706 ter vergaderinge ingebracht, ende in vervolg van tydt by reiteratie meermalen gesterkt, om het Marquizaat van *Veere* niet meer ter Leen uit te geven, maar de Steden *Vlissingen* en *Veere* uit de Vasalage te ontslaan, en in plaats van met de andere voorzittende Leden daar in te blyven concurreren, de tegenwoordige Regeerders der Stadt *Veere*, in tegendeel niet alleen hebben konnen goedvinden, het nemen van een finale conclusie te difficulteren, maar zelf by een wydloopig schriftelyk advys, op den 21. Juny dezes jaars ter vergaderinge ingebracht, in 't breede te deduceeren, de redenen die zy Heeren Regeerders van *Veere* vermeinen te hebben, waarom Haar Ed: daar in niet en konnen toekomen, dat de Heeren van *Veere*, na zo menigmaal door alle de andere Leden verzogt zynde, om dat advys te willen intrekken, en uit de Notulen van Staat houden, op dat daar van geen traces zouden overblyven, Haar Ed. zulks hebben blyven uitstellen, en weigerig zyn gebleven om aan het verzoek van de Voorzittende Leden te voldoen.

De vyf Voorzittende Leden betuigen, dat het Haar zeer smert, dat zy zich door een van Haar Mede Leden, op dusdanig een onaangename, en zo zeer toucherende wyze, vinden geaggresseert, dat hoe ongeerne, egter Haar verpligt oordeelen, Haar daar tegens te moeten opposeren, op dat Haar stilzwygen by de Posteriteit niet zoude konnen aangemerkt werden, als of van ongelyk in dezen overtuigt waren geworden, ende als of Haar Ed. zich onvoorzichtiglyk in een verre uitziende en gevaarlyke deliberatie, zo by Haar Ed. genaamt werdt, hadden ingelaaten, ende geconsenteert in een zaak, die met eene goede Regeeringe en Justitie niet zoude konnen bestaan; mits welke zo hebben de Heeren van *Middelburg*, *Zierikzee*, *Goes*, *Tholen* en *Vlissingen*, zich

zich gezamentlyk verplicht gevonden, om deze aanteikening tegens het advys van de Heeren Regeerders van *Veere* te moeten doen, met verzoek dat het insgelyks in de Notulen mag werden geïnsereert. 1759. *Maart.*

De Heeren van *Middelburg*, *Zierikzee*, *Goes*, *Tholen* en *Vlissingen*, kunnen niet verbergen, dat het voorschreven Advys van de Heeren Regeerders van *Veere*, Haar niet voorkomt als een onpartydig advys van een Lid van deze Vergaderinge, dat verpligt is, benevens Haar, de hoogheit en geregtigheit van den Lande, Steden en Leden van dien, voor te staan, en te helpen mainteneeren, maar als af te komen van menschen, die geheel gepreoccupeert zyn, en niet difficulteren, haar opentlyk te interesseren voor het gepretendeerde Recht van een Marquis, en dat tegens het wezentlykste deel van Haar eigen Privilegies, uit krachte van het welke, Sessie en Stemme in deze Hooge Vergaderinge hebben bekomen.

De vyf Voorzittende Leden zullen zich tegenwoordig niet uitlaten, en agten het ook onnodig, om het Advys van de Heeren Regeerders van *Veere* te wederleggen en aan te toonen, dat de Raisonnementen en Argumenten daar in vervat, zeer verre zyn gehaalt, en van alle grond van reden zyn ontbloot, de voorschrevene Leden zullen haar nooit verlegen vinden, om aan de geheele onpartydige Waereld, te doen blyken, dat zy in dezen niet anders en hebben gedaan, ende geadvizeert, als het geene alle Regenten van Eer, en die zich van Haar Eed en Plicht willen kwyten, schuldig en gehouden zyn te doen, en dat Haar intentie en oogmerk in dezen is overéénkomende, met de gronden van een goede Regeeringe, van Justitie, en van billykheit, zonder dat daar by eenig regart nemen, op Haar eigen particulier interest of verwachtinge, waar op deze Regeerders van *Veere*, niet weinig schynen oplettelyk te zyn.

Voor het overige zullen de vyf Voorzittende Leden, met de eigen woorden van het Advys van *Veere* zeggen, dat het voorsz. Advys opgevult is, met vulgaire en erroneuse onderstellingen, en dat men daar uit, als men nooch het beste wil presumeeren, een kennelyk gebrek, van decernement en ervarenheit, in zaake van Regeeringe, kan bespeuren.

Om dat met een opslag aan te toonen, dient maar gelet te werden, dat de Heeren Regeerders van *Veere*, in dat Advys, gelyk als by verwyt aan de andere Leden, te gemoet voeren, dat het by de nadere verkooping, te weten by Decreet, voor den Hove Provinciaal, de rechte tydt was, om zich tegen die verkooping te opposeeren. En dat het nu te frivolen pretext is, om zulks na verloop van hondert dartig jaaren te willen doen.

Indien de Opsteller van het Advys, de vyf Leden onbekent, het heeft geïgnoreert, zo hadden de Heeren Regeerders van *Veere* het behooren te weten, en uit de Staten Notulen te hebben geleert, dat de Heeren Staaten van *Zeeland*, in die tydt ook met concurrentie van de Heeren van *Veere*, zich in der daat tegens die verkoopinge hebben geopposeert, dat die verkooping niet alleen is geschiet zonder consent van de Staaten, dat ontwyfelbaar daar toe werd vereischt, maar dat die Staaten ook alle mogelyke devoiren tot het be-

 letten

1733. Maart. letten, ja zelfs maar tot een provisioneele ophouding van die verkoopinge hebben aangewent, en billyke presentatien ten dien einde gedaan. De tegenwoordige Regeerders van *Veere*, die nu goedgevonden hebben, zulken advys in tegendeel in te brengen, zouden daar uit, tot haar overtuiging en beschaming, hebben konnen zien, dat haar Voorzaaten in die tydt meer cordaatheit hebben gehad, dan zy tegenwoordig hebben, en dat zy wel hebben begrepen, wat van Haar Eed en Plicht was, tot voorstand van de Hoogheit en Gerechtigheit van den lande, en van de voornaamste en wezentlykften inhoud, van haar eigen hier voorgemelde Privilegien.

Die Regeerders van *Veere* hadden ook konnen zien, dat het poinct van deliberatie, waar omtrent wy tegenwoordig verseren, geen nieuwigheit en is, noch eerst sedert den Jaare 1706. op de baan gragt, dat Koning *Philips de II*, ten tyde van de verkoopinge by Decreet, voor den Grooten Raad van *Megchelen*, reeds heeft geoordeelt, *dat de Steden Vlissingen en Veere, van te veel aangelegenheit waaren, om onder een particulier Heer ofte Marquis te worden gelaten, en daarom die koop heeft overgenomen*; dat ten tyde van de laaste verkooping, voor den Hove Provinciaal, de Aarts-Hertog *Matthias*, aan wien het Gouvernement Generaal was toevertrouwt, met Advys van den Raad van State, Secrete Raad, en van die van de Financien, nevens hem zynde, de Staaten van *Zeeland*, en veel Leden uit de Vergaderinge van de Provincie van *Holland* en *West-Vriesland*, van dat verstand zyn geweest, dat die verkooping en vervreemding, zonder groot nadeel van de Provintie van *Zeeland* in 't particulier, en van de andere Provintien in 't algemeen, niet konde noch behoorde te geschieden.

Dat de Heeren Staaten van *Zeeland* niet lang na de verkooping noch hebben aangehouden, dat de Steden *Vlissingen* en *Veere*, uit de Vasallage zouden worden ontslagen, en onder het Lichaam van *Zeeland* gebragt; dat de verkooping is geschiet, en dat alle aangewende devoiren, echter in het vervolg, vruchteloos zyn geweest, is alleen toegekomen door het groot gezag en vermogen, van de Heeren Prinsen van *Orangen*, het welk aan de Heeren van *Veere* mede niet onbekent behoorde te wezen.

Het moet aan een iegelyk zeer vreemt en bedenkelyk voorkomen, dat de Regeerders van *Veere*, niet alleen hebben konnen goedvinden, zich te kanten en aan te gaan tegen het eenpaarig advys van de vyf Voorzittende Leden van deze Provintie, en zelfs tegen het advys van haar Stadt, meermaalen ter Vergaderinge ingebragt, maar dat zy zelfs hebben durven bestaan, een schriftelyk Advys in deze Vergaderinge over te geven, dat behalven verscheide hatelyke expressien, en illatien, tot laste van de vyf andere Leden, ook opgevult is, met verscheidene bedreigingen, om was het mogelyk, alle goede en getrouwe Regenten af te schrikken, van te adviseeren, het geene zy oordeelen met haar Eed en Plicht overéén te komen, en dat diesthalven nadeelig is, aan de Hoogheit en Vryheit van deze Vergaderinge. Daar toe specteeren die termen, dat de Provincien van *Gelderland*, *Vriesland*, *Groningen*, zich voor den Heere Prinse van *Nassau* willen Interesseren, en die zaak niet ongevoelig zullen be-

behandelen, maar allerwegen, zelfs licht door het verleenen van represailles, en andere gelyke feitelyke middelen van Contrainte, zich daar jegens zullen trachten aan te kanten: daar toe speсteert mede de verkeerde illatie, dat de Bondgenoten malkanderen solemnelyk hebben geobligeert, haar met alle omzichtigheit te zullen wachten, van eenige Uitheensche Fursten en Heeren, eenige occasie van Offensie te geven, als of men zeggen wilde, dat de Regenten van *Zeeland*, het ressentiment van de een of andere Mogenheit hebben te wachten: dat is noch niet genoeg, men gaat verder, en men durft van terzyden de goede Regenten ook met het ressentiment; van een aanstaande Stadhouder dreigen, met allegatie van het desastreuse jaar 1672. hier schynende wederom vergeten te hebben, dat in de maand October laatstleden, op een solemnele wyze, met concurrentie niet alleen van de zes Leden van Staat, maar zelfs met een Unanimiteit van alle Regenten in de respective Steden, ende zulks ook met haar eige vrywillige goedkeuring, haar woord gegeven hebben, de tegenwoordige Regeeringsform te zullen mainteneren en handhaven; men vergeet ook niet te zeggen, dat men zich een kostelyk en hachlyk proces, 't welke particulierlyk voor de Steden van ruineuse gevolgen zoude kunnen wezen, op den hals zal haalen, maar het geene noch alle buitenspoorigheit te boven gaat, dat men onder de Staats Leden zelve, en zulks in de eigen boesem van de Provintie zouden blyven voeden, een eeuwigduurende argwaan, en dissidentie, en een rechte twist-appel, om oneindige dispuiten, verwarringen, en verdeeltheden te veroorzaaken, welke in tyden en wylen, doch nergens anders toe zoude konnen strekken, als tot een steen des aanstoots, om de Vryheit hier over te doen struikelen; daar het nochtans aan een iegelyk, die maar een gezond oordeel heeft, bekent is, dat het Marquisaat van *ter Veere*, altyd een steen des aanstoots in de Regeering van deze Provintie is geweest, dat de deliberatien en het consent van de andere Leden daar henen gaat, om die steen des aanstoots weg te nemen, en dat de pooginge van de Regeerders van *Veere* alleen daar toe strekken, om dezelze te behouden, op dat de Vryheit in 't toekomende daar over zoude konnen struikelen.

1733. *Maart.*

En gelyk den inhoud van het voorgaande Advys van de Heeren Regeerders van *Veere*, aan alle goede en getrouwe Regenten, zeer bedenkelyk moet voorkomen, zo moet ook de Periode, waar mede dat advys wordt besloten, geen minder bekommering verwekken; doch alzo dezelve wat duister schynt te wezen, moet en wil men wel presumeeren, dat de Regenten van *Veere* daar op niet zullen hebben gereflecteert, noch bemerkt de kwaadaardigheit die daar in steekt, en noodzakelyk daar uit profflueren moet; anderfins, indien dat voorbedachtelyk is geschiet, zo behoorden die Regeerders van *Veere*, die bestaan hebben, zulken Advys in deze Vergaderinge voor het haare in te brengen, zich wel eens nader te expliceeren, wat zy daar mede voor hebben, of zy deze Vergaderinge met een tumultaire beweeging van de Gemeinte willen dreigen, en of, zy als een Maxime willen vaststellen, dat de Resolutien in deze Vergaderingen ten dienste van het Gemeen genomen, maar een doo-

 de

1732. Maart. de letter zoude wezen, ten zy die by de Gemeinte werden goedgekeurt. De andere Leden weten zo wel als de Regenten van *Veere*, dat de Regeering door een goede harmonie, door een loffelyke en sachte moderatie en directie, zo in de Politie als Justitie, bestendig gemaakt moet worden, waar by Wy wel willen gevoegt hebben de onbesprooke levenswyze van de Regenten, haar in het byzonder onthoudende van alle zichtbaare, tastelyke, en by de Wet gecondemneerde Conduites, maar wenschten van de Regeerders van *Veere* wel eens te vernemen, hoe die allegatie hier te passe komt, en met wat voor intentie die wordt gedaan.

De vyf Voorzittende Leden willen, tot besluit, de Regeerders van *Veere* wel ernstig verzoeken en vermaanen, dat zy zich nader gelieven te bedenken, en te gelyk met aandagt overwegen, dat de tegenwoordige deliberatie, om de Steden *Vlissingen* en *Veere* uit de Vasalage, en onderwerping aan een Particulier Heer te ontslaan, en dezelve te verklaaren en te houden voor vrye Graafelyke Steden, volgens den uitdrukkelyken inhoud van haare Privilegie; een zaak is van de allergrootste en wezentlykste importantie, en die eigentlyk de Hoogheit, Vryheit, en Gerechtigheit van deze Provintie, van deze Hooge Vergaderinge in 't gemeen, en van de Steden *Vlissingen* en *Veere* in 't particulier, is rakende: dat zy vervolgens buiten alle preoccupatien en byzonder belang, willen overwegen, den solemnelen Eed, die zy a's Comparanten van deze hooge Vergaderinge hebben gedaan; vervolgens willen de Voorzittende Leden betrouwen, dat de Regenten van *Veere* beter onderrigt en overtuigt zynde, niet langer swarigheit zullen maken, van aan het Advys van de vyf Voorzittende Leden toe te komen, en daar benevens haar schriftelyk Advys weêr in te trekken, en uit de Notulen te lichten.

BYZONDERHEDEN. DEN 19. February des morgens ten drie uuren sturf, in den ouderdom van 4 jaaren, 6 maanden, en 20 dagen, de derde Prinsesse, Dochter des Konings van *Vrankryk*.

Brieven van *Moscou* van den 5. February melden, dat men daar sedert eenige dagen zulk een ongehoorde Vorst had gehadt, dat de Vogelen uit de lucht dood nedervielen, de schildwagten op hunne posten dood vrooren; en dat een meenigte van boeren die levensmiddelen ter markt wilden brengen, nevens verscheiden reizigers in hunne sleeden, daardoor meede ongelukkig aan hun einde waren gekomen.

Van *Offen* in *Hongaryë* wordt van den 20. February geschreven, dat na dat het in deze maand zacht weêr was geworden, het ys verscheidemalen was gaande geraakt, wanneer Persoonen van en na *Pest* komende, daar op waren, en ook in 't geheel zes verdronken zyn, daar onder eene Vrouw, die met 200 gulden by helder dag te

gron-

gronde ging. Als het ys den 12. 's namiddags ten 5. uuren weêr gaande wierdt, bevonden zich 50. Persoonen daar op, die jammerlyk schreeuwden; en als zy tweemaalen over 't Ys heen en weêr liepen, en aan de kant nergens uitkonden, gelukte het hen eindelyk, dat zy op de zyde van *Pest* gelukkelyk doorkwamen, behalven eene Vrouw, die in het water viel, maar noch met een Vissershoek zeer bezeert gered wierdt. Eindelyk was het ys den 15. t'eenemaal weggegaan, zo dat men met Schepen weêr varen kon.

De Engelsche Advokaat *Corbet*, 60. jaaren oud zynde, schoot zich in deze Maand, naar de Engelsche Mode, met een Pistool door den kop, zodat hy zyn Proces, zonder eenige exceptie te maaken, of op Apel te denken, voor altoos verloren heeft.

Van *Hanover* heeft men het verhaal van het ontsnappen van een gedwongen Soldaat aldus. Zekere *Frieke*, Organist te *Osnabrug*, een groot jaar geleeden te *Bylevelt* passeerende, om zyn Vader te *Hameln* te gaan bezoeken, wierdt, dewyl hy uittermaten groot is, door eenige Soldaaten genoodzaakt, mede in hunnen dienst te treeden, 't welk hy na veel moeilykheden, voor één jaar aannam, neemende zyn broeder, geduurende die tyd, zyn functie te *Osnabrug* waar: het jaar verstreecken zynde wilde men hem niet ontslaan; waarop hy een Zeep-fieder van *Hameln*, die zyn goed te *Bylevelt* verkocht had, verzocht, hem in een groote ledige kist, die hy weder met zich nam, te willen doen fluiten, beloovende hem een schoone vereering: dit wierdt gedaan, en de kist dus weg gebragt: aan de poort komende vroeg de Schryver of 'er niets meêr in de kist was, waarop de Zeep-fieder hem het tol-briefje overgaf, en zeide, dat hy al zyn goed verkocht hadt; presenteerende hem de sleutel van de kist; doch de Schryver geloofde zulks, en liet de kist met de gedwonge soldaat passeeren.

Van *Boston* in *Nieuw Engeland* heeft men, dat Kapitein *Atkins*, verleede zomer met een chaloup op de Visschery naar de *Straat Davids* gaande, op de Westkust van *Groenland* op 66 graaden Noorder breete, daar de beroemde Straat *Europa* van *America* scheidt, wederkeerende naar den mond van de Straat, op 63 graaden en 80 mylen Westwaard van de *Groenlandsche* Kust, zynde omtrent in het midden, tusschen *Groenland* en *America*, passeerende door ontelbaare Schotsen Ys, in de maand Juny laastleeden, op een der zelven een groote

1733. Maart. groote witte *Groenlandsche Beer*, met haar *jong*, was gewaar geworden; dat hy daarop de boot hadt doen uitzetten om het jong te vangen; doch dat de Beer zo dra als hy de boot zag, op dezelve met de uiterste woede en opgespalkte kaaken was toegeschooten om alles te verslinden, werdende van zyn jong achter na gezwommen: men deed op haar drie schooten, 't welk zy niets achtede, doch de vierdemaal wierdt zy in de kop getroffen, en bleef dood: het jong sprong op de Moêr, en verdeedigde zich met groot geraas en geweld; doch het volk gooide hem een strop om den hals, sleepte hem naar boord, en heiste hem in 't schip, alwaar zy hem vast bonden, en te *Boston* bragten: de oude Beer wierdt ook opgeheist, en men kreeg 'er twee Vaten spek van: de huid was 12 voet lang. Het Jong dat ook sneeu-wit is, is vier voeten hoog, en 5 of 6 voeten lang geworden: daar is reets over de 2000 guldens voor geboden.

De dood des Konings van *Polen*, geduurende de Ryks-dag in *Poolen* voorgevallen, heeft aanleiding gegeeven tot eene zinspeeling in dit korte tydvaers:

AVgVstVs ReX PoLonIæ In PoLo nVnC DIætaM tene.

't geen zeggen wil:

De Koning van Polen houdt nu zynen Ryksdag in de Polus, of den Hemel.

't Parlement van *Provence* heeft onlangs een aanmerkelyk geval uitgesprooken. Keizer *Justinianus* ordonneert by zyne 53, 76 en 117 *Novellen*, dat byaldien een Man of de Vrouw ryk sterft, en de langstlevende daarentegen niets heeft, om van te bestaan, zodanig langstlevende de vierdepart eisschen mag van de nalatenschap des overledenen, en dat zodanig vierdepart den langstlevenden in vollen eigendom toebehoort, byaldien de overledene geene kinderen nalaat, of anders de renten en de voordeelen daar van, zo 'er kinderen zyn, en zulks ten einde door den dood van den overledenen de langstlevende niet geraake in een staat van gebrek en elende. Men heeft lang in twyfel gestaan, of deze Wet in de Provincien van *Vrankryk*, daar het Romeinsch beschreven recht een richtsnoer verstrekt, plaats behoorde te hebben. Het Parlement van *Thoulouse* en verscheiden andere Parlementen hebben ze aangenomen, zo als uit

ver-

verscheiden arresten blykt; ook is nu by een plechtig arrest van het 1732. Maart.
Parlement van *Aix* uitgewezen, datze in *Provence* insgelyks zal stant grypen. De plaats laat niet toe, om de geleerde argumenten voor en tegen die wet te laten volgen, wy zullen ons vergenoegen, met slegts een kort verhaal mede te deelen van 't geval, dat tot het bovengemelde arrest van *Aix* aanleiding gegeven heeft „*Joseph Laugier* „ van de Stad *Arles* wierdt klerk van *Sebastiaan Raillon*, Procureur „ van den Drossaart; deze Procureur hadt eene dochter, welke hy „ niet genegen was, aan den Klerk uit te trouwen, want *Raillon* „ bezat toen groote goederen, en *Laugier* geene, doch hy hadt een „ zeer goede opvoeding en een schrander verstand; weshalven hy „ besloot, om indien het mogelyk was, door zyne behendigheit de „ hinderpaalen te boven te komen, welke de fortuin hem in den weg „ van zyn huwelyk met juffer *Raillon* gelegd hadt; na zes jaaren „ doorgebragt te hebben met alles in 't werk te stellen 't geen tot „ zyn oogmerk diende, won hy eindelyk de genegenheit van de „ juffer; het gedrag dezer lievelingen wierdt wel haast ontdekt, „ waar op *Laugier* zyn meesters dienst verliet. *Raillon* was genootzaakt. zyne toevlucht tot den rechter te neemen, om hem tot een „ huwelyk te dwingen, waarna *Laugier* zelf zo vieriglyk haakte. „ Het huwelyk wierdt den 18. February 1689. voltrokken, *Raillon* „ over dit geval als uitzinnig, noodzaakte zynen schoonzoon, om „ elders zyn fortuin te zoeken, waarin hy zo wel slaagde, dat hy „ zelfs binnen drie of vier jaaren veel ryker wierdt dan zyn schoonvader. *Raillon* wilde hem toen verplichten, om zyne Vrouw „ t'huis te haalen, doch *Laugier*, welke den vorigen hoon niet „ konde verkroppen, weigerden zulks. Zy eischte toen, dat hy „ haar jaarlyks iets tot haar onderhout zou uitkeeren, doch te vergeefs, ja hy ontkende zelfs de wettelykheit en deugdelykheit van „ haar huwelyk, en maakte zo goeden gebruik van de kennisse, „ die hy in des Procureurs dienst verkregen hadt, dat alle de Decreeten, die het Huwelyk bekrachtigden en hem ordonneerden, „ zyne Vrouw by zich te neemen, en haar een behoorlyk jaargeld „ te geeven, niets mogten helpen. De eenige vruchten, welke „ *Raillon*, nadat hy zeven jaaren gepleit hadt, verkreeg, waaren „ vonnissen zonder executie; eene gansche ruïne van zynen staat, en „ eene onoverkomelyke droefheit, die hem in 't graf sleepte. Juf-

1732. April.

„ frouw *Raillon* bevondt zich na haar Vaders dood in de uiterste „ armoede, en leefde van den Jaare 1702. tot in 1731. in een zeer „ elendigen staat. In de maand van Januari 1731. kwam *Laugier*, haar „ man te sterven, nalaatende ruim 500000. guldens. By zyn laatsten „ wille van den 12. Juli 1730. hadt hy *James Meiffren* tot univer- „ seelen erfgenaam verklaard en omtrent 20000 guldens den armen „ gemaakt. Juffrouw *Raillon* haar mans dood verstaande, eischte „ de vierdepart van de nalaatenschap uit hoofde van de bovengemel- „ de *Novellen*, bybrengende twee Schryvers, om te bewyzen, dat „ die *Novellen* in *Provence* plaats hadden, te meêr, om dat zy al- „ leen door de ontaartheit en hairklovery van haaren man tot dien „ elendigen staat vervallen was; waarom dan haar eisch is toege- „ staan.

APRIL.

GROOT-BRITTANNIE.

IN de voorgaande Maant heeft men gezien de Handelingen van het *Groot-Brittannische* Parlement tot den 27. derzelve. Den 28. Zaturdag, was het zelve niet vergaderd. Den 30. heeft men onder anderen gedelibereerd over de Bill tot beter verzekering en aanmoediging van de Commercie van de Suiker-Colonien in *America*, en den 31. wierdt geordonneerd, die Bill met Veranderingen in 't net te schryven, en de Controlleur rapporteerde dat de Koning op het Addres der Gemeentens, om een beter en bekwamer Gebouw voor het Parlement te doen maaken, geantwoord hadt, de vereischte Ordres ingevolge van dat Adres te zullen geeven. Toen wierdt door de Pairs de Diamant-Bill geëxamineerd. Nadat de Koning Woensdag in 't Hogerhuis de gereed zynde Bills tot actens gemaakt hadt, adjourneerde zich 't Hogerhuis tot den 14.

1733. April.

Dien dag ordonneerden de Gemeentens de Bill om de Leden van het Parlement te beter te qualificeeren, in het net te stellen. Den 2. adjourneerden zich de Gemeentens mede tot den 13. Den 13. de Gemeentens weder vergaderd zynde, doorliepen in een groot Committé de Landtax-Bill, en den 14. maakten zy 'er een einde af, ordonneerende daar van verslag te doen: Zy verwierpen met 159. stemmen tegen 120. de Bill, om de vryheit der Parlementen te verzekeren, door de Leden die zitting in het Lagerhuis moeten hebben te beter te qualificeeren. Den 14. ontfingen de Lords van de Gemeentens de Suiker-Bill, dewelke zy ordonneerden tot meerder gemak te doen drukken. Den 15. ontfingen de Pairs den Staat der Schulden van de Natie, zo alsze den 31. December 1732. waren; als mede eene rekening van het product der Rechten van Inkomen op de Tabak, die sedert Kersmis 1717. tot Kersmis 1732. betaald zyn; en zy renvojeerden de zaak van de *Oost-Indische* Compagnie, en den Procureur-Generaal tot volgende maandag. De Ridder *Charles Turner* presenteerde aan 't Huis der Gemeentens een Bil tot het vernietigen van verscheiden Subsidien, en van een Impost die nu van de Tabak uit de Britsche Plantages betaald wordt, en tot het toestaan van een Inlands Recht in derzelver plaats: dezelve wierdt voor de eerstemaal geleezen; en nadat men ingebragt hadt, dat eenige gedeeltens van de voorsz. Bil niet waren volgens de resolutien van 't Huis, op dewelke men geordonneerd hadt de Bil in te brengen, wierdt een voorstel gedaan en in omvraag gebragt, dat de Bil zoude te ruggenomen worden: hier over ontstonden zwaare debatten; maar eindelyk wierdt het voorstel met 232 tegen 176 stemmen verworpen. Vervolgens wierdt weêr voorgesteld en in omvraag gebragt, dat het Huis zich aanstonds zoude adjourneeren; maar zulks wierdt ook met 237 tegen 199 stemmen verworpen. Eindelyk wierdt noch voorgesteld en in omvraag gebragt, dat de Bil voor de tweedemaal zoude geleezen werden; en dit wierdt met 236. tegen 200. stemmen in de affirmative overgehaald; zodat men ordonneerde den 22. Woensdag deze Bil voor de tweedemaal te leezen. Men resolveerde den 17. in eene groote Committé te gaan, om de bekwaamste middelen tot het beter verzekeren en voortzetten van de Rechten en Revenuen die reets op de Tabak en Wynen gelegd zyn en betaald worden, verder in overweeging te neemen. Het was 's

1733. April. morgens tusschen één en twee uuren, eer het Huis haar zitting eindigde. In de Request- en de omleggende Kamers bevondt zich een groot getal voornaame Koopluiden en Handelaars, om sollicitatien tegen den Excyns te doen; en de Konstapels, Bedellen enz., waren weêr op hunne posten, om den vrede en alle orde te preserveeren; maar alles passeerde stil en gerust. Nadat de Ridder Baronet *Eduard D. . . .* nieuw verkooren Lid van 't Parlement voor het Graafschap *Kent*, in plaats van wylen den Ridder *Robert Farnese*, in het Huis der Gemeentens den Eed gedaan hadt, verklaarde hy aan den Spreeker dat hy door zyne Principaalen gelast was, zich tegen het nieuw Accys-Project aan te kanten, en te protesteeren op gelyke wyze als men zich in *Holland* tegen de Vernieling der Zee-Dyken door de Wormen aangekant en geprotesteerd hadt, welk zeggen tot een algemeen vermaak verstrekte. Den 16. lazen de Pairs Requesten van de Agenten voor Masfachusfets-Baay en Connecticut, als ook van *Nieuwjork*, tegen de Bil tot het beter verzekeren en aanmoedigen van den handel van zyn Majesteits Suiker-Colonien in *America*: men ordonneerde, dat deze Bil den 23. voor de tweedemaal zoude geleezen, en de Requiranten alsdan door hen zelven of door Advokaaten gehoord worden; waar op het Huis zich tot maandag adjourneerde. In het Lagerhuis wierdt een voorstel gedaan, van de Bil van het nieuwe Recht op de Tabak te laaten drukken; en als men proponeerde, of het voorstel in omvraag zoude gebragt worden, zo wierdt zulks met 118. tegen 112. stemmen verworpen. Vervolgens wierdt in omvraag gebragt, van de ordre van 't Huis, om den 17. in een Committé te gaan en de rechten op de Tabak en Wynen in overweeging te neemen, te vernietigen; en zulks wierdt met 124. tegen 79. stemmen goedgekeurd, en men besloot den 24. over dezelve zaak in 't voornoemde Committé te gaan. Men ordonneerde een Bil in te brengen tot het verklaaren en verbeteren van een Acte, gemaakt in het zevende en achtste jaar van de regeering van Koning *William III.* tot het verder regelen van de verkiezingen van Leden, om in 't Parlement te dienen, en tot het vóórkomen van irreguliere Procedúres van Sherifs en andere Officiers in het verkiezen en doen van raport wegens zodanige Leden, voor zo verre het zelve tot het houden van de Gerechtszittingen in de Provintiën betrekkelyk is. Den 17. approbeerden de Gemeentens het raport

raport van de Landtaxbil, en ordonneerden dezelve in 't net te schryven: zy ontfingen verscheiden Rekeningen wegens de Commissarissen der Costumen, lazen eenige particuliere Bils, en adjourneerden zich tot Maandag. Den 20. is in 't Huis der Gemeentens een Bill gepresenteerd om beter Reglement in de Kerkelyke Gerechtshoven te maaken, welke Bil voor de eerstemaal geleezen wierdt. Den 21. toen de Sherifs een Request van den Lord Major, de Aldermans, en den Gemeenen Raad van *Londen* aan het Lagerhuis presenteerden, om te verzoeken dat zy door hunne Advokaaten tegen de Tabaks-bil mogten gehoord worden, stelde men in 't Huis voor, het Request op tafel te leggen tot de tweede leezing van de Bil, en dat de Requiranten door hunne Advokaaten tegen de voorsz. Bil zouden gehoord worden, zo zy het goedvonden, een gedeelte van de voorgestelde kwestie zouden zyn, wierdt zulks met 214 tegen 197 stemmen verworpen: Vervolgens wierdt het principaale voorstel in de affirmative overgehaald. Den 22. deed de Ridder *John Eilis* aan 't Huis der Gemeentens rapport van de Bil tot het dempen van een gedeelte van het Kanaal van *Fleet-Ditch*; het zelve wierdt goedgekeurd, en men ordonneerde de Bil in 't net te schryven. Een Request van de Stad en 't Graafschap *Nottingham*, en een ander van de voornaamste Inwooners en Koopluiden van *Coventry*, wierden tegen de Tabaksbil gepresenteerd, en op tafel gelegd. De ordre van den dag was, om die Bil voor de tweedemaal te leezen; maar men ordonneerde (zonder eens tot stemmen te komen) dat de Bil op den 23. Juny voor de tweedemaal zoude geleezen worden. Den zelven dag wierdt de Ridder *Robert Walpole*, uit het Lagerhuis door het Hof der Requesten passeerende, door een Heer geinsulteerd, die daar over aanstonts gearresteerd en in *Gatehouse* gezet, doch gisteren ontslagen wierdt op een borgtogt van 500 Ponden voor zich zelven, en van 500 Ponden voor zyne twee borgen. Als men 's namiddags in de Stad tyding kreeg, dat de leezing van de Tabaks-bil naar alle apparentie tot den 23. Juny zoude uitgesteld worden, begon men op de Klokken te speelen; en als zulks 's avonds geconfirmeerd wierdt, zag men vreugdevuuren en andere vreugdetekenen door de geheele Stad, en het volk sloeg de glazen van de niet geïllumineerde huizen in. Zy hadden ook in *Templebar* de stoutheit van te verbranden een groot Figuur aangevuld met stroo, met blaauw papier 1733. April.

Z 3 over

1733. April. over de schouder, gelykende naar een Kousseband, en met een wit papier aan zyn kleed vastgemaakt, even als of het een Star was. Men heeft het zelve mede voor *Guildhall*, te *Bishopsgate*, en op andere plaatsen gedaan. Daar zyn vergaderingen van de meeste Pairs gehouden, waarin, zo men verzekert, eenparig geresolveerd is geworden, de Bil van den Accyns op de Tabak te verwerpen; en men zegt, dat zulks de tweede lezing tot den 23. Juny heeft doen uitstellen. Den 23 ontfingen de Pairs een Request van den Agent van *Zuid-Carolina*, met een verzoek, dat zy tegen de Bil van de Suiker Colonien mogten gehoord worden; en men resolveerde, hunne Advokaaten te hooren. Op de klagte die door verscheiden Leden in't Lagerhuis ingebragt wierdt, dat eene oproerige menigte van volk 's avonts te voren en eenige dagen, geduurende deze sessien in het Hof der Requesten en op andere avenuen naar 't Huis vergaderd is geweest; en dat verscheiden Leden van het Huis dien avond in het te ruggaan van het Huis op de passages naar het Huis, gedreigd, geinsulteerd en aangerand waren geworden; resolveerde en verklaarde het Huis eenpariglyk, dat het aanranden, insulteren, of dreigen van eenig Lid van 't Huis, in zyn gaan of komen naar en van 't Huis, of ter oirzaake van zyn gedrag in 't Parlement, is een hooge verbreeking van het Privilegie van 't Huis, een geweldigste en gevaarlykste schending van de Rechten van 't Parlement, en een hooge misdaad en wangedrag; en dat het vergaderen en komen van eenig getal persoonen op eene oproerige tumultueuse en onordentelyke wys naar het Huis, om het passeeren van eenige Bil of andere zaak, die voor 't Huis hangende is, te verhinderen of te bevorderen, als ook het aanzetten en aanmoedigen van persoonen om zulks te doen, is eene hooge krenking van het Privilegie van 't Huis, eene omverwerping van de vrydom en Constitutie van 't Parlement, en een hooge misdaad en wanbedryf: deze rezolutie zoude aan den Lord Major van *Londen*, aan den Groot-Baillif, en de Sherifs van *Westmunster* genotificeerd worden. Den 24. hebben de Gemeentens de Bil tot het dempen van een gedeelte van het Kanaal de *Fleet-ditch* voor de derdemaal geleezen en gepasseerd, doch de zaak van den Accyns op de Wynen tot den 25. Juny verschoven, en zich tot volgende Maandag geadjourneerd, gelyk ook de Pairs hebben gedaan.

De Accysbil heeft byna het geheele Koninkryk, in beweeging ge-

gehouden ; zynde dagelyks veele Gedeputeerden van verscheiden Steden en Gemeenschappen van het Koninkryk te *Londen* aangekomen, om vertoogen daartegen te doen. Ook zyn 'er by gelegenheit van deeze Bil, verscheiden kwaadaardige Pasquillen onder het gemeen verspreid, in welke de Hofparty, op eene hatelyke wyze wordt afgemaald ; onder dezelve is 'er één op de wyze van eene Predikatie waar van de Text is *Luc.* 2. *vs.* 1. *Ende het geschiedde in die dagen dat 'er een gebod uitging van den Keizer* Augustus, *dat de geheele waereld zoude beschreven worden*, in tegendeel heeft men in één der Nieuwspapieren, een brief raakende deze zaak gezien, aan 't hoofd van welke deze woorden staan : *Waarom woeden de Heidenen, en bedenken de Volken ydelheit*, *Psalm* 2. *vs.* 1. De Autheur daarvan zegt onder anderen: 1733. April.

IK twyfel niet, of gy zult op eene aangenaame wyze verwonderd zyn, by dezen onderrecht te worden, dat de meeste van onze Corporatie in goeden ernst overtuigd zyn van de voordeelen, welke het publik zal genieten door het heffen der oude Rechten van Tabak en Wyn op de nieuw geproponeerde wyze, en dat zelfs de Tabaks-Planters in *Virginie* daardoor verlicht en verlost zullen worden van de Fraudes en bedriegeryen van hunne Factooren te *Londen* enz., nadat de gemelde Planters, al sedert verscheiden Jaaren, by den Koning klagten ingebragt en Redres verzocht hebben, en wy hebben groote hoop verder succes te gemoet te zien, alzo het notoir komt te blyken, dat wy op eene barbaarsche wyze bedrogen zyn door een soort van menschen, waar onder zich bevindt de bekende Lord B, die sedert korten tyd eerst de Dissenters in de zaak van de Test tegen de Regeering heeft opgemaakt, vervolgens getracht het Leger op 6000 Man te reduceeren, om in kas van opstand geene genoegzaame magt op de been te hebben om die te dempen; ten derden, om het Volk te verleiden, zo als deze verraader van zyn Vaderland en zyn aanhang in het tegenwoordig geval doen, met aan het zelve wys te maaken, dat zyne Vryheit verloren is. Doch 't is niet het welzyn van 't gemeen dat de Lord B. *Caleb* en *Fog* (verzonnen naamen van kwalykgezinde Schryvers) bedoelen : 't is de haat en nyt tegen den tegenwoordigen eersten M......r, die echter niet anders doet, of gedaan heeft, dan het geen elk goed Minister, als die in zyn plaats zou weezen, doen zou, en het is zyne groote bekwaamheit, welke hem by de kwalykgezinden tot gebrek en misdaat verstrekt; hy bezit dat ampt al te lang, hy is een getrouw Patriot; hy dient zyn Vaderland met standvastigheit en yver en hy bestiert des Koninkryks inkomsten zo wel, dat hy zich in zyne bedieningen dagelyks hoe langer hoe meêr bevestigd, tot spyt van zyne byzondere vyanden en van de vyanden van het Vaderland, als mede van den aanhang van den dierbaaren Pretendent enz.

Men

1733. April. Men ziet noch een ander geschrift over dezelve stoffe; genaamd, *Repliek van een Lid van't Parlement aan den Major van zyne Corporatie:* de Auteur, alvoorens ten principaale van de zaak te spreeken, zegt onder anderen:

ALs de pretense Patriotten, welke zich tegen de gemelde Accys aankanten, kunnen goedvinden te zwetsen van een generale Accys, en van alle deze soorten van gedrochten, opgeschikt in de afschrikkelykste form die bedacht kan worden, en beklad met de vuilste verwen die te vinden zyn, zal ik, wel verre van my met dat Volk te bemoeijen, hen ten eenemaal aan zich zelven overlaaten, en zo zy, even als Kinderen, vermaak vinden in zulke beuzelingen en verzonnen Vastenavonds-Spelen, zal ik hen hun kinderachtig tydverdryf niet benyden.

Vervolgens spreekt den Auteur onder anderen op deze wyze:

NAdat de Koning door deszelfs wysheit, omzigtig en standvastigheit de zaaken van *Europa*, dewelke hy by zyn komst tot den Troon in verwarring en wanorde vondt, ontwikkeld en in orde gebragt, en een volkomen algemeenen Vrede, zo binnen als buiten 't Ryk, vastgesteld hadt, begon zyn Majesteit onmiddelyk na de voltooijing van dat groot werk op middelen te denken, om aan zyne onderdaanen ten spoedigsten de voordeelen van deze gelukkige gesteltheit te bezorgen, en hen nevens de vryheit van hunnen Koophandel van buiten, ook de verlichting van zommige zwaare lasten te doen genieten. Ingevolge van deze vaderlyke oplettentheit voor zyn volk, ordonneerde zyn Majesteit aan deszelfs Ministers, haare gedachten te laaten gaan op de verdere ontlasting der onderdaanen, behalven het geen dat reets tot hunnen dienst en welzyn gedaan was; het was dan zeer natuurlyk, dat de Ministers, welke by lange ondervinding weeten, waar de lasten het meest drukken, hunne oogen lieten vallen op de belangen der Landeryen.

Vermits de Land-Tax reets tot op twee Schellingen per pond verminderd was, en dat in het Product van deze twee Schellingen, nevens dat van de Mout-Tax de loopende jaarlyksche Lasten en Onkosten moesten gevonden worden, ontstont de groote zwaarigheit, op wat wyze het mogelyk zou zyn, de Landeryen van een last van 500000 Ponden Sterlings 's Jaars te ontheffen, zonder in plaats van dien eenige nieuwe Tax op het Volk te leggen, en bygevolge de last op de eene zyde zo veel zwaarder te maaken, als zy aan de andere zyde verlicht wordt. Om deze zwaarigheit dan weg te neemen, wierdt het Project, waarvan gesprooken wordt, ontworpen, strekkende teffens tot verlichting van de Landeryen, tot het waare belang van den Koophandel, en tot vermeerdering van 's Lands Inkomsten, zonder eenige nieuwe belasting op 't volk te leggen, zonder eenige Levensmiddelen op nieuw te bezwaaren, en zonder den Koopman grooter moeite, en den gebruiker meerder onkosten te veroirzaaken.

De

De manier, om de Rechten op Wyn en Tabak op de wyze van Customs of Tollen in te vorderen, is onderhevig aan zo veele verduisteringen, en verknocht met zo veel bedrogs, dat het publik beroofd wordt van 't geen dat het door de Wetten toekomt, en 't geen door den Koopman, den oprechten Handelaar, en den gebruiker dadelyk betaald wordt. In het heffen der belastingen by Tollen, is maar eene beteugeling tegen den frauduleusen Handelaar, en de geen die eens zyn goed aan Land kan brengen, ofte die den Tolhuis Officier eens kan omkoopen, 't zy in Gewigt, Maat of Naame, enz. is voor altoos vry en gered voor alle namaaning. Maar in het heffen der belastingen by Accys is het anders gelegen, en de bedriegelyke Handelaar moet wel vyf of zes hinderlaagen passeeren eer hy gereed is, enz. 1733. April.

De vraag dan in dezen, welke aan het onderzoek en oordeel van 't Parlement gelaaten wordt, bestaat hier in: Of het redelyk, rechtmatig en voordeelig is voor de belangen van de Landeryen, en om de bezitters van dezelve te verlichten van een Schelling per Pond Sterling, als men zulks doen kan zonder eenige nieuwe belasting op de Onderdaanen te leggen, alleenlyk met beter huishouding in te voeren voor het gemeen, dat door fraudes beroofd wordt van het geen met recht daaraan toekomt.

Men ziet ook een Brief van die van het Graafschap *Devonshire* aan hunne Gedeputeerden in het Parlement gezonden; zynde van den volgenden inhoud:

Myn Heeren,

WY hoopen dat wy tydig genoeg ons misnoegen uitten over de gevaarlyke onderneemingen, welke het geheele Koninkryk ontrusten, ten aanzien van de Accynsen die men tracht in trein te brengen. En wy meenen verplicht te zyn U-lieden kennisse te geven van de apprehensie die wy maaken, van de gevaaren welke die pernicieuse voorneemens zullen verzellen.

De Taxen welke reets op de Natie gelegt zyn, zyn byna ondragelyk, indien men nu noch een augmentatie, onder wat prætext het ook wezen mag, zoude willen invoeren, twyfelen wy niet of U-lieden, wiens yver voor 't intrest van 't Landt in 't generaal, en van dit Graafschap in 't byzonder, gelyk ook van U-lieden voorouders zo veele Jaaren gebleeken is, zullen zich daar tegens met alle magt aankanten.

Wy beveelen deze zaak aan U-lieden niet, met een oogmerk om U-lieden in dezen van ons advys te dienen en te raaden, hoe zich te gedraagen, maar om U-lieden te verwittigen van de sentimenten van dit Graafschap, voor welkers intrest en dienst wy te zamen komen: niet twyfelende of dezelve zal gunstig ontfangen worden, en zyn, enz.

Het was den 20. April, toen de Breede Raad van *Londen* op het

1733. April. Stadhuis vergaderde, waar in de Lord Major te kennen gaf, dat hy verstaan hebbende, dat 'er een Accys-bill op de Tabak in het Parlement was gebragt, het zyn plicht achtte hen te vergaderen, om hun gevoelen daar over te weeten, aangezien de koophandel en de vryheden daar in zo veel belangs hebben; hier op de bill geleezen zynde, bedankte een van den Breeden Raad zyn Lordschap, zeggende, dat hy van gevoelen was, dat beide de koophandel en de vryheden zouden benadeeld worden, ingevalle ze tot een wet passeerde, voorstellende het Huis der Gemeentens by request te verzoeken daar tegen door Advokaaten gehoord te worden, waarop hem veele anderen byspongen, waar van 'er een zeide, *dat het hem ter harte ging te zien dat de dierbaare Rechten van Jurys weggenomen worden, pakhuizen, kelders en kamers, onderhevig, om door een menigte van onbekende Officieren gevisiteerd te worden*; een ander zeide, *dat zo hy een vyand van zyn vaderland was, hy voor de bill zoude zyn, maar een vriend daar van zynde, moest hy noodzakelyk daar tegen weezen*: hierop wierdt het request eenpariglyk toegestemd, en den 21. 's namiddags ten een uur begaf zich de Raad met zyn request naar 't Parlement, bestaande hun gevolg in meêr dan 60. koetsen met fraaije equipagie. De Gemeentens waren tot in den nacht vergaderd. Een zeker Lid besloot zyn redevoering tegen den Accys, met de twee laatste verzen uit het 27 kapittel van Ezechiël. *Alle inwooners der Eilanden zyn over u ontzet; en hare Koningen staan de hairen te berge, zy zyn verbaast van aangezigte. De Handelaars onder de Volken fluiten u aan: Gy zyt een grooten schrik geworden; en zult 'er niet zyn tot in Eeuwigheit.*

Over de Proceduuren van den breeden Raad der Stad *Londen* ziet men de volgende Aanmerkingen.

De *Schryver zegt*, dat die Proceduuren op 't hoogst zeldzaam en verbazend zyn; dat hem niet vreemd voorkomt, dat de *breede Raad* vergaderd is geweest, om onder anderen de Gemeenten by Request te verzoeken, om de Bill niet te passeeren, die de tegenwoordige rechten op Tabak, in dit Koninkryk ingebragt, vernietigd, en in derzelver plaats een binnenlandsche Accys legt; dat hy wel verre is van hen dat recht te betwisten, 't welk zo als een Engelschman hoog schat, maar niet de wyze op de welke 't zelve geoefend is, namelyk, *dat een afschrift van de Bil, nu in 't Lagerhuis hangende, in den breeden Raad op* [illegible] *de geheele vergadering gelezen is.*

Dat

Dat zyns bedunkens, de macht en voorrechten van een Vergadering tot het welwezen van de geheele gemeenschap ſtrekken; en dat als eenige landsvergadering met wezentlyke rechten en privilegien ten gemeenen welzyn begiftigt is, de ſchending van haare byzondere immuniteiten is eene ſchending van 't geheele geſtel der regeering; dat als de wetten en rechten eens worden gekrenkt, door dewelken zodanige vergaderingen beſtaan, en gemagtigt zyn, om het gemeen te bewaaren, zodanige vergaderingen daar door vrugteloos gemaakt worden. Dat byaldien de magt en voorregten verleent zyn ten algemeenen welzyn, het dan volgt, dat de beſnoeijing van zodanige rechten is den oorlog verklaaren tegens het gemeen, en het oogmerk altoos verderflyk voor 't Volk, laat het voorwendzel zo bemint en ſchoonſchynent wezen als het wil. 1783. April.

Dat offschoon men den breeden Raad moet aanmerken als een lichaam, met verſcheide voorrechten begiftigt, met dewelken dezelve beſchonken is voor 't welzyn van de Stad *Londen*, het nochtans niet is de wysheit noch de deugd van deze particuliere perſoonen die hen bevoorrechten, om in die plaats te zitten, en om magt te oefenen over andere mannen, meerder in getal, ryker in goederen, en in alle opzichten van grooter conſideratie als zy zelven, maar dat het is de vrye verkiezing van hunne medeburgers, die hen verkozen hebben, om voor 't geheel te ageeren, en om magt te oefenen, welke zy op hun eigen gezag met geen recht, voorwendzel, of veiligheit voor 't gemeen, zich konnen aanmatigen; dat deze magt onſchendelyk voor hen is, als voor een landsvergadering, en dat voor zo ver hunne vergadering nuttig en noodzakelyk is, de magt van een zodanige vergadering heilzaam is voor 't gemeene welzyn; *aangezien de magt in een ſtaatkundig lichaam zo veel is, als het leven in een menſchelyk lichaam, en dat het vernietigen van magt of voorrechten van 't eene zoo veel is als het ſtoppen van den mond van 't andere, door den welken het adembalen moet, en waar door beide die lichamen als levenloos gelaten worden*; dat derhalven de geen, die poogt, deze byzondere rechten te ſchenden, die dit byzonder lichaam formeeren, een vyand is van 't volk, makende een breſſe in de nationale vryheit.

Dat byaldien de breede Raad van *Londen* een groot bevoorrecht lichaam is, noodzakelyk voor 't gemeene welzyn van de Stad; byaldien de indringing in hunne voorrechten wezen zou een indringing in 't welzyn van de Stad, die zelve rede dan van zo veel te meerder kracht zyn moet ten opzichte van 't Huis der Gemeenten, dat het ganſche Volk des lands verbeeld; door wiens magt en voorregten het volk ageert als een volk, zonder 't welk zy niet lang een vry volk blyven konnen.

Van alle de privilegien, *zegt de Schryver verder*, die den Gemeentens zyn toevertrouwt, voor 't welwezen der genen, welken zy verbeelden, is de magt, om geld te heffen, de gewigtigſte en heilzaamſte; zy is van zo een tedere natuur, dat zy niet gedogen, dat hunne geldbils door de Pairs verandert worden, ja zelfs niet dat de wyze, om 't geld te lichten, van den troon voorgeſchreven werde. Deze magt is dat groot wezentlyk voorrecht, waarvan

1733. April. van alle hunne andere voorrechten afhangen, ja waarin hun geheel wezen, als een huis der gemeenten, en als het verbeeldent lichaam van 't volk berust. Door dit middel alleen hangen zy van zich zelven af; hierdoor hebben zy bewaart hun recht, om als de gemagtigden van de natie te handelen, en hun aandeel in de opperste wetgevende magt van dit Koninkryk.

Zy zullen derhalven niet gedogen, dat zodanig recht hen betwist werde; zy zullen niet toelaten, dat de Bils gedrukt worden, terwyl zy noch voor hen hangen: en zy zullen niet toestaan, dat hunne klerken afschriften geven van zodanige bils, ten zy aan hunne eige leden, en aan deze alleenlyk tot hun eigen gebruik in het debateeren en procedeeren van 't huis; omzichtigheit welke door de wysheit der gemeenten van alle tyden herwaards gebruikt is om die magt alleen en in haar geheel te bewaren, en zodanig voorrecht zo onschendbaar te handhaven als het onwaardeerbaar is

Niemand, *zegt de Schryver*, kan ontkennen, dat een Bil tot afschaffing van zekere rechten, een geldbil is; niemand kan ontkennen, dat een bil tot het leggen van rechten in plaats van de genen, die vernietigt zyn, een geldbil is; ook kan niemand zeggen, dat een bil, die beide deze inzichten beantwoord, minder een geldbil is, dan ze zyn zoude, als ze slechts een van dezelve voorsloeg. De tabak-bil is derhalven een bil van een zodanige natuur, en daarom hebben zy ze zelfs niet voor 't gebruik van hun eige leden willen laten drukken, noch Advokaaten hooren tegen eenig request, om dat het een geldbil was.

Byaldien dan aan geen lid een gedrukt afschrift van deze bil kan worden toegestaan; byaldien ook niemand anders als een lid zelfs een geschreve copy van deze bil kan magtig worden, door welk middel heeft dan de breede Raad een afschrift van deze geldbil gekregen, terwyl dezelve voor 't huis der Gemeenten is hangende? Zou het mogelyk wezen, dat eenig lid, ja zelfs een lid, dat de Stad verbeelt, het Huis zo ontrouw zou geweest hebben, waar van hy een lid is, in zo verre dat hy het vertrouwen, door het huis in hem gestelt, zou hebben konnen verraden, door het overgeven van het afschrift van een Bil, dat hem tot zyn eige afzonderlyke doorlezinge was ter hand gestelt, en door het brengen van de allerheiligste van alle de Proceduuren van 't Huis der Gemeenten, zo als de geldbil, onder de censure van zodanig een Breeden Raad? Is 't mogelyk, dat een lid een geldbil uit het Huis der Gemeenten zou brengen, om voor de balie van een vreemde jurisdictie ondersogt te worden, en zelfs na dat het Huis der Gemeenten belast had, om dezelve ten tweedenmaale te lezen?

Naardien dit zo een afschuwelyke beschuldiging tegen eenig lid is, zo durf ik niet staande houden, dat eenig lid bekwaam daartoe wezen zou; doch dat een afschrift van de bil in den breeden Raad is gelezen, is ongetwyfelt waar, en dat niemand als een lid een afschrift magtig kan worden, is eene waarheit, die anderen mogen onderzoeken.

Derhalven, *vervolgt de Schryver*, zou men mogen zeggen, dat de overgever van zodanige Bil, een openbaren roof gepleegt heeft; dat zodanig feit by de

de Romeinsche wet daar voor gehouden is, en by het recht der volkeren als noch daar voor gehouden wordt; dat deze aanmerkingen gemaakt zyn tot onderwyzinge van zulken, die het vertrouwen van hun ampt verraden, door het overgeven van afschriften of papieren zonder verlof van de regeering; dat hy gehoort heeft, dat 'er zulke persoonen zyn, hoewel zeker Heer onlangs klaagde, dat de klerken van 't Huis der Gemeenten zo veel beleeftheit niet voor hem hadden, datze die misdaad ter liefde van hem wilden plegen. 1733. April.

By de Juliaansche Wet, *zegt de Schryver*, wordze PECULATUS of LANT-DIEVERY gedoopt, en met de misdaad van het steelen van 's lands penningen gelyk gestelt; dezelve wierdt gestraft met Ballingschap, verbeurt verklaringe van have en goederen, en met het verlies van alle de voorrechten van een Roomsch burger of lid van 't gemeenebest.

Zodanig was het gevoelen der vorige tyden en van 't verstandigste volk der aarde, nopende deze misdaad; zodanig was de straffe voor zodanige overtreders, en offschoon het Roomsche Recht niet t'eenemaal in de wet van *Engeland* is ingelyft, zo zyn die overtreders echter niet buiten straffe, ten minsten behoorde het Britsche Parlement de rechtmatige besluiten van een Romeinschen Senaat indachtig te wezen, en dezelven te doen herleven.

Den 27. April ontfingen de Bewinthebbers van de Oost-Indische Compagnie de aangenaame tyding van de behoude aankomst van hun Schip *de Derby*, Kapitein *Anselme* van *Bengale*; welkers laading bestaat in

378 ps. Addaties.
2361 ps. Bastaas.
1350 ps. Bandannoos.
706 ps. Carridarries.
397 ps. Cherconnaas.
1000 ps. Chitzen.
375 ps. Chillaas.
877 ps. Coepies.
15322 ps. Cossaas.
219 dito gebloemd.
843 ps. Chouters.
285 ps. Soekelassen.
71 ps. Dimetjes.
4511 ps. Doosootjes.
1462 ps. Doreassen.
161 ps Gingans.
20014 ps. Gurrahs.
4729 ps. dito lange.
1000 ps. Neusdoeken.

 9081 ps.

1733.
April.

9081 ps. Humhums.
6254 ps. Mulmuls.
3245 ps. Nillaas.
302 ps. Peniascoes.
8162 ps. Photassen.
6742 ps. Romaals.
185 ps. dito Zyde Lungee.
140 ps. Shalbaften.
2062 ps. Sannoos.
770 ps. Sierhands.
170 ps. Sierbetties.
1715 ps. Siersuckers.
2514 ps. Soesjes.
3800 ps. Taffeties.
5068 ps. Tanjeebs.
338 ps. Terrindains.
7000 ℔ kattoene Garen.
58000 ℔ Cauris.
2100 ℔ Ruwe Zyde.
65000 ℔ Roodhout.
521000 ℔ Salpeter.
21600 ℔ Schellak.
10300 ℔ Kurkuma.

Noch is op de Rivier van *Londen* gearriveerd, het schip *de Hertog van Cumberland*, mede van *Bengale*, bestaande deszelfs laading in

1043 ps. Addaties.
3807 ps. Baftaas.
1100 ps. Bandannoes.
310 ps. Carridarries.
354 ps. Chillaas.
591 ps. Chitzen.
762 ps. Coopees.
15671 ps. Cossaas.
411 dito met bloemen.
1859 ps. Chowtars.
190 ps. Chucklassen.
262 ps. Dimeties.
2057 ps. Doosooties.
2099 ps. Doreassen.
122 ps. Gingans.
23012 ps. Gurrahs.

3036

3036 dito lange.
1400 ps. Neusdoeken Bellafore.
6243 ps Humhums.
65 ps. Jamdannies.
6797 ps. Malmolens.
87 dito gebloemd.
70 ps. Monstera.
6880 ps. Nillaas.
223 ps. Peniascoes.
8086 ps Photassen.
9948 ps. Roemaals.
186 ps. dito Zyde Lungees.
158 ps. Schalbasten.
1723 ps. Sannoes.
800 ps. Sierbands.
176 ps. Sierbeties.
3800 ps. Siersuckers.
2201 ps. Soesjes.
4000 ps. Taffaties.
4814 ps Tanjebs.
560 ps. Terrindains.
1300 ℔ kattoene Garen.
60200 ℔ Cauris.
2000 ℔ ruwe Zyde.
65000 ℔ Roodhout.
521000 ℔ Salpeter.
19800 ℔ Schellak.
10200 ℔ Kureuma.

Men ziet te *Londen* de volgende aanmerkingen wegens den voorslag van het Spaansche Hof, ten opzigte van een equivalent aan de Zuidzee-Compagnie, voor het Jaarlyksche Assiento Schip.

HEt kan gehouden worden voor een teken van verval in den koophandel, wanneer Koopluiden de Fabriquen van hun eigen land, weder inbrengen, en nochtans geschiet het zomtyds, om de bresse te stoppen, die het crediet gekregen heeft, en om 't zelve te onderschragen. Want dewyl de geestigheit en nyverheit van een vreemt Volk veeltyds de nieuwsgierigen behaagt en hunne oogen streelt, zo zou men een stuk goed, alschoon van Engelsch maaksel, mogen invoeren, onder den naam van vreemde Fabriquen. Het schoot aan onze Assiento, maar het is in den Haag gewrocht; dus redeneeren onze nabuuren over die zaak.

De Spaanschen doen heel wel, datze aan de Engelschen een equivalent voor-

1733. voorslaan tot het vernietigen van de clausul van 't contract van Asiento, dat
April. hen recht geeft tot het zenden van een van hunne Schepen, om in *Amerika* handel te dryven, en het is derzelver zonderling belang, die zaak zo veel mogelyk te doen gelukken, om dat de vryheit, welke de Engelschen hebben, in die gewesten handel te dryven, hen de gelegenheit verschaft, om denzelven verder uit te strekken, als by 't Tractaat is toegestaan; 't welk tot groot nadeel strekken moet van de Spaanschen, die zeer wel zien de groote menigte Engelsche Waaren, verspreit in alle hunne Colonien, zonder te weeten, wanneerze gebragt en hoe zy ingevoert zyn. Dit zal gansch niet vreemt schynen, als men zulks wel overweegt; en het is eenen iegelyk zeer wel bekent, dat de Engelschen de bekwaamste en stoutste handelaars van de geheele waereld zyn. Lorrendraijen is eene wetenschap, die ieder een juist niet bezit; 't is een voordeel, tot den Koophandel behorende, even als een verkregen eigendom is omtrent eene plaats in dat zelve land, die enkelyk door behendigheit vermeestert is. Alle die Engelsche Schepen, door de Spaansche kustbewaarders genomen, verstrekken een onbetwistbaar bewys van 't groot getal dier Lorrendraijers; indien 'er tien in dien sluikhandel worden betrapt, zo mag men met alle reden onderstellen, dat 'er 150. van dezelve zyn vry geraakt. Ondertusschen behalven de schade, die deze smokkelaars in 't algemeen den Spaanschen handel toebrengen, zo leid de Koning van *Spanje* in 't byzonder ook veel in zyne rechten en tollen; derhalven heeft zyne Katholyke Majesteit een wezentlyk belang, dat hy de Engelschen tragt te beweegen, om van dat voorrecht af te staan, dat hen by het tractaat van 1713. is toegestaan.

Doch die zelve redenen, welke de Spaanschen doen besluiten, om dit artikel van de Asiento in te trekken, zouden de Engelschen hebben tegen de vernietiging van een recht, dat zy by een plegtig tractaat verkregen hebben.

Des niettegenstaande behoren de Engelschen, als zy goede staatkundigen wezen willen, het equivalent, door de Spaanschen voorgeslagen, aan te nemen; want een der eerste zetregels van den koophandel is, een wezentlyk en tegenwoordig voordeel, voor een ander, dat onzeker is, schoon aanzienlyker, te kiezen. Het equivalent, door de Spaanschen aan de Engelsche Compagnie aangeboden, is een wezentlyk voordeel en zonder eenig gevaar, 't welk met verzekertheit, en zonder dat men iets waagt, goed maakt, 't geen de Britsche Natie recht heeft, om door middel van dit Schip te winnen; weshalven het zeer klaar blykt, dat de Engelschen die aanbieding niet behoren van de hand te wyzen.

Daarenboven is 'er een rede, die noch van vry grooter gewicht is; de Engelsche Natie dien voorslag aannemende, zo geeft zy haar schatten niet langer in handen der Spaanschen, die op het minste verschil, hun Asiento-schip by wyze van represaille in hunne havens ophouden, hunne goederen in de magazynen in beslag nemen, en hunne factoors gevangen houden of ten lande uitjagen; zo als over eenige jaaren aan het Schip *de Prins William* is wedervaaren, en zo als is gebleken uit de order, over eenige maanden na *Vera Crux*

en

en naar de *Havana* gezonden. De Zuidzee-Compagnie dezen handel op *Amerika* voortzettende, heeft t'elkens diergelyke of slegter behandelingen van de Spaanschen te verwagten, die meesters van hunne goederen zynde, hen in duizent gevallen wetten konnen voorschryven; of anders moet de Natie in onnoemelyke kosten worden gebragt, door het zenden van Esquaders naar buiten, door het reclameeren van het gearresteerde schip, door het wederbekomen van de in beslag genomen goederen, en door het verlossen van hunne gevange factoors. Aldus is het contract aan alle kanten van groote ongemakken verzelt, welke de Engelschen niet konnen voorkomen, 't en zy door 't equivalent. 1733. April.

Het schynt, dat deeze argumenten ten behoeve van die aanneeming, de Spaanschen behoren te weêrhouden in het doen van dien voorslag; want terwyl de Engelschen hun rykgeladen schip te *Vera Crux* of in eenig ander gewest onder de heerschappy van die Kroon hebben; terwyl hunne schatten zyn onder de Jurisdictie van zyn Katholyke Majesteit in *Amerika*, zo hebben zy van hunne kant niets te duchten, nademaal het steeds in hunne macht wezen zal, om represaille te gebruiken.

Deze zyn de voornaamste redenen, die voor en tegen dien gewigtigen voorslag zouden konnen worden bygebragt; doch alles overwogen zynde, zo zal het voordeelig schynen voor de Engelschen, voor de Spaanschen, ja voor alle andere Europische Volkeren, over *Cadix* op *Amerika* handeldryvende, *dat de Zuidzee-Compagnie het equivalent aanneemt, 't geen door het Spaansche Hof word aangeboden.*

DE Kamers van 't Parlement van *Parys* den 15. April vergaderd zynde, verscheen aldaar onder anderen de Maarschalk *de Villars* in Ceremonie-gewaad, als Hertog en Pair en Connetable of Deeken der Maarschalken van *Vrankryk*, Ridder der H. Geest-Orde, enz. De deliberatien van 't Parlement hadden tot onderwerp Kerkelyke Zaaken, en wel eensdeels in 't algemeen veelerhande klagten van Priesters en Leeken, zieken en stervenden enz., over vervolgingen en kwellingen van verscheiden Bisschoppen en Prelaaten, alle ter zaake van de Constitutie Unigenitus; onder andere Grieven is 'er ééne van eene dood-zieke vrouwe tegen den Priester van *St. Medard*, dewelke haar geweigerd had het laatste olysel te geeven, om datze deze Bulle niet wilden aanneemen enz., en anderdeels in 't byzonder een brief of memorie, welke de Hertog van *St. Aignan*, Ambassadeur van zyn Majesteit te *Rome*, onderschept had, van een groot getal Bisschoppen van *Vrankryk* aan den Paus, behelzende veele klaagende Vertoogen aan zyn H. over 't verval van 't Bisschoppelyk Rechts-Gebied, met verzoek dat de Paus volgens zyn oppermagtig gezag hen des- VRANKRYK.

1733. April. zelfs Protectie wilde doen genieten: na dat deze brief, welkers bewoordingen meêr naar rebellie dan naar ordentelyke Vertoogen gelyken, eindelyk in handen van 's Konings Procureur-Generaal gesteld was, heeft dezelve dat Geschrift aan 't Parlement gebragt, en Suppressie daar van verzocht, als zynde lasterlyk voor de Koninklyke Authoriteit en het Parlement, een sein van oproer voor alle de Prelaaten van 't Koninkryk, enz. Op deze Requisitie heeft de groote Kamer den 15. April een arrest gegeeven, volgens 't welk het gemelde Geschrift, geïntituleerd: *Reflexions pour les Eveques &c.*, als een schandelyk en oproerig Libel door Beuls handen verbrand is geworden, enz. Het Arrest, volgens het welke 't gemelde Schrift is gecondemneerd, luidt aldus:

Extract uit de Registers van 't Parlement.

De Lieden des Konings dezen dag binnen gestaan, en Mr. *Pierre Gilbert de Voisins*, Advokaat des Konings, het woord voerende, zeide:

Myn Heeren,

NA dat wy sedert eenigen tyd met veel oplettentheit onderzoek na zeker verspreid Geschrift, voerende den tytel van *Reflexien voor de Bisschoppen van Vrankryk* gedaan hadden, hebben wy een exemplaar van 't zelve ontdekt, het geen wy aan het Hof overbrengen, waar in het alle de tekenen van een der kwaadaardigste Lasterschriften vinden zal, zynde ten uiterste oproerig en verdienende met de grootste gestrengheit publyk gestraft te worden.

Men stelt de Kerke en Godsdienst voor, als tegenwoordig in *Vrankryk* verlaaten, aan het geweit, en de ondernemingen der Overheden overgegeven, en de ondersteuning van de Regeering, noch de Authoriteit van den Prins, waar van zy zulks verwagten, niet te hoopen hebbende, enz.

En in het einde word gezegt:

Het Hof ordonneert en wil, dat dit Lasterschrift in het Hof van 't Paleis voor de groote trap van het zelve door den Executeur van 't Hooge Gericht, als injurieus aan de Koninklyke Authoriteit, en de Eere van 't Parlement, en strekkende tot oneenigheden en oproeren, zal werden verscheurt en verbrand. Verbiedende alle Boekdrukkers, Boekverkoopers en Omloopers, mitsgaders alle andere het zelve te drukken, verkoopen, en uit te geven, op pœne, dat tegens hun extraordinair zal werden geprocedeert. Beveelende voorts aan alle de geenen, welke eenige exemplaaren onder zich zouden mogen hebben, dezelve terstond aan den Griffier van het Hof over te brengen, om

om te werden gesupprimeert; authoriseerende den Procureur-Generaal des Konings, om onderzoek na den Autheur, Verkooper en Uitgeever, te doen, enz. 1733. April.

Men heeft noch nader verstaan dat de gemelde Bisschoppen ook verscheiden particuliere brieven aan Kardinaalen hebben geschreven, in dewelke zy, als ook in de gemelde Memorie, met zeer onbehoorlyke uitdrukkingen groote klagten doen, niet alleenlyk over het gedrag van 't Parlement, maar ook over dat van 't Hof, het welk zy op eene trouwlooze wyze beschuldigen de wezentlykste belangen van de Religie, (dat is van de Constitutie) te verlaaten enz., en dat het oogmerk van die Prelaaten is, om een Brevet van den Paus te verkrygen; ten einde zich met Authoriteit te mogen afzonderen van de Bisschoppen Appellanten, als ongehoorzaame rebellige Leden van de Kerk; men zegt dat de Heer *Languet*, Aardsbisschop van *Sens*, de Aardsbisschoppen van *Arles* en *Ambrun*, en de Bisschop van *Laon*, de Belhamels van deze gevaarlyke en verreziende onderneeming zyn, en dat de eerstgemelde de Actuaris of Opsteller van de meêrgemelde Memorie is: En om de gemoederen van 't Gemeen tot deze scheuring en rebellie te prepareeren, hebben die muitzieke Prelaaten geraaden gevonden het bovengemelde Geschrift, genaamd *Reflexions &c.* als een soort van preliminair Manifest te verbreiden.

Noch zyn by een Arrest van het Parlement gesupprimeerd twee boeken van den Abt *le Pelletier*, Kanunnik van *Rheims*, het eerste genaamd: *Nieuwe Verdeediging van de Constitutie, als een Wet en Regel des Geloofs enz.*, en het ander: *Tractaat van de Liefde Gods enz.* zynde dit laatste zelfs aan den Koning opgedraagen. De voornaamste Inhoud van dat Arrest is: „ Dat de gemelde twee boeken gesupprimeerd zullen worden, als oproerig en lasterlyk voor het „ Karacter en den Persoon van zeker Prelaat, en voor de Eere en „ authoriteit der Parlementen, ophitsende tot scheuring, en strekkende om de algemeene Rust te stooren met de Constitutie Unigenitus als een Regel des Geloofs voor te stellen, met verbod „ aan alle Persoonen, van wat staat of conditie dezelve zyn, ter occasie van de gemelde Constitutie Unigenitus eenige Acte of Geschrift te maaken, strekkende tot scheuring en stooring van de „ algemeene rust, op straffe van extraordinair tegen de Overtreeders

 „ ge-

1733. April. „ geprocedeerd te worden; beveelende dat op het Request van den „ Procureur-Generaal geprocedeerd zal worden tegen den Autheur „ van de gemelde boeken.

De Conclusien van de Advokaaten en Procureur-Generaal wegens dat Arrest, behelsden onder anderen: „ Dat indien men de Bulle „ Unigenitus als een Regel des Geloofs moest aanzien, men ook „ noodzakelyk twee gedeeltens van 't Koninkryk als ketters moest „ achten; dat de twee gemelde boeken niet anders tot oogmerk „ hadden dan onlusten, verwarring en scheuring enz., requirerende „ het Parlement in de Naam des Konings, zyn Majesteit door eene „ Deputatie te verzoeken, ordre te stellen, ten einde het zaad van „ zo groote kwaalen, welke niet anders dan oproer en muitery aan- „ kondigden, ten spoedigsten gedempt mag worden.

Zylieden vertrokken zynde, wierden de stemmen opgenomen: van 158. Raadsheeren waren 'er 60, welke de gemelde Conclusie ten opzichte van de Deputatie volgden, doch 98. gingen verder, en verklaarden formeelyk, dat de Constitutie geen Regel des Geloofs was enz. Deze Stap van 't Parlement is zeer merkwaardig, en de Bisschoppen hebben zich daar van bediend, om het Parlement te beschuldigen van eene krenking der Koninklyke Authoriteit, door een Arrest dat directelyk strydig is met de Declaratie des Konings van de maand Maart 1730, by dewelke zyn Majesteit in zyn Lict de Justice zittende, bevoolen heeft: „ dat de Bulle Unigenitus als „ een Regel des Geloofs en Wet van den Staat in het Koninkryk „ aangezien zoude worden.

Na dat den Hertog van *Anjou* eenige weeken aan een sleepende koorts, had gekwynd, is dezelve eindelyk den 7. dezer 's morgens ten 9. uuren te *Versailles* overleeden, oud zynde twee jaaren, 7. maanden en 8. dagen, zynde geboren den 30 Augustus 1730. het Lyk wierdt den zelfden avond van daar in het Paleis der Thuilleries overgebragt, alwaar zich ook de Cleregie van 't Kapittel, en van de Parochie van *St. Germain Lauxerois*, nevens de Feuillanten had begeeven, om het te ontfangen; doch men behieldt maar 12. Priesters en 12. Monniken, dewelke by beurten by 't Lyk gebleven zyn: deze Prins wierdt den 8. gebalzemd, den 9. ten toon gesteld, en dien avond naar *St. Denis* gebragt, hebbende de detachementen der troupen van 's Konings huis, die het zelve, zo als dat van de derde Madame

Madame van *Vrankryk*, verzellen moesten, voor dien dag ordre daar toe gekregen. De Koning die over de dood van de Prinsesse zyne Dochter zeer gevoelig geweest is; is het noch veel meêr over het afsterven van dien jongen Prins, en de Koningin neemt deze dood, ook zeer ter harte. 1733. *April.*

Het Hof ontfangt noch geduurig Expressens uit *Polen*, en zendt anderen derwaards. Men zegt reeds dat de zaaken aldaar op een goeden voet voor den Koning *Stanislaus* gebragt zyn, de groot Zegelbewaarder heeft aan de vreemde Ministers voorgeleezen eene verklaaring des Konings, om de vrye verkiezing der Republyk *Polen*, tot het vervullen der openstaande Throon, te zullen ondersteunen: deze Declaratie schynt veroirzaakt te zyn door eene verklaaring door het Keizerlyke Hof gedaan, waar by Koning *Stanislaus* van de verkiezing tot Koning van *Polen* uitgesloten wordt. De Kardinaal *de Fleuri* en de gemelde Groot Zegelbewaarder, deeden de Ministers met nadruk aanmerken, dat in de verklaaring van hunnen Koning, van den persoon van Koning *Stanislaus* niet wordt gerept, niettegenstaande hy zyn Majesteits Heer Schoonvader is; doch schoon zyn Majesteit niet geneegen was de Republyk *Polen* eenen Koning op te dringen, hy echter ook geenzins als Guarandeur van den *Olivaschen* Vrede, met goede oogen zoude konnen aanzien, dat eenige andere Mogentheden het minste nadeel kwamen toe te brengen aan het natuurlyke recht van gemelde Republyk van de vrye verkiezing eens Konings te hebben. Verder gaven deze Heeren te kennen; dat het den Koning ten uiterften ernst was deze verklaaring te doen stand grypen: „ aangezien zyn Majesteit volkomen overtuigd was, dat hy geen „ uitmuntender gebruik konde maaken, van de magt die de Al- „ magtige Godt hem had verleend, dan te beletten dat eenig Po- „ tentaat van deszelfs Superioriteit van krachten, tot onderdrukking „ van een ander Mogentheit, misbruik maake.

Den 6. April kwam een courier met het antwoord des Keizers op de Declaratie, die de Koning aan de vreemde Ministers wegens de *Poolsche* zaaken hadt gedaan; behelzende zo men verzekert; „ dat hy niet voor heeft eenige inbreuk in 't laatste Vredens-Trac- „ taat te doen, noch de vrye verkiezing der *Polen* te verhinderen: „ dat hy in het zenden der troupen naar *Silesië*, niet anders bedoeld „ heeft dan de strooperyen uit *Polen* in zyne Staaten te beletten,

1732. April. „ zynde daar toe reeds de nodige ordre voor de dood des Konings „ *Augustus* gegeeven.

Zestig duizend man van de troupen hebben ordre, tegen den eersten May aanstaande te vergaderen, om ingevalle van nood, 's Konings Declaratie wegens de vrye verkiezing van een Koning van *Polen*, krachtdadig te ondersteunen.

SPANJE. HET is noch gansch onzeker, wanneer het Spaansche Hof van *Sevilië* stont te vertrekken. Den 2. Maart nademiddag toen de Marquis *de la Paz*, Minister en eerste Secretaris van Staat van de buitenlandsche Zaaken, gereed stont, zich uit de Secretary van Staat naar huis te begeeven, wierdt zyn Excellentie aan de slinkerzyde van zyn Lichaam met eene Beroerte overvallen, waardoor hy echter noch niet van alle kennisse beroofd wierdt; men bragt hem in een Draagstoel naar zyn Huis, daar de Medicyns hem terstond deeden Aderlaaten, en andere Middelen gebruiken, waar door die Heer zich zeer verlicht bevondt, zonder dat men echter kon oordeelen of hy buiten gevaar was; ondertusschen heeft dat geval ongemeen groot leedweezen zo by haare Majesteiten en de Koninklyke Familie als by het gansche Hof verwekt wegens de uitmuntende verdiensten en hoedanigheden van dien voornaamen Minister; sedert bevindt dezelve zich wel beter, doch men twyfelt echter of hy ooit weêr in staat zal geraaken om zyne functien waar te neemen.

Van *Barcelona* heeft men, dat het Esquadre onder 't gebied van *Don Blasio de Lesse*, dat in de Haven van die Stad gekomen was, twee battaillons Zwitsers, en twee andere van 't Regiment van *Milaan* aan boord genomen hadt, om ze naar *Oran* te transporteeren, en een gedeelte van 't Garnisoen dier plaats te verwisselen.

Alle de berichten van *Oran* en *Ceuta* melden, dat daar alles in een volkome rust was, zonder dat men iets van beweegingen der Barbaaren hoorde. Een Schip des Konings ten Oorlog gewapend, heeft zich Meester gemaakt van een Barbaarsch Galjoot, waarop zich eenige Christen Slaaven bevonden. Alle de Officieren der Regimenten, zo te Voet als te Paard, hebben ordre hunne Corpsen voor den 15. April aanstaande op pœne van cassatie compleet te hebben.

Met een Expresse van *Oran* heeft men tyding bekomen, dat de Mar-

Marquis de Villadarias, nieuwe Gouverneur van die Plaats, aldaar was aangekomen, en possessie genomen hadt van het Gouvernement van die Stad en derzelver verscheiden Forten, en dat de Mooren zich by continuatie gansch stil hielden. Uit het Spaansch Campement vóór *Gibraltar* heeft men, dat de Graaf van *Roideville*, Commandant-Generaal advys bekomen hebbende, dat een lang Algerynsch Vaartuyg, uitgerust om te rooven, zich in de nieuwe Moulje van de gemelde Plaats bevondt, twee Spaansche ten Oorlog gewapende Schepen, Kustbewaarders, uit de Haven van *Algeziras* hadt doen vertrekken, om naby de Haven en de Kaapen van *Gibraltar* op het gemelde Roofschip te kruissen, waar op één van de twee Spaansche Schepen, gecommandeerd door den Kapitein Don *Ferdinand Ordanez*, en aan boord hebbende de Compagnie Granadiers van 't Regiment van *Granada*, vóóruit gezeild zynde, een ander Barbaarsch Vaartuig in het Naauw van de Straat kruissende, ontdekt hadt, 't geen ziende dat de Spanjaard op hem aansteevende, de stoutheit had gehad, hem met de Wapenen in de hand af te wachten, doch dat niettegenstaande zyn verwoede weering, de Spanjaard hem tweemaalen geënterd, en eindelyk bemagtigd had, zonder een éénig Man te verliezen, alhoewel de Kapitein, de Luitenant, en anderen zwaar gekwetst wierden; het veroverde Schip had aan boord 4. stukken en 8. bassen, met 33. Mooren, waarvan 'er 7. in het gevecht gedood, en de 26. anderen naar *Algeziras* opgezonden zyn met het Schip, dat bekwaam is om 60. Man te voeren. 1733. April.

DEN 2. en 3. April is op de Rivier van *Lixboa* gekomen de Vloot van *Rio de Janeiro* in 111. dagen, bestaande in twee Oorlogschepen en 16. Koopvaarders; die Vloot heeft door de langduurige reis veel ongemaks uitgestaan, zynde twee Schepen gebleven, namelyk op de hoogte van 37. graaden het Schip *N. S. da Conceicao* en *St. Francisco*. Kapitein *Franc. da Silva Henriques*, gelaaden met 180. kisten Suiker en 3000. Huiden, waar van 't Volk geborgen was; het zelve is een Hollands Schip geweest, dat door de Portugeezen in *Rio de Janeiro* was aangehouden; het tweede Schip, gevoerd by Kapitein *Silvestre Rois Galve*, rykgelaaden van de nieuwe Colonie van *Sacramento* komende, was den 3. April onder Bellyn in 't inkomen van de Cachopos met man en muis verongelukt, en aanstonds aan stukken geslagen. PORTUGAL.

De

1733 April. De laading der bovengemelde Vloot wordt op twaalf millioenen Cruzados begroot, behalven de Diamanten; de voornaamste Artykelen zyn:

Goud in Staven 528 mark;
Stofgoud 2124 mark;
Voor den Koning 504 millioenen 302436 rees;
Voor de Alfandaga 46 millioenen 275480 rees;
Gemunt Goud 58 millioenen 921592 rees;
Geconfisqueerd 12 millioenen 326200 rees;
Zilver in Baaren, voor den Koning 1121 mark;
Voor de Buellas 5 millioenen 924150 rees;
Ausentis 60 millioenen 129150 rees;
dito Departis 6 millioenen 242000 Cruzados.

ITALIE. DE Verschillen tusschen 't Roomsche Hof en dat van *Vrankryk* worden dagelyks moeijelyker en verwarder: behalven de zaak van *Avignon*, die noch niet afgedaan is, is 'er een nieuw verschil opgekomen over de geringe Oplettendheit, die men in *Vrankryk* heeft voor de hoogste magt, waar mede de Paus in die kwaliteit zegt bekleed te zyn; zyn H. heeft aan den Hertog van *St. Aignan*, Ambassadeur van *Vrankryk*, te kennen gegeeven zyn hoogste Misnoegen over het Arrest van 't Parlement van *Parys* van den 23. February laatstleden; „ zeggende onder anderen, dat het zelve smadelyk „ was voor de Religie en een Sein van Triomph voor de Ketters; „ vraagende teffens of de Koning van *Vrankryk* niet meêr kende de „ verplichtingen, tot dewelke hy als Allerchristelykste Koning en „ eerstgebooren Zoon der Kerke gehouden was, enz." behalven verscheiden andere uitdrukkingen, welke de Paus daar by voegde om zyne gevoeligheit te kennen te geeven. Deze Audientie heeft meêr dan twee uuren geduurd, en de Ambassadeur heeft in zyne antwoorden zo veel verstand als gematigdheit getoond; de Kardinaal *Corsini*, die nevens verscheiden andere Kardinaalen daar by tegenwoordig was, zeide spottende: *dat hy niet wanhoopte van de herstelling van het Edict van Nantes ten voordeele der Hugenoten.* De verontwaardiging van den Paus is noch veel grooter geweest, toen hy tyding van zynen Nuncius te *Parys* kreeg, dat die Minister, te *Versailles* gekomen zynde om drie Pauszelyke brevetten te presenteeren, het eene tegen het

het Parlement, het andere tegen de Advokaaten, en het derde, tegen eenige Bisschoppen Appellanten, de Heer *Chauvelin*, Zegelbewaarder, hem gezegd hadt: *Myn Heer, ik raade U deze drie Brevetten maar ten eersten te rug te zenden; anderzins zullen wy u zenden om die zelfs wetrom te brengen.* Zommige hoogmoedige Kardinaalen houden niet op den Paus de heevigste Resolutien tegen het Hof van *Vrankryk* in te boezemen; De Kardinaalen *Corradini* en *Barbarini* zyn van Advys geweest, dat de Paus alle zyne Magt behoorde te gebruiken, en dat Koninkryk in den Ban te doen. Het is naaulyks te gelooven, hoe aangenaam het gedrag der Bisschoppen van *Laon* en *Ambrun* aan het Roomsche Hof is. 1733. April.

Het blykt ook hoe langer hoe meêr dat de verschillen met het Hof van *Portugal*, wel verre van vergeleeken te weezen, zo als verscheidemaalen gemeld is geworden, noch al in weezen en zelfs met nieuwe zwaarigheden door nadere Propositien wegens het Hof van *Portugal* vermeerderd zyn geworden, alzoo men verstaat dat zyn Portugeesche Majesteit, behalven het geen reeds van weêrzyden geregeld was, van den H. Stoel noch verscheiden Pointen eischt, onder anderen:

Dat het Hof van *Portugal* ten opzichte der verheffinge tot het Kardinaalschap van de Nunciussen, welke aldaar geresideerd hebben, op gelyken voet als alle de andere groote Mogentheden gehandeld zal worden, en dat de benoeming van den Koning aan gemelde Nunciussen tot genoegzaam recht en tytel zal verstrekken, om met het Purper bekleed te worden, zonder dat men voortaan bevoegd zal weezen, wegens hun byzonder gedrag in zyn Majesteits Staaten eenig onderzoek te doen, zo als met den Heer *Bicchi* gebeurd is;

Dat de Nunciussen in *Portugal* resideerende, zich geenzins zullen bemoeijen met de zaaken van den Patriarch en zyn Rechtsgebied, voornamelyk van zyn voorrecht, aangaande de Revissien van de Kerkelyke Sententien.

Dat de Nunciussen in de zaaken van gemengd Rechtsgebied in geenerlei kwaliteit, noch als Partyen, noch als Middelaars, noch als Rechters, deel zullen mogen neemen, maar zich dienaangaande schikken naar 't geen by den Koning vastgesteld is.

Dat alle de Causa majores voor den H. Stoel of het S. Officie hangende by Appel voor den Koning zelve gebragt zullen kunnen worden,

1734. April.

den, zonder dat de Nunciussen kennis daar van mogen neemen, of eenige Oppositie daar tegen doen.

Dat de helft der gesequestreerde goederen en penningen by de Datarie zal besteed worden tot reparatie van verscheiden Kloosters en Kerken in *Portugal*, welke door het geweld van zwaar weêr enz. beschadigd zyn, en wel voornamelyk die van *Campo Major* enz. Deze nieuwe onverwachte Eischen hebben by den Paus groote ongerustheit veroirzaakt.

Men heeft het Pauzelyke Hof sedert langen tyd zo misnoegd niet gezien als tegenwoordig, en wel tegen byna alle Roomsch-Katholyke Mogentheden; tegen den Koning van *Spanje*, ten opzigte van *Don Carlos*; tegen den Koning van *Portugal*, die de Rechten van zyne Kroon verdeedigt; tegen den Koning van *Sardinië*, die met gelyke geest en oogmerk te werk gaat; tegen de Republyk van *Polen*, welkers gevoelens ten voordeele van den Koning *Stanislaus* door den Paus niet goedgekeurd worden; doch de grootste bezwaarnissen van alle, zyn tegen den Allerchristelykften Koning; de Keizer alleen is het, die tot noch toe geen verschil met den Paus schynt te hebben.

DUITSLAND.

AAN het Keizerlyke Hof te *Weenen* heeft men bericht, dat de zaaken van *Persië* de Ministers van de Porte blyven bezig houden. Voor eenigen tyd wierd beslooten, dat de Groote Heer zyn Leger in *Persië* zoude gaan commandeeren, om de Troupen, die opentlyk een afkeer toonen van een Oorlog, waar in men het bloed der Musulmannen moet vergieten, door zyne tegenwoordigheit aan te moedigen. Men besloot ook, dat de Primo Vizier die reets den Oorlog tegen de Persianen gevoerd heeft, en hunne wyze van vechten weet, zoude mede gaan: maar op de vertoogen dat de Sultan zich niet zonder gevaar van de Hoofdstad kan wegbegeeven, waar in het vuur van Rebellie noch niet geheel is uitgebluscht, veranderde men van gedachte, en men benoemde *Topal Osman Bassa*, die zich voor eenigen tyd naar *Arziran* geretireerd had, om als Seraskier het Ottomannisch Leger in *Persië* te commandeeren, met magt om Troupen uit *Romelië* te lichten. Deze nieuwe Generaal heeft last, om ten eersten te vertrekken. De Porte, die de Persianen tot nu toe veracht heeft, beginze nu te duchten, kennende

de

de bekwaamheit van den Generaal die hen commandeert, dezen Oorlog als zeer important aanmerkende; weshalven men niets verzuimt, om zich in staat te stellen van zulk een gevaarlyken vyand te wederstaan. Men vervolgt troupen, geld, en allerhande provisie derwaarts te brengen; en men heeft ordre aan *Achmet Bassa* van *Babilonië* gezonden, om met zyn Troupen niet uit die Stad te trekken. Ook zyn eenige Compagnien Janitsaren benoemd, om naar *Persie* te gaan; maar zy zullen eerst na het eindigen van den Bairam vertrekken. 1733. April.

Op de tyding die de Porte in de maand January ontfing, dat *Thamas Kouli Kan*, Generaal der Persiaanen, die alstoen met meer dan 60000. man naby *Kimancha* lag, opgebroken was en in alle spoed naar *Babilonië* marcheerde, om die plaats te belegeren, nam men alle de maatregelen die men het bekwaamst oordeelde, zo om die plaats tegen alle overval te dekken, als om dien Generaal tot het staaken van zyn project door eene magtige divisie te noodzaken: ten dezen einde zondt men, na 't houden van een grooten Raad van alle de Ministers, ordre aan de Bassas van *Asië*, van al het oorlogsvolk 't geen 'er was, naar den kant van *Babilonië* te laten marcheeren. Gelyke ordres wierden aan een goed gedeelte der troupen die in *Europa* waren, afgevaardigd; en om de Bassas beter in staat te stellen tot het uitvoeren van deze ordres, liet men hen 3. à 4000. beurzen, yder van 500. Ryksdaalders, geeven. Verders ordonneerde men aan den Tartarischen *Cham*, in alle bedenkelyke spoed met 30000. man tot in 't hart van *Persië* in te dringen, terwyl de *Cham* die de Lesguiers, het volk van *Dagestan*, commandeert, het zelve aan een anderen kant zoude doen met alle de magt die hy konde verzamelen. Ondertusschen heeft de Porte, niettegenstaande alle deze voorzorgen, bericht bekomen; dat *Tamas Kouli-kan* niet alleen *Babilonië* genaderd was, maar ook alle het omleggende land, als mede *Massoul* en *Diarbekir*, verwoest had; en dat hy zich ook van alle de Avenuen van die plaats had meester gemaakt, en ze zo dicht insloot, dat men zeer vreesde dat *Achmet Bassa*, die Gouverneur aldaar was, en gebrek aan veele noodwendigheden tot het uitstaan van eene belegering had, het niet lang tegen de poogingen van dien Generaal zoude kunnen houden. Het gerucht loopt reets, dat het Ottomannisch Leger 't geen tot secours van *Babilonië* marcheerde, door dat van *Kouli-*

1733. April. *hov* geslaagen is, en dat deze laatste zich vervolgens van die Importante plaats meester gemaakt heeft. De laatst gedetroneerde Sultan *Achmet* heeft in eenige maanden vier van zyne kinderen verloren, als twee Prinsen en twee Prinsessen: de oudste van deze twee Prinsen, zynde ook de oudste van alle de Zoons van *Achmet*, wierdt genaamd Sultan *Suleiman*, was omtrent 25. jaaren oud, en stierf in de maand December, gelyk ook de tweede Prins van 12. à 13. jaaren; maar men weet niet hoe zy gesturven zyn. De een van de twee Prinsessen was getrouwd met *Ali Bassa*, voor dezen *Nichandgi* onder de voorige Regeering; men noemde haar de Wyze en de Heilige; want zy was met haare Religie zo ingenomen, dat zy gewoon was te zeggen dat eene oprechte Muzulmansche Vrouw niet met Christenen konde spreeken, zonder een groote zonde te begaan; zy is door kwyning na eene lange ziekte gestorven. De andere Prinses was noch ongetrouwd; maar of zy aan de Kinderpokjens, of door de Pest gesturven is, weet men niet. *Ragozzi* die men gemeend hadt aan de Pest gesturven te zyn, leeft noch te *Rotesto* vyf mylen van *Constantinopel* aan de witte Zee; en *Bonneval*, die men ook zeide overleden te zyn, komt weêr te voorschyn, maar is altyd kwynende.

De twee Oorlogschepen die de Porte aan de Regeering van *Algiers* heeft vereerd, gingen onlangs zeil, hebbende 5000. Bomben aan boord: zy zullen zich voegen by 9. Algiersche Schepen, die in een der Turksche Havens zyn gekomen, om eenige Troupen en Ammunitie in te scheepen. Het Esquader van 10. Sultaanen, 't geen men te *Constantinopelen* uitrust, zal in 't kort in Zee konnen loopen: het zelve is niet alleen gedestineerd, om de Algerinen te helpen, maar ook om op de Malteesers te kruissen, en zich te wreeken over het neemen van het Admiraals Schip, door twee Schepen van die Orde, 't geen de Ministers zeer ter herte gaat.

De Beraadingen en beraamingen wegens het openstaan van den Poolschen Throon geeven aan de Keizerlyke Ministers zo veel beezigheits, dat men byna nergens anders van hoort spreeken.

Te *Regensburg* ziet men eene scherpe Ordonnantie, van den Aartsbisschop van *Saltzburg*, tegen het inbrengen van Protestantsche Boeken in zyne Landen.

Het Protestantsche Corps hadt eenen brief wegens verscheiden Religie-bezwaarnissen van de Consistorie van 't Hertogdom van *Tweebruggen* ontfangen.

BE-

1733. April.

BEHALVEN de Omstandigheden van het overlyden van den Koning van *Polen* zyn noch deze merkwaardig: Zyn Majesteit bespeurd hebbende, dat de uure van zyn dood naderde, deed alle de tegenwoordig zynde Persoonen vertrekken, na dat hy met hen noch eenige woorden gesprooken hadt, en dus ontdeed hy zich van alle de Zaaken der Waereld, om aan die van de Eeuwigheit te denken; De Abt van *St. Germain*, Biegtvader des Konings, was geduurig by zyn Majesteit om hem te vertroosten, en in zyne Christelyke Gevoelens te versterken; die Abt den Koning gevraagd hebbende, of hy hem niets had te zeggen, antwoordde zyn Majesteit, *dat Hy in zyn Leven God menigvuldig beleedigd had; dat de Zwakheit waar in Hy zich bevond, Hem belettede over zyne Zonden in 't byzonder te spreeken, doch vermits Hy daar over een oprecht berouw had, hoopte Hy dat God Almagtig Hem die zou vergeeven*; waarop gemelde Abt hem de Absolutie gaf; een weinig voor zyn dood leidde de Koning eene zyner handen op zyne oogen, en in deze gestelheit gaf hy den Geest als een Christen-Held in stilte.

POLEN.

De Pointen, vervat in de brieven die de Primaat aan de Waywoodschappen heeft geschreven, om daar over op de particuliere Landdagen te delibereeren, en de Instructien voor hunne Gedeputeerden op de Convocations-Ryksdag te formeeren, zyn gericht:

I. Om order te stellen op de veiligheit van eene vrye verkiezing, en ten einde dezelve niet gekrenkt worde en den gewenschten uitslag hebbe, eene algemeene unie op te rechten en dezelve met eede te bekrachtigen.

II. Tot vyand van 't vaderland te verklaaren den geen, die een afzonderlyke factie makende, eenen Koning zal durven benoemen of verkiezen.

III. Den stoet te regelen dien yder verkiesman in 't veld der verkiezing by zich zal mogen hebben.

IV. De verbintenissen met de nabuurige Mogentheden te vernieuwen, en de conferentien met hunne Ministers te hervatten.

V. Om order te stellen op de openbaare veiligheit, zo buiten als binnen 's lands, en de zorg daarvan op te draagen aan de Kroons-regimentariussen en aan die van *Lithauwen*, als mede aan de Kapiteins der respective districten.

VI. Om den Regimentariussen over te laaten de zorg, om volgens de wetten te lichten en te straffen alle de geenen, die zonder de toestemming van de Republyk volk zullen durven werven.

VII. Om eerstdaags den termyn tot de verkiezing van eenen Koning vast te stellen, en voor de veiligheit van 't veld der verkiezing zorg te dragen.

1732. April.

VIII. Om de misnoegden in toom te houden, ten einde dezelve geen onlusten veroorzaaken.

IX Geen candidaat of mededinger voor 't hoofd te stooten, om niemand te beledigen.

X. In *Cracau* een bezetting te leggen, die van de Republyk afhangt en niet van een particulier.

XI. Te beletten, dat men malkanders jurisdictie overweldige, en nodige maatregels te nemen, ten einde de respective Regimentariossen voor de Republyk de gehoorzaamheit behouden, welke zy haar schuldig zyn, en dat de schatmeesters de landspenningen bestieren, zo als best met de wetten overeenkomt.

XII. Om de rykswet van 1717. te vernietigen, voor zo verre zy aanleiding gegeeven heeft tot de scheuring van eenige rykdagen.

XIII. Om de hooge gerichtshoven van *Petrikow* en *Lublin* te verlengen.

XIV. Om met het Berlinsche Hof zeer omzichtig te werk te gaan.

XV. Om order te stellen op de veiligheit van den koophandel, ten einde de vermindering der inkomsten van de Republyk daardoor voor te komen, welke nauwelyks toereikende zyn, om de zwaare kosten goed te maken, die ze noodzakelyk doen moet.

XVI. Om insgelyks schikkingen te maken tot veiligheit der posten, enz.

De brieven, welke de Primaat den 4 dezer aan de Waywoden en districten van 't Koninkryk geschreven heeft, behelzen de punwelke men op den algemenen ryksdag in overweging staat te nemen, dezelve bestaan onder anderen hier in:

I. Doordien staande de vorige tusschen-regeeringe alle de landdagen hebben verzocht, dat alle Patriotten, doorgaans genoemt Piasten, van het regt tot de kroon mogten worden uitgesloten, zo behoorde men tegenwoordig te arbeiden aan de middelen, om de uitsluiting aan alle vreemdelingen zonder onderscheit te geven, en voornaamelyk aan den geen, wiens landen buiten 't Koninkryk leggen, om dat zodanig Prins meerder beneerstigt is, om het welwezen van zyne staaten te bevorderen, dan van 't Koninkryk van *Polen*.

II. Men behoort alle de ketters zonder onderscheit van hunne ampten te ontzetten, zo 'er noch eenige zyn, die 'er hebben, voornaamelyk in de legers van de Kroon en van *Lithauwen*. Daarenboven behooren zy, die Postmeesters zyn, vooral afgezet te worden, ten einde zy door hunne correspondentie de Republiek geen schade toebreugen.

III. De verdachte Persoonen, of zulken die 't belang van eenige vreemde Mogentheit waarnemen, behoorden van *Warschau*, ja zelfs uit het geheele Koninkryk te vertrekken.

IV. Men behoorde geen guardes by de vreemde Ministers te gedogen, om daar

daar door te beletten, dat de Stad *Warschau* met vreemde Soldaaten, die aanleiding tot groote onlusten zouden kunnen geven, opgepropt werde. 1733. April.

V. De edelen, die door hunne geboorte egaal zyn, zullen zich geen onrechtvaardig recht mogen aanmatigen.

Men bespeurt ondertusschen in verscheiden Palatynschappen groote partyschappen; en men ziet de volgende Aanspraak die de Vorst *Lubomirsky* den 18. Maart aan den Adel van *Cracau*, die te *Prosowitz* vergaderd was, gedaan heeft.

GOdt die alleen de kenner der herten en de beweeger van al onze hertstochten is, die de getuige en te gelyk de Rechter van al ons doen is, weet volkomentlyk 't geen yder van ons voornemens is te doen, en het einde waarom wy te werk gaan: Niemant kan hem bedriegen, noch ook voor 't aanschyn van zyn Alwetenheit ontveinzen of verdrukken, want hy weet het geen wy 't allerverborgenste in onze herten hebben.

Het is dan in de name Gods, onzes Heeren en Almachtige Scheppers, en uit hoofde van myn Charge als Waywode, dat ik u lieden vergadert heb, op dat na het gevoelig verlies 't geen wy komen te lyden, door de dood van onzen Koning en waereldlyke Heer, stellende al myn hoop op den Eeuwigen Heer, ik myn smerte met u zoude kunnen deelen, en in u met dewelke ik egaal ben, de vertroosting die ik zoek, vinden; en dat wy terzelver tyd onze raad vereenigende, in den tegenwoordigen Staat van een Interregnum, zouden kunnen voorzien in de veiligheit van ons Waywoodschap, en in de Prerogativen van den Adel. Deze beweegredenen wel bevestigt zynde, zullen ons beweegen, om in onze deliberatien, zo op de aanstaande Convocations Landdag als op die van de Verkiezing, niets anders te bedoelen als het wezentlyk welzyn van de Republyk. Laten wy noch het doodelyk verlies van onzen zeer genadigen Koning beweenen, en te gelyk de Republyk beklaagen, die zich daar door berooft vind van de eerste Orde van den Staat, namentlyk van de Majesteit.

Maar het is tyd, den loop van onze regtmatige smerte te stuiten. Laten wy niets in 't oog hebben als de liefde der Vryheit: dat onze Raaden regtmatig en heilzaam zyn; en laten wy tot het oogmerk van alle onze deliberatien stellen de eere Gods, de beschermingе van 't H. Katholyke Geloof, een volkome onderwerping aan den Roomsche Paus, als Vicaris van J. C. in het geen de zake van de Kerke Gods aangaat; en eindelyk de conservatie van onze Vryheit, en de handhaving der Wetten van 't Vaderland, en van de Prerogativen van den Adel, die door de oogluiking van de laatste abuisen zo zeer verswakt zyn. Dat de verheffing van een Koning Piaste 't voorwerp van ons verlangen zy: Laten wy ons met eede verbinden, om ons aan te kanten tegen alle Factie en tegen de Factiensen, die door het vreemd goud verleid en omgekogt, tweespalt onder ons zouden willen zaaijen: Dat de vastftelling van de

1733 April. de Vrede en Inlandse Rust en de conservatie van een goede harmonie met de naburige Mogentheden, het fondement van onze heil zyn. Eindelyk laten wy uit onze herten verbannen alle eige liefde, haat en wraak, en verwerpen al het geen ons kan brengen, om het particuliere welzyn van onze Persoonen en onze Familien boven dat van het Publyk te prefereren: Deze eige liefde, deze haat, en deze begeerlykheit om Goederen te verzamelen, hebben gelegenheit tot zo veel beledigingen jegens God gegeven, en onze ruïne, verdrukking en elenden veroorzaakt. De ervarentheit heeft doen zien, hoe nadeelig, en zelfs schandelyk voor de Natie is geweest de voorheen genome resolutie van geen Koning *Piaste* te verkiezen. De geene die met een godloose hand het goud 't geen door de Fransche en *Saxen* uitgedeelt is, ontfangen hebben, zyn met hunne vrinden te werden, ware vyanden van de Republyk en verborgentheden van onregtvaardigheit geworden: zy hebben Factien verwekt, de verdeeltheit gezaait, en daar door een ongelukkig lot over het geheele Vaderland gehaald. Maar, helaas! dit goud is in 't vervolg hondert dubbeld gedurende den loop van een ongelukkige Inlandsche Oorlog weergegeven, door de zwaare en ondragelyke contributien die verscheide Natien van *Polen* afgeperst hebben: daar is geen Districkt in 't Koninkryk, waar over de vermetelheit en de onverzadelyke begeerlykheit der Vyanden van dien tyd niet gegaan zyn. De publyke Vryheit is omver geworpen; de Tempels en geheiligde Altaaren, door de Ketters onthelligt; de Wetten, Immuniteiten, en al 't geen allerheiligst was, onder de voeten getreeden geworden. Dit zyn de uitwerkingen van onze verdeeltheden en Factien, van onze begeerlykheit en van onze inlandsche haat. Dat zyn de plaagen, waar van de Goddel*yke rechtvaardigheit* zich bedient heeft om ons Koninkryk te kastyden, op dat wy *ons* tot den Heere bekeeren, want de Goddelyke barmhertigheit heeft ons gedurende zo veel jaaren Vredes de tyd gegeven, om behoorlyke reflexien daar op te nemen: Zy komt onzen Koning van ons weg te haalen, misschien om zyn Volk te beproeven met haar aan nieuwe gevaaren bloot te stellen; maar zy heeft ons een volle vryheit gelaten, en ziet van boven uit zyn Alwetende Voorzienigheit, opdat wy ons van onze voorige zonden beteren.

Laten wy dan onze raad en daaden zo bestieren, dat wy het geen wy vry kunnen doen, niet onbezonnen doen; laten wy van onze voorige dwaalingen en ongeregeltheden een afschrik hebben, en laten wy niet arbeiden als aan 't geen onze vryheit kan conserveeren, te gelyk voldoende aan 't geen wy aan onze conscientie verschuldigt zyn. Het is dan dat wy buiten twyfel tot het verlangde oogmerk zullen komen, met een Koning te verkiezen, die het oude geluk van 't Koninkryk en de Prerogativen van de Poolsche naam zal doen herleven. Laten wy ons bedienen van de gaven die God ons gegeven heeft; maar laten wy ze niet gebruiken als ten gemeene dienste van de geheele Republyk. Zoekende het algemeene welzyn van 't Vaderland, zullen wy het onze in het particulier vinden. Wat my aangaat, ik zweer, dat ik overgeve en in uw handen neerlegge een zuiver hart, myn bloed, myn leven, myn heil, myn fortuin, en al myn hoop, zonder eenige reservatie, voor de publyke

blyke dienst en de uwe; hopende dat alle en yder van u-lieden, met my met een en dezelve yver vereenigt voor de Religie en vryheit, Gy-lieden insgelyks voor het Vaderland zult besteden uw levens, uw goederen, uw bloed, uw raad, uw werken, en al wat van u afhangt. 1733. April.

Dezelfde Vorst *Lubomirsky* wegens zyne kwaadaardigheit in de Historie der Thoornsche Executie bekend, heeft den volgenden brief aan den Generaal *Mier* geschreven.

Myn Heer,

IK had gemeend dat gy als een versch gebakke Edelman, voor de oude geslagten en welverdiende Patriotten, alle schuldige agting zoud hebben, en na het afleggen van deszelfs oude voormaals vyandlyke en boosaardige Kalvinische huid, de manieren van een opregt Katholyk en Adelyk mensch hebben aangenomen, en door getrouwe diensten aan het Vaderland bestendige eerbied voor de voorregten van den ouden Adel, door het betuigen van ontzag voor de waardigheit van Senator, en door uw vreedzaam voor alle Landzaaten te toonen, met deszelfs voormaals hartnekkig begaane buitensporigheden, roveryen en geweldenaryen onder een glimp van Oorlogsreeden, zoud willen invoeren en goed maken; maar ik zie dat ik in myn goede gedagten jegens u, zeer bedroogen ben, dewyl, myn Heer, zich niet ontziet in ons Palatinat, nieuwe schendaden, erger dan de vorige te onderneemen, wyl gy buiten kennis van my als Palatin, en van 't geheele Palatinat met uw regiment dat in de soldye van *Krakau* staat, niet alleen in deszelfs district omzwerft, zonder twyfel om nieuwe buit te zoeken, maar ook my als geduurende de tusschen regeering aangestelde Hertog van dit Palatinat, door uitgestelde voorwagten tracht als ingeslooten te houden, waarschynlyk om te beletten, dat niet den Adel myne altoos geliefde Broeders, gelyk die reets daar over by my hebben geklaagt, zich by my laten vinden, en tot behoudenis der innerlyke rust met my raadpleegen; en behalven dit, hebt gy ook vergeetende de vreeze Gods, en de dankbaarheit omtrent den overleden Koning, uwen Heer, welkers genade u zekerlyk uit den drek heeft verheven, zyn Majesteits Raad de Heer *Steinhauser* van alle goederen door onregtmatige sequestratie berooft; maar ik zal, te meer, na dien deze Heer *Steinhauser* my met Koninklyke consent heeft gedient, en myn Commissaris geweest is, zo gy hem niet spoedig al het genomene met de schuldige afbidding wedergeeft, zelfs met myne Broeders den geheele Adel komen, en u leeren, dat de Dienaars niet bevoegt zyn de handen tegen hunne Heeren op te heffen; want alle de regimenten zyn dienaars van de Republyk, de Republyk is echter geduurende de tusschen regeering tegenwoordig, en haar eige Meestres, alzo dat de regimenten niet meer van een of twee, maar van onzer aller orde, namelyk wanneer wy alle eenparig zamen stemmen, afhangen, die om die reden stil, vreedzaam en gere-

1733. April. tireert in hare kwartieren moeten blyven ; en alleen op ontfangen orde de grenzen bezetten; dierhalven recommandeere ik u ook als Hoofd van dit Palatinat ten eersten na uw kwartier te wyken, en den raad te volgen van die, dewelke tot behoudenis der algemeene ruste u neffens zyn regiment onderhouden, doch in contrarie geval mocht het u wel als het te laat zal zyn, betouwen, enz.

Noch heeft de gemelde *Lubomirsky* den volgenden brief geschreven aan de Officieren van het Miersche Regiment.

NA dat ik onlangs in *Krakau* ben gekomen, manqueere ik niet myn Heeren myne oude genegenheit op nieuw te kennen te geven met die declaratie, dat gelyk ik onder de gelukkige regeering van zyn Koninklyke Majesteit altoos de Heeren Officiers, in 't byzonder heb geagt en bemind ; ik alzo niet minder na het sterfval van uwen Heer en Vader, geduurende de tusschenregeering, als de tweede volgens de orde *onder de Vaders der Republyk*, uw Vriend, Vader en beschermer wil wezen; en uwe eere tegen alle inbreuk onverschrokken handhaven: daarentegen vertrouwe ik van uw eige discreete erkentenis, en van uwe trouwe in het byzonder aan de geheele Republyk gezwooren, dat gy niets zult onderneemen het welk strydig en schadelyk zou zyn aan de wetten van het Vaderland en de Voorregten van dit Palatinat, en van my als Palatin ; nadien egter de Generaal *Mier* door een stout, wederspannig en ongehoord bestaan in een vry Ryk, tot omkeering der Regten van de Republyk uw geheel regiment tot afbreuk van myne Jurisdictie als Palatin daar na toe heeft gevoert ; alzo make ik hier mede U myne Heeren deze geweldige daad openbaar, raade en beveele u daar by, als Hertog van dit Palatinat, dat gy na uwe kwartieren te rug trekt, en my niet wilt noodzaken *tot de uiterste middelen*, om uw Generaals moedwil te straffen. Ik schryve ook zelfs daar over aan den Generaal, waar van hier by een afschrift gaat, hopende dat hy myne persuasie gelyk hy schuldig is, zal nakomen, wyl hy doch ons en de Republyk dient, onze Generaal is, en met zyn regiment ons brood eet, enz.

De Primaat heeft aan den Vorst *Lubomirsky*, zo ten opzigt van zyn gedrag, als van de bovenstaande brieven, het volgende schryven in dato 19 February laaten afgaan.

TEn waare ik niet zo grondelyk door veele voortreffelyke Heeren overtuigt was van het geen uwe voortreffelyke Heerlykheit gedaan heeft van dat hy in *Krakau* kwam, (door al 't welke hy een ieder tegen hem doet yveren) als het inbrengen van zyn eigen guarnizoen, het werven van volk tot vergrooting van 't zelve, de brief aan den Generaal *Mier*, niets uit zich zelve doende, maar met afhanging van den voortreffelyken Heer Kroons Regimentarius, onder

onder wiens bevel het geheele Leger ſtaat, zyne vermaaningen aan de Officieren, om uwe voortreffelyke Heerlykheit als een Hertog van het Krakauſche Palatinat aan te zien, de beroeping van uwe Medeburgers en Nabuuren om raad te plegen, zou ik nauwlyks gelooft konnen hebben, niet alleen door haare hertelyke vriendſchap, buiten de tegenwoordige gevoelens altoos beſtendig, maar ook door uwe geachte voorbeelden aan deze Republyk. Heden word ik in de vergadering van onzen Senaat verplicht uwe voortreffelyke Heerlykheit, de zaken na waarheit volgens myn ampt te ſchryven. 1735. April.

Het leggen van guarnizoen in *Krakau*, zonder kennis van den Senaat, is een eige daad door geen wet toegelaten, het werven van volk is ſchadelyk voor de geheele Republyk, komt niet overeen met de handhaving der binnelandſche ruſt, 't welk uw Raadsheerlyk Karacter aangaat: dewyl deze te ſtooren onvermydelyk het volk oproerig kan maaken: de brief aan den Generaal *Mier*, dewelke eer verdiend, ſtrekt zo wel tot zyn belediging, tot zonde tegen zyn evennaasten, als tot vernietiging van die macht, dewelke, zo als ik gezegt hebbe, de Kroons Regimentarius hem gegeven heeft, en tot belediging tegen den Staat. Uwe vermaaning aan de Officieren, is een ſtap leidende tot ongehoorzaamheit tegen den Articul-brief. Waar toe diend de Uſurpatie van den titul van Hertog voor den tyd? dewyl ze voor de Ryksdags convocatie behoord aan de eerſte Senatoren, tot de algemeene uitſchryving tot de verkiezing eenes Konings; wat de wet zegt van de zamenroeping der medeburgeren ter raadpleginge, en het houden van conventiculen, zal ik uwe voortreffelyke Heerlykheit die de wet kundig is, niet uitdrukken. Het is genoeg dat zodanige handelingen de Republyk, by deze ongelukkige tusſchenregeering, uit zich zelve bedeest en bekommert, konnen vervaart maaken. Wy alle zyn God lof in onderlinge eenigheit, niemand word daar van afgetrokken, wyl zulks alleen voor de Republyk pleeg ongelukkig te zyn, maar uwe voortreflyke Heerlykheit alleen, die egter om zyne deugden en waardigheden voor duizend werd gerekent, ſcheid zich uit den ſchoot der vereenigden, en terwyl hy door genoegzame gemakkelyke middelen, zo door de grootheit zynes naams als door overvloed van heerlyke gaven, tot troost van 't Vaderland moest wezen, maakt hy het nu benaauwd en bekommerd. Doch in groote mannen zo voorzichtig en regtvaardig als uwe voortreflyke Heerlykheit, is niets of het kan door overreeding van veele, werden overgehaald, waar toe buiten my verzogt zyn, de Biſſchop van *Krakau* en de Kaſtelaan van *Krakau*, myne voortreflyke Heeren. Maar aangezien men in zodanige gevallen omzigtig moet te werk gaan, om een zaak die eenige ſchadelyke ſuſpitie onderheevig is, te behandelen, en het dreigende kwaad tot de grond uit te roeijen, is de Kroons Regimentarius myn voortreflyken Heer gelast, dat hy op het wakkerſte de onderlinge vreede bewaare, en aan geen menſchen toelaate om tegen de Wet zich elders op te houden, of in het binnenſte van *Polen* te laten komen; 't welk ik niet twyfel of uwe voortreflyke Heerlykheit zoude zo wel als een Engel des Vreedes, als een voorname verdeediger van deze Republyk, en een volmaakt afbeeldzel van een aloude Pool jegens

1733. April. dezelve, zo gy by ons tegenwoordig waart, mede ondertekenen. Derhalven overweege uwe voortreflyke Heerlykheit als in een weegschaal wat onheilen ons zouden overkomen, dat God verhoede, wanneer gy van besluit niet veranderde. Wilt dan uw volk uit *Krakau* trekken, uw met den Generaal *Mier* verstaan, alles met allen doen, met wie het beter is te dwaalen dan alleen wys te zyn. Laat dan vaaren uwe eige raadhoudingen tot de Ryksdags convocatie dewelke het laatste hulpmiddel is tot vereeniging van alle eisschen zo 'er eenige opkomen. Uwe voortreffelyke Heerlykheit stelle dan niet zyn byzonder belang boven dat van het gemeen; dit doende zal uw groot en edelmoedig hart werden gepreezen; en ik zeer blyde zyn dat geene conjuncturen my van uwe liefde zullen konnen scheiden. Waar mede verblyve, enz.

De Vorst *Lubomirsky* heeft de harde expressien in den bovengemelden brief van den Primaat zeer kwalyk genomen en in zyn antwoord te kennen gegeven: „ dat ze tegen een broeder van gelyke Stand „ veel te ver gingen, en dat hy ter zyner tyd zyn onschuld en de „ noodwendigheit van zyn gehoude conduite zal weeten te recht- „ vaardigen:" Ondertusschen continueert hy de Stad *Kracau* met 16000 man allerhande zamengeraapt Volk tot uitvoering van zyn dessein by de aanstaande verkiezing van een Koning geblokkeerd te houden, doch zonder het inbrengen van toevoer te verhinderen. Een zeker Generaal * zoude aan den Primaat zo wel als aan den Senaat voorgesteld hebben, dat ingeval men hem maar 6000 man gereguleerde Troupen met een suffiante Veld-Artillery gaf, hy in staat was, om zodanige blocquade in weinig uuren tyds van voor die Stad weg te slaan; maar dit practicabel voorstel wierdt van de hand gewezen, uit vreeze dat hoe deze onderneeming ook mogt uitvallen, zodanig dessein geen klein gewigt aan de zaak zoude geven; hy echter tracht met zich met deze of geene Factie niet te bemoeijen, alhoewel bekend is dat hy voorheen een yverige aanhanger van den Koning *Stanislaus* is geweest.

De Primaat heeft aan de uitheemsche Ministers verklaard, *met verwondering vernomen te hebben, dat eenige Mogentheden voorneemens schenen te zyn, de Poolen in de verkiezing van een nieuwen Koning lastig te vallen, met hen te willen verplichten, zich een Koning naar hun zin te verkiezen, en alle die haar eenige ombrage zouden kunnen geven, af te weeren; en dat zy zelfs de nodige schikkingen tot uitvoering van dat voorneemen hadden gemaakt; maar dat hy zich vleide, dat deze geruchten*

* Graaf van *Poniatowsky*.

ten ongegrond waren; dat de geheele waereld wel weet, hoe jalours de Poolsche Natie is over het onbetwistbaar recht, van zich haar Koningen te verkiezen; en datze noit zal toelaaten, dat iemand zich indringe, om haar te dwingen over zulk een teder point, als dat van een vrye verkiezing is, enz. 1733. April.

Verscheiden uitheemsche Ministers hebben ordre van hunne Principalen bekomen, om de Interesten van zyn Koninklyke Hoogheit den Keurvorst van *Saxen* by de aanstaande verkiezing van een Koning te ondersteunen. De Party van dien Prins wordt zeer magtig, en men zegt, dat de Bisschop van *Cujavië* t'eenemaal voor hem is, gelyk ook de Prinses *Constantina*, die veel crediet in het Koninkryk heeft; en verscheiden andere Heeren hebben zich opentlyk in zyn voordeel verklaard. Die van de Party van Koning *Stanislaus*, schoon zeer considerabel zyn verlegen over de Maatregelen, die men in de nabuurschap schynt te willen neemen, om zich tegen de verkiezing van dien Prins aan te kanten. De brief die de Russische Keizerin aan den Graaf van *Lewolde* voor den Primaat van *Polen* hadt medegegeeven, strekte, om hem te beweegen, de uitsluiting te geeven aan een zeker concurrent van zyn Koninklyke Hoogheit den Keurvorst van *Saxen*: eenige van de party van Koning *Stanislaus* hebben aan den Russischen Minister vertoond; dat hunne Proceduren strydig zyn tegen de Vryheit van de Natie en tegen 't Recht 't geen zy hadt, om tot Koning te verkiezen zulk een als het haar goeddunkt: waarop de Russische Minister geantwoord heeft, dat zodanige Maatregelen steunden op het Tractaat van Vrede, gesloten den 3. November 1716. tusschen de Geconfedereerden en de Saxische Troupen, en in 't byzonder op het achtste Artikel, waar in gewag gemaakt wordt van de Amnestie, en van de geenen die daar van uitgesloten wierden, welk Tractaat door de geheele Republyk op de extraordinaris Ryksdag, den 1. February 1717. te *Warschau* gehouden, geratificeerd, en in het geheel door de geene die in 't zelve jaar te *Grodno* is gehouden, geconfirmeerd is geworden; met byvoeging dat wyle Keizer *Peter I*, Mediateur en Guarandeur van dat Tractaat zynde geweest, de Keizerin van *Groot-Rusland* niet alleen het recht hadt, maar zelfs verplicht was, om te beletten al 't geene tegen den inhoud van het zelve Tractaat gedaan mogt worden; en dat zy het in gevalle van nood met al haar magt zoude doen, kunnende noch willende

1732. April. lende niet dulden, dat iets tegen de Wetten van 't Koninkryk ondernomen worde. Aan de andere kant heeft de Koning van *Vrankryk* de Republyk laaten verzekeren, dat ingeval men haar in de vryheit van zich een Koning te verkiezen, wilde hinderlyk zyn, zyn Aller-Christelykste Majesteit zoude trachten de voorsz. vryheit en de rechten van de natie te ondersteunen met krachtdadige en andere middelen, die in zodanige gelegenheit geoorlootd zyn. Men rekent, dat de Marquis *de Monti*, Ambassadeur van *Vrankryk*, reets remissen voor verscheiden Millioenen Ryksdaalders ontfangen heeft.

De Primaat heeft een onbekend Paket brieven met de Post bekomen, zynde een geschrift onder den Tytel: *Broederlyke Vermaaning en Waarschouwing*, dat ook sedert door het gansche Ryk verspreid is; zynde van den volgenden inhoudt.

Wat kan, na dat men's Konings dood zal gehoord hebben, tot meerder troost strekken der harten van de onderdanen die hunnen Heer hebben verlooren, en daar door weezen zyn geworden, dan dat door Gods zonderlinge genade het Vaderland noch leeft, of, daar het voor dezen als begraven heeft gelegen, uit zyn assche weder verryst, en thans uit dit waaragtig wonder ziet, dat de Koningen sterflyk zyn, doch de Republyk onsterflyk is; en dewyl by zulk een groote verandering de vryheit als uit het graf haar hoofd opsteekt, om haar gedagten na welgevallen te openbaaren, en na vermoogen een ieder de beste raad te geven, zal het my mede geoorloft zyn, eenige reflexien van welkers grond de ervarentheit zelfs een ieder zal overtuigen, in dit tegenwoordig tydgewrigt als een broederlyke waarschouwing voor den dag te brengen. Ik wil de geheel versche wonden van de Republyk, niet opkrabben, noch die herhaalen, dewelke haar by de laatste Regeering van byna 30 jaaren zyn toegevoegt, ook is myn voorneemen niet, met zodanige reeds vergeessche tegenwerpingen en scheldschriften de dooden aan te tasten, dewyl het geen ik zal zeggen ter eere van de gedagtenis van een zo groote Koning, hoewel tot onze schade, moet strekken, want gelyk een ieder natuurlyker wyze verpligt is de vryheit te maintineeren, zo is daar en tegen de eenigste glorie der Monarchen, dezelve te onderdrukken, weshalven men zich niet moet verwonderen, of schelden, dat Koning *Augustus* op onze vrye hals heeft getreeden, en dat het bereiken van den top der gemelde eer, waar na Regenten streeven, gedurende zyn gantsche Regeering, zyn doelwit geweest is, alhoewel het hem door Gods genade niet is gelukt een Souverain beheerscher van de Poolsche natie te werden. Men behoort derhalven al het onregt dat den Staat is toegevoegt, het welk wy ons vrywillig op den hals hebben gehaald, in eeuwige vergetenheit te begraven, dog daarentegen bedagt weezen dat het geen wy geleeden hebben, ons in het toekomende tot een heilzaame lesse

lesse behoorden te strekken om door schade wys te worden, en te zien waar 1733.
voor wy ons in't toekomende moeten wagten, want gelyk uit het allerkrag- April
tigste vergif de beste artseny gedistileerd kan worden, zo moet een yder uit alle de tot hier toe geleedene tegenspoeden van de Republyk de zorgvuldigheit voor 't welzyn van 't algemeen trekken. Wy moeten niet denken dat wy het onweêr reeds zyn ontgaan en in een zekere have zyn gekomen, O neen! wy dobberen noch op de baaren van verscheide toevallen, die ons als door contrarie winden uit den anderen gedreevene wolken heen en weêr werpen, en na dat wy nu doodsgevaarlyke noden zyn te boven gekomen, zo laat ons door groote voorzichtigheit niet weder in dezelve vallen. Wy hebben een gevaarlyke tyd uitgestaan, en zyn gekomen tot het park dat Godt mogelyk heeft gesteld om zyne gerechtigheit, zo wel als onze strafse genadig te bepalen. Laat ons gedenken aan het geen dat tot deze onze ongelukkige loop den eersten grond heeft gelegt. Laat ons altoos voor oogen houden dat doodelyk ogenblik dat wy een vreemd Prins in een despotique Regeering gebooren, in ons geloof verdagt, in het regeeren heerschzugtig, de vryheit haatende, de Constitutien niet willende begrypen, tot onzen Koning hebben verkooren. Laat ons ook de omstandigheden van zulk een verkiezing gedagtig zyn, hoe die is behandeld geworden, zonder de minste oplettentheit voor het gemeene best, by eenige de eerzugt, om haar voorgeslage Candidaten te bevorderen, dewyl men toen by den Keurvorst van *Saxen* geen andere verdiensten heeft gezogt, als door zyn magt de stemmen der tegenspreekers te winnen, by andere de geldgierigheit om zich daar door te verryken, by een derde de iever om zyn oogmerk te bereiken, het koste wat het wilde, zodanig dat legers in gereedheit hebben gestaan om slag te leveren, en door het lot van een bloedig gevegt, te beslissen wie de Kroon zou toekomen: Wat hebben deze drie wyzen van doen, van onze noch onuitgeroeide twist en mistrouwen anders konnen aanwyzen, als het geen naderhand daar op tot onze schade gevolgt is; Nu is de tydstip weder voor handen, waar op onze welvaard rust, te weten op een nieuwe verkiezing, het zy, dat Godt verhoede, van een Koning die de tot onze ondergang reeds gebaande weg, op nieuw betreed, en ten laatsten daar omtrent zyn oogmerk bereikt, of van zo een, dat Godt geeve, die door zyn zagte regeering, alle onbillykheden uit den weg ruime, en onze Adelyke, sedert zo veele jaaren wankelbaare vryheit, op een vaster voet brenge; doch eer men daar toe kan komen! is de vraag, of by het tegenwoordig tydgewrigt de Republyk een nieuwe Electie moet doen, wyl die alleen by een Interregnum, en by het openstaan van den Throon plaats heeft? Maar thans is de Throon niet vacant na de dood van den Usurpeerende Koning, dewyl de rechtmatige leeft: Aangaande het eerste stel ik tot grondslag het hoofdzakelykste regt der Republyk, waar op onze geheele vryheit en regeeringsvorm rust, als, dat gelyk wy de magt hebben onze Koningen te kiezen, wy ook uit kragt van het zelve recht haar konnen afzetten, zo zy de *Pacta conventa* niet stipt nakomen, waar by wy alleen als door een contract verbonden zyn onze Koningen getrouw te wezen: by zulke omstandigheden van zaken moet

men

1733 April. men uit kragt van 't regt dat onze Republyk heeft, het zy verwerpen of toestaan, dat een ontthroonde Koning, niet anders als door een geusurpeerde magt heerschen kan: Zo iemand hier eenige twyffeling van de wettigheit der ontthrooning van Koning *Augustus* zoude willen maken, of betwisten de reden die de Republyk tot die resolutie heeft gehad, die moet my eerst antwoorden of het den Koning *Augustus* vry heeft gestaan, niets van de *Pacta Conventa* te houden, den oorlog zonder kennis van de Republyk te beginnen, Alliantien met nabuurige Hoven buiten dezelve te maken, Saxische troupen, geheel strydig met de Constitutien van den Koruchowkischen Ryksdag, in te voeren, ons met dezelve te beoorlogen, contributien tot onderhoud derzelve van de Adelyke goederen te heffen, Edellieden te dooden, door Saxisch krygsrecht te laten condemneeren en executeeren, Bisschoppen en Senateurs zonder sententie of regt gevangen te nemen, Saxische Ministers tot de regeering toe te laten, de Jurisdictie der Veldheeren te onderdrukken, buiten de grenzen langer als in 't Koninkryk zonder consent van de Republyk hem op te houden, en eindelyk tegen God en zyn Woord ergerlyke en opentlyke by onze Natie ongewoone misdaden te begaan? Uit dit alles mag de allervergetenste zoon des Vaderlands oordeelen, of de Republyk geen reden tot die ontthrooning heeft gehad? Wat deszelfs Validiteit aangaat, zo zullen alle de daar by waargenomene plegtigheden aantoonen, dat niets wat tot zodanigen daad behoord, is nagelaten geworden; want zyn wegens den Primaat wien zulks toekomt, niet zo wel particuliere als opentlyke vermaningen voor afgegaan? hebben niet zo wel de Senateurs als de Ridderschap in openbaare vergaderingen in hare Vota geinsisteerd, dat zyn Majesteit het zy volgens de Constitutien zoude regeeren of uit kragt van dezelve de regeering staaken? Heeft niet de Primaat alle de Standen van de Republyk tot deze daad te zamen geroepen? Hebben niet de in een groot getal aanwezende Senateurs en Landbodens, na dat alle weegen tot correctie in der minne niets hebben willen helpen, dit voor het eenigste hulpmiddel doen ter tyd geoordeeld en voorgenomen, ingevolge den inhoud der Constitutien, om met het waarnemen van alle plegtigheden den Koning te ontthroonen, en hem alle gehoorzaamheit op te zeggen? En zulks *Nemine contradicente*, en zonder eenige protestatie der aanwezenden. Uit deze korte deductie der onwedersprekelyke redenen die de gemelde ontthrooning deden resolveeren, gelyk ook niet minder uit het bewys van deszelfs validiteit, besluit ik kortelyk, dat de Koning *Augustus* werkelyk een Usurpateur van den Throon is geweest: En by aldien iemand zulks eigenzinnig zoude willen tegenspreken, zo werp ik hem tegen 't Abdications *Diploma* van Koning *Augustus* zelfs:

Ratificeert Koning *Augustus* niet zelfs by dit *Diploma* zyn ontthrooning, zodanig dat hy op geenerlei wyze op de Poolsche Throon kan werden te rug geroepen, waar op hy zich egter door hulp van de Saxische en Moscovische magt weder heeft gedrongen, zonder dat hy op nieuw verkooren is Wat het andere point aangaat, dat de nog levende Koning *Stanislaus* de regtmatige bezitter van den Throon is, daar aan twyfelt niemant, die zich alle de omstandig-

digheden van zyne electie erinnert: om dezelve te beter te betogen, zal ik de oorsprong der Warschausche Confederatie ophaalen. Ieder weet hoe de Ryksdag te *Lublin*, den Primaat die de Republyk wilde handhaven, op datze niet in den afgrond van haar verderf vrywillig zou loopen, heeft te loor gestelt, als op dien Ryksdag het dodelyke Decreet tot oogschynlyke ondergang van het Vaderland wierd genomen, van den Koning van *Zweeden* den oorlog te verklaren, die ons doch als Overwinnaar in zyn handen had, en waar uit wy nooit zouden zyn gered, zo niet door een zonderlinge schikkinge Gods dezelve Landdag, die aan de Gedeputeerden van *Groot Polen* de Activiteit wilde beneemen, door dit onbillyk procedeeren, zelfs zyn Activiteit verlooren had. Nu is yder bekent, dat de Landbodens van *Groot Polen* zonder tegenspreeking op den Landdag verkoren geworden zyn; en schoon zy geen exceptie tegen hen hebben gehad, egter kante men zich op een onbillyke wyze met geweld, en tot nadeel der gantsche Ridderschap tegen hen, om geen andere reden, als dat de Koning hunne instructie wist, van in dien onbillyken oorlog niet te bewilligen, om den Koning van *Zweeden* die midden in het land was, niet het swaard tegen ons zelfs in handen te geeven; doch wie had gelooft, dat het leven zou komen, van daar men niet als de dood verwachtte? Want toen de Palatinaten in *Groot Polen* zagen het onrecht hen door den Lublinsen Ryksdag aangedaan, en in der zelver raadslagen het oogschynlyk verderf van het Vaderland gewaar wierden, protesteerden zy plegtelyk, en bedienden zich van het uiterste hulpmiddel, door een Confederatie te maken voor zyn Koninklyke Majesteit, doch behoudens de *Pacta Conventa*, voor de vryheit te staan, daar by verklarende, dat zy geenzins in den *Zweedschen* Oorlog wilden bewilligen, waar door zy dan den woedende en op de uiterste vyandlykheden deswegen bedagt zynde, en daar toe recht hebbende Koning van *Zweeden*, noch hebben opgehouden, gelyk hy zulks ten eersten door zyn Gezant van *Wachslager* aan de Confederatie heeft laten verklaren, met bedryging van de geene die dezelve niet erkennen wilden, vyandlyk te handelen, zonder iets uit te zonderen, als het geen geheel onafhanklyk van den Koning was, en zich aan deze Confederatie hieldt; kort hier op volgde een algemeene Confederatie, (met bytreeding der Veldheeren van beide de legers,) dewelke zich als middelaar droeg om met hun Koning niet tot het uiterste te komen, en hem met zyn Zweedsche Majesteit *salva securitate* te vergelyken.

1703. April.

Nadien nu na langdurige handelingen, de geconfedereerde Republyk bestendig heeft geweigert tot het ontthroonen te treeden, kwam eindelyk de bekende Declaratie des Konings van *Zweeden* uit, waar by Koning *Augustus* hem de Vreede, met het deelen van het Koninkryk van *Polen* onder hen, aanbood. Hoe kan nu de Republyk anders werden gered dan door het opzeggen van alle gehoorzaamheit aan haar Koning; en op dat alle kwade gevolgen verhoed mogten werden, heeft ze de ontthrooning in't werk gesteld, en daar by een nieuwe electie beraamd, om daar door de weg aan beide de Koningen, om het Ryk onder haar te verdeelen, af te snyden; doch niemand wilde na de Throon staan, om uit liefde van het Vaderland als *Curtius* in den afgrond te

 sprin-

1733. April. springen. Koning *Stanislaus*, toen Palatin van *Polen*, was de eenigste die het waagde om op het aanhouden van den Primaat en de geconfedereerde Standen, alleen uit zuivere liefde voor het gemeene best, deze volgens de toenmalige conjuncturen in der waarheit Doorne Kroon, op zyn hoofd te zetten, want de uitslag heeft getoond hoe dat hy zyn leven en goed heeft opgeofferd, en zekerlyk geen andere staatzugt daar by gehad, dan het Vaderland te redden, en met zyn persoon als met een schild, alle de gevaarlyke aanslagen op het zelve, af te keeren. Nauwelyks was deze verkiezing geschied, of hy wilde niet eerder den Throon beklimmen, voor dat de Koning van *Zweeden* schriftelyke verzekeringen gegeven had, dat hy, hoe het met den Koning ook gaan mogt, deze twee pointen heilig zonde houden, de eerste van niets tot nadeel van 't H. Geloof te ondernemen, en d'andere van het Territoir van de Republyk niets te eisschen, waar toe hy zich door het Warschause Tractaat heeft verbonden, en de Republyk dus in zekerheit gestelt zynde, heeft hy zich met den Koning van *Zweeden* als zyn Geallieerde, tegen de algemeene vyand vereenigd, die hy zeker zoude hebben overwonnen, zo men hem genoegzaam had ondersteund; doch hier moet men met berouw zeggen, de zoonen van myn Moeder hebben tegen my gevochten, waar van het daar op gevolgde ongeluk getuigenisse geeft, 't welk wy gemakkelyk hadden konnen vermyden, doch om alle scrupel der deugdzame verkiezing van Koning *Stanislaus* weg te nemen, zal ik my zelfs tegenwerpen: 1. Dat Koning *Stanislaus* niet door de geheele Republyk is verkooren geweest; dit is waar; doch ik vraage waar dezelve toen ter tyd geweest is? de Standen waren in de Warschauwse en Sendomirse Confederatien verdeeld; wie van die twee heeft nu de Integriteit der Republyk geobserveerd? of die geene die haare rechten en vryheit heeft beschermd; of die geene die ze heeft verdrukt? Heeft niet de Primaat door zyne Universalia, die geene genodigd die zig hadden afgezonderd? uitgenomen twee Gedeputeerden uit *Podlachien* die echter een uur na de verkiezing weder de Activiteit hebben hersteld, welkers vrye Protestatie, ten anderen, de tegenwerping dat onder het gedruis der Zweedse wapenen de stemmen haar vrye loop niet hebben gehad, wederlegt, wyl de Primaat ook de verkiezing van *Stanislaus* goedwillig goed gekeurd heeft: ten derde kan men tegenwerpen dat de krooning van Koning *Stanislaus*, niet volgens gebruik te *Krakau* is geschied? zulks is ook waar, dog *waar de Paus is, daar is Romen*: tegen deze daad is niet het minste geprotesteerd, wegens het krygsgevaar om zig na die plaats te begeven; ook zyn meermalen op andere plaatsen Ryksdagen gehouden, dan te *Warschauw* en *Grodno*, die daar toe alleen geregtigt zyn. Ten 4. kan men tegenwerpen, dat de Sendomirse Confederatie in haar protest tegen deze verkiezing standvastig is gebleven, dog deze is door het goedwillig Reces van Koning *Augustus* vernietigt, voor al by het Alt-Ranstadse Tractaat. Ten 5. dat alle de Palatinaten by deze Electie niet tegenwoordige geweest zyn, is waar; werdende zulks door de Saxise troupen op de passagies geposteert, belet, dog na dat ze verdreven waren, is de eenparige toestemming der Repulyk tot deze verkiezing gevolgt; zynde Koning *Stanislaus* in het vervolg meede

van

van alle Mogendheden erkend, ja zelfs van den Koning *Augustus* met een brief aan hem geschreven. Dit Protest is in een formeel algemeen opbod, onder Presidie van den Prmaat veranderd, en nogtans heeft de Koning, zonder kennis der Republyk gekroont, en door Saxische magt ondersteund, 30. jaaren geregeerd. Laat ons nu de tweede vraag overwegen, of men Koning *Stanislaus* weder tot den Throon zal roepen, of door een nieuwe verkiezing na een Candidaat omzien? Betoogt zynde dat Koning *Stanislaus* een volkomen en ontwyfelbaar regt tot de Kroon heeft, kan hy het zelve niet verliezen, dan in gevalle hy een *misdaad tegen den Staat* begaan heeft, wanneer men hem moet oordeelen en van den throon afzetten: Daarenboven is het niet redelyk by zyn leven tot een nieuwe Electie te treeden; konnende een nieuw verkoore Koning het wettig beklimmen van den Throon niet eisschen, 't en zy ze door den eenmaal daar op gezeten Koning *Stanislaus*, het zy door zyn dood of een vonnis, aan hem afgestaan is; dog nadien ik tot zyne ontthrooning geen redenen zie, is het niet nodig op een nieuwe verkiezing bedagt te zyn, konnende des noods de voor dees gedaane; met een algemeene toestemming werden bevestigt, en dat te meer om de volgende redenen; 1. Zal men van de hand wyzen alle buitenlandsche kuiperyen, waar by ons eindelyk het Vaderland zelfs vreemd zal werden, zo wy ons niet door een Heer uit onze medebroederen aan het zelve weder zodanig gewennen, hoewel men niet zoude konnen zeggen dat de rampen van de Republyk door de Regeering van de Koninklyke Kroonprins, by erfenis zoude werden voortgeplant: egter laat ons, wyl wy de voorgegaane handelingen van den Vader nog dugten, door een spoedig te rug roepen van Koning *Stanislaus* op den Throon, een zo gevaarlyke mededinger voorkomen, waar van ons ook de aanstaande gevolgen moeten afschrikken, als dat de Keizerlyke Throon by gebrek van het manlyk oir van 't Oostenrykxsche Huis, aan gemelde Kroon-Prins zoude konnen komen; zou ons dan wel een ander lot te beurt vallen, als dat van 't Koninkryk *Ongaryen?* Ten II, zal men by 't voorbygaan van een nieuwe Electie, nieuwe verwerringen voorkomen: Ten III. zou men zich zelfs vyand zyn, als men niet liever zodanig een Heer tot Koning wenschte die vleesch van ons vleesch is, in gelykheit met ons gebooren, die onze regten verstaat enz. Ten IV. dat hy met zyn familie de Republyk niet zal lastig zyn, want hy heeft maar eene dogter de Koningin van *Vrankryk*, en hy zelfs is de laatste van zyn huis. Ten V. dat onze vryheden en rechten onder zulk een Koning in zekerheit zyn. Ten VI. dat by een nieuwe verkiezing het grootste gedeelte der welmeenende hem niet zal willen verlaten, en wanneer hier in niet generaal zal werden bewilligd; komen 'er weder twee Koningen. Ten VII. hoe zal zich ook een nieuwe Koning handhaven; daar in tegendeel Koning *Stanislaus* nabuurige hulp kan vinden om zyn recht tot de Kroon te doen gelden. Aangaande de personeele hoedanigheden van Koning *Stanislaus*, zullen wy zekerlyk en buiten alle twyfel door Gods hulp met hem ons wel bevinden. Men hoord noch als een Saxische wederklank, dat de Electie van Koning *Stanislaus* onder de wapenen geschied zynde, het niet raadsaam is zulks

1733. *April.*

1733. April. te laten bestaan; 't welk ik ook meene zo Koning *Stanislaus* onze vrye stemmen zoude agter stellen, en door hulp van eene vreemde Mogentheit met geweld en als stormenderhand de *Poolsche* Throon willen bemagtigen, wyl men hem de deure daar meê kan openen; dog wanneer wy hem goedwillig in ons Paleis haalen, zal hy geen oorzaak hebben geweld te gebruiken. Men mogt ook zeggen dat hy met *Zweeden* is geallieerd, en dat zulks voor de Republyk schadelyk is; dog ingevalle hy deze reis weder den Throon zonder Zweedsche hulpe betreed, heeft hy zulks niemand als God en het Vaderland te danken; dog het zal noodig zyn dat wy hem tot deze dankbaarheit gelegenheit geven, en de Kroon *Zweeden*, geen pretext om gemelde Koning *Stanislaus* met geweld op den Throon te plaatzen: Ook heeft de Republyk van die tegenwoordige Regeerings-vorm niets te vreezen: Wy moeten ons maar met het onze bekommeren; die Kroon heeft werks genoeg om haar vryheit te beschermen, gelyk als wy de onze, ja zy kan de haare niet beter bevestigen dan door het handhaven van de onze. Aangaande de Alliantie van Koning *Stanislaus* met *Vrankryk*, zegge ik dat wy in onze Chronyken nooit zullen vinden, dat die Kroon tegens het Vaderland en onze vryheit geweest is. zynde het *Vrankryks* voornaamste Staatkundige regel, ons te beschermen, enz. Uit al het gezegde besluit ik, dat zo wy alle gevaarlyke factien willen voorkomen, de Staatzugt der Uitheemsche en de Na-yver der Binnelandsche ontgaan, het lichaam der Republyk weder in zyn natuurlyke roem brengen, de wetten en de vryheit op een vaste voet stellen enz., zo laat ons de vinger van de regterhand Gods niet verstooten, maar door ingeving van de H. Geest zelfs aanneemen het geen ons deze vinger aanwyst. Laat ons in plaats van een nieuwe Koning te zoeken, en mogelyk met hem nieuwe benauwtheden voor ons Vaderland, den Koning *Stanislaus* eenparig voor onzen Heer erkennen., als een Koning die reeds verkooren, onwederroepelyk gekroond, en van alle Mogentheden voor Koning van *Polen* erkend is.

De Prinsesse weduwe van *Radzivil* heeft ter gelegentheit van dit *Interregnum*, door het inreiden van 400 Edellieden, van *Cobrin* in *Littauwen*, en eenige Oeconomie goederen tot 's Konings tafel behorende, dewelke haar by de laatste Regering volgens Decreet van Koninklyke Commissie waren ontnomen, als onrechtvaardig te vooren bezeten en weder met de voorsz. Koninklyke Oeconomie goederen vereenigt, bedragende jaarlyks 25000 guldens, bezit genomen. De vorst *Lubomirsky*, Palatin van *Krakau*, heeft eindelyk op de nadrukkelyke vertoogen van den Primaat en de Senaat van *Polen* een goed deel van zyn zamengeraapt volk afgedankt, het welk het platte land geheel onveilig maakt.

DE

DE Graaf van *Casteja*, Ambassadeur van *Vrankryk* aan het Zweedsche Hof te *Stokholm*, heeft na 't ontfangen van een Expresse van zyn Hof verscheiden Conferentien gehad met den Zweedschen Minister Graaf *Horn*, wegens de verkiezing van een Koning van *Polen*, en om het Zweedsche Hof te beweegen den Koning *Stanislaus* te begunstigen, dat zeer natuurlyk is, dewyl de Zweeden dien Vorst de Kroon verkregen hebben: men verzekert ook dat de Koning en de Senaat zich daar toe verplicht hebben; Men rust alreets een Esquader Schepen uit, en eenige Regimenten zullen naar *Pomeren* overgevoerd worden. 1733. *April.* ZWEEDEN.

HET Fransche Hof heeft de Moerassen om *Grevelingen* en de Haven van die Stad doen bezigtigen; en men verzekert dat 'er een Ontwerp op het tapyt is om die Stad tot een nieuw *Duinkerken* te maaken. NEDERLANDEN

In s'*Gravenhage* waren de Schutters van het Orange-Blanc en Bleu Vendel van den Heer Kapitein *Pieter Baartmans*, onder den Luitenant *Willem Clevoy*, bezig, om volgens Jaarlyksche gewoonte de Mayboomen gereed te maaken, met de onderstaande Devizen:

Voor de Heeren Staaten Generaal:
SUORUM ET EXSULUM SALUTEM CURANT:
Zy dragen zorg voor 't welvaaren van hunne Ingezeetenen en Vrienden.
Voor de Heeren Staaten van *Holland* en *West-Vriesland*:
LIBERTATIS ET RELIGIONIS VINDICES:
Handhavers van de Vryheid en den Godsdienst.
Voor de Vorstinne van *Orange* en *Nassau*:
MATRONALIS GRAVITAS CUM FACILITATE:
Vorstelyke Deftigheit gepaard met Zagtzinnigheid.
Voor den Prins van *Orange* en *Nassau* enz.:
MAGNANIMITAS NON SINE COMITATE:
Grootmoedigheit met Beleefdheid en Vriendelykheit.
Voor de Ed. Agtb. Magistraat van s'*Gravenhage*:
AEQUITAS ET OFFICIOSA VOLUNTAS CUIQUE,
Hunne Billykheit, Gedienstigheit en Geneegentheit voor Ieder.
Voor den Heer Burgermeester en Kolonel ten Hove:
PRAEFERT QUIETA TURBIDIS:
Hy mint de Rust en Vreede, meer dan de Beroerte en Verwarring.

1733. May.

BYZONDERHEDEN.

HAAR Koninklyke Hoogheit de Prinses *Louisa*, tweede Koninklyke Prinses van *Pruissen*, en Gemalin van den Markgraaf van *Anspach*, is den 7. April 's namiddags ten 6. uuren tot onbeschryvelyke vreugde van het Koninklyk Pruissisch en het Hoogvorstelyk Anspachse Huis, van een Erf-Prins in het Kraambed bevallen.

Den 24. Maart, Zaturdag nacht ten 3. uuren, gevoelde men te *Napels* een lichte aardbeeving, dewelke groote vrees veroirzaakte. In *Ariano*, en daar omtrent, was de aardbeeving veel zwaarder, doende meêr schade dan die in November laatstleden: Uit *Calabrië* heeft men dat het groote Landgoed van *Casa Nuova* 20. palmen in den grond was gezakt, doch dat de Gebouwen waren staande gebleven, zynde maar drie inwoonderen gesneuveld, en de overige in de eerste schrik, door een hevig gedruis, dat vóór de aardbeeving ging, gevlucht.

In deze maand ontstont te *Bavay* brand in een Brouwery, waar door dezelve met 40. huizen, als mede het vlek *Solem*, in de assche wierdt gelegd.

M A Y.

GROOT-BRITTANNIE.

HET Groot-Brittannische Parlement zyne Zitting vervolgende lazen de Lords op Maandag den 27. April voor de tweedemaal de bill, om het Kanaal *the Fleet* te vullen. Dien dag stelde het Lagerhuis de overweeging der middelen van Finantie tot den 4. May uit, en passeerde de Landtax-bill; waarna het zich in een Committé keerde over de bill, om onwettige huwelyken te beletten, en daar over verscheiden besluiten nam. Den 28. verschoven de Gemeentens het verslag van de zaak der Liefdadige Corporatie tot Dingsdag, en doorliepen de bil tot het begiftigen der kerken. Den 30. wierdt in 't Huis der Gemeentens geresolveerd een Committé aantestellen,

om

om de Fraudes en Abuizen welke in de Customs ofte inkomende en uitgaande Rechten tot nadeel van den Koophandel en vermindering der inkomsten begaan worden, te onderzoeken, zullende dat Committé bestaan in 21. Leeden, welke by Lootinge verkooren zouden worden. Den 1. May hebben de Gemeentens een Request geleezen van de Winkeliers in Koffy, Thee, en Chocolaat, verzoekende vermindering van den Accys of Belasting van die Goederen; waar na de Propositie en de Vraag gedaan wierdt, of men dat Request aan een Committé zou stellen; doch zulks passeerde met 250. tegen 150. Stemmen in de Negative. Den 30. April is de Landtax-Bill in 't Huis der Pairs voor de tweedemaal geleezen, en beide de Huizen hebben zich Maandag den 4. May geadjourneerd. 1733. May.

Den 4. May hebben de Gemeentens geordonneerd, dat het Huis den 8. in een groot Committé zou delibereeren over de Besteeding der Penningen van de aangroeijing van 't Fonds van Aflossing van 's Lands schulden, en de zaak van de Subsidien en van de Middelen om die te heffen, wierdt verder tot over acht dagen uitgesteld. Dien avond was een Vergadering van veele Parlements-Leeden in 't Comptoir van den Hertog van *Newcastle*, Secretaris van Staat, aangaande de Looting tot een Committé van 21. Leden, ten einde de Fraudes en Abuizen in de Tollen te onderzoeken. Den 5. hebben de Gemeentens vastgesteld het Rapport van 't Committé wegens de zoogenaamde liefdadige Corporatie den 7. te hooren, en de optelling der Leden van 't Huis wierdt tot den 12. vertchooven. Dien dag hebben de Pairs de Landtax-Bil voor de derdemaal gelezen. Ook hebben de Gemeentens toen de Looting gedaan tot het aanstellen van een Committé van 21. Leden om te onderzoeken de Fraudes en Abuizen, welke in de Customs of Tollen tot nadeel van den Koophandel en vermindering van 's Lands Inkomsten begaan zyn enz.; by die occasie waren 491. Leden van 't Huis tegenwoordig. Den 6. deed de Lord *Vere Beauclerk*, rapport van die Loting, behelzende dat dezelve met een meerderheit van 68. stemmen gevallen was op de volgende 21. Persoonen, namentlyk den Ridder *John Cope* Baronnet, *Thomas Clutterluck* Esqr., den Ridder *William Clayton* Baronnet, *Stephen Fox* Esqr., *Richard Edgcumbe* Esqr., *Henry Pelham* Esqr., de Ridder *John Heatcothe* Baronnet, den Ridder *Philip Yorke*, *Knight*, *William Clayton* Esqr., *Anthony Lowther* Esqr., den Ridder

George

1733. *George Oxendon* Baronnet. *Charles Talbot* Esqr., *George Wade* Esqr.,
Mey. *John Campbell* Esqr., *Duncam Forbes* Esqr., *Sir Thomas Frankland* Baronnet, *Thomas Winnington* Esqr., *Lord Hervey*, *George Doddington* Esqr., *Horatio Walpole* Esqr., en de Ridder *William Yonge* Baronnet, alle welke Persoonen van de wel-gezinde Hof-Party waren, niettegenstaande de woelende Poogingen van de anderen. Waarna geordonneerd wierdt, dat alle de verscheiden Reekeningen en Papieren, welke geremitteerd zyn aan het groot Committé, aangesteld om in nader Overweeging te neemen de Middelen om de Rechten en Inkomsten op Tabak en Wyn beter te verzekeren en vermeerderen, aan dat nieuwe Committé van 21. Persoonen overgegeeven zullen worden. De Naamen der Persoonen, welke gesteld waren tegen die van de Hof-Party, waren als volgt: de Heer *Plummer*, de Ridder *John Bernard*, de Heeren *Gibbon* en *Palmer*, de Lords *Limmerik* en *Morpeth*, de Heeren *Sandys*, *Perry*, *William Pultney*, *Thomas Wyndham*, en *Furnace*, de Ridders *Eduard Stanley*, *Francis Child*, en *William Wyndham*, de Heeren *Dundas*, *Compton*, *Waller*, *Edward Horsley*, *Noel*, en de Ridders *Seabright* en *John Cotton*. Den 7. ontfingen de Gemeentens een Request van de Zuidzee-Compagnie, dat geleezen wierd, behelzende, dat zy in haare Vergadering van den 17. April laatstleden geresolveerd hadden, het consent van 't Parlement te verzoeken, om het Kapitaal van gemelde Compagnie te verdeelen in vier deelen, drie van dewelke veranderd zouden worden in Annuiteiten of Renten tegen vier per cent, in plaats van alle Uitdeelingen en Profyten. welke tot nu toe betaald zyn geworden, en het vierde gedeelte van gemelte Kapitaal zou gebruikt worden tot den Koophandel, aan dewelke gehecht zouden blyven alle de Effecten, Schulden, Vryheden, Privilegien enz., waartoe de Compagnie gerechtigd is, en daarentegen ook onderhevig aan alle de Schulden en Lasten van de zelve, verzoekende dat de Compagnie gemagtigd mogt worden, om deze Ontwerpen ter uitvoer te brengen op zodanige wyze als het Huis zal vinden te behooren; waarop na eenige Debatten geordonneerd wierdt een Bill ingevolge gemelde Request in te brengen. De Bill der Gemeentens tot explicatie en correctie van een Acte, om de verkiezing der Leden van 't Parlement te bepaalen, en ook die, in opzichte van het houden van Gerechtshoven in de Graafschappen, den 8. voor de eerstemaal gelezen wordende,

dende, wierdt voorgesteld of die Bill verworpen zoude worden; 't geen wedersproken zynde, wierdt vervolgens geproponeerd, of de Kamer zich zoude adjourneeren; 't geen in de affirmative passeerde. Wyders in de kamer der Gemeentens voorgesteld zynde, of de Directeurs van de Zuidzee Compagnie aan de kamer zoude overbrengen eene reekening van de Gelden, Actien, en Annuiteiten van die Compagnie, ontfangen door de Commissarissen uit de goederen van de voorgaande Directeurs, en het gebruik daar van gemaakt, passeerde zulks in de negative: voorts by de Kamer in overweeging genomen zynde, het rapport van de Committé, aan wien 't request van de eigenaars van de Liefdadige Corporatie was gerenvojeerd, wierdt geresolveerd, dat aan de Kamer gebleken was, dat de Heer *Robbert Sutton*, Ridder van 't Bad, en de Heer *Denis Bond*, twee der Gecommitteerdens tot het manieeren van de zaaken van dezelve Corporatie, schuldig waaren aan wandevoir; en dat de Ridder Baronet *Archibald Grant*, een mede-Lid van die Gecommitteerden, schuldig was aan verscheiden doorslaande verbreekingen van goede trouw, en aan veele indirecte en frauduleuse practyken; en wyders wierdt met gemeene stemmen geresolveerd, dat de Heer *William Bourroughs*, mede een der Gecommitteerden, *William Squire* een der Assistenten, de Heer *George Robinson* bevoorens Kassier, en *John Thompson* bevoorens Magazynbewaarder van dezelve Corporatie, schuldig waren aan veele manifeste verbreekinge van goede trouw, en verscheiden indirecte fraudeleuse practyken; en voorts dat *Richard Wollei*, en *Thomas Warren*, Makelaars en Assistenten van gezeide *John Thompson*, schuldig waren aan verscheiden verkeerde en fraudeleuse practyken: vervolgens stelde de Kamer tot den volgenden Donderdag de nadere consideratien over dat rapport uit. Den 11. lazen de Lords voor de tweedemaal de Bill tot uitlegging van de Acte tot beter bepaaling van de Procureurs en Solliciteurs, en stelden zulks aan een groote Committé tot Maandag aanstaande. Voorts ordonneerden zy, dat de Bill raakende het houden van Gerechtshoven in de byzondere Graafschappen, aanstaande Donderdag voor de tweedemaal zoude worden geleezen. De Gemeentens lazen voor de derdemaal, en passeerden de Bill tot wederroeping van een Acte aangaande den Impost op de gedisteleerde wateren; als ook die tegen de infame practyken van de Agioteurs; en voorgesteld zynde of die zoude passeeren, wierdt zulks

1733. May.

1730. May. met meerderheit van 55. tegens 49. stemmen, toegestaan. Men stelde tot den volgenden dag uit de overweeging van 't bepaalen van het aflossings Fonds; tot vrydag de affaires van de Subsidien, en tot Maandag de zaken aangaande het lichten der Middelen. Den 12. vergaderde by den Hertog van *Newcastle* te *Witehal* de Committé tot onderzoek der fraudes in de Tollen op de koopmanschappen. De Lords lazen den 12. voor de eerstemaal de Bill tot het verhinderen van de infame practyken der Agioteurs, als ook die om den Impost op de gedisteleerde wateren te vernietigen. Den 13. lazen de Pairs voor de eerstemaal de Bill tegen de vexerende dilayen, die by lager Gerichtshoven veroirzaakt worden. De Gemeentens lazen voor de eerstemaal een Bill, om diverse daar in gemelde Actens eeuwigdurend te maaken of te continueren. Den 14. lazen de Pairs voor de tweedemaal de Bill wegens het vernietigen van de belasting op de gecomponeerde Wateren, en die, wegens het regelen van de Verkiezingen, welke tegen den 19. aan een Committé van 't geheele Huis gesteld wierdt. Het raport van de Bill tot het beter beveiligen van de Commercie der Suiker-Colonien, wierdt zonder verandering gedaan. Men stelde voor, dat de Directeurs van de Zuidzee Compagnie voor 't Huis zouden openleggen een staat van de sommen gelds, Zuidzee-Actien en Annuites, die door de Gecommitteerdens tot de verkooping van de goederen der Directeurs in 't jaar 1720. zyn ontfangen, en waar toe ze zyn gebruikt geworden, volgens de Parlementaire Acte van het dertiende jaar van wylen den Koning: Als men eenige tegenwerping daar tegen deedt ontstont een zwaar debat; men stelde wel voor, van het debat tot den volgende dag te adjourneeren; maar na een verder debat wierdt de omvraag gedaan, en het adjournement met 35. tegen 31. stemmen verworpen; waarop men ordonneerde, dat de voornoemde Staat voor het Huis zoude opengelegd worden. De Gemeentens resolveerden den Koning by Adres te verzoeken, om zyn Procureur-Generaal ten eersten te gelasten, om den Ridder *Archibald Grant*, *William Burroughs*, *William Squire*, *George Robinson*, *Richard Wooley* en *Thomas Warren*, op de kragtigste wys in rechten te vervolgen, over het pleegen van diverse frauduleuse en indirecte Practyken wegens de Liefdadige Corporatie: men ordonneerde den 15. in een groot Committé te gaan, om in overweeging te neemen de middelen tot het soulageren van de ongelukkige Lyders in de Lief-

Liefdadige Corporatie, als voorwerpen van medelyden; en een Bill in te brengen, om de gemelte *A. Grant*, *Burroughs* enz., te beletten buiten het Koninkryk te gaan, of hunne Goederen te transporteeren of te veraliëneren. Den 15. doorliepen de Pairs de Bill tot het vernietigen van de belasting op de gecomponeerde Wateren, en deden het raport zonder eenige verandering: zy lazen voor de derdemaal en pasfeerden de Bill van de Suiker-Colonien; zy lazen een Request van Mr. *Richard Child*, die Lord *Castelmain* genaamd werdt; waar by hy de vryheit verzocht, om een Bil in te brengen tot het veranderen van zyn naam in dien van *Tilney*, 't geen toegestaan wierdt. En zy adjourneerden zich tot den 18. De Gemeentens approbeerden het raport van de Bill, om het munten of namaken van de Goudstukken *Jacobussen* en *Carolussen* te beletten, en ordonneerden dezelve in 't net te schryven: zy resolveerden een Lotery van 500000. Ponden ten behoeve van de Lyders der Liefdadige Corporatie, en bevalen een Bill daarvan in te brengen; en zy kwamen ook in een Committé over het Zinkende Fonds tot een resolutie, waar van den 18. raport gedaan moest worden. De Controlleur-Generaal van zyn Majesteits Hofhouding deed aan 't Huis raport, dat zyn Majesteit de nodige ordres had gegeeven, agtervolgens hun Adres van den vorigen dag, om den Procureur-Generaal te bevelen, den Ridder *Archibald Grant*, Mr. *William Barroughs*, en *W. Squire*, *G. Robinson*, *Rich. Wooley* en *Th. Warren*, op de krachtigste wys in rechten te vervolgen over de door haar gepleegde indirecte en frauduleuse practyken omtrent de zaaken van de Liefdadige Corporatie. Vervolgens ging het Huis in een groot Committé delibereren over het gebruik van het Zinkende Fonds, en resolveerde, dat uit het geld 't geen uit het product of de Surplusen van de voorsz. Fonds is gekomen, een Millioen Ponden Sterlings aan de Zuidzee-Compagnie zal gegeeven worden, van wegens die helft van haar geheele aangegroeide Kapitaal, die nu het zamengevoegd Kapitaal van de Zuidzee Annuites blyft, en tot het inlossen van een geproportioneerd gedeelte van Annuites. Men nam ook in een Committé in overweeging de bekwaamste middelen tot het soulageren van de Lyders der Liefdadige Corporatie, en van de geene die arme voorwerpen van compassie zyn; en men resolveerde dat de diverse Eigenaars van Actien, Brieven en Obligatien, welkers Goederen (buiten de voorsz. Actien enz.)

 niet

1733. May. niet boven de 5000 Ponden Sterlings beloopen, waardige voorwerpen van compassie zyn; dat geen Persoon die Gecommitteerdens of Assistenten van de voornoemde Corporatie sedert den 26 October 1725. tot Michaelmis 1731, behalven den Heer *Molesworth*, waare voorwerpen van medelyden zyn, gelyk ook niet *John Thompson*, *George Robinson*, *Richard Wooley* en *Thomas Warren*; en dat het soulaas 't geen aan zodanige Lyders in de Corporatie die voorwerpen van medelyden zyn, gegeeven zal werden, zal zyn door middel van een Lotery van 500000 Ponden Sterlings. Den 18. lazen de Pairs voor de derdemaal en passeerden zonder verandering de Bill tot het dempen van het Kanaal *de Fleet*: zy lazen een request van 64 Persoonen, die omtrent vier Millioen in Actien van de Bank, Oostindische en Zuidzee Compagnien bezitten, en verzoeken, zelf of door Advokaaten by de tweede leezing van de Bill wegens de Actie-handelaars, gehoord te worden; en zy ordonneerden de tweede leezing tegen de eerste Donderdag na de Feestdagen, wanneer de Requiranten zullen gehoord worden, gelyk ook de Advokaaten voor de Bill. De Gemeentens approbeerden de resolutie tot het betaalen van een Millioen aan de Zuidzee-Compagnie. Den 19. lazen de Pairs voor de derdemaal en passeerden de Bill wegens het vernietigen van de belasting op de gedistilleerde Wateren. De Gemeentens approbeerden met 209 tegen 117 Stemmen, de resolutien van vrydag wegens de Liefdadige Corporatie, en ordonneerde een Bill tot een Lotery van 500000 Ponden Sterlings in te brengen. Beide de Huizen ontfingen dien dag eene Boodschap, van den Koning, die van 't Hoogerhuis door den Hertog van *Newcastle*, en die van 't Lagerhuis ontfingen die door den Spreeker van den Kancelier van de Exchequer; zynde die boodschap van den volgenden Inhoud.

GEORGE, KONING.

ZYn Majesteit van wegens den Prins van *Orange* propositien van een huwelyk tusschen de Kroon-Prinsesse, en den gemelden Prins ontfangen, en dezelve propositien geaggreëert hebbende, heeft zyn Hoogheit een Minister herwaarts gezonden, geauthoriseert en gemunieert met een volmagt, om de Articulen van het Contract van huwelyk te sluiten, waarom zyn Majesteit nodig geoordeelt heeft deze gewigtige zaak aan het Huis te communiceeren, niet twyffelende of dat huwelyk zoude een algemeen genoegen aan zyn getrouwe onderdaanen verschaffen: En zyn Majesteit verwagt voorts dat het Huis hem in

ſtaat zal ſtellen, aan de Prinſesſe zyne oudſte Dogter zodanige Dote te geven, als met de tegenwoordige omſtandigheden overeen komt, en die in ſtaat zal zyn, de eer en waardigheit van een verbond, 't geen zo krachtig ſtrekt tot meerder verſterking van de Proteſtantſche Succesſie, om de Kroon van deze Koninkryken, en het Proteſtantſche weezen in *Europa*, te onderſteunen. 1733. *May.*

Deze Boodſchap in 't Hoogerhuis geleezen zynde, beſloten de Pairs een Dank-Adres voor deze bekentmaking aan den Koning te preſenteeren, 't welk opgeſteld, gerapporteerd, en zonder eenige tegenſpraak goedgekeurd wierdt: de Hertog van *Devonshire* had eenige aanmerkingen gemaakt op de overeenkomst van dat Huuwlyk, en op de gevolgen die daar uit te verwagten zyn; en de Graaf van *Chesterfield* zeide ook, dat hy de eer had, van dien Prins perſoonlyk en van naby te kennen; en hy gaf hem vervolgens veel lof. Daar wierden noch meer redevoeringen in faveur van dat Huuwlyk gedaan, de Graaf van *Chestërfield* merkte aan, dat daar in niets van de Staaten Generaal wierd gemeldt, en ſloeg derhalven voor daar in te ſtellen, dat het zelve huuwlyk zoude ſtrekken tot verſterking van de goede harmonie en het goed verſtand tusſchen deze Kroon en haar Hoog-Mogende. Het zelve wierd door den Lord *Carteret*, en anderen, onderſteund. Het Adres luidde aldus.

ZEER GENADIGE SOUVEREIN.

WY uwe Majeſteits allergehoorzaamſte en getrouwe Onderdaanen, de geesteIyke en waereldlyke Lords in het Parlement vergaderd, verzoeken verlof om Uwe Majeſteit onderdaanig te bedanken voor uwe genadige boodſchap, en de goedheit met dewelke het u gelieft ons te communiceeren, dat gy van den Prins van *Orange* propoſitien van een huwelyks verbond tusſchen de Kroon-Prinſesſe, oudſte Dochter van u Majeſteit, en dien Prins, ontfangen hebt En om te gelyk uit te drukken de rechtmatige gevoelens die wy hebben van uw Majeſteits tedere zorge voor het welzyn van zyne Onderdaanen, en voor de vooruitziende verzeekering van de Proteſtantſche Succesſie voor de Kroonen van deeze Ryken, in 't gunſtig ontfangen van de begeertens van dien Prins. Wanneer wy conſidereeren de groote en byzondere voordeelen, die voor deze Koninkryken uit die naauwe vereeniging met het Huis van *Orange* te weeg gebragt kunnen werden, zien wy met een byzonder genoegen het tegenwoordige voorneemen van u Majeſteit aan, gevende aan een tak van dat Huis, een Prinſesſe zo lief aan u Majeſteit, en die met het uiterſte regt, de hoogagting en verwondering van uwe Onderdaanen verdient.

1733. May. De byzondere eere, die het u Majesteit behaagt heeft by deeze gelegenheit aan zyne Hoogheit de Prins van *Orange* te bewyzen, is een vast bewys van de zekere en onwrikbaare voorneemens, welke zy heeft, om de vryheden van haare Onderdaanen, die uwe Koninklyke Voorzaat *Willem de IIIde*, glorieuser gedagtenis, zo gelukkig hersteld heeft, te bewaaren.

Dewyl dit onze gevoelens, en die van de geheele natie zyn, waar van wy ons verzekert houden, zo verzoeken wy onderdanig verlof u Majesteit te verzekeren, dat wy met genoegen zamen stemmen in alles 't geen strekken kan tot besluit en voltrekking van een verbond zo krachtig werkende, aan een vooruitziende Protestantsche Successie voor de Kroonen van deze Ryken, en aan de bescherming van het Protestantsche Weezen in *Europa*.

De Gemeentens beslooten insgelyks een Dank-Adres aan den Koning te presenteeren voor zyn gunstige communicatie van het voorgenome Huuwlyk, tusschen de Kroon-Prinses en den Prins van *Oranje*. Dit Adres opgesteld zynde, wierdt gerapporteerd en goedgekeurd, luidende als volgt:

ZEER GENADIGE SOUVEREIN.

WY uwe Majesteits allergehoorzaamste en getrouwe Onderdaanen, de Gemeentens in het Parlement vergaderd, bedanken uwe Majesteit alleronderdanigst, dat het uwe Majesteit behaagt heeft, uwe Koninklyke voornemens aan ons bekent te maaken, aangaande de voltrekking van het Huwelyk tusschen de Koninklyke Prinsesse en den Prins van *Oranje*

De gelukkige beschouwing van een Verbond gesloten met een Prins, wiens familie ten allen tyde in de verdeediging van de Protestantsche Godsdienst, en de vryheit van *Europa* uitgeblonken heeft, levert ons de allergrootste vergenoeging uit

Wy herrinneren ons met veel dankbaarheit de groote en oneindige weldaaden die dat doorluchtig Huis aan onze Natie te weege gebracht heeft; en wy kunnen ons niet anders beloven, dan een zekere aanstaande Protestantsche Successie voor de Kroonen van deze Ryken, ter zaken van de vernieuwing van een vereeniging, die de oirspronk en het fondament van die onschatbaare zeegen, geweest is.

Wy verzoeken verlof uw Majesteit te verzekeren, dat om de allersterkste preuves van onze plicht, yver, en genegentheit te toonen, en te betuigen het rechtmatig gevoel 't geen wy van de byzondere merites, en uitstekende deugden van de Koninklyke Prinsesse hebben, wy u Majesteit in staat zullen stellen, zodanige Dote te geven die tot haar toekomend geluk kan contribueren, en om haare Koninklyke Hoogheit met eer en aanzien re onderhouden.

Voorts resolveerden de Gemeentens, deze boodschap des Konings in

in overweeging te nemen. Den 20. hebben beide de Huizen hunne 1733.
Adresſen aan den Koning gepreſenteerd. En het antwoord van zyn *May.*
Majeſteit op het Adres der Lords was:

Mylords.

IK dank U voor dit teken van uw genegenheit tot my en myn Familie: Het is een groote vergenoeging voor my, te zien, dat het voorgenome Huuwlyk tuſſchen myn Dochter en den Prins van *Oranje* u zo aangenaam is.

Gy kunt verzekerd zyn, dat ik de bewaaring van de Vryheden van myn Volk tot myn hoofdzorg en belangen zal maaken.

En op 't Adres der Gemeentens behaagde het zyn Majeſteit te antwoorden:

Edellieden.

IK bedank U voor deze nieuwe blyk van uw ſchuldpligtigheit en toegenegentheit. Niets kan my aangenamer zyn, dan uwe gereedheit in het inwilligen van dit verzoek, en de perſoneele achting die gy voor my en myne Familie hebt getoond.

Op dien dag lazen de Pairs voor de eerſtemaal de Bill, om aan den Lord *Castlemain* te permitteeren, zyn naam van *Child* in *Tilney* te veranderen. De Gemeentens namen in een Committé, zyn Majeſteits boodſchap in overweeging, en reſolveerden, dat uit het Geld 't geen in de Exchequer overgebleven is uit de verkooping van Landen op 't Eiland *St. Christoffel*, zyn Majeſteit geauthoriſeerd werde, om de ſomme van 80000 Ponden Sterlings te appliceeren tot een Dote voor de Prinſes Rojaal. Den 21. lazen de Pairs verſcheide Bills, en adjourneerden zich tot den 28. De Gemeentens approbeerden de reſolutie van den voorigen dag wegens de Dote van de Prinſes Rojaal; en de Heeren die een Bill zullen inbrengen tot het gebruiken van 500000 Ponden Sterlings uit het Zinkende Fonds, zullen een clauſul achtervolgens deze reſolutie daar in infereren. Men nam ook het raport wegens de York-Buldings-Compagnie in overweeging; en men reſolveerde een Bill in te brengen tot het reguleeren en afdoen van de pretenſien der Crediteurs van die Compagnie, en tot het beveiligen van haar Effecten. Een Vertoog of Memorie van den Raad

of

1733 May. of het Huis der Representanten van Masſachuſets-Baay, wierdt aan 't Huis gepreſenteerd en geleezen; en na eenige debatten wierdt geresolveerd, dat de klagte, in de voornoemde Memorie of Vertoog vervat, frivool en ongegrond, en een hooge inſulte aan zyn Majeſteit en de Regeering is, als mede ſtrekkende om de Dependentie van de voorſz. Colonie waaraan zy door de wet en het recht onderworpen zyn en behooren te zyn, te verminderen en onder te brengen; zo dat men beſloot de Memorie te verwerpen. Den 22. lazen de Gemeentens voor de eerſtemaal de Bill, om den Ridder *Archibald Grant*, *W. Burroughs* enz. te beletten, buiten het Koninkryk te gaan, en hunne Goederen te transporteeren of veralieneeren.

Te *Londen* ziet men opentlyk in druk een nader Octroi door den Koning van *Spanje* verleend tot het oprechten van eene Vaart en een' Koophandel van *Cadix* naar de *Philippynſche Eilanden*; waar omtrent eene merkelyke verandering is gemaakt, als uit het volgende Koninklyk Octroi blykt.

PHILIPPUS, door Gods genade Koning van *Kaſtilië*, *Leon*, *Arragon*, enz. Nademaal de Monarchyen door geene andere Middelen ryk en magtig zyn, dan door den Koophandel naar mate die in dezelve gedreeven wordt, vereiſcht het de welſtand onzer Onderdaanen tot vermeerdering van haare Rykdommen, en ons eigen belang voor onze inkomſten, om in de uitgebreitheit onzer Staaten en Heerſchappyen Etablisſementen te bezorgen, welke zodanige voordeelige uitwerkingen kunnen te weege brengen; met dit doelwit willen wy, dat de Commercie niet alleen in onze *West-Indiën* zal bloeijen; maar dat dezelve ook naar onze *Philippynſe Eilanden* overgebragt werde; ten dien einde hebben wy uit onze eige beweeging, volkomen kennis, Koninklyke Authoriteit en Souverein recht, goedgevonden op te rechten een expresſe Compagnie voor de Commercie van onze gemelde *Philippynſe Eilanden*, welke zich zal uitbreiden in alle onze andere Provintien en Koninkryken, niettegenſtaande het verbod geinſereerd in het Wetboek, Recopilacion de Indias genaamt, Wet 34. Boek 9 Tit. 45. welke Wet wy derogeeren voor deze Compagnie alleen, aan dewelke wy voor ons en onze navolgeren een oprechting in onze goede Stad *Kadix* gunſtelyk toeſtaan voor den tyd van twintig agtereenvolgende Jaaren uit kragte van deze tegenwoordige onherroepelyke Reſolutie onder de naam van Koninklyke Compagnie van de Philippynen, onder de Artikelen, Vryheeden, Clauſulen en Conditien, als volgt:

I.

Deze Compagnie zal de macht en het Privilegie hebben naar onze *Philippynſe Eilanden* te vaaren, en aldaar Koophandel te dryven even als in de *Oost-Indiën*, en op de kusten van *Africa*, zo wel aan deze als aan de andere zyde

van

van de Kaap *de Goede Hoop*, en in alle Havens, Baayen, Plaatsen en Rivieren, daar de andere Natien vry handelen, zullende het Recht van Hospitaliteit genieten volgens 't geen de gewoonte en het gebruik is, geduurende den tyd van 20 Jaaren, van de dagteekening van onze tegenwoordige Koninklyke Resolutie af te reekenen. 1723. *May.*

II.

Het zal aan geen ander Persoon, van wat kwaliteit of conditie dezelve zou mogen weezen, dewelke niet van het Corps dezer Compagnie zal zyn, vry staan gemelde Vaart en Handel direćtelyk of indirećtelyk in de bovengemelde 20. Jaaren te doen, op straf van onze ongenade en Confiscatie enz.

III.

Ten dien einde herroepen wy en vernietigen alle de Permissen, welke wy tot nu toe gegeeven hebben, om gemelde vaart en handel te doen, byzonderlyk het Traćtaat op de naam van Don *Manuel de Arriaga* toegestaan.

IV.

Wy geeven ook aan gemelde Compagnie Permissie zich op haare zo groote als kleine Scheepen te bedienen van de vlag onzer Wapens, als mede om een Zegel te hebben met de Wapens van onze goede Stad *Kadix*.

V.

Alle de Schepen van deeze Compagnie zullen geduurende den tyd, dat zy zal duuren, vry zyn van te betaalen eenig recht, of vatgeld, of recht van Vreemdelingen, of van *Media annata*, zullende die Schepen geconsidereerd worden als Schepen van onze Koninklyke Marine, en de Aalmoessen van ons Collegie en Queekschool van *St. Elmo* in deze Stad, zal blyven ter Verkiezing en wille van de Direćteuren.

VI.

Wy geven ook aan gemelde Direćteuren vryheit, Meester Timmerlieden enz. te verkiezen.

VII.

Indien tot meerder zekerheit der belangen van de Compagnie, wy goedvinden aan de Compagnie een ofte meer van onze Schepen te verkoopen ofte verhuuren, zal het geschieden van de groote en met de Omstandigheden, als dezelve het zal verlangen.

VIII.

Wy permitteeren aan gemelde Compagnie in de uitgestrektheit van onze Koninkryken en Heerschappyen te doen bouwen de Schepen welke zy zal willen voor haar dienst; en bevelen dat in alle de plaatsen daar zy dezelve zal laaten timmeren, zy gelyke Vryheden zal genieten als de Schepen welke voor onze dienst gebouwd worden.

IX.

De Compagnie zal ook in vreemde Havenen Schepen laten bouwen of koopen, zonder het recht van Alcavala ofte eenig ander te betaalen.

X.

Alle Touwwerk, Zeilen, Scheepstuigen, Ammonitie en Hout, dat de

 Com-

1733. Mey. Compagnie zal koopen, als mede de Levensmiddelen voor haar Scheepsvolk, zullen vry van belastingen en rechten zyn even als die voor onzen dienst.

X I.

De Compagnie zal Magazynen mogen oprechten voor haare Scheepsbehoeftens, levensmiddelen en Ammonitie met gelyke Privilegien als die van onze Arsenaalen.

X I I.

Vermits het zou kunnen gebeuren, dat onder onze Onderdaanen niet gevonden wierden het noodig getal van Zee-Officieren en Volk, welke de Wateren van *Africa* en van 't Oosten bevaaren hebben, om dat zulks haar ordinaris vaart niet is: Is onze Intentie, dat de Directeuren van de Compagnie vreemdelingen tot gemelde Zee-Officieren en Volk zullen gebruiken, zo als zy zullen goedvinden, mits dat de eerste Kapitein van elk Schip in onze Koninkryken gebooren zy, en dat altyd ten minste de helft van de Equipage Spanjaarden zal wezen.

X I I I.

Wy permitteeren ook aan de Directeuren eenige buitenlandse Factoren en Commissionarissen, die zich op de Negotie, koop en verkoop in de Heerschappyen der Prinsen in *Asia* en *Africa* verstaan, in dienst te neemen.

X I V.

De Officieren, Commissionarissen en Factooren door de Directeuren benoemt, zullen verplicht zyn de Ordres, Instructien en Routen, die hen voorgeschreeven zyn, stiptelyk na te komen, of andersints zeer strengelyk gestraft worden, zonder dat de Directeuren daar voor verantwoordelyk zullen wezen.

X V.

De Directeuren van de Compagnie zullen Jaarlyks een Schip ofte meer, zo als zy het zullen goedvinden, van *Kadix* afvaardigen, en indien het noodig mocht wezen, eenige Trouppen tot beveilging van de Navigatie en om het volk in toom te houden daar op te hebben willen wy hen die wel toestaan, mits alvoorens met den Officier, welken wy zullen benoemen, overeen te komen wegens de Soldy, welke de Compagnie geduurende de reis aan elk Soldaat van onze Marine zal geeven.

X V I.

Alhoewel aan de Scheepen van de Compagnie verbooden is, (gelyk wy in derdaad verbieden) de havens van *America* in te loopen, echter indien door eenige dringende noodzakelykheit, geweld of toevallen van de Zee, gemelde Scheepen gedwongen mogten zyn, in eenige Haven van onze Heerschappy in te loopen, zullen onze commandeerende Officieren dezelve considereeren, als of 't Scheepen van onze Marine waren, en dezelve voor reedelyke Prys voorzien van al het geen dat zy tot vervolg van haare Reis noodig mogten hebben.

X V I I.

Indien de Directeuren van deze Compagnie goedvinden in haare Scheepen te laaden Koopgoederen en Vruchten, zoo wel van onze Koninkryken als van vreem-

vreemden, om ze in onze gemelde *Philippynse Eilanden* en de Asiatische Havens te verkoopen ofte te ruilen, zullen zy zulks vryelyk mogen doen, en ten dien einde zullen hen door den President van het Tribunaal van de Contractation van de *Indië* de noodige Depeches afgevaardigd worden, mits betalende alleenlyk de Rechten, welke door het Projéct van den 5. April 1720 vastgesteld zyn geworden. 1733. *May.*

XVIII.

De Directeuren zullen in gelyke form en onder gelyke Depeches mogen laaden de quantiteit van vyf honderd duizend Piastres, grof Zilver Geld, ofte meer of minder in elk Schip, zoo als de Natuur van den Koophandel zal vereisschen, om haare Inkoop van Orientaalsche Koopwaaren te doen, dewelke zy in onze Koninkryken van dit vast land zullen kunnen brengen, en indien 't gebeurd, dat na deze gedaane Inkoop, zy noch eenig gedeelte van gemelde Zilver Geld over hebben, zullen zy het mogen troqueeren voor Goud waar op onze Onderdaanen groot voordeel zullen vinden en haare rykdommen doen aangroeijen, aangezien de waarde die het Goud in *Europa* heeft, en dat wegens de inscheeping en uitvoer van gemelde Zilver zy geene Rechten zullen behoeven te betalen.

XIX.

De inkomende en uitgaande Rechten van alle de Goederen van de Compagnie zullen te *Kadix* betaald worden, waarom de Officieren van onze Finantien te *Manilla* geen kennis zullen nemen van eenige Effecten, Vruchten, Goud, of Zilver, welke de Compagnies Schepen aldaar kunnen in- of ontschepen, doch de Administrateurs, Kapiteinen, of Commissionarissen der aldaar aankomende Schepen zullen verplicht zyn aan den President van onze Koninklyke Audientie der Philippynen, als Gouverneur en Kapitein-Generaal van dezelve, over te geven den Staat ofte Factuur van de Laading van elk Schip.

XX

Wy staan toe dat de Schepen en Vaartuigen in dienst van de Compagnie Koophandel kunnen dryven in alle de gemelde *Philippynse Eilanden*, en in alle de andere Havenen en Kusten van vreemde Heerschappy, zonder dat onze Officieren van de Finantien van de Manilla kennisse daar van mogen nemen ten opzichte van de Koopgoederen, welke daar verkocht, gekocht ofte verruilt mochten worden, noch dezelve verplichten tot het betaalen van 't Recht van Alcavala ofte eenig ander; Wy beveelen ook aan onzen Gouverneur en Kapitein-Generaal der Philippynen, de Compagnie, haare Officieren, Factooren en Bedienden in de zaaken van haare Commercie te beschermen, helpen, en niet te gedoogen, dat haare Schepen gemoeid ofte in eenige Have onder eenig prætext belemmerd en opgehouden werden.

XXI.

Indien door eenige particuliere reeden de Schepen van deze Compagnie in eenige Haven der Oostindische Prinsen kwamen in te loopen, en zich daar ter zaake van den Koophandel op te houden, zullen zy van daar direct naar onze

1733. May. onze Koninkryken in *Europa* mogen keeren, zonder alvoorens naar de Philippynse Havenen te komen.

XXII.

Indien de Schepen van deze Compagnie, 't zy gaande of komende, goed kwamen te vinden ofte genoodzaakt wierden in de Havenen van *Africa* in te loopen, en dat met haare Belangen overeenkwam, daar Negers, Inboorlingen van die Gewesten, 't zy voor contant geld ofte by ruiling van Effecten te koopen, om dezelve naar de *Philippynen*, de *Oostindiën*, of zelfs naar *Spanje* te transporteeren en te verkoopen, wordt hen zulks toegestaan, onder conditie nochtans gemelde Negers niet naar *America* te brengen.

XXIII.

De Pryzen, welke de Schepen van de Compagnie, in alle de Wateren, daar zy komen te passeeren, 't zy van Zeerovers, ofte van de Vyanden van onze Kroon, zouden komen te nemen, zullen hen alleen toebehooren, mits een tiende ten honderd van de waarde daar van aan ons Koninklyk Tresoor te betaalen.

XXIV.

De Compagnie zal in eigendom bezitten, de Vestingen, Kasteelen en Wooningen, welke zy door koop of andersints van uitheemsche Prinsen of haare Onderdaanen mocht verkrygen, als mede 't geen zy mocht veroveren ofte bevolken in woeste Landen enz., ten dien einde zal haar vrystaan Kerkelyke ofte andere Persoonen tot onderwyzing en opvoeding der Inboorlingen te zenden, als meede Wapenen, Oorlogs-Provisien enz., alles nogtans zonder nadeel onzer Souvereiniteit.

XXV.

De Directeuren van die Compagnie zullen verplicht zyn authentique Brieven en Lysten van de Lading harer Schepen aan den President van de Contractation te vertoonen.

XXVI.

De Ladingen welke de Schepen van de Compagnie in retour naar deze Koninkryken zullen brengen, om daar verkocht en gedebiteert te worden, zullen bestaan in Koper, gesponnen Zyde in strengen, Thee, Thee Boe en Groene, Porcelyn, verlakt Werk, Edel Gesteentens, geweeven Cattoen, Peper, Kruidnagelen, Muscaat, Radix China, Kaneel, Rhabarber, Galanga, Cacao, Gutte Gomme, Borax, Muscus, Benjoin, en andere Goederen, en Drogeryen; die in *Europa* kunnen geconsumeerd worden; ook zullen zy vryheit hebben om in elk Schip over te brengen geweeven Zyde, de kwantiteit overeenkomende met die van 50 Vat, om in onze Koninkryken verkocht, doch niet geconsumeerd te worden, zynde onze Intentie, dat de Compagnie die Goederen aan Vreemdelingen verkoope, en naar buiten 's Lands en *America* voere.

XXVII.

Deze Compagnie zal verplicht wezen aan ons Koninklyk Tresoor te betaalen acht per cent van de Speceryen en vyf per cent van alle andere Koopgoede-

deren, welke met hare Schepen in onze Koninkryken ingebracht zullen worden in de proportie der Taxen, en volgens de begrootingen op het einde dezer gespecificeerd. 1733. May.

XXVIII.

Onder deze Rechten zullen begrepen zyn alle de ingaande en uitgaande Rechten, opgelegt als Tollen van onze Koninkryken, als mede de Rechten van Alcavala, Cientos en Millions, die van gemelde Waaren en Speceryen betaalt worden.

XXIX.

De Directeuren van de Compagnie zullen Magazynen verkiezen, om daar haare Goederen te leggen en opentlyk aan de meestbiedende te verkoopen, zonder Alcavala, Cientos, nochte iets anders te betaalen, hebbende daar omtrent reeds voldaan door de 8. en 5. per cent, Art. 27. gemeld.

XXX.

Dr Directeuren van die Compagnie, zullen, als zy 't goedvinden, naar onze *West-Indië* zenden de Goederen en Speceryen, haar toebehoorende, mits betaalende de rechten, gereguleerd by het Project van de Vlooten en Gallioenen; ook zal hen vry staan met elke Vloot en Gallioenen een schip, groot 350. Ton, af te vaardigen, gelaaden met haare Effecten en geweeven zyde, voor welk Schip zy zullen betaalen vyftig Piasters Provinciaal per Ton.

XXXI.

De Koopgoederen, welke niet naar *America* gezonden worden, zullen kunnen uitgaan naar vreemde Koninkryken, zonder uitgaande of andere Rechten daar van te betaalen.

XXXII.

Indien de Debiteuren van gemelde Compagnie op de vervaltyd niet komen te betaalen, zal tegen hen door den weg van 't Recht geprocedeerd worden.

XXXIII.

De Directeuren zullen macht hebben met meerderheit van stemmen Tresoriers, Boekhouders, Secretarissen, Notarissen, Agenten, Commissionarissen, Schippers enz. aan te stellen.

XXXIV.

De Directeuren zullen niet gemoeit mogen worden door gevangenis, beslag van haare Goederen en Effecten, onder prætext van rekenschap te moeten doen van haare Administratie, voor dat de definitive Sententie uitgewezen zy door haar competente Rechter, zynde onze President van de Contracion. Voorts lasten wy gemelde President expresselyk, met alle oplettentheit zorg te dragen voor de Conservatie en voorspoed van gemelde Compagnie, waar van wy reden hebben goed succes te verwachten voor onzen Staat en het welzyn van onze Onderdaanen.

XXXV.

De Boeken van de Compagnie en die van haare Directeuren zullen niet gehaald mogen worden uit het Huis, daar dezelve gehouden worden, door or-

1738. May. dre van eenig Rechter, zynde onze wille dat 'er publik geloof zal gegeeven worden aan de Certificatien die uit dezelve zullen worden gegeeven.

XXXVI.

De Directeuren zullen de Appointementen en Salarissen van de Zee-Officieren en 't Zee Volk reguleeren.

XXXVII.

De Zee-Officieren en 't Zee-Volk van de Compagnie zullen dezelve gunsten en Privilegien als die van onze Marine genieten.

XXXVIII.

De Officieren en het Volk in dienst van de Compagnie, zullen onder geenerhande pretext op de Reis, 't zy gaande of komende, eenig Zilver, Levensmiddelen, Koopwaaren, hen toebehoorende, mogen meedevoeren, op straf van Confiscatie.

XXXIX.

De Directeuren van gemelde Compagnie zullen in die kwaliteit haar eed doen in handen van onzen gemelde President van de Contratacion, en zullen haare vergadering in de Stad *Kadix* houden.

XL.

Alle onze Onderdaanen, zo particuliere als Corpsen en Gemeenschappen, van wat Land, kwaliteit, of conditie die zyn, zullen deel mogen nemen in deze Compagnie, zonder dat iemand daar door zyn Adel, Staat, of Privilegie zal benadeelen.

XLI.

Ook zullen alle Vreemdelingen, in onze Koninkryken geëtablisseert zynde, in deze Compagnie kunnen treeden, met verzekering dat de Actien, die zy daarin hebben, door geene publike reeden of consideratie van Staat bemachtigd of geconfisqueerd zullen worden, zelfs in geval van openbaaren Oorlog met Vorsten of Mogentheden, van dewelke zy Onderdaanen zyn.

XLII.

Het zal niet geoorloofd zyn, Effecten ofte Actien, toebehoorende aan gemelde Compagnie, te bemachtigen, veel min den loop van haar Koophandel te beletten, onder wat prætext het zou mogen weezen, doch in geval men onvermydelyk genoodzaakt was, het kapitaal van eenig Geïnteresseerde te bemachtigen, zal men zulks kunnen doen op conditie, dat de Compagnie Depositaris en verantwoordelyk daar van zal weezen, tot op de uitwyzing van de zaak.

XLIII.

Het Fonds van deze Compagnie zal weezen vier Millioenen Escudos, of Ryksdaalders van acht Realen, oude Provinciaale Zilvere munt, welke Fonds verdeeld zal weezen in vier duizend Actien, elk van duizend Ryksdaalders, welke niet zullen mogen verkocht of gecedeerd worden, voor en aleer de Boeken van inschryving compleet zyn, en die geene, welke dus in de Compagnie geïnteresseerd zyn, zullen geacht worden waare bezitters en eigenaars van hunne Actien te weezen, om dezelve vervolgens te mogen verkoopen of cedeeren.

De

XLIV.

De Inschryvingen voor het Fonds van die Compagnie zullen geschieden te *Kadix* voor de Directeuren, ofte de Persoonen daar toe benoemt, die geene welke zullen willen inschryven, zullen Billetten zenden, geschreeven met leesbare Letters, zonder eenige afkorting of cyffer, met de dag en de plaats van haare wooning, haare Doop en Familie naamen, en het getal der Actien.

XLV.

De geene welke, als boven gemeldt, deel in de Compagnie zullen neemen, zullen verplicht zyn, ten tyde van de Inschryving te betalen het vierde gedeelte van de Actien, en de andere drie gedeeltens ter dispositie van de Directeuren, die volgens het vereisch van zaaken, zorg zullen draagen de Geïnteresseerden door aangeplakte Placcaaten daar van te waarschouwen.

XLVI.

Wy benoemen tot Directeuren van deze Compagnie voor den tyd van haar Octroi *Don Manuel de Arriaga*; *Don Alonse Garcia*; *Don Guillelmo Marcè*, *Don Juan Garsia Romero*; *Don Joseph del Duque*, *Don Lorenzo Dey*, *Don Gaspar Prenly Castro*, *Don Juan Titri* en *Don Juan White*, dewelke alle ieder een Fonds van ten minsten 25. Actien op haar naam en eigen reekening, vry van alle verbintenissen, moeten hebben, om tot cautie voor de Compagnie te dienen.

XLVII.

Indien een van de gemelde Directeuren kwam te sterven ofte voor langen tyd absent te zyn zullen de andere een ander verkiezen, al was 't een Vreemdeling, als hy maar in deze Koninkryken met der woon gevestigd is, welke verkiezing vervolgens, om dezelve meerder eer en luister te geven, door onze Koninklyke Approbatie geconfirmeerd zal worden.

XLVIII.

Zo dikwils als de Directeuren zaaken van belang te beslissen of te besluiten zullen hebben, zullen zy alle byeen geroepen worden, en ten minsten ten getale van vyf byeengekomen zynde, zullen zy met meerderheit van stemmen Resolutie nemen.

XLIX.

Elk van gemelde Directeuren zal Jaarlyks twee duizend Ryksdaalders van zilvere Reaalen Provinciaal Apointement genieten, en wy reserveeren ons het zelve te vermeerderen na mate van den arbeid, welke door het aangroeyen van de Commercie zal vermeerderen.

L.

Aan geen Persoon van gemelde Compagnie zal het vrystaan zich daarvan te retireeren, anders dan met zyne Actien te verkoopen of cedeeren.

LI.

By het Retour van een of meer Schepen van de Compagnie uit de Oostindische wateren, en zo dra haare laadingen verkocht zullen zyn, zullen de Directeuren de Repartitien van de winst doen.

De

LII.

1733 May. De Directeuren zullen om de vyf Jaaren telkens volgens de styl van Commercie, een generaale reekening van haare Administratie doen.

LIII.

De Directeuren zullen door de Gazetten of door circulaire Brieven den preeisen dag van de Uitdeeling te *Kadix* bekend maaken.

LIV.

Wy lasten en beveelen expresselyk alle de Gouverneurs van onze plaatsen, de Generaals en Commandanten van onze Legers te Water en te Land, dat zy, onder wat pretext of reden het zou mogen weezen, het uitloopen der Schepen van deze Compagnie uit onze Havens ofte haar inkomen in dezelve niet zullen hebben te beletten, noch eenig Recht van inkomen of uitgaan te eisschen; op straf van onze ongenade, hen recommandeerende een gantsch byzondere oplettentheit op de uitvoering van dit Artikel te hebben, 't welk wy zeer noodzaakelyk en voordeelig voor deze Compagnie oordeelen, en met al onze Koninklyke macht beschermen.

LV.

Zo dikwils de Directeuren nodig zullen oordeelen eenige Artikelen van dit Octroi of uittebreiden of te bepaalen, zullen zy de voorstellingen daar over aan ons doen, om onze Koninklyke Approbatie daar van te verkrygen.

LVI.

Om te toonen den ernst en aandrang met dewelke wy de oprechting en handhaving van deze Compagnie verlangen, als oordeelende dezelve zeer noodzakelyk voor de vermeerdering der Koophandel van onze Staaten, en ten einde alle de geene, welke daarin deel en belang willen nemen, zulks zonder tegenwil, vroes of achterdogt mogen doen, nemen wy uit onze eigen beweeging deel en belang in dezelve voor vierhonderd Actien, waartoe het Fonds uit ons Koninklyke Tresoor genomen zal worden, om tot een begin van het Fonds van gemelde Compagnie te dienen.

LVII.

Indien door de ondervinding van eenige reizen door de Schepen van de Compagnie gedaan, men mogt komen te bevinden, dat de Commercie voor dezelve niet voordeelig is, dan zal de Compagnie niet meer verpligt zyn tot de continuatie, en om die reden vernietigt blyven.

LVIII.

Wy belooven aan deze Compagnie voor den tyd van haar Octroi te houden en na te komen alle de Artykelen hier boven gemeld, en in 't byzonder, zonder daar tegen in eenige maniere te handelen, ofte te gedoogen, dat daar tegen gehandeld werde; willende dezelve bystaan en verdeedigen tegen alle de geene, welke op een onrechtvaardige, feitelyke of andere wyze dezelve zullen molesteeren, of onderneemen te molesteeren, en ingeval van noodzakelykheit de kracht van onze wapenen gebruiken, om dezelve by haar Vaart en Handel in volle vryheit te handhaven, als mede om haar ample Satisfactie te doen hebben voor de beleedingen, welke haar aangedaan zouden konnen weezen.

Lyst

Lyst der Rechten, welke aan ons Koninklyk Tresoor in de Stad *Kadix* betaald zullen worden zo wel van de Effecten, geladen in de Schepen van deze Compagnie, welke naar de Philippynen en andere gedeeltens der *Oostindiën* zullen vaaren, als van de Effecten, welke in deze Koninkryken te rug komen, ingevolge het Project van den 5. April 1720, betreffende de afvaardingen der Vlooten, Gallioënen en Register-Schepen naar *America*. 1733. *May.*

Van de Ladingen der Schepen in de Haven van *Kadix*.

Van alle de geëmbaleerde of Stukgoederen zullen werden betaald vyf en een half Reaal de Plata van ieder palm in 't vierkant, welke in haar maat zullen bevatten de Pakketten, Baalen, Kisten of Vaten, volgens het geen in gemelde Project gereguleerd is, en van alle de losse Goederen zal mede na haar kwantiteit en gewicht volgens den Inhoud van 't Project betaald worden.

Van de Carga's der Schepen uit de Philippynen enz. komende.

Van 't Goud, 't zy in Staven of gewerkt, zullen volgens de Caraten van zyn Alloi betaald worden dezelve rechten welke van de Vlooten en Gallioenen betaald moeten worden. Van de fyne Speceryen 8 per cent na de volgende uitrekeningen en Aforos, namentlyk

Kaneel tegen honderd Piasters elk quintaal; de Nagelen tegen honderd Piasters; de Peper tegen 105 reaalen de plata het quintaal; de Muscaat 150 Piaster het quintaal, en de Cacao volgens de tegenwoordige Aforo in deze Ryken;

Alle de andere soorten van Koopgoederen: zoo als die hier volgende met haare uitreekeningen gemeld zyn, namentlyk:

Wit en rood kooper uitgereekend tegen 8 pezos het quintaal, de zyde in strengen vier pezos het pond, de gesponnen zyde en gecouleurd meede 4 pezos het pond; Brocaden met goude bloemen 17 piaster van 6 reaalen de plata oude munt ieder; gebloemde Satynen 15 pezos dito munt, Damasten zwarte en gecouleurde 16 pezos het stuk; effen Satynen 11 pezos het stuk; Gourgorans of kleine geruite zyde stoffen 16 pezos het stuk: Picotten 8 pezos het stuk; Taffetaanen, Saya Saya genaamd, 4 piasters het stuk; gefigureerd Lintwerk 't gewicht 5 piasters en 1 half het pond; effen Lintwerk 4 en 1 halve ecus het pond; zyde Kousen 3 ecus ieder paar; de groote en kleine Porcelynen Koppen en reguliere Schotele 3 ecus het dosyn elke soort, en de andere stukken na proportie van haare waarde; Théébo̊e en groene Théé 7 reaalen de plata Provinciaal het pond de een door den ander gereekend; de Koffy drie reaalen de plata gelyke munt het pond.

Catoene Lywaaten, drie reaalen de plata elke Spaanse elle; Commodes, Kabinetten en Kamerschutten na haare Afaros en Taxen 5 ten honderd; gevlogte bennen, en de form van groote houte bakken, zullen op 8 Reaalen de plata elk gerekend worden; Waayers, 3 ecus het dozyn; Radix China 5 reaa-

 len

1733. May. len de plata het pond; Rabarber 3 ecus het pond; Galanga 2 ecus het pond; de Gutte 7 Realen de plata het pond; de Gommen een Reaal de plata het pond; de Attincar 7 Realen de plata het pond; Benjoin 8 Realen de plata het pond; de Muscus 32 ecus het pond; de Amber 50 ecus gelyke munt het pond.

Alle de andere soorten van Goederen, die hier niet genoemd zyn zullen in prys gesteld worden door persoonen die zulks verstaan in de Stad *Kadix* op den voet als men die in de Magazynen koopt. Waarom wy aan de Presidenten en Raadsheeren van onze Souvereine kameren, Kanceleryen, Audientien de andere Tribunalen, als meede aan de Onder Koningen, Kapiteinen Generaals Gouverneurs en alle andere Officieren, die het aangaat, beveelen, dat zy dezelve Koninklyke resolutie woordelyk na haare form en zonder eenige Interpretatie uitvoeren enz.

Gegeven te *Sivilië* den 20 Maart 1733.

(was getekend)

IK DE KONING,

(lager stont)

Don Joseph Patinho.

VRANKRYK. DE Uitspraak van het Parlement van *Parys*, waarvan in de voorgaande Maand gesproken is, dat de vermaarde Pauzelyke Constitutie *Unigenitus* geen Evangelium en geen Regel des Geloofs is, heeft de uiterste spyt en verbaasdheit verwekt by den Nuncius, de Bisschoppen, Aanhangers van dezelve, en by de Molinisten in 't algemeen, alle welke Persoonen de grootste poogingen aangewend hebben, om dat Arrest te doen verbreeken, of de zaak voor den Raad des Konings te beroepen, welke poogingen van dat gevolg zyn geweest, dat 'er een Arrest van den Raad van Staaten is uitgekomen van den volgenden inhoud:

Extract uit de Registers van den Raad van Staten.

DE Koning zig hebbende laten vertoonen, 't geen zyn Majesteit goedgevonden hadde te ordonneeren, in opzigte van de wederroeping van het Privilegie, volgens welke in het jaar 1729. te *Rouën* gedrukt was, zeker Boek, tot tytel hebbende *Nouvelle Defense de la Constitution*, &c. Gelyk ook 't Arrest van den 31. Augustus laatstleden, volgens welke de Koning geordonneert had, dat zeker ander werk genoemt, *Traité de l'Amour de Dieu, tiré des livres Saints* &c. tot *Parys* in den Jaare 1732. gedrukt, als inhoudende

de injurieuse en vermeetele discoursen, zouden werden gesupprimeert, heeft zyn Majesteit nodig geoordeelt in zyn Raad te doen examineeren, het Arrest by zyn Parlement van *Parys* den 25. April laatstleede gegeeven; en gezien hebbende, dat daar in niet alleen de nodige ordres gegeeven waren om de verdere loop en distributie van die verbode Boeken, volgens zyn Majesteits gezag te sluiten, maar dat het zelve Hof by het voornoemde Arrest ondernomen had quæstien te decideeren, waar toe zy niet competent waren, en kennisse te nemen van particuliere zaaken, welke tot hun niet behoorden, 't geen nogtans dat Parlement gedaan heeft. Waarom nodig geoordeelt is daar in te voorzien, en de gevolgen van een exempel zo contrarie aan alle regelen en gebruiken, te beletten. Gezien het zelve Arrest van den 25. April laatstleden, en alles overwogen hebbende zyn Majesteit in zyn Raad zynde, (zonder zich met dat Arrest op te houden, 't geen hy verklaard nul en buiten alle effect te zyn, gelyk ook alles 't geen uit hoofde van het zelve mogte zyn gedaan) heeft aan zyn persoon behouden, en behoud aan zich, de kennisneeming van alle het geene in de voorsz. reeds genoemde twee Boeken is vervat, en de executie van het geene door zyn Majesteit daar omtrent is geordonneert, gelyk ook van de Contraventien, indien 'er eenige gedaan waren: Wederroepende zyn Majesteit, en aan zyn persoon ook reserveerende, de kennisneminge der zaaken, welke opzicht hebben op de Curé van *St Medard*, in 't gemelde Arrest van 't Parlement van *Parys* gemeld, om daar in zodanige voorziening te doen, als zyn Majesteit goedvinden zal; verbiedende wel expresselyk aan alle zyn Parlements-Hoven en andere Rechters, kennis te neemen van alle het geene in dit jegenwoordig arrest is gementioneerd, het welke alomme daar zulks nodig is, afgeleezen, gepubliceert en geaffigeert zal werden. 1733. May.

Gedaan in den Raad van Staate des Konings, zyn Majesteit tegenwoordig zynde, gehouden te *Versailles* den eersten Mey 1733.

Was getekent,

PHELYPEAUX.

Over het vóórgemelde Arrest van den Raad van Staat des Konings moesten de kamers van het Parlement den 5. dezer vergaderen, maar dewyl verscheiden Leeden op hunne buitenplaatsen waren, wierden dezelve ontboden, en de vergadering tot den 6. uitgesteld; dewelke ten 10 uuren s'morgens 3 uuren begon, en tot 's namiddags ten 5 uuren duurde. Het besluit in die vergaderinge genomen, wierdt den 11. noch eens in dat Gerechtshof geleezen, het zelve bestaat in nederige Vertoogen van het Parlement aan den Koning, in welke onder anderen gezegd wordt: „ Dat het Parle-
„ ment nooit eenige kennis heeft gehad van 't Arrest van den Raad,

1733. May. „ waarby de twee boeken van den Abt *Pelletier* gesupprimeert zyn „ geworden; voorts bleek dat die suppressie alleen gedaan is van de „ eerste Editie van gemelde twee Boeken, en dat het Parlement by zyn „ laatste Arrest gesupprimeerd heeft de tweede Editie, welke de „ Autheur gemaakt had, ongestraft en met verachting van 't Arrest „ van den Raad des Konings, die de eerste Editie gesupprimeerd „ had; dat aangaande den Pater Coiffrel, Desservant, of by Pro- „ visie Dienst doende Priester van de Kerk van St. *Medard*, het „ Parlement noodzakelyk geoordeeld had, Informatien tegen hem „ te neemen, om dat hy de uiterlyke Politie of reglement van „ de Kerk opentlyk geschonden had door de weigering van 't H. „ Olyssel, en om dat het Parlement de Opperste Rechter van de ui- „ terlyke Politie zynde, aan de welke het geval aangebracht was, „ zich niet had konnen onttrekken Ordre te stellen, zonder de For- „ maliteiten van de ordinaris proceduuren te obſerveeren, in een ge- „ val van ergernis, in 't welk de vertraaging gevaarlyk en verderf- „ felyk had konnen weezen door de gevolgen, zo wel ten opzich- „ te van andere Paroehiaanen, aan dewelke die Pater *Coiffrel* mede „ de Sacramenten had konnen onthouden, als ten aanzien van an- „ dere Priesteren, welke zyn ergerlyk voorbeeld zouden hebben „ konnen volgen, dat boven dien die Pater zich verstout hadt van „ die zieke Vrouw, aan dewelke hy het laatste Kerk Gerecht, als „ voorsz. is, geweigert hadt, de aanneeming van de Bulle te eis- „ schen, zonder dewelke geen Sacrament voor haar zou wezen, „ welke omstandigheit mede een spoedig Arrest van 't Parlement „ vereischt hadt, ingevolge de Ordres des Konings, verbiedende „ eenige diergelyke Acceptatie te eisschen, wegens de oneindige „ gevolgen welke daar uit voor Kerk en Staat zouden kunnen ont- „ staan.

By de overleezing der Vertoogen deed de Raadsheer *Titon* de volgende Aanspraak aan den Heer *Du Portail*, eersten President.

***Myn Heer*,**

DE Constitutie maakt van dag tot dag verderffelyke voortgangen; de scheuring heeft zich van alle zyden geopenbaard; 't zyn geene particuliere feiten meer, welke Wy te bestryden hebben; de kwaalen hebben zich byna in alle Bisdommen uitgebreid; Wy weten dat een groot getal Gemeenschappen, die

noch

noch niet vervolgt waren; van de laatste Paasch-Communie berooft zyn geworden. 1733. May.

In deze omstandigheden hebben wy het wyste Arrest gegeeven; Wy hebben in het zelve niet anders gezegt, dan het geen overeenkomt met zyn Majesteits gedachten, 't geen de Koning ons zelve gezegt heeft, en 't geen hy aan de Bisschoppen heeft doen schryven. Dit zyn de Gevoelens van zyne Ministers, wy hebben het dikwils gezegt zo wel in onze geschreeven Vertoogen als mondeling tot zyn Majesteit spreekende.

Dit zo zynde, konden wy wel verwachten een zo fulminant Arrest, als dat 't geen wy zien uitkomen? het Hof zelf heeft de waarde en de noodzakelykheit van ons Arrest zo wel erkent, dat het 't zelve op de gewoone plaatzen heeft laten publiceeren.

't Is eerst eenige dagen daarna geweest, dat het Arrest, 't geen ons rechtmatige smert verwekt, uitgekomen is; deze smert is grooter, dan wy kunnen uitdrukken; ook is 'er niets dat wy niet behooren te doen, om die te kennen te geeven.

In de Zaaken den Souverein betreffende, moet men toevlucht nemen tot de eerbiedigste middelen, doch dezelve moeten daarom niet min krachtig en leevendig zyn en indien wy in deezen niet reüssiren, is alles verlooren; De kwaalen zyn tot de hoogste graad gekomen; De Onderdaanen des Konings zyn beroofd van alle Justitie; Den Staat is omgekeerd en verlooren; want als de onschuldige zonder hulp verdrukt word, is alles verlooren en bedorven.

De onophoudelyke Evocatien doen zodanige uitwerking; 't is niet gezegt, dat de Koning niet even zo wel als wy Justitie aan zyne onderdaanen kan doen hebben; maar wy weten, dat de Evocatien geen andere uitwerkingen tot nu toe hebben gehad, dan om de wettelykste rechten onder geweld en dwang te houden; de overweldiger heeft het genot, en de rechtmatige word ontzet, nogtans swygt de Raad des Konings daar omtrent stil.

't Is dan door de levendigste afschildering der kwaalen van den Staat, dat wy het oogmerk om ze te stuiten, zullen bereiken.

Spreekt dan, myn Heer, in de onderdanigste uitdrukkingen, maar spreekt ook van harten! Vertoont uwen Koning al het geen gy denkt; geeft hem te kennen, dat 'er geen hulp, geen toevlucht is, indien hy u niet hoord; verlaat den Throon niet voor dat gy verkreegen hebt; gy moet verkrygen, anders is alles verlooren. Het vastgesteld besluit van 't Parlement is absolut noodzaakelyk; dit is myn Advis?

De Lieden des Konings begaven zich den 13. naar *Versailles*, de Koning zeide hen, dat hy den 14 aan de Gedeputeerden van het Parlement gehoor geeven zoude, op welken dag de Kamers van 's morgens ten 7. uuren vergaderden, en na de vertoogen nageleezen te hebben, vertrokken de eerste President, de President *d'Aligre*, en

1733. May. de President *de la Moignon*, om ze aan zyn Majesteit te brengen; dewelke hen ontfing, en zeide, dat hy ze in zyn raad zoude doen nazien, en hen in 't vervolg zyn wil laten weeten. Den 17. ontfing het Parlement ordre van den Koning, om deszelfs Gedeputeerden 's anderendaags naar *Versailles* te zenden, om het antwoord van den Koning op de vertoogen van het Parlement te bekomen, den 18. 's morgens, begaven zy zich ten getale van 16. derwaards, en zyn Majesteit zeide hen, Ik heb my de vertoogen van myn Parlement doen voorleezen; myn Kancelier zal u myne intentie verklaaren: daarna zeide de Kancelier in substantie: „ Uwe vertoogen gaan noch „ verder dan uw Arrest, zo dat de Koning niet anders dan hoe lan- „ ger hoe meêr kan confirmeeren het Arrest, dat zyn Majesteit ge- „ geeven heeft; men behoorde niet weder op te haalen de vrees, „ die men als een Leerstuk des Geloofs uitgeeft van de strydigste ge- „ voelens met de Maximen van 't Koninkryk; de Kerk zou zich niet „ minder verheffen dan de Magistraaten tegen diergelyke Proposi- „ tien, en de Bisschoppen hebben blyken gegeeven van hunnen yver, „ door de verklaaringen, welke zy in den Jaare 1714. gegeeven heb- „ ben ten opzichte van een propositie vervat in de Bulle *Unigenitus*: „ de Koning wenscht de Vreede noch meêr dan zyn Parlement, en „ heeft in den Brief aan de Bisschoppen geschreeven, blyken daar „ van gegeeven, waar van uwe Compagnie onderrecht is geworden; „ zyn Majesteit zal continueeren de bekwaamste Maatregelen te be- „ raamen, om de onlusten, welke de Kerk ontrusten, te stillen, en „ om de publike Rust te herstellen." Na deze verklaaring zyn de voorgemelde Gedeputeerden met een eerbiedig stilzwygen vertrokken, en hebben den volgenden dag verslag daar van aan de vergaderde Kamers gedaan.

Men ziet ook het volgende Arrest van 's Konings Raad van State, (waar by gesupprimeerd wordt, een Theses, gehouden in de Faculteit der Rechten te *Orleans*,) luidende:

Extract uit de Registers van den Raad van Staate.

DE Koning zich hebbende doen vertoonen het Arrest van den 10 Maart 1731, by het welke by provisie een generaal en absolut stilzwygen geimponeerd wordt, ter zaake van de disputen of dissertatien welke over de natuur, uitgestrektheit, en paalen, van de geestelyke en waereldlyke magt gehouden worden, zyn Majesteit nadrukkelyke verboden gedaan hebbende aan alle de

Uni-

Univerfiteiten van het Koninkryk, en wel byzonder aan de Theologifche Faculteiten, en die van het civile en kanonyke regt, geene zodanige disputen in de fchoole over die materie toe te laaten, gelyk ook niet het leeren, of te dulden dat geleerd werde, van iets het geen tegens de gronden van dat Arrest, aangaande de twee magten zoude ftryden: zyn Majefteit geinformeert zynde dat tegens de difpofitie van dat Arrest, (waar van de Executie door dat van den 30. July daar aan volgende geordonneerd was;) zeekere *François de Sales Daniel Poullin*, begeerende te werden ontfangen als Doctor in de Regten tot *Orleans*. Den 23. April laaftleden een Thefes hadde ftaande gehouden, waar van de ftellingen concerneerden het Kanonike regt, en daarom te meer zyn Majefteits oplettenheit verdienden, na mate dat daar in verhandelt werden, niet alleen alle de Poincten welke door het Arreft van den 10 Maart 1731. verbooden waren in de fchoolen te betwiften, maar ook dat men zulks onderftaan hadde te doen met bewoordinge, die zo veel blyken van onweetendheit als van verwaandheit geven, waar in willende voorzien; *zyn Majefteit in zyn Raad zynde*, heeft geordonneert, en ordonneert dat dezelve Thefes tot tytel hebbende. *Pofitiones utriusque juris, quas, Deo optimo maximo auxiliante, ex decreto ampliffimi juris confultorum ordinis in perantiquâ & celeberrimâ Aureliarenfium Academiâ, D. D Florentio Goullu du Pleffis, Rectore magnifico Præside, pro fummis in utroque jure honoribus & privilegiis Doctoralibus rité confequendis, publicé difcutiendas exhibet Francifcus Salefius Daniel Poullin, die 23. Aprillis horâ poft meridiem fecundâ in publico juris auditorio. Aureliæ ex Typographiâ viduæ Francifci Borde Univerfitatis Typographi* 1733. zal zyn en blyven gefupprimeert, beveelende ten zelven einde aan alle die geene welke eenige exmplaaren van het zelve onder zig zoude mogen hebben, die ter Griffie van den Lieutenant-Generaal van de Politie der ftad *Orleans* over te brengen; verbiedende aan alle drukkers, boekverkoopers, omloopers, en andere, van wat ftaat, qualiteit of conditie die zoude mogen zyn, 't zelve te drukken, verkoopen, uitgeeven, of anderfints te diftribueeren, op pœne van exemplare ftraffe; doende zyn Majefteit te gelyk nadrukkelyk verbod aan den Rector, Profeffor, Syndicus en andere Leeden van dezelve Univerfiteit van *Orleans*, te gedoogen, dat zodanige Thefes werden gefouteneert met bevel exact te obferveeren en te doen obferveeren den inhoude van 't gezeide Arreft van den 10. Maart 1731. op ftrafte van privatie van haar Leeraars ampt, of andere bedieningen en digniteiten, indien hier tegens mogten misdoen. En zal dit tegenwoordig Arreft in de Regifters van de voorfz. Univerfiteit werden aangetekend, geleezen, gepubliceerd en geaffigeerd, daar zulks nodig zyn zal, om na des zelfs forme en inhoude te worden geexecuteerd: Beveelende voorts aan de Heer *Bauffan*, Intendant en Commiffaris in de Generaliteit van *Orleans*, daar aan de hand te houden.

1733. May

Gedaan in den Raad van State des Konings, zyn Majefteit aldaar zynde, gehouden tot *Verfailles* den 9. May 1733

Was geteekend,

PHELYPEAUX.

Den

1733. May. Den 11. dezer maand, des avonds omtrent 7. uuren beviel de Koninginne van *Vrankryk* gelukkiglyk van eene Prinsesse.

Op den 19. April en 4. May, arriveerden in de Haven van *Oriënt*, de Schepen *de Mars*, *de Hertog van Chartres*, en *de Attalante*, van *Mocha*, en *Pondichery*, derzelver laading bestaat in:

250377 ℔ Koffy van Mocha. 192000 ℔ dito van Bourbon. 290436 ℔ Roodhout. 355227 ℔ Peper. 3120 ℔ Cardamom. 30450 ℔ Salpeter. 103094 ℔ Cauris. 2017 ℔ Callin de Merguy 10350 ℔ Surats Catoen Garen. 100 Bossen Rottingen. 26537 stukken witte Salempouris. 30090 st. witte Guinees 640 st. Douris divers. 280 st. Bastas. 5670 st. Percallen. 1140 st. Secreton. 800 st. Chavonis. 8140 st. Tarnatannes. 12643 st. Bethilles divers. 3710 st. Organdis divers. 720 st. Kust-Doreassen. 700 st. Basins divers. 720 st. Neusdoeken van Tranquebar. 480 dito van Naour. 6491 st. dito van Masulipatam. 800 st. dito van Paliacate. 1600 st. dito van Pondichery. 5358 st. blaauwe Salempouris. 3906 st. blaauwe Guinees. 2640 st. Limançias. 2720 st. Gingans van Pondichery. 4227 st dito van Maderas. 140 st. dito van Paliacate. 500 st. Neganepauts. 400 st. Bajutapauts. 2800 st. Chazelas, en 15 stuks diverse Monsters.

Ook is gearriveerd het Schip *Le Fer*: komende van *Senegal*, welkers Carga bestaat in 64000 ℔ Gom, 16 mark 7 oncen en 2 gryn Goud, 882 ℔ Yvoor, en 514 ℔ Escarbie.

SPANJE. HET Spaansche Hof heeft met eenen Expressen tyding van *Oran*, dat de Mooren, den 19. April des avonds genaderd zynde, om de nieuwe forten *St. Philip* en *St. Ferdinand* te vermeesteren, met verlies van meêr dan 2000. mannen waren afgeweezen; hebbende de Spanjaards niet meêr dan één Majoor, één Luitenant, één Vaandrig, en 8. of 10. Soldaaten verloren, en omtrent 80. lichte gekwetsten bekomen.

Men rust met alle mogelyke spoed in de Spaansche Havens 29. Oorlogschepen en 12. Fregatten uit: op dezelven zullen 18000. Soldaaten ingescheept, en 6000. anderen tegens het eerste bevel in gereedheit gehouden worden.

DUITSLAND. DE Roomsch-Keizer zich wegens de Poolsche Zaaken, en de Verklaaring van het Fransche Hof ten opzigte van dezelve, met zyne Bondgenooten beraaden hebbende, heeft eindelyk zyn Formeel ant-

antwoord dieswegens aan den Secretaris der Keizerlyke Ambasfade aan het Fransche Hof in 't afzyn van den Graaf *Kinsky* gezonden, met last om het zelve aan den Groot-Zegelbewaarder mede te deelen; dat antwoord is ook aan de vreemde Ministers te *Weenen* medegedeeld, en naar *Polen* gezonden, zynde van dezen Inhoud:

De Allerdoorluchtigste Keizer heeft zyn oplettentheit niet waardig geacht de Inboezemingen welke in *Polen* zonder grond gedaan zyn, om de welgezinde Burgers en Inwoonderen van 't Vaderland af te wenden, van het oude vertrouwen op een Vorst, die haar vriend, nabuur en Bondgenoot is, en die na het voorbeeld van zyne Allerdoorluchtigste Voorzaaten, wel verre van toe te laaten, dat de vryheit van de Republyk en derzelver Constitutie, zo als die door de Wetten vastgesteld en bepaald is, in 't minste gekrenkt werde, in tegendeel altyd wezen zal de sterkste steun en de getrouwste beschermer van die zelve vryheit en van de algemeene vreede, als ook de magtigste verdeediger door de verbintenissen der Pacta Conventa, verdraagen en overeenkomsten, welke sedert byna twee eeuwen tusschen het Allerdoorluchtigste Huis van *Oostenryk* en de Republyk van *Polen* gelukkig bestaan hebben, tegen alle en een ieder, welke gemelde vryheit, wetten en Constitutien, in weêrwil van de gemelde verbonden, zouden willen stooren, alzo hy dit voornamentlyk ter herte neemt; waarom de Keizerlyke Ministers, gantsch verschillende van het voorbeeld der geenen, welke de stemmen van het vrye volk in de naauwe paalen van een enkel persoon trachten in te sluiten, reeds van den beginne van het Interregnum af verklaard hebben, dat de Allerdoorluchtigste Keizer geensints zou toelaaten in 't werk te stellen eenige middelen, hoedanig dezelve zouden mogen wezen, welke met de rechten van de vrye verkiezing, en met de Constitutien en Wetten van het Koninkryk strydig zyn, en de algemeene Vreede stooren konden; zyne Keizerlyke Majesteit is ook zo verre van 't gevoelen, van de voorsz. vryheit in eeniger wyze te verkorten, ofte benadeelen; dat dezelve in tegendeel niet zou goedkeuren, indien eenig Candidaat tot de Koninklyke waardigheit verheven wierd door andere middelen dan die, welke met het recht van de vrye verkiezing en des Koninkryks Constitutien overéénkomen.

Dit zyn de waare gevoelens van den Allerdoorluchtigsten Keizer en deszelfs bestendige resolutie, en vermits de Mogentheden die met hem in verbond en vriendschap zyn, gelyke intentie hebben, heeft men met veel verwondering en buiten alle verwachting gezien een declaratie en verwyting, vervat in bewoordingen, welke met geen billykheit overwoogen, en voorts gedaan zyn met een Affectatie weinig betamelyk voor de Keizerlyke Majesteit, welke verwyting veel beter zou passen voor de geene dewelke door andere wegen en maximen, regelregt strydig zynde met de voorschreven gevoelens, te werk gaan; nademaal aan den Keizerlyke Minister in *Vrankryk* verklaard is geworden, dat de Koning de samentrekking der Keizerlyke troupen in *Silezie*

1733. May. zoodanig uitleide, als of men in't voorneemen was, de vryheit der Poolsche verkiezing daar door te belemmeren, Zoo verklaart de Keizer, dat hy als de hoogste en volstrektste Heer in zyne Erf-Koninkryken en landen aan niemand Reekenschap behoeft te geeven van de Marsch en het campeeren van zyne troupen in *Silezië*, doch dat de rechtmatigheit, dewelke al zyn doen en daaden in 't gemeen en in 't byzonder bestiert, geen twyffel van zyn doen en oogmerk zal overlaten, en dat de Allerdoorluchtigste Vorst in dit geval, zo als in alle andere, zo veel Trouw, Reden en Gerechtigheit, omtrent het geene de Rechten van een derde aangaat, als kloekmoedig- en standvastigheit in het verdeedigen van zyne belangen, en die zyner Bondgenooten, zal toonen.

POLEN. DEN 4. April wierdt het Lyk des Konings te *Warschau* in tegenwoordigheit van de Kroons-Maarschalk, gekist; het Lyk is eerst in een tinne kist gelegd, daarna in een eike, van binnen met zilver laken bekleed, doch van buiten met goud laken; de kanten zyn anderhalve vinger breed, en met zilvere franjes bezet: de spykers zyn zwaar verguld zilver; de kist zelfs staat op zes kleine vergulde leeuwen, enz.

Van *Warschau* heeft men dat verscheiden vreemde Ministers te kennen gegeeven hebbende, dat hunne Meesters niet zouden toelaaten eenigen Koning te verkiezen dan die hen aangenaam zoude zyn, de Fransche Minister de Marquis *Monti* den 8. April aan den Primaat de volgende Verklaaring hadt gedaan.

GElyk als de Doorlugtigste Voorzaaten van de Fransche Monarchie, en in 't byzonder *Lodewyk den XIV*, myn 's Konings Overgrootvader, de vriendschap met de Republyk *Polen* ten aanzien van het bewaaren der Rechten, altoos volkomen hebben aangekweekt, alzo vind zich zyn Allerchristelykste Majesteit noch uit grooter redenen verbonden, tot het bewaaren van dit voor de Republyk en voor hem zelfs dierbaare kleinood, al het nodige toe te brengen; weshalven zyn Majesteit had beslooten, by den tegenwoordigen voor de Republyk zwaaren toestand, de vryheit omtrent de verkiezing te handhaven, en niet te dulden dat veelligt vreemde Monarchen volgens haar welbehaagen iemant van de Kroon zouden mogen uitsluiten, en daar in hinderlyk wezen; doch ingevalle zich de een of de ander zoude willen bemoeijen de vryheit en de vrye stemming der verkiezers te ontrusten, zo verklaart dezelve dat hy de Republyk wil te hulp komen, en daar toe al de magt die God hem verleent heeft, gebruiken.

Die Ambassadeur heeft ook een diergelyke verklaaring aan de Kroons-Maarschalk, de Heeren Senateurs en Ministers van de Kroon en

en van 't Groot-Hertogdom *Littauwen*, gedaan. 1733. Maart

Uit *Littauwen* heeftmen, dat de Landdagen in de Palatinaten van *Vilna*, *Trok*, *Smolensko*, *Brezk* en *Novogrod*; mitsgaders in de districten van *Osmian*, *Casien*, *Starodub*, *Lida*, *Volkow*, *Rinak*, *Braslow* en *Wilkomer*, gelukkig waren geëindigd, dog dat 'er in 't district van *Shomin* een confœderatie was geweest, wyl men het over de verkiezing van een Maarschalk, niet eens hadt kunnen worden, zynde echter de Landdag mede gelukkig afgelopen, en de Landboden verkooren, zynde de gevoelens in 't algemeen voor een binnenlands Candidaat geweest. Uit *Groot Polen* heeftmen ook narigt, van de uitsluiting van een uitheemsch Candidaat, doch onder beding dat de Heeren Landbooden diënaangaande moeten overéénstemmen met de meeste gevoelens der overige Heeren Landboden, by de convocatie en aanstaande verkiezing, en zich schikken naar de gevallen die zich zouden opdoen. Volgens brieven uit *Graudentz* was de Pruissische algemeene Landdag, die daar den 23. Maart geopend was, nooh niet geëindigd, wyl men het niet voor den 28. daar aan volgende, wegens den Maarschalk hadt kunnen eens worden, zynde de Heer *Ritnowsky*, zoon van den Marienburgschen Vaandrig, daar toe verkooren.

Als de Geconfedereerden van 't Waywoodschap *Krakau* laatst vergaderd waren geweest, had 'er één, om te toonen hoe billyk het was geen ander dan een gebooren Pool tot Koning te verkiezen, deze argumenten aangehaald. 1. Dat God zelfs aan de Jooden bevolen hadt (*Deuteron*.17.) Uit het midden uwer Broederen zult gy eenen Koning over u stellen; gy en zult niet vermogen over u te zetten een vreemdeling, die uwe Broeder niet en zy; 2. dat vernuftige dieren zich niet van ongelyken lieten regeeren; 3. Dat in *Duitsland* een Inlander tot Keizer verkoren, en dat gebruik ook in andere Ryken geobserveerd wordt; 4. Dat *Vrankryk* insgelyks door de Salische Wet de vreemdelingen van den Throon uitsluit; 5. Dat een Piast of Pools Edelman de Poolsche gewoontens en gebruiken best verstaat; ten 6. Dat zulk een het ook het best met zyn Vaderland meent. Doch op deze Argumenten is geantwoord: 1. Dat het geen men zegt van Jooden die rontom van Heidenen omringd waren, niet toepasselyk is op *Polen*, het welk rontom meest van Christenen bewoond wordt; 2 Dat de dieren geen vrye wil noch vernuft hebben; weshalven van haar niet eigentlyk kan gezegd worden, dat zy of zelf heerschen, of van anderen beheerscht

1733. May. heerſcht, worden; 3. Dat het niet een teken van veragtelyke, maar eerder een van hooger en edelder gemoederen is, wanneer de *Polen* liever eenen van Koninklyke, of hooge Vorſtelyke Bloede, dan eenen Edelman die anders haars gelyken geweeſt is onderworpen wilden zyn; 4. Dat het ook in andere Ryken geheel anders geſteld en gereguleerd is; 5. Dat alle Ryksraaden inheemſchen moeten zyn; en dat zonder hunne kennis de Koning in 't Ryk niets onderneemen kan; weshalven het niet nodig is, dat hy aanſtonts by den aanvang zyner Regeering alle gebruiken moet weeten, wyl de Ryksraaden dezelve zeer wel verſtaan; en 6. Dat niemand de ſtelling dat een Inlander het beter met zyn Vaderland meent, zo ſlechtelyk kan toegeeven, wyl verſcheiden Koningen en Hertogen in *Polen* al redelyk vry geregeerd hebben, gelyk als verſcheiden voorbeelden zulks aantoonen.

De Rusſiſche Keizerin heeft in een eigenhandig ſchryven aan den Vorst Primaat de dood van den Koning als haren Bondgenoot beklaagd. Wegens de aanſtaande verkiezing van een nieuwen Koning is een byzonder gebed in de Kerken van het geheele Koninkryk geordonneerd. De Landdag te *Liwa*, die by de verkiezing van een Marſchal met bloedige koppen vruchteloos afgeloopen was, zal op verzoek van den Adel noch eens gehouden worden: op verſcheiden plaatſen zyn by de 300. Tumultuanten, meest Edellieden, gevangen ingebragt. Men hoort hier en daar van verſcheiden benden, die zich te zamen voegen, en niet alleen tegen de Reizigers, maar ook tegen de Adelyke Hoeven hun moedwil pleegen. Te *Lemberg* was een goed getal van dezelve door uitgezonde manſchap gevangen ingebragt. De Vaandrig *Sokolnicki* van *Frauſtad*, wend alle moeite aan, om deze disordres te beletten; en hy heeft de namen van al de geenen die zich tegenwoordig door roveryen trachten te verryken, opgetekend. Onder anderen is te *Poſen* één van de aanvoerders ingebragt, die onder zyn Poolſche Muts twee yzere hoepels hadt, waar in men ten minſte 13. diepe houwen had gevonden: ſedert zyn gevangenneeming was zyn aanhang naar huis gekeerd.

Den 18. April kwam de Heer *Jablonowski* van *Parys* te rug, die na het afgeeven van zyn brieven aan den Primaat van 't Ryk, wegens Koning *Stanislaus* gepubliceerd heeft, dat dezelve niet van intentie was, om naar *Polen* te komen, vóór dat hy zelf door de Landboden van de Republyk zal genodigd worden. De Landboden van *Sackozew*

1733. Mey.

zen hebben aan den Primaat den Prins *Jacobus* gecommandeerd, op dat dezelve in zyn pretensien, welke hy aan wyle den Koning had, voldoening mogt erlangen: Verders hebben zy geinsteerd, dat by alle officien alleenlyk Edellieden mogten aangesteld worden, en dat alle uitheemsche Ministers geen militie tot assistentie mogten hebben; als mede dat by de toekomende verkiezing geen uitheemsche Ministers zich in *Warschau* zouden laaten vinden.

Men was van gedachten dat de Convocations Ryksdag zich wel in een generale Confederatie mogt veranderen, welkers doelwit zoude zyn, om zich te vereenigen tot handhaving van de Rechten van 't Koninkryk, van de Prerogativen van den Adel, en voor al van de vryheit in de stemmen by de verkiezing van een Koning, tegen de geenen die zich daar tegen zouden willen aankanten. Eenige meenen, dat men daar by ook wel de uitsluiting aan alle vreemde Prinsen mogt geeven, ingevolge van de resolutien der meeste Landdagen; maar zulks is nergens anders op gegrond dan op gissingen; ten minsten blykt het niet, dat de geenen die de interesten van zyn Koninklyke Hoogheit den Keurvorst van *Saxen* begunstigen, zich deswegen zeer bekommeren: In tegendeel vleijen zy zich meêr en meêr in haar desseinen te zullen gelukken, sedert dat zy voorgeeven zekere narigten bekomen te hebben, dat het Russische Hof voor de interesten van zyn Koninklyke Hoogheit geporteerd is.

Den 27. April wierdt de Convocatie Ryksdag met de gewoone plegtigheden in de Collegiaale Kérk van *St. Jan*, geopend, hebbende zich de Primaat met alle de aanwezende Senateurs en Ministers der Republyk, nevens alle de Landboden derwaards begeeven, en de Bisschop van *Krakau* de groote Misse gevierd, na dat de Abt *Sienicky* een zeer fraaije Predikatie op den tegenwoordigen tyd toepaslyk had gedaan: na het eindigen van den H. Dienst, begaven zich de gemelde Leden van de Republyk naar het Koninklyk Paleis, te weeten, de Heeren Senateurs en Ministers naar hun vertrek, en de Landbodens naar hunne kamer: aldaar gekomen zynde, zocht de Maarschalk op de laatste Ryksdag, volgens gebruik de Maarschalks-Staf tot de verkiezing van een nieuwen Maarschalk te voeren; doch zulks ontmoette ten eersten groote zwaarigheit, meenende de gezamentlyke Landbodens, dat met des Konings dood zyn ampt in die kwaliteit mede ophieldt, en dat het Palatinat van *Krakau*, als het eerste in rang zynde,

1733. May. de, alleen recht hadt by deze omstandigheit provisioneel de Maarschalks Staf te voeren, en de opening van haare zitting te doen: de debatten over dit point zyn zeer heevig geweest, doch eindelyk wierdt men het eens over het voeren van de Maarschalks-Staf by provisie ten behoeve van den gemelden Heer *Ozarowsky*, die vervolgens een fierlyke aanspraak deed aan de vergadering, over de ongelukkige Weezen-staat, waar in het Vaderland na het verlies van zyn Koning en Vader, was gebragt, en de eendragt op het krachtigste tot algemeen welwezen aanprees: wanneer men nu tot de verkiezing van een Maarschalk wilde treeden, maakten eenige Littausche Landbodens zwaarigheit daar van een begin te kunnen maaken, wyl in hun vertrek eenige Ostroomsche Leden waren, en die uit dien hoofde geen activiteit toekwamen; doch schoon daar tegen zeer instantelyk wierd betoogd de ongegrondheit van dat voorgeeven, echter wierden de debatten daar over zo hevig dat de provisioneele Maarschalk genoodzaakt wierdt, deze eerste zitting die tot 7. uuren des avonds duurde, tot den 28. te bepaalen.

In de zitting van den 29. hadt men middel gevonden, de debatten wegens het toelaten der Protestantsche Landbodens uit *Pruissen* in zo verre te stillen, en overeen te komen geen zaken te behandelen voor dat 'er een Land-Maarschalk verkooren zy, wordende alleen in die zitting door de provisioneele Maarschalk Heer *Ozarowsky*, eenige voorwaarden tem dien einde voorgeslagen: Als ten eersten, dat ieder Landbode in 't byzonder, en niet de oudste of eerste van yder Palatinat of district in den naam van zyne mede-Gedeputeerden zoude moeten stemmen: ten 2. dat de een aan den anderen zyn stem niet zoude mogen overdoen: ten 3. dat de Dissidenten hunne stemmen niet voor den Landmaarschalk zouden geven: ten 4. Dat men zich den volgenden dag ten 8. uuren in den Landboden kamer zoude laten vinden, en bedacht zyn, dat wegens de groote menigte Landbodens die welke 'er niet hoorden, mogten worden uitgezet om meer plaats te hebben: ten 5. Dat de Lyst der Protestantsche Landbodens moest worden vertoond, voor dat men zoude beginnen te stemmen; en ten 6. wierd door een Landbode uit *Braclauw* aangedrongen, dat de overtollige Landbodens der Palatinaten geen stem of activiteit behoorden te hebben; en na dat het derde point door de Pruissische Landbodens was tegengesproken, wederlegd, en van weerkanten

ge-

gedebatteerd, wierdt deze derde zitting tot den anderen dag bepaald. 1733. May
Als de opening van de vierde zitting was gedaan, en de provisioneele Maarschalk hadt aangedrongen met de verkiezing van een Maarschalk, en dat *per turnum* te willen beginnen, hielden de Landbodens nochmaals instantelyk aan op het derde point, als mede op 't vyfde: doch door de Pruissische Landbodens te verstaan gegeeven zynde, dat dezelve in haare origineele instructien zyn gespecificeerd, met aanbieding van ze te toonen, zo dra de andere Palatinaten zulks mede zouden doen, en als dit uit naam van allen was toegestemd, wierdt de specificatie van alle de Pruissische Landbodens, aan de Provisioneele Land-Maarschalk overgegeeven, met onderscheiding der Protestantsche, en wanneer der Landbodens kamer wegens het gemelde derde en vyfde poinct, door de provisioneele Maarschalk was gerust gesteld, trad men tot de verkiezing van een Maarschalk: alle de Landbodens van *Krakau* stemden voor den Heer *Scipion*, Landbode van *Lida*, en wanneer de eerste Landbode van *Polen* zyn stem gaf aan den Heer *Sapieha*, Starost van *Mereez*, Landbode van *Slonim*, protesteerden twee Edellieden daar tegen, wyl hy door een minder gedeelte van de geconfedereerde Ridderschap tot Landbode was verkooren; doch dit door anderen wederlegt zynde, wierdt na veele debatten voor en tegen, met de gemelde verkiezing, ten behoeve van die twee Heeren Litausche Landbodens, naar den rang der Landschappen voortgevaren, tot dat de zitting wyl het zeer laat was, tot op den 2. May wierdt vastgesteld.

Wanneer dien dag de 5. sessie wierdt gehouden, begon men met de collection der stemmen, wanneer men 105. voor den Graaf *Sapieha*, en 94. voor den Heer *Scipion* bevondt, namentlyk met die van den 30. April, maar daar over ontstonden wederom groote debatten, aangezien het groot getal Landboden, welke door de Palatinaten *Braclaw* en *Czernich* gezonden waren, waar van de eerste 6. en de andere 12. gezonden hadden, of schoon de eerste maar twee, en de andere maar 6. bevoegd zyn te benoemen, die debatten duurde eenige uuren, zonder dat de vergadering tot stilte te brengen was, en wanneer de driften te hoog reezen, wierdt de sessie tot den 4. May uitgestelt. De 6. sessie dien dag begonnen zynde, wierdt op nieuw het different, in de voorige sessie onafgedaan gelaten, wederom by de hand genomen, 't welk met veel yver en drift geschiedde; onder

ai-

1733 May. andere begon zulks eene *Towaryfz* die slegts een toekyker was, zodanig te verdrieten, dat hy het constitutie boek, waar uit een der laastgenoemde Landbodens het recht van zyn Provintie wilde beweeren, hem uit de hand trok; welke onderneeming een groot geweld in de kamer veroirzaakte, en verscheiden Landbodens verzogten dat men hem aan 't Tribunaal van de Kroons Grootmaarschalk zou overleveren als een verstoorder van de gemeene rust, maar andere Landbodens namen zyn party op en dus echappeerde hy noch gelukkig. De gemoederen ondertusschen meêr en meêr verhit wordende, vondt de Heer *Darowski*, (die de functie van Maarschalk *ad interim* waarnam) goed, deze sessie, tot verhoeding van verdere disordres uit te stellen tot des anderen daags 's morgens ten 8. uuren; eêr de Leeden van elkander scheiden, declareerden eenige Landboden, en onder deze die van Pruissen, dat zy geen langer uitstel tot afdoening van die differenten zouden geeven, als de sessie van den volgenden dag, daar by voegende, dat indien zy dan niet afgedaan wierden zy te voren verzochten, dat de Ryksdag in een Confederatie verandert mogte worden. De 7 sessie wierdt doorgebragt met reeden voerigen die verscheiden Landboden deeden, om de gemoederen te bedaaren, en hoewel de drift zo groot niet was, als den voorigen dag, had men evenwel noch sterke debatten over het al te groot getal van de Landboden van *Braclaw* en *Czernichow*; en vermits die debatten veroirzaakt waren, over de verkiezing van den Graaf *Sapieha*, of den Heer *Scipion*, wierdt voorgeslagen om alle verwyderingen voor te komen een derde Candidaat zonder opneeming van stemmen te verkiezen, maar dit expedient wierdt niet gehoord, en men continueerde een confœderatie te verzoeken, waar op de vergaderinge tot den volgenden dag wierdt uitgesteld. De dissideerende Landbooden, die zich in de twee voorige sessien hadden laten vinden, absenteerden zich wederom in deze. Den 6. May ten 11. uren, nam de achtste sessie een begin; aan de eene kant avanceerden de Landboden niets in hunne deliberatien, en aan de andere kant wierdt groote moeite aangewent, om de gemoederen tot bedaren te brengen; en de vrienden van de twee Competiteurs naar den Maarschalks staf, te beweegen, dezelve aan een derde Candidaat, en wel den Heer *Massalsky*, Starost en Landbode van *Grodno*, die reeds in de vierde sessie op den rang gestaan hadt, over te laten; ten welken einde

ook

ook eene vergadering van verscheiden Senatoren by den Graaf *Potocki*, Palatyn van *Kiovië*, in het bywezen van den Primaat, gehouden was; doch deze propositie had geen effect, aangezien de beide partyen by hunne gevoelens bleven volharden. Nadat op den 7. dezer in de negende sessie de Heer *Massalsky*, eindelyk tot Maarschalk verkoren was hielden de Landboden zich des Zatudags en Zondags noch met byzondere zaaken op, maar conjungeerden zich den 12. met den Senaat: hier op besloot het geheele Corps met den band van eenparigheit, zich tot de Confederatie te verbinden; en den 13. wierdt dezelve in de Senatoren-Zaal opentlyk voorgeleezen, waar by deze Hooft-pointen gereguleerd zyn, dat de Relations Landdagen op den 27. July, en de vrye verkiezing op den 25. Augustus aanstaande zyn vastgesteld geworden. De Primaat van 't Ryk gaf 18. pointen over, en vervolgens geschiedde de scheiding van de Sessie, die wegens den Feestdag van den 14. tot den 15. gelimiteerd wierdt. 1733. May.

DE Staten Generaal der Vereénigde *Nederlanden* hebben 't volgende Plakaat uitgegeeven, en ter afkondiging uit den *Hage* alomme naar de Steden afgezonden. NEDERLANDEN.

ALzo de Predikanten en Ouderlingen uitmakende de Classis van *Bergen* en *Tholen*, als mede der Stad en Baronnye van *Breda*, aan ons nadrukkelyk vertoont hebben, dat hunne Gemeentens, en byzonder die van de Steden hier voren genoemt, onophoudelyk in gevaar gesteld zyn en blyven, van door de Aanhangers en Voorstanders, van de Libertynsche en heilloose gevoelens van *Pontiaan van Hattem*, welke in de grond dezelve zyn met die van *Spinosa*, te zullen worden besmet en verdorven, en dat gemelte Aanhangers en Voorstanders niet alleen rusteloos woelen om heimelyk haare verderffelyke gevoelens voort te planten, maar ook tot die stoutheit gekomen zyn, dat zy dezelve opentlyk door gedrukte Boeken tragten te dissimineeren, gelyk ten dien einde voor eenigen tyd uitgegeven is zeker Boek, voerende den titul van *Wie en Wat de waarhait des Christelyken Godsdienst door Pieter de Groot*; en daarenboven noch onlangs uitgegeven is een ander Boek, genaamt, *De Val van 's waerelds Afgod of het gelove der Heiligen, zegepralende over de leere van eigen geregtigheit, klaar vertoont in de nagelaten Schriften van Pontiaan van Hattem; verstrekkende alles tot volkomen vertroostinge, en dus tot zaligheit van 's Menschen Ziel, uitgegeven door Mr. Jacob Roggeveen*; behelzende stellingen van ruïneuse gevolgen, strekkende tot luxeeringe van alle grondvesten van Godsdienst en van Staat, verzoekende dat wy ten opzichte van de Plaatzen, gehorende onder de Generaliteit, daar tegen met gelyken ernst geliefden te voor-

1733. May. zien, als daar tegen voorzien is door de Heeren Staaten van *Holland* en *West-Vriesland* in haare Provintie, door der zelver Placaat van den 26. February des voorleden Jaars 1732: ZOO IS'T, dat wy niet minder als hooggemelde Heeren Staaten van *Holland* en *West-Vriesland* aangedaan met dien ernst en yver voor God en zynen dienst, en voor de handhavinge der gronden van de Burgerlyke zamenwooning, en van de gemeene ruste en veiligheit, welke een Christelyke hooge Overigheit betamen, goedgevonden hebben te verbieden, zo als wy verbieden by Onzen Placate, het leeren en disfimineeren, zo in conventiculen en byeenkomsten, als daar buiten, hoe en waar het anders zoude mogen wezen, het zy by monde of schriftelyk, de voorsz. heillooze gevoelens van *Pontiaan van Hattem*, en van deszelfs Aanhangers; willende en begeerende dat tegen de geene, welke zullen bestaan dezelve te leeren en aan andere in te boesemen, specialyk *dat het overtreden van Gods heilige wetten en Geboden, en van die van de hooge Overigheit, geen zonde is, nog stoffe van berouw en bekommering voor een Christen*, zonder oogluikingen zullen werden gestraft, als vyanden van alle Godsdienst en deugt, en als verstoorders van de algemeene rust en veiligheit, by bannissement, confinement, of andere diergelyke straffen, na bevind en gelegentheit van zaken; en dat tegen de Schryvers, Drukkers, Uitgeevers, Verkoopers en Distributeurs van de Boeken en Geschriften, waar in de voorsz. schadelyke gevoelens gevonden werden, schoon bewimpelt onder schriftuurlyke uitdrukkingen, zal geprocedeert werden tot de straffen en pœnen, by onze vorige Placaten gestatueert tegen Spinosistische, en diergelyke verderffelyke Boeken en Geschriften; en dat in't byzonder de voorgemelde Boeken van *Pieter de Groot* en van Mr. *Jacob Roggeveen* zullen werden opgehaalt, en uit kragte dezer geprocedeert tegen de geene, welke zich niet zouden mogen ontzien van de zelve, in weêrwil van dit ons Placaat, te verkoopen, of op eenigerhande wyze te disfimineeren. En op dat hier van niemand eenige ignorantie moge pretendeeren, zo begeeren wy dat dit ons Placaat alomme in de Steden, Vryheden en Plaatzen van het District van de Generaliteit zal werden geaffigeert, daar men gewoon is zodanige publicatie en affixie te doen: lasten en bevelen voorts den Advocaaten Fiscaal, en allen anderen Officieren, Rechteren en Justicieren, dien het aangaat, dat zy den inhoude van dien, agtervolgen en doen agtervolgen, procedeerende tegen de Contraventeurs van dien, zonder eenige gratie, disfimulatie of verdrag, want wy zulks ten dienste van den Lande bevonden hebben alzo te behooren.

Gedaan in den *Hage* den 22. May 1733.

Hiervoor (op Pag. 123.) hebben wy gezien de beschryving van drie Gedenkpenningen te *Regensburg*, wegens den uittocht der Euangelische *Saltzburgers*: tegenwoordig ziet men 'er hier verscheiden, onder anderen twee waarvan dit de Afbeelding is.

Van

gedenk-Penninge der zaltsburger Emigranten.

Van de eerste ziet men noch deze Uitlegging:

GEDENKPENNING,

Ter gedachtenis dat de algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden, achthonderd om de Religie verdrevene Saltsburgers, in bescherming hebben aangenomen.

Op de eene zyde

Ziet men de Maagd der Vereenigde Gewesten, op de achtersteven van een Schip zittende, op haar gewoone Wapen-Schild leunen, houdende den gehandhaafden hoed der Vryheit, op een speer in de slinkerhand; voorts is zy door zinnebeeldige by-fieraden, die haren stand en Koophandel uitdrukken, verzeld.

1733. May.

Op de andere zyde,

Is dezelve Maagd, staande als een strydbaare Heldinne, verbeeld; ze is kenmelyk aan haar Schild, en den nevens haar leggenden Leeuw. Zy bedekt eenige Saltsburgers ten bewyze van bescherming, met haar Schild, terwyl ze met de rechterhand haar de Vryheit van Godsdienst, door den Bybel en de Hoed, op een Altaar leggende verbeeld, aanbiedt: voorts ziet men ter flinker zyde de Mildadigheit gereed staan, om geld ter nooddruft, aan de arme Verdrevelingen uit te deelen: wat achterwaarts staat de zuivere Godsdienst, die, met handen en oogen ten Hemel gekeert, God dankt voor haare Verlossinge: voerende tot omschriften op beide zyden:

BELGIUM FOEDERATUM.

PERFUGIUM MISERIS.

HET VEREENIGD NEDERLAND, DE TOEVLUGT DER VERDRUKTEN.

Tot nader opheldering staat op den voorgrond.

DCCC SALISBURGENSIBUS SEDES ASSIGNATÆ MDCCXXXIII.

ACHT HONDERD SALTSBURGERS EENE VEILIGE SCHUILPLAATS GESCHONKEN.

De andere Gedenkpenning, door de Nederduitsche By- en Omschriften zich-zelf genoegzaam verklaarende, heeft geene uitlegging noodig.

BYZONDERHEDEN.

VAN *Weissenfels* in *Saxe* wordt geschreven, dat aldaar op den 29. April eene vrouwe, *Anna Niels* genaamd, geboren te *Goddel* in 't Hertogdom *Merseburg*, in haar 133. Jaar was overleden, hebbende tot op haar einde het gebruik van haar Verstand behouden.

Den 1 May hadt men in *Vrankryk* een schrikkelyk Onweêr naar den kant van *Marly*, St. *Germain* en *Laye* enz. De donder sloeg in een huis, het welk in korte tyd met 4 a 5 anderen in de assche raakte; en de Orcaan was zoo geweldig, dat het grootste gedeelte van de Muuren van het Park van *Versailles* omvergesmeten wierdt.

Den

Den 4. May is eenige mylen van *Wurtzburg* aan den kant van den *Spessart* een zoo zwaar weêr geweeſt, dat de Hagelſteenen of ſtukken Ys op zommige Plaatſen een halve Mans hoogte zyn gevallen; alle de Veld-Vruchten van zes of zeven Dorpen zyn ten eenemaal bedurven; eenige Schuuren en Molens weggeſpoeld; en veele Menſchen en Vee zyn om 't leven gekomen. 1733. May.

Den 18. May namiddag omtrent 2 uuren, gevoelde men te *Gieſſen* eene ſterke aardbeeving, doende 3 ſchuddingen; die men in 't byzonder in de boven-vertrekken der huizen, met het beweegen der Meubilen, en het kraaken der balken, gevoelde, de pannen vlogen van de daken af, en veele menſchen raakten daar door in duizeling: Te *Butsbach* en in 't *Darmſtadſe*, heeft men ook eenige ſchokkingen gevoeld; te *Offenbach* raakten de klokken door eene ſterke ſchudding die een minuut duurde, aan het kleppen.

Van *Auxerre* heeft men, dat den 25. April in het dorp *Maligny*, by die Stad, de brand in een Oven van een particulier ontſtaan, met zulk een geweld tot de andere huizen was overgeſlagen, dat meêr dan 100 huizen in minder dan 2 uuren tyds in de aſſche lagen; en de geenen die hunne huizen hadden behouden, hadden echter het ongeluk, van hunne meeſte meubilen en Graanen te verliezen, zo dat de Inwoonders in de uiterſte elende waren.

In de voorlede maand zyn in *Sileſië* in't Dorp *Peterwitz*, 2 mylen van *Breſlau*, de Parochie Kerk, de Adelyke Schuuren, Stallen en eenige Gebouwen afgebrand; welke ſchade doch niet te vergelyken is by het onbeſchryflyk en onherſtelbaar verlies; het geen de geleerde waereld daar by lydt, alzo de Prieſter van die plaats, Chriſtiaan Ezechiel, niet alleen een extrordinair voortreffelyke Bibliotheek, maar vooral zyn ongelooflyke voorraad van de koſtelykſte Manuſcripten en andere tot de Hiſtorie des Vaderlands dienende, en nergens meêr te vindene Schriften heeft verloren. Men vermoedt, dat de brand door moedwilligen veroirzaakt is.

In 't laatſt van April zyn in *Bohemen* te *Olmutz*, Heerlykheid van den Graaf *Kinsky*, door een ongelukkigen Brand 141. Huizen met de Kerk, Tooren en Klokken, als mede het Heeren Huis, in de aſſche gelegd.

Van *Coppenhagen* heeft men, dat op zondag den 3 May op het eiland *Amak* 38. huizen zyn afgebrand; dat 'er ook brand is geweeſt te

1733. Juny. *Fredriksburg*, en te *Nestedt* in *Zeeland*, zynde op d'eerste plaats het Koninklyke slot noch verschoond gebleven.

Te *Parys* heeft men een kruier des nachts tusschen den 23. en 24. gearresteerd, dewelke op zyn rug in een mand droeg 4. kinderen die aan stukken gekapt en in een doek gewonden waaren, om ze in de rivier te werpen: hy beschuldigt zekeren Zwitser dit paquet in zyn mand gelegd te hebben.

J U N Y.

GROOT-BRITTANNIE. IN de voorgaande Maand zagen wy de verrichtingen van het Groot-Brittannische Parlement tot den 22. May toe, en zullen daar mede vervolgen.

Den 22. May heeft het Huis der Gemeentens de tweede Leezing gedaan van de Bill om den Koning te magtigen, zekere Penningen in de Exchequer beruftende, tot Huuwlyks-Goed voor de Kroon-Prinsesse te besteeden, en adjourneerde zich tot den 27 op welken dag de Gemeentens in eene groote Committe vergaderd in overweeging namen het Request van de Commissarissen van de Colonie de *George* in *America*, en resolveerden, dat den Koning zal worden geauthoriseerd uit het restant der gelden in de Exchequer berustende, geprovenieerd van de verkochte Landeryen op 't eiland St. *Christoffel*, 10000 ponden sterlings, te appliceren tot betaaling van de kosten, gemaakt in het transporteeren en vestigen van de Vreemdelingen en andere Protestanten naar en in de gezeide Colonie: wyders delibereerden zy in een groot Committé over de Subsidien; en resolveerden aan zyn Majesteit 121395 ponden sterlings 3 schellingen 4 d. toe te staan tot goedmaaking van het te kort komen der Subsidien wegens het jaar 1732, 43274 ponden sterlings 19 schell. 9 d., tot goedmaaking van het te kort komen van de geheele fonds; 55717 ponden sterlings 3 schell.

schell, voor de Officieren der troupen zo te land als ter zee dienende, en op halve soldye staande voor den jaare 1733; 3170 ponden sterl. tot betaaling der pensioenen van de weduwen der Gereformeerde Officieren op halve soldye gestaan hebbende, voor den jaare 1733; 104003 ponden sterl. tot het bouwen, herbouwen, en repareeren, van zyn Majesteits oorlogschepen voor den jaare 1733; 10000 ponden sterl. tot onderhoud van de Engelsche Forten en Vestingen op de Africaansche Kusten; 5200 ponden sterlings tot reparatie van de St. Pieters Kerk te *Westmunster*; en 6784 ponden sterlings tot voldoening der eisschen en pretensien van de Executeurs van het Testament van den Heer *Strode*, wegens zekere Gebouwen en Landeryen te *Pleimouth*, en daar omtrent gelegen, welke de Kroon althans bezit. De Kamer delibereerde vervolgens in een groot Committé over den staat der Walvisvangst, en resolveerde dat tot beter aanmoediging van dezelve, 20 schell. ten 100 tot een gratificatie zal werden betaald, op 't retour van elk schip, dat tot die onderneeming uitgerust zal worden. Dien dag tradt men te *Windsor*, tot 't verkiezen van een Lid van 't Parlement wegens die gemeenschap in plaats van den Lord *Malpas*, tegenwoordig Grave van *Chelmondely*, en den Lord *Sidney Beauclerc*, wierdt daar toe met gemeene stemmen verkoren, wanneer die Electie geschied was, gaf de Hertog van *St. Albans* ter dier occasie een groot maal, en des avonds gaven de Lords *Vere Beauclerc*, en *Sidney Beauclerc*, beide Parlementsleden wegens die plaats, een Bal en magnifiek Collation. Den 28. namiddag ten twee uuren verscheen de Koning met de gewoone ceremonien in het Hogerhuis, en de Gemeentens aldaar ontboden zynde, gaf zyn Majesteit de Koninklyke toestemming op de Landtax-Bill, en op 14 andere publyke, en 20. particuliere Bils. De Lords lazen dien dag voor de tweedemaal de Bill, tot rehabilitatie van de Heer *Basile Hamilton*, gelyk ook voor de eerstemaal de Bill aangaande de lasten van de Parochianen, in opzigt van de onechte kinderen. De Secretaris van de Zuidzee-Compagnie leverde aan de kamer over een rekening van de gelden, Actien, en Annuiteiten van die Compagnie, ontfangen van de Commissarissen aangesteld tot het verkoopen der goederen van de vorige Directeurs, en wierdt geordonneerd dat die rekeningen over 8 dagen in consideratie zouden genomen worden, en ten eersten worden gedrukt. De Gemeentens approbeerden het rapport der Resolutie

1733. *Juny.*

van

1733. Juny. van den vorigen dag, en ordonneerden een Bill in te brengen wegens de Walvisvangst; de kamer vervolgens in een groote Committé vergaderd zynde, nam het requeft van de Oostindische Compagnie in overweeging, en resolveerde dat in plaats van de 3. jaaren by acte van 't Parlement bepaald, tot rabat van het transport van de Koffi en Theé, zal worden geaccordeerd 6. jaaren. Den 29. lazen de Lords voor de 3. maal en passeerden de Bill tot rehabilitatie van de Heer *Basil Hamilton*, hoorden de Advokaaten voor en tegen de Bill om de infame Practyken der Agioteurs te beletten; en vervolgens in een Committé tegens woensdag gekeerd zynde, adjourneerden zy zich tot aanstaande maandag. De Gemeentens lazen voor de 3. maal en passeerden de Bill raakende de Kerkelyke Hoven, en examineerden in een Committé de Bill tot betaaling van een milioen aan de Zuidzee-Compagnie, ordonneerden het raport daar van den 30. te doen, en approbeerden de resolutie van den 28, raakende het rabat van het transport van de Thee en Coffi. Noch wierdt aan 't Hogerhuis gepresenteerd een staat van de Schulden der Vloot, zo als die den 31. December laatstleden waren. De Gemeentens onderzochten in een Committé de Bill, om de Zuid-Zee Compagnie te magtigen, drie-vierden van haar Kapitaal in Annuites te converteeren, en het resterende vierde van 't zelfde Kapitaal tot haar Commercie te emplojeren; en zy ordonneerden een Clausul te insereren, om het Ampt van Substituut-Gouverneur te supprimeren, om 't getal der tegenwoordige Directeurs te reduceeren, en in 't toekomende de verkiezingen van Gouverneur, onder-Gouverneur en Directeurs te reguleeren; nevens een Clausul, om de Directeurs te beletten, Obligatien te maaken of uit te geeven, zonder ordre van de generaale Vergadering. Den 30. lazen de Gemeentens voor de eerstemaal een Bil, om door middel van eene Lotery de Geinteresseerden in de Liefdadige Corporatie, die voorwerpen van compassie zyn, te soulageren; als mede die tot verlenging van den tyd tot den uitvoer van Coffi en Thee. De Bill, om den Ridder *Archibald Grant*, en anderen, beter te beletten, buiten het Koninkryk te gaan, enz., wierdt voor de tweedemaal gelezen en aan een Committé gesteld: de Ridder *William Yonge* deed raport wegens het Committé tot de onderzoeking der Fraudes in de Costumen, dat *Caleb Leigh* door het voornoemde Committé geëxamineerd was, en in zyne verklaaringen valslelyk gehandeld hadt,

waar

waarop men ordonneerde, den gemelden *Leigh* in bewaaring van den Sergeant der Wapenen te neemen, en aan niemant acces tot hem te geeven, zonder permissie van 't Huis. Den 1. Juny wierden geapprobeerd de resolutien van Vrydag, om uit het geld 't geen tot bouwing van 50. nieuwe Kerken ontfangen is, 4000 Ponden tot de reparatie van de *Westmunster*-Abdy, en 1200 Ponden tot het voltooijen van 't Dormitorie te gebruiken, waar van een Bill moest ingebragt worden. Den 2. ordonneerde het Huis de Bill van het Zinkende Fonds in 't net te stellen, examineerde die van de Zuid-zee Compagnie, en las de Bill van de Walvisvangst voor de eerste maal. Den 3. lazen de Pairs verscheiden Bills, stelden de zaak van den Hertog van *Roxbourg* tot den 4. uit, en ordonneerden geen pleidoyen meêr in deze Sessie te hooren. De Gemeentens approbeerden het raport van de Bill wegens de pretensien van de Crediteurs der York-Buildings-Compagnie, en van die tot het authoriseeren van de Zuid-zee Compagnie, om drie vierde van haar Kapitaal in Annuites te converteeren enz., en zy ordonneerden dezelve in 't net te schryven. De Bill tot het aanmoedigen van de Walvisvangst wierdt voor de tweedemaal geleezen. De Crediteurs van de Liefdadige Corporatie offereerden een Request aan 't Huis te presenteeren, waar by zy verzoeken, dat men een Accoord, tusschen hen en de Corporatie gemaakt, confirmeerde; maar als men in omvraag bragt, of dit Request zoude ingebragt worden, zo wierdt zulks met 48 tegen 32 stemmen verworpen: Eindelyk ordonneerde men, dat de Bill tot het aanstellen van Commissarissen, die examineeren zullen welke Lyders voorwerpen van medelyden zyn, en de Bill om haar door eene Lotery te soulageeren, niet meêr dan één Bill zullen uitmaaken: men ziet reets het Plan van de gemelde Lotery van 400000 Ponden Sterlings, die in 125000 Looten van 4 Ponden Sterlings zal bestaan. Het Huis beval ook, Dr. *Thomas Rymer* te verzoeken, om op den 9. dezer, zynde de dag van de herstelling van Koning *Karel II*, voor het zelve in de *St. Margarite Kerk* te *Westmunster* te prediken. Den 4. lazen de Pairs voor de derdemaal en passeerden de Bill tegen het namaaken van Jacobussen en Carolussen, en die wegens de Procureurs en Solliciteurs: vervolgens namen zy in overweeging de Rekening van de Zuid-zee Compagnie enz., die door de Commissarissen tot de verkooping van de Goederen der gewezen Directeurs ingeleverd is. Men stelde voor, om te resolveeren, dat het bleek, dat de somme van

1733. Juny.

1733. Juny. 1474526 Ponden Sterlings 5 schell, 5 p. aan geld en effecten door de Commissarissen op den 18. December 1727. was betaald, maar tot den 27. April 1732. niet in het Compagnies Kasboek gesteld: dit voorstel wierdt niet in omvraag gebragt, doch verworpen; gelyk ook het voorstel, dat de Directeurs voor 't Huis zouden openleggen een Rekening van 't geld 't geen by de Acte van het tweede jaar van zyn tegenwoordige Majesteit in de Zuid-zee Compagnie is gevestigd en den 18. December 1727. aan de Compagnie betaald, met aantooning van het gebruik van 't geen tusschen gemelde 18. December en 29. April is uitgegeeven: het Huis was hier over verdeeld met 75. tegen 75. stemmen. Mr. *Gols* de Kassier en Mr *Reed*, Rekenmeester wierden geëxamineerd, waarom de somme van 1474526 Ponden 6 schell. 5 p. door de Commissarissen aan de Compagnie betaald, tot den 27. April 1732. niet in het Compagnies Kasboek is gesteld geworden, en hoeze toen daar in gekomen is. Men ordonneerde voor het Huis open te leggen de bovengemelde Rekening, met een aantooning hoe veel de diverse uitdeelingen loopen boven het inkomen van de Regeering tot de Interesten op het geheele Kapitaal van Kersmis 1721. tot Kersmis 1727, en door wie deze extraordinaire uitdeelingen zyn gedaan: de verdere overweeging wierdt tot den 9. verschoven, wanneer alle de Leden moesten verschynen. Den 5. lazen de Pairs de Bill van het Sinkende Fonds, en ordonneerden, dat de geweeze en tegenwoordige Directeurs van de Zuid-zee Compagnie, die geen Leden van 't Parlement zyn, den 9. in 't Huis zouden verschynen. De Gemeentens lazen voor de derdemaal en passeerden de Bill om 500000 Ponden Sterlings uit het Fonds van Aflossing voor den dienst van dit jaar te mogen besteeden, en om uit gemelde Fonds een millioen Zuid-zee Actien te betaalen; als mede om den Koning te magtigen 80000 Ponden Sterlings tot Bruidschat uit de Penningen in de Exchequer berustende, uit te keeren, en om 10000 Ponden voor de Colonie van *Georgia* te appliceeren. Het Huis ordonneerde ook den Heer *Thomas Bottomley* over valsche verklaaringen wegens de bedriegeryen in den Tol, onder een Sergeant van Wapenen, buiten acces van iemant, te stellen. Den 8. passeerden het zelve de Bill om een gedeelte van 't fonds der Zuid-zee Compagnie in Annuiteiten te veranderen. Dien dag vierde men op de gewoone wyze de verjaaring der geboorte van Koning *George den Eersten*, en den 9. de her-

herstelling van Koning *Karel den II*, met het gelui der klokken, het losbranden van 't kanon van het Park en den Towr enz. Dr. *Rymer* preêkte voor de Gemeentens in de Kerk van van *St. Margariet*, en Dr. *Chambers* in die van *St. Paul*, voor den Lord Major en de Aldermans. De Gemeentens deden gemelde Dr. *Rymer* bedanken, en verzoeken, zyn Predicatie te doen drukken. De Pairs ordonneerden toen dat de tegenwoordige Directeurs van de Zuid-zee Compagnie, die geen Leden van 't Lagerhuis zyn, zo wel als de geenen die sedert het jaar 1721. in de directie zyn geweest, den 12. in het Hogerhuis zouden verschynen, en zy zonden een boodschap aan de Gemeentens, om haar bekend te maaken, dat de Pairs zaaken wegens de Zuidzee Compagnie in overweeging hebbende, verzochten, dat de Ridder *James Lowther*, de Ridder *John Eyles*, de Heeren *John Rudge*, *Peter Burrel*, *George Heathcote*, *Edward Rudge*, *John Merryl* en *John Pierce*, Leden van het Lagerhuis, en die Directeurs van gemelte Compagnie zyn geweest, de permissie mogten hebben, om zich in 't Hogerhuis te laaten vinden. Den 10. lazen hunne Lordschappen voor de tweedemaal en stelden aan den Koning 500000. Pond Sterling uit het Sinkende Fonds tot den dienst van het loopende jaar, en 80000. tot een Bruidschat voor de Prinses *Roiaal* enz. toe te staan: Men stelde voor, dat het de gedachte van 't Huis was, dat in 't toekomende het Product van het Sinkende Fonds zoude geappliceerd worden tot het inlossen van zoodanige taxen, die het meest lastig voor de onderdaanen, tot verdrukking van de Manufacturen, en schadelyk aan den Koophandel zyn; maar het voorstel in omvraag gebragt zynde, wierdt na groote debatten verworpen: De Prins van *Wales* was daar tegenwoordig, om dezelve te hooren. De Gemeentens lazen voor de derdemaal, en passeerden de Bill tot het verder aanmoedigen van de Walvisvangst: zy lazen ook voor de derdemaal de Bill tot een Lotery ten behoeve van de Geintere sseerden by de Liefdadige Corporatie; en een voorstel gedaan en in omvraag gebragt zynde, of de Bill zoude passeren, wierd met 56. tegen 43. stemmen in de affirmative overgehaald. Men examineerde in een groot Committé de Bill tot het krachtig maaken van het Accoord 't geen tusschen de Liefdadige Corporatie en de Crediteurs zal gemaakt worden. Den 11 lazen de Pairs de Lotery-Bill voor de eerstemaal, en die van de York-Buildings Compagnie voor de tweedemaal, welke

1733. Jany.

1733. Juny. tegen den 16. aan een groot Committé gesteld wierdt, wanneer de Pairs, als mede de Rechters, in 't Huis zouden moeten verschynen: Men examineerde de Bill wegens het Sinkende Fonds in een Committé, en men maakte geen verandering daar in: de zaak van den Hertog van *Roxburgh* wierdt tot den tweeden Donderdag in de naaste sessie van 't Parlement verschoven. De Gemeentens namen in overweeging de boodschap van de Pairs van den 9, en ordonneerden dat de bovengemelde Leden tot de Pairs kunnen gaan, indien zy het goedvinden. Den 12. continueerden de Pairs de overweeging van de zaak der Zuid-zee Compagnie; en na het examineeren van verscheiden der geweze en tegenwoordige Directeurs, stelde men voor, van te resolveeren, dat het aan 't Huis bleek, dat de generaale Vergadering der Zuid-zee Compagnie op den 16 December 1729. resolveerde, dat de Directeurs in hun tyd zouden zyn Commissarissen voor de Compagnie, aan dewelke de tegenwoordige Commissarissen in achtervolging van de Acte der laatste Sessie van 't Parlement zullen overgeeven de Effecten, Boeken, Papieren, en andere zaaken, die op hen gevestigd zyn by de Acte van het zevende jaar van Koning *George I*, en dat het niet blykt, dat 'er eenige andere ordre van de generaale Vergadering is wegens het besteeden of disponeeren van de gelden, die aan hen zyn gekomen uit het Product van de Goederen der geweze Directeurs, en anderen: als men zulks goedgekeurd had, stelde men weêr voor, te resolveeren, dat de besteeding van het Product der Goederen van de geweze Directeurs, en anderen, zonder autoriteit en ordres van een generaale Vergadering der Zuid zee Compagnie, tegen de Wet strydende is: Na eenige debatten wierdt de vóórafgaande propositie gedaan, of het voorstel zoude gedaan worden; maar zulks wierdt verworpen met 75 tegen 70. Stemmen, daar onder die by Procuratien gegeeven zyn, als 45 tegen 18. Dien dag nam de Hertog van *Kingston* voor de eerstemaal Sessie in 't Huis. De Gemeentens lazen voor de derdemaal en passeerden de Bill wegens de Crediteurs van de Liefdadige Compagnie. Volgens den Staat van de nationale Schuld die in 't Hogerhuis is ingeleverd, blykt het dat dezelve den 31. December 1730. op 48985438 ℔ 12 s. 9 en een half p. beliep; datze tusschen gemelden tyd en den 31 December laatstleden 500000 ponden aangegroeid was; en dat daarvan in dien tyd 1042683 ℔ 6 s. 8. p. betaald zyn. Den 13. examineerden de Pairs

Pairs de Bill tegen de infame Practyk van Actie-handel: men ftelde voor, om een byzonder Committé van 12. Lords by looting te verkiezen, welke de Transactien en Procedures van de Zuid-zee Compagnie van den 2 February 1720. zullen onderzoeken, en hun raport voor 't Huis doen; en na eenig debat wierdt het voorftel gedaan, maar verworpen: men proponeerde, dat de Bill om de Zuid-zee Compagnie te authoriſeeren, haar Kapitaal in Annuites te converteren enz., voor de tweedemaal zoude geleezen worden; en als men objectien daar tegen maakte, ftelde men voor, van zich tot den 15. te adjourneeren; maar het voorftel in omvraag gebragt zynde, wierdt met 46. tegen 31. Stemmen verworpen; waarop de Bill voor de tweedemaal geleezen en aan een Committé gefteld wierdt: men las de Bill om het accoord het geen tusſchen de Liefdadige Corporatie en haar Crediteurs zal gefloten werden, van kracht te maaken, voor de eerftemaal, en die tot het verlengen van den tyd wegens den uitvoer van Thee, en die van de Lotery voor de tweedemaal: Den 16. lazen zy de Bill van de Walvisvangst voor de tweedemaal, en fteldenze aan een Committé: een request van den Ridder *Archibald Grant* wierdt gepreſenteerd, waar by hy verzoekt dat zyn Advokaaten tegen de Bill die hem en andere belet buiten 't Koninkryk te gaan, mogten gehoord worden; en men ordonneerde, morgen die Bill voor de tweedemaal te leezen, wanneer de Requirant zoude gehoord worden, indien hy het goedvindt: het Huis examineerde vervolgens in een groot Committé, zonder het maaken van eenige verandering, de Bill tot het verzekeren en conſerveeren van de navigatie der Rivier *Dee*; en men ordonneerdeze den 19. voor de derdemaal te leezen, wanneer alle de Leden zullen moeten compareren. De Gemeentens ordonneerden een Bill in te brengen, tot vernieuwing van een Acte van het eerfte jaar van zyn Majefteits regeering, om de ſchepen, komende van beſmette plaatſen, krachtiger te verplichten haar quarantaine te houden, en om beter te beletten, dat de Pest niet van buiten 's lands ingebragt worde; welke Bill aanftonds gepreſenteerd, voor de eerfte en tweedemaal geleezen, en aan een Committé gefteld wierdt; gelyk zy ook dezelve in een groot Committé geëxamineerd, en geordonneerd hebben den 18. raport wegens de Fraudes in de Douanes te doen. De Pairs hebben niets van belang verricht. Men heeft in de Registers van 't Hogerhuis geſchreven een Protest, 1733. Juny.

 dat

1733. Janv. dat in dat Huis gedaan wierdt tegen de resolutie; dat het de opinie van 't Huis was, dat het Product van het Sinkende Fonds in 't toekomende zoude geappliceerd worden tot het inlossen van de Taxen, die het meest bezwaarende voor de Onderdaanen, verdrukkende aan de Manufacturen, en nadeelig voor de Commercie waren: de Pairs die dit Protest getekend hebben, zyn *Bedford*, *Crawen*, *Gainsborough*, *Gower*, *Tweedale*, *Winchelsea* en *Nottingham*, *Shaftsbury*, *Bridgewater*, *Ker*, *Bruce*, *Carteret*, *Masham*, *Litchfield*, *Sunderland*, *Coventry*, *Strafford*, *Bathurst* en *Thanet*. Den 17. hoorden de Pairs de Advokaaten voor en tegen de Bill wegens de Testamentaire dispositie van den Kolonel *Norton*, en stelden dezelve tegen den volgenden dag aan een byzonder Committé: De Bill van de Actiehandel en van de Zuid-zee Compagnie wierden tot den 19, en die van de Lotery tot den 20 verschoven. Men presenteerde aan 't Huis verscheiden Requesten van de Geinteresseerdens der Liefdadige Corporatie, welke verzoeken, dat zy niet door de Bill tot hun soulagement door middel van een Lotery benadeeld mogen worden; en men ordonneerde deze Requesten tot de tweede leezing van de Bill op de tafel te laaten leggen. De Gemeentens lazen voor de derdemaal en passeerden de Bill, om de van besmette plaatsen komende schepen te noodzaaken, beter hunne quarantaine te houden. Den 18 gingen de Pairs in een Committé over de Bill wegens den Kolonel *Norton*, en maakten eene verandering daar in: zy lazen voor de eerstemaal de Bill van de Gemeentens tot het vernieuwen van een Acte van het eerste jaar van zyn tegenwoordige Majesteit voor zo ver als het raakt het houden van de Quarantaine; en zy hoorden de zaak tusschen den Ridder *Thomas Pendergrass* Appellant, en *Joseph Oshaghnassy*, en vernietigden het vonnis van de Cancelary in *Ierland*. De Ridder *John Cope*, presenteerde aan de Gemeentens een raport van de Commissarissen tot het onderzoeken van de Fraudes in de Costumen, welk men las en ordonneerde te drukken: men stelde ook voor, van het raport der York-buildings Compagnie te drukken, maar zulks wierdt met 81 tegen 40 stemmen verworpen. Den 19 lazen de Pairs voor de derdemaal de Bill tot het beveiligen van de Vaart der Rivier *Dee*; en na een debat wierdt 'er voorgesteld, van een Clausul te insereren; maar zulks wierdt met 45 tegen 35 stemmen verworpen; vervolgens wierdt de

Bill

Bill voor de derdemaal geleezen, en pasfeerde zonder verandering. 1733.
De Gemeentens approbeerden de veranderingen van de Pairs in de Juny.
Bill wegens de Basterd Kinderen, na een verdeeling met 46. tegen 29. stemmen. Den 20. lazen de Pairs voor de derdemaal en pasfeerden de Bill wegens het Kapitaal van de Zuid-zee Compagnie, en die tot verder aanmoediging van de Walvisvangst, zonder verandering; als mede die tegen de infame practyk der Actiehandelaars met eenige veranderingen: Zy approbeerden het raport van de Bill wegens de quarantaine der schepen zonder verandering, en ordonneerden de derde leezing van de Bill tegen de delayen der Procesfen voor de laage Rechtbanken over 8 dagen te doen. De Gemeentens namen de veranderingen van de Pairs in de Bill van de Actiehandelaars in overweeging; en op het voorstel dat het 14 dagen zoude geadjourneerd werden, wierdt zulks met 56. tegen 26 stemmen goedgekeurd. Ter gelegenheit van den Luitenant Generaal *Wade* stelde men voor, dat het aanneemen van de Commissie van Gouverneur of Luitenant Gouverneur van Forten, Citadellen of Guarnisoenen in *Groot Brittannie*, op de militaire repartitie van de Guardes en Guarnisoenen, door eenig Lid die een Officier is, de plaats van zodanig Lid vacant zoude maaken; maar het wierdt met 96 tegen 18 stemmen verworpen; waarop zy zich adjourneerden. Den 23 verschoven de Pairs tot den 26. over de Bill van de York-Buildings Compagnie in een Committé te gaan; en zy maakten in de Bill om de accoorden tusschen de Liefdadige Corporatie en haar Crediteurs krachtig te maaken, eene verandering, met de Clausul, waar by men den Ridder *Archibald Grant*, en anderen, belet hunne Goederen te vervreemden, daar uit te schrappen. Den 24 ordonneerden de Pairs, den Koning by Adres te verzoeken, van door de Commissarisfen van de Commercie en Colonien gedurende het Reces te laaten prepareren, en by de naaste Sesfie voor 't Huis open te leggen, een staat van de gemaakte Wetten, van de gefabriceerde Manufacturen, en van de in eenige van zyn Majesteits Colonien gedreven Koophandel, welke den handel, navigatie en manufacturen van dit Koninkryk mogten benadeeld hebben, met distinctie, wanneer eenige manufacture eerst is begonnen, wat voortgang daar in is gemaakt, en wat ordre of instructien zyn gegeeven, om dezelve te decourageren, wanneer zodanige handel eerst is voortgezet geworden,

1733. Juny. den, en wat ordres zyn gegeeven, of middelen in 't werk gesteld, om dezelve te stuiten; als mede door de respective Bedienden, een staat van 't Geld 't geen voor interest of briefjes van de Vloot en Victuaille van Michaelmis 1723 tot Kersmis 1732 is betaald, met distinctie wat geld yder jaar is betaald, nevens een staat van de somme in briefjes van de Vloot of Victuaille, tegen interest loopende tot Kersmis 1732. De Gemeentens ordonneerden, de nodige Brieven te laaten afgaan tot het verkiezen van eenige nieuwe Parlements-heeren, in de plaats van de geenen die bedieningen hebben gekregen. Ten drie uuren kwam de Koning met de gewoone solemniteit in het Hogerhuis; en de Gemeentens daar ook ontboden en gekomen zynde, gaf zyn Majesteit het Koninklyk consent op 14 publyke en 11 particuliere Bills, waar onder zyn die tot het appliceeren van 500000 ponden sterlings uit het Zinkende Fonds ten dienste van 't loopende jaar, en tot het authoriseeren van zyn Majesteit, om uit het restant in de Exchequer 80000 ponden tot een Bruidschat voor de Kroons-Prinses te gebruiken; die tot het authoriseeren van de Zuid-zee Compagnie, om drievierden van haar kapitaal in Annuites te converteeren; en die tot het lichten van 500000 ponden sterlings door middel van Lotery, tot soulagement van de geenen die by de Liefdadige Corporatie geleden hebben: waar na zyn Majesteit de volgende Aanspraak aan beide de Huizen deed.

Milords en Edellieden.

HEt Saisoen van 't jaar en de spoed die gy in het afdoen van de publyke zaken gemaakt hebt, doen my goedvinden, om een einde van deze sessie van 't Parlement te maaken.

Edellieden van het Lagerhuis.

Ik bedank Ulieden voor de verzorging die gy voor den dienst van het loopende jaar hebt gedaan. Ik heb noit eenige subsidien van myn Volk gevraagd, dan de zoodanige die volslagen noodzakelyk waren voor de eer, veiligheit en bescherming van my en myn Koninkryk; en ik ben altyd best voldaan geweest, wanneer men in de publyke kosten voorzien heeft, op eene wyze die het minst lastig voor myne Onderdanen is.

Milords en Edeliedeu.

Ik kan niet ongemerkt voorbygaan de kwaade pogingen, waar van men laatstelyk een gebruik heeft gemaakt gehad, om de Gemoederen van het Volk te

te ontsteken, en door de onregtvaardigste valsche vertoogen, tumulten en disordres te verwekken, die den vrede van het Koninkryk zeer gedreigd hebben; maar ik verlaat my op de kragt van de waarheit, om te verbannen de ongegronde Jalousien, die verwekt zyn geworden onder pretext dat men desseinen tegen de Vryheden van myn Volk voorhad, en op uw bekende getrouwheit, om de verwagtingen van de geenen die zich in de confusie vermaaken, te niet te maaken en te verydelen. 1733. Juny.

Het is myne genegentheit, en heeft altyd myne bezigheit geweest, om de Godsdienstige en Borgerlyke Regten van alle myne Onderdaanen te preserveren. Laat het uw zorg zyn, om de geenen die zich hebben laaten misleiden, uit de dooling te brengen, en hen gevoelig te maaken van hun tegenwoordig geluk; en van het gevaar waar in zy loopen, van onbedagtzamelyk door schynschoone pretexten in hunne eige ruine gesleept te worden.

Verders zeide de Lord Kancelier op zyn Majesteits ordre.

Milords en Edellieden.

Het is zyn Majesteits Koninklyke wil en behagen, dat dit Parlement tot donderdag den 26. July geprorogueerd werde, om als dan te werden gehouden; en dit Parlement is vervolgens tot donderdag den 26. July geprorogueerd.

Het Hof heeft last gegeeven tot het vervaardigen der Koninklyke Jachten, welke naar *Holland* zullen zeilen, om den Prins van *Oranje* naar *Engeland* over te haalen; wordende ondertusschen in het Kasteel van *Windsor* een Verblyf voor dien Prins gereed gemaakt.

DEN 25. May kwam te *Parys* een Expressen van *Rome* met depêches, wegens de zaake van *Avignon*, welke Stad door den Marquis van *Maillebois* noch geblocqueerd gehouden wordt. Het Hof heeft geordonneerd eenige levensmiddelen aan de Inwoonders te laaten toekomen; en men verstaat, dat tot het vereffenen der differenten wederom eenige Gedeputeerden by den genoemden Marquis aangekomen zyn. VRANKRYK.

Den 5. dezer heeft het Parlement by Arrest gesupprimeerd, en door Beuls handen doen verbranden twee Libellen, het ééne geintituleerd: *Les Gilbertines*, zinspeelende op den naam van den Advokaat Generaal *Gilbert de Voisins*, zynde een Lasterschrift in Vaerzen, waardoor het gansche Parlement geattaqueerd wordt; het ander is een flach van Manifest tegen de Arresten en Vertoogen van 't Parlement enz.

1733. Juny. Den 21. May zyn in de haven van *Orient* gearriveerd de schepen *Le Philibert* en *Le Dauphin* van *Bengale*; derzelver Laading bestaat in

227260 ℔ Peper. 180000 ℔ Roodhout. 350500 ℔ Gauris. 4040 ℔ Gomlak op Stokjes. 12000 ℔ dito zonder Stokjes. 25830 ℔ dito in Koeken. 73800 ℔ Salpeter. 35840 ℔ Tanni zyde. 15840 ps. Witte Garras. 600 ps. Adaatjes. 6900 ps. Witte Baftas. 4000 ps. Witte Sanas. 7080 ps. Hammans. 29545 ps. Cassas diverse. 200 ps. Nensouques. 8000 ps. Tanjeebs diverse. 17280 ps. Malmolens. 700 ps. Serbatis. 200 ps. Atarasoye. 5520 ps. Terindains. 2900 ps. Tocques. 7920 ps. Doreassen. 5900 ps. Dimeten. 880 ps. Tanjeebs Domis. 120 ps. dito Maramat. 120 ps. Terindains Assara. 120 ps. dito Maramat. 240 ps. dito Jupotis. 240 ps. Ninsouques Assara. 200 ps. Bengaalse Dassen. 500 ps. Effen Dassen van Daca. 1000 ps. Effen Steenkerkers. 1240 ps. Geborduurde ditos. 8200 ps. Bengaalse Neusdoeken. 560 ps. Blaauwe Garras. 1500 ps. Blaauwe Baftas. 1040 ps. Alibanis. 200 ps. Coupis. 1500 ps. Caladaris. 200 ps. Montichours. 200 ps. Chalbafs. 600 ps. Dissouchay. 1000 ps. Elatchas. 1600 ps. Soucis. 700 Bossen Rottingen.

Alzo de plaats van dit Deel van den *Mercurius* bekrompen begint te worden, zo zullen wy de Turksche, Duitsche, en andere berichten tot het volgende Deel moeten spaaren, en dewyl de oogen van gansch *Europa* tegenwoordig op de Poolsche Zaaken, en de aanstaande Verkiezing aldaar gevestigd zyn, zo zullen wy (behalven de achtervolgende Carga van elf Hollandsche Retourschepen) het Artykel dezer Maand sluiten met het verhaal van het geene verder in de Convocations Ryksdag op den 13. May alwaar wy het (hiervóór pag. . .) gelaaten hebben, en vervolgens is voorgevallen.

POLEN. *Verhaal der Verrichtingen van den Poolschen Convocations-Ryksdag.*

Den 19. wierdt een ontwerp van confoderatie opgeleezen, behelzende voornamelyk 3 pointen, *ten eersten, by de aanstaande verkiezing van geen ander Candidaat te spreeken dan van een Pool gebooren van Roomsch Katholyke Ouders, en buiten 's lands geen Land of Staaten hebbende, ten tweeden, dat by de aanstaande verkiezing de Primaat alleen den Koning zoude mogen uitroepen, en ten derden, dat de electie door de Pospolite Russenie zoude geschieden*, dat is, *dat ieder Edelman daar by zoude moeten tegenwoordig zyn.* De Primaat stelde vervolgens de 25. *Augusty* aanstaande, tot het houden van de verkiezing voor, 't welk wierdt goedgekeurt, en boven het point van verkiezing op de boven genoemde wyze, nog voorgesteld de vermeerdering der troupen in yder Provincie.

vincie. De Bisschop van *Ermland*, floeg voor de zaak van *Coerland*; de conferentien met de Pruissise Ministers over een Edict des Konings van *Pruissen*, verbiedende dat de kinderen door Protestantse Predikanten gedoopt, schoon van Katholyke Ouders geboren, in de laatstgemelde religie werden opgebragt; en eindelyk dat de Provintie *Pruissen* wenschte dat men by de verkiezing een Pool voor een vreemdeling stelle; maar de 2. eerste pointen van het ressort der Convocatie niet zynde, wierdt door een Landbode uit Volhynien aangedrongen, niet alleen op de uitsluiting van een vreemde, maar ook by het bezweeren der *Pacta Conventa* uit te laaten de woorden *Pacem inter Dissidentes in Religione Christiana manu tenebo*. Hier op verzogt de Primaat dat de vergadering zig geliefde te verklaaren omtrent de ontworpene confederatie; dog door eenige voorgeslagen zynde dat de Geestelyke Senateurs zig mede onder eeden zouden verpligten by de aanstaande verkiezing den Koning niet te proclameeren, stelden zy zig alle na het voorbeeld van den Bisschop van *Krakau* daar tegen, wegens den eed reeds aan de Republyk gedaan. Ondertusschen wierden de Provinciale sessien tot den volgende dag vastgesteld, en eenige leden uit den Senaat benoemd, om de minuit van Confederatie te maken, limiteerende de sessie tot den 15. wanneer nieuwe zwaarigheden wierden gemaakt by het opleezen van 't gemelde nieuwe ontwerp, stellende de Pruissise Landboden voor, dat tot handhaving van het *Liberum voto*, de Protestantsche Landboden tot het ondertekenen van de confederatie moesten toegelaten, en daar in gelast werden de gemelde Clausul *Pacem inter Dissidentes*; ten tweeden by de aanstaande verkiezing een Pool voor een vreemde te stellen, en ten laatste niet te kunnen bewilligen in den eed, wyl zulks scheen als of men zig zelfs niet vertrouwde; na veele debatten dreigde den Kastellaan van *Kiovië*, de Ryksdag te willen scheuren zo men langer het afleggen van den eed wilde betwisten: Men verwierp ook de bewoording in het nieuwe ontwerp, rakende de kwaliteit van den Koning, wyl in *Polen* weinig groote huizen gevonden werden, die niet met vreemde Princen vermaagschapt zyn. Den 16. hieldt men de 15. zitting, waar in der Landboden Maarschalk de eendragt aanprees, als het eenige middel om de bedreigingen der vreemde Mogentheden tegen te staan, men wilde voortgaan met de leezing der pointen van de ontworpe generaale Confederatie, dog de Landbode van *Samogitie* begeerde alvorens te spreeken: Dit toegestaan zynde, vertoonde hy; *dat'er veel op die pointen was te zeggen; dat men ze niet kon nog moest nakomen dan behoudens de regten en de Constitutien, voor al in't geen de uitsluiting en den voorgestelden eed raakte enz.* De Pruisische Landbodens vielen hem toe. Men verzekert ook dat in de Provinciale sessie van *Littauwen* de meeste Landbodens zich tegen dien eed hebben gekant. Eindelyk wierden de volgende pointen opgeleezen: *I. Dat de Ryksdag van verkiezing op den 25. Augusty zal werden vastgesteld.* Hierop is besloten een reglement van Politie, wegens de marsch op weg, en het gedrag van een yder in het verkiezingsveld. *II. Dat de steeden dewelke regt van stemming pretendeeren, hun regt aan de generale vergadering zullen moeten bewyzen.* Hier op viel niets te zeggen. *III. Dat de Maarschalk van de Ryksdag*

1733. *Juny.*

1733. Juny. *dag van verkiezing, door Gedeputeerden van de Palatinaten zal werden verkoren, en dat yder Palatinaat een vierdubbeld getal van Gedeputeerden meêr dan 't gewoone getal Landbodens zal kunnen benoemen.* Dit point is generalyk verworpen, dewyl men daar in beoogde den nieuwen Koning op dien voet te verkiezen, 't welk een inbreuk op de vrye verkiezing zoude zyn: Men drong dan aan, dat gelyk yder Edelman regt van stemming by de verkiezing eenes Konings had, het zelve ook zo moest zyn by de verkiezing van een Maarschalk van den Adel. *IV. Dat de vreemde Ministers gedurende de tyd van verkiezing, niet te Warschauw moesten zyn.* Op dit Articul wierd niets geantwoord. *V. Dat de Regimentarissen bezettingen moesten leggen, en Commandanten benoemen in de vestingen, gedurende de algemeene vergadering.* Dit point is niet gedecideert. Den 18de. zestiende zitting, vermaande de Maarschalk een einde der Raadplegingen te maaken, wyl de vreemde Mogentheden, onder voorwendsel van vriendschap, met de rampen van het Ryk speelden; en dat het derhalven noodzakelyk was, met de leezing der pointen van een generaale confederatie voort te varen Hierop leiden de Kastellaans van *Kalisch* en *Rugozna Miselski*, en *Rodrasefski*, kort voor 's Konings dood aangesteld zynde, op hunne knien den eed af, dewelke wierdt voorgeleezen door den Bisschop van *Krakau*, als Kroons Onder-Kancelier, en die aldus luid:

„IK N. N. zweere voor God Almachtig, dat in de aanstaande Verkiezing ik „zal benoemen en verkiezen tot Koning, een Polak van geboorte, zo als in „de tegenwoordige Confederatie betekend is; dat ik geen Cabale zal maken „ten voordeele van een buitenlander, waar door de vrye verkiezing van een „Polak belet zouw kunnen worden, maar dat ik in tegendeel de uitsluiting zal „geeven aan een buitenlander; dat ik my zal stellen tegen alle die geene „welke de geheiligde band zouden willen verbreeken, en dat ik hen zal „achten als vyanden van 't Vaderland; Zoo waarlyk zy God my genadig en „het Heilige Lyden van Jesus Christus.

In 't vervolg stremden de Landboodens van *Littauwen* en eenigen van *Pruissen*, het leezen der bewuste pointen, begeerende dat men eerst den tyd des Ryksdags bepaalde. De Primaat, in plaats van dien tyd vast te stellen, zeide, dat wyl 'er geen eensgezindheit ten opzigte van de pointen was, hy de zitting tot den volgenden dag verschoof, en dewyl men zeer wenschte dat alles in korte wierde afgedaan, wegens het Pinxterfeest, is de zitting dien morgen zeer vroeg begonnen, zynde de debatten omtrent de bezetting van *Krakau*, zeer hevig geweest, als mede die om de verkiezing in *Campo Electionis* te doen Wegens de Provintie *Pruissen* staat in 't gemelde ontwerp, datze voortaan geen meêr Landboodens op den Ryksdag zal zenden, dan de Palatinaten van *Krakau*, *Polen*, en anderen; doch zulks ook een nieuwigheit zynde, ontmoette dit point zeer veel tegenkanting, te meêr, wyl het te groot een gevolg zoude weezen, in de tegenwoordige conjuncturen de minste verandering te maaken omtrent de aloude gewoontens en Constitutien, 't welk door den Prins

Prins *Wisnowikky* kragtig wierdt staande gehouden. Het point der Disfidenten 1733.
wierdt mede op het tapyt gebragt, als mede dezelve nevens de vreemdelingen Juny.
uit het leger weg te doen; doch de inconvenienten daar van in de particuliere Provintie sessien aangetoond zynde, schynt dit punt in de voorschreve confederatie, met gematigheit te zullen werden gereguleerd, zynde de propositie in de Provintiale sessie van *Groot Polen* gedaan, om den Baron van *'Goltz*, wyl hy een Disfident is, de Staroltdye van *Watsch*, die een Starostdye van Jurisdictie, en zelfs de eerste van *Groot Polen* is, af te nemen, en vacant te verklaren, afgeslagen, en gemelde Heer door de geheele Provintie in dat bezit onderstennd en bevestigd geworden. door hulp van den Prins *Chartorisk*, onder Kancelier van *Littauwen*. Het point van het afleggen van den eed, ten opzigte van de aanstaande verkiezing, zal wegens de contradictien die dezelve ontmoet; uit de generaale confederatie gelaten werden.

Den 20. en 21. May is niets van belang voorgevallen; den 22. wierdt op nieuws sterk aangedrongen tot het afleggen van den eed, waar van het Formulier wierd geleezen: na eenige debatten stont de Primaat op, beginnende den eed, dog de Heer *Grabonwski*, Landbode van *Pruissen*, hem in de reden vallende, ontstont daar over een groot geweld, zynde de Landbode zelfs in levensgevaar geweest; dog zig ten laatsten hebbende laten overreeden van zyn eisch af te staan, vervolgde de Primaat den eed omtrent de uitsluiting van alle vreemdelingen, zo als in de Confederatie was vervat, te weten; *een geboore Pool van Poolsche en Katholyke Ouders, en geene staaten nog leegers buiten 's lands hebbende:* De andere Bisschoppen deden dien eed ook, en in het vervolg de geheele vergadering, om voor een vyand des vaderlands te verklaren alle de geene die iets ten behoeve van een vreemd Candidaat mogt doen. De Bisschop van *Cujavië*, neffens eenige andere Heeren Senateurs en Officiers van de Kroon afweezig zynde, stelde men voor hunne ampten vacant te verklaaren; dog men verschoof die zitting tot den volgenden dag; wanneer de Bisschoppen van *Cujavien* en van *Posen*, als mede de Generaal van *Polen*, de Opper Kroons Kamerheer, de Kroons Vaandrager en Generaal van de Artillery, en de Opper Stalmeesters van *Littauwen*, zig eindelyk lieten beweegen den bewusten eed mede te doen; en de pointen in de generale Confederatie vervat, onder heevige debatten by resumptie vastgesteld zynde, tradt de Primaat daarop tot het teekenen van het gearresteerde op dezen Ryksdag *provincialum Confœderationis generalis*, dog de Landbode van *Rusland*, Graaf *Cerner*, en andere, kanten zig daar tegen; dog de Primaat ging met het werk voort, werdende daar in gevolgt van de Geestelyke en Waereldlyke Senateurs, na dat eenige van hen aantekeningen hadden gedaan tegen de meeste pointen van gemelde Confederatie, 't welk de Ministers in de Senaat en de hooge Officieren van de Kroon by het tekenen ook deden: als nu de beurt tot aan de Heeren van de Ridderschap gekomen was, vroeg de Heer *Masfalcski* haar Maarschalk, het advys van de Heeren Landbodens, of hy mede tot de teekening zoude treeden; dog de gevoelens waren daar over zeer verdeelt, zig onder andere beklagende; dat de Officieren van de Kroon die geen Landbodens waren, voor

1733. Juny. hen reeds hadden geteekent: Na dat de debatten hier over meer dan drie uuren geduurt hadden, wierdt den Landbodens ten laatsten genoegen gegeeven, op de verklaring van den Senaat, dat de teekening der gemelde Officieren van de Kroon aan hen geen nadeel zoude toebrengen, wyl in het drukken van de generale Confederatie hunne namen voor die der Officieren van de Kroon zouden werden gestelt; waarop ieder volgens den rang der Palatinaten, na der Landboden Maarschalk tekende, onder reservatie van zulke restrictien, Clausulen en Protestatien, als dezelve zo nopens de uitsluiting der vreemden, als het point van de Dissidenten volgens hunne instructien gehouden waren te doen, hebbende onder anderen de Landbode van *Pinsk*, op het eerste point aangetekent, *subscribo cum protestatione Oppressa Libertatis*; en andere *salva libera electione*, ook *salvo approbatione fratrum*; en op het andere point tekende een Landbode uit *Groot Polen* aan, *salvis juribus dissidentium*: aan de Pruisfische Landbodens is ook genoegen gegeeven, en hunne Rechten en Privilegien met betrekking tot de Disfidenten in hunne Palatinaten, nevens die der Pruisfische steden, en van *Courland*, *Lyfland*, en *Semigallie* egaal gestelt, en in een ander Articul van de generale Confederatie gelast. Na het eindigen van het onderteekenen, gedurende den ganschen nacht tot des anderen daags des morgens, wierdt de geheele vergadering (wegens het afwezen van de Primaat, die 's avonds te voren ten 10 uuren weggegaan was) daar op den 24, des morgens ten half 9 uuren door den Bisschop van *Cujavien* afscheid gegeeven; en na dat der Landboden Maarschalk zulks aan de Landbodens ook gedaan had, begaven zy zig alle naar de Collegiale Kerk van *St. Jan*, alwaar onder het driemaal lossen van het kanon het *Te Deum* gezongen, en de Misse door den Bisschop van *Posen* gevierd wierdt.

Den 26. is de conferentie ten huize van den Primaat, over het executeeren van het gearresteerde op den Ryksdag gehouden, en daar in onder andere besllooten; dat de Tresoriers van *Polen* en van *Littauwen* het nodige ten dienste van de Republyk, gedurende de tusschen Regeering, en by de aanstaande verkiezing en krooning zullen betalen op de Asfignatien van den Primaat, en de Senatoren die hem toegevoegd zullen worden; en dat het corps Groote Musquetaires, 't welk door den Keurvorst van *Saxen*, wegens het bewaken van het Lyk van wylen den Koning zyn Vader noch wordt betaald, en een maand voor uit heeft ontfangen, uit het Tresoor van de Republyk zal betaald, en in derzelver Leger ingelyfd werden, hebbende de Overste *Potocki*, die het zelve onder den Prins *Lubomirski*, Kroons-Zwaarddrager commandeert, in die kwaliteit den eed afgelegt. De Relations Landdagen zyn volgens het besluit van den laatsten Ryksdag op den 14 July vastgesteld; en de Landdagen voor de verkiezing gaan-

gaande, op den 15. dier maand, zullende voor het overige de *Pacta Conventa* voor den aanstaande Koning, by de verkiezing gereguleerd werden. 1733. *Juny.*

Verrichtingen van den Poolschen Senaat.

Den 1. Juny hebben de Primaat en de Senatoren Raadsvergadering gehouden over het rapport, dat de Heer *Sierakowsky*, geweezen gezant in Turkyen, van zyn gezantschap gedaan had, behelzende dat rapport onder anderen, dat de Porte tot een blyk van derzelver Vriendschap jegens de Republyk eenige Privilegien, voornamentlyk wegens de vrye Oeffening van de Rooms-Katholyke Religie had toegestaan. en dat de doorluchtige Porte wenschte, dat de Republyk een Poolak tot haar Koning wilde verkiezen; Gemelde gezant heeft een Specificatie overgegeeven van 200. duizend Gulden, welke hy *pro honore Gentis*; om de eer van de Natie op te houden, had verschooten, met verzoek, dat die somme hem uit het Tresoor van de Kroon vergoed mocht worden, waar omtrent echter de Kroons-Schatmeester vertoonde, dat de Heer *Sierakowsky* tot dit Gezantschap 12000 Ryksdaalders had bekomen, na dewelke hy zyne uitgaven had behooren te schikken; dat voorts het Tresoor buiten staat was, en dat men naauwlyks middelen zouw kunnen vinden tot de onkosten van 't Koninglyk Lyk, tot onderhoud der groote Mousquetaires, tot defroyeering van verwacht-wordende Turkse en Tartaarse Gezanten, en eenige andere onvermydelyke uitgaven enz. De Primaat vertoonde een staat van de Saxische Pretensien ten laste van de Republyk, waar op de Kroons-Schatmeester zeide, dat hy meende te kunnen bewyzen, dat die Pretensien ongegrond waren, en dat in tegendeel de Republyk een wel-gegronden eisch ten laste van wylen den Koning had. Voorts gaf de Primaat in overweeging, of het niet nodig was tot beveiliging van 't Vaderland, ten opzichte van de Maatregelen van zekere nabuurige Mogentheeden, circulaire Ordres tot een algemeene Opbod te doen afvaardigen? Hier op antwoorde de Kastellaan van *Krakau*, zynde de eerste van de Waereldlyke Senatoren, dat de bedreigingen der Nabuuren zouden ophouden, als men alle occasie daartoe benam, indien alles volgens de Regten en Wetten gedaan wierd, en als de vrye stemming, zynde even als de Oog appel der Vryheid, in beeter respect gehouden wierd, dan op de Convocations Ryks-dag geschied was, op welke het niet alleen niet toegestaan was geweest te spreeken, maar ook de Gedeputeerden en Senatoren, welke voor de Vryheid hadden gesproken, beleedigd waren geworden. De Waywode van *Podlachien* klaagde ook over de verdrukking, die men hem op den Ryks-dag gedaan had; Waarop hem door den Primaat en den Bisschop van *Posen* geantwoord wierd, dat indien hy gemeend had, benadeeld te zyn, hy toen had moeten spreeken, en dat hem vry gestaan had den eed te doen of niet; Eindelyk wierd geresolveerd eenige Gedeputeerden zoo uit den Senaat als van den Adel aan de Keizerlyke en Russische Ministers te zenden, en hen eenige Propositien te doen.

Den

1733. Jany. Den 2. wierdt weder Raadsvergadering gehouden, waar in de Primaat bekend maakte, dat hy een Missive van den Keizer aan de Republik bekomen hadt, welke hy meende niet te konnen openen, om dat de Tytel de vereischte bewoordingen niet behelsde, zynde de Tytel: *Serenissimæ Reipublicæ*, uitgelaaten, en om dat het Slot des Tytels was: *devotè & sincerè Nobis dilectis*, in plaats van *Amicis & vicinis nostris clarissimis*; waarom beslooten wierdt gemelde Missive door den Bisschop van *Cujavië* aan den Ambassadeur des Keizers te rug te zenden. Vervolgens deeden de Gedeputeerden verslag van haare verrichtinge by de Keizerlyke en Russische Ambassadeurs, bestaande voornamentlyk hier in, dat de eerstgemelde in tegenwoordigheit van den Russischen geantwoord had, dat aangaande de Keizerlyke troupen op de Frontieren gecampeerd staande, de Republyk geen achterdocht behoorde op te vatten, en niet eens verklaaring daar over te vragen, even zo weinig als de Keizer zou doen, indien de Republyk een Leger op de Frontieren kwam te plaatsen; dat zyn Keizerlyke Majesteit door de oude Verbonden verplicht was, de Rechten en Constitutien van de vrye verkiezing te handhaven, en dat de Keizer voorts wenschte een Koning op den Throon te zien, van denwelke de Republyk voordeel, en de nabuurige Mogentheden Vriendschap verwachten konden enz.; wyders dat noch by het leeven van wylen den Koning verscheiden Poolsche Heeren by hem, Ambassadeur, waren geweest, en te kennen gegeeven hadden, dat het *liberum Veto*, ofte de Vryheit van tegenspreeken, gekrenkt wierdt, met verzoek, dat de Keizer geliefde hen by te staan, op dat hunne Vryheit niet verdrukt mocht worden, 't geen mede een der redenen was, waarom zyn Keizerlyke Majesteit deszelfs Troupen in *Silesien* had doen byeen komen, en dat wegens den Tytel van *Serenissima* enz. zyn Excellentie geen Instructie had. Het Antwoord dat de Russische Ambassadeur mede in tegenwoordigheit van den Keizerlyke aan de Gedeputeerden gegeeven had, was ten opzichte van de Russische Troupen op de Frontieren byna overeenstemmende geweest met dat van den Keizerlyken Ambassadeur, en vermits de Gedeputeerden onder anderen aan den Russischen Ambassadeur vertoond hadden, dat het aan de Mogentheeden onverschillig behoorde te weezen, wat voor een Koning de *Poolen* zouden verkiezen, alzoo de macht der Poolse Koningen zoodanig door de Wetten bepaald was, dat zy niets nadeeligs konden ondernemen, was hen geantwoort, dat noch de Koning *Michaël*, noch de Koning *Johannes*, de Wetten in alles geobserveerd hadden enz.

Na deze rapporten had de Primaat die Heeren haar Advys gevraagt, over 't geen hier omtrent te doen stont; en na eenige deliberatien wierd besloten, dat men wegens deze zaaken aan de nabuurige Mogentheden brieven zou schryven. Voor 't overige zou men de zo genaamde *Vici*, ofte Beschryving van den algemeenen Opbod, eens voor de beide maalen publiceeren, ten einde de Waywoodschappen zich in alle gevallen met haar Volk tot den Marsch gereed zouden houden.

De Primaat geeft zich met de aanwezende Senatooren en Minis-

ters

ters alle moeite, om de rust van binnen en van buiten te bevestigen, ten welken einde zy aan alle uitheemsche Mogentheden brieven afgezonden hebben, om aan haar de op den 25 Augusti vastgestelde Verkiezings-Ryksdag te berichten, en te verzoeken, dat zy de vrye Verkiezings-gerechtigheden der Republyk ongekrenkt mogen laaten. Men heeft aan de Commissarissen, die tot de revisie in de Koninklyke Tafelgoederen aangesteld zyn, zekere subsistentie gelden uit den Schat toegelegd, als aan den Senatoren-stand 1000, en andere van de Ridderschap 500 gulden, waar mede zy zich moeten vergenoegen, geen geschenken aanneemen, en den Onderdaanen in 't minste niet lastig vallen. De Kroons-Instigator Heer *Poninsky*, heeft uit *Zweden* bericht, dat zyn Zweedsche Majesteit hem niet alleen verzekerd heeft, van de vrindschap met de Republyk naaukeuriglyk te zullen voortzetten, maar ook dezelve met 25 stukken Metaal Kanon beschenken. De Kroons-Regent *Lipsky*, Gezant aan 't Russisch Hof, meldt in tegendeel, dat zyne verrichtingen aan dat Hof van dag tot dag verschoven wierden; en dat men van de Russische zyde ten opzichte van de tegenwoordige Poolsche omstandigheit gansch byzondere inzichten scheen te hebben. Zyn Koninklyke Hoogheit de Keurvorst van *Saxe* heeft aan den Primaat een Diamante Ordens-Kruis ter waarde van 15000 Ryksdaalders laaten vereeren. 1733. Juny.

MEN ziet hier de volgende generaale Carga, of Laadinge van 11. Oost-Indische Retour-Schepen, te weeten, *Loosdregt, Gaasperdam*, *Beekvliet*, *Purmerlust* en *West-Friesland*, voor de Kamer *Amsterdam*; *Everswaard* en *Steenhoven* voor de Kamer *Zeeland*, *Adrichem* voor de Kamer *Delft*; *de Ketel* voor de Kamer *Rotterdam*; *Meerlust* voor de Kamer *Hoorn*; *'t Kasteel van Woerden* voor de Kamer *Enkhuizen*. Alle van *Batavia* vertrokken den 26 October 1732. Waar van eenige op den 25 Juny 1733 voor de Havenen dezer Landen zyn gearriveerd. NEDERLANDEN.

1318059 ℔ Bruine Peper. 51754 ℔ Witte Peper. 323000 ℔ Nooten. 300000 ℔ Nagelen. 101482 ℔ Foely. 160000 ℔ Kaneel. 1429216 ℔ Poeijer Suiker. 40036 ℔ Gekonfyte Gengber. 8000 ps. Gekonfyte Nooten. 969882 ℔ Salpeter. 200 ℔ Aguilhout. 16000 ℔ Aluin. 10200 ℔ Benjuin. 1015 ℔ Borax. 220000 ℔ Caliatourshout. 810 ℔ Cardemom Javaase. 1 Doos Cardamom Cananoorse. 2366300 ℔ Coffy Javaase. 10000 ℔ Cubebe

1733. Jany. bebe of Staartpeper. 53097 ℔ Ebbenhout. 1000 ℔ Drakenbloet. 2720 ℔ Garen Cattoene Bengaals. 15478 ℔ Garen Florette. 18250 ℔ Garen Cattoene Javaas. 28117 ℔ Garen Cattoene Cormandels. 20340 ℔ Gommelak op Stokjes. 1500 ps. Handrottingen. 13700 ℔ Indigo Javaas. 36 ℔ dito van Cormandel. 1 ps. Lapis Besoar. 359 ℔ Paerlemoer. 1 ps. Pedro Porco. 1818 ℔ Peper Lange. 462009 ℔ Sapanhout divers. 400000 ℔ Staaf Koper. ½ ℔ Stamp Paarlen. 2524 ps. Rouwe Diamanten. 2 ps Goude Ringen met Diamanten. $1\frac{1}{32}$ Reaal Monstergout. 70½ ℔ Erts. 15025 ℔ Zyde Bengaalse. 42 ℔ Javaase Zyde.

Zyde Stoffen.

483 ps. Armozynen divers. 195 ps. Atlassen Zyde. 800 ps. Soesjes.

Cattoene Lywaaten.

880 ps. Alibanees. 2000 ps. Amiertjes. 5880 ps. Baftas divers. 500 ps. Beraupaats. 5300 ps. Bethilles divers. 560 ps. Bherms. 960 ps. Boelangs. 480 ps. Brandams. 500 ps. Broulus of Chiadderboraal. 200 ps. broulus Lamby. 6010 ps. Cassa Bengale. 1000 ps. Chiauters Deriabadys. 800 ps. Chitzen van Amadebat. 4750 ps. Chitzen Chiaboutrias. 600 ps. Chitzen Chironse. 600 ps. Chitzen Metzilia. 1000 ps. Chitzen Pattenasse. 2000 ps. Chitzen Souratse. 8800 ps. Corroots. 5580 ps. Dongrys divers. 1010 ps. Douriassen. 500 ps. Gingans divers. 10320 ps Guinees divers. 600 ps. Hammans. 1000 ps. Kannekyns. 400 ps. Lachorias. 5410 ps. Mallemolens. 180 ps. Milmils. 600 ps. Mouris, 1580 ps. Nicquaniassen. 160 ps. Pattamaroupor. 160 ps. Percallen divers. 800 ps. Roemaals divers. 9960 ps Salempouris divers. 8040 ps Savogesjes. 750 ps. Tansjeeps. 2000 ps. Tapekankenias. 700 ps. Therindains. 840 ps. Zeildoek divers.

De Inkoop dezer 11 Schepen bedraagt omtrent 20½ Tonnen Gouds.

Met deze Schepen heeft men de crimineele Sententie by den Raad van Justitie te *Batavia*, ten laste van den geweezen Gouverneur van *Ceilon* geweezen, en ook aan den zelven geëxecuteerd, zynde ten deelen van den volgenden inhoud:

ALzoo den Achtbaren Raad van Justitie des Kasteels *Batavia*. Den Rechten ten genoegen is gebleeken, dat Mr. *Petrus Vuist*, thans 's Heeren gevangen, in de maand September 1726, door de gunstige aanstelling der Edele Hooge Regeering dezer Landen, op deszelfs daar toe gedaan verzoek als Gouverneur bezittinge hebbende genomen van 't importante Ceilonse Gouvernement; vervolgens in den jaare 1729, enz.

Uit alle 't welke dan genoegzaam consteert, dat de Gevangen in specie, met

met hulpe van zyn onwettige Krygsraad, door confessien die de onnozele Lyders, door gruuwzame en ongehoorde middelen uit den halse zyn geëxtorqueerd, omtrent een aantal van negentien persoonen, onder schyn van Justitie, zich aan het om-wraak schreeuwend bloed ten hemel van zo veele onschuldigen te dooden heeft schuldig gemaakt, en veele anderen die de pyn meester geweest zyn, in haren lighamen voor altoos te zien omdragen de teekenen der wreetheit, waar mede men haar heeft behandelt: zo dat de Gevangen den rechten ten genoegen overtuigd staat, onder zyn gruwzame misdryven, schoon dezelve ontelbaar zyn, begaan te hebben, drie voorname hoofdpointen, waar van het eerste is; dat hy 's Lands Handvesten en Privilegien heeft geschonden, door het opregten en byeen schommelen van deze pretense nood- of krygsraad, waar door de Gevangen heeft begaan hoogste machtschending, en zich dienvolgende schuldig gemaakt aan het *Crimen Lesæ Majestatis*, en in welken Krygsraad hy gevangen zelfs Præsident, Rechter en Beul, is geweest; 't tweede, dat hy gevangen door dit zyn verfoeijelyke werk om naar een gewaand, en alleen in zyn harssenen gedroomd landverraad, in diervoegen enquesten te doen, beledigt heeft, de geassocieerde, en met onzen Staat in verbond levende magtige Koninkryken *Groot-Brittannië* en *Portugal*, ook den Candiaschen Keizer; zo hy al geen reflexie hadde willen nemen, op de zogenaamde *Oostendenaars*, onder een Keizerlyke Vlag vaarende: het derde, dat de Gevangen zeer onordentelyk en met allerhande kwade practyken met zynen Krygsraad, onder schyn van rechtvaardigheit en Justitie, eerst heeft doen apprehendeeren, pynigen, op ongehoorde en wreede wyze vervolgens doen executeeren en om hals brengen, door diverse wreede straffen negentien onschuldige persoonen, buiten een groot getal die de wreedste pynigingen zonder confesseeren hebben uitgestaan, en nog grooter getal, die door langdurige gevankenisse in goed en bloed geruïneerd zyn geworden; waar door die menschen niet alleen, maar ook de Compagnie, door het verlies van haare Dienaars en Ingezetenen, ten hoogsten moeten worden geoordeelt benadeelt te zyn, overzulks van de aldersnoodste en irreparabelste gevolgen; ja dat boven dien de erbarming schrikt van de gruuwzaamheit des gevangens, in de gepleegde schelmstukken en tiranny onder schyn van Justitie, met aanroeping van Gods heiligen naam, met de uiterste desperatie uitgevoerd; alle 't welke zyn faiten van dangereuse gevolgen, waar door Staat, Landen en Inwoonders, werden geruïneerd, en getransformeerd, en die in een welgestelde Republyk, alwaar men Recht en Justitie handhaaft, niet kunnen geleden worden; invoegen 't ook voor dezen Lande en Staat van belang is, mitsgaders ook tot een spiegel van 't gemeen, dat al de voornoemde execrable en desperate actien en gruweldaden tot een exempel en afschrik van anderen op het allerrigoureuste moeten, en behoorden te werden gestraft; en vooral, ten opzichte van den Gevangen, dien men niet onkundig kan houden van de Wetten en Privilegien; mitsgaders de Rechtspleging onder onzen Souverain, den Nederlandschen Staat, gebruikelyk: Zo is 't, dat voornoemde Raaden gezien hebbende, den schriftelyken crimineelen eisch en conclusie *ad mortem*, door den Heer Advokaat Fiscaal van *India*, Mr.

1733. Jany.

1733. Mr. *Isaac van Schinnen*, *ratione officie*, op ende jegens den Gevangen ten da-
Juny. ge dienende in *Judicio* gedaan en genomen, en waar tegens den Gevangen op deszelfs instantig verzoek in een 'ordinair Proces zynde geadmitteerd om zyn defensie te doen, hy Gevangen in plaats van 't zelve ten behoorlyken tyd in 't werk te stellen, onder veelvoudige frivole uitvlugten, en noodelooze geproponeerde exceptien gefundeerd op ydel vertrouwen; mitsgaders vermengt met scherpzinnigheden, vonden, en argelistigheden, rendeerende, eensdeels om de zaak te vereeuwigen, en andersdeels om de Justitie een van de Importantste subjecten van de Souverainiteit te eludeeren, consteerende zulks te meer uit de Gevangen zyn dilayen, gelyk hy dan ook niet eerder als op den 13 February dezes jaars, zynde ruim tien maanden na het indienen van den eisch, en na dat den zelven door dezen Rade was gecondemneert, staande *Rollo illico* te antwoorden, eeniglyk maar contrarie Conclusie heeft genomen, zonder dat den Gevangen in al dien tyd eenige defensie heeft willen doen, maar in tegendeel met veelderhande uitvlugten en geproponeerde Exceptien zig heeft beholpen, die als ten eenemaal ongefundeerd *frivool* en *vexatoir* zynde, dus by dezen Raade van tyd tot tyd zyn gerejecteerd geworden, zulks gemelde Raaden gezien, geleezen, en herlezen hebbende, den eisch en bewyzen daar toe specteerende; mitsgaders gelet, overwogen, en geponderereerd hebbende op al het geene dezen Raade te letten, overwegen, of te pondereeren stonde, dat wel eenigzins tot dezen, ter materie was dienende, doende Regt uit den name en van wegens de Hoog-Mogende Heeren Staten Generaal der Veréénigde *Nederlanden*, verklaart den Gevangen begaan te hebben het *Crimen Laese Majestatis*, en boven dien schuldig aan Moord van negentien Persoonen, onder schyn van Justitie geëxecuteerd, voorts aan Excessen, en Mezuses, geweldige persecutien, aan diverse en meer anderen gepleegt, onder pretext van handdadig en suspect te zyn geweest aan voorgenomen Moord en Landverraad, Condemneerd dienvolgende den gevangen, gelyk hy gecondemneerd werd by dezen, gebragt te werden ter plaatse alwaar men gewoon is Crimineele Sententie te executeeren, ende aldaar den Scherpregter overgeleverd zynde, op een stoel agterwaards gebonden, en met een Mes de Keel afgesneeden zynde, en daar na het Lichaam in vier kwartieren gedeelt, vervolgens beneden het schavot met den vuure verbrand, en de assche daar van in zee gegooid te werden: Confisqueert wyders alle zyn Gevangens goederen, en de te goed hebbende maandgelden, om *ad usi* verdeeld te werden, ontzegt den Heer eisscher zyne verdere of anders genomen eisch en conclusie, en condemneerd den Gevangen daarenboven in de kosten en misen van Justitie.

Aldus gearresteerd, en gesententieerd, op Maandag den 19 Mey 1732, by de Edele Heeren, Mr. *Cornelis van Gaasbeek* tot Tienhoven Præsident, item de Heeren, *Gualter Schutten*, Mr. *Jacob vanden Bosch*, Mr. *Joan Blaauwkamer*, Mr. *Joan Rudolph Sappius*, Mr. *Jacob Lakeman*, Mr. *Bernard Jacob della*

C: Bolkmeer del:

Jan Ruyter fecit.

della Faille, *David Joan Bake*, en *Johan Santyn*, Raden van Justitie, mitsgaders geprononcieerd, ende geëxecuteerd, op Dingsdag den 3 Juny 1732. 1733. *Juny.*

Was getekend,

Cornelis van Gaasbeek tot Tienhove, *Gualter Schutten*, *Jacob van den Bosch*, *J. Blaauwkamer*, *J. R. Sappius*, *J. Lakeman*, *B. J. de la Faille*, *D. J. Bake*, *en Joh. Santyn*.

(Onder stont) My present.

(Was getekent)

B. Coop A. Groen, Secretaris.

DE *Byzonderheden* welke wy gewoon zyn onze Leezers aan het Einde van yder Maand mede te deelen, kunnen tegenwoordig hier geene plaats vinden, en zullen by die der Maand *July* in het volgende Deel gevonden worden. BYZONDERHEDEN.

Wy zullen ditmaal tot slot den Leezer twee Stukken mede deelen; I. Een kort begrip van een gedeelte der zeer naauwkeurige *Natuurkundige Verhandeling of waarneeming wegens de Hout-uitraspende en doorboorende Zeeworm*, door den Heere CORNELIUS BELKMEER, I: Z: *Med. Doct.* uitgegeeven: en dan ten II. Eene *beknopte beschryving van het Koninkryk van* POLEN *en van het Groot-Hertogdom van* LITHAUWE, *en een kort Begrip van de* HISTORIE *van die Landen; benevens eene Beschryving van den Godsdienst, de Zeden en de Gewoontens der Inwooners, en de wyze van het verkiezen hunner Koningen.*

WAt aangaat het Werk van den Heer *Belkmeer* het zelve is zo uitmuntend, en de waarneemingen van dien Natuurkundigen omtrent den Zee-Worm zyn zo aanmerkenswaardig, dat het zelve tot een eeuwig gedenkschrift dezer ongemeene plaage zal kunnen verstrekken; en alzo wy in de voorgaende deelen van onzen *Mercurius* verscheiden voornaame stukken de Zeewormen en Dykwerken betreffende hebben bygebragt, en die plaage noch niet ophoudt, zo kunnen wy niet nalaaten ook dit merkwaardig stuk daarby te voegen, waarin ten opzigte van de Hout-uitraspende en Doorboorende Zee-worm, wordt aangeweezen, 1. Deszelfs *maakzel* of *natuurlyk gestel*. 2. Hoe het *hout*, daar dit *schepzel* inlegt, zich vertoont. En 3 eenige verdere omstandigheden: bevattende (*a*) den *oirsprong* en de *teeling* dezes *schepzels*. (*b*) De wyze hoe het zelve in het *hout* komt. (*c*)

1733. Jany. En daar in zynde verder voortgaat en grooter wordt. (*d*) Dan waar door dit *Dier leeft*, *groeit* en *sterft*. (*e*) En ten laatsten een *hulpmiddel* tegen dit schadelyk *gedierte* te gebruiken.

Waar by gevoegt is een korte *beschryving* van deszelfs *Vyand* zynde een ander *schepzel*.

De Schryver heeft tot meerder verstand van zynen Leezer daarby gevoegd vier kopere Plaaten met de Afbeelding dezer Dieren en derzelver byzondere Deelen, enz en alzo wy hier het kort begrip van het gansche werk niet kunnen inlassen, zullen wy het zelve alleenlyk doen voor zo verre het zelve zyn betrekking heeft tot de twee eerste Plaaten, welke wy den Leezer hier nevens vertoonen: denkende in 't vervolg ook de overigen te laaten volgen, om dit Werk tot een geheugenis voor de Nakomelingschap, benevens de andere Stukken, de Plaage der Wormen betreffende, in de verscheiden Deelen van onzen *Mercurius* zyne volkomenheit te doen hebben.

Onze groote Natuurkundigen merkt dan aan 1. het *Schepzel* zelfs, 2. zyne *wooninge*, en eindelyk 3. eenige verdere *omstandigheden* raakende het Schrikdier.

Hy zegt indien men dit Schepsel met aandagt beschouwt, zo zal men bevinden dat het *Dier* bestaat uit 1. een *levendige* en *bewegende*, en deszelfs *huisje*, 2. uit een *doode* en *onbeweeglyke stoffe*.

Om niet in de beschryvinge van dit wonderbaar *schepzel* te verwarren, zegt hy, zal het best zyn, 1. het *Hooft*, 2. het *Ligbaam*, en eindelyk ten 3. de *Staart* te vertoonen.

Het Hooft vertoont zich als gezien kan worden, fig. 1, 2 en 3, doch my zelve hier mede niet vernoegende, als in de uiterlyke schors hangen blyvende, zo nam ik myn toevlugt tot de glazen, door konst van mynen Vader te zamen gesteldt, door welke zelfs onzigtbare dingen aan onze ziel worden vertoont: en hier mede het Hooft beschouwende, vertoonde het zelve zich als door fig. 4, 5, en 6. word afgebeelt. Dit Hooft vertoont aan ons gevoel, 1. een *harde*, en dan 2. een *zagte stof*, die yder op zich zelven verhandeld worden.

Het harder gedeelte des Hoofts, bestaande uit twee gelyke t'zaamgevoegde deelen, dat ons als het uiterlykste voorkomt, en van het zagte dat het ten deele omvangt, gezuivert zynde, vertoont ons 1. de *coleur*, ten 2 de *figuur* of *gestelthejt*, en eindelyk ten 3. ontdekt men daar in eenige *beweging*.

De coleur van deze harde Lighamen is aan 't boven gedeelte ADE, fig. 7, zuiver wit, als een schulp. Het onderste gedeelte G. een weinig blauwer, van hardigheit na hoorn gelykende.

Het aldermerkwaardigste van deze harde Lighamen, is waarlyk de *figuur* of *gestalte* welke ons verscheiden afbeeldingen hebben doen stellen, om dezelve na de zyden of plaatzen naaukeurig te vertoonen, waarvan men dezelve beschouwt, als 1. van *buiten* op de *zyde*, ten 2 van *binnen*, ten 3. de twee t'zamengevoegde deelen *van voren*, en eindelyk ten 4. *van agteren*.

Dit harde, witte, schulpagtige lighaam, zal ik mynen oplettenden Lezer,

1. ver-

1. vertoonen, van den *omtrek*, zynde als fig 7. een nette avegaars boor verbeeldende. Het bovenste gedeelte A is rondagtig, wiens boord C scherp zynde, met de rand B, die ook scherp is, een regthoek maakt, het deel BDHFE maakt een vierden deel van een lighamelyk Eirond uit, het onderdeel HGF is dunder dan het bovenste, de onderrand G wykt een weinig meer uit, 't welk al het geene is, dat van den omtrek te zeggen valt. Hierom zal ik nu vertoonen, wat ten 2. in de *oppervlakte* te zien is. De Bek van den avegaar A, is na de figuur ingesneden, van boven na beneden, het bovendeel DBE insgelyks, dog na de lengte, het onderdeel DHFE, weder van boven na beneden. zo dat deze, en de vorige als over malkander loopen; hierom is daar, als een bandagtige dikte DE, het onderste gedeelte HGE, is ongeschikt ingegroeft, waar in de vliesjes en vezeltjes, zig vast hegten. Hier uit zal men ligt begrypen, dat dit lighaam, geschapen is om te booren, en om te raspen; dewyl het met recht een raspende boor, genoemt kan worden. Hierom zullen wy het nu omkeeren, en 't zelve van binnen beschouwen.

1733. *Juny.*

Van *binnen* dit lighaam naukeurig naziende, zal men 't bevinden te zyn, als fig. 8, de avegaars bek B is hol, en deszelfs uiterste punt A is het dikste, van het harde gedeelte des Hoofts, en schynt een opening te hebben, waar in mogelyk Vaatjes tot voeding van dit deel gaan; en hier ter plaats zyn de twee lighamen, door bantjes aan een gehegt, daar ter plaatze begint ook een balkagtig uitsteekzeltje C, en loopt na de holte van dit schulpagtige lighaam, tot het knopje D, zittende aan het eind van de binnekant der schulp. Dit uitsteekzeltje, is omtrent A zeer vast aan de schulp, en schynt ook met dat van de andere schulp vereenigt, in de midden is het los, en ontrent het knopje D weder vast. Verder is deze binnen oppervlakte zeer effen en glad, uitgezondert ontrent het uitsteekzeltje C, en rondom de boord DEA, daar het zagte gedeelte des Hoofts, aan het harde gehegt word.

Dus gezien hebbende, hoe deze schulp van buiten en van binnen zig vertoont, zo zal ik twee zulke te zamen gevoegt, gelyk het harde gedeelte waarlyk is, van *vooren* gezien afbeelden, als fig: 9 vertoont, een dubbelde avegaar, B den eenen, en C den anderen, die, 't zy ter regter of ter linkerhand bewogen zynde, altyd boort.

Van *voren* de zamenvoegde Schulpen, vertoond hebbende, zo zal ik dezelve een halve Cirkel omdraaijende, van *agteren* beschouwen, gelyk fig: 10 verbeeldt. Het knopje A legt in het eene boven 't andere, en in andere gelyk men hier ziet, ook dan van den een en dan van den ander binnen; B vertoont ons de twee punten, waarvan gezegt is, te zamen gevoegt, zo als zy in haar natuurlyken staat zyn.

De *Coleur* en *gestalte* van 't harde gedeelte des Hoofts, zo nauwkeurig als my mogelyk is, beschreeven hebbende, zo is nog overig iets van de *beweging* te zeggen, die 1. aan dit lichaam *eygen* zy, het welke inderdaat alleen is een veeragtige in- en uitzettende kragt van de einden A. fig. 9 en 10. en ten 2. die het lighaam *lydt* of *ontfangt*, 't welk op zyn plaats zal vertoond worden.

Volgens myne verdeeling aan het *harde* gedeelte des Hoofts voldaan zynde,

zo

1733 Juny. zo zal ik tragten het andere, zynde het zachte, gedeelte te vertoonen, het welke men 1. van *buiten*, en 2. van *binnen* moet beschouwen, en 3. de *beweging* die ten uitersten verdient met veel oplettentheit vertoont te worden.

Het *zagte* gedeelte (gelykende van Coleur en stoffe naar vleesch) van buiten beschouwende, zal ons verscheiden aftekeningen verschaffen; als 1. van *boven een weinig van vooren*, ten 2 op de *zyde*, en eindelyk 3. van *agteren*.

Het *zagte* gedeelte des Hoofts dan, van het *harde* rondom ontbloot zynde, laat zig zien van *boven* een weinig van *voren* als door fig 11. is afgebeelt, boven op is het gedekt door een rond vliesje, AHBC, dat van 't overige gescheiden zynde witagtig is, gelyk alle vliesen, en in de midden G een weinig bultiger, als het over den geheelen omtrek is, en is daar ook het dunste en doorschynenste: dit vlies dekt byna het gantsche zagte deel des Hoofts, gelyk in fig. 12. (het hooft van boven verbeeldende) gezien kan worden. Op de zyde A en B word het vleesagtig Hoofdje van L tot E gehegt, aan het bandagtig uitsteekzeltje der Schulp (fig. 8. Letter C.) de twee vliesige deelen DD hegten zig aan en rondom de punten der schulpen, (fig. 8. Letter A.) door de vliesjes EE. word het vleesagtig lighaam, ontrent de knopjes der schulp, (fig.8. L. D.) vast gemaakt. Dit is het dat van buiten op deze wyze te zien is, en als men het voegt in het Schulpagtige, (fig.9.) zo zal het zich vertoonen als fig 4. gelyk het in de natuurlyke staat zy.

Dusdanig het zagte hooftje vertoont hebbende, zo zal ik het op de *zyde* wendende, daar van de aftekening vertoonen, fig. 13. zal dezelve zyn, A is een der vliesjes nedergevallen, waar van wy gezegt hebben, op de midden B. zit een gedeelte van het bandagtig uitsteekenzeltje der Schulp het welk meesten tyd van het andere afbreekt, en aan het zagt hoofdje blyft hangen, als zy van het zelve word gescheiden. Op de zyde legt een vleugel gelykende Lichaamtje CC, zig voegende op het onderdeel der Schulp fig. 7. HGF. en D is een vliesjen dat zich aan de kant der raspende Boor fig. 8. AED. vast hegt, sluitende de gansche omtrek der Schulp van onderen. De ondereinden EE. komen voor en agter uit de Schulp, gelyk blykt als dit zagte hooftje in het harde legt in de eigen geschapen en natuurlyken staat, dat in fig. 6. kan gezien worden.

De andere *zyde*, wiens *overstaande* zich op gelyke wyze vertoont, beschouwt hebbende, zo zal ik de beschryving, van *agteren* of op de *rug* te zien, N. 3. nu laaten volgen; beschouwt de aftekening fig. 14. AA. verbeelden de twee vliesjes of gedeeltens, waar van gezegt is fig. 11. D. vullende de tusschenruimte van de t'zamengevoegde Schulpen fig 10. L.B.) ten deelen, en zyn daar aan deze boorden en punten vast gehegt, de twee vleugel gelykende lichaampjes BB, zo eve vertoont fig. 13. L. CC. zyn hier het breetste en dikste en met het ander vereenigt, allengskens na vooren dunder en smalder wordende. De rug of 't uiterlykste deel G, is het meest uitpuilende, en vult de onderste tusschenruimte der harde schulpagtige stof, en is vast met deszelfs boorden fig. 10. BCC. vereenigt, het overige legt binnen de Schulpen in zyn natuurlyke plaats zynde, gelyk uit fig. 5. kan gezien werden.

Dit

Dit zy genoeg voldaan aan ons voorstel, ten opzigte van het aanzien van buiten; hierom zal ik vertoonen, wat myne oogen *binnen* in dit zagte hoofdje omdekt hebben, 1. van *vooren* geopent, dan 2. op de *zyde*, en 3. wat *verder binnen de oppervlakte* legt, en te zien is. 1793. Juny.

Indien men dit zagte deel, van G tot H fig: 11 van *vooren* opent, zoo vint men een lichaamtje E fig. 11 de groote hebbende als F I aan 't ondereind, (wanneer men het daar uit neemt) is een vezeltjen omtrent zo groot als het lichaamtje zelfs, gelykende een zenuwtje, en krimpt aanstonts op. Het lichaamtje zelfs is rondom doorschynende als glas en zo vast van stof, dat men het kan snyden; als men het tegen het dagligt beschouwt, en eenig voorwerp daar voor houd, zoo zal het zelve daarin of door vertoont en gezien worden, gelyk het handje K aanwyst: dit peerswyze lichaamtje legt met zyn dikke eind in het uitpuilenste gedeelte van het vliesje, dat het hooftje van boven dekt fig. 11. G en het dunne na beneden. Of nu het schepsel, door dit doorschynige peerswyzige lichaamtje, gezigt heeft; laat ik over aan 't oordeel van mynen verstandigen Lezer.

Op de *zyde* dit hooftje een weinig scheidende, zo zal men tusschen BD, CF, fig. 13. vinden een holligheid, als met verscheiden Ribbetjes doorschooten, veel holligheden verbeeldende. Dit is mogelyk in plaats van de kiewe der Vissen, en hier door ontfangt waarschynlyk het dier zyn voedzel.

Binnen de oppervlakte van dit vleezige hooftje vind men *verder* niets merkwaardigs dan dat het bestaat uit fiebertjes, op allerley wyze loopende, vliesjes en vaatjes, waar door het word bewogen en gevoed.

Dus het zagte gedeelte des hoofts op alle wyzen vertoont zynde, van *buiten* en van *binnen*, zo zal het niet moeilyk zyn de *beweging* van het zelve te verklaren, die wy beschouwen 1. *eigen*, en dan 2. *lydende*, welke laatste zal verhandelt worden in de beweging van het lighaam.

De *beweging* die dit hooftje *eigen* is, is waarlyk de uit- en inzetting van het bovendeel A fig. 4 en 6. en kan zig over alle kanten, byzonder na de zyde, omwenden, op de wyze als een oog in zyn holligheid beweegt, het agterdeel B fig. 5 en 6. en het voorste deel C. fig. 4 en 6. insgelyks uit- en inzetten kan, door de fibertjes, en indien deze drie byzondere deelen te gelyk na binnen, en dan wederom na buiten zetten, zo worden de inwendige deelen gedrukt, en dan wederom los gelaten, hier door de holligheden vernauwt, dan wederom verwydert, de veeragtige beweging der Schulpen fig. 10. A werd hier ten laatsten door bevordert.

Aldus gezien zynde, hoe konstig het hooft door den Alwyzen en Machtigen Schepper gevormt zy, zo zal het nu voegen, volgens den rigtsnoer onzer verhandeling, het *lighaam* van het schepzel mynen Lezer voor te schryven, 1. *van buiten*, en dan 2. *van buiten*, waar uit ten 3. de *beweging* zeer ligt zal worden gezien.

Wanneer men dit Lighaam van *buiten* beschouwt, het welke zeer tenger en zagt is, zo vertoont zich 1. een zekere *figuur*, en dan 2. verscheiden *coleuren*.

In de Beschryving der *figuuren* van het lichaam, dat gestelt word van het

 hooft

1733. Jany. hooft A tot de staart B. fig: 1. 2. 3. heeft men in agt te nemen 1. de *lengte*, die men bepaalt in de kleinste op twee linien, en in de grootste op twee voeten en mogelyk grooter, met het hooft en staart daar by gevoegt. De lengte van het bovenlyf AC, krygt weinig verandering in de Worm van ses duim tot twee voet, dewyl dan meest het onder gedeelte groeit CB, 2. de *dikte* op het lyvigste, omtrent A, word gerekent te zyn in de kleinste een halve linie, en de grootste vyf lynen, (versta hier door de middellyn van den omtrek) den hals is een weinig dunder; verder van A naar B allengskens dunder werdende. De dikte over het gantsche Lichaam, leidt byna geen verandering, de Worm boven de zes duim groeijende. De dikte van A tot C blyft byna even eens, buiten en in het water leggende: maar van C tot B. fig. 1. en 2. buiten het water zynde, wel eens zo dun als in het water fig 3. Ten 3. den *omtrek* of *oppervlakte* is het bovenlyf platrond, en het onderlyf wat vierkantig, buiten het water, en in het water het gantsche lichaam rond.

Gebleeken zynde, de *figuur* van het lichaam, zo zal ik de *coleuren* zo levendig als my mogelyk is, afschilderen, 1. van *voren* of op den *buik* te zien, fig. 1. van A tot C, vertoont zich een bloeijend roode couleur, waar door in het midden loopende gevonden word een bruine streep, doch wort in alle niet gezien. Deeze streep gaat voort van C tot B, zomtyds swart, en op veel plaatsen zomtyds niet zigtbaar, ook wel gansch niet te zien; 2. op de *rug* of van *agteren* het schepzel beschouwende, ontdekt men in de midden van A tot D, fig. 2. een bleek roode coleur, zomtyds wit zynde, en van D tot C twee roode, en zomtyds bruine streepjes; maar van A tot C wederzyds wit, en van C tot B loopt een flauw bruin streepje, veeltyds zich niet vertoonende. 3. indien dit dier op de *zyde* fig. 3. gezien word, zoo zal men ontdekken, van D tot E, op zyn breetste, een derde van den omtrek, bevattende een witte stoffe. 4. *verder* beschouwt men het schepsel rondom om den hals rood, en voor 't overige buiten de vorige coleuren, is het lighaam rondom donker, of vuil wit. Hier uit zal men nu genoegzaam kunnen bevatten, hoedanig dit lichaam van buiten zich opdoet, en daarom zal ik doen zien, hoe het van binnen geschapen is.

Men kan het lighaam *van binnen*, 1. door middel van *opvullingen*, en dan 2. door een *ontleedkundige handeling* beschouwen.

Het lichaam laat zich *opvullen*: op verscheiden wyzen als 1. met *lucht*, vertoonende zich dan als een opgeblazen darmpje, van C tot A, doch het bovenlyf lyd weinig verandering, dan dat het wat ronder word, en aan het hooft zet het op de zyde uit, doch meest van vooren; in het hoofsje tusschen beide de knopjes fig. 10 A der Schulpen, komt de lucht uit het Lichaamtje. Dit opgeblaazen liehaamtje met het vergrootglas beschouwende, zal men 'er vaatjes en kliertjes in ontdekken, men ziet ook striempjes omtrent de zyde van de buik afkomende, meest zigtbaar in 't ronde loopende. De buik is bruin en niet doorschynend. 2. Met *zuiver water gecoleurde vocht* of andere *stoffe* gevult zynde, vertoont zich op dezelve wyze ten opzigt der oppervlakte, de holligheid, en deszelfs opening in het hoofsje. Dit is genoeg, om naderhand

de

de nuttigheid, of het gebruik van deze holligheid te verhandelen. 1733.

Door opvullinge vertoont zynde, staat *ontledender wyze* te zien, wat buiten, of behalven de zo even gemelde holligheid, binnen de oppervlakte legt opgesloten. Alvoorens bereid zynde, om dus gehandelt te konnen worden; als wanneer men het buitenste vliesje wit en doorschynende zynde, en het geheele lichaams buitenste oppervlakte uitmakende, opent, zo zal men 1. *van vooren* ontdekken, een rood lighaam, van A tot C, fig. 1. zeer vast met het buitenste vliesje vereenigt; maar in C wykt het van 't buitenste vliesje af; als men het breekt, zo vloeit 'er een roode lymige stof uit, gelyk als of het uit vaatjes vloeide. Dit Lighaamtje vult wel twee derde in het bovenlyf, en is na waarschynlykheid het grootste gedeelte der ingewanden, waarin de vogten tot voeding, beweging, enz. bereid worden. Hier in legt een canaaltje van A tot B, allengskens naauwer wordende, is vezelagtig, en aan des buiks buitenste vliesje gehegt, deelt zich aan de hals in tweën, en gaat na de zyden van 't hooft; hier in legt eenige bruine stof, dat waarschynlyk vuiligheit is, om dat ze uit het lichaam geloost word, somtyds is dit vol, en ook wel op veel plaatzen niet te zien en ledig. 2. van *agteren*, of op de *rug*, vint men in de midden, van D tot A, fig. 2. een bandachtig lighaaam, een weinig dieper snydende, dan vloeit de roode stof daar uit, zo even gezegt, hier van ook twe roode streepjes van D tot C. De zydelyke witte lichamen, worden aan dit bandige gehegt. Van C tot B, wat dieper, heeft men het canaaltje, zoo even verhaalt en is even aan het buitenste vlies gehegt. 3. Op de *zyde* fig. 3. vint men een lichaam DCE, waar in is een witte, vette, slymige stof, sterk droogende aan de vingers, of daar het aan gevoegt wort. Deze stof schynt in vliesjes of huisjes te leggen, en werpt zich buiten op het lichaam, waarom daar ter plaatze, het lichaam ook het slymigste is. Van A tot B, heel diep legt het canaaltje, een weinig hiervoor gezegt, aan de hals is het uiterlyker, en schynt in de zydelyke holligheden des hoofts te gaan, op gelyke wys, vertoont zich d'andere zyde. 4. *boven aan het hooft* A, fig. 1, 2 en 3 bestaat het lichaam uit vleisige vezelen, in het ronde, schuins, en na de lengte loopende, tusschen zich hebbende ruimtens voor de vaatjes, canaaltjes, enz. en dit zy genoeg van 't gene in het ontleden van dit lichaam is waargenomen.

Uit deze *ontleedkundige waarneemingen* is ligt te bevatten waar van daan de byzondere coleuren voortkomen: namentlyk van de byzondere deelen, en derzelver stoffe. Ook waarom de swartagtige streep waarvan hiervoor gemeld is; zomtyds zigtbaar, en dikwils niet aan ons vertoont wordt; om dat de eene tydt het canaaltje gevult is, en de andere tydt ledig van vuile stoffe: Voorts om welke reden op de eene plaats, zomtyds zigtbaar, en op de andere niet; te weeten om dat op de eene plaats vuiligheid in het canaaltje is, en op de andere wederom niet. Aldus het lichaamtje gezien hebbende, moet men de beweging van dit lichaam beschouwen.

De *beweging* van het lichaam zal ik 1. vertoonen, en dan 2. wat het *hoofje* en den andere *deelen* daar door *gebeurt*.

De wonderbare *beweging* van dit lichaam bestaat, 1. in zich te *verlengen*, en

1738. July. en zulks door de dunderwording, dat weder wort veroorzaakt door de fibertjes in 't rond loopende, welke verkortende, de holligheit des lichaams vernauwen. By gevolge moet het lighaam met water gevult zynde gelyk het in zyn Element zynde is, en de uit-einden geslooten zynde, dat naderhant getoont zal werden, nootzakelyk verlengen, om dat het water niet in een gedrukt kan worden, en om dat dezelve quantiteit water daar in bevat, het canaal of de holligheit vernauwende, dezelve ook te gelyk verlengt. 2. De *verkorting* en *dikkerwording*, of *uitzetting* van het lighaam, zal men uit het voorgaande gemakkelyk kunnen verstaan, namentlyk, als de fiberen in 't ronde loopende weder los laaten, zoo zet het water, in de holligheit des lichaams zynde, dezelve weder uit, en hier door verkort het lichaam, als meer naar de klootsche gestalte hellende, dewyl alle lichamen, die opgevult worden, zich daar na voegen, buigzaam zynde, om dat onder deze oppervlakte de meeste stoffe bewaart wort. (Die de hoedanigheeden van het water begeert, zie den berugten Hoogleeraar *'s Gravezande*, wiens naam onsterfelyk by de naaukeurigen zal pronken) 3. *verder* kan het *lichaam*, voornamentlyk boven aan het *hoofde bewegen voorwaarts*, *agterwaarts*, en in het *ronde draijen*; door de vleisige vezelen van den hals.

De beweeging van het lichaam aldus den Lezer mede gedeelt zynde zoo zal volgen wat het *hoofi*, en *andere deelen* hier door geschiet, te weten 1. door de verlenging, verkorting, draijing en buiging van 't lichaam lydt het hoofije deze *beweging*, namentlykt wordt na het ondereinde gebragt, en dan wykt het daar wederom van af, wordt in 't ronde bewogen, en kan ook gebogen worden; hier door worden weder aan het harde schulpagtige des hoofis dezelfde bewegingen mede gedeelt. 2. door deze *verwisselende beweging* van het lichaam *lyden* de *inwendige deelen* ook by beurten drukkende bewegingen, en hier door worden de witte lymige vogten, en vuiligheden mede uit hare vaten geparst en voortgedreven, en eindelyk de holligheden aan den hals geslooten, en dan weder geopent. Dit zal genoeg zyn van het Lichaam, om naderhant gemakkelyk de werking van dit Dier met verstand te beschouwen.

Tot dus verre met de beschryving van den Zee-Worm gevorderd zynde, gaat onze Geleerde Onderzoeker over tot de beschryving van den Staart van dat Schepsel: doch alzo dezelve op zyne verschillende wyzen, in de derde plaat vertoond wordt, zullen wy de zelve en het overige dat aan deze *Natuurkundige Verhandelinge* ontbreekt, in het volgende Deel van dezen *Mercurius* aan onzen Leezer mede deelen.

KORTE HISTORIE van POLEN;

Vervattende de Beschryving van het Land, de Geschiedenissen van het zelve, den Godtsdienst, de Zeden en Gewoontens der Inwooners, en de wyze van de Verkiezing hunner Koningen.

POLEN, in 't Latyn *Polonia*, door de Inwooners *Polska* genoemd, van het woord *Pole* of *Pola*, dat in 't Sclavoonsch eene *vlakte* betekend, als mede

de van de *Polanen*, dat eene Wendische Natie was, is een verkiesbaar Koninkryk in *Europa*, begrypende in zich het oude Duitsche *Sarmatië* en het Oostelyke deel van *Germanië*, tot aan de *Weissel*. Het zelve is tegenwoordig veel grooter dan 't eertyts was, dewyl *Lithauen* en verscheiden andere Provincien aan 't zelve ingelyfd zyn. Want vóórdezen begreep *Polen* niet meêr in zich dan het geene wy nu *Groot-* en *Klein-Polen* noemen. Dit Koninkryk heeft ten Oosten *Moscovië* en *Tartaryë*, ten Zuiden *Zevenbergen* en *Moldavië*, tegen 't Westen *Hongaryë* en *Silesië*, en tegen 't Noorden de *Oost-Zee Lyfland* en een gedeelte van *Moscovië*. *Lechus* was de Naam van den eersten Hertog van *Polen*, die ons bekend is, en zoude omtrent den jaare 550. tot de Regeering gekomen zyn. De meeste Schryvers melden, dat drie Broeders, *Czechus*, *Lechus*, en *Russus* genoemd, de drie Ryken, *Polen*, *Bohemen* en *Rusland*, onder zich verdeeld hebben, en dat deze drie Broeders Sclavoonsche Prinsen van Afkomst waren. Maar men leest van *Lechus*, dat hy reets in den jaare 550 in *Polen* den Grond tot de Regeering gelegt hadde; het welke *Czechus* eerst in den jaare 644 in *Bohemen* gedaan zoude hebben. In die Omstandigheit van zaaken heeft men moeite te gelooven, dat *Lechus* en *Czechus* twee Broeders geweest zouden zyn. Daartegen kunnen zy wel in na Bloedverwantschap met malkanderen geweest zyn, en het is ten minsten zeker, dat de Boheemsche *Czechus*, zowel als de Poolsche *Lechus* uit Sclavoonsch Bloed gesproten is. Het zy daar mede zo het wil. *Lechus* vondt een Adelaars-Nest, dat in het Poolsch *Gniadzo* genoemd wordt. Hy bouwde op dezelfde Plaats de eerste Poolsche Stad, en noemde dezelve, ter Gedachtenisse van dit Geval, *Gnesen*. Het is ook waarschynlyk, dat hy toen den Adelaar tot het Wapen der nieuwe Regeering verkoren heeft 't Gebruik van het Geld was in zynen Tyd in *Polen* noch niet bekend, wanneer de Hertoglyke Inkomsten alleenlyk in Veld-vruchten bestonden. Hy en zyne Nakomelingen hebben in *Polen* te zamen 150 jaaren, tot den jaare 700 toe, geregeerd. Toen, dewyl 'er van het Bloed van *Lechus* niemand meêr overig was, vonden de *Polen* goed hun Land in twaalf Waiwoodschappen, of Palatynschappen te verdeelen; doch maakten kort daar na weder eene Verandering, en verkozen eenen *Cracus* tot hunnen Vorst Deze heeft de Stad *Kracau* gebouwd, en naar zynen Naam genoemd; gelyk dan zyn Graf; tegen over die Stad, noch tegenwoordig te zien is. Men vindt ook van hem geschreven, dat hy een grooten Draak, die het Land geweldig verwoestte, ombragt, en zich daar door by de *Polen* geacht maakte. Op hem volgde zyn Zoon *Lechus* de II. Dewyl het gebeurde dat deze een ouder Broeder, die naar den Vader *Cracus* genoemd was, om het Leven bragt, zo moest hy in Ballingschap gaan; waartegen zyne Zuster *Wenda*, Hertoginne van *Polen* wierdt. Een Duitsch Vorst, verliefde op deze Prinsesse liet haar ten Huwelyk verzoeken, en kreeg een weigerend Antwoord, waardoor een Oorlog ontstont, in welken de Hertoginne zegepraalde, en met groote Eere gekroond uit het Veld keerde. Doch daar na is zy by *Krakau* van de Brug in de *Weissel* gesprongen, en heeft zich zelf verdronken. Eenigen zeggen, dat zy zulks deedt om dat zy van het Volk te veel geprezen wierdt; en an-

1733. *Juny.*

1733. Juny.

anderen willen, dat zy dit wanhoopig Besluit nam, om dat zy gehoord hadde, dat de verliefde Prins, na haare Weigering, en de geleden Nederlaag, zich zelf het Leven benomen hadt. Na haar Dood stelden de *Polen* andermaal twaalf Waiwoden over zich. Doch wanneer zy met de Hongaaren in eenen Oorlog geraakten, maakten een Goudsmit, *Premislaus* genoemt, zekere schitterende Stormhoeden van Basten van Boomen, en hing die voor het Bosch aan de Boomen. Wanneer nu de Zon scheen, zo dachten de Vyanden, dat het louter geharnaste Polakken waren, verloren daar door al den Moed en te gelyk den Slag. *Premislaus* wierdt daar door van de *Polen* tot hunnen Vorst verkoren, en *Lescus* de I. genoemt. Wanneer hy gesturven was, stelden de *Polen* naby *Kracau* eenen Wedloop aan, en besloten dat de geen, die met zyn Paard het eerst een zeker Doel bereiken zoude Hertog zoude zyn. Hier op bedacht een Pool, *Lescus* genoemd, den listigen Aanslag, dat hy des Nachts van te voren, op de bestemde Renbaan, alderhande yzere Punten en Voet-Angels begroef, dewyl de Paarden toen onbeslagen waren, gelyk zy tegenwoordig in *Polen*, aan de achter-Voeten, noch meest zyn. Maar een ander ontdekte het Bedrog, en wierdt dieswegens tot Hertog verkoren. Hy voerde de Regeering van den jaare 808 tot 810, en wordt in de Historie *Lescus* de II. genoemd. Dewyl hy veele Zoonen hadde, zo gaf hy aan yder van dezelve een Stuk Lands, ten deele in *Polen*, ten deele in *Silesië*, ten deele in *Pomeren*, ten deele in het Mark, enz. Want *Polen* strekte zich in die tyden, veel verder tegen het Westen, dan hedendaags. Zyn Zoon *Lechus* de III regeerde van den jaare 810 tot 815, en wierdt opgevolgd door zynen Zoon *Popielus* den I, die mede maar 5 jaaren regeerde tot den jaare 820. Deze verleide zyn verblyf van *Kracau* weder naar *Gnesen*, en bouwde het Slot *Cruswick*. Hy heeft zynen Zoon en Navolger, *Popielus* den II. dikwils gewenscht, dat de Muizen hem mogten eeten; het welke ook naderhand geschied is. Deze *Popielus* de II, welke regeerde van den jaare 820 tot 823, was wanschapen van Lichaam en van Gemoed. Hy hadt eene Duitsche Gemaalinne, die argwaan opgevat hadde, dat de Bloedverwanten van het Hertoglyke Huis haare Kinderen eens van de Erfvolging zouden uitsluiten. Om zulks voor te komen, teemde zy haren Gemaal zo lang aan de ooren, tot dat hy besloot, zyns Vaders Broeders te gelyk om te brengen. Met dat oogmerk veinsde hy zich krank, en badt zyne Oomen, dat zy by hem wilden komen, onder Voorwendsel, dat hy zyn Afscheid van hen wilde neemen. By die gelegenheit wierdt hen Vergift gegeven, waar van zy eerst raazend wierden, en daar na sturven. Men verbreidde, dat de Goden hen met Zinneloosheit gestraft hadden, om dat zy den Hertog naar het leven hadden gestaan: maar de Hemel bragt de Waarheit aan den Dag; dewyl hy uit de Lichaamen der omgebragte Prinsen Muizen liet voortkomen, die eerst de Hertoglyke Kinderen, daar na de Hertoginne, en eindelyk ook den Hertog zelf opgegeten hebben, kunnende noch met Vuur, noch met Water, noch met eenig menschelyk Geweld afgekeerd worden. Hier op volgde; van den jaare 823 tot 842, een negentienjaarig *Interregnum*. Binnen dien Tyd wierdt de eene Verkiezings-Dag na den anderen gesteld; die echter alle vruchteloos afliepen, en de Partyschappen waren zo verbitterd tegen malkanderen, dat zy dikwils bloedige Sla-

Slagen aan malkander leverden, zodanig, dat het Land een Moordkuil gelyk was, waarby het van de nabuurige Volkeren veel Ongemak uitstont, tot dat in den jaare 842 *Piastus* tot Hertog verkoren wierdt. 1733. *Juny.*

Deze was een Boer of Landman, naby *Cruswick* woonende, die van den Akker-en Honingbouw leefde. Wanneer hy eens eenen van zyne Zoonen, naar de Heidensche Gewoonte, het Hair liet afsnyden, dat zo veel beduidt als by de Christenen den Doop, deedt de Hertog *Popielus* de II. hem de Eere, dat hy zich daar by bevondt. *Piastus* hadt niet meer dan één geslacht Zwyn en één Vaatjen Mee in voorraad, waar mede hy nochtans den ganschen Hofstoet rykelyk onthaalde; dewyl 'er, zo men verhaalt, onder de Gasten twee onbekende Mannen waren, welke de Gerechten door eene wonderbaare Kracht konden vermenigvuldigen, waar uit men besloot, dat het geene bloote Menschen, maar Hemelsche Boden waren. Wanneer nu de Tyd van den laatstgestelden Verkies-Dag geduurende het *Interregnum* gekomen was, en men wederom, door gebrek van Leeftocht, vruchteloos van één stont te scheiden, zo kwamen de zelfde vreemde Mannen weder by *Piastus*, en zegenden zyn weinigen Voorraad zodanig, dat hy alle de genen die zich op de plaats der Verkiezing bevonden, genoegzaam van Spyze en Drank konde verzorgen. Dit was, als een waarachtig Wonderwerk, van die Uitwerking in de Harten van de genen die tegenwoordig waren, dat zy *Piastus* zelf eenpaariglyk tot hunnen Hertog verkoren. Hy beklom ook terstond in zyne Schoenen van Linden-bast den Hertoglyken Throon. *Piastus* was toen reets 100 jaaren oud, en regeerde noch 9 jaaren, tot dat hy in den jaare 861. in het 120 jaar zyns Ouderdoms sturf. Zyne Nakomelingen hebben zich in twee Hoofd-Linien verdeeld. De eerste is die van de Poolsche Hertogen en Koningen, waar van de Mannelyke Nakomelingschap in den jaare 1370, en de Vrouwelyke in den jaare 1669 uitgestorven is. De tweede is die van de Silesische Vorsten, waar van de laatste in den jaare 1675. gestorven is; zo dat het Geslachte van dezen *Piastus* te zamen 842 jaaren in Koninklyken en Vorstelyken Stand gebloeit heeft. Daar door is in *Polen* de Gewoonte ontstaan, dat yder ingebooren Koning een *Piastus*, of *Rex Piastaus* genoemd wordt. Zyn Zoon *Ziemoritus* de I. regeerde na den Vader 31 jaaren zeer loffelyk, als Hertog van *Polen*, tot den jaare 892, wanneer dezelve opgevolgt wierdt door zynen Zoon *Lescus* den IV, die 21 jaaren regeerde, tot den jaare 913. Hierop volgde de Hertog *Ziemomislus*, een Zoon van *Lescus* den IV, en regeerde 51 jaaren. Dezelve teelde eerst in hoogen ouderdom een blinden Zoon, en wanneer hy denzelven, in het zevende jaar zyns Ouderdoms, het Hair met de gewoonlyke Plechtigheden liet afsnyden, en hem den Naam van *Miecislaus* geeven, dat zo veel betekent als een, die door het Zwaard roem zoude zoeken, zo begon de Prins onverwacht te zien, en veele leiden dit Wonderwerk zo uit, dat onder *Miecislaus* het Licht van den Christelyken Godsdienst in *Polen* zoude opgaan. Hy regeerde na zyn Vaders dood 35 jaaren, tot den jaare 999. Hy trouwde gedurende zyn Vaders leven met zeven Heidensche Gemaalinnen, doch konde geen Zoon by dezelve teelen. Eenige Christenen bedienden zich van deze Gelegentheit, en beloofden hem een Huwelyks-Zegen, indien hy zich tot het Christelyk Geloove

1733. Jany. loove wilde bekeeren. *Miecislaus* geloofde zulks, en nam de *Boheemsche* Prinsesse *Dambrawka*, eene Dochter van *Boleslaus* den I. tot zyne Gemaalinne. Hy liet zich in den jaare 965 noch voor het Byleger doopen, en kreeg, in gevolge van de belofte der Christenen, in het tweede jaar eenen Zoon, die *Boleslaus* genoemt wierdt. Hierop wierdt de Christelyke Godsdienst in *Polen* met magt uitgebreit, en de Gewoonte van den Sabel in de Kerke, gedurende het leezen van het Euangelium half uit de Schede te trekken is toen opgekomen. Het Aardsbisdom *Gnesen*, het Bisdom *Krakau*, benevens noch zeven andere Bisdommen, zyn door den Hertog *Miecislaus* den I. gesticht. De Paus *Benedictus* de VII. zoude hem ook zekerlyk den Koninklyken Tytel gegeeven hebben, indien hy niet voor de uitvoering van dat Voorneemen gesturven was. Deze Eere was beschooren voor zynen Zoon en Navolger *Boleslaus* den I. *Chrobry*, die, tot den jaare 1025 toe, 26 jaaren regeerde. Deze Toenaam wierdt hem gegeeven om zyne Dapperheit. Kort voor zyne Regeeringe was de Heilige *Adalbertus*, uit het Geslachte der Boheemsche Hertogen, en tweede Bisschop van *Praag*, die tot Bekeering der *Bohemen*, *Polen*, *Hongaaren* en *Pruissen* veel toegebragt hadde, door de laatsten gedood. *Boleslaus* de I. verkreeg deszelfs Lichaam van de *Pruissen*, voor een Stuk Gelds, en liet hem te *Gnesen* met groote Pracht begraaven. Men wilde daarom zeggen, dat dit Christelyke Werk *Boleslaus* van den Hemel met eene Koninklyke Kroon beloond wierdt. Want de Keizer *Otto* de III. deedt in den jaare 1000 eene Bedevaart naar het Graf van den *H. Adalbertus* te *Gnesen*, en wierdt door den Hertog *Boleslaus* drie Dagen na malkander onthaald. De Keizer wilde dit erkennen, en maakte *Boleslaus* tot eersten Koning van *Polen*. Men tradt ook zonder verzuim tot de Krooning, welke *Gaudentius*, Aards-Bisschop van *Gnesen* verrichtte. Daar benevens vereerde de Keizer den nieuwen Koning eenen Nagel van het Kruis van Christus, ontsloeg ook de *Polen* van zekeren Tribuit of Schatting, die zy sedert meêr dan honderd jaaren aan den Keizer hadden moeten opbrengen. Voorts is *Boleslaus Chrobry* een strydbaar Koning geweest, en heeft met de Nabuuren bloedige Oorlogen gevoerd. By zyn Persoon moesten zich altoos twaalf Senatoren bevinden, waar uit naderhand, het *Senatus Regni Polonici* ontstaan is. Daartegen was zyn Zoon *Miecislaus* de II, die 9 jaaren, tot den jaare 1024 toe, geregeerd heeft, dies te ongelukkiger, en wierdt door de *Bohemen*, zeer moeijelyk gevallen. Ja men wil dat dezen, wanneer zy hem eens met list gevangen gekregen hadden, hem ontmand hebben. Na zyn Dood was 'er een zevenjaarig *Interregnum*. Want *Miecislaus* liet wel een negenjaarigen Zoon na, *Casimirus* genoemd, doch alzo de Moeder *Rixa*, die van te vooren reets oirzaak van alle Onheil was geweest, de Voogdy zoude voeren, bedurf zy het in korten tydt met de *Polen* zodanig, dat zy naar *Duitsland* moest wyken. Maar zy nam niet alleenlyk den Koninklyken Schat en de Kroon met zich, maar bragt ook te weeg, dat de Prins *Casimirus* zich van gelyken uit den Weg maakte. De Moeder *Rixa* kocht voor haar in *Saxen*, van den medegenomen Schat, eenige Steden en Landeryen: de Prins *Casimirus* daartegen wierdt een Munnik in het Benedictyner Klooster te *Cluniac* in *Vrankryk*. Ondertusschen ontstonden in *Polen* geweldige inlandsche Beroerten; en een, *Maslaus* genoemd, poogde inzonderheit het Ryk aan zich

te

te brengen. Hoewel nu het Koninkryk byna tot een Moordkuil was geworden, konde *Maslaus* nochtans niets meer verkrygen dan Masuren, dat daar na een langen tyd, onder den Tytel van een Vorstendom, afzonderlyk is geregeerd geworden, tot dat het eindelyk weder aan de Kroon gekomen is. De Nabuuren verzuimden ook de Gelegenheit niet, hier en daar iets van het Koninkryk af te scheuren, voornamelyk de Koning van *Bohemen*, die in den jaare 1038 de Steden *Cracau*, *Posen*, *Gnesen*, en *Breslaus* veroverde. In die Gesteldheit van Zaaken kregen de *Polen* een groot Verlangen naar hunnen wettigen Prins *Casimirus*, en zonden een Gezantschap naar het Klooster *Cluniac*. Hy liet zich ook eindelyk, hoewel met eenige moeite, overreeden, den Geestelyken Stand te verlaaten, en de Paus *Benedictus* de IX. verleende daar toe het Ontslag; onder Voorwaarde dat de Poolsche Edellieden ten eeuwigen dage hunne hoofden zouden kaalscheeren; op hooge feestdagen een witten linnen Doek om den hals hangen, en van yder huis in *Polen* jaarlyks eenen penning tot het eeuwige Licht in de St. Pieters Kerke naar *Rome* zenden. *Casimirus* de I. regeerde naderhand 18 jaare tot den jaare 1059. Hy dreef den Wederspanneling *Maslaus* naar *Pruissen*, alwaar hy gekruisigd wierdt. Voorts was *Casimirus* de eerste Koning van *Polen* die Geleerdheit bezat. Zyn Zoon *Boleslaus* de II. *Audax*, beklom na hem den Throon, en regeerde 22 jaare tot den jaare 1081. Het Begin van zyne Regeering was goed, en het einde van dezelve konde niet erger zyn. De Russen wierden door hem overwonnen, en hy geleidde zyne Soldaaten naar *Kiow*, alwaar niet alleen zy, maar ook de Koning tot de Ondeugden van Brassery, Dronkenschap en Hoerery vervielen. Wanneer het gerucht van het kwaade leven der Mannen door de Wyven thuis gehoord wierdt, begaven deze zich van gelyken tot de haatelykste ongeregeldheden, om gelyk met gelyk te vergelden, en in korten tyd wierdt zulk een *Communio Bonorum* onder het Poolsche Vrouwvolk ingevoerd, dat ook de voornaamste Stands-Persoonen niet zeker waren. Eene Gravinne, benevens haare Dochter, week eens op eenen Kerk-Tooren, om niet mede in deze Verwarring te geraaken. Wanneer de Mannen dit hoorden, besloten zy spoedig naar huis te trekken. De Koning wilde op geene wyze daar in bewilligen; doch de beste Krygsbenden trokken nochtans in den Nacht weg, en *Boleslaus* moest zyne Russische Conquesten met schande weder verlaaten. Dit gaf hem aanleiding om wreed te zyn, en hy liet de Aanvoerders ten deele aan het leven straffen, en ten deele hunne Goederen verbeurd verklaaren: de Wyven wierden de Kinderen van de Borst gerukt, en men dwong haar door last des Konings, dat zy jonge Honden daar voor moesten zuigen. Verscheiden voornaame Polakken ontnam hy hunne Gemaalinnen, en gebruikte die om zyn geilen Brand te blusschen. *Stanislaus*, Bisschop van *Cracau*, stelde de oefening van zyn Ampt en zyn Gezag te werk om den Koning daar door wederom op een beter Weg te brengen, doch voer daar over zeer kwalyk. Eerstelyk liet de Koning hem beschuldigen, dat hy eenen Akker gekocht, en dien niet betaald hadde. Doch de Bisschop ging op het Kerkhof, en riep den reetsgestorven Verkooper uit het Graf, die, zo verhaald wordt, terstond verscheen, en voor den Rechter getuigde, dat hy

1738. Jany.

Pp het

1735. het Geld voor den Akker by zyn leven van *Stanislaus* volkomen ontfangen
Juny. hadt. Niettemin! volgde by den Koning geen Beterschap, waarom hy door den Bisschop in den Ban gedaan wierdt. Hier over verstoorde zich *Boleslaus* zodanig, dat hy Moordenaars bestelde die den Bisschop heimelyk om het leven zouden brengen. Terwyl deze gereed waren om den Last, die hen opgedraagen was uit te voeren, zagen zy een helderen Glansch rontom zyn Hoofd, waar door zy van de Moord afgeschrikt wierden. Doch het Verhaal daar van stortte den Koning *Boleslaus*, in plaats van hem te verbeteren, in zulk eene Raazerny, dat hy zelf in de Kerke liep, alwaar *Stanislaus* de Misse las, en hem het Hoofd voor het Altaar van malkander hieuw, zodanig dat het Altaar met de Hersenen van den heiligen Man bespat wierdt. Het Lichaam liet hy in Stukken houwen, en den Honden voorwerpen. Zulk een schrikkelyke Daad sleepte den Pauzelyken Ban na zich; en *Boleslaus* de II. wierdt van een yder verlaaten, waarom hy in den jaare 1080 ten Lande uittrok, is ook naderhand nooit weder gekomen, en niemand weet waar hy gebleven is. Na dat zich *Boleslaus* de II. uit den weg gemaakt hadde, regeerde zyn Broeder *Uladislaus* de I. *Hermannus* 21 jaaren in *Polen*, tot den jaare 1103. Hy bediende zich niet van den Koninklyken Tytel, om dat hy altoos vreesde, dat *Boleslaus* weder te voorschyn mogte komen. Zyn Zoon *Sbigneus* hielp hem van kant, doch raakte nochtans niet tot de Regeering, maar de oudste, *Boleslaus* de III. die 36 jaaren, tot den jaare 1139 toe, als Hertog, *Polen* geregeerd heeft. Hy voerde den Bynaam *Crivousti*, die hem om zyn scheeven Mond gegeeven wierdt. Zyne Geboorte was de Uitwerking van eene Gelofte, welke zyne Moeder den *H. Ægidius* in *Vrankryk* deedt, na dat zy een langen tyd onvruchtbaar was geweest. Zyn Broeder *Sbigneus* maakte hem Spel in *Pomeren*. Eens wierdt hy vrygesproken, en naar *Bohemen* gebannen; doch in den jaare 1117 moest hy met den Hals boeten. De Geestelyken maakten *Boleslaus* dieswegens de Hel geweldig heet, bragten het zo verre, dat hy, om zyne Zonden te boeten, in een Munnikskap barrevoets, eene drievoudige Bedevaart deedt, namelyk; naar *S. Adelbertus* te *Gnesen*; naar den *H. Stephanus* in *Hongaryë*, en naar den *H. Ægidius* naar *Vrankryk*. Hy reisde van het eene Klooster tot het andere, en betaalde gemeenlyk den Munniken de Maaltyd tamelyk duur. Voor het overige heeft hy bloedige Oorlogen gevoerd, en zeven en veertig Veldslagen gewonnen. Den gewigtigsten Slag leverde hy den Keizer *Hendrik* den V. naby *Breslau* in den jaare 1109, en de *Polen* verkregen eene volkome Overwinning. Hunne Landgenooten begroeven zy, en de Duitschen bleven op het Slagveld leggen. Hier door liepen de Honden in *Silesië* van wyd en zyd te zamen, en knaauwden de Gebeentens, waarom die Plaats tot op den tegenwoordigen Dag het Honds-Veld genoemd wordt. De *Pomerschen* heeft hy gedwongen, dat zy het Christelyke Geloove moesten aanneemen. Wanneer hy sterven zoude, verdeelde hy het Ryk onder zyne vier oudste Zoonen, en de Jongste, *Casimirus* genoemd, verkreeg niets. De Raaden meenden dat de Vader hier in eene Misslag beging, dat hy den jongsten Zoon oversloeg, en erinnerden hem het zelve; maar de Vader antwoordde, en zeide, *Ik weet wel,*

dat

dat dezen eens alles verkrygen zal: het welke ook geschied is. Want de oudste Zoon *Uladislaus* de II. die 6 jaaren, tot den jaare 1146 regeerde, wilde den anderen drie Broeders niet laaten, het geene de Vader hen by Testament gemaakt hadt, doch wierdt dieswegens door de Broeders uit het Land gejaagd, en heeft 13 jaaren omgezwurven. De Keizer *Fredrik Barbaroffa* deedt om zynent wille in den jaare 1157 wel eenen Tocht naar *Polen*, doch konde het niet verder brengen, dan dat de Broeders hem het Vorstendom *Silesië* afstonden, het welke zyne Zoonen, vier jaaren na zyn Dood, in den jaare 1163 in bezit namen; en dit is de Stam der vermaarde Hertogen van *Silesië* uit het *Piastische* Geslachte. *Boleslaus* de IV, een Broeder van den verjaagden *Uladislaus* den II, regeerde 27 jaaren, tot den jaare 1173, en stierf zonder Erfgenaamen, wanneer *Polen*, verviel aan den derden Broeder, *Miecislaus* den III, die echter, dewyl hy zeer kwalyk regeerde, door de Standen in den jaare 1177 afgezet wierdt. Daartegen kwam de Regeering, na de Voorzegging van den Vader *Boleslaus* den III, op *Casimirus* den II. *Justus*, dien de *Polen*, om zyn goeden Aard, tot hunnen Hertog verkoren. Want wanneer zyn Broeder *Miecislaus* de III. noch regeerde, speelde *Casimirus* met zynen Bedienden, *Johannes Cornarius* genoemd, en was zo gelukkig, dat hy den goeden Man Goed en Have afwon. In dit Ongeluk vergat *Cornarius* de schuldige Eerbiedigheid, en gaf zynen Heer een harden Slag in 't Aangezigt. De andere Bedienden, maakten zich terstond Meester van hem, en dachten dat *Casimirus* gestrengelyk met hem gehandeld zoude hebben. Maar hy zeide: *My is recht geschied, dewyl ik my met eenen Onderdaan en Bedienden in zulk een scherp Spel ingelaaten hebbe:* en hier mede was alles voorby en vergeeten. Terwyl nu de Standen beraadslaagden, wien zy in plaats van den afgezetten *Miecislaus* den III. op den Troon zouden stellen, zo dacht de Waiwode van *Cracau* aan dit Geval, en prees de Zachtmoedigheit van *Casimirus* zodanig, dat hy éénstemmiglyk tot Hertog verkoren wierdt. Eindelyk stierf hy aan de Tafel van een Minne Drank, die eene zekere Dame voor hem toebereid hadde, 17 jaaren, tot den jaare 1194, geregeerd hebbende. Op hem volgde zyn minderjaarige Zoon *Lescus*, de V. *Albus*, die in den jaare 1199 afgezet, in den jaare 1200 hersteld, in den jaare 1203 nochmaals afgezet, en in den jaare 1206 voor de tweedemaal hersteld wierdt, doch daarna tot den jaare 1226, wanneer hy stierf, regeerde. Binnen dien tyd heeft ook de afgezette *Miecislaus* de III. den Throon tweemaal weder beklommen, doch zyne Regeering duurde nooit langer dan een jaar, en hy stierf, in den jaare 1203. Na zyn dood kwam zyn Zoon *Uladislaus* de III. *Lascogonus* tot de Regeering, doch behieldt dezelve geen anderhalfjaar; waar op hy den afgezetten *Lescus Albus* weder plaats moest maaken. Deze *Lescus* gaf zynen Broeder *Conradus* de Landen *Masuren* en *Cujavië*. Dit veroirzaakte naderhand groote Onrusten in *Polen*, tot dat die Landen weder aan de Kroon gekomen zyn, en *Conradus* gaf ondertusschen aanleiding dat de Kruis-Ridders het eerste naar *Pruissen* kwamen. Eindelyk is *Lescus* door zynen Gouverneur in *Pomeren*, *Suentoplucus* genoemd, die zich tot Hertog van *Pomeren* opgeworpen hadt, verslagen. Zyn minderjaarige

1733. *Juny.*

1733. Zoon, *Boleslaus* de V. *Pudicus*, kwam na zyn Vaders dood tot de Regeering
Juny. en regeerde 52 jaaren. Wanneer hy zyn mannelyken Ouderdom bereikt hadt trouwde hy met de Hongarische Prinsesse *Cunigunda*. Doch beide deze Echtgenooten leefden in eene altoosduurende Kuisheit met malkander, en daarom is hem zynen Toenaam gegeeven. In zynen tyd deden de Tartaaren een gruwelyken Inval in *Polen*, kwamen ook naar *Silesië*, alwaar zy naby *Lignits*, in den jaare 1242, den Christenen eenen Slag leverden, en eene gewigtige Overwinning bevochten. Op hem volgde zyn naaste Neef, *Lescus* de VI. *Niger*, en regeerde 10 jaaren, tot den jaare 1289. Met de Russen voerde hy gelukkige Oorlogen, en zyn Neef, de Hertog van *Masuren* veroirzaakte hem veele innerlyke Beroerten. Onder zyne Regeering wierdt *Polen* in den jaare 1288 op nieuws door de Tartaaren bezocht, en dit Ongedierte heeft toen 21000 jonge Dochters weggevoerd. De verslagen Christenen rukten zy de Harten uit het Lichaam, vulden die met het sterkste Vergift, en wierpen die overal in de Bronnen, waar door Pestilentiale Ziektens ontstonden, die geene Geneesmeesters konden geneezen. Na *Lescus* de VI. ontstont een zesjaarig *Interregnum*, in welken Tyd een yder Nakomeling van het *Piastische* Huis Hertog van *Polen* wilde zyn. Eindelyk besloten de *Polen* den Koninklyken Tytel weder op te haalen, die in 214 jaaren niet gebruikt was. De eerste nieuwe Koning, dien zy verkoren, was *Premislaus* de II. uit het Hertoglyke Geslachte. De *Polen* stonden in het eerste jaar van zyne Regeering tegen hem op, waar door de Koning zodanig in het naauw geraakte, dat hy in den jaare 1296, in de achtste Maand van zyne Regeering, gevangen, en elendiglyk omgebragt wierdt. Hier van waren inzonderheit twee Huizen, dat van *Zaremba*, en dat van *Nalenza* oirzaak, waarom zy naderhand in lange jaaren geen rood Kleed draagen, noch by eenig Opontbod der Edellieden verschynen mogten. Hy liet genen Zoon na, maar alleenlyk eene Dochter, *Rixa* genoemd, die naderhand met *Wenceslaus* den IV, Koning van *Bohemen*, trouwde. Aldus beklom *Uladislaus* de IV. *Locticus*, of *Cubitalis*, uit *Masuren*, een Nabestaanden van den voorgaanden Koning den Throon. Hy verkreeg den gemelden Toenaam wegens zyne ongemeene kleine Gestalte. Men zette hem af in den jaare 1300, om zyne Wellustigheit, waar door hy de zorge der Regeering verwaarloosde, en verkoos daartegen den genoemden *Boheemschen* Koning *Wenceslaus* den IV, die des voorigen Konings Dochter, *Rixa*, tot zyne Gemaalinne hadde. Doch alzo deze in den jaare 1305 sturf, beklom *Uladislaus* de IV. *Cubitalis* op nieuws den Throon, tot den jaare 1333, toe. In zynen tyd ontstont in den jaare 1315 de groote Pest en Hongersnood door gansch *Europa*, waar door meer dan het derden-deel der Menschen weggerukt wierden, en in *Polen* was de Hongersnood zo groot, dat de Lichaamen der Dieven aan de Galgen, en de Lyken in de Graven niet zeker waren. In den jaare 1227 begonnen de *Silesische* Vorsten zich de Gehoorzaamheit van de *Poolsche* Kroon te onttrekken, en hebben zich van tyd tot tyd aan de Kroon *Bohemen* overgegeeven. Aan de Kruis-Ridders uit *Pruissen*, die in Groot-*Polen* verschrikkelyke schade gedaan hadden, leverde *Uladislaus* de IV, in den jaare

1331.

1331. by *Plocko* in *Cujavië* een gelukkigen Slag, in welken 20000 Mannen aan den kant der Ridders, doch van de *Polen* naaulyks 500 sneuvelden. Na hem beklom zyn Zoon, *Casimirus* de III. *Magnus*, den Throon, en bekleedde den zelven 37 jaaren, tot den jaare 1370. Hy heeft veele Steden en Sloten in het Land gebouwd, en veele heilzaame Wetten gemaakt; hoewel hy ook de Insteldet is van die Wet, uit Krachte van dewelke een Doodslager niet aan het leven gestraft zoude worden. Hy voerde gelukkige Oorlogen en heeft het Vorstendom *Reussen* met de *Poolsche* Kroon vereenigd. Hy zondigde geweldig tegen het Zevende Gebod; doch de bemindste van alle zyne Meesteressen was eene Joodinne, *Esther* genoemd. De Bisschop van *Cracau*, *Bozenta* genoemd, wilde hem van de Geilheit aftrekken, en zondt eenen Geestelyken aan hem, die *Martinus Barisca* genaamd was. Maar de Koning liet hem in de Weissel werpen, en keerde zich weinig aan den Ban des Bisschops, die daar op volgde. Uit Liefde tot zyne Joodsche Meesteresse gaf *Casimirus* de III. den Jooden de heerlyke Voorrechten die zy noch in *Polen* genieten. Eindelyk viel hy op de jagt van het Paard, en sturf aan dezen Val. Voorts is hy de laatste mannelyke Nakomeling van den *Piastischen* Stam op den *Poolschen* Throon geweest. Zyn Zusters Zoon, de *Hongarische* Koning *Lodewyk*, dien hy reets by zynen Leeftyd tot Navolger hadt laaten verklaaren, volgde op hem, en bezat den *Poolschen* Throon 12 jaaren, tot den jaare 1382. Zyne Regeering was zo gesteld, dat de *Polen* op generlei Wyze daar mede konden te vreden zyn. Inzonderheit raakten de *Poolsche* en *Hongarische* Bedienden des Konings dikwils aan malkander; van welke laatsten eens in *Cracau* 160 te gelyk verslagen wierden. Ook vereenigde zich de *Poolsche* Adel dikwils tegen den Koning, waar by het Woord *Rokosz* als tot eene Loze diende. Wanneer ook naderhand de Adel zomtyds opstont, noemde men het een *Rokosz*, het welke daar door ontstaan was, om dat in *Hongarye*, niet verre van de Stadt Pest, eene Plaats gevonden wordt, *Rokosz* genoemd, alwaar de *Hongaren*, wanneer zy iets tegen hunnen Koning wilden onderneemen, zich vergaderden. *Lodewyk* begeerde dat de *Polen* zyne oudste Dochter, *Maria*, tot Navolgeresse op den Throon zouden aanneemen; doch dewyl zy met *Sigismundus*, den Zoon van Keizer *Karel* den IV, getrouwd was, wilden de *Polen* van haar niet hooren, maar daar ontstont een vierjaarig *Interregnum*. Eindelyk besloten zy, de jongste Prinsesse van den gesturven *Lodewyk*, *Hedwig* genoemd, voor haare Koninginne aan te neemen; doch met die Voorwaarde, dat zy met *Jagellus*, die toen Hertog van *Litthauen* was, zoude trouwen. Hier toe wilde de Prinsesse in den beginne niet verstaan, dewyl *Jagellus* een Heiden, ook klein en onaanzienlyk van Persoon, en zy reets aan den Aards-Hertog *Wilhem* van *Oostenryk* beloofd was. De Zaak wierdt echter, onder een viervoudig Beding tot volkomenheit gebragt, dat namelyk: 1) *Jagellus* het Hertogdom *Litthauen* met *Polen* zoude vereenigen; 2) Den Christelyken Godsdienst aanneemen; 3) Aan den Aards-Hertog *Wilhem* van *Oostenryk* voor zynen Afstand tweemaal honderd Duizend Daalders betaalen; en ten 4) Alles weder aan de Kroon brengen, dat aan dezelve ontnomen was. Alzo

1733. *Juny.*

wierdt *Jagellus* in den jaare 1386 gedoopt, met de Prinsesse *Hedwig* getrouwd, en beklom den *Poolschen* Throon, dien hy 48 jaaren, tot den jaare 1434, bezeten heeft. By den Doop ontfing hy den naam van *Uladislaus*, en is de Vyfde van dezen Naam onder de *Poolsche* Koningen. Hy heeft noch Moeiten noch Kosten gespaard, om zyne *Litthauers* te brengen tot den Christelyken Godsdienst, tot welken hy zich zelf begeeven hadt. Zyne moeite was in den beginne vruchteloos, tot dat hy hunne Heidensche Tempels vernielde, het Orakel verstoorde, en het zogenaamde heilige Vuur uitbluschte; waar op zich de meeste *Litthauers* lieten doopen, en het Christelyke Geloove aannamen. Gedurende den tyd dat de Koning beezig was met zyne *Litthauers* te bekeeren, bragt hem iemand aan, dat de Aards-Hertog *Wilhem* van *Oostenryk*, een heimelyk Bezoek by de Koninginne *Hedwig* afgelegd hadde; het welke aanleiding gaf tot een groot mistrouwen tusschen deze beide Koninklyke Persoonen. Doch de Koninginne bewees haaren Onschuld door eenen Eed, en de *Polen* drongen daar op, dat de Koning den Aanbrenger moest noemen, welke *Gniewossius* genoemd was. Dewyl dezelve nu geen genoegzaam Bewys konde voortbrengen, moest hy, met luider Stemme, zich zelf logenstraffen, en daar na als een Hond onder de Bank keffen, dat in *Polen* voor zeer schandelyk gehouden wordt, en in eenige Provintien noch in gebruik is. Met de Kruis-Ridders in *Pruissen*, voerde *Uladislaus Jagellus* in den jaare 1410 een bloedigen Oorlog, en overwon hen in twee Slagen kort na malkander, waar in aan de zyde der Ridders meêr dan 80000 sneuvelden en 14000 gevangen wierden. In den jaare 1411. volgde de Vrede met deze Ridders, en zy moesten niet alleenlyk de Provintie *Samogitië* afstaan, maar ook in eenigen tyd honderd duizend Schok oude *Boheemsche* Grossen aan den Koning betaalen. *Uladislaus Jagellus* deedt eene Reize naar den *Hongarischen* Koning, en namaligen Keizer *Sigismundus*, en verkreeg van denzelven de *Poolsche* Ryks Tekenen, als Kroon, Scepter, Ryks-Appel, en Zwaard wederom, welke *Elizabeth*, de Moeder van den Koning *Lodewyk*, naar *Hongaryë* overgebragt hadde. Kort daar na leende de gemelde Koning van *Hongarië* van den *Poolschen* Koning tachtig Duizend *Boheemsche* Guldens, en verzette daar voor de zogenaamde Zipser-Steden, op de *Poolsche* Grenzen die tot op dezen Dag toe noch verpand zyn. De volkome Vereeniging tusschen *Polen* en *Litthauen* ontmoette onder *Uladislaus Jagellus*, noch zeer groote zwaarigheden; hoewel beiderzyds Onderdaanen den Koning en de Koninginne te gelyk gezworen hadden. De voornaamste Oirzaak daar van was, dat *Jagellus* in *Litthauen* door het Erfrecht, en in *Polen* alleenlyk door Verkiezing tot de Erfvolging gekomen was. *Uladislaus Jagellus* moest derhalven op een Expedient bedacht zyn, het welke daar in bestont, dat hy zynen Neef *Vitoldus* tot Groot-Hertog van *Litthauen* aanstelde, en zich door denzelven den Eed van Getrouwheit als een Vasal liet zweeren. In den jaare 1415. wierdt de *Litthausche* Adel den *Poolschen* in alle Voorrechten gelyk gesteld. Echter zyn sedert dien tyd noch 162 jaaren verloopen, eêr het tot eene volkome Vereeniging gekomen is. Onder de Regeering van dezen Koning is op het Concilie van Constans de Verordening ge-

gemaakt, dat de Aards-Bisschop van *Gnesen* voortaan altoos Primaat van het Ryk zoude zyn en genoemd worden. *Uladislaus Jagellus* teelde eerst in zyn hoogen Ouderdom by zyne vierde Gemaalinne eenen Zoon, die mede *Uladislaus* genoemd wierdt; hoewel veelen willen, dat deze vierde Gemaalinne den Koning niet getrouw geweest, en hy inderdaad geen Vader van dezen Prins en van noch een tweeden Zoon geweest zoude zyn. Voor het overige is zyn gansche leven zeer Christelyk geweest; doch hy heeft altoos noch eenige Heidensche Gewoontens behouden. Hy ging, by voorbeeld, nooit uit, zonder dat hy zich van te vooren driemaal omgedraaid, en een Stroo-Halm in drie Stukken gebroken hadt. Zyn minderjaarige Zoon *Uladislaus* volgde op hem, en regeerde 10 jaaren, tot den jaare 1444. Hy wierdt in den jaare 1440. ook tot Koning van *Hongaryë* verkoren. Hy brak den Stilstand met de Turken, en wierdt daar over in den Slag by *Varna* overwonnen, en zelf verslagen. Hier op beklom zyn Broeder *Casimirus* den IV. Hertog van *Litthauen*, na een *Interregnum* van drie jaaren den *Poolschen* Throon, en regeerde 45 jaaren, tot den jaare 1492. Het voorste Gedeelte van *Pruissen* viel van de Kruis-Ridders af, en gaf zich in den jaare 1454 in *Poolsche* Bescherming. Hier op volgde tusschen *Polen* en de Kruis-Ridders een dertienjaarigen Oorlog, in welken wel 85000 *Polen* en 70000 Mannen aan de zyde der Ridders geïneuveld zyn. Zyn oudsre Zoon was *Uladislaus* genoemd, en nam in den jaare 1471 de *Boheemsche* Kroon aan. Dierhalven was in *Polen* zyn Opvolger de tweede Zoon. *Johannes Albertus* de I. die 9 jaaren regeerde, tot den jaare 1501. toe. Hy tastte *Wallachyë* met groot Geweld aan; doch wierdt geslagen, en de Turken en Tartaaren deden hier op een geweldigen Inval in *Polen*; gelyk zy dan over de 100000 Menschen in slaaverny wegvoerden. Doch het Vorstendom *Plozko* in *Masuren* is onder dezen Koning weder aan de Kroon vervallen. Na hem geraakte zyn Broeder *Alexander* op den Throon, en regeerde 5 jaaren, tot den jaare 1506. In het laatste jaar van zyne Regeering deeden de Turken en Tartaaren een verschrikkelyken Inval in *Polen*; doch wierden eindelyk zodanig geslagen, dat twintig duizend van hen op de Plaats bleven. Op hem volgde wederom een Broeder, genoemd *Sigismundus* de I, die 42 jaaren regeerde, tot den jaare 1548. Met de Russen voerde hy drie Bloedige Oorlogen, versloeg meer dan dertig duizend van dezelve. De Vesting *Smolensko* viel niettemin in handen der Russen, die dezelve toen ook behielden. Met de Ridders der Orde in *Pruissen*, welke weigerden de Huldigings Eed aan de Kroon *Polen* te doen, voerde hy van den jaare 1519. af een Vierjaarigen Oorlog, welkers uitslag was, dat het voorste Gedeelte van *Pruissen*, dat noch tegenwoordig *Poolsch* is, ganschelyk aan *Polen* verviel: Het achterste Gedeelte, toen het Hertoglyke *Pruissen* genoemd, bleef aan den Groot-Meester uit het Huis van *Brandenburg*, onder den Tytel van een Waereldlyk en Erfelyk Hertogdom; doch zo dat het een Leen van de Kroon *Polen* zoude zyn. *Masuren* is in den jaare 1526, na het Uitsterven van zyne Hertogen, van gelyken weder met de Kroon *Polen* vereenigd geworden. In den jaare 1523, wanneer *Sigismundus* des Avonds by Licht aan een Venster stont, gelchiedde een

Schoot

1733. Juny.

1733. *Juny.* Schoot na hem, dat de Kogel in den Muur bleef steeken. Op hem volgde zyn Zoon *Sigismundus* de II, en regeerde 24 jaaren, tot den jaare 1572. De Kruis-Ridders in *Lyfland* leden grooten Aanstoot van de Russen, waarom de Groot-Meester, *Gotthard Kettler*, in den jaare 1561. het kort Besluit nam, dat hy *Lyfland* aan de Kroon *Polen* overgaf, en daartegen met *Courland* en *Semigallien*, als een Hertogdom beleend wierdt. Dewyl deze Koning by drie Gemaalinnen geene Erfgenaamen kreeg, vreesden de *Litthauers* voor een bloedig *Interregnum*, en poogden zich nader te verbinden; waar op het groote Werk der volkomen Vereeniging zyne volkomenheit verkreeg. De Voorwaarden waren: 1) *Dat de* Litthauers *voortaan geen byzonderen Groot-Hertog verkizen zouden, maar dat de Koning van* Polen *en Groot-Hertog van* Litthauen *één en dezelfde Persoon zoude zyn.* 2) *Dat by yder Verkiezing de* Litthauers *gelyk Recht met de* Polen *zouden hebben.* 3) *Dat de Ryksdagen beurtelings, dan eens in* Polen, *en dan eens in* Litthauen *gehouden zouden worden.* Wanneer *Sigismundus Augustus* sturf waren van Vyf Zusters, welke hy gehad hadt, noch drie in leven. De eerste, *Sophia*, was getrouwd met *Henrik*, Hertog van *Luneburg*; en de tweede met *Johannes*, Koning van *Zweden*; doch de derde was zestig jaaren oud, en ongehuuwd. Daar ontstont alzo een Tweejaarig *Interregnum*. Binnen dien Tyd maakte men eenige Wetten, onder anderen die, dat men voortaan by het leven van eenen Koning geenen Opvolger benoemen zoude; dat de Lutheraanen, Gereformeerden en Grieken hunne Vryheit van Godsdienst genieten zouden, en *Dissidenten* genoemd worden. Deze Besluiten zyn ook by de navolgende Koningen altoos mede in de *Pacta Conventa* gesteld, en het Artykel aangaande de Dissidenten bezworen geworden. Wanneer het nu tot eene nieuwe Verkiezing kwam, viel dezelve in den jaare 1574. op *Henrik van Valois*, Hertog van *Anjou* in *Vrankryk*, dien men veele vreemde Voorwaarden voorschreef. Hy bekleedde den *Poolschen* Throon maar 4 Maanden; dewyl zyn Broeder, de Koning van *Vrankryk*, *Karel* de IX. sturf; weshalven hy heimelyk naar *Vrankryk* keerde, om bezit van dien opengevallen Throon te neemen, de *Polen* vertoornden zich hier over zodanig, dat zy *Henrik* plechtiglyk van het Ryk beroofden, een eene Wet maakten, dat voortaan geen Koning zonder Bewilliging van de Republyk de Kroon zoude mogen afleggen. *Stephanus Bathori*, Vorst van *Zevenbergen*, wierdt, na een kort *Interregnum*, door eene geregelde Verkiezing op den *Poolschen* Throon verheven, en heeft 12 jaaren met groote Dapperheit en Geluk geregeerd, ook veel goeds uitgerecht. Met den Czaar *Joan Basilowitz* voerde hy een bloedigen Oorlog, en dwong hem dat hy *Lyfland* aan *Polen* moest afstaan. Hy verstont niet recht de *Poolsche* Taal, maar sprak gemeenlyk Latyn, en liet zich tot geene Vervolging tegen de Protestanten overreeden. Op hem volgde, door middel van eene geregelde Verkiezing, de *Zweedsche* Prins *Sigismundus* de III. een-Zoon van de Zuster van den Koning *Sigismundus Augustus* den II. Hy heeft den *Poolschen* Throon 44 jaaren bezeten, tot den jaare 1633. toe. Hy voerde terstond eenen Oorlog met de Oostenrykers, dewyl de Aards-Hertog *Maximilianus* hem de Verkiezing wilde betwisten. Hy voerde bloe-

bloedige Oorlogen met de Koningen van *Zweden*, *Karel* den IX. en *Gustavus Adolphus*, wegens zynen Eisch op *Zweden*. *Gustavus Adolphus* verdreef de *Poolen* uit gansch *Lysland*, na dat hy de Hoofdstad *Riga* in den jaare 1620. veroverd hadt. De *Poolen* wierden geslagen, zo dikwils als zy zich vertoonden, eindelyk trof men eenen zesjaarigen Stilstand, en de Koning van *Zweden* behieldt benevens eenige Plaatsen in *Pruissen*, gansch *Lysland*. In den jaare 1635. wierdt de Stilstand tot 26 jaaren verlengd. Deze Oorlogen konden zo veel te minder gelukkig uitvallen, dewyl hy ter zelver tyd spel met de Muscoviten en Turken aangevangen, en in het Koninkryk zelf ook veele Onlusten en menigen *Rokosz* te dempen hadt. In den jaare 1620. gaf een laatdunkend Edelman, over wien hy eenen *Curator* gesteld hadt, hem by het inkomen van de Hoofdkerke te *Warschau*, met zynen Strydhamer, eenige gevaarlyke Slagen op het Hoofd, en de Koning zoude daar door ongetwyffeld doodgebleven zyn, indien hy de Muts niet op het Hoofd gehad hadt. De Goederen van den Daader wierden hier voor verbeurd verklaard, zyne Nakomelingen van alle eere beroofd, zyn Ridderlyk verblyf geslecht, en hy zelf door vier Paarden vanéén gescheurd. Na de dood van *Sigismundus* viel de Verkiezing op zynen Zoon *Uladislaus* den VII, die 26 jaaren, tot het jaar 1648 toe, met grooten Roem en Geluk regeerde. Hy oorloogde met de Russen, totdat zy in den jaare 1634. de Hertogdommen *Smolensko* en *Czernichow* aan de Kroon *Polen* afstonden. Doch in den jaare 1637 zyn de Cosakken van de Kroon afgevallen, en hebben tot op deze Uur noch niet weder te rug gebragt kunnen worden. Dewyl de eenige Zoon van dezen Koning in het zevende Jaar zyns Ouderdoms gestorven was, volgde op hem, door Verkiezing, zyn Broeder, *Johannes Casimirus*, en regeerde 21 jaaren, tot den jaare 1669, wanneer hy Afstand deedt. Hy was een Jesuït geweest, en door den Paus tot Kardinaal gemaakt. De Cosakken en Muscoviten deden onder zyne Regeering het Koninkryk *Polen* groote moeijelykheden aan, en de laatsten veroverden *Smolensko* wederom. Tusschen *Poolen* en *Karel Gustavus* begon in den jaare 1656 eenen Oorlog, dewyl de Koning van *Polen*, *Johannes Casimir*, als een Zoon van Koning *Sigismundus* den III, zynen eisch op *Zweden* niet wilde laaten vaaren, maar opentlyk tegen de Successie van *Karel Gustavus* protesteerde. De *Zweedsche* Wapenen waren ook zo gelukkig, dat *Karel Gustavus*, binnen weinig Maanden, byna Meester van gansch *Polen* was. *Johannes Casimir* vluchtte uit het Ryk, en veele Waywoodschappen hadden reets besloten, den Koning van *Zweden* ook tot hunnen Koning aan te neemen. De Keurvorst van *Brandenburg* moest belooven, het toenmaalige Hertoglyke *Pruissen* van de Kroon *Zweden* te leen te neemen, zich ook met deze Kroon in een Verbond in te laaten, en tegen *Polen* te helpen aangaan. In den jaare 1656. scheen het Geluk wel wankelbaar; doch de *Zweedsche* en *Brandenburgsche* Wapenen bevochten echter noch veele Voordeelen op de *Poolschen*, inzonderheit eene groote Overwinning by *Warschau*. De Vorst van *Zevenbergen* *Georgius Ragozky* sloot ook een Verbond met *Karel Gustavus*, en kwam inderdaad met dertig duizend Man by hem in *Polen*, in hoop iets van den Buit

1733. Juny.

1733. Juny. te knoppen, wanneer het *Poolsche* Ryk verdeeld zoude worden. Niettegenstaande dit alles, wilde *Karel Gustavus*, het geene hy tegen *Polen* in den Schild voerde, niet gelukken. Want de *Ragosky* trok te rug, en kwam met groot verlies weder in *Zevenbergen*, dewyl de *Poolen* en Tartaaren hem vervolgden. De Keurvorst van *Brandenburg* begon ook te wankelen. De Russen deeden een grouzaamen Inval in *Lyfland* De *Deenen* tastten *Zweden* aan, en de Keizer zondt den *Poolen* Volk te hulp. In die Gesteldheit van Zaaken was goede Raad duur. Doch de Koning *Karel Gustavus* nam een Besluit, voor alle dingen, den Koning van *Denemarken* te lyf te gaan, en brak ten dien einde in den jaare 1657. met het grootste gedeelte van zyn Leger in *Polen* op, doch liet de houbaare Plaatsen, die hy in het Koninkryk inhadde, wel bezet, die nochtans van tyd tot tyd weder verloren gingen. Nadat *Johannes Casimirus* Afstand van het Ryk gedaan hadt, ging hy naar *Vrankryk*, alwaar hy vier jaaren daar na sturf, doch legt in *Polen* begraaven. By zyne Broeders Weduwe, een *Fransche* Dame, uit den Huize van *Nevers*, met welke hy trouwde, teelde hy geene Kinderen. Alzo wierdt verkoren *Michael Koributh*, Vorst *Wizniowizky*, die van de oude *Litthausche* Hertogen afkomstig was. Hy regeerde 4 jaaren en 4 Maanden, tot den jaare 1674 De Turken deden onder zyne Regeering in de *Ukranie* groote schade, veroverden ook in den jaare 1672. de Vesting *Caminiec* in *Podolië*. By zyne Gemaalinne *Maria Eleonora*, eene Zuster van den Keizer *Leopoldus*, heeft hy geene Kinderen geteeld. De Verkiezing viel derhalven op den Veldheer, die kort van te vooren de Turken by *Choczim* zodanig geslagen hadt dat naauwlyks twee duizend ontkwamen. Hy was genoemd *Johannes* de III. *Sobiesky*, en zyn Vader *Jacobus*, was Castellan van *Cracau* geweest. Hy deedt noch eenen Veldtocht tegen de Turken, en maakte daar na in den jaare 1676. Vrede met hen: waar by de Vesting *Caminiec* in handen der Turken bleef, en niet voor den jaare 1697. door den *Carlowitsschen* Vrede weder aan *Polen* gekomen is. Het geene *Johannes* de III. in den jaare 1683. toebragt tot het Ontzet der Stad *Weenen*, waar by hy zich met 20000 *Poolen* bevondt, is voor zyne grootste Daad te rekenen; gelyk hem dan ook toen een voortreffelyke Buit ten deel wierdt. Wanneer hy in den jaare 1696. na eene twee en twintigjaarige Regeering sturf, liet hy drie volwasschen Prinsen na, waar van de oudste *Jacobus*, die in den jaare 1668. geboren wierdt, noch tegenwoordig leeft: Als mede eene éénige Dochter, *Theresia Cunigunda*, Keurvorstinne Weduwe van *Beieren*. De Gemaalinne van *Johannes* den III. was *Maria Casimiria Aloisia de la Grange*, uit *Vrankryk*, alwaar zy ook eerst in den jaare 1716. gesturven is. Haar Vader is geweest de Marquis d'*Arquien* de *Bethune*, en heeft in zyn hoogen Ouderdom den Kardinaals-Hoed verkregen. Haar eerste Gemaal was de *Poolsche* Vorst *Johannes Zamoisky*, die op zyne Ambassade in *Vrankryk* met haar trouwde; waar op zy, Weduwe zynde, in den jaare 1665. met *Johannes Sobiesky* hertrouwde. Hoewel nu, gelyk gezegd is, *Johannes* de III. *Sobiesky* drie braave Prinsen naliet, zo is nochtans geene van deselve Koning van *Polen* geworden, maar de Verkiezing viel den 27 Juny des jaars 1697. op *Augustus* den II. Keurvorst

van

van *Saxen*, die anders eigentlyk *Fredrik Augustus* genoemd is. Hy bevondt zich toen in *Hongaryë*, en geboodt het Keizerlyke Leger, waar by ook zyne eigen *Saxische* Volkeren gevoegd waren, tegen de Turken. De *Fransche* Prins van *Conty*, zyn Mede-Dinger naar de *Poolsche* Kroon, wilde hem de Verkiezing-betwisten, zynde inderdaad ook door het meeste getal verkooren en door den Kardinaal Primaat tot Koning verklaard: Deze *Fransche* Prins kwam op de Oost-Zee in het Klooster *Oliva* naby *Dantzig*, doch moest te rug keeren, wanneer zich eenige Poolsche en Saxische Krygsbenden daar omtrent vertoonden. Tusschen *Polen* en *Frederik* den III. Keurvorst van *Brandenburg*, naderhand Koning van *Pruissen*, was het in den jaare 1699. byna tot eenen Oorlog gekomen. Namelyk de Koning *Johannes Casimirus* hadt in den jaare 1757, aan den Keurvorst van *Brandenburg*, *Frederik Wilhem* den Grooten, belooft te geeven Vier honderd Duizend Daalders aan Geld, en tot de betaaling van dezelve toe de Pruisfische Vesting *Elbing* tot een Onderpand, door welke Belofte de gemelde Keurvorst van het Verbond met *Zweden* afgetrokken wierdt. Maar de *Zweeden* haddden toen de Stad *Elbing* in handen; en wanneer in den jaare 1660. de Olivasche Vrede volgde, wierdt *Elbing* door de *Poolen* bezet, doch de Eisch van den Keurvorst uitgesteld en aan den Spyker gehangen, waarom *Frederik* de III. eindelyk in den jaare 1699. de Plaats met Geweld aantastte, en onder zyne Gehoorzaamheit bragt, doch dezelve in het zelfde jaar, door bemiddeling van den Koning *Augustus* weder inruimde. Daartegen geraakte de Koning *Augustus* en de Czaar met *Karel* den XII. Koning van *Zweden*, in een bloedigen Oorlog, die zynen aanvang nam in den jaare 1700, dewyl de Muscoviten *Narva* in *Lyfland* belegerden, welke Stad de jonge *Zweedsche* Koning, met 18000 Man persoonlyk ontzette, en de *Muscoviten* leden eene volkome Nederlaag, hoewel zy meer dan 80000 Mannen sterk waren. Daar na ging hy op het *Saxische* Leger van *Augustus* los, die een vyandlyken Inval in *Lyfland* gedaan, en eenige Voortgangen gemaakt hadt. Het gelukte *Karel* den *Saxen* in den jaare 1701. te slaan, en hen uit *Lyfland* te doen verhuizen. Hy vervolgde hen ook door *Courland* naar *Polen* en verkreeg tot den jaare 1708. toe, tegen de *Poolen* en *Saxen*, de ééne Overwinning na de andere, inzonderheit in den jaare 1702 by *Cliscow* of *Brynschof* in *Polen*, en den 13 February des jaars 1700 by *Fraenstadt* aan de *Silesische* Grenzen. Hier op brak *Karel* de XII. volkomen in *Saxen* in, terwyl zyn Generaal *Mardefeld*, by wien zich een aanzienlyk Corps *Zweeden*, en veele duizenden *Poolen*, die misnoegd waren tegen den Koning *Fredrik Augustus*, bevonden, by *Calisch* in Groot-*Polen*, door een Leger *Saxen*, *Poolen* en *Muscoviten* geslagen wierdt. *Karel* de XII. bragt het nochtans zo verre, dat *Fredrik Augustus* de *Poolsche* Kroon moest afstaan, en *Stanislaus* voor Koning erkennen, welken laatsten *Karel* reets eenige tyd van te vooren tot Koning van *Polen* hadt doen verkiezen en kroonen, en die zich ook by hem in *Saxe* bevondt. Dit alles wierdt vastgesteld in eenen Vrede die den $\frac{14}{24}$ September des jaars 1705. te *Altranstadt*, een Dorp twee uuren van *Leipzig* gelegen, gesloten wierdt. *Karel* ondertusschen den Oorlog tegen *Rusland* vervolgende, en na den onge-

1733. *Juny*.

1733. Juny. lukkigen slag by *Pultowa* zich in *Turkye* begeeven hebbende; zo ging de Koning van *Polen*, *Fredrik Augustus*, in *Augustus* des jaars 1709. op nieuws met eene *Saxische* Krygsmagt naar *Polen*, voegde zich zamen met een *Rusfisch* Leger, dat de Generaal *Goltz* geboodt, en hieldt een Mondgesprek met den *Rusfischen* Keizer in de Stad Thoorn; waar op dezen naar *Lysland* ging, en het zelve ganschelyk veroverde, dewyl Honger en Pest de *Rusfische* Wapenen zeer gunstig waren. Eene *Zweedsche* Krygsmagt, onder den Generaal *Crassau*, stont in dien tyd, wanneer de Saxen en Russen zich wilden te zamen voegen, noch in *Polen*, en moest naar *Pomeren* wyken. By dezelve bevondt zich ook *Stanislaus*, die mede naar *Pomeren* moest gaan, en sedert niet weder naar *Polen* gekomen; waartegen hy eene heimelyke Reize tot den Koning deedt naar Bender. Onder de *Poolen* zelfs heeft de Koning *Augustus* veele misnoegde Gemoederen te winnen en te recht te brengen gehad; doch heeft verder vreedig geregeerd tot in dit jaar toe, wanneer hy te *Warschau* storf.

De Gelegenheit en Historie van *Polen* tot dus verre aangemerkt hebbende, zullen wy kortelyk ook zyne Gesteldheit aanroeren. *Polen* is eene groote Landstreek. Byna het gansche Land is effen tot aan de Grenzen tegen *Hongaryë*. Om een recht Denkbeeld van *Polen* te maaken, zo moet men zich voorstellen een Land alwaar Melk en Honing vloeit. Want alles wat tot onderhouding des levens vereischt wordt, wordt aldaar in den grootsten Overvloed gevonden, inzonderheit het Hoorn-Vee; gelyk men het dan in *Polen* niet gewaar wordt, schoon jaarlyks tachtig duizend *Poolsche* Ossen en meêr uit het Land gevoerd worden. De Weiery en de Koorn-Bouw in Podolië en in de *Ukranie* hebben huns gelyken niet in Europa. Want het Vee gaat zo diep in 't Gras, dat men het daardoor byna niet zien kan, en de Akker draagt op veele Plaatsen zyne Vrucht gemeenlyk tweemaal in 't jaar. Men heeft in *Polen* voortreffelyke Bosschen, die vol van Wildbraad en wilde Beesten zyn: Honing, Wasch, en Boter is 'er in zulk eene menigte, dat men dikwils niet weet, waar men daar mede heen zal. Men graaft 'er ook eenig Zilver, doch veel meêr Koper, Loot, Yzer en zeer Fyn Staal uit de Bergwerken. Een Bergwerk van Zout, niet verre van *Cracau*, overtreft ondertusschen byna alles, wat men zich wonderlyk en mild van de Natuur verbeelden kan. Het behoort tot de Koninklyke *Oeconomie*, en brengt jaarlyks wel een millioen *Poolsche* Guldens op. Het is een verbaazend diep onderaardsch Werk, dat zich drie Mylen wegs in den Omtrek uitstrekt, en door veele Menschen bewoond wordt, van dewelken niet weinigen, het jaar over, naaulyks éénmaal het Daglicht te zien komen. Het is ook iets zonderlings, dat tusschen de Zout-Mynen onder de Aarde eene zoete Welle ontspringt, waar mede Menschen en Vee hunne Dorst lesschen. Het Zout, dat in dit Bergwerk gehouwen wordt, is driederlei. Het eene slach is slecht, Grof en Zwart. Het tweede is iets witter. Doch het derde is Sneeuw-wit, doorschynend, byna gelyk krystal, en hart als een steen, alzo dat men groote Zuilen daar van uithouwt.

Wat den Godtsdienst der *Poolen* aangaat, dezelve waren voortyts doorgaans

Af-

Afgodendienaars, en baden dezelfde Goden aan, welke de Grieken, Romeinen, en Duitschen vereerden. *Tertullianus* meldt in zyne Verhandelinge tegen de Jooden, dat het Euangelium ook in *Sarmatië* gepredikt was. Doch het zelve is in het Europische *Sarmatië* of *Polen* niet eerder dan in den jaare 965 door den Hertog *Mislaus* aangenomen. Omtrent den jaare 1535 deed de Luthersche Godtsdienst zich op in deze Landen, doch is nooit ganschelyk doorgebroken; echter vindt men 'er Luthersche en Gereformeerde Kerken: hoedanig dezelve doorgaans met een dollen en raazenden yver vervolgd worden is genoegzaam bekend, waarom wy zulks voorbygaan zullen. Daar zyn ook eenige Grieksche Gemeentens. Doch verre het grootste gedeelte der *Poolen* is den R. Katholyken Godtsdienst toegedaan, en in denzelven zeer yverig. Wanneer de *Poolsche* Adel in plechtige Godsdienstoefening vergaderd is, trekt zy, terwyl de Priester het Euangelium leest, den Sabel half uit de schede, en steekt dien niet weder op vóórdat de Woorden *Gloria tibi Domine* gezongen zyn. De *Poolsche* Edellieden zyn meest groote en sterke persoonen, weeten hunnen sabel met behendigheit te voeren, en zyn geleerd en mildaadig, doch daarby hoogmoedig, hardnekkig, en yverig in 't beschermen hunner vryheden. Hunne verdeeldheden en onéénigheden zyn zo groot, en het gezag des Konings zo gering, dat een invallende vyand tyds genoeg heeft, eêr een Ryksdag vergaderd wordt, en een besluit genomen kan worden, om te doen wat hy wil, dewyl hy geene vaste plaatsen vindt, die hem kunnen tegenstaan, voordat hy te *Warschau* of *Cracau* komt. De *Polen* zyne goede Soldaaten, inzonderheit te paard, plagten zich met een Karabyn en twee Pistoolen te wapenen, en hebben op de eene zyde een strydbyl, en aan de andere eenen sabel, ook dikwils een Koker met pylen, en eenen boog op hunnen rug, waarvan zy zich bedienen na dat zy hunne Kogels verschoten hebben, en wanneer de vyand de vlucht neemt. De *Poolen* reizen gaerne, zyn getrouw en beleefd tegen de Vreemdelingen. Wanneer zy zich buigen om iemand Eerbiedigheit te bewyzen, komt het den genen, die het niet gewoon zyn, zeer zeldzaam voor. Want zy buigen zich tot op de Aarde, en raaken byna met beide de Handen aan des anderens Schoenzoolen. Hier over zouden vreemde Dames, die diergelyk Gebruik niet wisten, en naar de *Poolsche* wyze begroet wierden, dikwils geweldig verschrikken, dewyl zy zich zouden inbeelden, dat de Pool, zo laag bukkende, en met zyne Handen zo kluchtig te werk gaande, van Gedachten was iets anders te beginnen, waarom zy zouden aerzelen en te rug springen. By de meesten van den Hoogen *Poolschen Adel* en de Magnaten des Koninkryks, gaat het zeer prachtig toe, gelyk dan eenigen alleenlyk aan Saffraan, Suiker, en andere Kruideryen, jaarlyks meêr dan 25000 *Poolsche* Guldens verteeren, treffelyke Tafels houden, in Zyde, Purper en Goud gaan pryken, en wanneer zy reizen, menigmaal meêr dan duizend Persoonen in hun Gevolg hebben. Hoewel 'er nochtans ook veelen onder hen zyn, die iets ruuws en wilds over zich hebben, zich niet rein en zuiver in Lynwaad houden, en geweldig aan den Drank overgegeeven zyn. Men vindt 'er die des Morgens vroeg vyf of zes flessen Dantzigs, Dubbeld af-

1738. *Juny.*

1733. Juny. getrokken gebrand Water, en een paar groote *Toornsche* Peper-Koeken, voor zich op de Tafel hebben. Dezen sterken Brandewyn drinken zy uit Bier-Glazen, en meenen dat het een Pool tot schande strekt kleine Glazen tot het Brandewyn drinken te gebruiken, of die een vreemden Gast voor te zetten. Dewyl het echter niet zelden gebeurt, dat diergelyke aan den dronk overgegeeven Heeren op Ryks-en Land-Dagen dronken in de Raads vergaderingen komen; zo zoude men gevoeglyk kunnen zeggen, dat de Brandewyn in *Polen* menig heilzaamen Raadslag vernietigd, menig zeldzaame Constitutie uitgebroeid, menig wonderlyk Vonnis geveld, menig Land-Dag, en menig Ryksdag gescheurd, en menig bloedigen Kop gemaakt heeft. Zy hebben lange, tot op de Enkelen afhangende Kleeding, en zomtyds drie, vier en meêr Kleeden van verscheiden Verwen, als groen, geel, rood, en blaauw, het een over het ander, doch eindelyk een Pelts, met Zabels en Maters, of met Wolfs-Vossen-en Schapen Vellen gevoerd, naar dat de Man is, met roode en geele Laerzen, en ruige mutsen op het hoofd zo wel des zomers als des winters. Hunne geschoren Hoofden zyn het belachelykste, dat men aan hen zien kan. Want de meesten laaten boven maar ééne Lok Hairs staan, uit welke ééne Lok, ook wel twee, drie, vier, vyf en noch meêr Lokken afhangen, die de Rottestaerten niet ongelyk zyn. Daar by zyn deze Lokken vol van Vettigheit en Vochtigheit, en een Pool, al was hy noch zo benoodigd om Geld zoude voor geen honderd Daalders zulk een Lok van zyn Hoofd laaten afsnyden. De Baarden van veele *Polen* zyn mede zeer kluchtig. Zy laaten die gemeenlyk wel aan en onder de Kin glad afscheeren; maar de Ruuwte tusschen de Neus en den Mond is de Plaats, alwaar de Baard behouden wordt, die aan beide zyden van den Mond, of ganschelyk over den zelven afhangt, en het gebeurt ook menigmaal, dat zich zekere ongemakkelyke Beesjens in diergelyke Baarden legeren. Yder *Poolsch* Edelman wordt door den Koning zyn Heer Broeder genoemd, en is genoegzaam een Souverein Heer, dewyl hy het Recht van Leven en Dood over zyne Onderdaanen oefent, en hy heeft byna zo veel eigendoms aan hunne Goederen als of hy die zelf bezat. De Burgerstand is by den Adel in groote verachting, zodanig dat dezelve uit louter slechte Handwerks-Lieden, en eenige Kunstenaars bestaat, die echter in hun Beroep ganschelyk niet uitmunten. Kooplieden, die van geboorte *Poolen* zyn, vindt men weinig; doch van zulke Lieden, die geringe en slechte Winkels hebben, wordt hier niet gesproken. Daartegen is byna de gansche Koophandel in het Koninkryk *Polen* in handen van eenige *Pruisfische* Steden, inzonderheit van de Stad *Dantzig*. De overige Kooplieden, hier en daar door 't Koninkryk verstrooid, zyn *Franschen*, *Italianen*, *Duitschen*, *Schotten*, *Hongaaren*, *Armeniers*, *Turken*, *Jooden*, enz. Daar door komt het, dat in de Stad *Wilna* in *Litthauen*, alle Weeken drie Sabbatthen gevierd worden, namelyk, der Christenen Zondag, der Turken Vrydag, en der Jooden Zaturdag. Maar gelyk de *Poolen* van Adel den Burger-Stand verachtelyk en smadelyk handelen, alzo is de Boer volkomelyk de elendigste Mensch op den Aardbodem, en wordt aldaar dikwils, om geringe Oirzaaken, recht barbaasch gehandeld, omdat men

meent

meent dat *Poolsche* Boeren, inzonderheit die in *Litthauen*, zo zy niet kwalyk gehandeld, en wakker geslagen worden, geen goed doen, en ook hunne Heeren niet lief hebben. Hunne Wyven en Dochters blyven ook niet ongeplaagd, en worden geweldig door den Adel mishandeld. Doen het de eigen Heeren zelfs niet; zo doen het de Edellieden, welke zy in hunnen dienst hebben, zodanig dat de jonge Meisjens gemeenlyk reets gebruikt en mishandeld zyn, wanneer zy noch in de Kinder-Kleêren gaan, gevolgelyk omtrent 9, 10 of 11. jaaren oud zyn. In 't kort de *Poolsche* Boer is een ongelukkig Schepsel. Zyne Kinderen woonen en slaapen, benevens hem, onder de Zwynen, onder het Hoorn-Vee, en het pluim-gedierte; hoewel dit ook niet weinig by geringe Edellieden gezien wordt, welkers Gemakken of Vertrekken zo wel voor het Vee als voor de Menschen dienen. Maar dat noch het ergste is, is dat de Boeren van de Jooden, die de Edellieden hunne Goederen afpachten, of anders het Opzigt over dezelve hebben, gansch jammerlyk geslagen en gekneveld worden. Uit aanmerking van dit alles, heeft hy geen ongelyk gehad, die het eerste gezegd heeft: *Polen is de Hel der Boeren*; *het Paradys der Jooden*; *het Vagevuur der Burgers*, *de Hemel der Edellieden*; *en de Goudmyn der Vreemdelingen*. Men vindt in *Polen* weinige en zeer slechte Herbergen; dewyl de Edellieden als zy reizen by hunne Vrienden inkeeren, of van de boeren onthaald worden. Wanneer een Edelman van den Vyand gevangen wordt moet de Koning hem rantsoeneeren. Hunne drank is bier, mee en brandewyn; hoewel de Voornaamsten zich ook wel van *Hongarischen* en inzonderheit van *Tockayer* Wyn bedienen. Zy drinken geen water om dat het zelve aldaar in de vlakke landstreeken stinkt. De *Poolsche* Vrouwen zyn meest kort van gestalte doch welgemanierd. De mannen zyn eenigzins minnenydig, en vertrouwen hunne Wyven alleenlyk aan de naaste bloedverwanten, wanneer zy in den Oorlog of anders afweezig zyn. Zy spreeken de *Sclavoonsche* taal, en verstaan byna doorgaans Latyn. In *Polen* is eene Wet of Constitutie *uit krachte*, *van welke een Doodslager niet aan het leven gestraft wordt*, 't geene iets is, dat by andere Natien een Afgryzen veroirzaakt? Dezelve begint met deze Woorden. *Quamvis occidens hominem secundum Dei & Legum sanctiones esset capitali Pœna plectendus; nos tamen illum rigorem temperantes statuimus &c.* Dat is zo veel te zeggen als: *Hoewel de geene die eenen Mensche doodt, naar de Goddelyke en andere Wetten met de Doodstraffe moet gestraft worden; zo willen wy echter deze Gestrengheit matigen, en stellen daarom*, enz. Den Dieven en Straatroovers, die in *Polen* Doodslagen begaan, kan deze Constitutie *Quamvis occidens hominem* echter geenszins te stade komen. Ook worden die geenen omgebragt, welke aan hoogeren, dan zy zyn, eenen Doodslag begaan. Wie zyns gelyken doodt, en dieswegens omgebragt wordt, moet gewisselyk geen Geld hebben, om zich vry te koopen. Maar doodt een Edelman eenen Burger, zo kost het hem niet veel van belang. Slaat hy van zyn eigen Boeren eenen doodt, hy betaalt maar twintig Poolsche, of vyf Keizers-Guldens, en voor een vreemden Boer iets meêr. Deze Wet is in den Jaare 1368. gegeeven door *Casimir* den III, den Grooten genoemd.

1733. Juny.

Wat

1733. Juny. Wat de Poolsche Regeering aangaat, dezelve is *status mixtus*, gemengd, namelyk Monarchaal en Aristocratisch; Monarchaal, dewyl de *Polen* eenen Koning hebben; Aristocratisch, dewyl de magt des Konings zo bepaald is dat hy zonder bewilliging der Senatoren of Ryksdagen geene gewigtige Zaak kan onderneemen, in zo verre dat een Koning in de *potestate jubendi & consulendi* byna niet meer dan een ander Opper-Regent in eene vrye Republyk te zeggen heeft. De Republicaanen zeggen daarom wanneer men hen op dit discours brengt: *Rex est Rector senatus & nobilium, sed imperantium* Eenige zoeken ook eene Democratische Regeeringswyze in dit Ryk, namelyk van de zyde der menigvuldige Edellieden. Als de Koning, het hoofdt van het Poolsche gemeenebest, sterft, gaat het dus toe. Zo haast als hy den geest heeft gegeeven, worden eenige zo geestelyke als waereldlyke Senatoren aangesteld, om zorg voor het lyk te dragen, met eenige der voornaamste beampten, om dat het zelve niet ter aarde word: besteld dan na de verkiezing van een volgenden Koning, die gekroond wordt daags na de begraaffenisse des overleden. Door de dood des Konings neemt het *interregnum*, of tusschenryk, een aanvang, zynde de Aartsbisschop van *Gnezen*, geboren Legaat van den Paus, Primaat en eerste Vorst des Ryks, ook geboren tusschenkoning, of *interrex*, zonder daar toe verkoren te worden. De *Poolen* geeven daar deze reden van, dat een geestelyk persoon zelf geen koning mogende worden, die groote magt veiligst aan hem mag vertrouwd worden. Doch indien het gebeurde, dat 'er geen Aartsbisschop van *Gnezen* was, zo zou de Bisschop van *Cujavie*, en niet de Aartsbisschop van *Leopol*, Onderkoning moeten zyn: het welk ook plaats heeft, wanneer de Aartsbisschop van *Gnezen* door ziekte het ampt van Onderkoning niet kan waarnemen. In den beginne van het tusschenryk neemt de Tusschenkoning de regeering aan, en belegt de zaken volgens den raadt der Senatoren, die 'er omtrent zyn als de Koning sterft: doch in het vervolg worden hem een zeker getal Senatoren en Edelen, zo uit groot als uit klein-*Polen*, als ook uit *Lithauen*, toegevoegd. Deze worden Gedeputeerden genoemd. Gemeene zaken, waar toe evenwel het koninklyk gezag vereischt wordt, worden door hen afgedaan, maar groote, welke als tot het wezen van het gemeenebest behooren, bewaart men tot den Ryksdag, die ter verkiezinge eens konings moet beschreven worden. De magt van den Tusschenkoning is derhalven zeer bepaald, voornamelyk omdat het getal der raden, die hem toegevoegd worden, vry groot is. Op het gerucht van het overlyden des Konings komen alle de Senatoren, die zich in de nabuurschap van *Warschau* bevinden, derwaards, en vergaderen met den Tusschen-koning. Deze laten een brief, *Universalia* genoemd, drukken, om de doodt des konings, enz. door het gansche ryk bekend te maken. Doorgaans wordt in de *Universalia* eerst, na de bekendmakinge van des Konings doodt, last gegeven aan alle Waywoden, Districten, en sloten, dat zy het tusschenryk zullen hebben te doen afkondigen; dat zy de kleine vergaderingen in de byzondere landschappen, en plaatsen zullen doen houden; dat zy zorge dragen voor de algemene rust en veiligheit; en somtyds worden 'er ook eenige andere zaken ingesteld, welke in die byzondere ver-

vergaderingen der landschappen moeten overwogen worden, als zullende onder anderen op den ryks-dag op het tapyt komen. Eindelyk wordt in de zelve den algemenen ryksdag aangekondigd; tegen welken de adel van *Polen* en *Lithauen* vermaand wordt om hunne Landboden, of Gedeputeerden, derwaards te zenden. De brief eindigt altyd met de namen der Senatoren, volgens welker raadt de Tusschenkoning die *Universalia* heeft doen schryven. Het getal der Landboden is niet overal bepaald, alzo alle, die van ééne plaats zyn gezonden, niet meêr dan ééne stem uitmaken. Doch wyl volgens de wetten des ryks zeker dag-geld voor yder der Landboden is vastgesteld, komen 'er zomtyds wel twintig, dertig, of meêr, van ééne plaats. Als nu deze *Universalia* gepubliceerd zyn, houden alle rechtsplegingen op, en alles wordt tot de kleine, of *Ante-Comitiale* vergaderingen, gereed gemaakt, en de Starosten gelast, zorg te draagen voor de veiligheit der wegen en voor de gemene rust. Dan wordt ook krygsvolk gezonden om de grenzen te bezetten, en om alle vyandelykheit, welke mogelyk van buiten mogt komen, te beletten. Die bezetting heeft last om de brieven, welke van buiten komen aan eenig edelman, aan den Senaat te doen overleveren, om alle kuiperyen voor te komen. Geen edelman mag krygsvolk werven zonder toestemminge van den Tusschenkoning, en de andere Senatoren. Maar evenwel wordt aan yder van hen bevolen, dat zy zich te huis gereed maken, en van alles voorzien, als of zy ten oorlog moesten trekken. In de steden wordt het schieten met snaphanen, het speelen op instrumenten, en andere tekenen van vreugde verboden, alzo het Poolsche gemenebest om des konings doodt als in den diepen rouw is. Altyd is het de gewoonte, dat in de uitschryving der byzondere vergaderingen van yder district gewag wordt gemaakt van zich te verbinden tegen de verstoorders van de gemeene rust en de oproerige burgers. De vreemden noemen zulk een verbondt gemeenelyk *Confederatie*, maar de Poolen noemen het *Kaptur*; en uit kracht van zulk een *Confederatie* wordt in yder Waywoodschap, of District, een rechtbank ingesteld, durende zo lang als het Tusschenryk, doch daar wordt alleen recht geoeffend over criminele zaaken, rovers, moordenaars, en andere verstoorders van de gemeene rust. De Landboden, in het Poolsch *Poslowie Ziemscy* genoemd, gekozen, en op den bestemden dag te *Warschau* gekomen zynde, begeeft zich yder op den bestemden dag naar de St. Jans Kerk, om met eene godsdienstige oeffening een begin van de vergadering te maken. Uit die kerk gaan de Senatoren en Landboden naar het slot, alwaar de vergaderingen gehouden worden. De Senatoren gaan in hunne afzonderlyke kamer, en de Landboden ook in hunne kamer. Dan maken de laatstgenoemden een aanvang met het verkiezen van een Marschalk, welke zo veel is als de bestierder van hunne kamer, die by yder zamenkomst de gevoelens en stemmen opneemt, aantekend, en opgeeft, aan welke kant de meeste zyn; die ook de boodschappen der Landboden aan de Senatoren brengt, en de mond is van den adel om te spreken, daar het nodig is. Zomtyds is 'er veel over de verkiezing van een Marschalk te doen, dezelve geschiedt by meerderheit van stemmen: en zo haast als een Marschalk is aangesteld, worden eeni-

1733. Juny. ge Landboden aan de Senatoren gezonden om hen die verkiezing bekend te maken. De Tusschen-koning, wenscht dan de Edelen geluk met hunnen Marschalk, en verzoekt de Landboden, dat zy zo spoedig als het mogelyk is hunne raadslagen met die der Senatoren willen te zamen voegen. Des anderen daags, of ook noch wel op den zelfden dag, als het niet te laat is komt de Marschalk der Landboden met alle die Gedeputeerden in de Kamer der Senatoren, en betuigt hunne gemene droefheit over het verlies van den koning, en moedigt den Raadt aan met de edelen eendragtig te zyn tot het gemeene welzyn, en het handhaven van de gemeene rust. De Tusschenkoning antwoordt op die aanspraak, en stelt de zaken voor, over welke eerst en vooral moet geraadpleegd worden. Die raken gemenelyk de zekerheit, plaats en tyd van de aanstaande verkiezing Ook worden dan *Confederatien*, die tot bewaring der rust van het gemenebest in de byzondere vergaderingen gemaakt zyn goedgekeurd, ook eene *Algemene Confederatie* der Senatoren en edelen gemaakt en afgekondigd tegen de gene, die de gemeene rust op eenigerhande wyze zoeken te storen. Alsdan wordt ook vastgesteld gezanten aan de naburige vorsten te zenden om de doodt des konings bekend te maken, en de verbonden van vriendschap met de Republyk te vernieuwen. Indien 'er brieven zyn van vremde vorsten aan de Senatoren geschreven, die worden geopend en overluid gelezen. Aan de vremde afgezanten, die hunne zaken afgedaan, en vóór des konings overlyden antwoord hebben bekomen, wordt bevolen binnen den tydt van acht dagen te vertrekken; en den overigen binnen *Polen* te blyven, doch verspreid van malkander, en niet naby de plaats der verkiezing, om alle kuiperyen, zo veel als mogelyk is, vóór te komen. Zelf gebeurt het ook wel, dat aan ieder der uitheemsche afgezanten, die zich dan in *Polen* bevinden, eenige edelen, om op hun gedrag te letten, worden toegevoegd, en ieder eene afgelegene stad aangewezen, alwaar zy zich mogen gaan ophouden. Daar worden dan noch verscheiden zaken, naar de gelegenheit der tyden verhandeld; en dat zomtyds wel met veel heftigheits. Ook zyn de tusschenkoning, als hoofdt van de kamer der Senatoren, en der Landboden Marschalk, als hoofdt der edelen, gewoon ieder een brief te schryven aan de Poolsche en Lithauwsche Veldheeren, om hen te vermanen, de zaken, die den oorlog raken, met hen te overleggen, en volgens gemeen besluit ter uitvoering te brengen. Daar worden eenige Gedeputeerden gezonden, om te gaan zien, in welken staat de koninklyke goederen zyn, en aan den Raadt verslag daarvan te doen. Dat alles verricht zynde wordt de tydt van den ryksdag tot de verkiezing vastgesteld. Maar doorgaans verloopt veel tyds met deze eerste algemene vergadering, waar toe volgens de wet de tydt van veertien dagen is vastgesteld, die evenwel gemenelyk door de vergadering zelf verlengt wordt. Eer deze vergaderinge scheidt, gebeurt het zomtyds, dat alle de leden een plechtigen eedt moeten doen, dat niemant by de aanstaande verkiezing eenig byzonder voordeel zal beoogen. Dan zweeren eerst de Bisschoppen hoofd voor hoofd, overeind staande, volgens het Formulier van den eedt, dat hen van den Tusschenkoning wordt voorgelezen; vervolgens de waereldlyke Senatoren, vyf aan vyf, ook staande; dan de hooge beampten van

1733. Juny.

van *Polen* en *Lithauwen*, en eindelyk de Landboden, volgens den rang hunner Waywoodschappen, of Districten, maar leggende op hunne knien. Na dat deze vergadering is gescheiden, worden in alle de byzondere landschappen weder vergaderingen gehouden, alwaar de Landboden verslag doen van het gene, dat in die eerste algemeene vergadering is voorgevallen, en den dag tot de verkiezing vastgesteld aan hen bekend maken. Daar op beraadslaagt de Adel van ieder District zich wegens het gene, dat zy op den aanstaanden ryks-dag wil voorgesteld of bedongen hebben, en verkiest weder Landboden om dezelven op dien ryks-dag te zenden. Tot den ryks-dag, die tot de verkiezing is vastgestelt, staat volgens de wet een tydt van zes weken, gelyk als tot andere gewoone ryks-dagen. De plaats der verkiezing is een stuk weegs buiten *Warschau*, omtrent het Dorp *Wola*, in het open veld, zynde de plaats, vóór het scheiden der vorige vergadering door de beide Marschalken, dat is die van *Polen* en *Lithauwen*, door een gragt afgestooken. Daar ziet men twee gemeene en algemeene vergader-plaatsen, de eene een gebouw, dat van hout voor een tyd wordt opgeslagen, in het Poolsch *Szopa* genoemd, tot gebruik der Senatoren; de andere in de open lucht voor de afgezondenen of Landboden der Waywoodschappen, en Districten, zo wel tot *Polen* als tot *Lithauwen* behorende, dat gedeelte der vergaderplaats wordt *Rota* genoemd. Als de Senatoren en Landboden tot de verkiezing te *Warschau* gekomen zyn, begeven zy zich, als te voren, naar de St. Jans Kerk, om de misse te hooren, en vervolgens vertrekken de Senatoren naar hunne *Szopa* en de Landboden naar de *Rota*. De laatsten verkiezen terstond een Marschalk, die doorgaans een eed doet, dat hy zyn ampt getrouwelyk zal waarnemen, geen geschenken van iemand aannemen, met geen der medédingers van het ryk byzondere zamenkomsten houden, noch de echte verkiezings-brief der vrye verkiezing, zonder kennisse en toestemminge van de gansche Republyk, ondertekenen. Deze Verkiezing wordt vervolgens op de gewoone wys aan de Senatoren bekend gemaakt. In de volgende zittingen komen de zaken die tusschen voorname leden des ryks open staan, op het tapyt, als ook die het algemeene welzyn raken; zo iemand beschuldigd wordt van verradery, over 't werven van krygsvolk, of heimelyken toeleg om de vryheit der verkiezing te stremmen, enz. zo wordt een rechtbank aangesteld, bestaande uit achtien Leden: terwyl die rechtbank hare zittingen houdt, overwegen de edelen in hunne *Rota*, met hunnen Marschalk, wat zaken de adel moet zoeken te bedingen, waar in zy gaerne verandering gemaakt zag, en welke misbruiken weggenomen behoorden te worden, enz. Dan komt ieder met zyne bezwaarnissen voor den dag, en inzonderheit schreeuwt men zeer tegen de *Exorbitantiën*. Door dat woord verstaan zy allerhande afwykingen van de wetten en gebruiken, waar door de Poolsche vryheit is gekrenkt geworden, het zy door de koningen zelf, het zy door anderen: inzonderheit indien den vorigen koning iets met oogluikinge is toegestaan, het welk hem volgens de wetten niet heeft mogen toegestaan worden, enz. Voorts worden uit de Senatoren en uit de Landboden Gedeputeerden benoemt, om alle bezwaarnissen te on-

1733. Juny. derzoeken. Deze vergaderen des morgens op het slot van *Warschau*, maar woonen des namiddags de vergaderingen in het veld by, om andere zaken te helpen schikken. Als zy nu overééngekomen zyn, wegens de zaken, die waarlyk *Exoibitantiën* zyn, geven zy de stukken dieswegens over aan de algemeene vergadering, om overwogen te worden, en daar omtrent te besluiten. In vorige tyden pleeg men op dien tyd van de *Pacta Conventa*, of Voorwaarden, welke den nieuw verkoren koning worden voorgelegd, en die hy voor zyne krooning bezweeren moet, te handelen; doch tegenwoordig geschiedt dat na de verkiezing, om dat tusschen de *Pacta Conventa*, welke een koning, die een vreemdeling is, bezweeren moet, en die met een geboren Pool moeten gemaakt worden, groot onderscheit is, en vóóraf niet geweten wordt, op wien de keur zal vallen. Nu begint men nader tot de verkiezing te komen, en de vergadering hoort op eene plechtige wyze en in rang en orde de Gezanten der Vorsten die iemant tot de Kroon recommanderen. Vervolgens benoemt de tusschen koning eenige Senatoren, en der Landboden Marschalk eenige edelen, om met ieder afgezant in het byzonder te handelen, de redenen, welke hy heeft om zulk of zulk een tot koning te recommanderen, en om de voordeelen, welke de Republyk van zyne verkiezing te wachten heeft, te overwegen. Deze komen daar na verslag doen van de aanbiedingen van ieder gezant: en die worden dan van de ryksvergadering overwogen; waaruit gemeenelyk spruit, dat de een of de ander tot koning gedoodverwd wordt tegen den dag der verkiezinge. Uit het reeds aangetekende blykt, dat de Senatoren en Edelen de verkiezers zyn van een koning; maar daar omtrent is noch aan te merken, dat de edelen, die op de plaats der verkiezinge willen komen, ook voor zich zelf mogen stemmen, waar door het getal zo groot is, dat de vergadering dan wel onder den bloten hemel moet gehouden worden, alzo geen vertrek in de waereld dezelve zou kunnen bergen. Daar zyn ook steden, die by de verkiezing het recht van stemmen hebben, als *Kraken*, *Wilna*, *Leopol*, en eenige anderen, van gelyken *Thoren*, *Elbingen*, en *Dantzich*, onder de Pruisfische Steden. Maar in het tegendeel zyn 'er zommige vorsten en edelen, die van gedachten zyn, dat zy recht hebben om mede te stemmen, als leden van de Republyk, voor zo veel zy met dezelve door naauwer banden dan anderen verbonden zyn. Onder deze is de koning van *Pruissen* wel de voornaamste. Want *Albert van Brandenburg*, van Duitsch-meester in den jaare 1525. tot de waardigheit van Hertog van *Pruissen* verheven zynde, is de eerste plaats onder de Senatoren vergund geweest. De hertogen zyne navolgers hebben dat recht zoeken te behouden, doch hen is altydt geantwoord, dat zulks om zekere redenen niet zyn mogt. De zonen der Koningen mogen ook niet stemmen, al hadden zy met toestemminge van de Republyk den geestelyken staat omhelsd, en eenig bisdom bekomen. Het is ook wel gebeurt, dat de soldaten, ja zelf dat de Cosakken gevolmachtigden hebben gezonden tot de verkiezinge, maar nooit dat zy zyn toegelaten om te stemmen. Alle de genen, die recht hebben tot de verkiezing tot den minsten edelman toe, moeten het met malkander wegens den persoon ééns zyn, zo dat als

maar

maar een éénig Senator of edelman protesteert tegen de verkiezing, de zelve daardoor volgens de Poolsche wetten wetteloos en nietig wordt. Het heeft zekerlyk veel werks in zo vele hoofden tot het zelfde gevoelen, te brengen; en het zou noch meer werks in hebben, zo de grootste hoop geen middelen vondt om dikwils met geweld, de zwakste te dwingen om zich alle by hen te voegen. Toen *Michaël*, hertog van *Wisniowizky*, tot Koning wierdt gekozen, scheidde Lithauen zich af, maar wierdt gedwongen den stroom te volgen, zynde wel vier *Polen* tegen één Lithauwer. *Sobiesky*, toen groot-Marschalk, ter zelve tyd de beweging ziende, begaf zig op de vlucht, om niet gehouden te zyn, om ook zyne stem aan *Michaël* te geeven, doch drie ruiter-benden, hem nagezonden om hem te sabelen, zo hy weigerde weder te keeren, dwongen hem ook om te doen als alle de anderen. Als de dag der verkiezinge gekomen is, komen alle de Senatoren, Edelen, en andere stem hebbende leden, des morgens op de vergaderplaats, om de verkiezing te doen, en de Tusschenkoning, of by deszelfs afzyn de bisschop van *Cujavie*, heft het bekende kerkgezang *Veni creator Spiritus* op, leggende ondertusschen alle de Sentaoren en Edelen op hunne kniën. Dat gezang geëindigd zynde wordt die gansche menigte van Senatoren, Edelen, en andere verkiezers, in hunne Waywoodschappen verdeeld en afgescheiden, alzo ten dien einde zo vele byzondere Roten. of vergaderplaatsen zyn afgestooken, als 'er Waywoodschappen in gansch *Polen* en in *Lithauen* zyn. Alleen de Aartsbisschop van *Gnezen* blyft op zyn plaats, alzo hy niet anders te doen heeft dan na dat de verkiezers het ééns zyn den Koning te proclameeren. Dan verzamelt de eerste Senator van yder Waiwoodschap de stemmen in zyne *Rota*, en hebbende de eigenhandige briefjes aan den Marschalk der Landboden ter hand gesteld, komen de Edelen weder in de algemeene *Rota* by malkander, terwyl de Senatoren wederkeeren naar hunne *Szopa*, daar zy ook stemmen. Alle de stemmen opgenomen, en door de Marschalken ingebragt en opgeteld zynde, ziet men wie de meeste stemmen heeft. Dan begint eerst het grootste gewoel, alzo de aanhang van den genen, die de meeste stemmen heeft, niets onverzocht laat om ook alle de andere op hunne zyde te krygen, terwyl andere zwakke partyen zich onder malkander veréénigende het getal der stemmen ook wel naar hunne zyde doen overhellen. Evenwel moet dat zo lang woelen en werken, tot dat alle de stemmen, met beloften, met dreigementen der sterksten, of door andere beweegmiddelen, op het zelfde voorwerp zyn gevallen. Als dat geschied is wordt de Koning of terstond uitgeroepen door den Tusschen-koning, of die uitroeping uitgesteld tot den volgenden dag, indien het reeds laat is, om het zelve met zo veel meerder plegtigheits te kunnen doen. Dan is evenwel de verkiezing noch zo zeker niet, of daar kan wel verandering in komen. By voorbeeld, ten tyde van de laatstvoorgaande verkiezing, na de dood van den Koning *Johannes Sobieski*, meende men niet anders of de Prins van *Conti* zou Koning zyn geweest. Daar was wel veel bewegings tegen hem geweest, maar hy hadt zo veel meer stemmen dan de Keurvorst van *Saxen*, dat de Kardinaal *Raazikowski*, Aartsbisschop van *Gnezen*, geen zwa-

1733. *Jany.*

1733. righeit maakte, den Prins van *Conti* onder het geluid van krygs-instrumenten,
Juny. gelyk de gewoonte is, als Koning van *Polen* te proclameeren, en terstond naar *Warschau* geweken zynde, zong hy daar, volgens de gewoonte, *Te Deum.* Maar de afgezant van den Paus ter zelver tyd een betuig-schrift hebbende doen voortbrengen, dat de Keurvorst van *Saxen* wezentlyk belydenisse van den Roomschen Godsdienst gedaan hadt, veranderden de zaken in een oogenblik tot deszelfs voordeel, zo dat men bevondt, dat *Conti* maar tachtig stemmen, en *Frederik Augustus*, honderd en vyftig hadt; waar op de Bisschop van *Cujavie* hem proclameerde, terwyl de Groot-Ryks-Marschalk opentlyk tegen de vorige proclamatie te *Warschau* ging protesteren. Wanneer de zaken tot dat uiterste niet komen, en de keur op een éénig persoon gevallen is, vraagt de Tusschen-koning, zullende nu den Koning proclameeren, tot driemaal toe de genen, die omtrent hem staan: *Of zy willen, en beveelen, dat hy N. N. als Koning proclameert?* Waarop van alle geroepen zynde: *Ja, dat hy leve,* zo doet de Tusschen koning eene kleine aanspraak, ter zake dienende, ten naaste by met deze woorden: *In den name des Heeren proclameer ik N. N. tot Koning van Polen en Groot-hertog van Litbauen, en ik bid den Hemelschen Koning, dat hy dezen, dien hy van eeuwigheit heeft vóórzien dat Koning over dit Volk zou wezen, door zyne genade in het bekleeden van zo wigtig een ampt wil ondersteunen, en geeven, dat deze verkiezing voor dit Gemenebest, en inzonderheit voor den Katholyken Godsdienst, gelukkig, voorspoedig, en heilzaam mag zyn.* Vervolgens zich tot de Marschalken keerende, beveelt hy hen, dat zy volgens hun ampt die benoeming aan de gansche vergadering bekend maaken. Aanstonts staan de Marschalken op, en yder op zyn plaats gegaan zynde, zeggen zy met eene verhevene stemme: *N. N. met eendragtige stemmen tot Koning verkozen, is door den Tusschen koning geproclameerd. Derhalven moet gylieden alle hem voor uwen waren en wettig verkozen Koning houden.* De proclamatie op deze wyze geschied zynde, vallen alle de tegenwoordig zynde in het open veld weder op de kniën, en de Tusschen-koning heft het *Te Deum* op, welk gezang ook, na gedaane bekentmakinge, te *Warschau* in de St. Jans Kerk plegtig wordt gezongen. Zo haast als dat gezang in het veld geëindigd is, hoort men niets dan trompetten-geschal, afbranden van grof geschut, en andere tekenen van vreugde, terwyl de Senatoren en Edelen malkander geluk wenschen met den nieuwen Koning. Daags daar aan komen de Senatoren met de Landboden weder byéén, het zy op het veld, of het zy op het slot van *Warschau*, alwaar dan het Decreet der verkiezinge wordt opgesteld en ondertekent van de Senatoren en van de Landboden. Naderhand wordt dat Decreet gedrukt, met alle die namen daar onder. Vervolgens wordt een goed getal Senatoren en Landboden benoemd om de *Pacta Conventa* op te stellen, welke door der Landboden Marschalk aan de gansche vergadering voorgelezen, en onderzocht worden. Als nu die haren eisch hebben, wordt de gezant des verkoren Konings, indien hy een vremdeling is, ontboden, en dezelve worden hem, als voorwaarden, op welke de Koning verkoren wordt, voorgehouden; en als hy die in den name van zyn meester bezworen heeft, wordt hem

hem het Decreet der verkiezinge ter hand gesteld, waar na de Marschalken den Koning wederom proclameren, roepende dat de *Poolen* nu volkomen een Koning hebben. Onder anderen moet de nieuwgekoren Koning beloven, dat hy nooit zal trachten iemand by zyn leven te doen verkiezen, of te betekenen, om na zynen dood als Koning te regeeren. Indien de Koning een vremdeling is; moet hy de *Pacta Conventa* zelf ook bezweeren eer dat hy eenen voet in *Polen* zet; of zo een geboren Pool verkoren is, moet hy die terstond bezweeren, zohaast als zy hem worden voorgehouden, gelyk van de Gezanten der vremden is aangemerkt, eer dat het Decreet der Verkiezinge hem wordt overgegeven. Aldus rekent men dat de Ryksdag ten einde loopt; en der Landboden Marschalk, zyn staf nedergelegd hebbende, neemt afscheid van de Vergadering, haar bedankende voor de eer, die hy genoten heeft, waar tegen de Vergadering hem weder bedankt voor de moeite, die hy tot welzyn van het Poolsche gemenebest heeft genomen.

1733. Jany.

Tot dus verre gezien hebbende hoe't met de verkiezing van eenen Koning van *Polen* toegaat, zullen wy tot na de Verkiezing spaaren 't geene daar omtrent, omtrent de Krooning des Konings, en omtrent de magt en het gezag van eenen Koning van *Polen* verder te zeggen is. Tot een besluit zullen wy alleenlyk aanmerken, dat'er tot noch toe maar twee Persoonen tot de Poolsche Kroon met ernst in aanmerking komen; de eerste is de Keurvorst van *Saxen*, Zoon van den laatst overleden Koning *Augustus*; en de andere, die noch wel de meeste apparentie schynt te hebben, (alzo de Vreemdelingen door de algemeene Confederatie op den Convocatie Ryksdag zyn uitgesloten) is *Stanislaus Leczinsky*, die eerst Waiwode of Palatyn was van *Pozen* of *Posnanie*, en Starost van *Adelnau*, en naderhand den 12. July des jaars 1704. des nachts ten 10 uuren door de Geconfedereerden als Koning van *Polen* uitgeroepen, den 4. October des Jaars 1705. gekroond, en *Stanislaus* de I. genoemd wierdt. De Koning *Augustus* stond door den *Altranstadschen* Vrede van den 24. September des Jaars 1706. zyn recht op de Poolsche Kroon aan hem af. In Augustus des Jaars 1709. moest hy *Polen* verlaaten, en week naar het Hertogdom *Tweebrugge*, vanwaar hy zich na de dood van *Karel den XII.*, Koning van *Zweden*, naar de *Elzas* begaf, en in Jany des Jaars 1719. te *Straatsburg* openlyk ingehaald wierdt. Na het huwelyk van zyne Dochter *Maria*, met den Koning van *Vrankryk* heeft hy zich met zyne Gemalinne in dat Koninkryk opgehouden. Hy is geboren den 23 October des Jaars 1677, en alzo noch geen 56. jaaren oud. Hy is een Prins die zich altoos door zyne goede hoedanigheden geacht en bemind heeft gemaakt, zynde van een ongemeenen vredelievenden en deugtzamen aard. Of nu één van deze twee Mededingers tot Koning van *Polen* verkoren zal worden; dan of een derden door heimelyke bekuipingen met de Kroon zal gaan stryken, zal den tyd doen zien

BLAD.

BLADWYZER.

A.

B.

Brand

B L A D W Y Z E R.

S ſ Ge-

G.

H.

I.

J.

M.

N.

O.

Pla-

BLADWYZER.

P.

R.

S.

T.

B L A D W Y Z E R.

U.

V.

Z.

E I N D E.

EUROPISCHE MERCURIUS;

Berichtende

De Gestelteniſſen der Zaaken van Staat en Oorlog, in alle Heerſchappyen en Landſchappen van

EUROPA,

Benevens de aangrenzende Geweſten.

Voorzien met alle Placcaaten, Ediĉten, Manifeſten, Aanſpraaken, Brieven, en andere autentyke Stukken, van den tegenwoordigen tyd.

Hiſtoriſch beſchreven door J: H.

XLIVſte Stuk. Tweede Deel.

VERVATTENDE

De ZES LAATSTE MAANDEN van het Jaar 1733.

Verſierd met kopere Plaaten.

t'AMSTERDAM,

By de Erven van J. RATELBAND en Compagnie, op den hoek van de Kalver-Straat, en den Dam. 1733.

BEKENTMAKINGE.

By de Drukkers dezes, is ook gedrukt en te bekomen ten dienste der Reizigers, en Liefhebbers, het *Geographiesche Toneel* of uitgezogte *Kaarten*, tot gemak der Officieren, enz. behelzende alle de *Generale Kaarten* van de *Waereld*, met de byzondere der *Plaatsen* daar den Oorlog in *Europa* gevoerd is, en de *Plans* der *Forten*, die meest aan tegenwoordige revolutien onderworpen zyn, enz. Dit werkje bestaat in 38. *Kaarten*, en werd in lang Octavo gebonden, om in de zak te draagen. 't Zelve is mede in 't *Fransch* by hen te bekomen.

Item de *Beschryvinge* van *Amstelredam*, en de eerste Oorspronk der Heeren van Amstel en Amstellant, haar Vergrootinge, Rykdom en wyze van Regeeringe tot den jaare 1691. Beschreven en vermeerdert door *Casparus Commelin*. 2. Deelen in Folio.

Item het *Leven en Bedryf* van den Heer *Michiel de Ruyter*, Ridder, Luitenant-Admiraal van Holland, enz. Beschreven door *G. Brandt*, in Folio.

Item de Historie van *Karel* den XII., Koning van *Zweden*, in 't *Fransch* geschreven door den Heere de *Voltaire*, en naar zyne aanmerkingen, en die van den Heere de *La Motraye*, verbetert, en in 't Nederduitsch gebragt door *J. Haverkamp*; voorzien met de afbeelding des Konings, en een nieuwe Kaart van alle zyne Optogten, in Octavo 2 deelen. NB. voor de Liefhebbers zyn ook eenige weinige Exemplaren op groot Papier gedrukt.

Item het Leven en Daden van *Frederik Augustus*, Koning van *Polen*, en Keurvorst van *Saxen*, in Octavo.

Item de *Wegwyzer* door *Amsterdam*, zynde een beknopte Verhandeling van desselfs eerste Opkomst, Vergrootinge en tegenwoordigen Staat: met aanwyzinge der Graften, Straaten, Markten, Geestelyke en Waereldlyke Gebouwen, benevens eene Beschryvinge van het heerlyke Stadhuys, met eene verklaringe van de Beelden en het Schilderwerk, op de Burgerzaal. In Octavo, met veel kopere Plaaten.

Item de *Beschryvinge* van 't *Stadhuys* apart, in 't Duitsch en Fransch, met Plaaten in Octavo.

Item *le Guide ou nouvelle Description d'Amsterdam, Enseignant aux voyageurs & Negocians, sa splendeur, son Commerce & la Description de ses Edifices, Rues, Ports, Canaux, Ponts, Ecluses, &c. &c. &c.* in Octavo.

Item by dezelve zyn te bekomen meest alle de Boeken van Nederduytsche Schryvers, zo Godgeleerde, Historische, Medicynsche, Regtsgeleerde, Poëtische: en ook wel voornamelyk die, welke den Koophandel betreffen.

1723. July.

EUROPISCHE MERCURIUS;

Behelzende

De voornaamste Zaaken van Staat en Oorlog, voorgevallen in alle de Koninkryken en Heerschappyen van Europa; benevens eenige meldenswaardige Tydingen uit verscheiden andere Deelen der Waereld.

VIER-EN-VEERTIGSTE-STUK.

TWEEDE DEEL.

JULY.

IN het voorgaande Deel van dezen *Mercurius* is aangeroerd (*pag.* 269.) dat in het Hoogerhuis van het Britsche Parlement een Voorstel was gedaan *om een byzondere Committé van* 12 *Lords by Looting te verkiezen om de Handelingen der Directeurs van de Zuidzee Compagnie te onderzoeken*; doch dat Voorstel verworpen zynde, deeden 22. Leden van het Hoogerhuis een Protest daar tegen aantekenen, dat sedert publyk geworden is, zynde van den volgenden Inhoud. GROOT-BRITTANNIE.

 1. Om

1733.
July.

1. OM dat de tegenwoordige schulden van het Ryk byna te eenemaal ingelyft zyn in de drie groote Compagnien, en het aan de Wetgevers, die Guarandeurs van 's lands Schuldeischers zyn, toekomt, alle mogelyke zorge te dragen, dat hen geen onrecht geschiede in hunne goederen, door eenige bedriegeryen in 't bestieren derzelven gepleegt.

2. Om dat dit Huis door voorheen gemelde redenen aangezet is, om een begin te maken, tot het onderzoek van 't bestier der Zuidzee Compagnie, meenen wy, dat onze eer daar aan gelegen is, dat wy de verwagting, welke 't Gemeen met zo veel recht daar uit te gemoet ziet, beantwoorden, en dat, nadien 't jaargety reeds zo ver verlopen is, dat men gedurende deze zitting van 't Parlement, niet zal kunnen gedaan hebben om alles te onderzoeken, het de beste weg was, om een Committé aan te stellen.

3. Om dat de droevige en smertelyke rampen van 't jaar 1720. veroorzaakt zyn door de toenmalige Directeuren, met zo groote buitenspoorige uitdeelingen te doen, die de Compagnie niet dragen kon; waarom dan ook de Regeering in alle de actens tot die Maatschappy specteerende, de uiterste zorg heeft gedragen, om zulke practyken der Directeurs te verydelen, en te beteugelen; des niet tegenstaande is het 'er zo ver van daan, van zich te spiegelen aan de voorbeelden van hunne voorzaten, dat het uit de rekeningen voor dit huis opengelegt, blykt, dat schoon zo in de kas die haar overgegeven wierd, als door 't verkoopen van vier millioenen van 't Kapitaal aan de Bank, en by de leningen van Kapitaalen, als anderzins, zy genoegzaam in staat gestelt waren, om de schuld van vyf millioenen en viermaal honderd duizend ponden, die de Compagnie schuldig was, af te betalen, gelyk zy hadden moeten doen, dog omgezet, gelyk men reden heeft te geloven, (door de slinkse verderfelyke inzigten van eenige weinigen, die zich het geheele bestier van deze Compagnie mogen hebben aangematigt, hebben zy een zeer groot gedeelte van hare schulden en interessen onbetaald gelaten, en door onverschoonlyke uitdeelingen van gelden, om haare Actien op een valsche en bedriegelyke wyze te doen steigeren, zyn 'er duizenden van zyn Majesteits onderdaanen bedrogen geworden, en zy hadden zonder weten van de eigenaars niet alleenlyk meer dan 2300000 ponden, van de Goederen der Directeuren ontfangen, verstrooit, maar noch daarenboven een nieuwe schuld van 2000000 op de Compagnie gebracht, en daar door 't Kapitaal van ieder eigenaar doen verminderen, tot groot nadeel van weezen, tot schande van de publyke trouw, en discredit van de Natie.

4. Om dat, schoon de Directeurs in 't jaar 1727. aan 't Parlement verzogt hadden haar toestemming en gezag, om de inkomsten van de verbeurd verklaarde goederen der vorige Directeurs, die zy voorgaven onder hen te hebben, te verkoopen; zo blykt egter uit de rekeningen die voor ons leggen, dat het grootste gedeelte van dat geld werkelyk besteed is, tot bovengemeene uitdeelingen, en wanneer zy, om aan deze verrichtingen eenige glimp te geven, van het Parlement eene acte verkreegen, om die goederen te verkopen,

zo

zo hebben zy nooit eene generaale byeenroeping gedaan, om hen kennis te geven van den ſtaat dezer rekening, of hunne gevoelens in te neemen omtrent 't beſteeden voor 't geen van deze goederen mocht overſchieten, niettegenſtaande hen zulks wel uitdrukkelyk by de gemelde acte was gelaſt. 1733. July.

5. Om dat men reden heeft, uit het algemeen oogmerk van dezelve rekeningen, te geloven, dat 'er tot noch toe veele Artykelen onderzogt zyn, in welke een menigte van bedriegeryen kan ſchuilen, gelyk als koopen, verkoopen, lichten en uitgeeven van Obligatien, daar toe de Compagnies gelden, welke zy in handen hebben, op een onordentelyke wyze gebruikende, terwyl de eigenaars intereſten betaalden voor 't geld in de Bank opgenomen; in 't verhandelen van de Actien buitens lands; en 't verkoopen van nagemaakte of verdichte binnen 's lands; benevens veele andere kunſtenaryen van den zelven aard, die te verſcheiden zyn, en te lang vallen zouden, om ze alle op te tellen. Om deze en diergelyke redenen meenen wy dat het volſtrekt nootzakelyk was, om een Committé aan te ſtellen, als het eenigſte middel, om de weinigen die waarſchynlyk ſtrafwaardig zyn, van veele braave luiden te onderſcheiden, welke laatſten ten onregt worden aangezien, als mede daar aan ſchuldig, inzonderheit op een tyd, gelyk deeze, wanneer de Bil onder handen van 't Parlement is, om drie vierde van het Kapitaal van de Zuidzee aan te leggen tot Annuiteiten, en het overige vierdepart tot het dryven van den Koophandel, met veel ſchulden en eisſchen belaſt die niet zyn vereffend, en derhalven de waarde derzelver onzeker en onbekent, 't welk by aldien het tot een wet gemaakt word na alle waarſchynlykheit, de infame practyk van de Actiehandel zal voortzetten en aanmoedigen tot ruïne en ondergang van zyn Majeſteits Onderdaanen.

6. Om dat het Lagerhuis Commisſarisſen heeft aangeſtelt, om gedurende den tusſchentyd dat het Parlement weer zitten zal, de publyke rekeningen na te zien, als zynde de eenigſte practicable weg, om tot eenige kennis in zulke zaaken te geraaken.

7. Derhalven bevatten wy, dat 'er geen regtmatige tegenwerping was, of geſchieden kon, tegen een Committé, welke volkomentlyk overeenſtemt met den aard van onze geſteltenis, het kon niet nadeelig zyn aan de Compagnie, want bepaalt zynde tot een byzonder onderzoek, kon het geene de minſte gronden tot bedugting geven aan wien het zyn mogt, dan alleenlyk aan de zulke die vreezen dat het zoude ſtrekken tot verdere ontdekking van onregtvaardige handelingen, en ſlinkſe en godlooze verdingen en contracten in de opregting en de verhandelingen van deeze Compagnie, ſedert het jaar 1720. gepleegt, welke zommige met zulken vlyt hebben zoeken te verbergen.

8. Om dat wy meenen, dat het ter dezer tyd ten hoogſten nootzakelyk is, om 't publyk crediet van de Natie te verdedigen en op te houden, op dat de buitenlanders door de veelvuldige voorbeelden van bedriegeryen en omkoopingen, die onlangs in andere maatſchappyen zyn ontdekt, daar toe niet werden gebragt, om op een ſtel en ſprong hunne kapitaalen uit onze fondſen

 thuis

1732. July. thuis te haalen, en daar door 't publyk credit omver te werpen, en ons in onoverkomelyke zwarigheden te storten.

9. Om dat de kunststreeken die men by de hand heeft genomen, om ons van onzen plicht of te houden, en dit onderzoek te verydelen, ons redenen verschaffen om 't zelve met een frissen moet te vervolgen, want de straffeloosheit van schuld (zo daar eenige zodanige is) is de allerkragtigste aanmoediging om dezelve kunste in het toekomende meerder te oeffenen, door uit te kippen een veiligen weg, om de schelmagtigste bedriegeryen uit te voeren, onder de bescherming van eenige omgekogte en albeschuttende Staats-dienaars.

10. Om deze redenen oordeelen wy ons zelven, onder een onvermydelyke verpligting te zyn, om onze eige eer te verdeedigen, door onze getuigenissen te laten stellen in de dagregisters van dit Huis, dat wy geen part noch deel hebben met ymand, wie hy zyn mocht, wiens veiligheit afhangt van de bescherming van bedrog en omkooping, en dat wy op dit onderzoek hebben aangehouden met een vroom en opregt oogmerk, om tot aan de grond van 't kwaad te geraaken, en daar tegen de allerbekwaamste en kragtdadigste hulpmiddelen aan te wenden, en in 't werk te stellen.

Was getekent,

Strafford, Cobham, Carteret, Suffolk, Montrose, Marchmont, Masham, Wade en Nottingham, Thanet, Bedford, Tweeddale, Chesterfield, Bathurst, Coventry, Berkshire, Litchfield, Stairs, Bruce, Shafftsbury, Bridgwater, Gower, Craven.

Het voorstel om het voordeel van het Zinkend Fonds, voor het toekomende te besteeden, tot het afschaffen van zulke lasten die de Onderdaanen het zwaarste drukken, mede verworpen zynde, hebben 18. Lords daartegen het volgende protest gedaan:

OM dat wy (protesteerende Leeden) meenen, dat het grootelyks zoude strekken tot eere van dit huis, en tot dienst van het gemeen, dat deze resolutie wierd gesteld in onze boeken op een tyd, wanneer wy zo ver onze toestemming gegeeven hebben, ten genoege van die van 't Lagerhuis tot een Bil, volgens welke byna een halve millioen, uit het Zinkend Fonds in verscheide jaren byeen verzamelt, geschikt is voor den dienst van dit loopende jaar.

Om dat het Zinkend Fonds zaamgestelt zynde uit de overschotten van Fondsen, die in hun oorspronk toegestaan zyn als vastigheden van de Crediteuren van den Staat, en dat deze overschietende penningen, spruiten uit een liberale toelating, dat de kapitaalen voor 't grootste gedeelte tegen zes ten honderd genegotieert, vermindert zyn tegen vier; zo meenen wy, dat dit overschot

schot behoort te worden besteed, volgens de onschendbaarste regelen van billykheit, na het bekende oogmerk en het herbaalde en plegtige verband van 't Parlement, tot een trapswyze afiosfing van de principale schuld aan deeze schuldeisschers van den Staat, die in deeze vertrouwelykheit met dit oogmerk hebben afgestapt van een derde van hun inkomen. 1733. July.

Om dat wy vermeenen, dat de wyze van zulke groote gedeeltens van 't Zinkend Fonds te besteeden tot den dienst van dit loopend jaar, in der daad de schulden en de taxen, die op de natie leggen langer doed duuren, en gevolglyk onregtmatig is voor het gemeen; dat by aldien deeze geheele Fonds van den beginne af exactelyk besteed was tot deszelfs waare oogmerk, wy van gevoelen zyn niet alleenlyk te kunnen aantoonen, dat veel meer nationale schulden zouden hebben kunnen afgelost worden, maar dat ook zodanige lasten, die den gemeenen man het meest drukken, en ten uitersten schadelyk zyn voor den Koophandel reeds hadden kunnen afgeschaft zyn geworden; nadien gelyk wy merken meêr dan 480000 ponden jaarlyks uit dit Fonds tot andere einden zyn besteed geworden.

Om dat wy beducht zyn, dat het niet kan strekken ten nutte van de Natie, en gevolglyk niet tot eer van 't Parlement, om deze belangens in de byzondere vereischte eigendommen van het Zinkend Fonds van elkander te scheiden, die wy zien dat met zo veel wysheit en rechtmatigheit, in zyn eerste beginsel en algemeen oogmerk vereenigt en aanééngeschakelt zyn; namentlyk, het belang van de natie, en 't interest van de eigenaars van de nationale schulden; men was bedagt om de eerste te verlichten, en ten dien einde de laatste, zo ras doenlyk, te betalen; en of men al zegt dat de schuldeischers van het gemeen niet begeeren eerder afbetaald te zyn, dan zy worden op den tegenwoordigen voet, en dat zy zich niet kreunen dat een gedeelte van 't Zinkend Fonds tot andere eindens word besteed; zoo meenen wy, dat geene argumenten, die in een Parlement te staade kunnen komen, voortkomen kunnen uit zulk eene stelling, om dat wy meenen dat in ieder voorval van dien aard, in ieder besteeding van het Zinkend Fonds, en in elk gedeelte van 't zelve, wy op ons zelven behooren te zien, als onweerspreekelyk verpligt niet alleen om recht te doen aan de schuldeischers van den staat, maar ook om te zorgen tot ontlasting van 't gemeen, om de byzondere en gemeene belangen vereenigt te houden, gelyk ze in den beginne een oorspronk waren, dezelve niet van een te schiften; indien in vervolg van tyd de Crediteuren van den Staat zich niet aankanten tegen 't besteeden van zoodanige groote geldsommen tot andere gebruiken, dan tot het aflossen van de schulden: Men zou kunnen zeggen, dat hen geen onrecht geschied door zodanigen uitgaaf, volgens de gemeene stelling, dat iemand die 't wil en 't toestemd geen ongelyk geschied, ja men kon het reekenen, dat het voor hun byzonder belang strekte zoodanige voordeelige Scheeps schuldbrieven te houden zo lang als het hen mogelyk is, en derhalven mogten zy wel wenschen dat hun Kapitaal niet eerder afgelegt wierd, dan het waarschynelyk is dat op deze geschieden zal; maar wy begrypen, indien het niet kan strekken tot voordeel van de Natie, om

die

1733. July.

die Scheeps schuldbrieven langer te doen duren dan volstrekt nodig is om hen hunne schulden af te betaalen, en dat wy in dien gevalle, als zynde gemachtigden van 't volk behooren te verzoeken en te trachten, dat de schulden mogen worden voldaan, en de last van Scheepekennissen, zo ras als mogelyk is, mag worden afgedaan, wyl op deze wyze 't algemeen vertrouwen stipt zou worden gehouden, recht geschieden, en geen onrecht wedervaren konnen aan de Schuldeischers van den Staat: daar aan de andere kant, door 't besteeden van zodanige aanmerkelyke sommen van het Zinkend Fonds tot andere gebruiken, by aldien men al toestond, dat voor het tegenwoordige aan de Eigenaars van die staatschulden geen onrecht geschiede, het evenwel zou moeten toegestemd worden, zo als wy meenen, dat zeer groot ongelyk gedaan word aan de Natie, ten zy men kan aantoonen en bewyzen, dat de onnutte aanhouding van schulden en schattingen, een algemeen voordeel voor de Natie is.

Om dat wy het zo bevatten, dat zo in alle gevallen het inkomen van 't Zinkend Fonds niet geheel wierd besteed tot aflegging van de Staats schulden, het veel meer zou strekken tot verligting van den Koophandel en tot voordeel van de Natie, dat eenige van de drukkende schattingen, uit welke het provenu voortkomt, wierden afgeschaft, eerder dan dat ze zouden blyven, om te suppleeren 't geen te kort komt voor den loopenden dienst tegen vier van 't hondert, 't welk gewis en zekerlyk op een andere voet veel beter koop zoude kunnen goed gemaakt worden. Deze schattingen zyn niet alleenlyk lastig in haar zelfs, maar genoegzaam onverdraaglyk door de wyze van dezelve op te haalen onder de stricte rechten van imposten; wetten, den onderdaan zo drukkende, en zo nadeelig aan de vryheit, dat elk een die een liefhebber is van zyn vaderland, en het beste voor het zelve zoekt, zal moeten vallen in ons gevoelen, en wenschen te zien, dat ze spoedig wierden vernietigt. De meeste dezer schattingen zyn ingevoert in een tyd van een groote noodzakelykheit, onder twee langdurige en kostbare oorlogen, en alleenlyk slegts voor zekere tyd van jaren, op dat dus het Kapitaal en interest van 't opgeschote geld, binnen zekeren bepaalden tydt mochten worden afgelegt en dus stemde de natie in zekeren zin toe, in 't opbrengen van een dubbelde tax, om daar door voor te komen de langdurige en onzekere tyd, dat zulke drukkende en gevaarlyke impositien zouden kunnen duren, en zo zouden volgens de eerste invoering en 't oogmerk, veele derzelver op dezen huidigen tyd verlopen zyn geweest, en afgeschaft hebben moeten worden. Het Parlement, waarlyk, heeft na ryp overleg, naderhand dienstig geoordeeld, om deze lasten, en de wyze om de Staatsschulden af te doen, in eene andere vorm te gieten, welke nu nog in wezen is; maar wy kunnen niet begrypen, dat dit zoude geschied zyn met oogmerk om onze schattingen en schulden te langer te doen duuren. In tegendeel, wy zyn verzeekerd, dat het geschied is met dat inzigt, om ze beide zo veel te eerder af te doen; en het is dit eige inzigt, dat wy vreezen, dat zo doodelyk te leur zal worden gesteld, ingevalle de tegenwoordige methode, om toe te laaten dat eenig gedeelte van het Zinkend Fonds, by vervolg blyft

voort.

voortgaan, om tot eenig ander einde te besteeden, dan tot het betaalen van de Staatsschulden. 1738. July.

Om dat wy vreezen, dat deze manier in de gemoederen van zyn Majesteits onderdaanen kan baaren het uiterste misnoegen; en, by aldien het niet tydelyk door den wyzen raad en 't gezag van dit huys wordt verhoed, strekken zal om hunne geneegentheden voor zyn Majesteits Persoon en Reegering zeer te doen verminderen.

Tot dus verre gezwoegd hebbende onder den zwaren last van schattingen, en gekermt over de drukkende Imposten, is de eenige hoope geweest een spoedig einde te zien van 't een en 't ander; maar niet is 'er dat deze haare vertroosting kan doen bestaan, uitgezonderd een behoorlyke besteeding van 't geheele Zinkend Fonds tot afdoening van zodanige schulden, tot welker ontlasting deze schattingen gedestineert en gegeeven zyn; zo dan eenig gedeelte van deze Fonds bleef loopen ten voordeele van de beleenders of schuldeischers, en andere gedeeltens besteed wierden voor den lopenden dienst, en dat zelfs in 't midden van een diepen vrede, zou deze hoop in plaats van vertroosting by te brengen, veranderen in vreeze en wanhoop: Wy dringen dit point met meerder ernst en yver aan, uit eige aanmerking en ondervinding, van 't geene zo onlangs gebeurt is by geleegenheit, van de aanslagen die gemaakt wierden om de vreemde en willekeurige methoden uit te breiden, en te neigen onder de Accyns wetten, die eigentlyk en natuurlyk, na onze bevattinge, daar uit voortvloeien; by aldien eenige wet van dien aart ergens doorgegaan was, vleien wy ons zelfs dat ze in dit Huys niet zou zyn doorgaan: Maar wy oordeelen, dat het na zulk een aanslag te meer onze post is, na dat men heeft gezien de gevoeligheit die de geheele natie daar tegen heeft betoond ('t welk ieder een noch versch in geheugen heeft) om zo krachtdadiglyk als ons mogelyk is te bevorderen de rust, vreede en voorspoed van zyn Majesteits Regeering, door eenige hoop of vrees af te snyden, die nog zoude kunnen gesmeed worden; dat zulk een voorstel en ontwerp den eenen of den anderen tyd noch gelukken zal; en tot dit goed en pryslyk oogmerk meenen wy, dat 'er niet is, dat meerder zoude hebben kunnen strekken, dan zodanige plechtige verklaring van de meening van dit huis, zo als die is vervat in het voorstel.

Was getekend,

Bedford, Shaftsburg, Litchfield, Craven, Bridgewater, Sunderland, Gamborough, Ker, Coventry, Nottingham, Bruce, Strafford, Gower, Carteret, Bathurst, Twedale, Masham, Thanet.

Den 23. Juny zynde den dag vóór de scheiding van het Parlement wierdt te *St. James* een Kapittel van de Ridder-orde van de *Kousseband* gehouden, waar in tot nieuwe Ridders van dezelve Orde benoemt wierden, de *Prins* van *Orange* en *Nassau*, in plaats van den Hertog

 van

1733. Jany. van *York*, des Konings overleeden Oom; den Hertog van *Devonshire*, in plaats van den overleden Hertog van *Cleveland*; en den Grave van *Wilmington*, in plaats van den afgestorven Grave van *Pembroke*.

De Koning heeft het Ordensteken van de Kousseband aan den Prins van *Orange* gezonden, door Mr. *Anstis*, eerste Wapen-Heraut. De St. Joris die aan het blaauwe lint hangt, is prachtig, bestaande uit een zeer schoonen onyx; het devys is omzet met 300. kleine brillianten, en het Ordensteken praalt met 13. der schoonste groote brillianten, die men heeft kunnen vinden.

De Ministers zyn dagelyks met de Keizerlyke Russische en Fransche in conferentie over de Poolsche zaaken, en wegens de maatregelen welke de Keizer, en de Russische Keizerinne met den Keurvorst van *Saxen* genomen hebben, om den Koning *Stanislaus* van den Throon uit te sluiten. De Fransche Minister *de Chavigny* heeft uit naam van zynen Koning verklaard. „ Dat ingevalle de Keizer eenige „ beweeging in *Polen* maakte om zich tegen de verkiezing van den „ Koning *Stanislaus* aan te kanten, zyn Alderchristelykste Maje„ steit terstond den Keizer den Oorlog zoude verklaaren, en den„ zelven aan den *Rhyn* en elders aantasten; hoopende dat zyn *Groot-* „ *Brittannische* Majesteit zyne poogingen zoude goedkeuren, en „ hem in zyne rechtvaardige onderneemingen ondersteunen. " Zyn Britsche Majesteit heeft daarop doen antwoorden, dat hy, als Koning van *Groot-Brittannië* en Keurvorst van *Hanover*, zyne verbintenissen met den Keizer zoude vervullen, en in het Ryk en elders zyne magten met die des Keizers tegen alle geweld veréénigen. Deze verklaaring en het antwoord zyn door de vreemde Ministers naar hunne Hoven gezonden.

In Duins zyn uit *China* gearriveerd de Schepen *De Lyn*, en *De Richmont*, welkers Lading bestaat in

508 ps. Beddamasten. 171 ps. Brocades. 400. ps. Gurrumees. 2226 ps. Gorgorons. 1015 ps. Goshees. 2452 ps. Neteldoeken. 39 ps. Lampassos. 175 ps. Lutestrings. 1131 ps. Padasoys. 2243 ps. Poyses. 1701 ps. Sattynen. 12960 ps. Taffaties. 600 kisten Porcelynen. 19700 ℔ ruwe zyde. 14700 ℔ Sago. 679000 ℔ Thée Boey. 39700 ℔ dito Congo. 26000 ℔ dito Pecco. 48600 ℔ dito Heysan. 3400 ℔ dito Potousan. 26400 ℔ dito Singlo. 215000 ℔ Spiauter.

DE

1733. *July.*

VRANKRYK.

DE Koning van *Vrankryk* begaf zich den 12 dezer Maand voor eenigen tyd naar *Compeigne*, gevolgd door den Kardinaal de *Fleury* en alle de vreemde Ministers. Doch voor zyn Majesteits vertrek boden de Kardinaalen de *Rohan*, *Polignac*, en *Bissi*, hem eenen Brief aan, door veele Prelaaten getekend, om het houden van een Nationaal Concilie te verzoeken; doch zyn Majesteit sloeg het zelve af. Sedert dit antwoord des Konings, en het veroordeelen van een Libel door het Parlement van *Parys*, wierdt door 't gansche Ryk van de Kerkelyke zaaken niet meêr gesproken, en in het tegendeel zeer veel en byna alleen wegens de Poolsche zaaken en de groote oorlogs toerustingen. Aan het Hof worden zeer dikwils zodanige ordres gesteld, als of men zekerlyk eenen oorlog te gemoet zag. Daar is ordre gegeeven om 50 duizend Wolzakken te koopen, 50 duizend Zandzakken gereed te maaken, en een groot getal paarden voor de artillery voor drie maanden te huuren, en het leveren van Brood en Fouragie is aanbesteed aan eene Compagnie, die het zelve in den laatsten oorlog had. In 't eerst was maar de helft van de landmilitie op ontboden, maar thans geheel, om ze in de frontierplaatsen te leggen. Veele Troupen zyn in optogt naar de *Elsas* om onder den Maarschalk van *Berwyk* een magtig leger te formeeren.

ITALIË.

TE *Rome* zyn de Proceduuren tegen den Kardinaal *Coscia*, eindelyk afgedaan; doch zeer tegen de verwagting van dien Prelaat, welke gemerkt hebbende dat het Geschrift of Manifest, dat de Advokaat *Vitaliani* tot zyne verdeediging gemaakt hadt, zonder effect was, en dat men weinig achting had voor zyne Protestatie om het Proces tegen hem niet door de Congregatie *Super nonnullis*, maar door het Sacro Collegio te doen uitwyzen, hy geraden heeft gevonden, veel gelds naar verscheiden Kerken te zenden, om extraordinaire Gebeden en Missen te laaten doen, en voornamelyk in de Kerk van *St. Francisco di Paola alli Monti*, zyn byzonderen Patroon, werwaards hy ook twee groote Waschkaerssen, dertig ponden zwaar, gezonden heeft, om dezelve voor het Altaar van dien H. op den 27. en 28. April, wanneer zyne zaak uitgeweezen zou worden, te doen branden, doch niettegenstaande dat alles, heeft de voorsz. Congregatie, de gemelde twee dagen vergaderd geweest zynde, twee Decre-

1733. July. ten gegeeven; het eerste met het Opschrift: *Decretum de Restitutione & Relegatione*, en het ander *de Privatione Beneficii & Vocis activæ & passivæ*; nadat hier van aan zyn H. verslag gedaan was, wierdt uit de Secretary van Staat een order aan den Commissaris der Wapenen afgevaardigd, volgens dewelke 12 Soldaaten van de Compagnie van *Avignon* met een Officier naar het Klooster van *St. Praxede* tot wacht van den gevangen Kardinaal gezonden wierden.

Den 7. May ontboodt de Paus de Kardinaalen *Zandedari*, *Origho*, en *Laurens Altieri*, Rechters van den Kardinaal *Coscia*, benevens de Kardinaalen *Barberini*, *Imperiali*, *Pico*, *Corradini*, *Porzia*, en *Corsini*, Gedeputeerden van de Congregatie, welke zyn H. op deze wyze aansprak. *Ik heb uwe twee Decreeten tegen den Kardinaal* Coscia *onderzocht. Ik vind dezelve rechtvaardig, ik begeer dat zyn vonnis op de volgende wyze uitgevoerd worde.* Waarop de Heer *Passery*, huisprelaat van den Paus, een Memorie voorlas, van den volgenden Inhoud.

ZYN HEILIGHEIT heeft na een rype overweeging der twee decreten van de Congregatie *Super Nonnullis*, tegen den Kardinaal *Coscia*, van den 27. en 28. April goed gevonden, ten dien opzigte, het volgende te statuéren.

Dat de gemelde Kardinaal wegens de door hem begane misslagen, voortaan berooft zal zyn, van zyne Active, en passive stem, in het *Sacro Collegio*, in de Consistorien. en in alle vergaderinge der Kardinaalen, dat zyn naam op de lyst der Kardinaalen, en op. de publique Registers zal doorgehaalt worden:

Dat hy terstond na de aankondiging van zyn Vonnis naar het Kasteel *St. Angelo* zal gebragt, en aldaar opgesloten worden voor tien Jaaren, en indien binnen dien tydt, de Pauzelyke Stoel mogte komen open te vallen, zal hy niet uit zyn gevangenis mogen komen in het Conclave, alzo zyn stem, aldaar kragteloos zoude zyn, dat hy ten boete van zyn wangedrag aan de Apostolische Kamer zal betalen, 100000. Scudi, om besteed te worden, tot Godvruchtige gebruiken, en tot verligting der arme Parochien van het Koninkryk van *Hongaryen*: Dat hy, mits betalende de bovengenoemde somme, ook ontheft zal zyn, van de bewyzen van *Simonie*, tegens hem ingebragt: Dat hy gehouden zal zyn, een volkomen vergoeding te doen, van de penningen, door hem op zulk een ongeoorlofde wyze, en strydende tegens de Bulle de *Datis*, en *Acceptis* verkreegen: Dat hy uitkeering zal doen, van 25000 Scudi, door hem in 't Jaar 1725. ontfangen, van den Heer *Negroni*, voor het ampt van Thresorier Generaal, van den Kerkelyken staat: Dat hy daarenboven, zal wedergeeven, alle de ontfangene penningen, voor de pagten op het Koorn,

en

on de Zeep: Dat hy aan de Apostolische Kamer, en de Cancelary van het Vaticaan zal vergoeden, alle de schaden en nadeelen, door hem aan dezelve toegebragt, door zyn bedrog, en kneevelaryen: Dat hy van alle zyne Beneficien zal berooft zyn, welke van den dag van de uitspraak van zyn vonnisse vervallen zyn: Dat alle zyne tydelyke goederen, in beslag genomen, en ten voordeele van de Apostolische Kamer zullen bestiert worden: En dat van derzelver Jaarlykse inkomsten zullen afgehouden worden hes duisent Roomsche Scudi, tot zyn onderhout, gedurende zyn tienjaarige gevangenis in het Kasteel *St. Angelo*. 1733. *July.*

Na de leezing dezer Memorie, vroeg de Paus aan de aanwezende Kardinaalen, hun advys deswegen; en nadat zy alle daarin toegestemd hadden, teekende zyn H. dezelve, en beval den Kardinaal *Banchieri*, Secretaris van Staat, *de uitvoering daar van te helpen bevorderen.*

De Gedeputeerde Kardinaalen van de Congregatie *de Nonnullis*, de eerste Kardinaalen in rang, benevens de Kardinaalen *Olivieri* en *Gentile*, mitsgaders een Apostolische Proto Notaris, verscheenen den 8. op ordre van den Paus, voor zyn H. in het Quirinaal, en na dat den Fiscaal *Broggi* het gewoone gebed gedaan hadt, wierden de afschutsels geopend, waar na voor den Throon van de Justitie, in presentie van de geheele geheime kamer, de bovengemelde sententie tegen den Kardinaal *Coscia*, die door den Paus ondertekend was, geleezen wierdt.

Waar by hy boven het reets gemelde wordt verklaard „ te zyn „ Geëxcommuniceerd, en wel zodanig, dat hy niet dan in *Articulo* „ *Mortis* zal kunnen worden geabsolveerd; welke Excommunicatie „ zo lang zal blyven duuren, tot dat de Paus zelfs hem absolveere. Alle welke voornoemde pœnen moeten aangemerkt worden, hem opgelegd te zyn, onverminderd die, waarinne hy te voren vervallen was, ter zaake van zyn vertrek uit den Kerkelyken Staat zonder permissie van den Paus, en zyn verblyf buiten denzelven; en welke bestonden in het ontzeggen van de Kerk, de berooving van alle Previlegien, Vryheden, en Immuniteiten, gelyk ook van alle Rechten, Emolumenten en Revenuen van zyne kerkelyke goederen, wat naam dezelven ook zouden mogen hebben. De Heeren Colonna *Major Domo*, en *Pallavicini*, waren by de publicatie van die sententie tegenwoordig: De Proto-Notaris, die de sententie ter hand gesteld wierdt, was de Heer *Acciaiole*; en de Notarissen van de Apostoli-

1733. July. sche Kamer, publiceerden dezelve den 9, en gaven daarvan aan den Kardinaal *Coscia* kennisse: Ingevolge van dezelve, wierdt die Prelaat des avonds ten 5. uuren in een koets van het Hof uit het klooster van *St. Praxede*, naar het kasteel *St. Angelo* gebragt, alwaar hy ten 6. uuren arriveerde; by zich hebbende den Majoor *Malara*, en in een andere koets volgde de Adjudant *Rosfort*, de Priester, en de knecht die hem in de Fortresse zullen dienen, voorts volgden 20. koetsen met gewapende manschap, en een escorte van 16. soldaaten te voet, en in dat Kasteel wierden hem maar twee kamers en een kleinel gallerye tot zyn Logement aangewezen. Men weet voor zeker dat de Congregatie *de Nonnullis* hem veel grooter straffe heeft willen opleggen, en zelfs om zeer goede redenen met de dood straffen, en byzonder om zeer verre gaande Violentien aan den overleden Paus gedaan. Men heeft ook een exact onderzoek in het klooster van *St. Praxede* gedaan, en de papieren welke men aldaar, dien Kardinaal raakende, gevonden heeft, zyn naar het Paleis gebragt. Zyn H. communiceerde Maandag al het vorenstaande aan het Sacro Collegio, de Heer *Majella* relateerde zo wel de delicten als de condemnatie, waartegen zich geene van de Kardinaalen opponeerde, alhoewel het Consistorie zeer vol was, en maar alleen de Kardinaalen *Cienfuegos*, *Alexander Albani*, en *Davia* manqueerden, welke twee eerste buiten de Stad zyn, en de laatste indispoost is. Dezelve sententie, en de crimen van dien Kardinaal, zyn uit de drukkerye van de kamer te voorschyn gekomen, en zullen aan de Rooms-Katholyke Hoven verzonden worden. Zyn H. heeft den Heer *Santa Maria* doen aanzeggen, dat hy zyn Kanonnicaat afstaan, en uit *Rome* vertrekken moet, op pœne van zyn ongenade, en men wil dat hy wederóm naar *Benevento* vertrekken zal.

De Kardinaal *Cienfuegos* heeft door een beweeging van Edelmoedigheit goedgevonden, een Brief te schryven aan den Kardinaal *Coscia*, welke Brief zyn Eminentie door een zyner bedienden aan den Hertog van *Palombara*, Vice-Kastelein van het Kasteel *St. Angelo* deed brengen, met verzoek, dezelve aan dien Kardinaal te overhandigen, 't geen de Hertog ook gedaan heeft, niettegenstaande de voorsz. Brief verzegeld was, waar op *Coscia* geen ander Antwoord heeft gegeeven, dan dat hy zyn Eminentie bedankte; De Inhoud van den gemelden Brief bestont in een Vermaaning, om een begin te maken

met

met de betaaling van eenige der boeten en Restitutien, hem door zyn vonnis opgelegd om vervolgens eenige vermindering van strafte kunnen verzoeken, doch vermits die veroordeelde Kardinaal, wel verre van de goede Intentie van den Kardinaal *Cienfuegos* te beantwoorden, hartnekkig blyvende, geen de minste blyk van respect, gehoorzaamheit of onderwerping geeft, om de gemelde Sententie na te komen, meent men dat de Paus een nadrukkelyker resolutie tegen hem staat te neemen. 1733. July.

Den 30. May behandigde de Kardinaal *Coscia* aan den Hertog van *Palombara*, Gouverneur van 't Kasteel *St. Angelo*, een Brief, geaddresseerd aan den Hertog *Coscia*, zyn Broeder te *Napels*, met verzoek om hem dien te doen hebben; van dien Brief heeft de gemelde Gouverneur Copy genomen, en aan den Paus gezonden, zynde van den volgenden Inhoud:

Zeer beminde Broeder:

IK zou geloven uwe geneegenheit jegens my te beleedigen, ten het verdriet te vermeerderen, dat u met my gemeen zal weezen, indien ik twyffelde te verkrygen 't geen ik van u verzoek; ik zeg u dan, dat ik ten uiterste en met de grootste bekommernisse der Weereld gedrongen ben om met 30000 Scudi dezer Munt voorzien te worden; ik heb geen ander middel noch anderen weg om die machtig te worden; gy weet het; tot wien zou ik dan beter toevlucht konnen neemen, dan tot een Broeder; ik weet dat gy my veel kunt zeggen, maar de nood is al te dringende; verkoopt dan en verpand wat gy hebt, en doet my gem. somme hier hebben; ik zeg u niet meer; hebt meededogen met my, laat u tot deernis beweegen, en bid den Heere voor my. Waar mede ik u teederlyk omhelze enz.

Op welken brief de Hertog, aan den Kardinaal zyn broeder heeft geantwoord, *dat zyn huis te veel met schulden bezwaard zynde, hy voor als noch niet in staat is de verzochte 30000 Scudi op te schieten*; waaruit men besluit, dat die Heer zich aan de Excommunicatie weinig laat geleegen zyn De Hertog van *Palombara* heeft denzelven brief aan den Paus, en aan de Kardinaalen *Corsini* en *Banchieri* vertoond. Ondertusschen zyn de Meubelen en de Bibliotheek van dien Prelaat reets verkocht, en de penningen daar van gekomen, zyn in *Monte di Pieta*, ter dispositie van den Paus, gebragt. Zyn Eminentie heeft wederom permissie verkregen, om binnen de muuren van 't kasteel van *St. Angelo* te mogen wandelen. Welke vryheit hem be-

1734. July. benomen was, om dat hy dezelve misbruikt hadt. De Marquis *Pieſchieci* zich veel moeite gegeeven hebbende om de zaaken van den Kardinaal *Coscia*, was het doenlyk, in beter ſtant te brengen, is wederom naar *Napels* gekeerd, nadat hy voor zyn vertrek aan den Paus verklaard hadt dat die Kardinaal geen 10000 ſcudi bezat, om de Apoſtoliſche Kamer te voldoen; maar de Paus van het tegendeel verzekerd zynde, en ziende dat die betaaling enkel uit verachting van de gepronuntieerde ſententie wierdt gedilayeerd; heeft beſloten, ſcherper beſluiten te neemen.

Volgens berichten van *Genua* bevonden de vier bewuſte Corſiſche Hoofden zich nu in volkome Vryheit: *Ciaccaldi* en *Raffaëli* waren noch te *Genua*; *Giafferi* onthieldt zich te *Savona*, en *Aitelli* te *Livorno*.

De Gouverneur-Generaal van *Milaan*, heeft naar het eiland *Corſica* over de 500. exemplaaren gezonden, van de Ordonnantie, die onder de guarantie van den Keizer aldaar gepubliceerd is: zynde van den volgenden inhoud.

ORDRE

Van de Republyk van *Genua*, gepubliceerd op het Eiland *Corſica*, volgens welke, de nieuwe Regeerings-form, van het gemelde Eiland moet geſchikt worden.

KEIZERLYK DECREET,

WY KAREL DE VI. enz. enz. aan alle degeenen dien het aangaat, doen mits deze te weeten: Dat wy zo wel als de Republicq van *Genua*, in de laaſte onluſten op het Eiland *Corſica*, geen beter middel tot ſtilling derzelve, hebben weeten uit te denken, als door eene *Amniſtie*, aan allen die zich der gehoorzaamheit hunner Wettigen Souverein onttrokken hebben, hun verdiende ſtraffe kwyt te ſchelden; en de *Corſen* te verzekeren, om hen alle reedenen van klagten te beneemen, dat wy hen door onze Guarantie zullen doen genieten alle de gunſten, welke hen door hunnen wettigen Souverein zullen worden toegeſtaan: Op deze verzeekering hebben de *Corſen*, de wapenen nedergelegt hebbende, hunnen Souverein om genade geſmeekt, onder plechtige beloften, van in het toekomende de Doorluchtige Republicq van *Genua* getrouw te zullen zyn. Zo dra de gemelde Republicq hare onderdaanen in die geſteltheit gezien heeft, heeft dezelve niets meer ter harte genomen, als om hunne gemoederen te winnen; door uitmuntende blyken van hare toegeventheit

heit en goedertierenheit, en om hen te doen ondervinden hoe zeer zy aan hare goedwilligheit verplicht zyn. Tot dat einde heeft de meergemelde Republicq, een nieuwe zachte Regeeringsvorm van de volgenden inhoud ingesteld: 1733. July.

DE DOGE,

DE GOUVERNEUR, EN DE PROCURATEURS, VAN DE DOORLUCHTIGE REPUBLICQ VAN GENUA.

I.

Een algemeene kwytscheldiug, en eene volkomen vergiffenis het middel geweest zynde, door welke wy onze grote toegeventheit, en goedertierenheit aan het volk van ons Koninkryk *Corsica* betoont hebben, (hebbende onze volkomene gunst toegezegt aan alle die ter geleegentheit van de laatste onlusten, van dezelve vervallen waren) en willende onze onherroepelyke wille, ten dien opzichte nader bekent maaken; hebben wy niet alleenlyk besloten, de gemelde vergiffenis te vernieuwen, en te bevestigen, maar dezelve ook uit te strekken tot die geene welke om misdaden, in de bovengemelde onlusten begaan, vervolgt en veroordeelt zyn, alles tot de maand *Juny* des voorleedene Jaars 1732. Zynde ons voorneemen geensints om de geene die zich zedert dien tydt schuldig gemaakt hebben, deze onze gunst te doen genieten.

II.

Dewyl wy door onze toegevenheit de vertoogen van het gemelde volk gunstig willen ontfangen; willen wy het zelve wel kwytschelden, gelyk wy doen, mids deze; de zware onkosten door ons gedaan, om de rust in het Koninkryk te herstellen, en de welvaart van het zelve te verzeekeren: zodanig dat de inwoonderen in het toekomende, nooit noch by eenige gelegentheit deswegen ontrust zouden konnen worden. En om zelfs het geheugen der laatste onlusten uit te wisschen, verbieden wy een iegelyk op arbitraire straffe, de inwoonders van het Eiland *Corsica*, 't zy met woorden of andersints te beleedigen, dezelve de naam van *Oproerigen*, of diergelyke geevende.

III.

Wy hebben altoos den *Corsen* de grootheit onzer toegenegenheit doen ondervinden, door het nadelige zelfs tot hun byzonder voordeel, en tot behoudenis en verdeediging van het Koninkryk te doen gedyen: En begeerende hen altoos nieuwe en Edelmoedige bewyzen onzer toegenegentheit te geeven, zo schelden wy vrywilliglyk kwyt, aan het bovengemelde volk in het algemeen, en aan alle Steeden, Burgten, en plaatsen van het voornoemde Eiland in het byzonder; alle achterstallen welke zy aan onze Finantiekamer schuldig zyn, zo wegens Imposten, welke in het Jaar 1732. niet geheven zyn, als wegens andere lasten, welke tot die tyd toe, niet zyn betaalt, 't zy in gelt of in waren: Waar toe wy bewogen worden, door de ongelegenheit in welke het Koninkryk, zich bevind, en op dat alle oude reekeningen wegens bovenge-

1788. Juny. melde Impoften enz. vernietigt blyven; zal men een nieuwe Reekening houden van het geene het gemelde volk in het toekomende zal schuldig zyn; welke Reekening zyn aanvang genomen heeft, den *eersten January* dezes Jaars.

IV.

Om aan het verzoek van meergemelde volk te voldoen, hebben wy goed gevonden in *Corsica* op te rechten, *een Ordre van Adel*, in welke deze eerste reis, en vervolgens zullen ingeschreeven worden, de familien van dat Eiland, welke wy zodanigen voorrecht waardig zullen oordeelen, en in welke wy (volgens de berigten die 'er ons van zullen gedaan worden) bevinden zullen, de vereischte hoedanigheden, om die waardigheit met eer en achting te konnen bekleeden. Deze orde van Adel, zal bestaan uit 18. Heeren, waar van 'er 12. zullen zyn, voor dat gedeelte van het Eiland dat *aan deze zyde van het gebergte* legt; en 6 voor het gedeelte *aan de andere zyde van het gebergte* leggende.

V.

Dezen Adel zal aangemerkt worden, op dezelve wyze, als men te *Genua* aanmerkt de geene, die door de onderhorige Steeden van de Republicq verkoren zyn. Zy zullen den Titel van * *Voortreffelyke* voeren, en zullen zich voor het Doorluchtige Collegie, en voor den Raad dekken. Gelyk zy zich ook zullen mogen dekken, en zitten, voor de Magistraten en Regters der Republicq, de *Doge*, en *Sindics* daar onder begreepen.

VI.

Daar zullen twee Boeken gehouden worden onder de naam van *Gulde boeken*, in welke aanteekening gehouden zal worden van bovengemelde Adel, en van derzelver wettige nakomelingen. Het eene zal bewaart worden, te *Genua* by de zeer doorluchtige Magistraat der *Corsen*, en het ander te *Bastia*. De namen der geene die tot den adelyken stand verheeven worden, zullen te *Genua* in het voornoemde boek ingeschreven worden, door den Secretaris, van de evengenoemde Magistraat, en in derzelver tegenwoordigheit. Men zal 'er een uittreksel van maken, 't welk te *Bastia*, in het ander boek, door den Cancelier van het Eiland zal ingeschreeven worden. De Magistraat van *Corsica* zal een matig recht stellen, op de voornoemde inschryvingen.

VII.

Dezen Adel zal in de residentie-plaats van den Gouverneur van het Eiland, het voorrecht genieten van een *Antichambre*, in welke niemand die niet onder den Adel behoort zal toegelaaten worden.

VIII.

Alzo onze voornaamste zorg is, dat in het Koninkryk *Corsica* hoe langer hoe meer, in agt genomen worde, de Godsdienst, de Christelyke Godsvrucht, en de goede Zeeden, waar toe het voorbeeld der Geestelyke veel kan toebrengen; waarom, (gelyk ook om dezelve tot het voortzetten der weetenschappen, en het onderhouden der Kerkelyke tucht aan te moedigen;) wy verklaren,

* *Magnifique.*

klaren ; dat wanneer eenige Geestelyken van het Eiland *Corsica* na eenig Bisdom van het Eiland zullen staan wy ons daar niet tegens zullen kanten, mids zy zich aan geen byzondere misdaat tegens ons hebben schuldig gemaakt : ten welken einde wy herroepen , zodanige decreten door ons gemaakt, welke hier tegens zoude mogen stryden. 1755. Julyi

I X.

Ten dien einde zullen wy van den Paus trachten te verkrygen , dat hy de smeekingen van dit Volk verhoore , en hen zende , een *Apostolische Visitator*, om de ingeslopene misbruiken te beteugelen, en de Kerkelyke tucht in de Bisdommen te herstellen : behoudende nochtans aan ons, om te oordeelen, in welke gevallen zulks nodig zal zyn, op dat het Koninkryk niet door te menigvuldige bezoeken belast worde.

X.

Het meergenoemde volk ons verzocht hebbende, om te mogen oprechten, en op hun kosten te onderhouden , in eene der steeden van *Corsica*, een Academie , voor de opvoeding van de Jeugt van het Land , en om dezelve in Goddelyke en Menschelyke Wetenschappen te onderwyzen : Zullen wy niets verzuimen om dit voorneemen door ons gezag en bescherming te ondersteunen, en om deze oprechting te bevestigen op zodanigen wyze, en door zodanige schikkingen , als wy na tyds omstandigheden best zullen oordeelen.

X I.

De *Corsen* zullen vermoogen te *Genua* een van hun Volk te zenden, onder de naam van *Spreeker* ; welke gelast zal zyn, om by ons voor te dragen, en aan te beveelen ; de Requesten , welke het Koninkryk , de Provintien , Steeden en Plaatsen betreffen , gelyk ook die, welke ingeleevert mogten worden tegens de Magistraaten , welke het volk in 't handhaven van het Recht mochten willen onderdrukken. Deze *Spreeker* zal in onze Rechtbank ontfangen worden als of hy tot den Adel behoorde, schoon hy niet daar toe behoren mogte.

X I I.

Tot meerder voortzetting van den Landbouw , en om de konsten te doen bloeien , zal de Magistraat der *Corsen* ieder 3 maanden verkiezen , drie Nationale gedeputeerdens onder den titul van *Opzieners der Konsten, en des Koophandels*. Twee voor het gedeelte aan deze zyde van het gebergte, en een voor dat aan geene zyde van het gebergte. Dezelve zullen gehouden zyn onze beveelen uit te voeren , en verders alles te doen wat tot beryking van ons oogmerk zal strekken.

X I I I.

Dewyl het van een groote nuttigheid voor het Land zoude zyn , indien 'er meerder zyde wierd gewonnen , zo ontheffen wy de Inwoonders, (tot meerder aanmoediging omtrent de voortteeling der Zywormen, de planting der Bomen tot derzelver nodig voedsel, enz.) voor de tyd van vyf Jaaren van alle Regten op de zyde in gemelde Koninkryk gewonnen.

1733. July.

XIV.

Wy hebben besloten op te rechten, twee bedieningen, van *Capiteinen der Havens*, de eene te *Bastia*, en de andere te *Ajaccio*. Welke bedieningen aan *Corsen* zullen gegeeven worden, met gelyk voordeelen als onze Kapiteinen van de Ruitery te *Bastia* genieten. Gemelde Kapiteinen zullen gedurende het waarneemen dezer bediening aangemerkt worden als Adel, schoon zy het niet zyn.

XV.

In alle de plaatsen, daar een Gouverneur is, of daar Magistraaten of Regters zyn, zal ook een Advocaat moeten zyn, welke de beschermer zyn zal der arme gevangenen. Dezelve zal verplicht zyn om het spoedig afdoen hunner Zaken te bezorgen, door hunne Requesten voor ons, of voor den Magistraat der *Corsen* te doen komen. De Adel zal ook gelast zyn, zorge te dragen voor het afdoen van Zaken, zelfs van die van onvermogende Menschen.

XVI.

De Twaalf Edelen voor het gedeelte aan deze zyde van het gebergte, en de zes voor dat aan de geene zyde, zullen ieder een pleitend Advocaat verkiezen, om zorge te dragen voor de Requesten, welke ingeleevert mogten worden, tegens het wanbedryf der Regters, Officieren, en Bedienaars van de Justitie. Zy zullen ook vermogen op ieder plaats het nodige onderzoek te laten doen door de byzondere Advocaten, welke recht zullen hebben om aan ons, of aan de Magistraat der *Corsen* toe te zenden, de Requesten der Klagers, het welke door middel van den Spreker, of op eene andere wyze kan geschieden.

XVII.

Eindelyke gelyk het oprechte berouw, dat wy ons van de *Corsen* beloven, ons bewogen heeft, om hun te doen genieten alle de voorgemelde uitwerkselen, onzer goedertierenheit, en toegeeventheit; zo verklaren wy alle de Steeden, Plaatsen, Gemeenschappen, en bezondere Personen welke zich in het toekomende ten opzigte van de Doorluchtigste Republicq van *Genua* niet zullen gedragen, gelyk het getrouwe en gehoorzame Onderdanen betaamt; ten eenemaal vervallen van de Voordeelen der tegenwoordige Amnestie en van de gunsten welke hen by dezelve worden toegestaan. Zullende de oude vervolgingen in rechten welke tegens hen begonnen waren vernieuwt, en zy gehandelt worden, als zulke die zich onzer Edelmoedigheit, en onzer goedertierenheit onwaardig hebben gemaakt.

KEYZERLYKE GUARANTIE.

Wy verklaaren derhalven, om te voldoen aan de beede, zo van de Doorluchtigste Republicq van *Genua*, als van de Inwoonders van het Eiland *Corsica*, en, om zulk een goed werk te voltooijen: Dat wy uit kragt der tegen-

tegenwoordige Acte op ons neemen, de Guarantie van alles wat in de voorstaande ordre der nieuwe Regeerings form begrepen is. Wy belooven op ons Keizerlyk en Aardshertoglyk woord, zorge te zullen dragen dat de *Corsen* veiliglyk en overvloediglyk genieten, de vrugten der goedertierenheit van de Republicq jegens hen, en dat omtrent deze nieuwe ordre geen inbreuk geschiede, voor die geene aan welke 't bestier van het Koninkryk *Corsica* in het toekomende zal toebetrouwt worden; En indien iets diergelyks tegens onze verwagting mogte gebeuren, verbinden wy ons, de Republicq te zullen verpligten (na dat zy daar toe door onderdanige smeekingen zal verzogt zyn) om spoedige hulpmiddelen daar tegens te verschaffen. Verklarende wyders dat al het voornoemde geen plaats zal hebben, als in zo verre de *Corsen* aan hunne Souvereinen bewyzen zullen de getrouwheit welke zy dezelven verschuldigt zyn. Dus t'oirkonde hebben wy deze brieven met onze hand ondertekent. In onze Stadt *Weenen* in *Oostenryk*, den 16. Maart des Jaars 1733, van onze reegeeringe als *Keizer* het 22ste: als Koning van *Spanjen*, het 30ste: en als Koning van *Hongaryen* en *Boheemen* het 23ste.

1733. *July.*

De Inwoonders van *Corsica* hebben zich over deze ordre zo onvoldaan getoont, dat men meent dat de Republicq *Genua* resolveeren zal dezelve door eenige nieuwe Artykelen te verzachten, om een nieuwe opstand voor te komen.

TE *Weenen* heeft men Berichten gehad van *Constantinopel* van den 20. April, dat een gerucht dat het Ottomannisch Leger door dat van *Thamas Kouli kan* geslagen was, en dat deze laatste zich vervolgens meester van de Stad *Babilon* had gemaakt, ongegrond was, en alleenlyk ontstaan door de tyding, dat een klein Corps troupen escorteerende eenige Ammunitie en Vivres die men in de voorsz. Stad wilde brengen, geslagen was geworden. *Achmet Bassa* defendeerde zich met veel kloekmoedigheits; maar hoe lang hy het ook mogt houden, zo zou hy doch eindelyk zich moeten overgeeven; zynde al de Avenuen derwaarts door de Persianen zo bezet, dat het zeer moeijelyk, en byna onmogelyk was, hen aldaar te forceren. Ondertusschen heeft de Porte niets verzuimt, om de Stad *Babilon* te bewaren: Een accommodement met *Thamas Kouli-kan* wierd als het bekwaamste middel geoordeeld, om daar toe te komen; ten welken einde *Topal Osman* zeer ample volmagt hadt; en men verzekert, dat de Porte geresolveert heeft, onder anderen de Stad *Erivan* af te staan, zonder welk *Thomas Kouli-Kan* nooit naar een vergelyk heeft willen luisteren. Men was overtuigt, dat de behoudenis van *Babilon*

DUITSLAND.

1733. July. *lon* niet de eenige oorzaak is, die de Porte bewoog, om den vrede met de Persianen te maken of liever te verzoeken. Men gelooft, dat de beroerten die men voorziet, dat tusschen de Christen-Princen zouden kunnen ontstaan, ter gelegenheit van de aanstaande verkiezing van een Koning van *Polen*, ook iets daar toe doen; en men meent zelf dat reets eenige Propositien deswegen aan den Grooten Heer zyn gedaan. Het is zeker, dat het Volk in 't algemeen, en zelf de Militie, opentlyk tegen den Oorlog met *Persië* murmureert; en indien men geen middel vindt, om ze door een vrede te eindigen, of ze met meêr voordeel dan noch is geschied, voort te zetten, zo is te vreezen, dat ze wel een fatale verandering mogt uitwerken. En van den 2. May was van dezelfde Turksche Hoofdstad tyding, dat de Groote Heer den vermaarden *Gianum Coggia* van *Lepante* naar *Candia* gezonden hadt, met ordre om uit het eiland *Cyprië*, en uit de andere eilanden zo veele troupen te doen marcheeren als mogelyk zou zyn, tot secours van *Babilonië*. Deze troupen hebben zich op de rendevous tot *Chussolo* by de Egiptische gevoegd, zo dat zy te zamen een Leger van omtrent 150000. mannen uitmaaken. Men hadt narichten, dat de Seraskier *Topal Osman* reeds eenige voordeelen op de Persiaanen in *Georgië* zoude behaald hebben. De Cham der Tartaaren wierdt met 20000. mannen verwacht, om te vuur en te zwaard alles daar omtrent te verwoesten, zonder zich aan de tegenstand der Russen, wegens den doortogt, te stooren; nadien men vermoedt, dat die aan de Persiaanen door een secreet Tractaat verbonden zyn. Vervolgens heeft men te *Constantinopel* met een Expressen de droevige tyding bekomen, dat de Persiaanen zich van *Babilonië* meester gemaakt hadden; en dat *Achmet Bassa* genootzaakt was geweest, zich met weinig volk in een kasteeltje te retireeren. De elende en jammer was zo groot, dat de moeders hare kinderen in den Euphraat wierpen, om haar aan de slavernye en de woede der vyanden niet over te laaten. De levensmiddelen waren zo duur dat een klein brootje meêr dan 4. Piasters koste, zulks dat een onnoemlyk getal menschen van honger moesten sterven. Van den 17 Juny schryft men van *Constantinopel*, dat hoewel de tydingen dat de Persiaanen *Babilonië* veroverd hebben confirmeeren, men nochtans vernam dat de Seraskier *Topal Osman*, het gezonde secours uit *Asia* en andere gedeeltens van het Ryk bekomen hebbende, zich in volle marsch

1733. July.

marsch hadt begeeven om die Stad te hulpe te komen, en een decisive battailje te onderneemen; maar dat *Thamas Kouli-Kan* niet willende waagen het verlies van den roem dien hy zich door zyne overwinningen verkregen had, geresolveerd was geworden zich te retireeren, en de voordeelige conditien die hem door de Porte aangeboden waren, aan te neemen, vóorneemens zynde, om van de verschillen welke in het Christendom te gemoet gezien worden te profiteeren; en 't was ook om die reden, dat de Groote Heer, *Giannun Coggia* van *Candia* te rug geroepen, en hem voor de derdemaal tot Kapitein *Bassa*, en Groot-Admiraal benoemd hadt, dewelke ook in allerhaast een aanzienlyke Vloot doet uitrusten.

De tegenwoordige gesteltheit van zaaken geeft het Keizerlyke Hof te *Weenen* onophoudelyke bezigheden, schynende het zelve vastelyk voorgenomen te hebben den Keurvorst van *Saxe* tot het bezit van den Poolschen Throon te brengen, en *Stanislaus* met geweld van den zelven te weeren. De Expressens gaan en komen onophoudelyk tusschen het Keizerlyke Hof en de andere Hoven. En men heeft sedert het laatste van de Maand May een Campement van Keizerlyke Troupen te *Oppelen* in *Silesie* geformeerd, om op de eerste ordre in *Polen* te kunnen rukken. Het *Weener* Hof is met het *Russische* in deze zaak zeer naauw verbonden; doch men twyfelde of de Koning van *Pruissen* zich wel met de Poolsche verkiezing zoude willen bemoeijen. Men is ondertusschen eenigzins verzet wegens de ongemeene groote toebereidselen der Franschen aan den *Rhyn*, aan de *Moezel*, en elders. De Keizer is ongemeen vergenoegd over de Ratificatie van het Tractaat, waardoor de Keurvorst van *Saxe* de Guarantie van de Pragmatique Sanctie heeft aangenomen.

Uit *Meklenburg* heeft men, dat de Hertog *Karel Leopold* zich reisvaardig maakte. Hoe ongaerne die Prins aan de Keizerlyke bevelen zoude gehoorzamen, blykt uit het Mandaat, 't geen door hem den 23. May is uitgegeeven, luidende als volgt.

NAdien wy vernomen hebben, dat onze partyen tegens ons, en onze Landvorstelyke Regalien en Regten van Souverainiteit, nadeelige, en kwaade toeleggingen uitstrooijen, waar van ons byzonder bekent zyn, de by den Weener Ryks-Hofraad van den 30 October 1732. en den 23. Maart en 23. April 1733. uitgegeven Decisien, 't welk met geen andere dan deeze kwaade oogmerken geschiet, om deze goede onderdaanen van de onverbreekelyke pligten

1733. July. ten, die zy aan ons, als haar van God en de natuur gegeven Opperheer, schuldig zyn, te ontslaan; maar nadien die Decisien van den Ryks-Hofraad in dit reguard uitgegeven in geenen deelen van eenige kragt en nadruk zyn kunnen, als strydende tegens de Westfaalsche Vredens-Tractaten, en tegens de Keizerlyke Capitulations en andere Rykswetten, die daarom vervolgens genoegzaam afgezwooren zyn, en die, ingevalle zy uitgegeven wierden, na dezelve Rykswetten nul en van geen effect zouden zyn, en men alzo aan dezelve geen gehoorzaamheit schuldig is te presteeren, zo ordonneeren wy hier mede ernstelyk aan alle en een yder van onze Onderdaanen, van wat kwaliteit zy zyn mogen, zich aan deze onbekragtigde uitgestrooide Ryks-Hofraads Decisien niet te stooren, nog dezelve geschreven of gedrukt te debiteeren, en zig, op ernstige straffe, in eeniger manieren daar aan handdadig te maken.

POLEN. TE *Warschau* hadt men met genoegen verstaan, dat de Kardinaal *Hannibal Albani*, Kamerling van de H. Kerk, Protector van 't Koninkryk *Polen* enz., in de Kerk van *St. Clemens*, te *Rome* den 22. May plechtige Lykdiensten voor wylen den Koning *Augustus* van *Polen* hadt doen verrichten met een zeer magnifik Praal-Graf, waar by 25 Kardinaalen en 39. Prelaaten geassisteerd hebben; De Misse was gedaan door den Heer *Aldovrandi*, Patriarch van *Jerusalem*, en het Lyk-Sermoen door den Heer *Assamant*, honoraire Kamerling van zyn H., en de Heeren *Gamberucci* en *Ferroni*, Aartsbisschoppen van *Gerapolis* en *Atheenen*, deeden de Absolutien *Majoris Potentiæ* enz. De Inscriptien van het Praal-Graf waren onder anderen deze: Aan de zyde van het groot Altaar:

Avitam Saxonicæ Domus gloriam
Excelsum Regni Poloni fastigium
Filiali obsequio & reverentia
In Sedem Apostolicam
Summosque Romanos Pontifices
FRIDERICUS AUGUSTUS
Cumulatissime auxit
Tunc regnare se arbitratus
Quum Deo & Ecclesiæ pareret.

ter rechter hand:

Admirabilem Clementiam,
Erga Nobiles, & Plebem
Hostes & Amicos,
Humanitate, ac liberalitate conjunctam

FRI.

FRIDERICUS AUGUSTUS

Et Rex, & Dux semper ostendens
Polonorum, Saxonumque animos
Ita sibi conciliavit
Ut omnium cordibus altius infixum
Dulcem sui amorem
Ac tristè desiderium reliquerit.

ter slinker hand:

Eximium ac singulare studium
Propaganda Orthodoxæ Religionis
Catholico Orbe plaudente
Abs se alacriter susceptæ
Et in Saxonica Domo restitutæ
Luculentissimis constantiæ argumentis

FRIDERICUS AUGUSTUS

Viven provexit
Moriens insignis pietatis sensibus obsignavit.

dat is:

FRIDERICUS AUGUSTUS *heeft de aloude Roem van het Huis van Saxen, en de Hoogheit van't Koningryk Polen met de Eerbied en gehoorsaamheit betamelyk aan een Zoon jegens den Apostolischen Stoel der Roomse Pauzen overvloedig vermeerderd: Hy heeft gemeend als dan te kunnen regeeren als Hy God en de Kerk onderdanigheit en gehoorsaamheit bewees.*

FRIDERICUS AUGUSTUS *heeft als Koning en Hertog, zyn verwonderlyke Goedertierenheit, met Vriendelykheit en Miltheit gepaard, aan hooge en laage, Vrienden en Vyanden bewyzende, zich de Gemoederen der Poolen en Saxen zoodanig gewonnen, dat Hy in de Herten van alle een diep gewortelde Liefde jegens Hen, en een droevig Leedweezen en Verlangen nagelaten heeft.*

FRIDERICUS AUGUSTUS *heeft zyn hoogste en byzondere iever tot voortplanting van de Orthodoxe Religie, dewelke hy met toejuiching van de Katholyke Waereld aangenomen en in het Huis van Saxen hersteld heeft, met de heerlykste Blyken van bestendigheit leevende voortgezet, en stervende met gevoelens van uitmuntende Godvruchtigheit verzegeld.*

1733. Junii. Op de Urna, geplaatst in het midden van de Tombe recht over de groote deur, las men:

AUGUSTUS II. *Poloniæ Rex*,

Aan de rechterhand:

Magnus Dux Lithuaniæ,

Aan de zyde van het hooge Autaar:

Hæreditarius Dux Saxoniæ,

Aan de slinkerhand:

S. R. I. Princeps Elector.

En boven de deur binnen de kerk stont de volgende Inscriptie:

FRIDERICO AUGUSTO
Poloniæ Regi,
Magno Duci Lithuaniæ,
Duci Saxoniæ,
S. R. I. Principi Electori
De Catholica Religione optime merito
Summo cum omnium ordinum luctu
E vivis erepto
ANNIBAL Card. St. CLEMENTIS
Episcopus Sabinensis,
S. R. E. Camerarius,
Vaticanæ Basilicæ Archipresbyter,
Regnique Protector
Mœrens justa persolvit.

De Primaat heeft wegens de dood des Konings de volgende Brieven geschreven en verzonden; als eerstelyk aan den Roomsch-Keizer.

Zeer Machtige Keizer,

Doordien de termyn van de aanstaande verkiezing nadert; en de gemelde verkiezing, welke God gelukkig gelieve te maken, den gemeenen rouw behoort te eindigen, en over dit Koninkryk, tot nu toe in droefheid gedompeld, te verspreiden een aangenamer licht door de komst tot den troon van een nieuwe Zon, en dat in deze verkiezing bestaat de grootste vryheit van de Natie, zo verzoekt de doorluchtigste Republicq ootmoediglyk de Godvruchtigheit, zo eloud en zo eigen in 't doorluchtig huis van *Oostenryk*, en zy smeekt uwe geheiligde Keizerlyke en Katholyke Majesteit by de assche van zyne doorluchtige

luchtige Voorzaten, en voornamelyk by die vriendschap, waar van dezelve zulke doorstraalende blyken aan de Republyk gegeven heeft, dat het dezelve behage, door deszelfs goedgunstigheit te bewaren de vryheit der verkiezinge, en door deszelfs bescherming te handhaven dien eenigen oogappel van onze Vryheden. De doorluchtigste Republyk zou zich niet konnen verbeelden, dat ze iets zou hebben te vreezen van de nabuurige Mogentheden; zy gelooft niet, iemand wie het ook zy, beledigt te hebben; ja zy vleit zich, dat men in haar gehouden is wegens hare gematigtheit ten opzicht van haar eige pretensien. Ondertusschen om dat de Voorzichtigheit de Moeder is van de zekerheit, ongerust en onkundig omtrent het toekomende, denkt zy in de voorbaat op gevallen, die hoewelze dezelven niet te gemoet ziet, zouden konnen gebeuren. Om dan die gevallen voor te komen, verzoekt zy tydig de heilzame raadgevingen en de goede officien van uwe geheiligde Keizerlyke en Katholyke Majesteit, waar door men zou konnen tegengaan den noodlottigen slag, waar van *Europa*, tot nu gerust, zou konnen getroffen worden, byaldien iemand, jaloers over deze rust, oneenigheden en verdeeltheden ging zaajen in de vergadering, die uit zo veel duizent perzoonen bestaat, en aanblies het vuur van tweedragt, dat eenen brand zou konnen stichten, bekwaam om de geheele wereld in vlam te zetten. Om dat de gelukkige of de ongelukkige uitslag van deze zaak de Republicq niet alleen betreft, zoo behoren alle de Koningryken met haar zamen te spannen tot bewaring van die rust, en ten dien einde al hun vlyt en pogingen aan te wenden, en dewyl uwe geheiligde Keizerlyke en Katholyke Majesteit, als hoofd van het zeer magtig ryk, den rang heeft boven anderen, zoo zullen deszelfs goede officien jegens deze vrye republicq zonder twyfel verstrekken een richtsnoer en voorbeeld. Een werk, zoo heilig en zoo heldhaftig, als dat van gunstig aan te zien eene Republicq, Weduwe, Vriendinne en Bondgenoot, zal die zelve Republicq verbinden, met een onsterffelyke verplichting jegens uwe geheiligde Keizerlyke en Katholyke Majesteit, en zyne reegering, reeds roemruchtig, welke den Hemel, vergelder der Gerechtigheit, gelieve zeer langdurig te maaken, zal nog gelukkiger weezen, en gedenkwaardig voor de laaste nakomelingschap, door bewaart te hebben de vryheden van dit Koningryk en te hebben gehandhaaft den algemeenen vrede, en uwe geheiligde Keizerlyke en Katholyke Majesteit zal daar van wegdragen eene glorie die boven alle de zegepralingen te achten is. Gedaan te *Warschau*, den . . . *Juni* 1733. 1733, *July*

Was getekent,
THEODORUS POTOCKI.

Des Primaats Brief aan de Keizerinne van *Ruslandt* luidt aldus.

Allerdoorluchtigste Keizerinne.

NAdemaal na het overlyden van den Doorlugtigen Koning *Augustus* II, dat nooit genoeg betreurd kan worden, de Regeering van de zich in Wee-

 zen-

1733 Julv. zen-staat bevindende Republyk door het Recht voor een korten tyd aan myn Persoon opgedraagen is, dewelke met haar gantsche en zoo groote Last op myne door Fatigues en Ouderdom krachteloose schouders legt, zo bevind Ik my zo wel in geweeten, van het welk Ik over al myn doen en daaden aan myn God rekenschap te geven schuldig ben, als ook wegens de Liefde voor 't Vaderland, verplicht, de zuiverheit van de Rechten en Vryheden dezer Republyk te handhaven, en haar dit onwaardeerlyk Juweel van een volmaakte Vryheit voor de toekomende tyden ongekrenkt te bewaren door onderhouding van de Eigenschap en het bestaan van deeze vrye Natie, welke voornamentlyk daar in gelegen is, om na haar eigen Wil in haar Ryk te handelen, ende van geene der uitheemsche Mogentheden voorschriften aan te neemen.

Dewyl ik nu tegenwoordig de Eere heb, aan Uwe Czaarsche Majesteit in de Naam van de Doorlugtige Republyk, wegens de aanstaande vrye Verkiezing van een Troon-bezitter te schryven, feliciteer ik myn Vaderland en my zelve, dat de tegenwoordige bedroefde en ruwe Tyden gevallen zyn in de Omstandigheden, dat niet alleen het groote *Rusland* in de Persoon van Uwe Czaarsche Majesteit gelukkig beheerscht word, maar dat wy ook in dezelve een Gemoed gevonden hebben, dat met Geregtigheit getemperd en jegens ons wel geneegen is, en in het welk ik de grootste hoop stelle, dat uwe Majesteit deze vrye en geen dwang nochte dringende Overreding onderworpene Verkiezing zal willen begunstigen, en andere nabuurige Mogentheden een Spiegel van Regtvaardigheit verstrekken.

Deze Doorluchtige Republyk, dewelke de oude met de Russische *Monarchy* geslootene Verbonden, Tractaaten, en Vriendschaps verplichtingen, als ook de Pacta met andere Mogentheden onwrikbaar onderhoud, en geene geleegentheit geeft, haar in 't minst te beleedigen, blyvende zich slechts houden by haar aangebooren Recht, oude Lands-Privilegien en Vryheden; Deze Republyk, alhoewel zy op de aanstaande vergadering der Stenden, (alwaar Wy als vrye Lieden zonder eenigerhande Wet ofte Voorschryving van iemand, eenen Koning en Heer te verkiezen hebben, en wel een zulke, welke God zelve ons zal in 't hart geeven) zich geene Tegenspoeden voorzegt, noch dezelve vreest, echter indien iets diergelyks mogt komen voor te vallen ende men gaarne de onvermydelyke verwarring van gantsch *Europa* zou willen voorkomen, zo verzoekt de Republyk uwe Czaarsche Majesteit door my zeer instantelyk, dat dezelve door derzelver groote voorzichtigheit en Raad gelieve haar goed hart tot de algemeene Vreede te willen richten, en tot haar eigen roem trachten, het Vunt dat zich van eenige kant tot een brand, die verder en verder zou kunnen gaan, mocht ontsteken, straks in den beginne zelve te helpen bluschen en dempen, welke roem dan door de uitwerking van een rechtmaatige Vreede in de gantsche Waareld veel uitsteekender voor uwe Czaarse Majesteit zou weezen, dan door veele Triomphen, al waren die ook noch zo verzekerd, indien zy met vreemde beleedigiug en algemeene klachten verkreegen waren.

In tegendeel verzeker Ik Uwe Czaarsche Majesteit dat de Doorluchtigste Re-

Republyk by een vrye en geruste Verkiezing van haar toekomende Heer, als 't God behaagt, onverdeeld zal blyven, ende zo wel haar eigen Welzyn, als dat van de Russische Landen teffens behartigen, waardoor de noch nooit verbrooken Vriendschap van beide de Natien zal onderhouden, en de algemeene onderlinge voordeelen met stille nabuurlyke rust bevordert zullen worden; welke goede oprechte gevoelens God Almachtig wil zegenen, en Uwe Czaarsche Majesteit met al zyn Zeegen van boven een langduurende Regeering verleenen, 't geen deze Republyk hartelyk wenschende, tot meerder bewys van haare rechtschapen toegenegentheit jegens Uwe Czaarsche Majesteit met goed overleg met het Caracter van Internuntius aan dezelve afgevaardigd den Welgebooren Heer *Antoni Dusiatsky Rudomina*, Kamerheer van *Braclow*, dewelke wegens zyn oud stamhuis en personeele verdiensten in deze Republyk beroemt is, aan den welke uwe Czaarsche Majesteit nevens zyn byzondere Instructie gunstig gehoor gelieve te geeven, enz. 1733. July.

Was getekend

THEODORUS POTOCKI.

De Brief aan den Koning van *Groot-Brittannië*, luidt aldus:

Zeer Magtige Koning,

De doorluchtigste Republyk het ongeluk hebbende, van zich berooft te zien van haar Hooft, neemt haar toevlucht tot de oude vriendschap, die altyd tusschen haar en de machtige Koninkryken van *Groot-Brittannië* stand gegrepen heeft; zy doet dat met een volkomen vertrouwen, voornaamlyk in dezen tegenwoordigen netelachtigen tyd, daar ze op 't punt staat, om tot de verkiezing van eenen Koning te treden. Deze verkiezing is en behoort uit deszelfs natuur vry te wezen, en het betaamt niet, dat ze van openbaare of heimelyke kuiperyen van vreemde Mogentheden zou afhangen, of daar aan bloot gestelt wezen. De gemelde doorluchtigste Republyk heeft niets gedaan, waar door ze reden zou hebben, iets omtrent hare nabuuren en bontgenoten te vrezen; ook heeft ze besloten, *liever verloren te gaan dan te vreezen*; en om de immuniteiten van het Vaderland te redden, zal zy zich liever op een onverzaagde wyze aan alle gevaaren bloot stellen, als gedogen, dat vreemdelingen iets ondernemen tot nadeel van de dierbare vryheit van deze Natie. Ondertusschen byaldien het gebeurde, dat de zaken gebragt wierden tot dat uiterste, waar door eene oneenigheid in geheel *Europa* zou konnen ontstaan, zo verzoekt de Doorluchtigste Republyk op een ootmoedige wyze in de voorbaat, de goede en minnelyke officien van uwe Doorluchtigste Majesteit, haar biddende, om tydig voor te komen deze onregtvaardige poogingen, welke Godvruchtige Prinsen zekerlyk niet konnen goedkeuren. De handhaving van

1733. July. de algemeene rust vereischt, deze bewegingen te stuiten, welke een onbillyke, onwettige, en tegen het recht der volkeren strydende eerzucht zou konnen verwekken, 't zy door het omkopen der stemmen van een keur-volk, 't zy door het veroorzaken en zaaijen van scheuringen en verdeeltheden. De zorg, welke uwe Doorluchtige Majesteit zich zal geven tot het handhaven van de Christen Waereld in een vasten duurzamen vrede, zal deszelfs glorie, reeds genoeg uitgebreit, vermeerderen, en deze Doorluchtigste Republyk, gevoelig over de bescherming van uwe Majesteit, zal, gelyk het hoogst billyk is, deswegen een onsterffelyke verplichting hebben. Het is in haren naam, dat ik uwe Doorluchtigste Majesteit toewensche een zeer langen zeer gelukkig leven, opgehoopt met allerhande zegeningen, enz. *Warschau* den 13. Juny 1733.

Was getekent,

THEODORUS POTOCKI.

De inhoud van den Brief aan de Staaten Generaal is aldus.

Hoog Mogende Heeren,

Zoo dra de doorluchtigste Republyk zich gedompelt gevonden heeft in een openbaaren rouw, door het beklagelyk verlies van Koning *Augustus* den tweden, zoo heeft zy niet nagelaten, zoo voort daar van kennis te geven aan de ZEER MAGHTIGE STATEN DER VEREENIGDE PROVINTIEN, en van die vrye en zoo roemruchtige Republyk in *Europa* niet alleen te verzoeken de vertroostingen, welke zy van noden had, maar ook om haar te bidden, van tydig ten onzen behoeve hare zorg aan te wenden, byaldien eenig onverwacht geval overkwam Wy hebben het gedaan met zoo veel te meer vryheit en vertrouwen, om dat het natuurlyk is, zich aan zyns gelyken te vervoegen, en van denzelven goede Officien te verwachten, even als door een simpatetische kracht.

De dag, met toestemming van alle de standen tot verkiezing van een nieuwen Koning bepaalt, nadert; eene hachelyke dag voorwaar, om dat dezelve 't algemeen geluk of ongeluk behoort te slissen. Alle de zorg van de doorluchtigste Republyk strekt slechts, om dit plechtig bedryf te konnen uitvoeren op een vrye; geruste wyze, zonder van kuiperyen van naburige Mogentheden af te hangen, en zonder stoornisse der vrye stemmen door eenigerhande geweldenary, of heimelyke of openbare intrigues. Door dien de gemelde Republyk steeds op een onschendelyke wyze gade geslagen heeft de banden van vriendschap en de tractaten, met alle hare buren en bontgenoten, gesloten, en deselve ook aan niemand wie het ook zy, reden van klagen gegeven heeft, zoo acht zy, dat zy niet behoort te vreezen, hebbende besloten, liever te gronde te gaan, als te vreezen, zich liever op een edelmoedige wyze bloot te stellen aan de verdrietigste extremiteiten, als op een lafhartige wyze hare toe-

toestemming te geven tot onrechtvaardige middelen; die de rechten van dit zeer vrye koningryk zouden konnen veranderen; ondertusschen byaldien het nochtans gebeurde, dat de zaken door een of ander noodlot gebragt wierden tot een uiterste, waar door in *Europa*, met een algemeene vergieting van 't Christen-bloed een onfeilbare vredebreuk ontstaan zoude, zoo verzoekt de doorluchtigste Republyk ootmoediglyk tyding de heilzame raadgevingen en de goede officien der HOOG MOG HEEREN, DE STATEN-GENERAAL, zy begeert voor al deze dadelyke balans, welke haar in de wereld zoo veel eere doet, niet alleen tot de handhaving van de algemeene rust, de prys van zoo veel vergoten bloed, maar ook tot het houden van de eerzucht binnen de palen van de gerechtigheid, ten einde de magtige niet pogen, de andere door hun gewicht te verdrukken. Dit is het doelwit van de balans der rechtvaardigheid, en 't is als Primaat en in naam van de Doorluchtigste Republyk, dat ik dit uitdruk, zynde UW HOOG MOG. enz. 1733. July.

De Keizerlyke Minister heeft uit naam van zynen Meester de volgende nadere Verklaring aan den Primaat gedaan.

HOedanig de gevoelens zyn, welke zyn Keizerlyke Majesteit, haare Majesteit van geheel *Rusland*, en zyne Koninklyke Pruissische Majesteit omtrent de aanstaande verkiezing van een Koning van *Polen* hebben, het zelve is meer dan eenmaal aan Uwe Hoogheit klaar en duidelyk vertoont geworden; waarom het tegen alle verwachting is, dat de verklaaringen, welke in de naamen van hooggemelde Majesteiten tot nu toe gedaan zyn, of op een verkeerde wyze aan de Doorluchtigste Republyk verhaalt, ofte ten minsten in geen oprechte zin door de geene, welke de zorg voor 't Vaderland behoeden haare driften stellen, verdraait zyn geworden. Daar is ook geen gebrek geweest aan zodanige; welke om de gemoederen der Poolse Natie van haare oprechte en getrouwe vrienden en nabuuren te verwyderen, zich van de gevaarlykste middelen van Presenten en verspillingen bediend, en tot nadeel van de eerbied, aan hooggemelde Majesteiten verschuldigt, verscheide met de waarheit en eerbaarheit strydende geruchten verspreit hebben, en men heeft door omgekogte Emissarissen doen verbreiden, dat de Turken en Tartaaren in de Landen, welke onder haar gebied zyn, binnen korten tyd zouden invallen, zynde niets onbeproeft gelaaten, om met achterstelling van alle zorg voor Religie en Geloof, dit gerucht als een zekere en gewenschte zaak op te geven, en by de geene, welke der zaaken onkundig zyn, te doen gelooven. En 't geen meest te verwonderen is, even dezelve, welke groot geschreeuw van de vryheit des Vaderlands maken, terwyl zy trachten de Wetten om ver te werpen, hebben zich niet ontzien, geweld en dreigementen tegen haare Medeburgeren te gebruiken, en alle poogingen aan te wenden, zodanig dat het geschienen heeft, dat onder een vry volk de stemmen van de willekeur van weinige afhangen, en dat die stemmen na het welgevallen dier Persoonen dan ver-

1733. July. verheeven, dan bepaald, dan gantschelyk vernietigt kunnen worden.

Met hoe groot leetweezen de Allerdóorluchtigste Keizer zulks vernomen heeft, zal Uwe Hoogheit kobnen begrypen uit verscheide bewyzen, met dewelke hy zyne bestendige genegentheit jegens de Republyk, met hem in vriendschap zynde, heeft doen blyken.

Gelyk zyne Keizerlyke Majesteit na het voorbeeld van deszelfs Voorzaaten tot nu toe de Guarandeur van de Poolse vryheit, zo als die door de tegenwoordige Constitutien van 't Koninkryk is vastgesteld, geweest is, en voortaan wezen zal, zo ben ik gelast, zulks in zynen naam op nieuw te verklaaren, en dat niemant in *Polen* of elders gebooren, noch van hem, noch van zyne Bondgenooten, met dewelke hy door naauwe en onverbreeklyke banden verknocht is, uitgeslooten zal worden, behalven die, dewelke door de Wetten reets uitgesloten, bevonden word, het welk hy met zamengevoegden magt zyner Bondgenooten zich verpligt acht tegen alle onrechtvaardige ondernee-mingen, hoedanig die zouden mogen weezen, door de krachten van God aan hem verleent, staande te houden, en de Poolse vryheit, welke zich door geweldige pooginge verdrukt bevind, te handhaven, alleen vergenoegt zynde met de eere, van dienst en bystand gedaan te hebben, zonder andere vrucht voor hem of deszelfs Allerdoorluchtigste Huis daar van te genieten, dan die, welke op de Republyk, die met hem in Vriendschap is, zal komen te vallen.

De valsche geruchten, welke verbreit worden, zullen noch zyn Keizerlyke Majesteit, noch deszelfs Bondgenooten, van haar bestendig voorneemen, gelyk als gezegt is, ooit afbrengen, en de uitslag zal het leeren, dat degeene, dewelke haare hoop, wenschingen en verkeerde konstenaryen op zo ydele gronden bouwen, zich bedriegen en bedroogen worden, en de Allerdoorluchtigste Keizer, die geensints geneegen is, iemand te verschrikken, noch van iemand verschrikt te worden, zal ingevolge van de Pacta conventa, waar door sedert twee Eeuwen het Allerdoorluchtigste Huis van *Oostenryk* met de Doorluchtigste Poolse Republyk gelukkig verbonden is, en welke Pacta niet lang geleeden door uwe Hoogheits byzondere dienst en tusschenkoming vernieuwt zyn geworden, zyne zorgen en hulp met de krachten hem door God medegedeeld, tot naauwkeurige vervulling der plicht van een getrouwe Bondgenoot tegenwoordig aanwenden, met gelyke vaardigheit, als zulks op het einde van het voorleden Jaar van Uwe Hoogheit zelve noodzaakelyk geoordeeld is geworden, toen de Poolse Vryheit en des Koninkryks Wetten, op dewelke die Vryheit steunt, in veel minder gevaar waren.

Op dat nu de Keizer noch jegens zich zelf, noch omtrent zyn Roem en Waardigheit, noch omtrent het geen recht en matig is, noch ten opzigte van de beloften en Guarantie, waar mede hy zich plechtelyk belast heeft, noch aangaande de Welstand van de Republyk, met hem in vriendschap staande, noch omtrent de rust van de Christen Waareld in gebreeken mag blyven, heeft hy my bevolen, dit alles, dat hier boven gezegt is, opentlyk op nieuws te verklaaren, ten einde het zelve noch Uwe Hoogheit, noch de Republyk, in

in dewelke dezelve tegenwoordig de eerste plaats bekleed, verborgen blyve; 1733.
Voorts laten de Vroomheit en den Yver, welke Uwe Hoogheit aan deszelfs July.
Vaderland verschuldigt is, by zyn Keizerlyke Majesteit en deszelfs Bondgenoten geen twyfel over, dat dezelve tot afwending van de kwaalen, welke uit zoo verkeerde en snoode Konstenaryen, waar van elk Christen mensch en elk goed Burger vervreemd moet wezen, zekerlyk staan voort te komen, allen Vlyt, met het Gezag, dat Uwe Hoogheit volgens de Wetten in de Republyk is hebbende, zorgvuldig en onophoudelyk zal willen aanwenden.

Van de zyde van *Stanislaus*, ziet men het volgende geschrift.

Propositien, welke in den naam van het Doorluchtige gekroonde Hoofd Stanislaus Lesczinsky *aan de Stenden van de Doorluchtige Republyk van* Polen *op de Convocatie-Ryksdag vergaderd, zyn overgegeeven:*

1. DEze Doorluchtige Coronaat geeft zich onder de Concurrenten by de aanstaande Verkiezing aan, door een zuivere yver en liefde voor het Vaderland en het algemeene Welzyn, wenschende dat door de ratificatie en herstelling van zyn Persoon op den Poolsen Throon alle Verdeeltheden onder de verkiezende Stenden, als mede de gevaaren, welke daar uit onvermydelyk zullen ontstaan, voorgekomen mogen werden, ten welken einde hy in 't voornemen is, zich ten deele als een Koning, ten deele als een Pools Edelman, die zich in zyne Voorzaaten van oude tyden af voor het Vaderland heeft waardig gemaakt, ten deele als een Broeder onder zyne Medebroederen, die met hem door Maagschap en Hoogheit van Familien verknogt zyn, in 't Verkiezings-Veld te vertoonen, na dat hy sedert zyn Schuilplaats in *Vrankryk*, waar toe hem het Noodlot heeft gedwongen, zich nooit heeft laten bewegen, om wegens zyn Prætensie tot den Throon, terwyl een ander Koning geleeft en geprævaleerd heeft, eenige onderneeming te doen, welke het Vaderland nadeelig had kunnen wezen, gelyk hy dan zich met alle Moderatie en Submissie in den Wille Gods en aan de genegentheit der Stenden gantsch overgeeft als een waar Katholyk Christen dewelke byna dertig jaaren de hand van God Almachtig en het geen goed of kwaad is door allerhande wisselvalligheden heeft leeren onderkennen, welke hand hy daar voor met de diepste eerbied kussende uitroept: *Indien de Heer my ook zou willen dooden, zal ik nochtans op hem hoopen.*

2. Hy belooft, dat hy het waare Rooms Katholyke Geloof, waar in hy gebooren en opgevoed is, niet alleen voor al zyn leeven in zyn Persoon, maar ook voor altoos duurende tyden in de Stenden van *Poolen* met goed en bloed zal verdedigen; om welke reden hy afkeurt het Tractaat van *Warschau* van den Jaare 1705, voor zoo verre het in eenige Pointen het H. Katholyke Geloof verdacht en nadeelig schynt te weezen (zynde gemelde Tractaat toen na vereisch der Conjunctuuren gesloten geworden) zoo als hy 't zelve altyd in zyn

1733. Jany. gemoed en gevoelen heeft afgekeerd, en verder heiliglyk beloofd te verwerpen om de handhaving van het Katholyke Geloof in al zyn doen en laten tot zyn voornaamste doelwit te stellen.

3. Hy verklaart de Verkiezing en de wyze om zyn Persoon weder op den Throon te brengen aan de vrye wil en de Dispositie van de Republyk te laaten, en alhoewel hy een formeel Jus ad rem, dat is Recht tot de Kroon heeft, uit hoofde van de Acte ven Abdicatie, behalven andere Documenten, als mede uit krachte van zyne Recognitie door zo veele Potentaten en een gedeelte van de Republyk gedaan; egter cedeert hy uit liefde voor de Vryheit van 't Vaderland zyn belang aan eene vrye Verkiezing, van dewelke hy in den Jaare 1697. zelve een Medelid is geweest, meenende dezelve in 't minste geen krenking of inbreuk te doen, maar als een Pool, Zoon en Kind der Vryheit, dezelve, al zou het ook met agterstelling van zyn eigen eer geschieden, op alle wyze staande te houden, inzonderheit tegen de tegenwoordige beweegingen der nabuurige Mogentheden, door dewelke zy zich zo zeer en met ongewoone Violentie met de vrye Verkiezing der Koningen in *Polen* bemoeijen, tragtende door een onrechtmatige Usurpatie een uitsluitende stem der Candidaten tot de Poolse Kroon op gelyke wyze als in het Conclave te *Romen* in te voeren.

4. Indien iemant zwarigheit wilde maaken dat de Coronaat met den Koning van *Vrankryk* in zo naauwe Alliantie staat, dewelke door de nabuurige of geinteresseerde Potentaten geapprehendeerd word, zulks word op deeze wyze wederlegt: Alhoewel dezelve aan zyn vleesch en bloed zeer verplicht is, zal egter elk Persoon die in Staats zaken wel ervaren is, en deeze omstandigheden wel inziet, dus moeten oordeelen, dat de Coronaat zyn Vaderland in hoger graat moet beminnen, alzo hy zig vergenoegt met de vreugde, welke hem God in den tyd dat hy zig in 't gebied van *Vrankryk* heeft opgehouden met klaarblykelyke tekenen van deszelfs Voorzienigheit heeft doen genieten, en dat hy zig van de verbintenis met *Vrankryk* zodanig zal bedienen, als 't nut en het voordeel van de Kroon *Poolen* zal vereischen.

5. De Doorlugtige Coronaat heeft geen gedagte noch verlangen om door geweld of geschenken tot de Throon te komen, alzo hy door zo lang uitgestaane verwydering van zyn lieve Vaderland, en van zyn Vaderlyke goederen niet in staat kan zyn, om alle en ieder met geldmiddelen te kunnen dienen. Ondertusschen bied hy aan in het vast vertrouwen op de Goddelyke voorzienigheit, die hy reeds nadrukkelyk heeft ondervonden, aan de Republyk zyn schat zo veel dezelve zal beloopen, en offert die op, ten dienste van 't gemeen, met een Resolutie zo als die een Pools gemoed, dat zyn Vaderland en de Adelyke Broederschap met de vryheit en het nut van dien oprechtelyk bemind, aangebooren is; Daar benevens verpligt hy zig op trouw, eere en geweeten, dat hy niet van voorneemens is de somme van eenige Millioenen, welke hy op zyn tyd en plaats stiptelyk zal tellen, door afperssingen of andere harde middelen weder te verkrygen, om zig daar door te vergoeden voor het geen hy wegens de verkiezing gespendeerd heeft, en dat hy zich met de

de gewoone aan de Koningen van *Polen* door de Wetten toegelegde inkomsten, voornamentlyk by zyn zwakke Familie en Hofhouding, dewelke hy niet gezind is met vreemde Assistentie te vermeerderen, als een Vader en oud regtschaapen voor 't Vaderland welgezinde Pool zal vergenoegen.

6. Hy verbind zig, dat hy by het confereeren der Eer-Ampten geen aanzien van Persoon zal hebben of op eenige Bloedverwantschap letten, en dat in tegendeel de waardige Persoonen de Preferentie zullen hebben, waar omtrent hy zyn teeder geweeten tot pand is stellende.

7. Hy belooft de Pacta Conventa ofte overeenkomingen, zo als die onderling zullen gestipuleerd worden, zonder uitzondering, restrictie of uitlegging, zuiver en eenvoudig, getrouw en opregtelyk te houden, zullende aan een ieder vrystaan ten allen tyden het nodige te erinneren, als gemelde Pacta niet kwamen onderhouden te worden.

8. Hy verklaart, dat de Heeren Crediteuren, welke op zyne goederen eenige Pretensie hebben, terstond Satisfactie en voldoening zullen bekomen, zo dra men door Onderhandeling daar omtrent onderling overeengekomen zal weezen, alzo hy daar door zyne Successeurs, de Ryks-Leeden en Wetten niet wil bezwaaren, hebbende hy in tegendeel met een opregt en onveranderlyk voorneemen besloten, al het geen hy aan erffelyke goederen in *Poolen* bezit, tot nut en dienst van de Republyk, door regtmatige en wettelyke middelen aan te wenden, en zyne altoosduurende dankbaarheit aan 't Vaderland te betoonen.

9. Al het geen eertyds door valsche vooronderstellingen in 't byzonder gedaan en verklaart is geworden, en in rem privatorum resulteerd, ofte op particuliere Persoonen zouw komen te vallen, zulks zal hy met een waare en reedelyke genegenheit volgens zyne zagtmoedigheit vernietigen, voor God en menschen verzekerende, dat hy niemand schaden, noch met een anders schaden iemand voordeel doen zal, alzo hy by zyn leven, dat ten einde loopt, zich zo als 't billyk is, enkel en alleen zal beneerstigen, zyne noch overige levenstyd ten dienste van God en zyn evennaasten op te offeren; behalven dat een of andere Declaratien, welke mochten geschied zyn, niet alleen door de verandering der tyden, maar ook door het langduurig overleg der omstandigheden, gantsch en al veranderd zyn geworden.

10. De Doorlugtige Coronaat, wiens opregt en zig na den tyd schikkend gemoed God den Heere bekent is, verklaart hier mede op verlies van Ziel en Zaligheit, dat hy door geen ander oogmerk zyne herstelling op den Throon voorstelt, dan om het waarde Vaderland, het Katholyke geloof, de van ouds verkreegene vryheit, en de gewenschte vreede in bestendige bloei te onderhouden, waarom hy alles dat eigen belang is verzaakt, en zyne Ziel niet liever heeft dan het Vaderland, gelyk dan ook de verdiensten zyner Voorvaderen in deze Doorlugtigste en vrye Republyk, dewelke zy door alle graden en ampten getoond en verworven hebben; en die onzen Coronaat van zyn stam en bloed ingeprent zyn geworden, bekend zyn, en openbaarlyk voor oogen stellen.

1733. July. In de voorgaande Maand is gesproken wegens het verslag dat de Heer *Sirakowsky*, geweezen Gezant te *Konstantinopel*, van zyn Gezantschap in den Senaat gedaan had, men heeft noch sedert deze byzonderheden daarvan verstaan: „ Zohaast als men aan de Porte tyding van 's Konings dood bekomen hadt, hadt de Opper-Vizir hem „ doen ontbieden, en gevraagd, wien hy geloofde, dat men tot Koning zoude verkiezen? daar byvoegende, dat de Porte zich met „ die Verkiezing niet zoude bemoeijen, doch dat men van haare zyde wenschte, dat een Polak verkooren wierdt, en dat het *Stanislaus* mogt wezen enz. De Heer *Sirakowsky* in den Senaat dit „ gezegd hebbende, wilde verder gaan, om een Lofspraak van dien „ Candidaat te doen, maar de Vorst Castellaan van *Crakau* viel hem „ schielyk in de rede, zeggende, dat diergelyk gesprek op het „ Verkiezings veld paste, maar niet in den Senaat. Ook sprak gemelde Vorst van zekere Afgezondenen, welke nieuwlyks van *Parys* gekomen waren, zonder zich echter nader te verklaaren; daar „ na zeide hy, dat 'er geruchten liepen, dat de Verkiezing slecht en „ zonder de vereischte Formaliteiten zoude geschieden: maar, voegde hy 'er by, ik zal my met alle myne krachten daartegen stellen; „ hierop verzekerde de Primaat dien Castellaan (die de eerste van „ alle Waereldlyke Senatooren, en zelfs boven de Waywoden is) „ dat zulks niet zoude gebeuren, en dat hy, Primaat, geen Koning „ *in Scissione*, dat is, als men verdeeld was, zoude noemen; wyders „ deed de Castellaan groote klagten over zeker *Axioma*, of Zetregel, welke tegenwootdig zoo zeer in zwang ging, te weeten: „ *Melius est excidium quam scissio:* Het bederf en de omkeering van „ de Republyk is beter dan scheuring en verdeeldheit; waaruit men „ kon voorspellen, dat de Geweldenaryen in den laatsten Ryksdag „ gepleegd, op de Verkiezings-Ryksdag vernieuwd, en noch hooger „ gedreven zouden worden. De Waywode van *Podlachien* wilde „ deze klagten noch verder uitbreiden, doch de Primaat stoorde „ hem; waarop de voornoemde Castellaan weder begon te spreeken, „ maar de Primaat stont op, en deed de Vergadering scheiden.

Omtrent het antwoord dat de Ambassadeurs van den Keizer en van Groot-*Rusland* gegeeven hadden aan de Gedeputeerden, welke de Senaat aan dezelven had gezonden, om Verklaring te vraagen wegens de Troupen van die twee Magten op de grenzen van *Polen* staande

ſtaande enz., is noch aan te merken, dat de eerſtgemelde Ambaſſadeur geantwoord heeft, dat hy zich daar omtrent reeds genoegzaam tegen den Primaat verklaart had, doch dat de Heeren Gedeputeerden zyn Hoogheit en den Senaat op nieuw konden verzekeren: „ Dat nademaal de Primaat al by het leven van den Koning den Byſtand des Keizers verzocht had, om de Vryheden van *Polen* ſtaande te houden, de Keizerlyke Benden om geene andere dan deze reden op de Grenzen gekomen waren, doch dat ten aanzien van de Vraag, of zy in *Polen* zouden komen of niet, Hy, Ambaſſadeur, niet onderrecht was van het voorneemen van den Keizer, zyn Meeſter, dewelke niet anders wenſchte, dan goede Nabuurſchap, en een' Koning die zyn Vriend was." Het antwoord van den Ruſſiſchen Ambaſſadeur was byna het zelfde, doch alzo hy zich by geval by den Keizerlyken Ambaſſadeur bevondt, toen gemelde Gedeputeerden daar waren, nam hy gelegenheit hen te zeggen, *dat het de Primaat was, dewelke dreigde Tartaaren en Turken naar Rusland te zenden*, en de Kaſtellaan van *Track*, een der Gedeputeerden, hervat hebbende: „ Als 'er geen ander middel zal zyn, om Ons te beſchermen, zullen Wy dezelve wel tot hulp moeten roepen, " ſtont de Rusſiſche Ambasſadeur op, zeggende: *Dit is my genoeg*, en ging weg.

1733. July.

De Inhoud van de Univerſalia, of Circulaire brieven, welke de Primaat aan de aanſtaande Relations Landdagen heeft afgevaardigt, is zeer merkwaardig, doch te omſtandig zynde om hier ganſchelyk ingevoegd te kunnen worden, zullen wy de aanmerkelykſte plaatſen daar uit bybrengen: zyn Hoogheit zegt dan onder anderen:

OM den band van de Confederatie vaſter te maaken, hebben wy het Sacrament van den Eed daar by gevoegt, om ons geweeten te binden, zo dat zelfs de ooren voor de gevaarlyke Propoſitien der boosaardige geeſten ter verleiding niet mogen openſtaan, en ik heb dezen eed de eerſte tot voorbeeld van de andere gedaan.

En dewyl de Republyk, na zo veele Tugtigingen, welke wy onder de regeering van een buitenlander op den Poolſchen Throon gevoelt hebben, (even gelyk den *Phrygier*, door ſlagen wys wordende) tegenwoordig verlangt een Piaſt, welke tot nu toe veragt is geworden tot Koning te hebben, zo is de uitſluiting van alle Buitenlanders van de Kroon doorgegaan Dus heb ik de hoop dat myne hooggeëerde Heeren na ons voorbeeld niet zullen weigeren den Eed te doen voor het geen de algemeene welſtand vereiſcht: *Asdrubal* zwoer

1733. July zwoer den ondergang der Romeinen; waarom zouden wy ook niet op de vernietiging der poogingen van de buitenlanders om den Throon zweeren ? en tot behoeding van een vrye en door geene snoode verkeertheden besmette verkiezing den naame des Heeren aanroepen ? waar door niet alleen onder ons een beter vertrouwen en opregte verstandhouding gestigt zal worden, maar ook het hart en de stoutheit der buitenlanders gantschelyk zal wegzinken, en zy niets verder zullen onderneemen.

Ik verzeker dat God de Heer dit offer aan zynen name gedaan, genadig zal aanzien en doen strekken tot zoegen na onzen wensch, ende niet na de gedagten en 't welbehaagen van vreemde Mogentheden, welke in onze Regeering en zaaken des Ryks geen stem nog regt hebben; haare dreigementen moet men niet vreezen; dit is by hen een byzondere maxime, spruitende uit een geheim oogmerk, om ons tot haar voordeel vervaard te maken door legers op de Frontieren te stellen, wetende dat wy thans geene genoegzaame kragten hebben om tegenstand te bieden, en zig verbeeldende dat wy door een groote en schielyke indruk tot de zwakheit van vrees zullen vervallen; dog zulke schrik vind by ons geen ingang, alzo zy ons land niet vyandelyk konnen aanvallen, zonder dat wy schuldig zyn; nog oorlog beginnen zonder regtmatige oorzaak daar toe te hebben, ook moeten zy alvorens tot zodanige Extremiteiten te komen om zig zelve denken, dat zy door onze beleediging alle andere jegens ons welgezinde Mogentheden tegen zig gaande maken. Bygevolgt zyn dit maar alleen stormwinden en dreigende onweeren, dewelke God de Heer zelfs zal verdryven voor dat de donderslagen nedervallen. De Republyk heeft niet anders te doen dan met eenparigheit des harte de Goddelyke Majesteit aan te roepen, als dan verzeker ik myne hooggeëerde Heeren dat geen hair van ons Hoofd zal vallen. Ons Vaderland is reeds door meerder diergelyke onweeren gedreigt geworden, dog door de voorziening en bescherming Gods hebben zy ons niet getroffen.

De * Heilige Thoornse Executie tegen de roekelooze veragters der *Heiligdommen* Gods uitgevoerd, vervolgens de yverige verdeediging van de regten der Republyk door de Courlandse Commissie zyn twee groote daaden, dewelke een eeuwige geheugenis waardig zynde, nog voor onze oogen zweeven, en die ons in ons vertrouwen moeten sterken, dat wy in de hoede en bescherming der Hoogste Majesteit boven alle Majesteiten staan: met de nagt der ongeregtigheit zyn ook de Spook-geesten verdweenen, dewelke ons, zo veel zy konden schrik hebben aangejaagt, en de heldere dag van de Geregtigheit en de Vreede is weder verscheenen. Onze Resolutie laat zig niet ligt verblinden, onze aangebooren helden-moed kan geen vrees toelaaten, al was het dat men daar reden toe had, zynde zulke vrees maar alleen een zwakheit en gebrek die in de slaafse gemoederen woont.

Ik ben genootzaakt geweest wegens deze Ryksdag aan alle Koninkryken en Mo-

* Het woord *Sacra* word in de Latynsche Taal, in welke deze brief is geschreven, vool *Heilig*, en voor *Vervloekt*, genomen.

Monarchen te schryven, niet door vrees, maar door omzigtig overleg van 't geen bygeval zouw kunnen gebeuren, en heb verzocht dat alle hinderniffen by de aanstaande vrye verkiezing van onzen toekomenden Heer en Meester voorgekomen mochten worden. En aan haar Majesteit de *Czarinne* heb ik met raad en advis der Stenden, den Heer Kamerheer van *Braclan Rudomina*, een man die niet alleen by de Republyk wegens zyne bekwaamheit en goede gevoelens, maar ook by het Russische Hof groot Credit heeft, afgezonden, en hoop dat hy zyne Commissie tot genoegen zal verrichten en met de Olyf Tak des Vreedes voldaan te rug komen; en vermits wyders de voorzichtigheit de Moeder van de zeekerheit is, en men nooit te veel voorzorge in zyne zaaken kan gebruiken, zal het in allen geval niet schaden dat myne hooggeëerde Heeren op de plaats der verkiezing verschynen in zoodanigen postuur en met zoodanige Krygs-toerusting, als of UL. by de vrye verkiezing van een Koning gereed stonden zich na de oude *Poolsche* yver en Heldenmoed tegen de Onderneemingen der buitenlanders aan te kanten. 1733. July.

Eindelyk moeten ons niet zoo zeer de uiterlyke Factien ontrusten als de innerlyke twisten en verschillen die zoo verfoeilyk als verschrikkelyk zyn, alzoo de buitenlandse Factien zich altyd aan dezelve hegten, en zoo dra zy een geneegentheit tot zonde by ons bemerken, zondigen zy met vermeetelheit daar op, tot nadeel en schade van deze vrye Republyk, die alleen op den aardbodem met zulke vryheeden voorzien is; waarom wy ons zorgvuldig en eenpaarig te wachten hebben, dat wy ons van dien schat niet zelve berooven; wy hebben gezien, wat de verdeeltheden by de laatste verkiezing uitgewerkt hebben, wy hebben gezien hoedanig de Koning met Wapenen op den Throon is gekomen, hoedanig byna zyne gantsche Regeering onder de wapenen is gevoert geworden, en onze regten en vryheden tusschen oorlog en traanen in gevaar hebben gestaan en byna de uiterste ruïne onderworpen zyn geweest; God bewaare ons dat wy niet al weder over zulke steenen struikelen.

Daarom bid ik myne hooggeëerde Heeren duizentmaal op het beweeglykste en bezweere U-Lieden om alles dat u het liefste is, dat gy tegenwoordig alle den eene den ander de voorgevallene beledigingen wilt vergeven, en met vereenigde harten tot dit Altaar der Goddelyke verzoening, door welke Koningen verkooren worden en regeeren, moogt komen; ik ben met myne geneegentheit aan niemand gebonden, den geene, welken God U-Lieden in 't hart zal geven, zal ik door uwe eenpaarige stemmen gaarne opnemen, myn eenig belang by myn toenemende ouderdom is, het Vaderland in rust te zien, en na myne dood een goede gedagtenis na te laaten, wenschende aan U Lieden met den nieuwen Koning lang te leeven, en de vreede met den Koning in volle vryheit te genieten; maar wat voor een Koning tot behoeding dier vryheit en tot weder opregting van het vernederde Hoofd van onze Natie te verkiezen, nodig zy, zulks vereischt groot en omzigtig overleg met een standvastig en eenparig besluit: het welk ik U-Lieden als een Evangelie voorstellende ben.

Men

1733. July.

Men ziet ook in 't publyk de Instructie van de Russische Keizerinne voor den Luitenant Kolonel *van Lieven*, Gezant aan de Stenden van 't Groot-Hertogdom van *Litthauwen*, in substantie van den volgenden inhoud zynde.

DE Keizerinne van *Rusland* betuigt vooraf haare smert wegens het overlyden van den Koning van *Polen*, glorieuser Gedagtenis, en heeft niet willen nalaaten, hare opregte Intentie tot behoeding van 't algemeene welzyn aan de Stenden van 't Groot-Hertogdom van *Litthauwen*, hare goede vrienden en nabuuren tydelyk te kennen te geven: 't Is aan de Republyk en byna aan de gantsche Waereld bekend, dat de Beheerschers van *Rusland* van veele tyden af de Vryheit van *Polen* ten hoogsten ondersteund hebben; waarom de Keizerinne de voorbeelden van haare Voorzaten volgende, voornamentlyk in dit hachelyk gewricht van zaaken opentlyk verklaart daar omtrent geensints in gebreeken te zullen blyven: En vermits een iegelyk kan voorzien, dat in het geval van de aanstaande Verkiezing, verscheide Facten en Partyschappen zullen ontstaan, zo van Buitenlanders als Huisgenooten, welke met achterstelling van 's Koninkryks Constitutien en de vrye toestemming op alle wyze zullen trachten een Candidaat, die voor de Wetten en Vryheden van de Republyk gevaarlyk is, te bevorderen, en op den Throon van *Polen* te stellen, zoo belooft haare Keizerlyke Majesteit, dat dezelve zal gereed wezen de Republyk te assisteeren, om diergelyke Meededingers af te houden en de vrye verkiezing ongekrenkt te bewaaren, hebbende de Keizerinne in dezen geen ander oogmerk, dan alleen om een openbaare blyk van haare gunst jegens de Republyk te geven, als haar naaste Nabuurinne, dewelke mede belang heeft dat de vriendschap en goede verstandhouding op zoo veel Pacta en Tractaten gevestigd, altyd, in haar geheel behouden werden, wenschende voor alle dingen, dat de Statuten, Vryheden, en de vrye Verkiezing van de Republyk tegen alle krenkingen verdeedigd en gehandhaaft werde.

De Doorluchtigste Republyk heeft ondervonden, hoe gevaarlyk het voor de Poolsche Vryheit en hoe schadelyk het voor het gansche Koninkryk geweest is, een buitenlands Prins op den Throon te hebben, die door zich zelve machtig zynde, zyn Ambitie en particulier belang behartigt; Het is gantsch onnoodig zulks breeder open te leggen, om dat de laatst gepasseerde Regeering by elk noch versch in geheugen is; haare Keizerlyke Majesteit hoopt, dat men nu na geen vreemt Prins zal zoeken, en hare gevoelens zyn al sedert langen tyd bekent, te weten, dat toe behoeding der rust van de Republyk niets heilzamer kan wezen, dan dat de Stenden met zamengevoegde harten en handen een Piast, dat is, een uit den haaren, uitgezonderd *Stanislaus*, zig tot haaren Koning verkiezen

't Is ligt te denken, dat *Vrankryk* eenige buitenlanders, als mede zommige in *Polen* alle mogelyke middelen in 't werk stellen, om den gemelde *Stanislaus* op den Throon te doen plaatsen; dog de Keizerinne twyffelt geensints, of

daar

daar zal onder de getrouwe Patriotten, welken des Vaderlands vryheit ter herte gaat, niemand gevonden worden, die zyn toestemming daartoe zou willen geeven, alzoo aan allen overvloedig bekend is, en geen opregte Pool zich zonder smert te binnen kan brengen de Progressen van gemelde *Stanislaus*, toen hy na dat de *Poolse* Vryheit en des Vaderlands Wetten geschonden waren met het geweld der Wapenen, niet door de Republyk, maar door een buitenlands Mogentheit op een onordentlyke onregtmatige wyze tot Koning verklaard wierd, zoo dat hy tegen zyn geweeten en Vaderlandse Vryheden de Kroon met geweld aanvaard en geusurpeerd heeft, terwyl andere waare en waardiger *Poolen*, dan hy, weigerden, de Kroon van gemelde Mogentheit aan te neemen. 1733. *July.*

De Tractaaten welke hy toen met die Mogentheit heeft aangegaan, en waar door hy beloofde aan dezelve aanzienlyke Provintien van de Republyk af te staan, zyn in gantsch *Europa* bekend, ook weet men onder hoe groote algemeene Calamiteiten en rampen het gantsche Koninkryk gezucht heeft, en by aldien eindelyk de Intentie en de aanslagen van gemelde *Stanislaus* en van zyne beschermers na wensch uitgevallen waren, en als de Hemel de Russische Wapenen niet gezeegend had, zou de *Poolse* Vryheit zonder twyffel den doodsteek gekregen hebben; dewyl nu *Stanislaus* niet anders dan vreemde belangen toegedaan kan weezen, om na dezelve te regeeren, kunnen de nabuurige Mogentheden zulks ook niet aanmerken dan als een zaak die voor hen schandelyk en verderffelyk is, en aan de *Poolen* zelfs kan vertoont worden, in hoe groote verwarringen zy zich en haar Vaderland zouden storten, indien zy aan *Stanislaus* ofte eenig ander Prins uit het Huis van *Bourbon* op gelyke grondregelen steunende, de Kroon van *Poolen* kwamen te geeven. De Keizerinne kan het voorbeeld van haare Voorzaaten roemw. ged. niet ontveinzen, te verklaaren dat zy niet zal konnen toelaaten, dat de meergemelde *Stanislaus* ofte eenig ander Prins van 't Hof van *Vrankryk* dependeerende in *Poolen* regeere, en alle de andere nabuuren van *Polen*, namentlyk de Roomsche Keizer en de Koning van *Pruissen* zullen zulks mede niet konnen gedoogen, en zouden tegen haar wille gedwongen wezen zich daar tegen aan te kanten zoo wel voor het welzyn van de Republyk zelve als voor het wezentlyk belang van gemelde Mogentheden; hoedanig de uitgang daar van ook zou mogen wezen.

Daar is niets dat de Republyk van deze Nabuuren te vreezen heeft, geen van hen verlangd een voet breed land van de Republyk, en alschoon ook een van hen iets nadeeligs wilde onderneemen, zou de Keizerinne hem krachtige tegenstand doen, doch deze Mogentheden zyn in 't minste niet gezind de *Poolse* vryheit te krenken, om dat zy groot belang hebben dat dezelve in haar geheel blyve.

De Stenden van het Groot-Hertogdom *Litthauwen*, hebben het volgende Cordate Antwoord hierop gegeeven.

1733. Jany.

WY zyn volgens billikheit verplicht voor de betuigde Condoleantie wegens het overlyden van zyn Koninklyke Majesteit te danken. Alhoewel nu dit Compliment in zich zelve van geen belang is, echter zal een iegelyk, die de geheime Maximen van het Russische Hof kent, bevinden, dat deeze Condoleantie maar alleen een uitwerksel van deszelfs Politie is, zynde bekend, dat niettegenstaande onze Allerdoorluchtigste Koning (onsterffelyke Memorie) alle middelen en weegen gezogt, en getragt heeft, met het Russische Hof een goede Harmonie, vriendschap en nabuurlyke verstandhouding op te rechten, zulks egter nooit, men weet niet door wat oorzaaken, byzonderlyk by de tegenwoordige Regeering, heeft konnen gelukken. De verzekeringen van genegentheit van haare Czaarsche Majesteit zouden ons altyd aangenaam zyn, maar de gevolgen van deze betuigingen, welke tot de omkeering van onzen Staat zyn strekkende, zyn zeer verdagt en gevaarlyk, en 't is in der daad een Violeering van onze vrye Verkiezing, dat haare Czaarsche Majesteit belang in dezelve wil nemen, onder wat pretext of tytel het zou mogen wezen, om dat de loffelyke Poolsche Natie, dewelke zo by gelukkige Conjuncturen als tegenspoeden haar resolut besluit heeft doen zien, van niemand eenige Instructie of onderregting nodig heeft, hoedanig zy zig in diergelyke gevallen zou hebben te gedragen, moetende yder by tyds en grondig weten te overleggen, wat het Vaderland nut en voordeelig, of schadelyk en nadeelig kan wezen

Het Russische Hof verwyt ons de hulp die 't zelve ons gedaan heeft, om ons by onze Poolsche Vryheit te conserveeren, en maakt daar grooten ophef van: Wy ontkennen zulks niet, doch in tegendeel kan *Rusland* ook niet ontkennen, dat indien dat Hof ons zyn Assistentie heeft laten genieten, het zelve ook alle voordeel en luister, waarin *Rusland* zig thans bevind, daar door behaald heeft, terwyl wy alle de schaden hebben geleeden en de verwoesting van ons Land, daar wy nog niet van hersteld zyn; ondertusschen hebben wy door deze gevallen van *Ruslands* hulpe, dat Hof leeren kennen. Hoe zal men boven dien alle de Russische betuigingen geloof konnen geven, terwyl zy de geslootene Tractaaten niet voldoen? 't Is dan beter dat wy hen voor alle deze aanbiedingen van kragtige Assistentie bedanken, om dat dezelve ons meer schadelyk dan dienstig mocht wezen; want terwyl men aanbied, onze vryheden te beschermen, tragt haare Czaarsche Majesteit, of mogelyk alleen haar Ministerie, het voornaamste Fondament der vryheit, de vrye verkiezing door een kwade in *Polen* ongehoorde Exclusie te verbreeken.

Polen noch *Litthauwen* hebben zig na het overlyden van *Petrus de Tweede*, (zaliger gedagtenis) met de verkiezing der Successie van de Russische Monarchy niet bemoeit, want vermits diergelyke zaken zeer teder zyn, betaamd het dezelve aan de vryheit van elke Natie te laten. Daarom zal het haare Czaarsche Majesteit behagen ons dan ook de vrye magt te laten om te doen wat wy zullen vinden tot nut en voordeelig voor ons te wezen? Indien wy tegen de Tractaaten met haare Czaarsche Majesteit gehandelt hadden, zou dezelve reden

den hebben pretensien te maken; maar nu, zonder dat wy oorzaaken gegeven hebben, Exclusien en dreigementen te doen, is het byna zo veel als of men by ons in *Polen* met een volstrekte magt even als in zyn eigen Ryk wilde regeeren, en alschoon men van den Koning *Stanislaus* nooit gerept had, moet egter de Exclusie door de buitenlandsche Mogentheden gedaan, waar door een soort van Authoriteit over ons geusurpeert word, ons beweegen, hem te verkiezen, alzo wy een vry Volk zynde ons niet by de neus kunnen laaten omleiden. 1733. July.

De redenen welke aangehaalt worden, om den Koning *Stanislaus* uit te sluiten, schynen door geen Russisch Minister, maar mogelyk door een buitenlander opgestelt te wezen, alzo aan het Russische Ministerie niet onbekent kan zyn, dat *Petrus de Groote*, toen hy eenig ongenoegen had opgevat tegen wylen onzen Koning, om dat hy met de Kroon *Zweden* een Tractaat had gesloten, voorgenomen had hem te detroneeren en den Koning *Stanislaus* te conserveeren, en dat hy 30000 man met de noodige penningen aan den laatstgenoemden had aangeboden, om zig te maintineeren, dog dat de Koning *Stanislaus* geen oorzaak willende geven, het Vaderland in verwarring te zetten en het Koninkryk door vreemde Potentaaten te laaten ruïneeren, zulks had afgewezen, om liever door de bestiering des Hemels te lyden, dan door algemeene rampen zyne verheffing te zoeken; wy zullen ons ook geensints laaten verschrikken, van dat haare Czaarsche Majesteit dreigt, zig met openbaar geweld tegen de Verkiezing van den Koning *Stanislaus* op den Throon aan te kanten, want byaldien wy in zyn faveur mogten komen eens te worden, als dan zal men ook met de hulpe Gods, die de Patroon van de onschuld is, middelen vinden, deze en alle onregtvaardige aanvallen en dreigementen tegenstand te doen: Haare Czaarsche Majesteit gelieve dan van diergelyke Persuasien af te staan, om dat wy Zoonen van een vrye en geen slaafsche Natie zyn. Het Russische Ministerie zal misschien het Tractaat aan de *Pruth* gesloten vergeeten hebben, om dat het zelve zo ligtvaardig verklaard in ons land te willen vallen.

Voor 't overige is onzen wensch, dat zig yder maar met het zyne bekommere, en met geen vreemde zaaken bemoeije, wy vragen niet wien haare Czaarsche Majesteit tot haare Opvolger gemaakt heeft, ofte in 't voornemen is te maaken; daarom zal zy ook niet gelieven te vragen, wien wy als Koning over ons willen hebben; liever zal het haar behagen met de uitvoering der Tractaten en Verbonden met de Republyk begin te maaken, en van de onregtvaardige eisch wegens *Courland* af te staan: Dit zal de beste en zekerste weg zyn, om de goede nabuurige Vriendschap met ons, onder wat voor een Koning het zou mogen wezen, te bewaren.

Onder verscheiden Geschriften, welke dagelyks wederzydsch uitkomen, ziet men het volgende van den kant der Keizerschen of Saxischen.

1733. July.

De Doorlugtigste Koning van *Polen* laatstelyk overleeden zynde, heeft zyn Keizerlyke en Koninglyke Katholyke Majesteit zoo wel ten aanzien van de nabuurschap van deszelfs Erf-Koningryken en Landen met het Koningryk *Polen*, als wegens het algemeene welzyn van de Christen Waereld, geoordeeld met de Redelykheit en Nootzakelykheit overeen te komen, zyne zorgen omtrent de Verkiezing van een nieuwen Koning aan te wenden.

't Is een Zaak, die aan niemand onbekent kan wezen, dat sedert twee gantsche Eeuwen tusschen het Allerdoorluchtigste Huis van *Oostenryk* en deszelfs Erf-Koningryken en Provintien ter eene, en de Doorluchtigste Koningen en de Republyk van *Poolen* ter andere zyde, de banden van naauwe Vriendschap en Eenigheit bestaan hebben, gevestigd zynde op plechtige Pacta Coventa ofte Verbonden, dewelke in den Jaare 1667 onder den Keizer *Leopoldus* (roemw. Ged.); onder *Johannes III.* Koning van *Poolen* met verscheide Pointen vermeerderd, vervolgens op den Ryks-dag te *Grodno* 1726, en eindelyk den 8 November 1732 door den Keizerlyken Ambassadeur Graaf van *Wilzeck* en de Commissarissen van de Republyk op nieuw bevestigd zyn geworden.

En gelyk wyders de voorgaande Keizeren ten allen tyden voor de Republyk en Vryheit van *Poolen* als dezelve in gevaar geweest zyn, een Steun en Schild verstrekt hebben, zo zal ook de regeerende Allerdoorlugtigste Monarch na het Voorbeeld van zyne Voorzaaten nooit in gebreeke blyven, haar zyne bescherming te doen genieten, te meer, om dat Hy door de voorgemelde Verbonden in 't byzonder daar toe verplicht is, zodanig dat de Keizer, wel verre van het Recht van de vrye Verkiezing 't geen de Republyk toekomt, in 't minste te verkorten, veel meer gereed is, het zelve Recht tegen alle Onderneemingen van de tegenparty met de Macht, welke hem door God verleend is, te verdeedigen, en ten dien einde bevoolen heeft, eenige Regimenten Voetvolk en Ruitery op de Grenzen van *Silezien* te doen campeeren.

Ondertusschen is te vreezen dat de Aanhangeren van *Stanislaus*, onder het ydel voorwendsel van een pretense Verkiezing, voor eenige Jaaren gedaan, zullen trachten de gewoone Ordre van een nieuwe Verkiezing te stooren, zonder eenige oplettenheit voor 't Vaderland, wiens Wetten dus opentlyk verbrooken, en 't geen bygevolg in het uiterste gevaar, zo van innerlyke Cabalen als buitenlandsche Wapenen, gebragt zoude worden, alzo noch de Keizer noch de andere nabuurige Vorsten, en voornamentlyk de Doorlugtigste Zelfs en Alleen Heerschster van *Groot-Rusland*, ooit zullen gedoogen dat *Stanislaus Leczinsky*, die met zyn Vaderland nog niet verzoend is, 't zy onder het voorsz. ofte eenig ander Prætext den Throon van *Polen* zoude beklimmen.

't Is onnoodig in 't breede aan te toonen, dat het werk van de pretense Verkiezing door de Wapenen van wylen den Koning van *Zweden* in den Jaare 1704. nul ende nietig is, alzo de H. Roomsche Stoel zyn ongenoegen daar over heeft te kennen gegeven, en de Persoonen van de Kerkelyke Orde van *Posen*, en voornamentlyk den Bisschop aldaar, welke zig als Begunsti-

gers

gers en Aanhangers van de pretense Verkiezing hebben laten gebruiken, ernstig bestraft, en voorts alles gedaan, om aan de geheele Waereld te doen blyken, dat hem de Ondernemingen der geenen, welke van den weg van pligt en gehoorzaamheit afgeweeken waren, mishaagden. 1733. *July.*

De Historie en de Gedenktekenen van verscheide Eeuwen betuigen, dat men om de aanslagen der Turken te beteugelen, groot belang heeft, wat voor een Koning aan 't Hoofd van de Republyk van *Polen* is, en het *Fœdus Sacrum*, ofte heilig Verbond, dat onder 't bestier van den Pausselyke Stoel ten dien einde gemaakt is geworden, is een voornaam bewys van deze zaak.

Voor 't overige zal de zorg des Allerdoorlugtigste Keizers, aangaande de zaak van de Verkiezing zig niet verder uitbreiden, dan alleen op dat door de vrye Stemmen van de Poolsche Natie een Koning verkooren werde, wie en hoedanig dezelve mag weezen, mits dat van zyne kant geen gevaar voor de Constitutie en de Vryheden van de Republyk te vreezen zyn.

Dagelyks komen eene menigte van Geschriften uit, wegens de verkiezing van eenen Koning, en de verschillende belangens en redenen voor dezelve, zowel voor de Buitenlandsche Mogendheden, als voor de *Poolen* zelfs; en dewyl die Geschriften dienen kunnen om den Leezer een recht Denkbeeld van zaaken te geeven, zo zullen wy de voornaamsten derzelven mededeelen. Men ziet 'er onder anderen een dat tot Tytel heeft:

Het votum ofte de stemme van een oud Patriot, die op de plaats der Verkiezing niet in Persoon kan verschynen, om een Pool tot Koning te verkiezen. In 't begin van het zelve betuigd den Autheur zyn genoegen van dat de Stenden zyne Meedebroederen tot het besluit gekomen zyn, geen buitenlands Vorst maar een *Pool* te verkiezen, en dat de laatst gepasseerde Regeering hen de oogen geopend en geleerd heeft, wyzer en voorzichtiger te werk te gaan, Vervolgens word onder anderen gezegt: 't Is waar dat wy in de laatste zestien jaaren volkomen Vreede hebben gehad, maar wie zal ons vergoeding doen voor de Traanen, welke wy twintig jaaren lang gestort hebben over de onnoemelyke verwoestingen, plonderingen, berooving van onze schatten en inkomsten van ons Vaderland door *Saxische*, *Moscovitische*, *Zweedsche*, *Kosakkische* en *Kalmukkische* Krygs-Volkeren, en zelfs die van onze eigene natie? Wy willen dan een Pool verkiezen; dat is wel: Maar welken? *hic Rhodus, hic Salta?* hier legt de knoop. Ik weet en kenne zo veele persoonen onder ons, die de Kroon waardig zyn, en die alle zo veele goede qualiteiten hebben, dat geen een den ander schynt te overtreffen; welken zal men nu *inter tot & tantos æquales*, onder zo veele gelyk zynde verkiezen? geen van deeze waardige kan goedvinden, zich openbaarlyk als meededinger te melden; zy houden zich stil, haare Ambitie schynt gematigt, oordeelende niets minder roemwaardig te zyn dan roemgierig bevonden te worden; dit alles is wel, en

1733 July en die Heeren volgen daar omtrent de voorbeelden van *Piastus*, *Casimir* I en *Casimir* III, welke de Kroon niet alleen niet gezocht, maar ook zelfs geweigert hebben aan te nemen, en egter op den Throon zyn verheven geworden; na de dood van *Sigismund Augustus* wierd de Kroon aangeboden aan *Johannes Kotska*, Waywode van *Sendomir*, die daar nooit aan gedacht had, en voor de eere bedankte. Wy moeten dan onder zo veele met Koninklyke hoedanigheden vercierde Persoonen eenen zoeken; zy kunnen alle de Eertytel voeren van voortreffelyk, maar niet alle dat van præcellens: zeer voortreffelyk.

Ik weet'er een onder ons die zo veele voortreffelyke schynt te overtreffen in eene zaak, welke by een Koning van *Polen* zeer vereischt word, dat is: groote goederen; onze Koningen hebben tot op *Sigismund Augustus* considerabele inkomsten gehad niet alleen uit de Oeconomien, Zoutgroeven en Tollen, maar ook uit de Starostdyen en andere Koninklyke goederen, tot dat eindelyk gemelde *Sigismund Augustus*, het vierde gedeelte daar van destineerde voor de Quartianen (een zoort van Soldaaten in *Polen*, welke de naam hebben van gemelde vierde gedeelte: *quarta pars*, laatende de andere drie gedeeltens aan de Starosten, waar door de Koninklyke inkomsten meer dan de helft vermindert wierden, zo dat de Koning niet meer dan een Millioen en zes honderd duizend gulden Inkomsten heeft. Koning *Johannes Sobiesky* voerde een magnifike en Koninklyke stoet, en heeft nog aanzienlyke schatten en goederen aan de Koninginne en zyne Zoonen nagelaaten, maar hy had buiten de Koninklyke inkomsten veele Erff- en andere goederen, en by 't confereeren van vacante ampten versmade hy geen present; dit alles waren middelen, zonder dewelke hy niet wel in staat geweest was, de Koninklyke Hoogheit ten dezen opzigte na behooren op te houden.

Deeze Heer onder ons, daar ik van spreek, heeft nevens alle de qualiteiten die de Kroon waardig zyn, meer kan een Millioen gulden jaarlyksche inkomsten; hy kan op zich zelve en zyne Doorlugtige Meedebroederen toepassen, 't geen den Apostel Paulus van zig en andere Apostelen gezegt heeft: zyn zy Hebreeuwen: Ik ook; zyn zy Israëliten; Ik ook: Hy kan zeggen: roemen zy op haare aloude, hooge, doorlugtige van Keizeren en Koningen afstammende geslagten? Ik ook: hebben zy verstand, deugden en hoedanigheden in Staats- en Oorlogs-zaaken? Ik ook. In dit alles kan men vooronderstellen dat 'er een gelykheit is tusschen myn Candidaat en zyne Meedebroederen; maar wat aangaat de goederen en inkomsten, hy kan zeggen: Ik ben meer, en ik kan het aantoonen door den Staat en Inventaris van dezelve; En alhoewel dit Millioen hem geen recht tot de Kroon geeft, geeft het hem egter daar omtrent een grooter gewigt; en ten opzigte van zyne personeele verdiensten kan men byvoegen, dat hy in eenige Campagnes onder de Keizerlyke Armée door zyn Heldenmoed en Krygswetenschap groote roem verworven heeft, en dat hy laast in zeker Duel zo veel Kloek- als Grootmoedigheit jegens den overwonnen heeft getoont; eindelyk moet men nog aan erkennen, dat hy voor zo veel men weet geene poogingen doed om op den Throon

ver-

verheeven te worden. Die Heer, welke ik als Candidaat voorstel, heeft twee eigen Broederen, welke beide ook veele verdiensten hebben, en hooge waardigheden bekleeden, Zyne Gemaalinne is de Klein dochter van den vermaarden Waywode *Kotska*, aan welken de Kroon was aangebooden, en haar Vader heeft veel roem verworven door zyn dapperheit en beleid in verscheide Veldslagen; door zyne genegentheit voor den Adel, onder dewelke hy veele van zyne Dorpen uitgedeelt heeft, en door zyn magtige en standvaste verdeediging van de Authoriteit en goede ordre in de Republyk tegen de ondernemingen van *Flemming* enz., zynde die Dame voorts even als de Vorst haar Gemaal met de heerlykste gaven van lichaam en gemoed vercierd. 1733. July.

Deze Candidaat, den welken men gemakkelyk uit de beschryving kennen kan, is de Doorlugtige Vorst *Czartorisky*, Waywode van *Rusland*, en Generaal van de Kroons Garde: deze is uit duizende de beste, om dat hy nevens zo veele groote verdiensten en heerlyke hoedanigheden de magtigste is in goederen, zo dat hy door den Heemel tot de Kroon schynt geschikt, en ons daar toe aangetoont te weezen.

In een Geschrift ten voordeele van *Stanislaus* word als de voornaamste reeden aangehaalt;

Quod sit Rex electus, coronatatus, & à pluribus Potentiis & ab ipso Rege Augusto agnitus: dat Hy een verkooren, gekroond, en van verscheide machten, zelfs den Koning *Augustus* erkende Koning zy, waar omtrent voornamentlyk aangehaald wordt de plechtige Acte van Abdicatie waar door de Koning *Augustus* den Koning *Stanislaus* de Kroon afstaat, als meede een Brief welken de eerste aan den laatste heeft geschreven.

Doch hier tegens worden ingebragt twee groote Argumenten, *Excommunicatio à Papa & Proscriptio à Republica facta*, dat is, dat niet alleen hy zelfs maar ook alle zyne aanhangeren waar onder voornamentlyk de Bisschop van *Poosen* is, door den Pausselyke stoel geëxcommuniceerd zyn geworden, en dat vervolgens zyne verkiezing en Krooning door de Constitutien van de gantsche Republyk, dat is van de drie stenden van 't Koningryk, door de bekende Confederatie van Sendomir, het groote Senatus Consilium te *Warschau* in den Jaare 1710, een Pacifications-Ryksdag te *Warschau* 1717 en den Ryksdag te *Grodno* 1718 niet alleen verbrooken en vernietigd, maar hy ook *pro Rebelle & Hoste Patria*, & *Criminis læsæ Majestatis reo* verklaard, gecondemneerd, gebannen en *pro invindicabili Capite* gedeclareert is geworden, met Confiscatie van alle zyne Goederen.

In 't Geschrift waar in deze Argumenten in 't breede aangehaalt zyn, word ook gezegd; dat de Constitutie van den Ryk-dag 1717. door het Russische Hof gegarandeerd is geworden, en dat dezelve gegrond is op de Constitutie van 1593. onder den Koning *Sigismundus*, die Koning van *Polen*, en teffens Koning van *Zweden* was, onder den Titel: *De vryheid der Verkiezing*; luidende als volgt:

En

1733. July.

En alhoewel de Vryheden van de Poolsche en Litthauwsche Natie buiten alle twyffel gesteld en aan de geheele Waereld bekent zyn, hebben wy egter ten aanzien van onze afwezentheit goedgevonden te verklaaren, dat gelyk wy uit kragte van de verkiezings Constitutie, door *Henricus* opgeregt, niet bevoegt zyn, iemand tot opvolger te benoemen noch daar voor zorg te dragen, veel minder om iemand door Cessie of afstand in 't Koninkryk in te zetten, en indien wy zulks (dat God verhoede) kwamen te doen, het zelve egter nul ende nietig zouw weezen: ook zullen alle Pretensien en Cessien in zodanige gevallen, van wat aart en natuur die mogten zyn, van geen waarde zyn nogte zyn kunnen, en indien iemand, wie het mogt weezen, inboorling ofte vreemdeling, 't zy geduurende onze Regeering, ofte na dezelve, op zodanige wyze, zonder voorgegaane vrye verkiezing na de Kroon van dit Koninkryk kwam te staan, al was hy ook met geweld tot de Krooning gekomen, dezelve zal als een vyand van 't Vaderland geagt, en alle die hem daar by geholpen hebben voor rebellen gehouden worden, zodanig, dat alle de Wetten en Regten, zo natuurlyke als geschrevene, en alle straffen en geregtelyke Ordonnantien tegen de vyanden van 't Vaderland en rebellen gemaakt en vastgesteld, tegen dezelve geoeffend en ter uitvoer gebragt zullen worden; welk regt ten eeuwigen dage heilig en onschendbaar zal worden onderhouden, en elk die het zelve zouw willen in twyffel trekken, zal als een vyand des Vaderlands en een rebel geacht, en als zodanig gestraft worden enz.

Welke Constitutie en Wet van gemelde Koning *Sigismundus* gehouden word op het geval van *Stanislaus Leczinsky* zeer toepasselyk te wezen.

Wat aangaat de Acte van Abdicatie, daar tegen word vertoond notoir te wezen, dat de Koning *Augustus* zo wel in dezen, als aangaande het Tractaat van *Altranstet* verkloekt was geworden door zyne Ministers-Plenipotentiarissen de Heeren *Imhof* en *Pfingsten*, dewelke haare Instructien waren te buiten gegaan, zonder dat 'er eenig middel was, het gedaane te herroepen of te veranderen, zo lang de Saxische Landen door de Zweedsche Magt gedrukt wierden; doch dat de Koning *Augustus*, zo dra de Koning van *Zweeden* met zyn leeger uit *Saxen* vertrokken was, opentlyk had afgekeurd, 't geen hy tegen zyn intentie was gedwongen geworden te doen, hebbende de twee gemelde Ministers haare mishandeling in de gevangenis moeten boeten, en de Koning *Augustus* keerde naar zyn Koninkryk, te meer, om dat de Republyk geen Divortium ofte scheiding met hem gemaakt had, maar in tegendeel door de opgevolgde handelingen te *Jaroslaw*, *Lublin*, *Grodno*, en elders, deeze pretense Abdicatie van haren Koning solemneel geretracteert, om dat dezelve zonder voorgaande Plegtigheden, zonder kennisse en toestemming der Standen, privatelyk en buiten het Koninkryk geschied is; zynde deeze Retractatie ook gedaan, om dat de Republyk na de Abdicatie van Koning *Johannes Casimir*, die de Kroon nederleide, en naar *Vrankryk* in een Klooster ging, onaangezien dezelve op een plegtige wyze op den Ryksdag gedaan was, in den Jaare 1669. door een altoosduurende Wet voorzien heeft, dat voortaan de Koningen, welke door vrye stemmen van verkiezing op den Throon zullen verheeven

heeven worden, op geenerlei wyze zullen mogen onderneemen Abdicatie van 't Koninkryk te doen, ofte by haar leeven een ander te verkiezen, welke Wet ook in de Pacta Conventa van den volgenden Koning *Michaël* geinsereerd is geworden; vermits dan de Republyk den Koning *Augustus* van het verband dier Wet niet gedispenseerd of ontslagen had, moest het niemand vreemd schynen, dat de Republyk geene gedagten had gehad, by het leeven van *Augustus*, een ander Koning te verkiezen; dat die Koning zelve regt en vryheit had gehad naar zyn Throon te rug te keeren, en dat hy meer dan 25. jaaren gelukkig en vreedzaam geregeerd had. 1733. July.

Op het geen ten voordeele van den Koning *Stanislaus* aangehaald is, dat Hy door de Mogentheden voor Koning erkend was, word gezegt, dat zulks niets tot de zaak doen konde, alzoo de Mogentheden volgens haar Staats Belangen in de gevaarlyke Conjunctuuren van dien tyd, scheenen te hebben goedgevonden, den Koning *Karel* in den Persoon van *Stanislaus* eere aan te doen; waar by nog gevoegt word, dat de Mogentheden ten tyde van *Cromwel* dien tyran van *Engeland* mede ten hoogsten hebben geëerd niet tegenstaande zy hem in der daad de grootste haat toegedragen hebben.

En wat eindelyk betreft den brief welken de Koning *Augustus* in den tyd der *Zweeden* aan *Stanislaus* geschreeven heeft, zulks kon in vergelyking gesteld worden met het geen gebeurd is ten opzichte van de beloften van den Koning van *Vrankryk*, *Franciscus I.* toen hy zich te *Madrid* gevangen bevondt.

Gelyk de Autheuren der geschriften waar in de zaak van den Koning *Stanislaus* in deze conjunctuuren verdeedigd word, de grootste pogingen hebben gedaan, om aan te tonen, dat de Koning *Augustus* in den Jare 1704. met regt en wettig gedethroneerd, en in tegendeel de Koning *Stanislaus* wettig verkooren is geworden, als mede dat by gevolge de eerstgenoemde na zyn te rug komst in *Poolen*, niet anders dan als een Usurpateur geregeerd heeft ezoo hebben zy tot laste van wylen dien Vorst onder anderen voornamentlyk voorgebracht, dat hy in despotike Maximen gebooren zynde, in de regeering heerschzuchtig, de vryheden van de natie hatende, van haar wetten afkeerig en voorts in zaaken van Religie verdacht was geweest; wyders dat hy de Pacta Conventa niet had onderhouden: dat hy buiten kennis van de Republyk verbonden met de nabuurige Mogentheden had gemaakt; dat hy *Saxische* troupen in 't land had gevoerd, Bisschoppen gevangen gezet, de Jurisdictie der Veld-Heeren onderdrukt. Eindelyk dat hy aan den Koning van *Zweeden* den Oorlog buiten toestemming van de Republyk had verklaart, en dat hy dien Koning de Vreede had aangebooden, met conditie van het Koningryk onder hen te verdeelen.

Op deze betichtingen hebben andere Autheuren antwoorden en wederleggingen gemaakt, welke in substantie behelzen:

1733. Juny.

Dat de Koning *Augustus* wel verre van heerschzugtig te zyn geweest in de zaaken van de Republyk, nooit iets gedaan had buiten kennis en weetenschap van den Senaat en de Ministers van 't Koningryk, niets dat niet door de Ryksdagen en de Senatus Consilia na vereisch van tyd en zaken met voorgegaane wettige plechtigheden en met oplettentheit voor de oppositie van een iegelyk afgehandelt zou zyn geworden, hebbende de ondervinding zulks betuigt, onder anderen in de laatste Ryksdagen te *Grodno* en *Warschau*, daar volkomen vryheit gelaaten is aan de *Vox vetandi*, of de stemmen van tegenspreeking, en de goede Koning heeft liever zyn eigen authoriteit dan deze Pupil willen benadeelen, toen op de Ryksdag van *Grodno* gehandelt wierd over de zaak der proscriptie van den Graaf *Mauritz*, zouw de Koning wel occasie gehad hebben zich door de vryheden van de natie beledigt te bevinden, en onteerzaam in de wetten te weezen, doch hy heeft het algemeene welzyn gesteld boven de belangen van zyn vleesch en bloed, en het Hertogdom van *Courland* voor het Koninkryk verzeekerende, heeft hy alle zorgvuldigheit aangewend, om de scheurig van den Ryksdag voortekomen. Even het zelve moet ook gezegt worden van den Ryksdag van den Jare 1717., daar alle de ordres en reglementen die men onder zo veele voorgaande regeeringen gewenscht had, vastgestelt zyn geworden, alleen door de moderatie van den goedertieren Koning, want indien hy heerschzugtig had willen regeeren, zou hy de *Saxische* troupen in *Poolen* gehouden en de auxiliaire niet te rug gedreeven hebben, maar hy heeft de vryheden en wetten begunstigende, liever in den schoot van zyn Koningryk gerust willen slaapen, dan met buitenlandse wachten omringt weezen.

Wat de Religie aangaat: nergens heeft hy een vreemde Religie-oeffening aan de Onkatholyken toegestaan, of nieuw aankomende Secten beschermt, in tegendeel heeft men gezien, dat onder dezen Koning de Dissidenten van de Activiteit op de Ryksdagen en in het militaire beteugeld zyn geworden; hy is met de naam en de daad een Katholyk en niet verdacht geweest, hebbende geduurende zyn gantsche Regeering aan de Ketters geen bescherming verleend, in tegendeel heeft men in zyn tyd veele Adelyke Familien in de schoot van de Kerk te rug zien komen, dewelke de Koning met Eeren en weldaaden heeft opgehoopt; wat de menschelyke gebreeken van dien Koning aangaat: wie onder de Menschen is daar omtrent onbevlekt? wie onschuldig? zou de geene die met verwyt daar van spreekt wel de eerste een steen willen werpen? In tegendeel verzwygt men zorgvuldig de Christelyke en Helden deugden van den Koning *Augustus*, onder anderen dat hy die welke zyn leven en kroon belaagt hebben, niet alleen gespaard, maar hen ook weldaaden beweezen heeft, zoo dat hy zyne handen zuiver van Bloed bewaart heeft.

Hy heeft de Pacta Conventa niet onderhouden: als men deze beschuldiging onderzoekt tot op den tyd der proclamatie van den Graaf *Leczinsky* tot Koning, bevind men, dat hy, zoo als reeds gezegt is, goed Katholyk is

geweest;

geweest; dat hy door enkele beweeging van grootmoedigheit Milioenen heeft doen betalen voor Soldyen aan de geconfedereerde Troupen belooft, welke de Republyk lastig waren, en door deze Koninglyke mildadigheit zyn de innerlyke beroertens gestild geworden. Indien hy verplicht geweest is pogingen te doen om wederom te krygen, het geen van de landen der Republyk eertyds afgetrokken was geworden: hy heeft dit point zoo veel in hem geweest is, mede voldaan, hebbende van de Turken *Kaminiek* en een stuk van *Podolien* en de *Ukranie* verkreegen; zyn voorneemen was, om in dezen noch meer te doen in 't Noorden, ten dien einde maakte hy zich met advis en toestemming van den Primaat en den Senaat gereed tot den Oorlog in *Lyfland*, doch hy wierd vervolgens van dien zelven Primaat en zyne aanhangeren niet alleen verraderlyk verlaten, maar men beschuldigde hem ook, dat hy de Poolsche vryheden in gevaar wilde stellen; dit gaf in 't vervolg oorzaak tot de lange en wreede Oorlog in het hart van 't Vaderland, in plaats dat den Oorlog buiten het Koningryk voortgezet zou zyn geworden, indien de Primaat en zyn aanhang zulks niet belet hadden, alzo zy de Zweedsche party hielden om met Zweedsche hulp wraak op den Koning *Augustus* te oeffenen, waar door de verschrikkelykste rampen en beroertens in gantsch *Poolen* en *Litthauwen* ontstaan zyn, zoo dat hy geen grotere en betere zaaken heeft uitgevoerd, om dat hy 't niet heeft kunnen doen, en zyne goede intentien gedwarsboomd wierden door de zoo heimelyke ale openbaare toeleggen en tegenstreevingen van den Primaat en andere kwalykgezinden, zoo dat de droevige revolutien, door dewelke hem zyne kroon van 't hooft gerukt wierd, niet vermyd konden worden. En wat de verdere zaaken van den Staat en de vryheden van *Poolen* betreft, heeft gemelde Koning den inhoud der Pacta Conventa in alles vervuld, waar aan niemant twyffelt dan alleen den Autheur van deze lasteringen.

Onder de pointen van bezwaarnis tegen wylen den Koning voorgebragt is ook, zoo als reeds gemeld is, dat hy alliantien met naburige Mogentheden had gemaakt: deze beschuldiging omtrent gemelde Koning, die een dubbelt perzoon verbeelde, is te meer onbehoorlyk, om dat men stilzwygende voorby gaat de verbonden van den Koning *Stanislaus* met *Vrankryk*; *Zweeden* en de *Ottomannische* Porte gemaakt, die zoo schadelyk en schandelyk zyn voor ons en onze Nabuuren, onder anderen zyn tractaat met den Koning van *Zweeden*, om *Courland* aan hem af te staan, en dat een Corps van 12000. *Zweeden* gedurig in *Poolen* zouw blyven, 't geen daar tegen ingebragt word, dat zulks niet met algemeene toestemming van de Republyk geschied was, zou weinig geholpen hebben, indien de Kroon *Zweeden* niet door den ongelukkig geëindigden Oorlog buiten staat gestelt was geworden, deze gemaakte conventien door de wapenen te doen staande houden.

De klachten wegens de *Saxische* troupen zyn van gelyk belang als die der alliantien; den Autheur spreekt met ophef van gemelde troupen, maar hy zwygt van de Zweedsche, zyne vrienden; de perzoonen, welke men heeft gevangen gezet, zyn aan de misdaad van gekwetste Majesteit schuldig bevonden,

1733. July. alhoewel zy naderhand in vryheit gesteld en met eer en goederen door den Koning opgehoopt zyn geworden. In tegendeel zwygt den Autheur van alle de kwaalen, welke in den korten tyd der Regeering van *Stanislaus* veroorzaakt, en hoe veel Heeren van eer, waardigheden en goederen berooft zyn geworden; ook maakt hy geen gewag van de geenen, welke de *Zweeden* gevangen, weggevoerd, ofte uit het land gedreeven hebben. Den Autheur, van de bepaalde macht der Veldheeren spreekende, zwygt na zyn gewoonte kwaadaardiglyk de reede daar van te weeten, dat het geschied is door een opentlyke wet van de Standen der Republyk. Het voorgeeven, dat de Koning *Augustus* buiten toestemming van de Republyk den Oorlog aan den Koning van *Zweeden* had verklaard, word tegengesproken door de handelingen van den Ryksdag te *Lublin*. De pretense aanbieding van vreede aan den Koning van *Zweeden*, onder conditie van het Koninkryk met hem te deelen, is mede een onbewezen lastering, hoewel men daar omtrent eenige brieven vertoont heeft van de Gravinne van *Koningsmark*, behelzende dat die Dame audientie by den Koning van *Zweeden* verzocht had, onder voorgeeven, dat zy een propositie aan hem te doen had: Indien zulks nu de gemelde aanbieding geweest was, waarom heeft men haar niet gehoord, al was 't maar geweest tot overtuiging van den Koning *Augustus*? doch nadien zy niet gehoort is, waar uit blykt dan, dat de verdeeling van 't Koningryk was aangeboden? maar men heeft geraaden gevonden, zoodanige gevallen van zulken gewicht te verzinnen, waar door de wantrouwende Poolse liefde voor de vryheit, meer dan de vrees voor een woedende Oorlog gaande gemaakt en opgehitst konde worden.

Vermits nu alles dat tot lasten van wylen den Koning voortgebragt is geworden, ongegrond is, vervalt ook by gevolge het voorgeeven, dat hy als een Usurpateur geregeerd heeft, te meer, om dat uit zoodanige stelling veele ongerymtheeden zouden vloeien: alle de Jura Majestatica, welke de gemelde Koning geoeffent heeft, zouden dan ydel en kragteloos, nul en van geen waarde zyn, onder anderen alle de door hem geconfereerde Beneficien, hooge en lage waardigheden, ampten, pligten en bedieningen. Wy zouden dan geen wettige Primaat noch een wettige Senaat hebben, zynde alle de leeden van dat hoogste Collegie van 't Koningryk door wylen zyne Majesteit, na deszelfs terugkomst, in het zelve aangesteld geworden, uitgezonderd twee, namentlyk de Waywode van *Plocko*, en de Litthauwse Groot-Maarschalk *Sapieha*. Men zou moeten verbreeken en te niet doen al het geen onder de naam en de Authoriteit van dien Koning in de politike, civile en militaire zaaken gedaan en vastgestelt is geworden, alle de decreeten der Gerechtshoven, alle de Constitutien, byzonderlyk die, nopende het Hertogdom van *Courland*, alle de militaire reglementen. Men zou in twyffel moeten trekken alle de tractaaten van vreede en verbond in de naam van den Koning met andere Mogentheden gemaakt; alle de gezandschappen en onderhandelingen, waarmede uitheemse Vorsten en Potentaten, en in 't byzonder de Koning van *Vrankryk*, dien Koning vereerd hebben, als mede de bezendingen,

gen, dewelke hy aan hem gedaan heeft, zouden dan maar loutere bespottin- 1733. July.
gen weezen; onze tegenwoordige *Pro Rex* en Primaat, deze zoo wyze en ieverige voorstander van 's Vaderlands wetten, zou dan met kwaaden raad en voorneemen de Tusschen Regeering gepubliceerd hebben; dus zouden wy al vry veel geoorlooft en toegestaan hebben aan onzen Usurpateur, die echter zoo veele zaaken heeft uitgevoerd, en wel met liefde, zonder eenig geweld of dwingelandy, het welke niet kan gezegt worden van een Vorst, die sedert 1717. zonder eenige van zyne eigene troupen, en alleen door liefde beschermt in het midden van een vry volk met rechtvaardigheit, vreede en goedertierentheid geregeert heeft, al het welk geen Usurpateur ooit heeft konnen verkrygen.

De geenen, welke beweeren dat de Koning *Stanislaus* een *Jus legitime acquisitum*, een wel verkregen recht tot de Kroon van *Polen* heeft, bedienen zich van beweegredenen, behelzende de voordeelen, om welke die Prins onafhangkelyk van zyn gemelde recht op den Throon van *Polen* behoort verheeven te worden. Deze voordeelen, met de daar bygevoegde antwoorden, zyn van de volgenden inhout.

I. *Dat men met Stanislaus te rug te roepen zal voorkomen alle de konstenaryen van de Buitenlanders, en wel voornamentlyk van den Keurvorst van Saxen*, waar op word geantwoord. Hier ontdekt zich onze lichtvaardige wispeltuurigheit? Na het overlyden van *Johannes* III. dien grooten Held en Koning van de Poolsche Natie, uit dewelke hy afkomstig was, hadden wy zodanige tegenzin en walging van de Koninklyke regeering, dat wy een opentlyke en plegtige, en dus zo veel te meer ergerlyke uitsluiting gaven aan de Piasten, en in 't byzonder aan de Koninklyke Zoonen van dezen Poolschen Hector, welke in alle deelen tot de regeering bekwaam en waardig waren: thans willen wy in tegendeel de buitenlanders uitsluiten. Tegenwoordig komt in consideratie, welke uitsluiting meerder gewicht heeft, of die der Buitenlanders, welke door ons, dan die van *Stanislaus*, welke door buitenlandsche Mogentheden gedaan word, als mede welk van drie dingen voor ons het veiligste en heilzaamste is: de terugroeping van *Stanislaus*, of de uitsluiting der buitenlanders, ofte eene vrye en onafhangelyke verkiezing van een Koning, die ons nut en aangenaam, en de nabuurige Mogentheden niet onderworpen ofte verpligt is; wy toonen ons vergramd en met recht, over dat de buitenlandere ons, een vry volk, een wet willen voorschryven in de verkiezing van een Koning, (waar by egter staat aan te merken, dat wy de vertoogen en redenen der buitenlanders in dezen, in plaats van die na haar ware zin en verstand aan te neemen, door bedriegelyke uitredenen verdraaijen.) Maar wy dienen evenwel in deze omstandigheden veel omzigtigheit te gebrui-

1733 July ken, om geen aanleiding te geven tot Oorlog, tot wraak of tot haat, en om de goede nabuurschap en vreede, als mede de innerlyke rust niet te krenken.

't Geen in deze occasie van den tegenwoordigen Keurvorst van *Saxen* word voorgebracht, schynt geen andere grond dan een onordentelyke haat te hebben; en vermits den Autheur de gedachtenisse van wylen den Koning tragtende te bezwalken, de pretense fouten op den Prins, deszelfs Zoon, wederom doet stuiten, vereischt het de redelykheit, de valsheden van den Autheur tegen te spreeken; het voorbeeld des Vaders, zegt den Autheur, moet ons afschrikken, de concurrentie des Zoons tot den Throon toeteſtaan, om voor te komen dat de rampen van de Republyk niet even als een Erf-Recht voortgeplant mogen worden; daarom laat ons den Koning *Stanislaus* met alle spoed terug roepen. De zorgvuldigen Autheur moet ruim 17. Jaaren buiten *Polen* geweest zyn, dewyl hy niet weet hoe groote rust, geluk en overvloed ons Vaderland in dien tyd genooten heeft, en wel alles door de goedaardigheit en zorge van wylen den Koning, in welke staat hy door zyn al te vroege Dood ons heeft verlaaten, zo dat men niet weet van wat rampen den Autheur spreekt, welke onder zyn Koninklyke Hoogheit den Keurvorst van *Saxen* vereeuwigt zoude worden; voorts kan men niet nalaaten by dezegelegentheit te verzekeren, dat gemelde Keurvorst een religieus, regtvaardig, vroom, wys, vreedelievend, en zagtmoedig Prins is; niet wraakzugtig, niet behoeftig; een Prins die heiliglyk zou onderhouden 't geen hy door de Pacta Conventa zou komen te belooven.

Wat den Autheur verder zegt, dat men zich wel behoorde te wagten dien Prins op den Throon van *Polen* te verheffen, om dat het zou konnen gebeuren, dat hy by gebrek van mannelyk oir in 't Huis van *Oostenryk* tot den Keizerlyken Throon zou komen, waar door het Koninkryk *Polen* gevaar zou loopen, van gelyk noodlot als het Koninkryk *Hongaryën* is overgekomen, te moeten ondergaan: Den Autheur weet wel, doch hy verbergt het listiglyk, dat die Prins en de Aartshertoginne zyne Gemalinne door plegtige Acten van renuntiatie, welke wylen de Koning geratificeert heeft, alle eventueele Successie ontzegt hebben ten voordeele van de Nakomelingen van den tegenwoordigen Keizer *Karel*, zynde de eerstgebooren Dochter van zyn Keizerlyke Majesteit geschikt voor den Hertog van *Lotharingen*, ten welken einde niet alleen de Pragmatique Sanctie wegens de Erfvolging gemaakt is, maar men meent ook ten zynen voordeele tot de verkiezing van een Rooms-Koning, te treeden; wyders is deze Pragmatike Sanctie en Successie door de Guarantie van zoo veele Koningen, Mogentheden en Rykvorsten zodanig bevestigt, dat niemand van de zyde-Linien tot dezelve kan komen; het blykt dan genoegzaam dat den Autheur dit point met geen ander oogmerk in zyn geschrift heeft ingevoegt, dan om door alle bedenkelyke middelen ons een afkeer en haat tegen dien Prins in te boezemen, en een vrees aan te jaagen door een ingebeeld gevaar van *Hongaryen*, waar voor de Hemel ons zal behoeden, en

waar

waar tegen de Staats-Belangen der nabuurige Vorsten wel wacht zullen houden. 1733. July.

De tweede beweegreden, die voortgebragt word om den Koning *Stanislaus* zonder verkiezing tot Koning van *Polen* aan te nemen, bestaat hier in: *Dat de verkiezingen telkens occasie geven tot een gevaarlyke Crisis van nieuwe twisten en schadelyke scheuringen:* Dit Argument is fraay, maar zou het niet noch fraaijer en nog minder gevaarlyk voor de Republyk weezen, de verkiesing ten eenemaal te verzaaken, en zich daar van te ontdoen, alhoewel die de Bron en de grondslag van alle onze vryheden is?

De derde beweegreden zou zyn, *Dat men zich zelfs moest haaten; indien men niet in plaats van een vreemde, een zodanige tot Koning wenschte die van ons vleesch en bloed, in gelyke staat met ons, en welken de liefde tot vryheit aangeboren is, die onze regten, wetten en gewoontens verstaat.* Men heeft reden verwondert te zyn, dat onze natie onder de regeering van Koning *Johannes* III, gantsch andere gevoelens gehad heeft, zo dat zy deszelfs Princen, en alle die welke Piasten genoemt wierden, de uitsluiting gaf, gelyk reeds gezegt is; doch hoe het ook zy, het besluit in zich zelve is goed; Ik mispryze het niet; Een Pool zou die naam onwaardig zyn, indien hy de luister en de groote daden van Piasten en Jagelloonen wilde verdonkeren, of als hy de *Poolen* onbekwaam tot de Kroon wilde agten; ook is myne intentie niet, de personeele hoedanigheden van *Stanislaus* te verkorten; Ik zou in tegendeel dezelve met noch meer lof en prys verheffen, indien hy met recht, door wettelyke weegen, met geen geweld, en zonder de vryheden van de verkiezing te onderdrukken, tot de Kroon was gekomen; 't is de Persoon niet welke beschuldigt word, maar 't is de wyze en manier, en de looze voorgevingen der Autheuren, welke bestreeden worden.

De vierde beweegreden zou wezen, *Dat de Koning Stanislaus de Republyk niet bezwaarlyk zou wezen met zyne familie, zynde hy de laatste van zyn Huis, en hebbende maar eene Dogter, de Koninginne van Vrankryk.* Dit zou niet zonder reden zyn, indien 'er in plaats van Kinderen geen menigte van Nabestaande en Pretendenten was.

De vyfde reden is, *Dat onze Vryheden en Rechten onder zodanigen Koning, die geen Successeur heeft, in veiligheit zouden weezen.* Gelyk het eensdeels waar is, dat de Koning *Stanislaus* geene Zoonen heeft, is het aan de andere kant mede waar, dat hy van de Koninginne van *Vrankryk* Neeven heeft, dewelke eens met groote kracht en poogingen als eertyds de Princen van *Condé* en *Conti* na het Koninkryk zouden konnen staan, of zich de middelen en weegen daar toe onder den Koning haar Grootvader tydiglyk bereiden.

De zesde beweegreden is, *Dat indien hy door het grootste gedeelte der Verkiezers benoemt mogt worden, en het andere gedeelte een ander kwam te verkiezen, in zulken geval een nieuwe Scheuring, en weder twee Koningen zouden weezen.* Uit zodanige voorspelling moet deze sluitreeden volgen, dat men om de nieuwe Beroertens, welke door een nieuwe Verkiezing zouden konnen ontstaan, voor te komen, gantsch geene Verkiezing moest doen; men ge-

1733. July. gedraagt zich in dezen aan 't geen op de tweede reden geantwoort is geworden.

De zevende beweegreden is: *Als men vooronderstelt het geval, dat een nieuwe Koning op deeze Electie gecreëerd wierd; Hoe zal zich die in deze omstandigheden ten aanzien van den Koning* Stanislaus *maintineeren? terwyl in tegendeel deeze als dan zekerlyk buitenlandsche hulp zou bekomen om het regt te wreeken, dat de Republyk hem eens tot de Kroon verleend heeft.* Deze voorzorg is niet te verachten; het beste middel daar tegen zou wezen, dat het verkiezende volk, indien het zelve niet kwam goed te vinden *Stanislaus* te verheffen, zodanigen Koning op den Throon plaatste, dewelke niet alleen de gunst en liefde van de Natie, maar ook de vriendschap van de nabuuren had, en door deze twee zaaken sterk, en ontzachlyk was, want indien de Nabuuren den Koning door onze genegentheit verkooren, willen begunstigen, zullen de buitenlandsche Mogentheden, die de zaak van den Koning *Stanislaus* zouden willen opneemen, groote en wel onverwinnelyke zwaarigheeden ontmoeten, om de wraak uit te voeren.

Na deeze reeden haalt den Autheur voor den Koning *Stanislaus* noch twee Tegenwerpingen aan, welke tot nadeel van dien Prins gemaakt zouden konnen worden, *ten opzigte van de naauwe Verbintenis met de Kroon Zweeden, en de verknochting met den Koning van Vrankryk*, welke hy beantwoord op deeze wyze: Dat de Kroon *Zweeden*, met dewelke de Koning *Stanislaus* verbonden is, tegenwoordig geen agterdogt aan de Republyk kan geeven, om dat de Monarchique staat van die Kroon in den staat van een vrye Republyk verandert is, waar door alle apprehensie van de Nabuurschap, en verbintenis met *Zweeden* moet vervallen, zodanig dat de *Zweeden* even als wy, alleen bedacht moeten weezen, om de vryheit te handhaven, en dat zy de haare niet beter konnen behoeden, dan met de onze te helpen verdeedigen. *Wat Vrankryk aangaat, zegt den* Autheur, *dat in geen Kronyk van ons Ryk gevonden word, dat die Kroon het Vaderland en onze Vryheit nadeelig is geweest; De distantie der Landen stelt ons voor alles zeker; en tegenwoordig konnen wy door de naauwe verknochting van den Koning Stanislaus met den Koning van Vrankryk verwachten, dat dezelve zo veel te meer op onze veiligheit een waakzaam oog zal hebben, en niet gedoogen dat zyne en teffens onze vyanden iets zullen ondernemen.* Op deze Redeneeringen word geantwoord: eerstelyk, ten aanzien van *Zweeden*, dat onder Koningen, Koninkryken en Staaten, andere redenen van Staat zyn, dan die, welke den Autheur aanhaalt; 't is geen overeenkomst van zeden ofte form van regeering, waar door haar gedrag, haar doen en laaten bestiert word; de rechte Staatsbelangen bestaan in het *Meum* en *Tuum*, of zyn gegrond op andere redenen, van wille en ambitie afhangende; De Romeinen hebben eertyds toen haare vryheit tot den hoogsten top gesteegen was, niet anders gewenscht, gepoogt en gedaan, dan Volkeren en Natien onder 't juk te brengen; Vry zyn en vryheit genieten, wierd toen na de Staats Wet der Romeinen by alle Volkeren zo veel als een misdaad gerekent? Alschoon men nu betere gevoelens van de Zweedsche Natie heeft,

heeft, is'er egter een andere zwarigheit, welke opgelost behoorde te worden; terwyl de *Zweeden* met *Vrankryk* en den Koning *Stanislaus* verbonden, en dus aan de Russen en Brandenburgers, bezitters van eenige afgetrokkene landen van *Zweeden*, verdagt zyn, wie zal ons verzekeren, dat de *Zweeden*, terwyl de Koning *Stanislaus* den Throon van *Polen* bezit, ons niet in haare Oorlogen zullen inwikkelen, en dat die Oorlogen volgens zo veele voorbeelden en ondervinding nergens gemakkelyker dan in ons land, in 't hart en de ingewanden van de Republyk zullen gevoert worden. 1733. July.

Hoe groot de effective genegentheit van *Vrankryk* jegens de Poolsche Natie geweest is, daar word in onze Tyd Boeken geen gewag van gemaakt, wel word 'er gemeld van de gevangenis, in dewelke wylen onzen Koning *Johan Casimir* geworpen, bespot en gekwelt wierd; ook vind men verhaalen van de subsidien met geld en raadslagen, met dewelke *Karel* XII. geholpen wierd tot het voortzetten van den Oorlog, waar door ons Koninkryk tot de uiterste Ellende gebragt is geworden.

Men ziet te *Warschau* het antwoord van den Primaat op des Keizers Declaratie, door deszelfs Minister den 20 Juny aan dien Prelaat overgegeeven, zynde van den volgenden Inhoud:

DE verscheide Declaratien aan de Doorlugtige Primaat, door de Ministers des Keizers, en de Mogentheden met zyn Keizerlyke Majesteit verbonden, zo by geschrifte als by monde gedaan, ten einde om hem mede te deelen de sentimenten van hunne respective Meesters, in aanzien van de aanstaande Konings verkiezing, aan de Stenden van de Doorluchtige Republyk voorgestelt zynde, zodanig als dezelve aan zyn Hoogheit waren overgegeeven, zonder eenige explicatie, uitlegging, byvoeging, of vermindering, daar omtrent te maken; en de voorgemelde Stenden der Doorlugtige Republyk, zo wel als de Doorlugtigste Primaat, die niet alleen de vryheit, welke zy door hare voorouders verkreegen hebben, voor hare passien en particuliere inzigten prefereeren, maar die ook gereed zyn dezelve ten kosten van haar bloed en leeven te verdeedigen, hebben met alle mogelyke zorge, en conform de onbevlekte liefde, die zy voor haar Vaderland en vryheit dragen, de voorgenoemde Declaratien geëxamineert, overlegt, en overwogen.

Niemand zal kunnen twyffelen, dat de vriendschap der nabuurige Magten met de Poolsche Natie, niet altyd van groot gewigt by ons gehouden is, en dat wy dezelve altoos hoog geschat hebben; de voorledene tyden kunnen daar van getuigen, en die Potentaten zelfs moeten daar van overtuigt zyn door de preuves die wy haar deswegens gegeven hebben.

De gerugten welke uitgestrooit zyn, zonder dat men weet door wie, van een inval der Turken en Tartaaren in de landen van de bovengenoemde Mogentheden, wanneer het waar zoude mogen zyn dat dezelve geloopen hebben, kunnen zekerlyk aan geen ander begin worden toegeschreven, dan aan

1733. Juny. de gedaane bedreigingen van een toekomende inval in *Polen* door de Keizerlyke en Russische Armeën: en wel met te meer grond, dewyl deze bedreigingen gedaan zyn door een der Ministers van de voornoemde Potentaten, in byzyn van geloofwaardige Persoonen, en die aangezien haar rang van Senatoor, gehouden moeten worden onbequaam te zyn, zulks te kunnen verdichten.

't Is een al te onverdragelyke en beleedigende expressie voor een Republyk waar in een yder egaal is, te willen voorgeven, gelyk in de voornoemde Declaratie geschied, dat iemand onder ons bequaam zoude zyn, en wel in een tyd waarin hy het meest op zyne vryheit staat, de wetten overhoop te kunnen werpen, en tot dien einde bedreigingen en geweld by der hand te neemen, en niets na te laten, om onder een vrye Natie de vryheit van stemmen te doen afhangen van het welbehagen van eenige weinige persoonen.

De geheele waerelt is genoeg bekent, dat wy boven alles de vryheit van denken, en de Libere uitdrukking van onze gedachten beminnen, en wy zien zulks aan als het fondament van onze vryheit. Wy hebben in de tegenwoordige Confederatie alle mogelyke voorzorge gebruikt, op dat de aanstaande verkiezing mogte geschieden zonder eenige scheuring ofte verdeeltheit, en niemand kan zig in conscientie beklagen, dat men hem de minste benadeelingen heeft gedaan, byzonder wanneer men daar van uitzondert de geene, die de natuur van onze Ryksdagen niet kennen, of die door vreemde raadgevingen hadden kunnen verleit werden, tot het uiten van zodanige klagten.

't Is dan niet zonder reeden, wanneer wy ons verwonderen dat het geene in dezen reguarde geschied is, aan de Allerdoorlugtigste Keizer eenig ongenoegen veroorzaakt heeft; de doorlugtige Republyk heeft te veel blyken van vriendschap en genegentheit van zyn Keizerlyke Majesteit ontfangen: Zy wenscht daarom, en zal niets nalaaten, 't geen dienen kan om altoos dezelve genegentheit te behouden en te verdienen. *Polen* acht zig gelukkig, dat de Allerdoorlugtigste Keizer, na het Exempel van zyne Voorzaten, geresolveert heeft, haare vryheit te beschermen, niet twyffelende of zyn voornemen zal zyn haar dezelve vryheit ook in het geheel te doen behouden; te weten, dat wy alleen zullen zyn de Meesters en Uitleggers van onze Wetten en Constitutien, want wanneer die vryheit zoude afhangen van het oordeel van iemand anders, of wanneer zy eenige uitlegging onderworpen was, zoude dezelve niet bestaan kunnen, maar onderdrukt en overhoop geworpen worden. De vryheit kan niet dan van zig zelf afhangen, en ook niet aan eenige uitlegging of explicatie onderworpen zyn, en dat is haar regt.

Niemand kan twyffelen, dat de bewaring van zodanig een vryheit door zyn Keizerlyke Majesteit en zyne Geallieerden, voor de Republyk ten hoogsten aangenaam en wenschelyk moet zyn; en niemand kan qualyk duiden, dat zy zig tot dat einde ook na andere Potentaten van *Europa* gewent heeft. De vryheit en de wetten zyn twee differente zaaken: de vryheit is de rigtsnoer en het fondament van de Regeering van onze Doorlugtige Republyk, gebouwt en bevestigt sedert zo veele eeuwen, en tot nu toe vastgestelt; en dezelve

Vry-

Vryheit vloeit op alle naburige Potentaaten, in aanzien van haare Staaten en Landen af. De Wetten werden na de noodzakelykheden der tyden, en zo het de omstandigheden vorderen gemaakt, het hangt van onze wil af dezelve te veranderen, te abrogeeren, of te vernietigen, en dat is ons regt. 1733. July.

Nadien de valsche geruchten geen indruk op de geest van zyn Keizerlyke Majesteit en van zyne Geallieerde maken kunnen, en dezelve van haar voornemen te rug doen keeren, zo vreest de Republyk ook dezelve gerugten niet. Zy berust op de regtvaardigheit van haare zaak, en op de billykheit van den Allerdoorlugtigste Keizer, 't welke hem zo natuurlyk is; het einde der zaake zal toonen, dat de Republyk haare hoope niet fondeert op verkeerde intrigues, nog op een ydele hulp, maar zig alleen gelegen laat zyn, door openbaare en bekende middelen, haare geheele vryheit en onafhankelykheit, tegens wien 't ook zoude mogen zyn, te behouden en te verdeedigen.

En dewyl den Allerdoorlugtigsten Keizer verklaard heeft niet te weten wat bedreigingen zyn, en dezelve niet en vreest, doet ook de Doorlugtigste Republyk het zelve, niets meer verlangende dan zig van de binnen en buitenlandsche rust te verzekeren: Zy dreigt niemand, wanneer zy zorge voor de zekerheit van haare vryheit draagt, en wanneer zy zig geleegen laat zyn dezelve te verdeedigen door de middelen die haar God gegeven heeft; en vervolgens moest zy geene bedreigingen te vreezen hebben, na dat zy zorge gedragen heeft de goede vriendschap, nabuurschap, en oude verbonden met de naburige Machten te onderhouden, en dezelve door de laatste Confederatie te verzekeren en bekrachtigen.

De Doorluchtigste Republyk altoos haar toevlugt tot de genegentheit van den Allerdoorluchtigsten Keizer genomen hebbende, wanneer zy haar vryheit in gevaar gestelt zag, neemt in deeze tyd haar toevlugt tot dezelve genegentheit, vreezende een nieuw gevaar by de aanstaande verkiezing.

Wanneer zyn geheiligde Keizerlyke Majesteit nevens zyne Geallieerden de vryheit van de Doorluchtige Republyk, door de bovengenoemde middelen, genegen is te beschermen, zal zy niet alleen voldoen aan haare digniteit, aan de geregtigheit en billykheit, aan de solemneele gedaane belofte, aan 't welzyn van een met hem in vriendschap levende Republyk, en de rust der Christen waereld, maar zal zig, zo wel ale derzelver Geallieerden, kunnen verzekeren van een opregte, reële, en bestendige erkentenisse van de Republyk, haare Vriendinne jegens haar. 't Zal tot vermeerdering van haar roem dienen, en het bestendige welzyn van haar Allerdoorluchtigste Huis verzekeren.

Zyn geheiligde Keizerlyke Majesteit en zyne Geallieerden kunnen zig verzekeren, dat niet alleen de Doorluchtigste Primaat, die alle blyken van zyn yver gegeven heeft, byzonder in de laatst vernieuwde Alliantie, maar ook de geheele Doorluchtigste Republyk alle mogelyke zorge en kragten zullen inspannen, ten einde de vryheit in zyn geheel en in zekerheit blyve; en dat de toekomende Koning (die het den Koning der Koningen behagen zal ons te geeven, om over ons te heerschen, wie hy ook mag zyn) behoude, in acht neeme, en in alle zyne pointen voldoe de vreede, rust, vriendschap, de oude,

 de,

1733. July. de, vernieuwde, en de in 't toekomende te vernieuwene Tractaten en Verbonden met den Allerdoorluchtigsten Keizer en naburige Potentaten aangegaan; waar toe de Doorluchtige Primaat en de geheele Doorluchtige Republyk zig verbonden heeft; om by hem daar toe aan te houden door de middelen van de *Pacta Conventa*.

Nu zullen wy aan den Leezer eenige Brieven mededeelen, welke aan den Primaat van *Polen* geschreven zyn tot antwoord op de zynen die wy hiervoor hebben medegedeeld.

Brief van den Keizer van den 13. *dezer aan den Primaat:*

IK heb altoos aan de Christen waereld kragtdadig getoond, hoe zeer ik voor de behoudenis der openbaare rust geneegen ben, en wat zorgen ik my ten dien einde hebbe gegeeven. Ik heb my niet minder verklaard de verdeediger der Poolsche vryheit, zodanig als door de Constitutien van 't Ryk vastgesteld is; ik ben het tot hier toe geweest, en zal het in 't toekomende zyn. Ik heb meer dan eens aan uw hoog Edelheit doen verklaren, zo in myn naam als in die myner Geallieerden, dat myne intentie is dat de verkiezing eenes Konings vry zy, en dat ik nooit zal toelaten dat de stemming van een vry volk door bedreigingen of anderzints tegen de medeborgers, werde onderdrukt door die geene dewelke, hoewel onwaardig de naam van borgers, zig egter noemen ware zoonen van 't Vaderland te zyn Zo dra als UE. deze dodelyke ondernemingen openbaarlyk zal hebben bestraft, en dat gy, overeenkomende met het ampt en de zorgen die gy tot welzyn van 't Vaderland verschuldigt zyt, met opmerking agt geeft dat 'er niets nadeeligs voor de Wetten geschied, zal de rust in de Christen waereld stand houden, en die oog-appel der Poolsche Immuniteiten, te weten het regt van een vrye verkiezing, behouden en onschenbaar blyven, want al het geen tegen de wetten stryd kan geen vryheit genaamt werden. UE. zal het nog wel heugen dat het nog wel zo is als hy gedagt heeft, nopens de onderdrukking der vryheit van stemming, als strydig met de Wetten, wanneer hy met advys der voorname Senatoren van 't Ryk zig aan my en aan de Keizerin van *Rusland* addresseert, om te klagen over het groote gevaar der gezegde vryheit: Dat een zelve zaak sedert die tyd zo van gedaante veranderd is, dat die, dewelke de vryheit verdrukken, werden geagt daar van wreekers te zyn; dat het geen na het oordeel van UE., nog niet lang geleeden streed met de Wetten van 't Vaderland, 'er thans gelykvormig mede schynt te zyn; dat eindelyk de bystand der gene die de Republyk, een bedroefde vrindinne, te hulpe komen, haar tot misdaad kan werden gereekent, na die zelve bystand als een byzondere weldaad aangezien te hebben: Dit is dat ik niet kan begrypen, en ik zie niet op wat grond men zo veel tegenstrydige zaken kan overeen brengen. Ik zwyg van alle de valsche gerugten door afvallige zendelingen verspreid; de Turken en Tartaren geroe-

pen

pen tot schande der Christelyke naam, die iedele spooksels op verscheide plaatsen verkondigd, om de ligtgelovige gemoederen te bedriegen, en de raadgevingen aan de getrouwe Bondgenooten der Republyk toegeëigend, zelfs in geschriften die de naam van UE. voeren, en die zo verre van de waarheit afzyn, als zy met de waare meening van die Bondgenooten zyn strydende Niets kan my van de standvastige genegentheit die ik met vermaak een Natie, die zig zo wel verdiend by de Christen waereld, als by het Oostenryksche Huis gemaakt heeft, toedraage, afwenden. Het is voornamentlyk daarom dat ik altoos zal luisteren na de gebeeden der geene, die het heil van hun Vaderland beminnende, het boven hunne driften en particuliere inzigten schatten. Ik beloof en verklaar nog, dat dit is de waare meening myner Geallieerden: mits dat de konstenaryen der geene die de wan-orde beminnen, niet zoekende onder voorwendzel van heilzame raadgevingen, dan zig zelve en andere te bedriegen, niet boven dryven, zal'er geen raad van tweedragt zyn, nog eenige doodelyke verdeeltheit of onlusten te vreezen, maar alles zal vreedelyk geschieden, en de regten der Republyk in haar geheel blyven. Zo UE. de openbaare rust der Ryken, en het gemeene welzyn ter harte neemt, zo als ik niet twyfel, zal hy de andere door zyn voorbeeld vermaanen, op dat zy, zig erinnerende de roem hunner Voorvaderen, volharden in wel te verdienen van 't Vaderland, hunne getrouwe vrienden en buuren, en van de Christen waereld, enz.

1733. *July.*

Brief van den Koning van Vrankryk *aan den Primaat.*

MON COUSIN.

IK zie met genoegen uit uwen Brief van den 10. Juny dat de Doorluchtigste Republyk van *Polen* van my verwagt gelyke gevoelens van vriendschap, waar van de Koningen myne Voorzaaten altyd getragt hebben aan dezelve de uitsteekentste blyken te geven; gelyk gy door geen andere zaak dan de liefde voor de vryheit, zynde het natuurlyke en fondamenteele regt van uw Vaderland, aangemoedigt zyt, wenscht gy voor 't zelve niet anders, dan het volkomen genot van die Vryheit, en gy bereid dus een onsterffelyke roem met aan geheel *Europa* aan te kondigen, dat hoedanige verkiezing de Doorlugtigste Republyk zal komen te doen, zy egter de gemaakte en vernieuwde Tractaten met hare Nabuuren altyd naauwkeurig en heiliglyk zal nakomen; wat onderstand en bescherming moet een Koninkryk niet verwagten, dat met zoo regtzinnige zuivere gevoelens te werk gaat? aan dewelke men ook geen reden heeft te twyffelen, als een Prelaat, die van de Maximen van zyne natie zo wel onderregt is, voor de oogen aller Mogentheden van *Europa* verzekeringen daar van geeft; Ik ontfang dezelve personeelyk met eene waare voldoening, en gereed zynde zodanige Grondstellingen, die zo regtmatig en met het welzyn der Kroon van *Polen*, en de rust van 't Noorden zo overeenkomende zyn, in alle Occasien te ondersteunen, zal ik die met blydschap tot een Grond-

1733. July Grondslag gebruiken van de Protectie, van dewelke ik den Marquis *de Monti* gelast heb, aan de Doorlugtigste Republyk de sterkste verzekeringen te geven, wenschende dat het den Heere behaage, om door een vervolg der Zeegeningen, dewelke hy zo veel maal, en zo zigtbaarlyk over *Polen* heeft uitgestort, den Geest van vereeniging en eendragt in te boesemen, en de stemmen te vereenigen over een Persoon, welker gevoelens aan de Republyk bekent zyn, ten einde dezelve kan staat maken, dat hy enkel en alleen indagtig mag wezen van 't geen hy aan 't welzyn en de verdeediging van zyn Vaderland, als mede aan den roem en de voortplanting van ons heilig Geloof verschuldigt is.

Waar meede ik God bid, dat hy U, *Mon Cousin*, in zyn heilige en waarde hoede neeme.

Geschreven te *Compiegne* den 6 July 1733.

(Was getekent)

LOUIS.

Behalven dezen brief, heeft de Primaat 'er ook eenen van den Kardinaal *de Fleury* ontfangen, welke aldus luidt.

Uwer Excellenties zeer aangename brief van den 10. dezer heb ik wel ontfangen, uit dewelke deszelfs yver en standvastigheit voor de vryheit van de waare belangen van *Polen* meer en meer komen te blyken. De Allerchristelykste Koning heeft den Brief, welken uwe Excellentie aan zyn Majesteit geschreven heeft, niet zonder het grootste genoegen geleezen, en uwe Excellentie kan verzekert zyn, dat de hooggemelde Koning de Doorlugtigste Republyk en uwe kloekmoedige voornemens met alle zyne krachten zal verdeedigen. Ik kan uwe Excellentie met geene Woorden uitdrukken de Roem en de Lofspraaken, welke hier van u gedaan worden; alle welgezinde Franschen pryzen uwe Grootmoedigheit en de regtmatigheit uwer Gevoelens. Ik hoop dat God dezelve zal zegenen, en dat een onsterffelyke Roem voor uwe Excellentie en allerhande Voordeelen voor *Polen*, het welk zyne Vryheit ook in de wreedste Oorlogen in haar geheel behoed heeft, daar uit zullen voortkomen: zodanige uitwerking moet zekerlyk het gevolg zyn van de moeite en zorgen van uwe Excellentie; en ik verzoek dezelve verzekert te weezen, dat ik daar over niet minder verblyd zal zyn voor uwe particuliere Eer dan voor die van de Republyk, alzo ik beloof uwe Excellenties Persoon oneindig toegedaan te wezen.

DE KARDINAAL DE FLEURY.

Brief

Brief van de Staaten Generaal aan den Primaat.

Zeer Verheeven Vorst, (*Celsissime Princeps.*)

Ons is uwer Hoogheits (Celsitudinis Vestræ) Missive in uwen Naam, en in die van de Doorluchtigste Republyk aan ons geschreven, overhandigt geworden. 't Is Ons aangenaam geweest uit dezelve te verstaan, dat uwe Hoogheit zo billyke en goede gevoelens van ons en onze genegentheit jegens de Doorlugtigste Republyk van *Polen* is hebbende, dewelke Wy met alle Oplettentheit zullen trachten te bevestigen, alzo de Liefde voor de Vryheit, welke de beide Natien gemeen is, een sterke Band van Vereeniging en Genegentheit is. Zo dra de tyding van het droevig Geval, dat den beste Koning uit dit Leven weggerukt heeft, tot ons gekomen is, zyn wy met Leetwezen aangedaan geweest over het Noodlot, waardoor de vermaarde Natie van haar Hoofd berooft is geworden, en Wy hebben gewenscht, zo als Wy noch doen, dat zo groot Verlies herstelt mag worden, en zulks te ieveriger, om dat de dag tot de Verkiesing van een nieuwe Koning, door de Stenden van de Natie vastgestelt, naby is. 't Is gewis niet zonder reden, dat uwe Hoogheit in een Zaak van zo grooten Gewigt, zeer bekommert is, wegens het gevaar, dat, terwyl de Intentien der buitenlandsche en nabuurige Mogentheden verschillende zyn, de Vryheit der Stemmen, 't zy door geheime Intrigues of openbaar Geweld gestoort zou kunnen worden. Het staat ons niet toe in een zo zwaare zaak raad te geven, om dat Wy niet genoegsaam kundig zyn van de Wetten en Constitutien van uwe Doorlugtige Republyk, nochte van de Pacten en Conventien, dewelke tusschen dezelve en de Buitenlanders in weezen zyn, en die ter goeder Trouw waargenoomen behooren te worden; Wy verheffen en pryzen uwer Hoogheits en der vermaarde Natie's uitsteekende Liefde voor de Vryheit, om dewelke te beschermen en te behoeden zy gereed zyn haar Goed en Leeven op te offeren; en de beroemde Wysheit en Voorzigtigheit van uwe Hoogheit, die de eerste Plaats bekleed, en van de overige Magnaten, mitsgaders alle de andere, welken de Welstand van de Republyk ter harte gaat, doed ons verzekert weezen, dat na derzelver Voorbeeld alle de geene, welken het Recht van stemmen toekomt, van de Vryheit zodanig gebruik zullen maaken, als het meest met den Dienst van 't Gemeen zal overeenkomen. zullende ons nietwes aangenamer zyn, dan als een Weg gevonden zou kunnen worden, dewelke kon leiden tot de Behoeding van het Evenwigt, dat ten koste van zo veel Bloed en Schatten verkregen is, en 't welk Wy verblyd zyn dat aan uwe Hoogheit ter Harte gaat; God Almagtig, de Rechter en Uitdeelder van alle Koninkryken en Goederen, wil de Harten der beroemde Natie dus bestieren, dat zy een Koning mag verkiezen, die de Vreede behoede en tot 's Vaderlands Heil gebooren zy,

Wy wenschen aan de Doorlugtigste Republyk allerlei Geluk en Voorspoed. En indien van ons ietwes verlangt kan worden, dat tot nut en voordeel van

dezelve

1733. July dezelve zou kunnen strekken, zullen Wy alles dat in Ons vermoogen zal zyn, toebrengen. Ondertusschen recommandeeren Wy ook aan uwe Hoogheit de Belangen der Diffidenten, onze Geloofs-Broederen, op het beste en vriendelykste, ten einde in deeze Conjunctūren niets nadeeligs tegen hen vastgestelt werde, nemaar dat de Rechten en Privilegien van dezelve ongeschonden behoed mogen blyven; en Wy wenschen uwe Hoogheit Voorspoed en gelukkige Successen in alles, enz.

By de opening van de Relations Landdag van *Mazovië*, welke den 7. July te *Warschau* geschiedde, was de Adel in de groote Kerk vergaderd, en met zyne Deliberatien beezig, wanneer men onverhoeds gewaar wierdt, dat de Gezant van den Koning van *Pruissen* zich boven in een gestoelte bevondt, als aanschouwer van het geene gedaan wierdt; waarop zommigen verstoord begonden te roepen, dat men de Ministers en alle vreemdelingen terstond moest doen vertrekken, en eenige wierden zo vergramd dat zy reets de handen aan de Sabels sloegen; doch de Vergadering vondt middelen hen tot bedaaren te brengen, en men zondt eenige Heeren aan den gemelden Minister om hem te verzoeken, dat hy zich geliefde te retireeren, 't geen hy deed. Hierop wierd voorgesteld alle de buitenlandsche Ministers, voornamelyk die van *Saxe* uit *Warschau* te doen vertrekken, en om dat voorstel meer gewigts te geeven, vertoonde men een gedrukt Papier, behelzende verscheiden aanstootelyke Reflexien over het geen op de Convocatie-Ryksdag was voorgevallen, welk Papier zeker Priester zeide van den Graaf van *Wakkerbart*, eersten Commissaris van *Saxe*, ontfangen te hebben, en men zondt een Deputatie aan den Primaat, om hem te verzoeken tegen gemelde Ministers, als of zy verstoorders van de gemeene rust waren, te doen procedeeren; waarop de Primaat op de enkele verklaaring van den gemelden Priester het voornoemde Geschrift door Beuls handen met twee brandende Pik-toortsen, onder 't geschal van Trompetten, heeft doen verbranden.

Dit Geschrift dat veel geruchts maakt, geïntituleerd zynde: Brief van zekere Landbode aan zyn Vriend, met het Antwoord van denzelven, is van den volgenden Inhoud:

IK twyffel niet of de snelle Faam zal bereids tot u gekomen en u onderregt hebben van de Handelingen van de Convocatie-Ryksdag; tegenwoordig zend ik UE. de gedrukte Constitutien van dezelve, door dewelke onzen Inter-Rex

of Tusschen-Koning ons schynt aan te spreeken met de Woorden, waar van de Apostel Paulus zich aan zyne nieuwbekeerde Corinthen bediende: *Dolo vos cepi:* Ik heb u met bedrog gevangen. Alles is hem gelukt door de begunstigingen van de Fransche Factie, want alhoewel hy de Buitenlanders heeft uitgeslooten, heeft hy egter gemelde Factie als zyn domestike aangenomen, en alleen den geene, welken hy meest vreesde, te weten, den Koninklyken Prins *Augustus*, doen afzweeren en verwyderen, ten einde deeze door zyne hooge kwaliteiten en nadruk den Fransche Candidaat niet mocht weg dryven. Indien U E. van de Particulariteiten van de voornoemde Constitutien noch niet onderregt zyt, zal ik ze u in 't kort vertoonen: Veertien dagen tyd wierden versleeten met de Verkiezing van een Maarschalk, waar omtrent de Jalousien der Familien geworstelt hebben; In de derde week wierd het Gebouw van 't Gevaarte, zo als het in de Constitutien vertoond word, voltooit. 1733. July.

't Zy men dat Congres wilde aanzien *tanquam Comitia*, als een Ryksvergadering, om dat de Landboden zich de Vryheit en het Recht van *Vox vetandi*, ofte verbiedende Stem voorbehouden hadden, ofte *tanquam Confœderatio*, als een Confederatie, om dat zy door de meerderheit intendeerden Wetten te maken, is egter de Richtsnoer van raadpleegen, nochte na het gebruik der Ryksdagen, nochte na dat der Confederatien waargenomen geworden, alzo het geensints heeft vrygestaan te spreeken, en zich te verklaaren, als de Belangen zulks 't meest vereischten.

Doch het Doelwit en de gantsche Intentie van 't sekreet Reces is de handhaving van *Stanislaus* op den Throon, om dat hy Vader van de Koninginne van *Vrankryk* is, en deze eenige Prærogative maakt hem nu bekwaam tot de Kroon, van dewelke de Republyk hem niet lang geleeden door zo veele Constitutien uitgesloten had, en de voorgaande onder Koning *Sigismundus* III. hebben hem den weg daar toe ten eenemaal afgesneden, gelyk UE klaarlyk zien zal in de Constitutien van de Jaaren 1593, 1607, en de volgende, onder den Titel: De zekerheit van de vrye Verkiesing. Eenige der Magnaten tragteden zich in die Occasie een Voordeel te maken, en met *Galba* de Regeering te smaaken, met de Clausul in te voegen, om een Pool te verkiezen in gelykheit met ons levende; doch deeze Clausul heeft den Primaat en zyne Aanhangeren gantsch mishaagt, en de waare *Poolen* door geene Rechten versteeken, door geene Wetten gebannen en mogelyk bekwamer dan de oude Fransche Candidaat tot de Regeering zynde, wierden behendiglyk uitgeslooten en bedroogen.

En alhoewel de gemelde Primaat met zyne Aanhangeren alle Omzigtigheit gebruikte, ten einde niets hinderlyk mogt weezen in de te rugkomst van *Stanislaus* op den Troon, heeft hy egter niet bemerkt ofte mogelyk niet kunnen vermyden eenige Pointen uit de oude Hoofd Wetten, door dewelke de Standen van de Republyk in de Vryheit van Verkiesing voorzien hebben, zo als ook blykt uit zommige onderteekeningen: *Salva libera Electione &c.* U E. zult ook in de Context van de nieuwe Constitutien byzonderlyk onder No.

1733. Juny. 17. diergelyk Point vinden met de volgende Woorden : Wy stellen tot onze zekerheit en verbinden ons met de naauwste Banden van Trouw, Eer en Conscientie, dat indien iemand, 't zy van buitenlandsche Vorsten ofte van de Medeburgeren dezer Republyk, door zamenspanning en ongeoorloofde Middelen tot nadeel van onze Rechten en Vryheden wegens de vrye Verkiesing vastgestelt, tegen onzen Wil door Geweld zou ondernemen eenen ander of zig zelve tot den Troon te verheffen enz. Ik en veele andere met my zyn van gevoelen dat deeze Woorden : door zamenspanning en ongeoorlo fde Middelen tot nadeel van onze Regten enz. de Concurrentie van *Stanislaus* uitsluiten, zo uit hoofde van de Fransche Verbintenis, als ook wegens het boven aangehaalde Præjudicium van de zekerheit der vrye Verkiesing. Item onder No. 18. Derhalven zullen wy alle ons aankanten tegen alle en elk zodanig Violator of Schender van onze Rechten en Vryheden, zoo de oude, welke alle wy op nieuw bevestigen, als die, welke in de tegenwoordige Confederatie vastgesteld worden enz. Indien wy ons nu verplichten ons aan te kanten tegen een schender van onze Rechten en Vryheden, hoe en door wat reeden kunnen wy dan voor den geen welken de Wetten verweezen hebben, de Kroon bereiden even als een belooning zyner verdiensten? Item onder No. 20. Alle de Stenden van de Republyk worden genodigt tot de Electie uitgezondert die, welke door de Regten versteeken zyn ; dus zal niemand een Koning kunnen verkiezen die door de Rechten gecondemneert is : en hoe zou dan op den Troon aangenomen kunnen worden de geene, welken de Republyk eertyds als een Socius en Bondgenoot van den Vyand van 't Vaderland, en als een Usurpateur van een vreemde Troon in meer dan een Congres door herhaalde Constitutien gecondemneert heeft.

Ik zie dan niet hoedanige Uitlegging van de zyde van den Franschen Candidaat aan deeze Pointen gegeeven zal kunnen worden, indien het verkiezende Volk, zo als 't zyn belang vereischt, op de naauwkeurige Waarneeming van deeze zyne Rechten en Vryheden zal willen aandringen. De Primaat beregt ons en is voornamentlyk in 't voorneemen ons te bevegten met den Eed, welken zo Senatooren als Landboden *nolentes volentes* hebben moeten afleggen ; met den Eed, uit denwelke hy *expunxit*, uitgeschrapt heeft de woorden : *Polonum in æqualitate viventem*, een Pool in gelykheit met ons levende, ten einde daar door de Weg aan den Vader van de Koninginne van *Vrankryk* niet afgesneeden werde.

Doch UE. zult bereids geloof ik onderregt weezen, hoe groote zwarigheden omtrent dien Eed waren opgekomen : de Bestryders van dien Eed zyn daar toe uit haare Wooningen en Bedden getrokken geworden ; In den Senaat heeft men hen bejegent met Insulten, Tumult, Dwang, en zelfs Dreigementen, om hen uit de Vensters te werpen, en dus heeft men die Wederstreevers tot den Eed gedreeven, zonder hen vryheit te laaten om te spreeken en zig te verklaaren ; hoe kan nu zodanigen Eed geagt worden de Grondslag der Vryheden en der vrye Verkiesing te weezen? hoe kan dien Eed genomen worden voor de handhaving der oude Wetten en van 't Regt *Vetandi*, dat is,

te-

tegenspreeking en verbod te doen? alhoewel men in schyn bygevoegt heeft de Woorden, dat alle deze Regten op nieuw bevestigt worden. 1733. July.

Wyders komt hier in aanmerking, dat men gewild heeft den Eed te doen voor en aleer de Projecten te leezen, welke in de Constitutien ingevoegt zouden worden, zo dat veele van de Landboden een andere gedaante van zaaken, en een anderen Inhoud der Constitutien gevonden hebben, dan hare zin en denkbeelden waren, en men kan zeggen, dat zy met andere Intentie gezwooren hebben, dan die, welke in de Constitutien gebleeken is, dog zy konden toen niet herroepen, want daar waren 'er eenige welke Instructie hadden, niet toe te staan dat gesproken zou worden, en de stemmen opreeriglyk te verdrukken: en dus heeft de Fransche Factie door het Werktuig van onzen Inter-Rex of Tusschen-Koning ons met bedrog gevangen.

Wat dunkt UE. nu van dezen onzen Eed, dezelve is even als de uitsluiting van een Buitenlander, voornamentlyk gedaan en bevestigt geworden, dat daar door van de Kroon uitgeslooten en ten eenemaal weggedreeven kon worden de Koninklyke Prins *Augustus*, Keurvorst van *Saxen*, welken de Fransche Factie alleen is vreezende dat hy in staat zy dezelve kragtdadig te verydelen, alzo de binnenlandsche Candidaten, Factien, en Middelen, de Fransche niet zouden evenaaren, ofte dat zy zelve onder zig niet zouden overeenkomen, terwyl de Keurvorst van *Saxen* een Prins boven alle Exceptie, vroom, eerlyk, ryk, en tegen dewelke zy niets kwaad kunnen verzinnen, alleen in staat zou zyn den Franschen Candidaat voor te gaan en af te houden; dus was het oirbaar alle tot den Eed te brengen, 't zy door Bedrog of List, als zy hem maar afzwoeren, weinig bekommert zynde, wat daar uit zou kunnen ontstaan, nogte lettende dat de nabuurige Mogentheden, zo als zy bereids verklaart hebben, op den Troon van *Polen* niet zullen kunnen lyden een Client van *Vrankryk*, een Bondgenoot van *Zweeden*, en een Geallieerde met de Turken, en dat zy ons liever den Oorlog zullen aanzeggen.

't Geen aangehaalt word, dat onze Koningen niets doen kunnen buiten de Decisie der Ryksdagen: dit zou van regtswegen wel zo wezen, maar is 'er wel gebrek aan Middelen om de Nabuuren onder de hand te tergen, zodanig dat zy tot Represalien moeten komen, waar door de Republyk *nolens volens* in een Oorlog ingewikkelt kon worden, om haar *quasi* te beschermen, behalven dat *Vrankryk* vrugtbaar zynde in uitvindingen, *Gallia ferax inventionum*, altyd Raad en Middelen in dezen zal kunnen verschaffen; en dit is *Nodus Machinæ*, de knoop en zwaarigheit van 't gevaarte, welk de Keizer, *Rusland* en *Brandenburg* duchten, en 't geen zy in de Geboorte tragten te smooren. Ik wenschte dan wel u Edelheits gevoelen te mogen weten, wat het verkiezende Volk in zodanige omstandigheden by de Electie behoorde te doen? door den Eed is hen de weg afgesneeden, om den Koninklyke Prins *Augustus* te verkiezen, die alleen Paalen zou kunnen stellen aan zo gevaarlyke uitzigten, met welke wy gedreigt worden; hy is niet onderhevig nogte verdagt aan onze Nabuuren, hy heeft Magt, Rykdommen en Middelen, waar door hy zig zelfs en ons overal ontzachlyk kan maken; *Stanislaus* in tegendeel word

 door

1733. July. door oude en nieuwe Wetten van de Kroon uitgeslooten, en boven dien moeten wy droevige gevolgen van hem te gemoet zien, want indien wy hem nu ten koste van de vertrapte Wetten op den Troon aanneemen, zullen andere in andere tyden die Voetstappen volgen, en door gelyke Weg tragten op den Troon te klimmen, na dat zy zich in tyds met de Protectie van de een of d'andere magtige Mogentheit, ons of onze Vryheden nydig zynde, voorzien hebben, en 't zal ons niet helpen, alschoon wy nu de grootste glimp aan deze Weder-Verkiesing van *Stanislaus* kwamen te geven; onder de Æquales, of de met ons in gelykheit zynde, vinden wy geene, die genoegsaam bekwaam zou zyn ons te beschermen.

Wat my aangaat in deze gevaarlyke gesteltheit, ik houw my onpartydig, en aandagtig zynde op ons kwaad of goed noodlot, bevind ik my bedroeft en troosteloos over deze kwaade aanslagen en onderneemingen, dewelke onder den schyn van 't algemeene Welzyn ons de Vryheit gebonden houden, om gered te kunnen worden, en die ons dwingen enkel te volgen zommige vooringenomen denkbeelden, tot dewelke zy, of door Bloedvriendschap, of particuliere Belangen, getrokken worden.

Indien UE. volgens deszelfs oude genegentheit my met uw antwoord en raad zal willen verwaardigen, zal ik het op Reekening stellen met alle de andere verpligtingen, met dewelke ik blyve enz.

Het Antwoord op dezen brief luidt als volgt:

'T IS my wel leed geweest, dat myne zwakke gezondheit my niet heeft toegelaaten by de Convocatie-Ryksdag te assisteeren, maar nu agt ik my gelukkig, dat ik niet heb gezien het Schouwspel dat gylieden hebt uitgevoerd, (verschoon myn stoutheit om de Waarheit vry te spreeken) tot het grootste nadeel van de Vryheit, dewelke door de Verdrukking van de vrye stemmen even als gesmoord is geworden. Van de Particulariteiten, dewelke UE. my schryft, heb ik ook van elders Relaasen ontfangen van verscheide van *Warschau* te rug-komende Persoonen, zelfs van zodanige die voor den Eed en voor de uitsluiting waren, en ik bevinde dat zy alle als zy over de Realiteit redeneeren, bekennen dat zo wel den Eed als de Uitsluiting met kwaaden Raad gedaan zyn, en dat de Primaat de zaaken daar omtrent verhaast heeft; ik heb ook gevraagt, of zig dan niet een eenig Landbode gevonden heeft, die standvastiglyk voor de Regten en Vryheden ieverende, zig aankantede tegen het Geweld, waar mede die Constitutien opgedrongen zyn tot nadeel van die zelve Regten en Vryheden, na dat onze Voorvaderen niet gevreest hebben haar Leven tegen zodanige gevaaren bloot te stellen; hier op heeft men my twee redenen aangehaald, eerstelyk dat de Uitsluiting van een vreemde Candidaat tegenwoordig zo populair, en na de Smaak van 't Volk schynt te zyn, dat men zig met geen reeden daar tegen kon aankanten, ten tweeden, dat wy, zeggen zy, verzekert zyn geworden, dat dezen Eed alleen geproponeert wierd om de eenigheit te bevorderen, en om voor te komen dat de Republyk in geene

geene scheuring mogt vervallen; dat wyders den Eed in deze Convocatie maar alleen ontworpen en in 't Verkiezings-Veld vervult zou worden, als de Waywoodschappen het zelve goed vonden; maar vervolgens heeft eene eenige Nacht alles omgekeerd, zo dat de geene dewelke zich het meest tegen den Eed scheenen te stellen, te weten de Landboden van *Litthauwen* en *Pruissen*, zig stilzwygende even als de passive hielden, en de Primaat, die van haare stilzwygentheit bereids verzekert scheen te zyn, was de eerste die vrywillig den Eed afleide, waar op andere volgden, sommige vrywillig, sommige op Verzoek en Beeden, en andere door Dreigementen, en wel voornamentlyk dat de weigerende als Perduelles, Vyanden van 't Vaderland verklaart zouden worden, welke Verhaalen overeenkomen met het geen UE. in 't begin van uwen brief meld, *Dolo vos cepi*, alhoewel de Intentie van Paulus zeer verschillende was met die van den Primaat, alzo deze het gedaan heeft niet voor het Welzyn der Zielen en des Volks, maar door een iever van particuliere Driften en eigen Belang niet zonder gevaar van de Vreede en het algemeene welzyn. Dit alles zou nog hebben kunnen voorbygaan, maar dat dien Eed verhaast is geworden buiten Communicatie onzer Medebroederen, die aan U-lieden daar omtrent geene Commissie gegeeven hadden, en aan dewelke men alvoorens had moeten bekend maaken de omstandigheden zo van buiten als van binnen, dat is onverantwoordelyk en Gylieden had het niet behooren te doen, en die geene wie hy ook mag wezen, welke dien Eed door Bedrog of List bevorderd heeft, zal op zyn tyd rekenschap daar voor aan 't Vaderland moeten geeven. 1733. July.

Ondertusschen is 't beklaaglyk, dat door dezen Eed de Naame des Heeren misbruikt is geworden, moetende men vreezen, dat hy ons zal straffen voor zodanige Verwaandheit met dewelke wy hebben gezwooren, en 't Geloof en vertrouwen in de Voorzienigheit en Schikkingen Gods daar door verworpen.

Dog hoedanig het daar mede zy, schynt het my en veele andere toe dat dien Eed over toekomende Gevallen gedaan zynde; dien Eed dewelke tot Grondslag dient van de Primatiale, of zo als gy zegt Fransche Factie, indien het Gewrigt van Tyd en Zaaken veranderd, niemand moet verbinden, om de volgende Redenen.

1. Dat een Eed moet wezen de handeling van goede vrye Wil, ongedwongen, en door geene Dreigementen nochte List afgeperst.

2. Een Eed moet zyn de Gelofte en Belofte van een beter Goed.

3. Een Eed moet geschieden over een verzekerde en over geen gevallige en verwarde zaak.

4. Geen Eed moet voorgesteld worden tot nadeel van Recht en Gerechtigheit.

5. Daar moeten geene Contradictien in een Eed zyn, en

6. Moet geen Eed subreptitie of by Verschalking verkreegen wezen. UE. mag my gelooven, dat hoe meer ik de wyze van die Eed overdenk, hoe meer Ongerymtheden zich daar in opdoen, alzo uit het boven aangehaalde komt te

1733. July

blyken, dat dezelve 1. geene handeling van goede vrye Wil geweest is, om dat zy met zo groote Dreigementen en Oplegging van Straften van *Perduellio*, en Oproer afgeperst is geworden; 2. Dat dien Eed niet strekkende is tot een beter Goed, want wie zal ons verzekeren, dat na het Verkiezen van den Fransche Candidaat, ofte een ander van die soort, het Vaderland bevryd zal wezen van buitenlandsche Oorlogen en binnenlandsche Onrusten, terwyl men in tegendeel vreezen moet, dat dezen Eed de buitenlandsche Mogentheden zo veel te meer tegens ons zal aanzetten, gelyk men zulks al niet onduidelyk kan bemerken; 3. Is den Eed over geen verzekerde Zaak, want gy hebt gezwooren over het geen noch eerst geschieden zal, en 't geen Verandering onderheevig is, moetende overeengebragt worden met de toekomende Conjuncturen en de naauwe betrekkelykheden met de Nabuuren; 4. Den Eed in questie is tot nadeel van de Regten en de Regtmatigheit, en van onze dierbaare ten koste van ons Bloed verkreegen Prærogativen en Vryheeden, dewelke ten hoogsten gekrenkt worden, als wy de Vryheit der Verkiezing bepaalen, aangesien de uitsluiting een gedeelte der Verkiesing is, indien wy dezelve gebruiken tot handhaving van den Fransche Candidaat. 5. Den Eed vervat tegenspreekingen in zich: want hoe kunnen wy zweeren over de Uitsluiting en teffens over de Verdeediging der Rechten van de vrye en onbepaalde Verkiesing, dewelke wy zelfs door den Band van zodanige Eedzweering prangen en benaauwen met Achterstelling der Grondwetten van de onschenbaare en voor altoos vastgestelde vrye Verkiezing; en op dat ik klaarder spreek, terwyl gy door dien Eed den Fransche Candidaat op den Throon wilt bevestigen met verachting van alle zo oude als nieuwe Wetten tegen den zelven gemaakt, hebt gy contradictorie of tegenspreekende ten opzigte van die zelfde Wetten gezwooren; eindelyk ten zesden is dien Eed subreptitium of by Verschalking verkreegen, want op wat wyze hebt Gylieden deze Last van Conscientie over uwe t'huis gebleven Meedebroederen kunnen aanneemen? hoe hebt gy dezelve kunnen verpligten by gebrek van active Stem of Stemgevinge, en dat nog meer is onder Verklaaring voor Perduelles ofte Vyanden van 't Vaderland, onaangezien gy van hen daar toe geen Commissie hebt gehad? by Verschalking verder ook hier in, dat gy tot den Eed gedreeven zyt, alvoorens de Pointen van Confederatie ontworpen en aangenomen waren; wyders hebt gy gezwooren met eenige byzondere Restrictie, te weten, zodanige Pool te verkiezen zo als die in de Confederatie beschreven stond te worden; voorts zyn ook eenige Pointen na gedaanen Eed verandert geworden: Is dit alles geen Despotismus, geen eigenmagtige heerschzugtige Regeering, dewelke de Liefde voor de Vryheit nooit te vooren by het Leven der Koningen heeft kunnen verdragen? en dewyl wy hier tegenwoordig te handelen hebben over den Eed, breng ik my en UE. te binnen den Eed, welken in de Confederatie van *Sendomir*, by den Koning, hoogzaliger Gedagtenis, zo wel de tegenwoordige Primaat, als veele andere gedaan hebben, welke ik nu zie geen scrupel te maken, een gantsch tegenstrydigen Eed te doen. Op dat gy nu moogt weeten over welke Pointen, en hoedanig zy toen ge-

gezwooren hebben, zend ik UE. hierby gevoegt het Extract daarvan, en vraag UE. op myn beurt, welken Eed UE. meent van meerder waarde te zyn, de tegenwoordige, die zo als blykt zo vol met gebreeken en schande is, dan de *Sendomirse*, denwelke de Leeden van die Confederatie vrywillig afleiden, en tot meerder nadruk met eigen handen tekenden? Ik achte my, zo als ik bereids gezegt heb, gelukkig, dat ik met UE. daar niet geweest ben, en hier laat ik niet na, de Medebroederen, zo veel ik maar kan, af te raaden, ten einde zy dien Eed niet aanneemen, alvorens rype overweegingen daarover te nemen, ende niet zelve haare Vryheit en Regten de keel komen af te steeken. Dus heb ik UE. dan myne gevoelens mede zonder eenige Partydigheit vertoont, smeekende God met gebrooken Herte, dat hy zyne strenge en mogelyk yzere Roede, welke wy met onze ten Hemel schreeuwende Zonden tergen, wil te rug houden; Ik blyf enz.

Dewyl nu de Eed van Uitsluiting aller buitenlandsche Vorsten van de Kroon het voornaamste Onderwerp is, dat in het verbrande Geschrift bestreeden word, zal 't niet ondienstig zyn dien beruchten Eed hier in Orde meede te deelen; dezelve is vierderlei enz. als volgt:

Van den Primaat: Ik *Theodorus Potoki*, zweere voor God Almagtig in de H. Drievuldigheit eenig, dat ik in de aanstaande Verkiezing wil benoemen en verkiezen eenen Koning van de Poolsche Natie, zo als die in de tegenwoordige Confederatie beschreven is; dat ik geene met de vrye Verkiesing strydige Factien ten voordeele van Buitenlanders wil maaken, en dat ik tegen den geene, dewelke zou onderneemen dit *Sacrosanctum Fœdus*, dit heilig en onschendbaar Verbond te verbreeken, wil opstaan, en hem voor een Vyand des Vaderlands achten: Zo help my God en het onschuldig Lyden van zyn Zoon!

Van de Bisschoppen: Ik N.N. zweere voor God Almagtig enz. dat ik in de aanstaande Verkiesing eenen Koning van de Poolsche Natie, zo als die in de tegenwoordige Confederatie beschreeven is, wil benoemen en verkiezen; dat ik het Recht van den Primaat indien ('t geen God wil verhoeden!) het in de Republyk tot een Scheuring mogt komen, door myne particuliere Benoeming van een Koning geensints wil schenden; dat ik tegen een zodanige, dewelke zig zou verstouten dit H. en onschenbaar Verbond te verbreeken, wil opstaan en hem als een Vyand des Vaderlands handelen; en dat ik geene Factien met Buitenlanders zal maaken: Zo help my God enz.

Voor de Senatoren, Ministers, Landboden of Gedeputeerde Stenden, en alle andere Stenden: Ik N.N. zweere voor God Almachtig enz. dat ik in de aanstaande Verkiesing eenen Koning van de Poolsche Natie, zo als die in de tegenwoordige Confederatie beschreven is, wil benoemen en verkiezen; dat ik geene Factien ten voordeele van Buitenlanders tot Nadeel van de vrye Poolsche

1733. July. Poolsche Verkiesing wil practiseeren, en dat ik in tegendeel hen uitsluitende, tegen den geen, dewelke zou komen te ondernemen dit H. onschenbaar Verbond te verbreeken, wil opstaan en hem voor een Vyand des Vaderlands agten: Zo help my God enz.

De Bewaarder van de Kroon heeft by zyn Eed noch gevoegt deze woorden: dat ik de Kroonen dezer Landen voor de Republyk getrouwelyk wil bewaaren, en dezelve aan niemant anders ter Krooning overgeven, als aan den Koning der *Polen*, die door alle Stenden van de Republyk vry verkooren zal weezen.

Dewyl in deeze Eeden gezegd wordt: Een Koning van de Poolsche Natie, zo als die in de tegenwoordige Confederatie beschreven is, dient gemelde Beschryving hier geïnsereerd te worden, luidende als volgt:

WY stellen voor een vaste en by de Nakomelingen voor altoos-duurende Grondslag voor het algemeene geluk en welzyn, en wy verbinden ons door deze generaale Confederatie, dewelke op Trouw, Eer en Conscientie, door een Eed bezwooren is, dat wy tot onzen toekomenden Koning en Heer zullen verkiezen een waren Pool van Natie, en Rooms Katholyk uit beide Ouders van het Orthodoxe Geloof gebooren; dewelke geene Heerschappyen of erffelyke Landen, nochte eigen Krygs-Leger buiten de Grenzen van onze Landschappen is hebbende, nevens een Katholyke Koninginne, en van geene andere Religie; (dat God verhoede!) maar andere, al was het dat zy het Indigenat, dat is, het Regt van Inboorlingschap genooten, willen wy niet benoemen, verkondigen en op den Troon verheffen; ook verbinden wy ons onderling door deze onze Confederatie dat wy de Reehten en Privilegien der Orthodoxe Rooms-Katholyke Kerk, als mede der Kerk van de Ritus, of Plegtigheden van de Grieks-Vereenigde (en van geene andere) met alle onze Kragten enz. zullen handhaven, en tot de Bescherming voor deze H Kerk, als mede voor de vrye Verkiezing onzer Koningen en Heeren, onze Haave en Goed, en ons Leeven ten koste leggen en opofferen.

Hier by is noch aan te merken, dat in 't eerste Project van de voorgemelde Eed Formulen gevoegd was: *Regem Natione Polonum in æqualite viventem:* een Koning van de Poolsche Natie met ons in Gelykheit leevende, doch dat de Primaat de laatste drie Woorden heeft uitgeschrapt, onaangezien de Bedenkelykheit en het Misnoegen, dat veele der Leeden van de Confederatie daar over getoond hebben, en noch toonen. Wy zullen in 't vervolg zien wat beweeging dit geval verder gemaakt heeft.

DE

1737. July.

RUSLAND.

DE Hertoginne van *Mekelenburg Zwerin*, zuster van de Keizerinne van *Rusland*, den 25. Juny in het 42. Jaar hares Ouderdoms te *Petersburg* overleden zynde, geschiedde den 3. July onder Pauken en Trompetten geschal de gewoone notificatie wegens haare begraving tegen den 7. dier Maand in het Klooster van den H. *Alexanden Newski*. Op deze laatstgemelde dag had de hooge Lyk-Procesſie en byzetting met alle plechtigheden daartoe behorende, van 's morgens ten 10. tot 's namiddags ten 3. uuren haren voortgang. Het Lyk hadt tot dien tyd toe in het Newskische Klooster in een byzonder Rouwvertrek daar toe bereid, en rontom met zwart Laken behangen, onder een met Ponçon Fluweel overtrokken, en met verheven Figuren ryk gestikte Verhemeltsel op een Parade-bed gestaan, alwaar dagelyks een groote menigte van Volk verscheen, om haar voor de laatstemaal te zien, en ter handkus by haar toegelaaten te worden. De wanden van 't vertrek waren met kostelyke Festons van Hermelyn behangen, en aan beide de zyden zag men het Russisch Keizerlyk en het Hertoglyk Mekelenburgsch Wapen. Om het Paradebed brandden zeer veele groote witte Waskaarsen op vergulde Geridons, en 12. voorname Standspersoonen van beide Kunnen, die by het Lyk de opwachting by beurten hadden, omringden het bed. De Kist was van Zilver, en met zilvere en goude franjen rykelyk versierd, en stont op een verheve Baar, waar op ook een Ponçon kleed lag, 't geen met zilvere kanten rykelyk bezet was. Aan 't hoofd van de kist lagen ter rechter zyde op een rood Fluweele kussen de kostelyke Grootvorstelyke Kroon, en aan de slinkerzyde de St. Catharine Orde. Van buiten was ook het Rouwvertrek van boven tot beneden met zwart Laken behangen, en de gansche Trap tot den grond toe daar mede bedekt.

Met een expressen uit *Persië* heeft men tyding dat de Prins van *Homburg*, verstaan hebbende dat 6000. Tartaren voornemens waren, over het Russische gebied in *Persië* te trekken om de Turken te helpen, een Officier met 300. man hadt gezonden, om de plaats alwaar de Tartaren meenden door te trekken, te bezetten, en hen den doortogt te weigeren: dat de Tartaren by hun aankomst, aan den gemelden Officier de vrye doortogt hadden verzocht, doch dat zulks was afgeslagen, onder voorgeeven dat hy het niet kon toestaan

1773. Janu. zonder expresse ordre van den Prins, aan wien hy ter zelver tyd een courier afvaardigde, dat de Tartaren ondertusschen op de Russische troupen waren aangevallen, om door dezelven heen te slaan en zich alzo een doortogt te baanen; doch dat de Russische troupen een *bataillon quarré* gemaakt hebbende, hen zulks geduurende vyf uuren lang met veel dapperheits hadden belet, totdat de Prins van *Homburg* den gemelden Officier met 1000. Dragonders en 400. Cozakken te hulp kwam, 1500. Tartaren op de plaats nedermaakte, 800. gevangen nam, en de overigen op de vlugt dreef, zynde by die ontmoeting maar 60. man van de Rusien gebleeven: De Prins zelfs is in het uiterste gevaar geweest, dewyl hy, een der voornaamste Tartaren met eige hand gedood hebbende, twee anderen op hem afkwamen om die dood te wreeken, en gereed waren om hem in stukken te hakken, zo hy niet door twee by zich hebbende granadiers gered was geworden, die dit paar ter neêr sabelden; zodat zyn Doorlugtigheit alleenlyk aan zyn been gekwetst wierdt.

NEDER-LANDEN. DE Heraut der Wapenen van de Ridder-Orde der Kousseband met het Ordensteken voor den Prins van *Oranje* in den *Hage* gekomen zynde, heeft de Heer *Finch*, buitengewoon Envojé van den Koning van *Groot-Brittanje* den 23. July zyn Hoogheit hetzelve omgehangen; en den 25. geschiedde de Installatie, met de gewoone plechtigheden in de Groote Oranje-Zaal van 't Huis in 't Bosch, naby de Stad, onder den toevloed van eene eindelooze menigte van Aanschouwers. Zyn Hoogheit gaf vervolgens eene groote en prachtige maaltyd, welke op de volgende dagen van verscheiden andere Feesten achtervolgd wierdt.

Op de berichten dat de pest op verscheiden plaatsen in de *Levant* en in *Barbaryë* aanhoudt, is het volgende Placaat door de Heeren Staten General na de Collegien der Admiraliteiten afgezonden.

NAdemaal wy op bekome informatie, dat eenige Plaatsen in de Levant en van de Kust van *Barbaryë*, van de besmettelyke ziekte zouden wezen aangetast, en ter dier oorzake een Schip, komende uit die Gewesten, op de Rivier van *Lissabon* zoude wezen afgewezen, de respective Collegien ter Admiraliteit hebben aangeschreven, te verdubbelen hare zorge omtrent de schepen, komende van besmette of verdagte Plaatsen, en in het byzonder omtrent schepen uit die Gewesten komende, welke in andere Landen zouden mogen

mogen zyn afgewezen; en wy nader in overweginge hebben genomen, het gevaar van besmettelykheit, welk uit zodanige in andere Landen afgewezen schepen zoude kunnen ontstaan, ingevalle dezelve zouden willen ondernemen, in eenige van de Havenen van den Staat binnen te komen: ZOO IS 'T, dat wy om zodanig gevaar zo veel mogelyk tegen te gaan en te verhoeden, goedgevonden hebben, te ordonneeren en te statueeren, zo als wy ordonneeren en statueeren by dezen, dat geen schepen, komende uit de *Levant* of van de Kuste van *Barbaryë*, die in eenige andere Landen afgewezen zyn, in eenige van de Havenen van dezen Staat zullen mogen binnen komen, of binnen gekomen zynde, eenige Menschen of Goederen zullen mogen van Boord laten gaan, op pœne van de Dood tegen de Persoonen, en van extinctie van schip en goed, door welk van dit ons Placaat zal wezen gecontravenieert. En op dat hier van niemand eenige ignorantie kome te pretenderen, ontbieden en verzoeken wy de Heeren Staten, Gecommitteerde Raden en Gedeputeerde Staten van de respective Provintien, en allen andere Officieren en Justicieren van dezelve Landen, dat zy dezen onzen Placate van stonden aan alomme doen verkondigen, publiceeren en affigeeren in alle plaatsen daar zulks nodig is, en daar men gewoon is soodanige publicatie en affixie te doen. 1733. July.

Lasten en ordonneeren wel expresselyk de Lootsen in de Zeegaten, dat zy van dit ons Placaat kennisse zullen hebben te geven aan de inkomende schepen.

Lasten en bevelen voorts de Raden ter Admiraliteit, den Advocaten Fiscaal en Commisen Generaal, mitsgaders alle Admiralen, Vice-Admiralen, Kapiteinen, Officieren en Bevelhebberen, dezen onzen Placate te agtervolgen en te doen agtervolgen, procederende en doende procederen tegen de Contraventeurs van dien, zonder eenige gratie, oogluikinge, dissimulatie of verdrag, want wy zulks ten dienste van den Lande bevonden hebben alzoo te behooren.

Gedaan in den *Hage* den 20 July 1733.

In deze Maand zyn verscheiden *Oost-Indische* Retourschepen in de Havenen dezer Landen aangekomen, waarvan de volgende Cargaas gezien worden.

Carga, ofte Ladinge van zeven *Oost-Indische* Retourschepen, te weten, *Stadwyk*, *'t Hof niet altyd Winter*, en *Geertruid*, voor de Kamer *Amsterdam*; *Meyenburg* en *Westcapel* voor de Kamer *Zeeland*; *Maria-Adriana*, voor de Kamers *Delft* en *Rotterdam*; *de Cornelia*, voor de Kamers *Hoorn* en *Enkhuisen*: zynde van *Batavia* vertrokken den 30 November 1732.

1733. July. 570164 ℔ bruine Peper. 13500 ℔ witte Peper. 120000 ℔ Nooten. 100000 ℔ Nagelen. 33680 ℔ Foelie. 939447 ℔ Poeijer Suiker. 605512 ℔ Salpeter. 90000 ℔ Caliatourshout. 1633750 ℔ Koffy Javaase. 28500 ℔ Ebbenhout. 855 pond Erts. 6392 ℔ Garen Catoene Javaas. 215 ℔ Indigo van Cormandel. 185 ℔ Indigo van Ambon. 3165 ℔ Indigo Javaas. 8250 ℔ Peper Lange. 2000 ℔ Radix China. 1000 ℔ Rhabarber. 332188 ℔ Sapanhout divers. 19062 pond Thee Bing. 327009 ℔ Thee Boei. 107983 ℔ Thee Groene. 24000 ℔ Tin Bankas. 13452 ℔ Wol Kiermanse, en 140 ℔ Wol van Cormandel.

Zyde Stoffen.

600 stuks Geschilderde Chitsen, en 1000 stuks Bethilles Dasjes.

Catoene Lywaaten.

640 stuks Baftas divers. 3900 stuks Bethilles divers. 320 stuks Brandams. 3520 stuks Dongrys divers. 200 stuks Gerrassen. 620 stuks Gingans divers. 6400 stuks Guinees divers. 300 stuks Mouris. 1560 stuks Nicquaniassen. 1600 stuks Percallen divers. 400 stuks Photassen. 2100 stuks Roemaals divers. 9360 stuks Salempouris divers, en 1800 stuks Tapekaukenias.

De Inkoop dezer Schepen beloopt omtrent 10 Tonnen Gouds 60000 guldens.

Carga, of Ladinge van vier *Oost-Indische* Retourschepen, te weten, *Oostrust* en *Meermond*, voor de Kamer *Amsterdam*; *Wickenburg* en *Schuitwyk*, voor de Kamer *Zeeland*: zynde den 30 December 1732. van *Ceilon* vertrokken.

792984 ℔ bruine Peper. 480000 ℔ Caneel. 738842 ℔ Poeier Suiker. 626910 ℔ Salpeter. 180000 ℔ Bimaas Sapanhout. 24250 ℔ Ceilonse Koffy. 1600 ℔ Ceilonse Cardamom. 189000 ℔ Cauris. 27500 ℔ Tutucoryns Catoene Garen. 1 Kelder Spiritus Hakmella.

Catoene Lywaaten.

500 ps. Caatjes divers. 600 ps. Mouris. 160 ps Percallen. 19140 ps. Salempouris divers. 8900 ps. Guinees divers.

Van welke vier Schepen de Inkoop bedraagt ruim 7 Tonnen Gouds.

Men verwachtte dagelyks in de Haven van *Orient* in *Vrankryk* de Schepen *Le Griffon* van *Pondichery*, en *La Duchesse & la Reine* van *Bengale*, welkers Lading volgens de Carga, die daarvan reets gezien wordt, bestaat in

277051 ℔ Peper. 253689 ℔ Roodhout. 204060 ℔ Couris. 30000 ℔ Gommelak. 18800 ℔ dito plat of in bladen. 298500 ℔ Salpeter. 50 ℔ Opium. 10 ℔ Sicardany. 25710 ℔ Tany Zyde. 7899 ps. Salemponris witte. 9725 ps. Guinees witte. 1370 ps. Percallen. 950 ps. Socritons. 1000 ps. Chavonis 1750 ps. Tarnatannis. 6000 ps. Bethilles divers. 1220 ps. Organdis divers. 400 ps. Kust-Tocquis. 480 ps. Kust-Doreassen. 19630 ps. witte Garas. 1504 ps. Adatys. 6942 ps. witte Baftas. 6329 ps. witte Sanas. 9264 ps. Bazins. 6143 ps. Hamans. 24152 ps. Cassas divers. 7735 ps. Tansjebs divers. 10022 ps. Malmolens. 100 ps Serbatis. 6882 ps. Terindanis en Terindins. 6738 ps Doreassen. 2307 ps. Tocquis. 1073 ps. Dasjes. 313 ps. Tansjebs gestikt. 431 ps. Malmolens gestikt. 1507 ps. Terindannis gestikt. 126 ps. Nensouquis gestikt. 218 ps. Jamdanis. 58 ps. Doreassen gestikt. 150 ps. Steenkerkers van Doreas. 940 ps. dito effe. 3105 ps. gestikt. 2462 ps. Dasjes gestikt. 9381 ps. Neusdoeken van Bengale. 3131 ps. dito van Masilupatam. 800 ps. dito van Pondichery. 560 ps. blaauwe Salemponris. 2310 ps. blaauwe Guinees 1500 ps blaauwe Baftas. 780 ps. Limacas. 2608 ps. Alibanis. 2011 ps. Calidaris. 714 ps. Coupis. 617 ps. Tepais. 492 ps Elatches 148 ps. Chalbafs. 481 ps. Chuklais. 493 ps. Gingans van Pondichery. 280 ps. dito van Bengale. 300 ps. Sirsacas. 805 ps. Dissouchay. 1003 ps. Pinas. 300 ps. Nelis. 1690 ps. Soesjes. 400 ps. Armosynen. 100 ps. Davins. 200 ps. Jamwars.

1733. July.

BYZONDERHEDEN.

DEN 7. May overleedt *Fredericus-Belgicus-Carolus*, regeerende Graaf van *Bentheim-Steinfort*, in den ouderdom van 30 jaaren, nalaatende zyne weduwe de geboore Gravinne *van der Lippe-Detmold*, met vyf onmondige kinderen, waar onder twee jonge Graven: zyn dood wordt wegens zyne byzondere hoedanigheden, by deszelfs familie en onderdaanen in 't algemeen zeer beklaagd.

Den 25. Juny des avonds ten 8. uuren is haar Keizerlyke Hoogheit de regeerende Hertogin van *Meckelenburg*, *Catharina Iwanowna*, zuster van de Keizerinne van *Rusland*, na een langduurige ziekte in haar 42. Jaar overleden, zynde den 28. January 1692. geboren.

Den 9. July is de Paltzgraaf JOHAN CHRISTIAAN van *Sultzbach*, in zyn 43. Jaar overleeden, zynde den 23. January 1700. geboren, en nalatende een eenigen Zoon *Karel Philip Theodorus*, die den 11. December 1724. geboren is, zynde niet alleenlyk Erfgenaam van *Sultzbach*, maar ook de éénige hoop van den Roomsch-Katholyken Tak van het Paltzische Huis, en na wien, indien hy geene mannelyke kinderen nalaat, de *Paltz* overgaat aan den Protestantschen Tak van *Birkenfeld*; want van vyf Takken van het Paltzische Huis, af-

1733. July. komstig van *Fredrik*, Paltzgraaf van *Simmeren*, welke waren 1. *Nieuwburg*, 2 *Sultzbach*, 3. *Tweebruggen*, 4. *Birkenfeld*, 5. *Veldentz*; sturf de derde uit in September des Jaars 1731. door de dood van den Hertog *Gustavus-Samuel*, zonder Erfgenaam, en die van *Veldentz* eindigde in den Jaare 1694. door de doot van den laatsten Paltzgraaf *Leopold-Lodewyk*. Van de drie Linien welke noch in wezen zyn, is van die van *Nieuwburg* niemant overig dan de Keurvorst, die 72. jaaren oud is, en die geen mannelyk Erfgenaam heeft, en zyn Broeder, de Bisschop van *Augsburg*: van den Tak van *Sultzbag* is alleenlyk overig de jonge Hertog *Karel*; die van *Birkenfeld* is in tween verdeeld; *Birkenfeld*, die by de Protestantsche Religie gebleven is, en *Gelnhausen*, welke beide Achter-klein-Zoonen zyn van *Karel* den III, Zoon van *Wolfgang*, Hoofd der drie Takken van *Nieuwburg*, *Tweebruggen*, en *Birkenfeld*.

Den 12. Juny is het Huuwlyk, tusschen zyn Koninklyke Hoogheit den Kroon-Prins van *Pruissen*, en de Doorluchtigste Prinsesse *Elizabeth Christina van Beueren*, in het Lust-Kasteel te *Saltzdal* in tegenwoordigheit van haare Majesteiten prachtig voltrokken.

Den 13. July is haar Koninklyke Hoogheit de Keurvorstin van *Saxe* des morgens ten 6. uuren van een Prins in 't Kraambed bevallen. De jonge Prins wierdt den 14. gedoopt, en genaamt *Carolus-Christianus-Josephus-Ignatius-Eugenius-Franciscus-Xaverius*, zynde zyn Roomsch-Keizerlyke Majesteit, de Keizerin van *Rusland*, en de Koning van *Denemarken*, tot gevaders verzocht geworden.

Uit het oude Berg-Steedje *Schlettau* in de *Ertz-geburgise Kreits*, heeft men zekere naricht, dat de Donder die den 3. Mey 's avonts tusschen 7. en 8. uuren in twee naast elkander, en in 't midden van de Stad staande Huizen was gevallen, en die beide aangestoken had; waarop de Brand niettegenstaande alle wederstand de op alle vier zyden staande huizen aantasttede, en zodanig woedde, dat in korten tyd 57. Burgerhuizen die 't Brouwrecht hebben, 6. andere kleine huizen in en buiten de Stad, nevens het Leye-Dak van het nu eerst voor weinig jaren weêr opgebouwd Raadhuis, de tooren, klok en uurwerk, het Brouwhuis, een Stads tooren en een moolen, als mede eene vrouw, verscheiden stuks vee, veel uitgedorst koorn en huisraad, en aldus meêr dan twee derde van 't Steedje verbrand, en jammerlyk in de assche gelegd was geworden. Dit ongeluk had de men-

schen

schen in zulken armoede gebragt, dat de minsten in staat zullen zyn om weêr op te bouwen, nademaal deze plaats de grootste schade van Brand in het geheele Land geleeden heeft, als men van de vorigen eeuw afrekent, als in 1614, 1648, 1696, 1700 en 1708, waarby het Steedje tweemaalen geheel afgebrand is: daar-en-boven is in de jaaren 1709. en 1710. het weêr in eenige Huizen geslagen, en heeft dezelve niet weinig beschadigd.

Van *Miranda de Corvo* in *Portugal* wordt gemeld, dat men den 11. May aldaar een verschrikkelyk onweêr had gehad, 't geen eenige uuren achteréén geduurd hadt; zynde door den hagel, waar van eenige ter groote van een ey gevallen waren, de veldvruchten twee uuren rondom geheel verdorven.

In 't laatst van May hebben de hagelsteenen in de *Opper-Lausnitz* groote schade aan de Veldvruchten gedaan; en in 't Ampt *Senftenberg* was ook een Wolkenbreuk gevallen, die by de 13. Dorpen hadt verneld.

Van *Moulins* in *Frankryk* wordt geschreven, dat in 't begin van Juny de twee Rivieren de *Allier* en de *Loire*, in het *Bourbonnois*, binnen 3. uuren tyd, 12. Voeten hoog gereezen waren, waardoor het Land aan de beide zyden der Oevers, wel drie mylen verre overstroomd was geworden. Te *Orleans* en *Tours* is 't noch erger geweest; in de eerstgenoemde Plaats hebben de Wateren van gemelde Rivieren 18, en in de laatste 25. voeten hoger gestaan dan zy gewoon zyn, 't geen men niet weet ooit gebeurd te weezen. Te *Blois* is alles mede in de uiterste Nood geweest, en de Overstrooming van de *Loire* heeft zich tot *Nantes* toe uitgestrekt, zynde de Elende alom grooter geweest, dan men beschryven kan; omtrent *Orleans* hebben de Inwooners vier dagen lang geen communicatie met malkander gehad; omtrent *Tours* alleen zyn twee Burgten en zeven Dorpen byna ten eenemaal weggevoerd; alle de Landeryen, Bouw- en Wyn-landen, zyn langs die Overstrooming geruïneerd, zo dat 'er byna nergens een Oegst te verwachten is; geheele Dorpen, Huizen, Moolens, Bruggen, Suiker-Rafinaderyen, Boomen, gansche Kudden Vee, Paarden, enz. en voornamelyk een groot getal Menschen, zyn weggevoerd, verdronken en verslonden. In verscheiden Plaatsen heeft men toevlucht en schuilplaats in de Kerken gezocht, doch niet gevonden; de schaade is niet te begrooten, zynde veele duizenden Ingezetenen daar

1733. July. daardoor verarmd, en in een deernis-waardigen staat gesteld.

Volgens de berichten uit *Spanje* was in Juny aldaar omtrent *Segovië* een schrikkelyk Onweêr geweest, en Hagelsteenen van anderhalf pond zwaar gevallen, waar door groote schade was veroirzaakt.

Van verscheiden plaatsen in *Engeland* heeft men tyding, dat de donder en blixem den 6. July zo zwaar geweest is, als men ooit by's menschen geheugenis gehadt heeft, zynde veele menschen, paarden, ossen, koeyen, schapen en lammeren, dood geslagen, onder anderen van de laatstgemelde op een veld in *Northumberland* 45; verscheiden huizen, hooibergen enz., afgebrand, als mede het spits van den toren van *St. Andrews* in *Worcester*; een van de fraaiste van geheel *Engeland*.

Den 10. July 's avonds hadt men te *Leipzich* eenige uuren lang zulk een zwaar Onweêr, als men byna ooit heeft gezien: het zelve is op de Vesting *Pleissenburg*, in de *St. Nicolaas* Tooren, en in de *Thomas* Kerk geslagen, maar heeft geen brand veroirzaakt, en alleenlyk een Vrouw doodgeslagen. Op de Dorpen is het niet zonder groote schade afgeloopen; en Reizigers verzekeren, dat de Donder in 't Dorp *Golze*, gedurende de Predikatie in de Kerk was geslagen, waar door vier Persoonen gedood en 30. gekwetst waren.

De Stad *Weinheim* in de *Bergstraat*, die verleeden jaar door een watervloed overstroomd wierdt, is weder den 12. July des avonds van Godt met een afgryselyk onweêr bezocht geworden, waar door alles aan deeze zyde van de *Waschnitz*, zo in de Wynbergen als Velden ter neêr geslagen en bedorven is, hoewel het dorp *Gros-Sassen* hier by noch het meeste heeft geleeden, zynde 'er steenen en stukken ys zo groot als een Ey gevallen, dewelke menschen en vee in doods gevaar hebben gebragt, en ook 7. Zwynen op het veld gedood, het Rundvee in zulk een vreeze gezet, dat het in het *Odenwald* vluchte, en des nachts moest weder gezocht worden: deeze streek liep tot aan *Virnheim*, twee mylen van *Weinheim*, alwaar insgelyks alle de Veldvruchten bedurven zyn.

Men ziet te *Parys* het Uittreksel van een Brief, door een Heer uit *Auvergne* geschreven aan een van zyne vrienden te *Parys*, wegens het zinken van een berg in die Provintie, zynde die Brief van dezen Inhoud.

Ik

Ik heb van mynen plicht geacht, *Myn Heer*, u te onderrechten van een zeer zeldzaam geval, in deze Provintie gebeurt; omtrent twee uuren van 't ftedeken *Aulix* lag een berg, omtrent anderhalf uur lang, voorzien met meer dan vierduizent vruchtbomen. Een gedeelte van den grond bestont uit behoorlyke weiden en koornlanden, en uit ruim zes honderd *Journeaux* wyngaarden, (zynde een *Journal* een ftuk lands, dat op eenen dag kan bearbeit worden;) op den berg was een groot dorp in tweën verdeelt en volkryk, behalven vier groote Landhoeven; als mede op het hangen van den berg tot beneden toe zeer veel boomgaarden en huizen; kortom dit District, hoewel klein, was de rykste grond van de Provintie; maar het is 'er niet meer; ja het minste teken is 'er niet meer van overig. Den 23 Juny, daags voor St. Jan, wierd een Boer ontwaar, dat de aarde driftig was; hy had reeds te voren iets diergelyks gemerkt, dat hem eenige vreeze had aangejaagt; hy zeide tegens zyne familie, dat hy met pak en zak wilde vertrekken, om dat als hy langer wachte, hy gevaar loopen zoude met het Dorp te verzinken, het was omtrent 10 uuren 's avonds, wanneer hy dat besluit nam; een oogenblik daarna, voelde hy de aarde wederom bewegen; hy ging de buren opkloppen, en waarschouwde het geheele dorp; de ingezetenen namen de vlucht, zonder iets of zeer weinig van belangen met zich te neemen; zy nauwelyks vertrokken zynde begon de aarde op nieuw gaande te worden; een huis zonk, vervolgens een ander, en toen de overigen ten getale van vyf en dertig; de Kerk, ftaande op den kruin van den berg, heeft geen schade geleden, zoo als ook niet de ingezetenen, die rondom dezelve woonen, 't welk aan de verheventhelt van den grond word toegeschreeven. Den 14. July 's morgens was men ten uiterste verschrikt, van alle deze schoone landeryen, wyngaarden, vruchtbomen en landhoeven niets meer te zien; alles was gezonken; men zag in derzelver plaats een groote vlakte, van omtrent drie quartier uurs; in 't midden van deze vlakte kwam te voorschyn een reeks bergen en klippen, omtrent van dien zelve hoogte als het gedeelte van den berg, dat ftaan gebleven is; men is genoegzaam overtuigt; dat die schakel rotsen zich van dat gedeelte niet heeft afgezondert, doch men kan niet begrypen, van waar of hoe dezelven getransporteert zyn. Deze geheele herschepping is geschiet zonder eenig geraas als dat der huizen, toenze zonken. Het hoogste gedeelte van den berg dat minst bebouwt is, heeft gelyk men gezegt heeft, geen verandering ondergaan; van hier ziet men als in een yslyke diepen afgrond. Het dorp *Pardine*, dat niet ver van de nieuw geformeerde vlakte legt heeft niets geleden, zoo als ook niet de weiden van Maillot aan den voet van den berg, en die aan den Maarschalk van *Alegre* behoren; de grote weg van *Clermont* na *Issoire* is door deze verandering gestopt, en de genen, die op den top van den berg hunne observatien gemaakt hebben, zeggen, dat de aarde nog steeds woelt, en dat men nog niet buiten vrees is. Zodanig is het zoo droevig als zeldzaam, maar nog onbegrypelyker geval; men heeft geacht, de oorzaak daar van in 't water te vinden, maar daar komt nergens water voor den dag.

1733. *July.*

1733. Augustus.

In 't laatst van May zyn te *Orient* in *Vrankryk* een groote meenigte huizen afgebrand.

Den 20. Juny namiddag ontstont in de *Gracouer* Voorstad een geweldige Brand, waardoor in 2 uuren tyds eenige adelyke Hoven en burgerlyke gemuurde huizen in de assche raakten, zodat maulyks de Karmeliter Kerk nevens het Klooster gesalveerd konden worden. Van *Wieroszow* meldt men ook van den 10, dat zondag te voren door het onvoorzigtig schieten van jonge lieden Brand was veroirzaakt, waardoor het Raadhuis en byna de geheele Stad, behalven de Parochiekerk en 't Klooster was afgebrand.

Den 22. Juny kwam te *Brussel* een Vrouw van 4. Kinderen in de Kraam, te weeten een Zoon en 3. Dochters, die des anderendaags gedoopt wierden, doch kort daarna stierf het jongetje.

AUGUSTY.

GROOT-BRITTANNIE.

HET Engelsche Hof geeft zich ongemeen veel moeite, om, zo 't mooglyk is, de verschillen over de zaaken van *Polen* tot een minnelyk verdrag te brengen; waaraan echter byna gewanhoopt wordt, sedert dat men vernomen heeft, dat 'er naar alle waarschynlykheit een Tractaat tusschen *Vrankryk* en *Spanje* gesloten is, om den Keizer in *Italië* aan te tasten.

Den 6den dezer Maand vergaderden beiden de Huizen van het Parlement te *Westmunster*, en wierden door den Cancelier tot den 20. October geprorogueerd.

Den 7den deed de Heer *John Anstis*, eerste Wapenkoning der Koninklyke Orde van de Kousseband, die als tweede Plenipotentiaris des Konings den Prins van *Oranje* in den Haag met de gemelde Orde bekleed heeft, aan zyn Majesteit verslag van zyne Commissie

missie. En den 9den heeft de gemelde Heer aan haare Majesteiten vertoond een goude Degen van groote waarde, welke die Prins hem geschonken heeft. Hier is gepubliceerd een wydlopig Relaas van alle de Functien en Ceremonien van de Investiture of bekleeding van gemelde orde, zo als die den 17den, 22sten en 25sten July laatstleeden in den *Haag*, en in het Huis in 't Bosch aldaar, geschied zyn; in dat verhaal vindt men onder anderen, dat de Prins de Statuten van voorsz. orde niet anders aangenomen heeft, dan onder de volgende reservatien: *Quatenus observari possint, ac debeant, dum verbo Dei & professa a Nobis Religioni non adversarentur, & quatenus juribus & privilegiis Sacri Romani Imperii, & juribus & privilegiis Reipublicæ Foederati Belgii inferioris, sive in particulari earum Provinciarum quarum sumus Gubernator, aut juramentis quibus eisdem astricti sumus nullatinus derogarent*; dat is: *Voor zoo verre die Statuten konnen en moeten worden waargenomen, en dezelve met het woord Gods en de Religie, door ons beleeden werdende niet strydig zyn, en voor zoo verre die de Rechten en Privilegien van het Roomsche Ryk, als ook de Rechten en Privilegien van de Republyk der Vereenigde Nederlanden, ofte in 't byzonder van de Provincien waar van Wy Stadhouder zyn, ofte de Eeden, met dewelke wy aan dezelve zyn verbonden; geenerlei Nadeel toebrengen.* 1733. Augustus.

Den 25sten July kwam in *Duins* 't Schip *de Prins van Oranje*, gecommandeerd door den Kapitein *Hudson*, zynde het zelve schip zeer ryk geladen, aldaar van *Bengale* gearriveerd. Het schip de *Nassau* zoude 10 dagen na dit schip van *Bengale* vertrekken: en een maand daarna stonden te volgende schepen de *Grantham*, de *Eyles*, en *Le Duc de Lorraine*.

De Lading van het gemelde Schip *de Prins van Oranje*, bestaat in

7428 ps. Bastaas. 15740 ps. Chitsen. 1095 ps. Chiouters. 1023 ps. Coepjes. 2287 ps. Cossaas. 519 ps Cuttanies. 5600 ps. Emerties. 21661 ps. Gurraas. 7104 dito Lange. 1676 ps. Hammans. 7000 ps. Lacouris. 1186 ps. Photassen. 17300 ps. Roemaals. 4662 ps Soesjes. 1460 ps. Sanen. 5970 ps. Taffaties. 3009 ps. Tansjeeps. 940 ℔ Katoene Garen. 38200 ℔ Couris. 35500 ℔ Ruwe Zyde. 65200 ℔ Roodhout. 211000 ℔ Salpeter. 6600 ℔ Zegellak. 10100 ℔ Stoklak. 22500 ℔ Kurkuma.

Sedert zyn noch gearriveerd, de Schepen *de Francis*, en *de Aislabie*, van het Fort *St. George*, en *Bengale*, medebrengende

1733. Augustus. 661 ps. Addaties. 337 ps. Alliballies. 2613 ps. Baftaas. 2740 ps. Bandannoes. 1614 ps. Chillaas. 2500 ps. Chitsen. 12840 ps. Coffaas. 1400 ps. Doofooties. 359 ps. Douriassen. 20617 ps. Gurrahs. 3500 dito Lange. 12967 ps. Hamhums. 20950 ps. Longcloths. 930 ps. dito blaauwe. 320 ps. Moorees. 900 ps. Mallemolens. 1152 ps. Photassen. 34510 ps. Roemaals. 2000 ps. dito zyde Lange. 24760 ps. Salempoures. 1200 ps. Sanen. 500 ps. Seerbettees. 199 ps. Seerhouconnaas. 3329 ps. Soesjes. 1934 ps. Taffaties. 4752 ps. Tansjeeps. 69000 ℔ Cauris. 39700 ℔ Ruwe Zyde, zwaar gewigt. 114700 ℔ Roodhout. 543700 ℔ Salpeter. 17600 ℔ Schellak.

Noch kwamen den 17den behouden in *Duins*, de schepen *De Walpole Nassau*, *Grantham*, van 't fort *St. George* en *Bengale*, de *Marlborough*, en *Greenwich*, van *Bombay*. Waar van men de volgende Carga ziet.

5409 ps. Addaties. 87 ps Alliballies. 400 ps. enkele gebloemde Schortekleden. 11772 ps. Baftaas. 1625 ps. Bandannoes. 100 ps. Bombaaysche Stoffen. 5000 ps. blaauwe Byrampauts. 998 ps. Carridarries. 1100 ps. blaauwe Schelloos. 1000 ps. dito Rode. 1600 ps. Chillaas. 20990 ps. Bengaalsche Chitsen. 2400 ps. Caddy. 4000 ps. dito Doorguzzees. 500 ps. dito Madras. 1800 ps. Choutets. 2564 ps. Soekklassen. 2143 ps. Coopies. 22598 ps. Coffaas. 1469 ps. Cushtaas. 521 ps. Cuttannees. 500 ps. Dimeties. 7601 ps. Doefooties. 2454 ps. Doreassen. 5246 ps. Emerties. 1640 ps. Gingans. 4640 ps. Guineesche Stoffen. 85302 ps. Gurrahs. 34534 ps. dito Lange. 125 ps. Neusdoeken. 2002 ps. dito Enkele met bloemen. 8024 ps. Hammans. 240 ps. Izzarees. 6659 ps. Lacauries. 14830 ps. Longcloths. 320 ps. Mauris. 1695 ps. Malmolens. 93 ps. Monsters. 184 ps. Nainsooks. 1700 ps. Neganepauts. 300 ps. dito geruite met Zyde. 6300 ps. brede Niccannees. 10440 ps. dito smalle. 2477 ps. Nillassen. 1904 ps. Photassen. 58948 ps. Romaals. 2968 dito Zyde Langee. 20560 ps. Salampoeris. 3640 ps. dito Anjengo. 7898 ps. Sanen. 1015 ps. dito Carridarries. 2292 ps. Seerbands. 600 ps. Seerbeties. 306 ps. Seersoekkers. 633 ps. Shalbafs. 7030 ps. Soesjes. 12760 ps. Armozynen. 10485 ps. Tanjeebs. 3700 ps. Tapseils Brede. 840 ps. dito Smalle. 1999 ps. Terrindans. 3900 ℔ Aloë Sucottrina. 99000 ℔ Carmeniewol. 10000 ℔ Cardemom. 19000 ℔ Bengaals Garen. 33000 ℔ dito van Suratte. 86000 ℔ Cauris. 1188000 ℔ Peper. 92000 ℔ Ruwe Bengaalsche Zyde. 200000 ℔ Roodhout. 886000 ℔ Salpeter. 28000 ℔ Schellak. 23000 ℔ Stoklak. 36000 ℔ Kurkuma.

VRANKRYK. DE Koning van *Vrankryk*, vertrok den 17. dezer maand van *Compeigne*, om naar *Versailles* te keeren, alwaar hy den 19. aankwam.

kwam. De Koning *Stanislaus* wil men dat zich op het Fransche Esquader naar de *Oostzee* zal begeeven. 1733. *Augustus.*

Men zegt dat de Hertog van *Noailles* het leger dat aan de *Rhone* vergaderd wordt, en dat naar *Italië* zoude trekken, commandeeren zal. De Hertog van *Berwyk* is den 17den dezer van *Fritz James* vertrokken, om zich naar *Metz* te begeeven, alwaar hy nevens den Graaf van *Bel-Isle* de nodige maatregelen, ingevalle van oorlog, neemen zal. De Koning heeft tot het vervaardigen van de Equipagie van dien Hertog, aan hem 2000. Louis d'Or present gedaan, behalven 10 schoone Paarden uit zyne stallen. Men wil dat die Generaal tegen het einde dezer maand zich naar *Straatsburg* zal begeeven. Men arbeidt sterk aan het vervaardigen van een brug om over den *Rhyn* te slaan. De Generale Officieren der troupen zyn benoemd, doch de lyst daar van is nog niet publyk. Aan de overige troupen, die naar de *Elsas* inoptogt waren, wil men dat ordre gezonden is zich tot nader ordre op te houden. De Heer *Hôtel*, Chirurgyn Generaal der Hospitalen van de Armeeën, vertrok den 17den dezer met 80 Chirurgyns naar de *Elsas*; en 100. Vleeshouwers knechts zyn tot dienst van de Hospitalen ook derwaarts vertrokken.

Den 2de dezer kwam behouden in de haven van *Orient*, het Schip *le St. Louis*, welkers laading bestaat in

48130 ℔ Peper. 53267 ℔ Roodhout. 5790 ps. witte Salempouris. 7954 ps. Guinees witte. 1400 ps. Percallen. 240 ps. Socretons. 1800 ps. Chavonis. 480 ps. Tarnataunes. 1630 ps. Bethilles divers. 1800 ps. Orandis divers. 180 ps. Doreassen. 517 ps. Bozins van Gondelour. 480 ps. Neusdoeken van Tranquebar. 3043 ps. dito van Masulipatam. 600 ps. dito van Pondicherry. 320 ps. Gingans van Pondicherry. 800 ps. dito van Madras. 640 ps. Salempoures blaauwe. 1200 ps. Guinees blaauw. 360 ps. Limanças, en 197 pakken Rottingen.

Den 12de kwam behouden in dezelve haven, het Schip *Le Duc d'Anjou* van *Canton* in *China*, medebrengende

273494 ℔ Thee Boey. 12250 ℔ dito Camhou. 11869 ℔ dito Peko. 24500 ℔ dito Soatchaou. 35831 ℔ dito Sonlo. 12250 ℔ dito Keizers. 4260 ℔ dito Haysan. 33 ℔ Rhabarber. 275 ℔ Gommegutte. 17064 ℔ Galinga. 9444 ℔ Radix China. 245 ℔ Mineraal Vermillioen. 15190 ℔ Spaans riet. 245023 ℔ Speauter. 15177 ℔ ruuwe Zyde van Nanquin. 1434 ps. Gourgourons. 420 ps. Pequins. 250 ps. dito gestreept. 150 ps. dito met

1733. gewerkte Bloemen. 300 ps. dito gebloemd. 130 ps. Patisfoye. 775 ps.
Augusty. Satynen effe. 100 ps. dito gestreept. 172 ps. Lampas. 420 ps. Zyde Neusdoeken. 3000 Wajers. 1620 ps. vernifte Fleskelders van verscheide grootte. 1200 bladen geschildert Papier. 30 Doosen Nanquinse Inkt. 100 Kisten diverse Porceleinen. 547 Bandels dito, en 2 Kisten diverse Monsters.

SPANJE. DE groote Spaansche Zeemagt, waarby twee Bombardeer Galjoots gevoegd zyn, legt zeilree, om op de eerste ordre in Zee te kunnen steeken, de meeste gedachten loopen daarop uit; datmen van voorneemen is, om *Algiers* te bombardeeren, doch andere meenen, dat het op *Sardinië* gemunt is, ondertusschen wordt ook gemompeld, dat 'er wel een toeleg mogt zyn op de Keizerlyke Staten in *Italië*.

Den 8sten Augusti is te *St. Ildefonse* in den ouderdom van 71 jaaren overleden *D. Carlos de Borgia*, Kardinaal Priester met den tytel van *Sta. Prudentiana*, Aartsbisschop van *Trebesonde*, Patriarch van de *Indië*, Kapellaan en Opper-Aalmoessenier des Konings: hy was den 20sten September 1720. door Paus *Clemens IX.* tot het Purper verheven.

ITALIË. NA dat de Kardinaal *Firrau*, ten tweedemaal met den Kardinaal *Coscia* in het Kasteel *St. Angelo* in gesprek geweest is, om hem te beweegen zich te onderwerpen aan het Vonnis tegen hem geweezen, om daardoor het grootste punt, namelyk de excommunicatie, te ontgaan; heeft die Prelaat met den Advokaat *Fiorelli* in 't geheim gesproken, wegens het betaalen van de somme van het gemelde Vonnis, dewyl de Kardinaal *Coscia* gezegd had daartoe geen penning te zullen schieten, dewyl hy daardoor zoude schynen dat Vonnis goed te keuren. Zynde het zeker dat hy geen goederen of gelden bezit, die oirsprongk hebben uit de Bulle *Supper Datis & Acceptis*, dat is, wegens 't gegeevene of ontfangene, en dat, schoon hy daar tegen al mogte gehandeld hebben, zulks geschied zoude zyn met toestemming van den overleeden Paus, die hem niet alleenlyk deswegens hadt geabsolveerd, maar ook zyne verrichtingen geapprobeerd; waar op zyn Eminentie onwrikbaar blyft staan. De Hertog van *Palombara*, zeer lang met den Paus in gesprek geweest zynde, begaf zich by den Kardinaal *Ferrau*, om hem te disponeeren, ten derdemaal by den Kardinaal *Coscia* te gaan, om hem de goedheit van den

den Paus voor te stellen, en hem was 't mogelyk te disponeeren tot onderwerping aan het voornoemde Vonnis, die Visite is wel geschiedt, doch met wat succes, is onbekend: Ondertusschen verlangt men te weeten wat zyn H., ingevalle van onwilligheit van den Kardinaal, doen zal, doch men verzekert dat de Paus aan den Heer *Fiorelli* hadt te kennen gegeeven, dat hy wenschte dat in de Congregatie de *Nonnullis*, de zaaken van dien Kardinaal, en die van den Heer *Targa*, wederom by de hand genomen, en die beide Vonnissen verlicht mogten worden. De Kamerdienaar van den Kardinaal *Coscia*, die van *Napels* te rug gekomen is, heeft zich in het kasteel *St. Angelo* niet weder laaten insluiten. Men wil dat die Kardinaal een verzoekschrift, door middel van den Kardinaal *Cienfuegos* naar *Weenen* gezonden heeft. 1733. *Augusty.*

De Fransche Ambassadeur heeft met een Expressen aan zyn Hof kennisse gegeeven, dat de Paus geweigerd hadt het houden van een Nationaal Concilie in *Vrankryk* toe te staan, byzonder dewyl de Geestelyken aldaar in verscheiden gevoelens verdeeld waren. En dat zyn H. ook niet wilde, dat aan eenig Kardinaal in dat Koninkryk het karakter van *Legaat à Latere* zoude gegeeven worden.

De Paus is door de Poolsche Bisschoppen, en een groot getal Magnaten van die Natie aangezocht; om hen van den Eed op de Convocations Ryksdag gedaan te ontslaan, en zyn H. heeft daar over een Congregatie beroepen, in welke men geoordeeld heeft, dat het onmogelyk is hun verzoek in te willigen; met welk besluit een Expressen aan den Pauzelyken Nuntius te *Warschau* is afgezonden. Wegens de zaaken van *Parma*, en *Plaisance*, heeft *Marforio* gevraagd: *Wat de Paus doen wil met al het geld, dat hy de gunstelingen van* Benedictus den XIII, *heeft doen wedrom geven.* Waarop *Pasquin* heeft geantwoord. *Dat zyne heiligheit daar van een fonds zal vaststellen, om de betaaling van het jaarlyks tribuit van* Parma *en* Plaisance *voor zich te verzekeren.*

De laatste tydingen die men te *Venetië* van den Minister te *Constantinopel* over land bekomen heeft, berichten, dat men aldaar in de uiterste verbaasdheit was; dat de Mufti publyke gebeeden en zwaare boete deed doen, om van den Hemel te verkrygen, dat de Stad *Babylon* niet in de handen der Persiaanen mogte vallen, zynde de Mosqueën tot dat einde dagelyks van volk opgepropt. Doch dezelve

1733. *Augusty.* ve brieven confirmeerden niet, dat die Stad reeds ingenomen zoude zyn, schoon de tydingen ter Zee, en zelfs die over *Livorno*, zulks hebben willen doen gelooven. Met een Expressen door *Venetië* naar *Weenen* gereden, heeft men bericht, dat de Viceroi van *Napels* overleeden is.

DUITSLAND. IN de voorgaande Maand is gezien dat men over *Weenen* tyding hadt van *Constantinopel*, dat, volgens de berichten die men aldaar hadt, *Babilonië* door de Persiaanen was vermeesterd; sedert is die tyding wederom tegengesproken. Deze verschillendheit der tydingen die men aldaar hadt, was ondertusschen oirzaak dat men van geene tydingen goede of kwaade mogt spreeken. Van de geenen die de verovering van *Babilonië* verbreid hadden zyn verscheiden gestranguleerd en in de Zee gewurpen. Anderen beweeren dat *Topal Osman* den Persiaanen slag geleverd, en denzelven ganschelyk verslagen heeft. Hoewel het laatste met veele omstandigheden verhaald wierdt, wist men niet wat men gelooven zoude; moetende derhalven nadere en zekerder tyding afgewacht worden.

Het Keizerlyke Hof blyft in een geduurige beweeging wegens de Poolsche zaaken. Men zegt dat in het Tractaat met den Keurvorst van *Saxe* gesloten, bedongen is, dat zich ten eersten 20000. man Saxen by de Keizerschen in *Silesië* zullen voegen, en des noods noch 10000. man daarboven; doch of zy offensief zullen ageeren, en werkelyk in *Polen* trekken, weet men niet, dewyl *Engeland* en eene andere Mogentheit zich onzydig zouden willen houden: ook is de Poolsche Kroons Armée gelast, om by een inbreuk op de grenzen, wyd en zyd te stroopen en vyandlykheden te oefenen, hebbende de Primaat de Keizerlyke en Russische Gezanten op hunne bewuste Declaratie geantwoord: 1. Dat de Republyk hunne Hoven noch niet om bystand heeft verzocht: Ten 2. Dat zy zelfs in staat is zich te handhaven; en ten 3. Dat de vrye verkiezing door de uitsluiting van *Stanislaus*, reeds gekrenkt is: en zo men zegt, zyn twee Senatooren naar de Porte gezonden om bystand te verzoeken, dewelke ook belooft is, schynende de Poolen zich ook hoe langer hoe meêr naar de Fransche Staatkunde te schikken. De grove bagagie van den Prins *Louis van Wurtemberg*, is naar *Silesië* gezonden. Het Keizerlyke Hof heeft de Ministers van de Geallieerden, in eene conferentie

tie by den Prins *Eugenius* doen vraagen, hoe verre men ingevalle van eene Fransche attaque, zich op den bystand van hunne Meesters kan verlaaten. Daar is een Gedeputeerden van de Graubunders gearriveerd, die een regiment voor 's Keizers dienst zullen werven: Zelfs loopt'er een gerucht dat eenige Zwitsersche Troupen den Franschen dienst wel mogten verlaaten, om in den Keizerlyken over te gaan. 1733. Augusty.

De Graaf *Wolckenstein*, Keizerlyke Minister by de *Graubunders*, heeft de volgende Memorie aan dezelve overgegeeven.

DE Ondergeschreve Keizerlyke Minister by de drie Loffelyke Cantons resideerende, heeft ordre bekomen dezelve voor te stellen, dat zyn Keizerlyke Majesteit, om verscheiden oirzaaken bewogen is geworden, de voornoemde Cantons te verzoeken, dat dezelve gelieven goed te vinden, dat in haar Land drie Battillons soldaten geworven werden, om die in zyne soldye te neemen, en zig daar van te bedienen zo als de omstandigheden der zaaken zulks mogte vorderen. Zyn Keizerlyke Majesteit heeft my te gelyk bevolen, aan de Cantons de voorwaarden voor te stellen, waar mede hy het nodig geoordeelt heeft zyn verzoek te bekleeden, hier inne bestaande; Zo dra de Loffelyke Cantons haare bewilliging tot werving der drie Battaillons zullen hebben gegeeven, zal zyn Keizerlyke Majesteit de Officieren daar over benoemen, welke uit de natie genomen zullen werden, en zal ten aanzien van de bekleeding van die posten reguard genomen werden, op de recommandatien die hem deswegens zullen werden gedaan. Ook zal ten aanzien van die drie Battaillons, alles in acht genoomen werden, 't geen voor dezen, wanneer zyn Keizerlyke Majesteit het regiment van Bullisch in zyne soldye nam, is geobserveert geworden: men zal haar dezelve soldye en monturen geven, en zich richten na het geene bevoorens wegens den marsch van die troupen is gereguleert, in wat gevallen deze troupen zullen werden gebruikt, gelyk ook haare quartieren. Dezelve geworve drie Battaillons zullen niet eer uit het land vertrekken, voor dat zyn Keizerlyke Majesteit die nodig heeft en vordert; ondertusschen zullen de Officieren en soldaten haare prompte betaaling genieten, als of zy gebruikt wierden; en behalven dien zal men alles nakomen, 't geen men bevorens gewoon geweest is te doen Dit zyn de voorwaarden, die den Ondergeschreven ordre heefr aan de drie Loffelyke Cantons voor te dragen, en waarop dezelve haare laatste resolutie verwagt. Haar voor het overige alle goede diensten, waar toe zy hem bekwaam oordeelen aanbiedende.

Was getekend,

Wolckenstein.

In de *Elsas* is alles in beweeging, alzo de Fransche Troupen derwaarts

1733. Augustus. waarts blyven afzakken, om twee Legers te formeeren, het eene naar den kant van *Hagenau*, en het ander by *Lauterburg*, zynde ten dien einde reeds een ongelooflyke menigte van oorlogs- en mondbehoeftens te zamen gebragt, en de magazynen daar mede opgevuld. Sommigen meenen dat de Franschen het oog op *Fryburg* hebben, doch anderen verbeelden zich, dat het op *Philipsburg* of *Kehl* gemunt is. Ondertusschen verneemt men, dat het Keizerlyk Leger by *Pilsen* in *Boheemen*, van den beginne af uit 16. Battaillons, en 6. Regimenten te paard, en een van Husfaren zal bestaan. By het zelve zullen zich 40. Pruisfische Battaillons en 95. Esquadrons voegen, zo dra de Franschen den Keizer in het Roomsche Ryk zullen beoorlogen: ten minsten wordt zulks gezegd.

Men heeft tyding dat de Stad *Schwerin* in het *Meklenburgsche*, door de Executions-Troupen meêr en meêr wordt ingesloten. De scherpe bewoordingen van het Mandaat door den regeerenden Hertog uitgegeeven, zyn naauwelyks uit te drukken: behalven het geen by tegen de Keizerlyke Ryks-Hofraad daar in zegt, wordt de Hertog *Christiaan Lodewyk*, *een uitvaagsel*, *misgeboorte*, *monster*, *rebel*, *en een landsverrader genoemd*; zo dat de allerhatelykste uitdrukkingen daar in niet gespaard worden; waarom men verlangt te verneemen, hoe dat Mandaat, 't geen door den Hertog *Christiaan Lodewyk*, met een Stafette naar *Weenen* gezonden is, aldaar zal worden opgenomen. De regeerende Hertog, en het Hof te *Schwerin* hebben den rouw over de Hertoginne van *Meklenburg* aangenomen. Daar was een Stafette van *Petersburg* aldaar gearriveerd, met een brief van de Prinsesse, dochter van den regeerenden Hertog, waar in die Prinsesse haar' Vader kennisse geeft, dat de overleede Hertoginne zyne gemalinne, van haare Rusch-Keizerlyke Majesteit, kort voor haar overlyden, verzocht hadt voor haar gemaal zorge te draagen, en dien Prins onder haare bescherming te neemen. Dewyl de regeerende Hertog vernomen heeft, dat de Keizerlyke Ryks-Hofraad het daar heenen trachte te dirigeeren, dat zyn Minister by de Ryksvergadering te *Regensburg* in het toekomende niet meêr mogte toegelaaten worden, en dat in zyn plaats een ander Minister wegens den Hertog *Christiaan Lodewyk* wierde geadmitteerd, zo heeft die Prins aan zyn Afgezant stricte ordre gezonden, aan niemand zyn recht af te staan, en aan de Ryksvergadering voor te stellen, dat noch de

Hee-

Heeren Commissarissen, noch andere Standen van het Roomsche Ryk zouden toestaan, dat een aanzienlyke stand uit haar midden, zonder dat men te vooren beweezen hadt dat hy aan den Ryksban schuldig was, van de hem aangeërfde natuurlyke rechten van zitting en stem zoude uitgesloten worden. 1733. Augustus.

HIER vóór is gezien het bewuste Geschrift, dat in *Polen* zo veel geruchts gemaakt heeft, en uit last van den Primaat door beuls handen onder 't geschal van Trompetten is verbrand. Over deze geweldige behandeling hebben de Ministers van *Saxe*, hunne klagten by den Groot-Maarschalk gedaan, en geprotesteerd tegen het geen men hen in deezen valschelyk te laste leide, en inzonderheit tegen de Sententie van het zogenaamde Captur Gericht, in 't welke men hunne Persoonen en Karacter had ingewikkeld op eene wyze die ergerlyk, en met het recht der volkeren stry dig was. POLEN.

Den 18. July hadden de Heer *Paulucci*, Nuncius van den Paus, de Graaf van *Welzek*, Ambassadeur van den Keizer, en andere uitheemsche Ministers, Audientie by den Primaat, en deeden zeer nadrukkelyke Vertoogen wegens de Executie van het bovengemelde geschrift, aandringende op een behoorlyke voldoening voor de schending van 't recht der Volkeren in de Persoonen van de *Saxische* Ministers. De Priester die dat geschrift heeft aangebragt, is van verscheiden misdaaden overtuigd, en eertyds als een guit door de Missionarissen weggejaagd geworden; zyn ingebeelde Pretensie ten laste van zyn Koninklyke Hoogheit den Keurvorst van *Saxe* was gegrond op voorgegeeven schaden, welke hy door het Campement van voorleeden jaar omtrent *Warschau* geleeden zou hebben, en die hy op duizend gulden begroot; doch de *Saxische* Ministers zynen eisch niet ordentelyk bevindende, gaven hem uit medelyden acht Dukaaten. Niettegenstaande deze omstandigheden heeft de Primaat kunnen goedvinden deze zaak met duidelyke woorden in de publyke Couranten te doen zetten, met byvoeging dat de vergaderde Landboden de Plenipotentiarissen van *Saxe* als verstoorders van de gemeene rust aanzagen.

De behandeling door de Primaat omtrent het meêrgemelde geschrift gehouden, heeft alle die van de *Saxische* party zyn, zeer verbitterd. De Pauzelyke Nuncius heeft daarover, de volgende Rede-

1733. Augusty. voering in de Latynsche Taal, aan den Primaat gedaan.

Non sine gravi animorum nostrorum molestiâ percepimus, Illustrissime ac Reverentissime Domine, quod vix credere potuissemus, nisi ex publicâ famâ relatum nobis fuisset, authenticis Documentis & Testium fide dignorum testimonio comprobatum, cunctoque Populo spectante accidisset, sub die scilicet nonâ decurrentis mensis in publico antiquæ Varsoviæ foro, causa Combustionis in eodem paracta, cujusdam Typo editæ Scripturæ, de cujus contentis nostrum non est disserere, causa, in quam, prædictæ executæ Combustionis demandatæ per sententiam latam & publicatam in Judicio præsentis Confœderationis hujus Civitatis, de quâ nemo Nostrum jure conqueri posset, nisi prælecto ejusdem sententiæ tenore compertum habuissemus: Nomen Illustrissimi Domini Comitis de Wackerbarth *Salmour, administri Plenipotentiarii Serenissimi Regii Principis Poloniæ & Magni Ducatus Lithuaniæ, Sacri Romani Imperii Electoris, perperam insertum fuisse, quodque planè est inauditum, per Heraldum, dum supra recensita Scriptura in Rogo comburebatur, prolatum fuisse nomen prælibati Domini Comitis, & sui in Ministerio Collegæ, non sine maximo contemtu Characteris & Dignitatis publicorum Administrorum, & violatione Sacri Juris Gentium, ubiquè Locorum summo in honore & respectu habiti, additur in super quod & in publicis gazettis quæ Typis mandari solent, Eorundem Ministrorum Nomina circumscripta perleguntur significationibus quàm Maxime Characteri publico injuriosis. Sperabamus, Illustrissime & Reverendissime Domine, quod in hoc Inclyto Regno hec contingere nunquam potuissent. Sperabamus Illustrissimam & Reverendissimam Dominationem vestram viduatæ Serenissimæ Reipublicæ Gubernaculum laudabiliter dirigentem, talia permissurum non fore, verùm cum præcunceptâ spe ab eventu frandati, initis inter Nos Consiliis, uno, concordique sensu nostræ esse dignitatis & Ministerii censuimus, cujus vindices esse tenemur vi jure jurandi præstiti supremis nostris Dominis, Dominationem vestram Illustrissimam & Reverendissimam in simul convenire, prout ad præsseons exequimur, Ipsique Dolorem nostrum in communi causâ aperire & exponere, petendo, enixè flagitando, & etiam atque etiam rogando Dominationem vestram Illustrissimam & Reverendissimam quæ Primatiali fulgens Dignitate primum obtinet Locum & Pro-Regis munere fungitur, quatenus læso honori, spretæ Dignitati, violatoque Juri Gentium, in Personis præfatorum Ministrorum Serenissimi Saxoniæ Electoris, consultum velit publicâ & promptâ satisfactione publicam injuriam delendo, & abolendo, à perspectâ Dominationis Vestræ illustrissimæ & Reverendissimæ Æquitate nemo nostrum dubitat, quin hisce Nostris significationibus justisque petitionibus facietsatis, modumquè imponet pro suâ Authoritate, ne similia in posterum attentanda contingant Dixi!*

Dat is te zeggen:

Wy hebben niet zonder groote moeilykheit verstaan, voortreffelyke en zeer Eerwaarde Heer, 't geen wy naauwlyks zouden hebben konnen gelooven,

ven, indien het ons niet door de publike Faam verhaald en door authentike bewyzen en geloofwaardige getuigen beweezen was geworden, en het niet voor de oogen van al het volk gebeurd was, te weeten, het verbranden van zeeker gedrukt geschrift, dat op den 9de dezer Maand volgens een sententie voor het Gerecht van de tegenwoordige Confederatie alhier geweezen, op de Markt van *Oud-Warschau* geschied is; gelyk het ons niet toekomt over den inhoud van dat geschrift te oordeelen, zoo zouw ook niemand van ons over de Oorzaak van deze Verbranding zich met recht hebben konnen beklagen, indien wy niet door de Leezing van den inhoud der gemelde Sententie bevonden hadden, dat de naam van den Heere Graaf van *Wakkerbarth Salmour*, Minister-Plenipotentiaris van den Doorluchtigsten Koninklyken Prins van *Polen* en 't Groot-Hertogdom *Litthauwen*, des H. Rooms Ryks Keurvorst, verkeerdelyk daar in gevoegt was geworden, en dat 't geen gantsch ongehoort is, terwyl het bovengemelde Geschrift op een Hout-Myt verbrand wierd, de naamen van den voorsz. Heer Graaf en van deszelfs Collega in 't Ministerie niet zonder de grootste verachting van het Caracter en de waardigheit van publike Ministers en de schending van het geheiligde Recht der Volkeren, 't geen alomme in de hoogste Eer en ontzag gehouden word, door een Herault uitgesproken waren geworden; waar by nog komt, dat de naamen van dezelve Ministers in opentlyke gedrukte Couranten geleezen worden, met zoodanige uitdrukkingen welke voor het publik Caracter ten uitersten smadelyk zyn. Wy hoopten, voortreffelyke en zeer Eerwaarde Heer, dat zoodanige dingen in dit vermaard Koninkryk nooit konden gebeuren; wy hoopten dat uwe Hoog Edelheit, die het bestier van de Vaderloze Doorluchtigste Republik zoo loffelyk is voerende, zulke dingen niet zouw gedoogen; maar na dat wy ons door de uitkomst van deze Hoop gefrustreert bevinden, hebben wy met zamengevoegde raad en eenparige gevoelens geoordeelt dat het overéén kwam met onze waardigheit en het Caracter van Ministers, waar van wy uit krachte van den Eed aan onze Souvereinen en Heeren gedaan, verplicht zyn Handhavers te weezen, ons gesamentlyk by uwe Hoog Edelheit te vervoegen, gegelyk wy mits dezen zyn doende, en aan dezelve onze smert in een gemeene zaak te vertoonen, zeer instantelyk en ernstelyk verzoekende, dat uwe Hoog Edelheit, dewelke met Glans der Primatiaale waardigheit uitblinkende, de eerste plaats bekleed en het Ampt van Vice Koning waarneemt, wegens de gekrenkte Eer, de verachtige Waardigheit en het geschonden Regt der volkeren in de Persoonen van de voornoemde Ministers van den Doorluchtigste Keurvorst van *Saxen* door een opentlyke en spoedige voldoening met het wegneemen en vernietigen van opentlyk onrecht en injurie gelieve te voorzien; Niemand van ons twyffelt, of uwe Hoog Edelheit zal volgens derzelver bekende Regtvaardigheit deze Onze aanbrenging en regtmaatige verzoeken voldoen, en door uwe Authoriteit Ordre stellen, dat zoodanige onderneemingen voortaan niet meer mogen gebeuren.

1733. Augustus. De Primaat heeft wegens dit voorval aan den Keurvorst van Saxe, een brief van den volgenden inhoud geschreven.

MONSEIGNEUR,

HEt is noodzakelyk dat uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit onderrecht worde van een geval, dat hier op de Relations-Landdag den 7de dezer Maand gebeurd is, welk geval by uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit zonder twyffel zoo veel verwondering zal verwekken, als het by ons verwekt heeft.

Nademaal een Priester aan verscheide van den Adel een gedrukt Libel zeer smadelyk voor de Eer van de Republyk, en strekkende om onlusten en oproer in het Koninkryk te verwekken, uitgedeelt heeft, is dezelve by het Kaptuur Gerecht aangeklaagt geworden, en daar ondervraagd zynde van wien hy dat Libel bekomen had, heeft hy verklaard en met Eede bekragtigt, dat hem het zelve nevens 8 Dukaten ter hand gestelt was door den Heere Graaf van Wakkerbarth, een der Ministers van uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit, 't geen den Adel ten hoogsten vergramd hebbende, hebben wy alle bedenkelyke moeite gehad, om dezelve te stillen, en de wanordres voor te komen, welke onfeilbaarlyk gevolgt zouden zyn, indien wy hen niet geännoerd hadden, van uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit een behoorlyke Satisfactie met de beleediging overeenkomende, te verkrygen.

Wat het Libel aangaat, het zelve heeft reeds de straf ondergaan, die het waardig was: Betreffende den Perzoon, die het zelve heeft doen verbreiden, vermits hy zyn Caracter misbruikt heeft, met te tragten onlusten en verwarringen in dit Koninkryk te verwekken, tegen het Regt der Volkeren en tegen de intentien van uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit, aan dewelke wy geen reden hebben te twyffelen, vind zich dezelve zelfs geïnteresseerd de Republyk, over deze rechtmatige bezwaarnis, genoegen te geeven.

't Is dan maar alleen om een rechtmatige en redelyke Satisfactie te verkrygen, en de droevige gevolgen voor te komen, welke wy mogelyk niet zouden kunnen beletten, dat Ik tegenwoordig de Eere heb aan uwe Koninklyke Hoogheit te schryven, zoo wel in mynen naam, als in de naam van de gantsche beleedigde Republyk; indien ik het alleen was geweest, betuig ik voor God, die my geboden heeft de beleedigingen te vergeven, dat ik deze reeds zouw hebben vergeeten; Doch de eere van de gantsche Republyk is gekwetst en uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit is te regtvaardig, om aan dezelve geen reparatie te bezorgen.

Op dat uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit ten vollen onderrecht werde door de stukken zelve, van al het geen voorgevallen is, heb ik de Eer aan u hier nevens te zenden een Exemplaar van het Libel in questie, 't geen dezelve zich zal kunnen doen verklaaren door de Poolen welke

welke zich by u bevinden, en een Extract van het Decreet, dat het Libel gecondemneerd heeft, en ik ben verzekert dat door het leezen van die twee stukken dezelve zich niet zal konnen onthouden, het gedrag van uw Ministers af tekeuren en ons verzoek toetestaan. 1733. Augusty.

De Senatoren Ministers en Gedeputeerden van de Ridderlyke Ordre hier tegenwoordig van de geene welke benoemd zyn om my met haaren Raad te assisteeren, in haaren Naam en in de myne.

Uwer Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit enz.

Welke brief den Keurvorst van *Saxe* op de volgende wyze, in de Fransche Taale beantwoord heeft.

MYN HEER,

De Lieutenant *Drian* heeft my van uwent wegen een Missive zonder datum overhandigt, waar in een gedrukt geschrift was, benevens een Decreet, waar by het zelve werd gecondemneert. Gy doet my Justitie, myn Heer, wanneer gy gelooft, dat ik, zo door myne geboorte, als door inclinatie, alles tragte by te brengen 't geen strekken kan tot bewaring van de vryheit, rust en welzyn van het Koninkryk *Polen*. En ik ben verzekert, dat myne Ministers Plenipotentiarissen by de Doorluchtigste Republyk niet zullen nagelaten hebben, overéén te stemmen met myne gevoelens, en tot dien einde conform de ordres, waar mede zy belast zyn, tot dat einde mede te werken. Ik kan niet anders dan verwondert zyn over de klagten die tegen den Grave van *Wakkerbarth Salmour*, een van myne voornoemde Ministers zyn getormeert; van wiens opregtheit en yver om de genegentheit en opregte vriendschap die ik jegens de Republyk draage te onderhouden, ik volkomen verzekert ben. Klagten, die zo veel te onbillyker zyn, dewyl die geen ander fondament hebben dan de verklaring van een geestelyke van een slegt voorbeeldig leven, en die zyn eige schanden bekennende, door den schyn die hy aan zyne klachten gegeven heeft, geen geloof verdiende; een diergelyke aanbrenger kan geen deugdelyk getuigenis geven tegen die geene die hy aanklaagt. Nadien ik voor het ontfangen van uwen brief niet wel van deeze zaak ben geinformeert geweest, en dat het volgens de goede Justitie noodzakelyk was de beide partyen te hooren; heb ik myn oordeel moeten uitstellen tot de aankomst van het rapport van myn Ministers, 't geen ik nu verkreegen heb. Het omstandig verhaal, 't geen zy my doen, van 't geen in deeze zaak voorgevallen is, doet my klaarlyk zien het ongelyk dat men haar in het procedeeren op een vals rapport, en op een getuigenis van geener waarde gedaan heeft, zonder eenige acht te slaan op haar Caracter en het regt der Volken, volgens 't welke zy vry van beleediging moesten zyn, min op myn Persoon aan dien het alleenig behoorde over haare conduites te oordeelen; zo dat in plaats

1733. Augustij plaats van myn antwoord over zo een gewigtige zaak, die my zo zeer raakt af te wagten, men zich zelfs Justitie gedaan heeft in een tyd, dat men die van my geëischt heeft. Nadien men deeze zaake verhaalt heeft op een manier die my zo veel te onvriendelyker is, als ik van myn kant niets nalaate, om in alle occasien blyken te geven van myn oogmerk, tot voordeel en roem van de Republyk in 't generaal, als ook myn affectie en genegentheit voor elk der Leeden die dezelve uitmaken in het byzonder, zo ben ik verzekert, dat niet alleen de Republyk, maar ook alle andere Potentaten, het fondament van de redenen die ik hebbe om een convenable satisfactie te eischen, zullen erkennen: En ik twyffel niet, myn Heer, of gy zult alles bybrengen, gelyk ook de geene, in wiens naam gy my geschreeven hebt, om my deeze satisfactie te doen verkrygen, wanneer myne Ministers dezelve niet reeds op haare klachten en protestatien verkreegen hebben; waar van de Groot Kroons maarschalk belooft heeft rapport aan de Commissie der Senatoren, Ministers, en Landboden, benevens u benoemd, te doen. Dit is, waar over ik antwoord verwagte, om daar na zodanige maatreegelen te neemen, die ik volgens de omstandigheden nodig oordeelen zal. Eindelyk protesteere ik wederom, dat ik niet meer wensch dan u te overtuigen van de opregtheit van myne gevoelens jegens de Republyk, en de byzondere genegentheit, waar mede ik ben, enz.

P.S. Terwyl ik gereed was myn Antwoord op uwen Brief van den 6. van de voorleede Maand (die langer als na gewoonte onder weg geweest is) te teekenen, ontfang ik advys van myne Ministers-Plenipotentiarissen te *Warschau*, hoedanig men, zonder myne Resolutie aangaande het groote Corps groote Mousquetaires af te wachten, zich verhaast heeft, eene demarche te doen, dewelke ik niet verwacht had. Dit zoo zynde, zou het overvloedig weezen, my jegens U te verklaaren aangaande het geen Ik in 't voorneemen was ten dezen opzichte te doen, en my blyft nu niet over dan alleen U te betuigen myn Leedweezen, van dat men niet heeft willen profiteeren van myne generensiteit, nochte my het genoegen laaten, om aan de Republyk een nieuwe blyk te geeven van myne oprechte Oplettentheit voor al het geen dezelve aangenaam ofte voordeelig kan weezen, en strekken ter roemwaardige gedachtenisse van wylen zyn Majesteit, den Koning, myn Vader, en tot bevordering van den Welstand van de Natie, welke my altyd waardig zal zyn. Ik wensch daar omtrent gunstiger occasien te mogen vinden, en u in 't particulier te doen zien, hoe zeer ik ben enz.

De tweede Brief van den Primaat, zynde deszelfs Antwoord op zyn Koninklyke Hoogheits Brief, luidt als volgt:

MONSEIGNEUR,

NA dat ik aan de Senatoren, Ministers en Gedeputeerden van de Ridderlyke Orde by myn Persoon gebleeven, gecommuniceert hadt het Antwoord dat

dat de Luitenant *Dryan* my van uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorlugtigheit gebragt had, kan ik aan dezelve niet uitdrukken tot hoe verre wy verwonderd zyn geweest te zien, dat in plaats van de Satisfactie, welke Wy reden hadden van deszelfs rechtvaardigheit en billykheit te verwagten, Uw Hoogheit zelfs een Reparatie eischt, even als of wy het Recht der Volkeren in den Persoon van uwen Minister geschonden hadden; Dezelve heeft dan ten zynen faveure vooringenomen meer geloof gegeeven aan 't Rapport dat hy u heeft kunnen doen, dan aan de Rechtmatigheit van ons verzoek. Wy weeten volkomen wel, Monseigneur, wat het Recht der Volkeren is, en wat men aan 't Caracter van publike geaccrediteerde Ministers verschuldigd is; Ook is ons niet onbekent dat zy van haar doen en laaten aan niemand dan aan haare Meesters verantwoordelyk zyn, indien zy zich alleen bepaalen om haare belangen te bevorderen, haare Ordres uittevoeren en de Vrede en goede Verstandhouding te onderhouden; maar wy weeten ook, en verscheide genoegsaam aangenomen Voorbeelden hebben ons geleerd, hoe men met hen handelt, als zy haar Caracter misbruiken, en trachten onlusten en oproer te verwekken: De Graaf van *Wakkerbarth Salmour* heeft zich in dat geval bevonden met in het publik te doen verbreiden het diffamatoir Libel in Questie. Ondertusschen heeft de Doorluchtige Republyk, wel verre van dat zy zich zelve Justitie gedaan zou hebben, zoo als Uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit haar beschuldigd in den tyd dat zy die van hem verzocht, en zonder zyn antwoord aftewagten, niet anders tegen hem gedaan, dan haare Klagten aan Uwe Koninklyke Hoogheit te brengen, en van dezelve een Satisfactie te verzoeken, welke zy reeden had te verwagten, en die zy als nog van Uwe Rechtvaardigheit en Billykheit hoopt te verkrygen. Indien Uwe Koninklyke Hoogheit wel heeft willen letten op het Decreet, dat Ik de Eere heb gehad aan dezelve te zenden, geëmaneerd van het Captuur-Gerecht, zynde het eenige dat geduurende de Tusschen Regeering open is, zal dezelve gezien hebben, dat 'er geen uitspraak dan tegen het geschrift gedaan is, (en zulks is niet strydig met zyn Jurisdictie) zonder eenige Mentie te maaken van den Heer *Wakkerbarth*, die 'er niet genoemd is, dan in het Depositif en de Declaratie van den Priester; Waar over kan hy zich dan beklagen? en waar voor kan hy Reparatie eisschen? Indien hy zegt, zoo als men geaffecteerd heeft hier te verbreiden, en zoo als hy mogelyk aan Uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit zal hebben geïnsinueerd, dat het is, dat by de Executie van het Decreet, een Deurwaarder op de opentlyke Plaats met luider Stemme een Geschrift geleezen heeft, in het welke hy op een onvoordeelige wyze genoemd was, Dit is een formeele Vooronderstelling, en om Uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit daar van te overtuigen, voeg ik hier by het Certificaat in forma getekend en gezeegeld door den Heer *Sobolowsky*; Schryver van de Grode en het Landschap *Warschau*, en toen Vice Maarschalk van het Captuur Gerecht in absentie van den Maarschalk, zynde een authentyk stuk 't geen wy alle betuigen, en dat by gevolg by Uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit volkomen

1733. *Augusty.*

1733. Augustus. Geloof moet vinden, gelyk wy hoopen, dat het ook vinden zal by alle Mogentheeden, aan de Ministers van dewelke wy het gegeeven hebben, om het aan haare Principalen te zenden: Wat Reden van Klachten kan hem dan overblyven? Indien de Verklaaring van den Priester valsch was, zouw 'er ten hoogsten anders niet op vallen dan dat hy zich aan hem moest houden en hem van de Valschheit overtuigen; Doch het Feit is maar al te zeeker, en wy hebben buiten de Verklaaring van den Priester ontwyffelbaar Blyken daar van. 't Is dan met Reden dat wy by herhaaling dan behoorlyke Satisfactie verzoeken, en van Uwer Koninklyke Hoogheits en Keurvorstelyke Doorluchtigheits Billykheit hoopen, plegtiglyk betuigende, dat wel verre van ooit eenige Stap te willen doen, die dezelve onaangenaam zou kunnen weezen, wy in tegendeel alle onze Poogingen zullen aanwenden, om de Vriendschap, die dezelve ons beloofd heeft, te behouden, en dat wy in Uwe Koninklyke Hoogheit en Keurvorstelyke Doorluchtigheit altyd zullen weeten te vereeren het Doorluchtigste Bloed van een goeden en grooten Koning, wiens verlies wy noch betreuren; Van welk ik de Eer heb dezelve te verzeekeren, zoo in mynen Naam als in die der Senatoren, Ministers en Gedeputeerden van de Ridderlyke Orde myn Persoon toegevoegd zynde.

Uwer Koninklyke Hoogheits en Keurvorstelyke Doorluchtigheits enz.

Men vreest dat deeze zaak wel moeijelyke gevolgen na zich zoude kunnen sleepen. Ondertusschen verstaat men dat de Primaat ordre naar alle Kloosters in gantsch *Polen* gezonden heeft, om den gevluchten Priester, die het kwaad werktuig van deze onordentelykheden geweest is, by de kop te vatten, en aan de Justitie over te leveren.

Volgens de ingekomen berichten wegens de Relations Landdagen hadden eenigen stand gehouden, anderen waren gescheurd, en op verscheiden ook verdeeldheden ontstaan. In *Pruissen* hebben de Pomerellische, Marienburgsche, Debrainskische en Brzestische, in *Cujavië* stand gehouden, op welke alle den Adel gezworen heeft; maar de Culmsche is gescheurd. In *Podlachien* zyn op de Drogiczinsche en Mielnickische Landdagen verdeeldheden geweest; en op den Bielskischen is den eed tot de verkiezing uitgesteld: De verdeeldheit op den Drogiczinsche bestont hierin, dat de tegenwoordig zynde Waywode van *Podlachien* met uitstelling van den Eed tot de verkiezing, nevens een gedeelte van den Adel by de Franciskaners onder de Confederatie den Landdag gehouden heeft: maar dat de Landbeampten van het district onder den Heer *Ciewiersky Stolnik* van

Dro-

Drogiczie by de Jesuïten zyn vergaderd geweest, en uit hoofde van de Confederatie den Eed gedaan hebben. In het Wielnickis district was de verdeeldheit over den Marschalk, hebbende de Vaandrig *Osfolinsky* zich met een groot getal van den Adel uit de Kerk naar het Kerkhof begeeven, en aldaar den Landdag gehouden; maar de Starost van *Mielnik* in de Kerk, waar by hy de Edellieden met wagens uit de Dorpen liet haalen. De Waywoodschappen *Posen* en *Kalisch* zouden de generale Confederatie bezworen hebben: In tegendeel hadt de Adel tegen den Generaal van *Groot-Polen*, wegens een particuliere beleediging veel misnoegen getoond; zodat deze zich uit de vergadering moest weg begeeven. In het *Sendomirsche* hebben alle Powiaten gezworen, behalven de *Opokzynskische*, die den Eed tot de verkiezing verschoven heeft. In het *Lenzyckis* district te *Wylun*, *Rava*, *Gostynin* en *Pochaczew*, hebben de zamenkomsten stand gehouden. In het *Siradische* Waywoodschap is een scheuring geweest: op den eersten dag was den Heer *Wenzyk* met den Adel protesterende weggegaan; maar als de Waywode van *Siradië* den volgende dag aangekomen was, heeft dezelve nevens twee Powiaten den Eed afgelegd, doch de Powiaten *Piotskow* en *Radom* hebben zulks tot de verkiezing toe uitgesteld, 't geen ook de Lomzynskische, Nurskysche, Wysogrodische en Ciechanowsche Districten gedaan hebben. Op den Landdag van het Plotzkoische Waywoodschap in de Zakroczynskische Powiaten zyn zeer zwaare debatten geweest, waar by men eindelyk tot den Sabel kwam, en veelen die in de Kerk geweest waren, gekweest wierden, totdat de Kanonyk *Dembowsky* tweemaalen met het Venerabile was uitgegaan, en het tumult hadt gestild; waarop men zich op 't Kerkhof vergaderde, en de anderen in de Kerk belegerde, die noch eindelyk door den Bisschop van *Plotzko* daar uit kwamen. Den volgenden dag kwam men op 't veld byéén, en den Adel zwoer op de generale Confederatie, waar by men 6. Ritmeesters verkoos, met dewelke zy man voor man de verkiezing wilden bywoonen.

1733. Augusty.

Twee Expressens zyn aan den Primaat gearriveerd, de eerste met tyding dat de Russische Troupen zich in marsch naar *Polen* begeeven hadden, en de tweede dat gemelde Troupen haar marsch in drie Colommen vervolgen, desniettegenstaande blyft de Primaat by

 het

1733. *Augusty.* het genomen besluit, om den dag van verkiezing op den 25ste Augusty te doen voortgaan.

Alles blyft ondertusschen in het Poolsche Ryk in beweeging. De aanhang van de geenen welke tegen den Eed zyn waarvan *Sapieba* het hoofd is groeit dagelyks aan, doch blyft nochtans veel zwakker dan die van den Primaat. De aanhang van den Keurvorst van *Saxe* neemt mede dagelyks toe. De Graaf van *Lewenwolde* is van *Petersburg* weêrgekeerd om de laatste besluiten van zyne Keizerinne aan den Primaat te verklaaren: hy is gevolgd van 40 of 50000 man, welke op de Grenzen staan.

Hiervóór (*pag.* 72.) is gezien de beschryving van den Koning van *Polen*, die verkoren moet worden in de generale Confederatie van alle de Stenden van het Koninkryk *Polen*, en het Groothertogdom *Litthauwen*, welke Confederatie bestaat in 62. Artikelen, waarvan het grootste gedeelte byzondere en Domestique zaaken betreft, waarom wy onze Leezers noch alleenlyk den volgenden inhoud derzelve zullen mededeelen.

GElyk de zoete eendracht altyd voorziehtige gemoederen vereischt, en dat van deze eenigheit het gewenscht succes van alle onze Raadslagen afhangt, zo belooven wy onderling vrywillig onder de onwrikbaare eenparige en geheiligde band der stemmen op Trouw, Eer en Deugd, dat wy als eene eenige en onscheidbaare Republyk gantschelyk geen scheuring ofte verdeeldheit zullen maaken ofte toelaaten, noch een gedeelte zonder het andere zich eenen Heer zal verkiezen, noch zich van particuliere Factien bedienen, noch tot nadeel van de vrye verkiesing of door bedrog of met geld te nemen, 't zy tot eigen Voordeel, 't zy om Cabalen te maaken, ofte met inzicht om zich een beloofde weldaad en genegentheit by den toekomenden Heer waardig te maaken, een ander persoon ofte zich zelfs tot het Koninkryk te bevorderen, en dat wy in tegendeel geen andere verkiesing zullen toestemmen, dan voor den geen welken wy met vrye stemmen, zonder iemands tegenspreeking zullen verkooren hebben.

En by aldien de een of de ander, 't zy van de geestelyke of waereldlyke Senatoren, 't zy van de Amptenaren van 't Koninkryk of het Hertogdom *Litthauwen*, ofte ook van particuliere persoonen zich zou verstouten zonder eenpaarige toestemming van alle de Stenden een Koning te benoemen, denzelve, wie hy ook mocht wezen, zullen en willen wy voor een vyand des Vaderlands achten; ook zal de Doorlugtige Vorst Primaat tot geene benoeming des Konings treeden, dan na alvoorens drie verscheide reizen gevraagd te hebben, of het met de toestemming van alle kan geschieden, en of alle klagten en buitenspoorigheden weggenomen zyn? Ende voorts met deeze expresse Conventie,

ventie, dat de toekomende Koning zal bekragtigen alle de Regten, Vryheden en Privilegien, ons door onze Doorluchtigste Koningen en Heeren verleend, welke wy hem door de Pacta Conventa voor zyne Denunciatie ofte verkondiging na den Eed zullen vertoonen en overgeven, welke Eed onveranderlyk zal overeenkomen, (uitgezondert in 't geen met het H. Rooms-Katholyk geloof strydig mocht weezen) met de Eden door de Doorluchtigste Poolsche Koningen, *Sigismund Augustus*, *Henricus*, *Stephanus*, *Sigismundus III.*, *Uladislaus IV.*, *Johannes Casimir*, *Michaël*, *Johannes III en Augustus II.* by derzelver Kroningen aan het Koninkryk en het Groot-Hertogdom *Litthauwen*, als mede aan de daar toebehoorende geïncorporeerde Provintien afgelegt, waar na alle deze rechten, Vryheden en Privilegien, ook door Ryksdags Constitutien bevestigd zullen worden. 1733. Augusty.

Wy stellen ook tot onze zekerheit, en verplichten ons byzonderlyk op onze trouw, eer en geweeten, dat by aldien eenig buitenlands Vorst, ofte ook eenig Burger of onderdaan van de Republyk door verstandhouding ofte andere verbodene middelen, tot nadeel van onze Rechten en Vryheeden, ten opzichte van de vrye Verkiezing vastgesteld, zou onderneemen tegen onze wil door geweld iemand ofte zich zelfs op den Troon te verheffen, en ons zelve daar door in verwarring te brengen, tegen denzelve, wie hy ook zy, willen wy alle onze vlyt en krachten aanwenden, de een den anderen niet verlaaten, maar zoo lang in dit ons verband onafgetrokken volharden, tot dat de Republyk door een vrye verkiezing des Konings gerust en bevreedigd zal weezen; zoo dat wy alle tegen zoodanigen schender voor onze vryheit en rechten, zoo de oude als die door onze tegenwoordige Confederatie vastgesteld zyn, zullen opstaan, en zoo lang ons het leeven, goed en bloed niet zullen ontbreeken, tegen hem aangaan, zonder eenige scheuring ofte verdeeldheit zoo der Kroon van 't Hertogdom *Litthauwen*, als des Hertogdoms *Litthauwen* van de Kroon, noch andere ingelyfde Provintien, Waywoodschappen, Landen en Districten, als een eenige en ondeelbaare Republyk.

Aan den Doorluchtigste Primaat en de hem toegevoegde Senatoren word opgedragen met buitenlandse Ministers Conferentien te houden, ten einde het Hertogdom *Courland* als een leen van de Republyk heffende, van de buitenlandse Pretensien bevryd werde, en dat de Hertog *Ferdinand* de Possesie van dat Hertogdom door de investituur ten spoedigsten zou kunnen aanvaarden en de erkenning en gehoorsaamheit van de Ingezetenen bekomen; als mede wegens de uitruiming van het District van *Elbing*, en de Restitutie der panden van de Republyk, en wegens de aflossing van het District van *Drahimsy* enz.

De Stenden van *Polen* guarandeeren door deeze Confederatie de veiligheit voor den persoon en de goederen van den Koninklyken Prins *Jacobus Sobiesky*, en voor deszelfs noch hebbende Pretensien ten laste van wylen den Koning *Augustus II*, enz.

De Stenden wenschende in deeze tegenwoordige bedrukte Staat van de Republyk door de intercessie van onze H. Patroonen de Zegeningen des Hemels

1733. Augusty. mels voor dit Koninkryk te verwerven, laten den Doorlugtigen Vorst Primaat, dat hy in de naam van de Republyk by den H. Apostolischen Stoel aanhoudingen zal doen voor de Beatificatie en Canonisatie van de Zaalige, en door H. en Mirakelen vermaarde *Johannes Cantius*, *Johannes Dukla*, *Joseph Calasantius*, Stichter van de *Schola pia*, *Ladislaus van Gielnow* van de Franciscaner Orde, wiens Lichaam te *Warschau* door veele wonderwerken berucht is, *Anna Omiecinsky*, enz. (zynde noch acht andere met naamen gemeld.)

Deeze Confederatie is geteekend door den Primaat, zeven Bisschoppen, en 295 Waywoden, Kastellanen, Starosten, en andere Magnaten, Ampteniren, Landboden, enz. in alles 303. Persoonen, welke alle by hunne ondertekeningen Clausulen hebben bygevoegd, als *Salvâ libera voce vetandi*, en andere *Salvâ*, *Salvo*, *Salvis*, *item cum protestatione*, *manifestatione*, enz.

Onder de Geschriften die dagelyks uitkomen, ziet men 'er een onder den Tytel: *Gedachten van een oud Staatsman, over de Vryheit van de Verkiezing der Poolsche Koningen*, waarin onder anderen gezegd wordt:

Wy roemen en verheugen ons alle over dat wy onder zoo veele nabuurige Natien alleen de Vryheit en 't Recht bezitten ons eenen Koning te verkiezen, zoodanig dat alle Edellieden in *Poolen*, en dus veele duizenden alle en een iegelyk *omnes & singuli* bevoegd zyn, uit eigen wil en beweeging zonder eenige dwang een Persoon tot Koning voor te stellen, alhoewel niet met het Effect, dat de Persoon aan dewelke een Edelman zyne stem heeft gegeven, ook noodzakelyk moet Koning worden, moetende de eenparigheit, ofte, vermits deze niet wel mogelyk is, de meerderheit van stemmen volgens goede orde daar omtrent den uitslag geeven. Gelyk nu elk Edelman de vryheit heeft naar de Plaats van de Verkiezing te reizen, om zich van zyn Recht te bedienen, zoo moet ook in tegendeel geen van hen daar toe gedwongen worden, zoo als de Magnaten gewoon zyn te doen, dewelke om te meerder stemmen te hebben, den armen Adel byna met geweld door allerhande voorstellen en dreigementen tot de Verkiezing dryven, waar door zy niet alleen hunne Vryheit krenken, maar hen ook groote schade veroorzaaken, voornamentlyk de geene welke verre afgeleegen zyn, om dat zy haare alhoewel meest geringe Huishoudingen voor dien tyd moeten verlaaten.

Als men de Historien van de voorgaande verkiezingen onderzoekt, bevind men dat 'er byna geen eene met eendracht gedaan is: 't Is verschrikkelyk als men leest, hoe groote beroertens van Oorlog, Moorden, Confiscatien en andere rampen onder de Koningen *Stephanus* en *Sigismundus III.* ter oorzaake van de *Maximilianen van Oostenryk* door de andere party verkooren zyn voorgevallen. Tegen *Michael Wiesnowiesky*, protesteerden de *Zamoisci* op de plaats der Verkiezing meer dan eens opentlyk, doch na dat alle de minnelyke middelen en wegen vruchteloos waren aangewend, bedienden zich de Waywoodschappen

schappen van nadrukkelyke Argumenten en Declaratien, met de *Zamoisci* voor Vyanden des Vaderlands te verklaaren, indien zy in haare tegenstreeving kwamen te volharden, door welk middel zy zich eindelyk lieten beweegen, enz. De verkiezing van *Johannes Sobiesky* was in den beginne ook niet eenparig, doch zyne byzondere zeedigheit bragt de eenigheit te weege, alzoo hy verklaarde liever een onderdaan van een eenparig verkooren Koning, dan zelve Koning met de minste tegenspraak van een eenig Edelman te willen wezen, waar door alle de harten gewonnen wierden om hem eenparig voor haren Heer te erkennen. De verwarringen, oproeren en bloedstortingen, by de Verkiezing van den laatsten Koning *Augustus II.* zyn noch versch in 't geheugen, deze ellenden zouden noch veel grooter geworden zyn, indien de Prins van *Conti*, die door een gedeelte verkooren was, niet ten eersten was vertrokken, hebbende die, welke gemelde Prins zonder de toestemming van de andere Waywoodschappen opentlyk voor Koning proclameerden, zeer slecht en onverantwoordelyk gehandeld, en aanleiding gegeeven, dat de andere mede kwalyk deeden met een ander Koning te benoemen, en het Vaderland dus aan onnoemelyke rampen bloot te stellen, in plaats dat de een den ander om de Vreede te behoeden, had moeten wyken en toegeven. Deze droevige voorbeelden van twee Hoofden in 't Koninkryk dienen ons af te schrikken, ten einde wy uit liefde voor God, het Vaderland, en de deugd verhoeden, dat 'er niet weder twee Koningen worden, en dat wy overtuigd mogen wezen, dat een slecht Koning beter is dan twee, al waren 't ook de beste Koningen, en zoo als de Litthauwse Kancelier *Christoph Platz*, ten tyde der Verkiezing van den Koning *Johannes*, opentlyk in den Naam van gansch *Litthauwen* zeide: *Wy willen liever met eendracht onder een Tyran, dan met tweedracht onder een Engel leeven.* Men behoort dan by de Verkiezing de meerderheit te volgen, en te doen zoo als men kan, als 't niet wezen kan zoo als men wil. De Doorluchtigste Primaat zelve zal, zoo gehoopt word, als een oprecht Patriot in dezen aan de andere een goed Exempel verstrekken, om, als de gemoederen door geen middel vereenigd zouden kunnen worden, een wys en voorzichtig besluit te neemen in een toestand van een tegenwoordig minder, en een toekomend grooter kwaad, al was het dat hy zelve den geen, welken hy in petto heeft, zou abondonneeren, enz. Hier dienen wy ons noch tot onze leere en waarschouwing te erinneren de slechte gesteldheit van den algemeenen opbod by de laatste Verkiezings Ryksdag, daar zich onze groote naaktheit en Elende vertoond heeft, eerstelyk in 't getal, hebbende men daar by de Maarschalks Verkiezing naauwelyks 10 duizend stemmen in alles geteld, alhoewel 'er sommige tot drie stemmen toe hebben gegeven; ten tweeden, in de kleeding en 't geweer, alzo 'er veele Vaandels Infantery geweest zyn, welke geen behoorlyke kleederen en monteering gehad, en alleen met groove kielen en ander arm gewaad, wit, zwart, grys, enz. uitgedost waren, en haare wapenen bestonden voor een groot gedeelte in Knuppels en Boere Spiessen. Voorts heeft men toen onder ons zo deftige lieden gevonden, dat *Flemming* hen omgekocht en gewonnen heeft met Haringen, welke hy uit de vensters van zyn Logement aan de

1733. Augusty. de Markt te *Warschau* staande, onder hen geworpen heeft. Alle welke fraaijigheden van Equipage, Wapenen, Harings-honger, enz. der Poolsche Edellieden, die zo grooten roem in deezen naam stellen, niet anders dan spot, smaad en veragting by de Buitenlanders verwekt hebben, enz.

Na dat het intrekken der Russische Troupen in *Litthauwen* door den aanhang van den Primaat lang ontkend, of ten minsten ontveinsd is geworden, terwyl de andere party zulks ook te vroeg en te vóórbarig verbreid hadt, is eindelyk zulks waarheit geworden, hebbende de Generaal *Lasci*, die de gemelde Troupen gebiedt, het volgende Manifest doen publiceeren.

NAdien haar Keizerlyke Majesteit van *Rusland*, myn zeer genadige Keizerinne en Vrouwe, my bevolen heeft, om met een Armée in het Territorie van de Doorlugtigste Republyk *Polen* in te trekken, zo dient de tegenwoordige, om aan alle en een yder te doen weten, dat het intrekken der Russische Armée geen ander doelwit heeft, dan de handhaving der Vryheit, Regten en Constitutien van de Republyk, die, gelyk een ieder weet, op den laatsten Convocations-Ryksdag t'eenemaal overhoop zyn geworpen, door de tot noch toe in *Polen* ongehoorde geweldenaryen, door de onderdrukking van de vryheit der Stemmen, waarin de grootste vryheit der Natie bestaat, door bedreigingen en andere geweldige middelen, het geen haar Keizerlyke Majesteit niet alleen verpligt is te beletten, agtervolgens de solemneele Tractaten en Guarantien die tusschen *Rusland* en *Polen* bestaan, volgens welke haar Keizerlyke Majesteit geëngageert is, om de Republyk in haar Regten en Vryheden te handhaven, en om de schending der Constitutien die door een solemneelen Eed van al de Standen geconfirmeert zyn, voor te komen; maar ook op de pressante instantien die aan haar mondelyk en schriftelyk door een groot gedeelte der getrouwe Patriotten van allerhande staat gedaan zyn, te beletten, dat de geene, die zonder zich met het waare welzyn van het Vaderland te bemoeijen, geen ander inzigt dan haare particuliere interesten hebben, en t'eenemaal van een vreemde en van *Polen* ver afgelege Mogentheit afhangen, op den aanstaande Ryksdag niet door middelen, te gelyk geweldig, en tot nadeel van de vryheit der Stemmen, tot de verkiezing van zulk een Koning treeden, dien de Wetten en de Constitutien van de Republyk voor altyd van de Kroon uitgesloten, en onbekwaam verklaart hebben om den Troon te beklimmen; op dat de rust van het Koninkryk, zo van binnen als van buiten, ten opzigte van de nabuurige Mogentheden gehandhaaft werde, en de Republyk zonder eenige dwang in haar Regten van de vrye Verkiezing, agtervolgens de Constitutien, werde geconserveert. Daarom zullen de Troupen die onder myn commando staan, niet tot laste zyn van de Inwoonders der Republyk *Polen*, van wat rang en conditie zy ook mogen wezen; en wel verre

van

van eenige wanorde te plegen, zullen zy in contant geld betalen al 't geen zy tot hun onderhoud, gedurende haar marsch, van noden zullen hebben. Ik ben ten vollen overtuigt, dat de Doorluchtigste Republyk en al de nabuurige en geallieerde Provintien van *Polen* deze genegentheden van haar Keizerlyke Majesteit voor de conservatie van haar vryheit, en diensten die zy aan haar met zoo veel kosten doet, met dankbaarheit zullen erkennen; en dat de Inwoonders dit Leger het geen gedestineert is om tot haar secours te gaan, met alle mogelyke toegenegentheit en vriendschap zullen ontfangen, gelyk als het aan getrouwe vrinden past, en dat zy aan haar geen reden van wanttrouwen zullen geven. Ik beloof op ordre van haar Keizerlyke Majesteit alle en een ieder te beschermen, en niet toe te laaten, dat het minste leed aan wien het ook zy, gedaan werde. Nadien zyn Keizerlyke de Rooms Keizerl. Maj. insgelyks genegen is, de verdrukte vryheit van de Republyk te hulp te komen, en gelyk als haar Keizerlyke Majesteit van *Rusland* Troupen te zenden, om ze te protegeeren, zoo zullen hooggedagte haar Keizerlyke Majesteiten aan de Doorluchtigste Republyk op de instantien van een groot getal van haar Leden, hunne waare intentien dien aangaande door een wydlopig Manifest te kennen doen geeven.

1733. *Augustus.*

Behalven dit Manifest, heeft het Rusfische Hof ook eene Verklaaring van den volgenden inhoud aan den Primaat doen overgeeven.

UE. zult uit de Brieven en herhaalde Declaratien, die men aan UE. gepresenteert heeft, verstaan hebben de oprechtheit en genegentheit onzer Gevoelens voor de Doorluchtigste Republyk van *Poolen*. alzoo wy niets meer ter herte neemen, dan de bevordering van 't algemeene welzyn en de handhaving der Rechten, Vryheeden en Constitutien van de Natie, zo als wy in alle gelegentheden na voorbeeld van onze Voorzaaten doen blyken, en voornaamentlyk in dezen tyd, daar gehandeld word over de Verkiezing van een Koning, dewelke vry en ongedwongen moet weezen, en 't geen wy voor de oogen van de gantsche Poolse Natie en de geheele Waareld vertoond hebben. Waarom wy zeer gevoelig zyn geweest te verneemen, dat onze goede intentie zoo kwalyk uitgelegt is geworden op een wyze strydig met onze wil en nadeelig aan onze Eer, eeven als of wy de vryheit van de Republyk wilden krenken, en afbreuk doen aan de Privilegien van haare vrye Verkiezing, welke wy en onze Geallieerden in tegendeel willen handhaven en in haar geheel behoeden. Met deze gevoelens van Animositeit heeft men zich niet ontzien verscheide verzonnen geruchten tot ons nadeel en dat van onze Geallieerden te verbreiden, en dat noch meer is, ons met een inval van Turken en Tartaren te dreigen, hebbende men zelfs verscheide geheime middelen in 't werk gesteld, om dezen inval in der daad te doen geschieden. Men moet zeggen, dat zelfs de geene welke de handhaving der Wetten in haare

1733. Augustus. handen hebben, en welke daar voor zorg behooren te dragen, een gedrag hebben gehouden, dat niet ordentlyk en ten eenemaal strydig is met de Maximen van een vrye Natie, waar door zy hebben te kennen gegeeven haare schadelyke Aanslagen om de Wetten van haar Vaderland onder de voeten te trappen, en de Natie van de Vryheit der stemmen te berooven, dewelke echter het voornaamste Cieraad van een vry Volk is, hebbende dus haar plicht en Conscientie vergeeten, met haare particuliere oogmerken door geweld staande te houden, die echter gantschelyk strydig zyn met het welzyn van 't Vaderland en de algemeene rust.

En alhoewel verscheide welgezinde Persoonen plechtige Protestatien tegen het groot geweld en de verdrukking van de Vryheit der stemmen op de Convocatie-Ryksdag in 't werk gestelt, gedaan hebben, is het echter notoir, dat men daar gantsch niet op gelet heeft, trachtende in tegendeel op de aanstaande Verkiezings-Ryksdag allerhande middelen, 't zy in der minne of met geweld, altoos met gelyke verdrukking van Vryheit aan te wenden, om de genoome maatregelen ten voordeele van *Stanislaus* staande te houden, die echter voor altoos van den Troon van *Poolen* uitgeslooten is, zynde hy verklaard geworden een Vyand des Vaderland door de Constitutien, geconfirmeerd door plechtige Eeden van de gantsche Natie, en zelfs van UE, zoo dat hy bygevolge niet op den Troon van *Poolen* kan verheven worden, zonder een openbaare schending der fondamenteele Wetten en de publyke Rust.

En gelyk wy en onze Geallieerden groot belang hebben, dat de Tractaten, welke wy met de Republyk hebben, in haar geheel worden gehandhaafd, hebben wy ons niet kunnen onthouden aan UE. en aan de Doorluchtigste Republyk nadrukkelyke en ernstige vertoogen te doen, en UE. te verklaaren, dat in geval het mogt gebeuren dat men op de welgemeende Remonstrantien, welke wy en onze Geallieerden over dat werk gedaan hebben, en welke wy tegenwoordig zyn doende, geen reflexie wilde maaken, en dat men onaangezien dit alles de belangen van *Stanislaus*, wat 'er ook van mogt komen, verder zou trachten te begunstigen, wy dat gedrag niet anders zullen kunnen aanzien, dan een openbaare Inbreuk in de Vreede en de Tractaten, welke wy met de Doorluchtigste Republyk hebben, en dat wy om die reeden genoodzaakt zullen zyn genoegzame en nadrukkelyke middelen aan te wenden, om door de macht, die God ons gegeeven heeft de Vryheit van de Republyk en de behoeding van derzelver Constitutien te handhaven, waar toe wy verplicht zyn door de Tractaten tusschen ons en de Republyk in weezen zynde, en uit hoofde van onze Guarantie, als mede door de genegentheit welke wy hebben om de welgezinde Persoonen, die onder de verdrukking der Vryheit van haar Vaderland zuchten, te hulp te komen.

En gelyk onze intentie tot geen ander einde strekt, dan de algemeene rust te bewaaren en voor onze eigen veiligheit te waaken, willen wy alle deeze schadelyke aanslagen voorkomen, waar van de Autheuren, en die, welke by 't geweld en de verdrukking der Vryheit van de Republyk en derzelver Rechten en Constitutien mede gewerkt hebben, voor God, de Republyk en

de

de gantsche Wereld verantwoordelyk zullen wezen, als ook van de droevige gevolgen, welke voor het Vaderland en haar zelve daar uit zouden kunnen ontstaan. 1733. *Augustus.*

Dit is het geen wy noodzakelyk hebben geoordeeld aan UE. en de Doorluchtigste Republyk te verklaaren, enz.

Den 16den Augusty gaf de Primaat aan den Graat *Welzek*, Ambassadeur des Keizers gehoor, 't welke, zonder dat iemand 'er by tegenwoordig was, twee uuren lang duurde. Men zegt dat zyn Excellentie deszelfs voorgaande verklaaringen wegens den Keizer herhaald heeft. Op de klagten door den Vice-Waywode en Kwartiermeester van 't Waywoodschap *Plocko* gedaan, dat de bedienden van de Russische Ambassadeurs eenige Logementen voor de Gedeputeerden van gemelde Waywoodschap geschikt, gehuurd en in bezit genomen hadden, is, na voorgaande Deliberatie, in den Senaat goedgevonden aan de buitenlandsche Ministers nochmaals aan te zeggen, dat zy geduurende de Verkiezing van *Warschau*, geliefden te vertrekken, of dat zy anderszins aan zich zelven zouden moeten wyten, 't geen hen onaangenaams, wegens den Adel, mogt overkomen, met welke Commissie de Heer *Sobolewsky*, Maarschalks Rechter, afgevaardigd zynde geweest, gerapporteerd heeft, dat gemelde Ministers hem tot antwoord hadden gegeeven, *dat zy niet gezind waren van Warschau te wyken, om dat by de Verkiezingen der Koningen* Johannes *en* Augustus *de buitenlandsche Ministers daar gebleven waren*, by welk antwoord zeker Ambassadeur noch gevoegd hadt, *dat byaldien eenig vreemd Minister gehoond kwam te worden, men geen Satisfactie daar voor zou kunnen geeven, al was het dat men den gantschen Adel wilde ophangen.* Doch gemelde Ambassadeur heeft dit ontkend, en verklaard alleenlyk gezegd te hebben, *indien de Republyk ook honderd Man wilde laaten ophangen, de hoon een Gezant aangedaan, echter niet genoegzaam vergoed zou kunnen worden.* Ondertusschen heeft het gerucht van deze uitdrukkingen zich zodanig verspreid, dat de Vice-Waywode van *Plocko*, van eene maaltyd by den Primaat komende, als ook eenige Edellieden, de vermeetelheit hebben gehad, een Ambassadeur in zyne Koets en op de Plaats van 't Paleis van den Primaat met Pistool en Sabels tot twee verscheiden reizen aan te doen; en hem te vraagen of hy 't was, die de Edellieden wilde doen ophangen? Waarover de gemelde Ambassadeur terstond zyne klagten by den Pri-

O 2 maat

1733. Augusty. maat heeft gedaan. Den 18den waaren de Keizerlyke en Russische Amb..ssadeurs weder by den Primaat, herhaalende de Justificatie, en vertoonende dat het recht der Volkeren en Gezanten in den Persoon van den aangeranden Ambassadeur geschonden was, enz. Waar op de Senatoren eene Conferentie hebben gehouden, en den Heer Kroons Vice-Instigator aan alle buitenlandsche Ministers afgevaardigd, met een schriftelyk besluit, behelzende, dat dezelve in consideratie van het geallegeerde exempel van de tyden der verkiezingen van de Koningen *Johannes* en *Augustus* tot verder dispositie van de Republyk te *Warschau* konden blyven, mits dat zy zich zouden gelieven stil te houden, geene Factien noch door zich, noch door anderen te maaken, en geen Krygsvolk by zich te hebben, zullende in tegendeel de Kroons-Maarschalk hen alle veiligheit bezorgen.

Den 17den Augusty hadt de Heer *Paolucci*, Nuncius van den Paus, audientie by den Primaat, en overhandigde aan denzelven drie Pauzelyke Brevetten. Den 19den hebben de Pruissische Ministers mede Gehoor by den Primaat gehad, en hem op nieuws in den naam van den Koning, hun Meester, van alle goede verstandhouding, vrede en vriendschap verzekerd, en dat zyn Pruissische Majesteit in de zaaken van Verkiezing geen deel zou neemen. Den 20sten heeft zyn Hoogheit audientie verleend aan den Heer *Arcelly Tentyn*, een Kerkelyk Persoon, die met het Karacter van Minister van den Koning van *Spanje* bekleed is, en aan den Primaat een Missive van dien Monarch heeft overgegeeven, by dewelke hy de Republyk van deszelfs vriendschap verzekert, enz. De Turksche Gezant is ook ter gehoor by den Primaat geweest, en verstaan hebbende de geruchten dat een Russisch Leger in *Litthauwen* gekomen was, heeft hy betuigd daarover verwonderd te zyn, en zulks bezwaarlyk te kunnen gelooven, om dat het zoude strekken tot schending van het Tractaat tusschen den Grooten Heer en de Moscoviters, in 't Jaar 1712. by de *Pruth* gesloten, waarby in het eerste Artykel gezegd wordt: *30. dagen na de ondertekening van dit Tractaat, zal zyn Czaarsche Majesteit zyne Troupen uit Polen trekken; maar dewyl zyn Majesteit eenigen tyd noodig heeft, om deswegens de noodige bevelen te geeven, nadien zyn Troupen zeer verre in dat Land zyn, wordt daar toe een tyd van 3. maanden geaccordeerd, binnen welke zy genootzaakt zullen wezen daar uit te trekken. Van dien tyd af zullen geene Russische Troupen,*

onder

onder wat pretext het zoude mogen weezen, aldaar mogen gevonden worden, zullende zyn Czaarsche Majesteit zich in het toekomende op geenerlei wyze met de Poolsche Regeering mogen bemoeijen, of eenige Troupen in dat Koninkryk laaten intrekken. 1733. Augusty.

En alhoewel die Gezant ordre van zyn Hof hadt, om tot na de Verkiezing eens Koning in *Polen* te blyven, is dezelve op deze tyding den 28sten Augusty ten spoedigsten naar *Constantinopel* vertrokken.

MEN is sedert eenigen tyd naar de kant van *Luxemburg* in eene gedurige beweeging, om zich tegen een gevreesden vyandlyken aanval in staat van tegenweer te stellen. De regimenten dragonders van *Vehlen* en *Ligne* moeten 30000. Takkebossen maken. De Gemalin van den Gouverneur van *Luxemburg*, den Graaf van *Neuperg* is reeds naar *Coblentz*, en de meeste Officiers vrouwen zyn ook uit de stad geweeken. De Gouverneur heeft verboden geene levensmiddelen uit de poort te laaten gaan; en aan 700. huisgezinnen die by het visiteeren geen genoegzaame voorraad van levensmiddelen hadden; gelast, zich daarvan voor den tyd van een Jaar te voorzien, of anders de stad te verlaaten. De posten van *Arlon*, *St. Hubert*, *La Roche* en *Grevemaker* zyn ingetrokken, zynde aldaar maar één Officier met eenige verminkten gelaaten. Den 20sten July wierden 2 Kapiteins met 252. man gecommandeerd, om buskruid in de Mynen, en kogels op de batteryen te brengen. Ook heeft men op ordre van den Gouverneur, alle de straaten van den gemelde Stad t'eenemaal opgenomen, om zich in geval van eene bombarderinge te beveiligen. Het klooster buiten de poort van *Diedenhoven*, maar een kanonschoot van de stad gelegen, en waarin de vyand post zou kunnen vatten, word afgebroken. Ook moeten de Monniken der Abdy van den H. Geest uit de stad verhuizen, omdat men hun klooster tot huisvesting van de soldaaten van noden heeft. Langs de wegen naar *Longwyk* en *Diedenhoven* zyn sterke wachten gesteld, om op de beweegingen der Franschen te letten, en alle nachten wordt het piquet verdubbeld, en de helft gaat daar van af, om te patrouilleeren en te recognosceren. De dragonders hebben reeds veel duizend takkebossen in den bedekten weg en op de wallen gebragt, om ze met aarde gevuld, op de batteryen te gebruiken. Twee bataillons LANDEN. NEDER.

 taillons

1733. Augusty. taillons van 't regiment van *Ligne* blyven op 't glacis of de schuinte, die naar den bedekten weg afloopt, campeeren, om noch een groot getal takkebossen te maaken. Tusschen de poorten van *Diedenhoven* en *Trier* heeft men de sluizen reeds opgehaald, waardoor de benedenstad ruim een roede diep onder water gezet is. Alle de troupen zyn van de ver-afgelegen buiten-posten naar de vesting gezakt, zodat 'er thans in bezetting leggen 13. bataillons en 9 esquadrons. De generaal *Neuperg* heeft den 9. dezer met een Expressen tyding bekomen, dat 45000. man Fransche troupen werkelyk naar de *Elzas* waren opgebroken, en dat een brigade van 55. Ingenieurs te *Metz* was aangekomen, met welke tyding de gemelde Generaal ten eersten een expressen naar *Brussel* heeft afgevaardigd, en sedert is men onophoudelyk bezig, zich in staat te stellen, om in geval van eene belegering, een langen tegenstand te kunnen bieden.

Te *Mons* is men ook zeer bevreesd voor een verrassching der Franschen. Op de minste hoop menschen die men van verre ziet aankomen, worden de klokken geluid, en een Vaandel uit de tooren gestooken, om aan te wyzen van wat kant dezelve komen: Ook zendt de Commandant dagelyks een patrouille van 4. man en een Corporaal, dragonders, tot by *St. Quintin*, om 't veld te ontdekken.

Den 31. arriveerde te *Oostende* voor rekening van de Compagnie aldaar, het Schip *de Hertog van Lotharingen*, Kapitein *Clercq*, uit *China*, zynde den 23. January dezes Jaars van *Canton* vertrokken, deszelfs lading bestaat in:

312945 ℔ Thee Boey.
13740 ℔ dito Pecko.
72409 ℔ dito Congo.
55381 ℔ dito Groene.
17520 ℔ dito Keizers.
7953 ℔ dito Heissan.
15170 ℔ dito Chaoutchon.
7212 ℔ Radix China.
3981 ℔ Galinga.

Porcelynen.

2175 Bundels.
209 Groote Kassen.
6 Groote Vasen.
5 dito tot een Stel.

Zyde

Zyde Stoffen.
2572 ps. Poises diverse.
110 ps. Gosjes.
170 ps. Meubel Damasten.
462 ps. Satynen.
1400 ps. Peekins.
1267 ps. Gorgorons.
29 ps. Lampas.
9 ps. Neusdoeken.

SEPTEMBER.

MEN zag aan het Britsche Hof noch dagelyks de uitwerkingen van het verwerpen van de accysbil, in het afzetten van verscheiden Beampten, welke daartegen gestemd hebben: en men was door 't gantsche Ryk bezig met de verkiezing van Leden voor het aanstaande nieuwe Parlement, het welke wel met de gewoone kuiperyen, doch met veel minder moeite en kosten geschiedde, dan in voorige verkiezingen; omdat men om vóór eenen Mededinger verkoren te worden, maar behoefde te zweeren nooit eenige accysbil, of iets dat naar accys smaakte te zullen toestemmen. GROOT-BRIT-TANNIE.

Dagelyks kwamen van alle kanten expressen aan 't Hof en aan de vreemde Ministers, wegens de gesteldheit van zaaken in *Polen*. Men wist noch niet wat zyde de Koning en de Natie zouden kiezen, ingevalle van vredebreuk tusschen den Keizer en *Vrankryk*.

Alle de Fransche Officieren welke zich met verlof tot verrichting van hunne byzondere zaaken te *London* opgehouden hebben, zyn wegens hun Hof te rug ontboden om zich in aller haast naar hunne byzondere quartieren, en voornamelyk naar de *Elzas* te begeeven. De Grave van *Degenfeld*, Extraordinaris Envoyé van den Koning van *Pruissen*, begat zig den 27sten Augustus naar *Hamptoncourt*, om

zyn

1733. zyn Majesteit kennisse te geeven van de finale resolutie die zyn
Septemb. Pruissische Majesteit, ten opzichte van de Poolsche zaaken genomen hadt.

De Spaansche Philippynsche Compagnie naar *Engeland* commissie gezonden hebbende, om voor haar 2. scheepen tot den dienst van de Oost-Indische Compagnie gebouwd, waarvan het eene gereed is, en het andere noch niet, te koopen, is zulks belet, zodat zy, het jaargety te verre verloopen zynde, dit jaar geen schepen naar de Philippynsche Eilanden zal kunnen zenden. Den 2den dezer wierden de 3. nieuwe Ridders van de *Kousseband* in de Kapelle van St. George te *Windsor* met de gewoone plegtigheden geinstalleerd, te weeten de Prins van *Nassau*, Stadhouder van *Gelderland*, (over wiens geboortedag het Hof daags te vooren de complimenten ontfing,) by procuratie door den Ridder *Charles Wager*, mitsgaders de Hertog van *Devonshire*, en de Graaf van *Wilmington*: daar was een groote toevloed van den Adel, doch niemand van de Koninklyke Familie, of van de vreemde Ministers was 'er, en des avonds hadt men een groot Bal voor de Dames, dat tot 's morgens ten 4 uuren duurde.

Den 9de 's morgens kreeg men tyding, dat den 7den 's namiddags ten 4. uuren een Fransch Esquadre van 12. Oorlogschepen op de hoogte van *Rye* zynde, aldaar een klein Fregat by zich gekregen hadt, en vervolgens naar de *Oostzee* voortgezeild was: dit Esquadre het welk men meende dat Koning *Stanislaus* aan boord hadt, passeerde 's avonds tusschen 7. en 8. uuren digt voorby *Douvres*. Van *Portsmouth* schryft men, dat de Schout by Nacht *Stewart* aldaar van *Londen* aangekomen, en den volgenden morgen tusschen 8. en 9. uuren naar *Spithead* aan boord van 't Oorlogschip *Edenburg* gegaan was, van 't welk hy zyn vlag had laaten waayen, onder het salueeren van de begeeven Oorlogschepen die te *Spithead*, en in de haven leggen Alle de Officiers, behorende tot de Koninklyke Schepen die begeeven zyn, hebben ordre ontfangen, van zich ten eersten aan boord van hunne respective Schepen te *Portsmouth*, *Chatham* en *Sheernes* te begeeven; en alle de Kustbewaarders hebben insgelyks bevel, om haar Equipagie compleet te maaken, en naar de *Nore* af te zakken.

UIT

1733. Septemb.

UIT *Vrankryk* heeft men dat de Koning *Stanislaus*, eene langduurige Conferentie gehad hebbende met den Koning van *Vrankryk* te *Versailles*, den 22. Augustus vandaar vertrok, zich gelaatende met de Koninginne zyne Gemaalinne den weg te neemen naar *Chambord*; doch de Prinsesse deet alleen die reize, en de Koning *Stanislaus* floeg met drie Heeren den weg in naar het Noorden, om zich onbekend door de Landen van den Kouing van *Pruissen* naar *Warschau* te begeeven; alwaar zyne tegenwoordigheit zeer nootzaaklyk geoordeeld wierdt. Om zyne reize te beter te verbergen deet men verscheiden geruchten verspreiden: men gaf aan zommigen voor dat hy zich te *Brest* ging inscheepen; en aan anderen, dat het Esquader te *Brest* uitgerust, *Calais* of *Duinkerken* zoude aandoen, om aldaar dien Vorst aan boord te neemen. Alle de vreemde Ministers lieten zich door deze valsche uitstrooiselen misleiden; en om de geenen, die 't meeste belang daarin hadden, te beter om den tuin te leiden, opdat zy in de gemelde reize geene verhindering toebragten, schreef men van *Brest* het volgende. VRANKRYK.

„ De Marquis de *Luzerne*, Commandant van het Esquadre dat in „ deze Haven uitgerust wordt, den 24. Augustus een Courier met „ ordres van 't Hof ontfangen hebbende, deet denzelfden avond „ zyne sloep met twee van zyne voornaamste Scheepsofficieren vertrekken, met bevel om zich te begeeven naar *Lauvaux*, een Dorp „ op deze Rede gelegen. Den volgenden dag wierdt eene algemeene order gegeeven dat een ygelyk zich aan boord zoude begeeven, „ en zich op zyn Schip blyven onthouden, zonder met ymand aan „ land eenige briefgemeenschap te houden. Des nachts tusschen „ den 27. en 28, kwam de Sloep van den Marquis de *Luzerne* aanboord. Het Esquadre ging daarop den volgenden morgen onder „ zeil; doch wierdt door tegenwind genootzaakt weder omtrent op „ dezelfde plaats te ankeren. Men vernam op denzelfden dag door „ eenige Boeren, die van *Lauvaux* gekomen waren, dat zy den „ voorgaanden dag twee Postchaisen in het Dorp hadden zien komen, welke vóórgegaan waren door het Maarschalkschap; dat „ twee onbekende Persoonen, waarvan de één de orde van den H. „ Geest op zyn kleed gnborduurd hadt, zich in de gemelde Sloep „ naar boord begeeven hadden; en dat men in het oogenblik dat zy

1733. Septemb. „ zich naar boord begaven alle de Officiers en Guardes Marines op „ hunne posten geplaatst hadt, en de Equipage tusschen de twee ver- „ dekken. Men weet tot noch toe niet wie deze twee vreemdelingen „ zyn. Het Esquadre heeft den 30. Augustus en den 2. September „ noch eene pooging gedaan om te vertrekken, zonder dat zulks „ mogelyk is geweest: doch het is waarschynlyk dat hetzelve haast „ zal zeilen, dewyl de wind voordeelig begint te waaijen. Men weet „ noch niet werwaards dit Esquader is gedestineerd, blyvende alles „ geheim.

Dit Esquader vertrok inderdaad, en zeilde naar de engte van *Calais*; hetzelve naderde de Engelsche Kusten, en vertoonde zich op de hoogte van *Rye*; eindelyk geraakte het door het Canaal, en ontfing ordres van *Calais* of *Duinkerken*, ingevolge van welke hetzelve weder naar *Brest* keerde, wanneer men zag dat gansch *Europe* verbreidde dat de Koning *Stanislaus* aldaar scheep gegaan was, en dat de Marquis de *Luzerno* ordre hadt de vlag van zyn Alder-Christelykste Majesteit overal te doen begroeten en eere bewyzen.

Men ziet hier de volgende Lyst van de Troupen welke het Campement van *Deuzè* uitmaaken.

INFANTERIE: De Regimenten Navarre, Piemont, Normandie, elk drie Battaillons, Bourbonois, Poitou, Touraine, Toulouse, Bourgogne, elk twee Battaillons; Battaillon d'Artillerie, Roïal la Marine, Jensac, Mortemar, Xaintogne, Vivaret, Ierlande, Roïal Baviere, elk een Battaillon, in alles 27 Battaillons.

CAVALLERIE: De Regimenten Gendarmes 8. Esquadrons, Collonel General, Commissaire General, Le Roy, Cuirassiers, Cravattes, Roïal Allemand, Roïal Roussillon, elk 3. Esquadrons; Sardaillant. Parabeat, elk 2. Esquadrons; Clermont 3. Esquadrons; Lorraine, La Tour, Lenoncourt, Ternaut, Vaudray, Mouchy, elk 2. Esquadrons, Hussars de Ratisky een Esquadron; in alles 49. Esquadrons.

DRAGONDERS: de Regimenten Collonel General, Orleans, La Suze, Nicolai, Languedoc, elk drie Esquadrons; in alles 15. Esquadrons.

Den 31sten Augustus heeft de Koning de Lyst van de hooge Officieren, die onder den Hertog van *Berwick* zullen dienen, getekend; bestaande uit 9. Luitenants Generaals en 12. Maarschalken des Camps,

Camps, waaronder zich de Hertog van *Noailles* mede bevind: de Troupen van gemelde Hertog van *Berwick* bestaan uit 116. battaillons en 195. esquadrons, waar onder begrepen zyn die gene, dewelke zich in het Fransche Comté, en de drie Bisdommen bevinden. De Hertog van *Orleans* nevens de overige Prinsen van den bloede, zouden zich aangeboden hebben om aan de hoofden hunner regimenten, of op zodanig een wyze als de Koning zoude goedvinden, in het leger onder den Hertog van *Berwick* te dienen. Men verstaat dat by het Tractaat van neutraliteit dat het Hof aan *Engeland*, en noch aan eene andere Mogentheit aangeboden heeft, zich eenige zwaarigheit opdoet, dewyl dezelve daar in de Stad *Luxemburg*, onder de neutraale steden willen begrepen hebben. Den 2den dezer deed de Koning op het plein van het kasteel van *Meudon* de reveu over de twee compagnien musquetaires van de guarde van zyn Majesteit, en liet ze in 't vervolg de exercitie doen, 1733. Septemb.

De Heer *le Telletier* een der Directeurs der Vivres, is met 300 Bakkers naar *Straatsburg* gegaan.

Onlangs arriveerde een Courier van den Marquis de *Monti*, uit *Polen*, welke zo men zegt de tyding gebragt heeft, dat de Russische troupen op het Territoir van dat Koninkryk gekomen waren, maar dat ze noch wel 100. mylen van *Warschau* afzyn. Daarop wierdt te *Versailles* over de tydingen welke die Courier uit *Polen* medegebragt heeft, een extraordinaris raad gehouden; en de Marschal de *Villars* ook daar by geroepen zynde, was genoodzaakt zich derwaarts te begeven, schoon hy dien dag verscheiden Persoonen van distinctie tracteerde; maar men publiceert niets van de Depeches, die uit dat land komen. Het Hof heeft weêr twee expressen van den Graaf van *Rothenburg* uit *Spanje* ontfangen: Volgens de narichten continueerden de Spanjaards alle preparatien tot de voorgenome expeditie te maaken; en van *Barcelona* schryft men, dat aldaar 12. Oorlog- en verscheiden Transport-Schepen van *Cadix* aangekomen waren; dat tegenwoordig zo veel troupen in die Provintie lagen, dat zy veel moeite zouden hebben, om 'er lang te bestaan; en dat men continueerde al de Koopvaardyschepen, die in de Havens van de Middelandsche Zee inkwamen, aan te houden. Van *Montpelier* heeft men, dat aldaar 50. fraaije paarden die de Koning met consent van zyn Katholyke Majesteit in *Spanje* heeft laaten koopen, aange-

P 2 komen

1733. Septemb. komen waren; het geen gelegenheit heeft gegeven tot het gerucht, 't geen verspreid was geworden, dat de Spaansche Cavallery reets in *Vrankryk* was ingetrokken. Ondertusschen verzekert men, dat het Fransche Hof aan dat van *Spanje* de passage door *Languedocq* en *Provence* voor eenige 1000. Spanjaards zoude toegestaan hebben.

De equipagies van den Prins van *Dombes* en den Graaf van *Eu* zyn naar de *Elzas* vertrokken: Die van den Hertog van *Noailles* vertrokken den 12den naar het *Dauphiné*. Den 14de vertrok de bagagie van den Prins van *Conti*, dewelke, ingevalle van oorlog, aan 't hoofd van zyn regiment zal dienen: dit regiment wierd den 15de te *Meaux* door dien Prins bezigtigd. De Marquis *d'Asfeld* is naar de Provincie *Champagne* vertrokken, om aldaar een linie te ordonneeren tot dekking van die Provincie tegen de invallen van 't guarnisoen van *Luxemburg*, waar aan ze anders geheel blootgesteld zou zyn. Ook is in een groote krygsraad beslooten ordre aan het Leger te zenden, om den *Ryn* te passeeren. Men heeft van *Metz* noch 20. groote stukken kanon, met 400. artillery paarden naar de *Elzas* gezonden. Aan alle de hervormde Officieren is ordre gezonden zich ten eersten in het gevolg hunner Regimenten te begeeven. Het Hof heeft alle bedenkelyke maatregelen genomen, om in gevalle van Oorlog overvloed van alles en voornamelyk van Geld in de Legers te hebben. Men geeft voor, dat men den Kardinaal *de Fleury* zoude hebben hooren zeggen. „ Tot nu toe hebbe ik alles tot behouding van den Vrede „ opgeofferd, zonder my daaraan te stooren, dat ik voor een zwak „ of ongevoelig Man gehouden wierdt; maar ik zal thans doen zien „ dat ik noch het een noch het ander ben, wanneer men myne zachtheit misbruikt, en my dwingt de wapenen aan te neemen.

Men schryft met een brief van *Parys* van den 11. September van goederhand onder anderen het volgende:

„ In de Provintie van 't *Dauphiné*, en daar omtrent, bevinden zich „ effectif 40. Battaillons en 50, à 60. Esquadrons Koninklyke Troupen, welke geschikt zyn om de *Alpes* te passeeren, en men verwacht ook in dat Gewest een Corps Troupen van een ander Mogentheit, om mede naar *Italië* te gaan. Gisteren is de Hertog „ de *Noailles* met een Expresse aan 't Hof ontboden, zullende dien „ Heer, zoo men meent, naar het *Dauphiné* vertrekken, om daar „ een gebied te voeren. De Gendarmerie die eerst Ordre hadt om

„ te

1733 Septemb.

„ te marcheeren, en naderhand gecontramandeerd wierdt, heeft nu
„ op nieuw bevel bekomen, om naar de *Moesel* te trekken, daar
„ een Corps van 30000. Man zal weezen onder 't Gebied van den
„ Marquis *d'Asfeld*, dewelke morgen derwaards staat te vertrek-
„ ken: alle de andere Generaals hebben eindelyk positive Ordre be-
„ komen, zich gereed te houden om noch te Veld te gaan De
„ Luitenant-Generaal de *Puizegur*, en de Marquis *de la Farre*,
„ staan mede op haar vertrek, de eerste naar de *Elsas*, en de andere
„ naar *Languedoc*. De Prins de *Conti*, de Prins van *Dombes*, en de
„ Graaf van *Eu*, zullen ook binnen weinig dagen naar *Straatsburg*
„ vertrekken, wordende niet meêr getwyffeld of de groote Armée
„ zal nu ten eersten over den *Rhyn* gaan, om daar het Theater des
„ Oorlogs met een of twee Belegeringen te openen. Te *Bourdeaux*,
„ *Rouaan*, *Lions*, en in andere Steden, is men beezig 40000. paar
„ Schoenen voor de Troupen in de *Elzas* te maaken. De conside-
„ rabele Toerustingen in *Spanje*, te Water en te Land, verdienen
„ in deze Conjunctuuren mede groote oplettentheit, en schynen
„ een gantsch ander Oogmerk te hebben dan *Barbaryë*: de Troupes
„ tot die Expeditie bestaan in 25. battaillons en meêr dan 50. es-
„ quadrons, zo Cavallery als Dragonders.

SPANJE.

DE Koning van *Spanje*, die zich met het gansche Hof op het Kasteel van *St. Ildephonse* bevondt, hadt eene groote Promotie van Hooge Officieren gedaan; en den 17. der voorlede maand, laat in den nacht, kwam aldaar een Kapitein van de Granadiers van het Regiment *Cantabria*, zynde door den Marquis *de Villadarias*, die de Troupen van zyn Katholyke Majesteit in *Africa*, en Chef commandeert, en Gouverneur van *Oran* is, afgezonden, met de tyding, dat de Moorsche en Turksche Troupen, die vóór de gemelde plaats gecampeerd waren, zich den 10de voor het Fort van *Rosalcasar* geposteerd hadden, maar door de Artillery en Musquettery van het Fort zo wel ontfangen waren geworden, dat zy zich hals over kop geretireerd hadden; en dat zy den volgenden dag haar Campement hadden opgebroken, hunne Tenten en Magasynen verbrand, en zich naar *Algiers* in marsch begeeven, zynde ten vollen overtuigd dat zy niet in staat zyn om eenig progres tegen die plaats te maaken, en laatende alle het onderhoorige land t'eenemaal vry. Deze tyding

1733. Septemb. was aan het Spaansche Hof zeer aangenaam geweest, nademaal daardoor alle de troupen van zyn Katholyke Majesteit vry tot alle andere onderneemingen kunnen gebruikt worden, en men zelfs de voordeelen die het conquest van *Oran* kan voortbrengen, geniet.

Den 18. wierden drie Couriers naar *Catalonië*, *Valencia*, en eenige Zeehavens afgevaardigd, om alles tot eene Expeditie gereed te maaken. De Esquadres moeten uit hunne respective Havens naar de gestelde Rendevous zeilen. Alle de Officiers begeeven zich naar hunne Posten. De Troupen die zich op 't eerste bevel marschvaardig moeten houden, bestaan in 26. Battaillons, de Artillery daar onder begrepen, en in 40 esquadrons Cavallery, alle compleet.

DUITSLAND. DE Tydingen die men te *Weenen* uit *Turkyë* heeft, blyven even onzeker; echter zoude het schynen dat de zaaken voor de Porte in *Persië*, voordeeliger begonden te worden, indien men volkomen staat konde maaken op den volgenden brief, welken men ziet van *Constantinopel* van den 9. Augustus.

„ Eergisteren avond arriveerde hier een Courier, afgezonden door „ *Osman Bassa*, met de tyding dat hy een Victorie op de Persianen had bevogten: deze goede tyding wierd 's nachts ten twee „ uuren met het lossen van 't Kanon aan het Volk bekent gemaakt; „ en men zal drie agteréénvolgende dagen Vreugdetekenen bedryven. De Primo Vizier heeft door zyn Dragoman aan al de Ministers de volgende particulariteiten laten communiceeren: *Osman* „ *Bassa*, Seraskier, van *Careut* naar *Babilon* gemarcheert, en eenige „ distantie van daar gecampeert zynde, hebbende den *Tiger* aan de „ zyde, zo is *Kouli-Kan*, Generaal der Persianen, den 19. July hem „ met 80000 Man, en veel Oliphanten komen attaqueren: het gevegt heeft 8. à 9. uuren geduurd, en de Persianen zyn genoodsaakt geworden de vlugt te nemen, met agterlating van haar Kanon, en met verlies van 30000. Man. De Turken hebben de „ Persianen zes uuren lang vervolgt, en *Osman Bassa* zoude een „ *Capigi Pacha* met een omstandiger verhaal van deze Bataille afzenden. Deze tyding heeft groote blydschap by het Volk verwekt, „ in die hoop, dat de Oorlog van *Persië* wel haast geëindigt „ zal zyn.

Aan het Keizerlyke Hof worden menigvuldige Conferentien gehouden

1733. Septemb.

houden over den tegenwoordigen toestand van zaaken; eenigen zyn van gedachten dat de Oorlog onvermydelyk zal zyn, en dat in zulken geval de Prins *Eugenius* zelf te velde zal gaan, om het Keizerlyk Leger, als Opperbevelhebber, te gebieden. Doch anderen meenen, dat het Keizerlyke Hof niets zal onderneemen, indien hetzelve niet aangetast wordt. Ondertusschen is het zeker dat de Inwooners van de Landen, *Suntgau*, *Brisgau*, *Ortenau*, enz. zeer bekommerd zyn, voor een vyandlyken Inval, brengende hunne beste effecten naar *Bazel*, en andere plaatsen van *Zwitserland* in veiligheit, terwyl alles wat mogelyk is, in het werk gesteld wordt, om die plaatsen welke het meeste gevaar loopen van aangetast te worden, in staat van tegenweer te stellen, alzo men verneemt dat 'er verscheiden zyn, (waar onder de Vestingen *Philipsburg* en *Kehl*,) welke van alle het noodige om eene belegering te kunnen uitstaan, ontbloot zyn. Indien het tot een Oorlog mogte komen, meent men dat de Steden *Freiburg* en *Oud-Brisac*, wel eerst aangetast mogten worden, zynde zo men verneemt reeds eenige Fransche Battaillons den *Rhyn* gepasseerd; doch alzo alles van de Verkiezing van een Koning in *Polen* schynt af te hangen, ziet men den uitslag dier Verkiezing met groot verlangen te gemoet.

Men heeft uit *Meklenburg*, dat de Stad *Schwerin* naauwer dan te vooren ingesloten gehouden wierdt; en dat men, om de inwooners te eerder tot de overgave te noodzaken, den toevoer van leevensmiddelen naar die Stadt afgesneeden hadt. De Predikant van *Beutwitsch*, is met eenige Soldaten naar *Buzau* gebragt, om dat hy een Manifest van den Hertog *Karel Leopold*, zonder ordre van zyne Superioren, van den Predikstoel afgeleezen hadt, doch is, nadat hy drie dagen gezeeten hadt, op de voorspraak van de Gemalinne van den Hertog *Christiaan Lodewyk*, die Peter van een zyner kinderen is, en na gedaane belofte van in 't vervolg voorzichtiger te zullen handelen, wederom los gelaaten. De Super-Intendenten van *Gastrouwen Parchim*, benevens de Ouderling der kerke van *Hohenkirchen*, welke de Schwerinsche Superintendenten bediening waarneemt, wierden noch te *Buzau* yder afzonderlyk in particuliere Burgerhuizen met wachten bewaard: zodat zelfs niemand by hen durfde komen, de Burgermeester en Raadsheer te *Buzau* hadt de Keizerlyke Mandaten afgescheurd, en die van den Hertog *Karel-Leopold* daartegen wederom

1733. Septemb. om aangeplakt; doch de nieuwe aangestelde Keizerlyke Commissaris hadt denzelven gearresteerd, en met goedvinden van de Lunenburgsche Regeering, op den *Kalkberg* doen gevangen zetten. Verders verstaat men dat de Hertog *Christiaan-Lodewyk* een patent, gedateerd *Buzau* den 22ste Augusty, hadt doen publiceeren, waarin hy als Keizerlyke Commissaris, en in naam van zyn Keizerlyke Majesteit declareert, dat de Ridderschap, zowel als de Steden en Onderdaanen, zich in 't vervolg naar zyne bevelen alleen zullen hebben te schikken, zonder de Patenten, Edicten, of Ordonnantien van den regeerenden Hertog te gehoorzamen. De Landdag tegen den 24sten dezer uitgeschreven, was tot den 16den October verschoven; zullende dezelve nu te *Rostok* gehouden worden. De Hertog *Karel Leopold* een party boeren rondom *Schwerin* tezamen geroepen, en by zyne militie gevoegd hebbende, hadt met dezelven een uitval gedaan, en de Commissions-troupen genoodzaakt zich tot in een naby gelegen bosch te retireeren, alwaar zy zich verschanst hadden: zelfs was de Hertog *Christiaan-Lodewyk* genoodzaakt geworden van *Buzau* naar *Rostok* te wyken; en dezelve boeren wyders voorgenomen hebbende te *Gadabusch* eenige Edellieden op te lichten, waren deze, daar van tydig gewaarschouwd zynde, zowel als de Landmaarschalk naar *Lubek* en *Ratsebourg* gevlucht. De boeren uit het district van *Gustrow* waren ook op de been gekomen, om zich benevens hunne Schouten by de Schwerinschen te voegen, welke door den Commandant van die Stad zouden worden gecommandeerd. Van *Ratsebourg* is reets een regiment naar het *Mecklenburgsche* opgebroken, om zich by de Lunenburgsche Commissions troupen te voegen, en nader aan *Schwerin* te rukken, welke Stad zy zekerlyk attacqueeren, en den Hertog insluiten zullen.

POLEN. NIETTEGENSTAANDE de Poolsche Zaaken door het invoegen der openbaare Geschriften veel plaats in dit Werk wegneemen, kunnen wy, tot volkomen verstand der Leezers niet nalaaten de voornaamsten van dezelven vervolgens mede te deelen.

Men zag te *Warschau* een Manifest onder den volgenden tytel gepubliceerd.

Gron-

1733. Septemb.

Grondige vertoogen, uit wat rechtmatige redenen zyn Roomsch-Keizerlyke en Koninklyke Catholyke Majesteit, als meede haare Majesteit de Russische Keizerin, en zyn Koninklyke Majesteit van Pruissen zyn bewogen geworden, derzelver op de Frontieren staande Troupen by de aanstaande Konings verkiezing op de dringende aanhoudingen aan gemelde hooge Magten door verscheiden aanzienelyke Leeden van de Doorlugtigste Poolsche Republyk, zo uit de Orde der Senatoren als die der Adel gedaan, tot handhaving der vrye Stemmen, en voorkoming van verdere verdrukkingen in Poolen hebben doen trekken; in de Maand Augusty 1733.

Den inhoud van dat Geschrift is als volgt:

'T Is bekend dat het voortreffelykste Juweel van de edele Poolsche Natie bestaat in de vryheit van een ongedwongen stem, welke de arme en de ryke, de minste Edelman en de eerste Senateur zoodanig in gelykheit bezitten, dat in publyke Vergaderingen en algemeene Ryksdagen de eene zoo veel recht heeft als de anderen om te spreeken, en als een van hen zyne Medebroederen tegenspreekt, hy tot geene verantwoording mag getrokken worden. Deze Vryheit heeft de Edele Natie zelve niet alleen tot grondslag van haare Regeeringsform gelegt, maar ook door Tractaten en Guarantien van haare Nabuuren op het zorgvuldigste ondersteunt. Om deze Vryheit in haar kragt te behouden, heeft de Poolsche Ridderschap van haare oorspronk af, tot op deze uure, haave en goed, lyf en leeven opgeofferd, en de oude en nieuwe Historien betuigen, dat om het * *Liberum Veto* staande te houden 'er meer Ryksdagen gescheurd zyn geworden; dan 'er van kragt geweest zyn. De Nabuuren zelve hebben om de Republyk in dit haar Systema, en om den Adel in zyn Luister te ondersteunen, telkens groote Consideratie doen blyken, en in de gelegentheden daar deze Vryheit heeft gescheenen gevaar te loopen, dezelve gehandhaaft en staande gehouden, zoo als met veele exempelen uit de Historie kan beweezen worden.

In de laatste tyden der Regeering van Koning *Augustus II.* is het zoo verre gekomen, dat eenige voorname Familien om het *Liberum Veto* te conserveeren, in plaats dat zy anders gewoon zyn tot bereiking van hunne Particuliere Inzichten, achter den kleinen Adel te schuilen, zich opentlyk meer als na gewoonte in 't oog hebben gesteld, en voornamentlyk terwyl gehandeld wierd over de vacante Kroons Zeegel- en Veldheers-Ampten, Constitutien voor den dag gebragt, volgens dewelke de Koning dezelve niet anders kon opdragen, dan met consent van de Republyk op den Ryksdag vergaderd zynde.

Q Ver-

* *Vryheit van tegenspreeken.*

1733. Septemb. Vermits het nu scheen als of zyne Majesteit door verleiding van eenige by uitstek in credit staande Persoonen op de extraordinaris Rykdag in de maand October 1732 gehouden, zonder zyne Intentie alvoorens aan de na-yverige Mededingers te ontdekken, tot de benoeming der gemelde vacante hooge Ampten wilde treeden, ontstonden daar over hevige beweegingen, zoo onder de Senatoren als de Landboden, welke zoodanig toenamen, dat voor de vaststelling van den daar op volgende expresselyk tot afdoening dezer zaaken geresolveerde verdere extraordinaire Ryksdag in de maand January van het loopende Jaar, in die tusschen-tyd eenige der aanzienelykste Republikanen by de Ministers van zyn Roomsch-Keizerlyke Majesteit, van haare Majesteit de Russische Keizerin, en van zyne Majesteit den Koning van *Pruissen*, om de Vryheit van de Repnblyk niet te laaten verdrukken, hulp verzogt hebben, welke deze drie nabuurige Magten, uithoofde van Pacta en Guarantien, indien de noodzakelykheit het kwam te vereischen, hen ook beloofden, hebbende zyn Keizerlyke Majesteit door deszelfs Ambassadeur zulks aan den Heer Primaat niet alleen mondeling doen verzekeren, maar ook naderhand door een Keizerlyke Missive die belofte en verzeekering herhaald.

Nademaal nu de Koning *Augustus*, staande de voorgemelde laatste Ryksdag, kwam te overlyden, en alle gevaar van verdrukking der Vryheit behoorde op te houden, bleef egter in den hoofdeloozen Staat onder de Medeburgeren van de Republyk noch misvertrouwen over, tot een klaar bewys, dat de onder hen ontstaane jalouzy over de vacante Veldheers ampten de oorzaak van 't kwaad was, alzoo de geene, welke haare verreziende oogmerken, zonder te letten of dezelve het Vaderland schadelyk konden zyn ofte niet, op het uiterste dreeven, en niets verzuimden, andere tot haare Ambitie en particulier belang dienende weegen over te haalen, door dewelke zy haar doelwit by de nieuwe Konings-verkiesing na hunne gedagten zouden bereiken; ten dien einde verzoenden zy zich ten minsten na den uitterlyken schyn met de geene, welke hen te vooren hadden tegengestaan, en maakten dezelve onder het glimpig bedrog van hun waare gevoelens voor het best van 't Vaderland zo trouwhertig, dat zy hunne verzeekeringen geloofden, niettegenstaande de poogingen van eenige wel-gezinde, welke aantoonden dat men van zodanige menschen niets goeds te verwagten had, alzoo dezelve te vooren met woorden en werken regelregt tegen het waare welzyn en de oude Vryheden van de Republyk gehandelt hadden, enz. In een woord, deze luiden wisten het door hunne gewoone Intrigues en vreemd geld, zoo verre te brengen, dat zy zich in de aangematigde Dictatuur bevestigden, en dat haare Factie ten eersten op de Convocatie-Ryksdag, by de Verkiesing van een Landboden-Maarschalk, en vervolgens in alle de ter deliberatie gebragte Pointen tot nu toe in alle deelen de overhand hielden. In deze gesteldheit tragten zy door allerhande inboezemingen by haare Medebroederen groote argwaan tegens de nabuurige Mogentheden te verwekken, als of men de vrye Verkiezing meende te hinderen; en toen deze Mogentheden door haare aanweezende Ministers het tegendeel deeden verzekeren, en zy de Republyk by haare Verkiezings-

zings- en andere Rechten en Vryheeden zouden handhaven; deeden die van de groote Factie met een hoogmoedige verachting de gerugten verbreiden, dat de drie Geallieerde Mogentheden niet meer eenig waren, en dat de Roomsch Keizer van de zyde van *Vrankryk*. en *Rusland* door de Zweeden, Turken en Tartaaren, zo veel werk zouden bekomen, dat zy de zaaken van de Poolsche Konings Verkiezing wel zouden vergeeten. 1733. *Septemb.*

Deeze en diergelyke verzonne uitstrooisels, en verdere aanslagen, strekten alleen om een Candidaat op den Throon te bevorderen, welken de voorgaande Constitutien, en verscheiden Consilia Senatus al overlang voor een Vyand des Vaderlands verklaart hadden, 't geen beweezen word door de Constitutie van den Ryksdag van den Jaare 1593, de Constitutien van 1607 en 1670, de Constitutie van *Lublin* 1703, de Sendomirse Generaale Confederatie van 1704. door het Generaal Congres van 1710. geconfirmeert, in welk Congres NB. de tegenwoordige Primaat, toen Bisschop van *Culm*, nevens andere Senatoren heeft gezworen, dat de voornoemde Candidaat door het Warschausche Conventiculum voorgesteld, in alle eeuwigheit tot de Poolsche Kroon onbekwaam zal zyn, van welken Eed de Kastellaan van *Kracau*, Vorst *Wiesnowisky*, onder anderen nog een levendige getuige is: Voorts het Manifest van de Republyk van 1705, en het Consilium van *Grodno* mede 1705, de Confirmatie van de Sendomirsche Generaale Confederatie te *Warschau* 1710 enz. Alle welke Constitutien op den Ryksdag te *Grodno* 1718 geconfirmeerd zyn geworden.

Uit al het welk genoegzaam blykt, eensdeels hoe groote zorg de edele Natie telkens voor den Oog-appel van haare Vryheit gedragen, en hoe grooten yver en afkeer zy getoont heeft tegen den dwang van een Candidaat, welke haar door het geweld van vreemde Wapenen by 't leven van haaren regtmatigen Koning *Augustus* opgedrongen is, en anderdeels, wie en welke thans de waare Vrienden van de Republyk zyn: of het is de Factie, die tot schending dezer Regten den gantschen vryen Adel, een Koning die door de Wetten uitgeslooten is, opdringen wil, dan of het zyn de nabuurige Mogentheden, dewelke zonder eenig voordeel te zoeken uit enkele genegentheit zodanige dwang in de vrye Republyk niet willen gedogen, en in tegendeel de geene welke hulp verzoeken, willen beschermen, en wel in den tyd dat verscheide Senatoren, Ministers van Staat, en Landboden klagen, dat de Heer Primaat met zyn aanhang onderneemt de Vryheit van de Republyk op een ongehoorde wyze te verdrukken; deeze Verdrukking bestaat in de volgende Pointen.

1. Dat van 300. Landboden, welke by de Convocatie-Ryksdag zyn geweest, elk in 't regt om te stemmen, eer het aan de Senatoren geoorlooft is te delibereeren of een algemeen besluit te neemen, naauwlyks 17. gestemt hadden, en aan alle de andere geweigert wierd haare stemmen aan te neemen. 2. Dat onaangezien volgens de grondwetten, elk Edelman vryheit heeft zyne stem op het Verkiezings-veld te geeven, de Primaat egter met zyn Aanhang heeft goedgevonden, reeds op de Convocatie-Ryksdag, zonder alvoorens de stemmen van alle gehoort te hebben, op een geweldige wyze de

1733. Septemb. uitsluiting der Buitenlanders tegen de intentie van de Waywoodschappen af te perssen, dezelve in de Pointen van Confederatie te stellen, en met een Eed te doen bevestigen. 3. Dat de Primaat ook niet gelet heeft, dat als men ook wilde vooronderstellen, dat alle de Landboden van de Convocatie-Ryksdag, ten getale van omtrent 300, die gemelde Uitsluiting met eenparigheit vastgestelt hadden, dit gering getal egter niet magtig was, de vrye Wil in de Electie des gantschen Adels, wiens getal verre boven de 100000. beloopt, te binden en bepaalen. 4. Dat gemelde Eed een ongehoord exempel is, dat de meeste daar mede verrast zyn geworden, dat de Primaat, de eerste, den Eed gedaan heeft, en toen zyne Aanhangeren, waar door de overige daar toe als gedwongen zyn geworden, niettegenstaande de daar tegen gedaane Protestatien. 5. Dat zeker Landbode uit een Pruissisch Waywoodschap tegen den Eed geprotesteert hebbende, men op zyn *Liberum Veto* niet alleen niet gelet, maar ook met dreigement van hem uit het Venster te werpen, hem tot stilzwygen gedwongen heeft. 6. Dat zeker Waywode die zich mede tegen gemelde Eed wilde aankanten, en de Vryheit der stemmen beweeren, gedreigt wierd met nedersabeling, confiscatie van Goederen, en verklaaring voor een Vyand des Vaderlands, byaldien hy niet terstond den Eed afleide enz., zo dat hier geweest is *Een vrees, met welke standvastige Mannen bevangen worden*, en op deeze wyze heeft men veele andere gehandelt. 7. Dat men niet alleen, als boven gemelt, eenige niet geapprobeerde Confederatie-Pointen met gewelt heeft doen bezweeren, maar dat ook de Bisschoppen tegen haren wil door een Eed hebben moeten afzien van de Vryheit, die hen door de Wetten toekomt, zodanig, dat indien de Primaat, ingeval van een scheuring, een Candidaat in de Verkiezing tegen de Wetten tot Koning kwam te benoemen, de navolgende Bisschoppen altyd geregtigt zyn geweest, tot voorkoming van grooter kwaalen in de Republyk volgens de Constitutien, den geenen te benoemen, die tot het welzyn van de Republyk de beste was, enz. Dat men ook zeker Bisschop van zyn Ziek-bed gehaalt, en hem onder dreigementen van voor een Vyand des Vaderlands verklaart te zullen worden, tot den Eed genootzaakt had. Wyders, dat alhoewel de Primaat belooft heeft, geen ander Koning te proclameeren, dan die eenpaarig verkoren zoude zyn, hy egter in zyn Eed daar van niet gerept heeft, zo als de Bisschoppen in haare Eeden hebben moeten belooven, om ingeval van scheuring geen te benoemen. 8. Dat by het doen van dien Eed een gedeelte der Bisschoppen en Senatoren, als ook Landboden, verklaart hebben, *dat zy gedwongen zweeren, en zonder te weeten op wat Pointen*, en dat andere het gedaan hebben *salva libertate eligendi, salvisque Constitutionibus & legibus*, de derde, *met protest tegen de verdrukking der vrye stemmen*, en nog meer andere, *dat zy niet anders tot den Eed willen verpligt zyn, als voor zo verre de absente daar in zouden consenteren enz.* 9. Dat deeze Eed verre verschillende is van den Eed, die in de Republyk buiten exempel by de voorgaande Tusschen-regeeringen, maar alleen een enkele reis na de Abdicatie van Koning *Johannes Casimir* gedaan is tegen de Fransche Factie, welke dog by het leven van dien Koning den Poolschen

Troon

Troon met een Fransche Prins wilde bezetten. 10. Dat alhoewel de Primaat en de Maarschalk voor het slot van de Convocatie Ryksdag oventlyk beloofr hebben, dat men geene Ondertekening van de opgestelde Consideratie zou eisschen, voor dat een algemeene Toestemming over alle Pointen gevolgt was, egter verscheide Pointen heimelyk ingevoegt zyn geworden, waar van in de Landboden-kamer geen gewag is gemaakt, en van de Waywoodschappen geen Instructie geweest is, en waar over men bygevolge het ook niet eens was, welke Pointen vervolgens geleezen zynde, het aan niemant meer vry stont, iets daar tegen in te brengen, in tegendeel is men, zo als bekent is, oproeriger wyze, zonder Ordre, en met geweld, tot de Teekening getreeden, en toen verscheide niet anders teekenden dan *cum clausulis salvatoriis*, heeft men acht dagen lang gearbeit, om de geenen, welke met zodanige Clausulen van Reservatie getekent hadden, door Verzoeken en Presenten te beweegen, om haare reservatien uit te schrappen, kunnende uit het Origineel aan een ieder blyken, hoe veele Onderteekeningen verandert zyn geworden. 1733. Septemb.

Gelyk nu deeze Pointen van beswaarnis zeer gewichtig zyn, en tot omkeering van het gantsche Systema van *Poolen* strekken: zo kunnen de nabuurige Geallieerde Mogentheden, uit hoofde van de met hen in wezen zynde verbonden, aan de verdrukten, de verzogte hulp niet weigeren, te meer, om dat die Mogentheden zelve groot belang hebben, dat de Republyk in haar geheel, en by de oude Republikaansche form van Regeering gehandhaafd werde. Alhoewel men nu met dit oogmerk niet in gebreeken is gebleeven, door vriendelyke vertoogen den Heer Primaat en den Senaat, als mede de Heeren Landboden te doen begrypen, dat alle zodanige met de gronden van de vryheit strydige onderneemingen, geene andere dan schadelyke gevolgen zouden hebben, heeft echter dit alles geen ingang gevonden tegen het geweld van de door drift ingenomen gemoederen, en uit den Brief, welken de Primaat aan den Keizer in antwoord geschreven heeft, blykt het genoegsaam, dat de kwalykgezinde Party vast besloten heeft, haare eens beraamde maatregelen door te zetten, wat kwade gevolgen het Vaderland daar uit ook mochten overkomen; want in gemelde Brief meent men zyn Keizerlyke Majesteit te onderrechten, dat de vrye Verkiezing voornamentlyk daar in zou bestaan, *dat de Republyk ten opzichte van de Candidaten van den Troon van de buitenlandsche Mogentheden geen uitspraak, noch verwacht, noch toelaat, het zy om een Candidaat uit te sluiten, ofte om een ander te bevorderen.*

By deze gelegentheit moet men hoofdzakelyk aanmerken, dat zeeker veraf geleegen Kroon, zoo als reeds bekend is, de Affirmativam niet alleen hier in *Poolen*, maar ook elders, door haare Ministers heeft te kennen gegeven, onder anderen aan het Rus-Keizerlyke Hof, daar de Legations-Secretaris verklaard heeft, dat zyn Koning, het koste wat het wilde, *Stanislaus* op den Poolschen Troon zou verheffen, en aan alle de geene, welke zich tegen hem wilden aankanten, en zelfs zyn Roomsch-Keizerlyke Majesteit zyne Macht zodanig zou toonen en doen gevoelen, dat hen de lust, om zich tegen *Stanislaus* te stellen, wel zou vergaan. Wyders dat gemelde Kroon alle de andere Me-

1733. Septemb. dedingers zoodanig in 't naauw zou brengen, dat de lust om na de Poolsche Kroon tot nadeel van *Stanislaus* te staan, by hen van zelfs zou vervallen.

Nademaal nu de gemelde Kroon de vryheit neemt, zich de Affirmativam dus aan te matigen, en tot bereiking van haar oogmerk Geld en geweldige middelen opentlyk aanwendt, zoo behoorde de Heer Primaat zich ook niet te beklaagen wegens de Negativa van nabuurige Mogentheeden, alzoo het de Republyk en haare vrye Verkiezing veel nadeeliger is, indien gemelde Kroon alle Candidaten tegen de Wetten, dan indien de Geallieerde nabuuren een Candidaat volgens de Wetten willen uitsluiten.

De gemelde Brief van den Primaat behelst verder: *Dat de Tractaaten en Verbonden maar alleen dienen om de Banden van Vriendschap onverbreekelyk te maaken, en dat zy niet betrekkelyk zyn op de vrye Verkiezing, dewelke haaren aart en natuur zou verliezen, indien zy met de minste Banden gebonden of bepaald was.* Deze Stelling kan waar zyn, maar hoe heeft de gemelde Kroon in weêrwil van dezelve kunnen goedvinden door eene enkele band van vriendschap zich met deze Verkiezing te bemoeien, zoodanig dat zy in *Poolen* heeft doen verklaaren: Dat de gemelde Kroon de vryheit der stemmen volkomen wil beschermen, ende niet gedoogen, dat vreemde Vorsten een Persoon, wie die ook zy, van de Kroon uitsluiten, en dat gemelde Kroon, indien eenige Prins, wie hy mogt zyn, die vryheit wilden stooren, alle haar van God verleende krachten tot bereiking van dat oogmerk zou aanwenden.

Deze zaak van Affirmativa ende Negativa, van bevordering tot de Kroon, en uitsluiting van dezelve, is door den Legations-Secretaris van gemelde Kroon, by het Rus-Keizerlyke Hof zeer duidelyk, doch teffens met zeer onbehoorlyke uitdrukkingen opgeheldert geworden, hebbende hy haar te kennen gegeven, dat *Stanislaus* tot de Poolsche Troon moest komen, en in 't algemeen alle Mededingers, en byzonderlyk zeker Keurvorst van 't Roomsche Ryk, daar van uitgesllooten moesten zyn en blyven; en de Factie van *Stanislaus* heeft by de Convocatie-Ryksdag door den afgeperften Eed, welken de Primaat de eerste gezwooren heeft, deze verklaaring zodanig bekrachtigd, dat zy zich wel zouden moeten schaamen, zulks tegen te spreeken Waarom de hooge Geallieerde Mogentheden verwachten, dat de Heer Primaat niet kwalyk zal gelieven te neemen, als zy dit Exempel, en zyn eigen Maximen, ten opzichte van de uitsluiting van *Stanislaus* volgen, en wel te meêr, om dat gemelde Kroon maar alleen om reedenen van enkele vriendschap en van de tegenwoordige verbintenis met *Stanislaus*, en de hooge Geallieerden in tegendeel om redenen van Pacta Conventa; verbonden en guarantien, dewelke niet alleen met den Kouing van *Poolen*, maar met de gantsche Republyk gemaakt zyn geworden, verplicht zyn de Republyk tegen haare Vyanden ten allen tyden te beschermen, en haare Constitutien te guarandeeren, enz. Nademaal nu *Stanislaus Leczinsky*, door zo veele Constitutien van de Republyk voor vyand des Vaderlands verklaard is geworden, zo zyn de Geallieerde Mo-

Mogentheden, zo dra hy als een Candidaat van den Troon op het tapyt komt, niet alleen bevoegd by deeze Verkiezing haare inzigten te neemen, maar zy zyn het ook verpligt te doen, om de vryheit van de Republyk, en derzelver vrye Verkiezing te handhaven tegen degeene, welke dezelve willen verdrukken. 1733. Septemb.

Wyders word in de voorsz. Brief van den Primaat gezegt; *Alhoewel de Vryheit van de Natie bestaat in de zuivere onderhouding der gemaakte Wetten en Constitutien van't Koninkryk, te weeten, op dat dezelve niet door de hoogste der drie ordens, primum & supremum Ordinem, geschonden werden.* Nogtans bewyzen het gebruik en de ondervinding, dat veele Wetten zo wel veranderd als afgeschaft zyn geworden, en dat de Buitenlanders zich nooit bemoeit hebben met de zaken die alleen aan de Republyk, dewelke vry is, en doen kan wat zy wil, toebehooren, Hier door word opentlyk bekend, dat diergelyke Wetten en Constitutien van't Koninkryk enkel en alleen met toestemming van alle drie de ordens veranderd kunnen worden, waaruit van zelfs zonder tegenspreeken volgt, dat in het tegenwoordig Interregnum diergelyke op de Grond-Wetten gevestigde Constitutien, by gebrek van de Hoofd- of eerste orde der drie Stenden, niet afgeschaft kunnen worden, zo dat bygevolge *Stanislaus* altyd een Vyand des Vaderlands en der Naburige Geallieerden blyft, en de naburige Mogentheden, aan de voor 't Vaderland welgezinde, tegen de verdrukkers van de Republyk, welke *Stanislaus* in weerwil der Wetten trachten op den Troon te verheffen, volgens redelykheit bystand doen, en het zelve als waare vrienden van de Republyk met goedkeuring van de gantsche Waereld ook doen kunnen.

Voorts word in de meergemelde Brief te kennen gegeven de reden, waarom de vryheit van de Natie in de zuivere onderhouding van de gemaakte Wetten en Constitutien van 't Koninkryk bestaat, te weeten: *Op dat niet de Wetten door de hoogste Ordre geschonden werden, en door toelaating van een Inconvenient, de Koning Macht mocht krygen alle Wetten af te schaffen.* Hier is al weder klaarblykelyk, dat indien gepoogd wierd, dat de Wetten van 't koninkryk door twee Ordens der Stenden geschonden wierden, als dan geduurende een Tusschen-Regeering alle de voorgaande heilzaame Constitutien zouden kunnen overhoop geworpen worden, 't geen zo absurd is, dat daar door de gantsche zaamenhang van de Republyk, zoo wel na de inwendige staat zou omverre geworpen worden, als ook ten opzichte van de Buitenlanders en het recht der Volkeren, alle openbaare trouw verloren gaan, zynde reeds by de laatste Convocatie Ryksdag het droevige begin gemaakt, en het *Liberum Veto*, of de vryheit om tegen te spreeken, door de heerschende Stanislausche Party, dewelke de Heer-Primaat volgens zyn Primatiaale Vice-Koninklyk gezag had moeten tegenstaan, tot groote ergernis verdrukt, Senatoren en Landboden tot geene stem toegelaaten, en dat meer is, tot den Eed gedwongen geworden, welke verdrukking, noch de oprechte Medeburgeren, noch de nabuurige Mogentheden met onverschillige oogen aanzien, nochte uit hoofde van haare verplichting van de Pacta Conventa gedoogen kunnen.

De

1733. Septemb. De Primaat roemt in zyn Brief de grootmoedigheit en goedheit van den Keizer en het Aarts Huis van *Oostenryk*, welke de vryheden van de Republyk als die in gevaar geweest zyn, beschermd hebben. Toen men in 't voorleede Jaar beducht was, dat de Koning *Augustus* by gelegentheit van de vacante Veldheers-Ampten, de benoeming daar van zou doen tot nadeel van de vryheit en de vrye stemmen, en dat hy die aanstelling met zyne Saxische troupen zou trachten door te dringen, hebben de Keizer en deszelfs Geallieerden op het verzoek van de Republyk haare bystand beloofd om het inkomen van die troupen in *Polen* te beletten, en het *Liberum Veto* te verdeedigen. Hoe veel meer zal het roemwaardig zyn, dat zyn Keizerlyke Majesteit en deszelfs Geallieerden tegenwoordig, terwyl de Republyk ter occasie van de Verkiezing eens Konings in gevaar is, het gewichtigste point van de vryheit te verliezen, zich om zo te spreken in de bresse stellen, om den ondergang van die vryheit, waar by de behouding van het evenwicht van *Europa* zo zeer geïnteresseerd is, met haare Magt voor te komen.

Wat aangaat het voorgeven in de meergemelde Brief des Primaats: *Dat de Candidaat van de Kroon, wie hy ook mocht weezen, geen vrees voor onlusten zou kunnen verwekken, om dat de Koningen in* Poolen *niet zoo veel regeeren als geregeerd worden*: zulks is eens voor al te gevaarlyk; want indien het vreemde geld alreeds, by de Factie voor *Stanislaus* geformeerd, zo veel uitgewerkt heeft om hem met geweld tot Koning te maaken, wat zou die Facte niet onderneemen, als hy met oogluiking van den Keizer en deszelfs Geallieerden op den Troon gevestigd wierd? terwyl zy zich van nu af aan niet ontzien te zeggen, zo als ook de berichten van *Constantinopolen*, alwaar de Hoofden van die Factie nauwkeurige Correspondentie onderhouden, bevestigen, dat *Stanislaus* een altoos-duurende vriend niet alleen van de meergemelde Kroon, maar ook van de Porte, en bygevolge een onfeilbaare vyand van den Keizer en zyne Geallieerden zal wezen.

De geheime oogmerken van de Factie met het verkiezen van *Stanislaus* openbaaren zich ook onder anderen in de Universalia, of circulaire Brieven, welke de Primaat aan de Relations-Landdagen gezonden heeft, waar in hy met een hoogmoedige welsprekentheit zyn Vice-koninklyke Regeering, en de zo gelukkig ten einde gebrachte Convocatie Ryksdag verheft, roemende voornamentlyk de generaale Confederatie, welke hy uitgewerkt, en met een afgedwongen Eed bevestigt heeft. Deze eigen roem zou noch grooter glans en luister hebben, indien 'er de Heer Primaat had bygevoegd, hoe veel vreemd Geld hy en zyne aanhangeren reeds getrokken hadden, en noch meenen te trekken, om het geweld, de Intrigues, Corruptien, zo als die begonnen waren, te kunnen voortzetten, hoe veele expressens hy onophoudelyk naar C . . . . zendt, met herhaalende verzeekeringen van zyne hulp, om geenen ander Koning dan *legibus jam exeauctoratum* te doen verkiezen, waar voor hem zeekerlyk aangenaamere winden, dan uit het Noorden, en andere Gewesten, te rug waayen.

Op gelyke hoogmoedige wyze heeft de Heer Primaat in gemelde Universalia de

de Thoornsche Executie (de heilige Thoornsche Executie) en de Courlandsche Commissie aangehaald als een groote en eeuwiger gedachtenis-waardige daaden tot spyt en verachting van de buitenlandsche Mogentheden, enz. In die Universalia vermaant hy den Adel volkomen ten oorlog gewapend by de verkiezing te verschynen, en volgens de Confederatie zouden zy zonder Wapenen komen; zo dat de Heer Primaat na welgevallen uit eigen gezag veranderingen heeft ondernomen, zo als hy tot bereiking van zyne schadelyke oogmerken heeft goedgevonden. De vergelyking welke de Primaat gemaakt heeft met *Asdrubal*, die de Romeinen den ondergang had gezwooren, is mede vreemd en verbaazend, te meêr, om dat hy zich dat geval te binnen brengende zyn eigen Eed, welken hy als Bisschop van *Culm* in de generaale Confederatie van *Sendomir* tegen den Balling gedaan heeft, vergeet, en in de generaale Confederatie van dit Interregnum de gantsche Edele Natie in weêrwil van de Wetten en tegen de Verbonden en Guarantien van buitenlandsche Mogentheden, tot bederf van 't Vaderland met een nooit gehoorde nieuwe Eed verbonden heeft. Indien de Heer Primaat had willen terug zien na de tyden van 't voorgaande Interregnum 1697. zou hy gevonden hebben dat Paus *Innocentius* XII. door een Brevet de *Poolen*, en haare conscientien ontbonden had van den Eed van de Confederatie in dien tyd gedaan, als nadeelig zynde, zo aan de Republyk als aan de Kerkelyke Vryheden, in welk Brevet in 't byzonder verklaart is geworden, *dat niemand ooit door eenige gelofte of Eed tot ongeoorloofde zaken verbonden kan worden.*

1733. Septemb.

Vermits nu veele redelyk gezinde, en haar Vaderland opregt beminnende Patriotten, om zodanige geweldige inbreuken in de rechten der vryheit by de tegenwoordige Verkiezing voor te komen, zich door een geschrift tot zyn Roomsch-Keizerlyke Majesteit, tot haare Majesteit de Russische Keizerinne, en zyn Koninklyke Majesteit van *Pruissen* gekeerd, en haar magtige bescherming en bystand verzocht hebben. En deze Mogentheden ook wel hebben begrepen, dat zonder haare dadelyke hulp het met de Grondwetten der Vryheit van de Republyk gedaan zou zyn, en dat men met verdrukking van het *Liberum Veto* ofte de vrye stem van tegenspreeking van zo veele Leeden, zo uit den Senaat als van den Adel, welke opentlyk verklaeren, dat zy *Stanislaus* niet hebben willen, nogtans in 't voornemen is hem op den Poolschen Troon te plaatsen als een Koning, van den welken men wegens zyne met zekere Mogentheden hebbende verbintenissen geen geruste Nabuurschap, en geene veiligheit ten opzigte van de Tractaten en Guarantien verwagten kan, en dat voorts alle de tot nu toe in der minne aangewende Vertoogen by de hartnekkige, en met vreemd geld; en beloften voor-ingenomene gemoederen gantsch vruchteloos geweest zyn: zo hebben de hooggemelde Mogentheden in consideratie van de tusschen haar en de Republyk in wezen zynde Tractaaten en Guarantien geresolveert, ingevolge van gemelde verzoek zonder de minste conditie van Interest, uit waare liefde voor de Republyk, tot handhaving van haare Vryheit en Rechten, haare op de Frontieren staande Troupen met goede ordre en tucht als Vrienden in *Polen* te doen trekken,

R op

1733. Septemb. op dat de Edele Poolsche Natie van alle dwang en geweldige opdringing van een door haare Wetten verworpen Koning bevryd, en zich in haare oude Vryheden, om een voor de Republyk bekwaame, en voor de nabuurige Mogentheden aangenaame Koning, wettelyk, vry, en ongedwongen te verkiezen, herstelt mag zien, enz.

NB. De gantsche merkwaardige Inhoud van deeze grondige Vertoogen, word beweezen en bekragtigt door 17. verscheide Bylagen van Geschriften, Brieven, Declaratien, Extract uit een Pausselyk Brevet, Constitutien van de Republyk enz.

Den 11 Augustus wierden de drie vóórheen gemelde Koninklyke Lyken met een prachtige Trein van *Warschau* naar *Krakau* getransporteerd: Nadat des ochtens de Vigilien by hooggemelde Lyken gezongen waren, en de Bisschop van *Plock* een Lyksermoen gedaan hadt, geschiedde de Marsch door de Krakausche Voorstad op de volgende wyze:

I. De Burger-Compagnien met haare Vaandels met zwart Floers omwonden.

II. De Geestelyke Ordens-Lieden, en de Geestelykheit van de Parochie-kerken.

III. De Kooplieden,

IV. De Magistraaten van de oude en nieuwe Stad.

V. De Paters Missionarissen.

VI. Zeven Bisschoppen.

VII. Een Adjutant en een Major te paard.

VIII. Een Commando van de Kroons-Guarde.

IX. De eerste Lykkoets met de Koninginne *Maria Sobiesky*,

X. De Ryks Insignia of Cieraaden, de Kroon en den Ryks Appel, gedraagen wordende door den Waywode van *Belsk*, Graaf *Potoki*, en den Kroons Referendaris Graaf *Dembowsky*.

XI. De tweede Lykkoets met den Koning *Johannes Sobiesky*, 1695. overleeden.

XII. De Ryks-Cieraaden, de Kroon, de Scepter, en de Ryks-Appel, gedraagen wordende door de Graven van *Szembeck* en *Glembowsky*, Waywoden van *Siradien* en *Rawa*, en den Kastellaan *Luszcewsky* van *Schaczew*.

XIII. De Hof-Cavalliers van den Koning *Augustus* in den rouw te paard.

XIV.

XIV. De derde Lykkoets met den Koning *Augustus*.

XV. De Ryks-Cieraaden, de Kroon, de Scepter, en de Ryks-Appel, gedraagen wordende door den Waywode van *Kiow*, Graaf *Potoki*, den Kastellaan van *Lublin Soltick*; en den Kastellaan van *Czersky Rudzinsky*; de Kroons Groot-Maarschalk en de Kroons-Ondermaarschalk met hunne Staaven.

XVI. Een groot getal Magnaten, Heeren, Edellieden, enz.

XVII. Een Corps groote Mousquetaires, den Graaf *Potoky* aan 't hoofd hebbende. Elke Lykkoets was met rood Fluweel met goude Galonnen gevoerd, met 8. paarden bespannen, de dekken der paarden, en de kleederen van de Koetsiers en Postillions, mitsgaders die der Koninklyke Deurwaarders aan elke zyde van de koets gaande, waren alle mede van rood Fluweel enz.

Nadat de tyd tot de Vergadering van den Verkiezings-Ryksdag gekomen, en de vergaderde Heeren op Dingsdag den 25. Augustus by den dienst in de Parochie-kerk geassisteerd hadden, begaven zy zich naar de plaats der Verkiezing buiten de Stad *Warschau*, alwaar de Convocatie-Ryksdags-Maarschalk *Massalsky* de opening deed met eene Aanspraak, waarin hy onder anderen twee Pointen, namelyk de Verkiezing van eenen Maarschalk, en het afleggen der noch niet gedaane Eeden recommandeerde, en terzelver tyd kennis gaf van het intrekken der Russische Troupen in *Litthauwen*, by welke gelegenheit de Heer *Poninsky* van *Pozen* vertoonde, vermits men verstaan hadt, dat de Russische Ministers zich gedroegen aan zeker Geschrift door verscheiden van de Natie getekend, 't geen zy ook hadden publyk gemaakt, dat men wegens zodanig Geschrift naauwkeurig onderzoek moest doen, en dat elk Lit van de Vergadering Man voor Man opentlyk behoorde te verklaaren, of hy daar eenig deel aan hadt.

In de tweede Sessie, den 26sten, wierdt weder gesprooken van het afleggen van den Eed, en het Verkiezen van den Maarschalk. In de groote Loots ontstont een twist tusschen den Bisschop van *Wilda*, en den Waywode van *Mazuren*, alzo de eerste den ander verweet oirzaak gegeeven te hebben tot eene scheuring in het Novogorodsche, en dat de *Russen* in *Polen* kwamen; de beweegingen daarover gingen zo verre, dat zommigen eischten den Bisschop van zyn Senateurschap af te zetten, anderen wilden hem nedersabelen als

1733. Septemb. een Verstoorder van de algemeene rust; doch de Bisschop vondt middel zich te retireeren.

In de derde Sessie is wegens de twee gemelde Pointen weder niets wezentlyks gedaan. De Maarschalk daarop aandringende, zeide, dat men op nieuw berichten hadt bekomen, dat het Russisch Leger in *Polen* was. Geduurende de Debatten in de groote Loots rees'er een Tumult, hier in bestaande. Een Gedeputeerden van *Siradië* tegen den Vorst *Wiesnowisky*, Regimentaris van *Litthauwen*, gezegd hebbende, dat hy positif moest verklaaren of de *Russen* in *Litthauwen* waren. Antwoordde dezen dat hy reeds te kennen gegeeven hadt, dat zulks waar was: waarop de Gedeputeerden aan den Vorst vroeg, waarom hy dan met het Leger hen niet tegentrok? en de Vorst geantwoord hebbende, wegens zyn ouderdom en zwakheit zulks niet te kunnen doen, hadt de Gedeputeerden hervat, dat hy hem dan het gebied over 't Leger zou afstaan: Op deze woorden wierdt de Gedeputeerden omringd door de Persoonen die by den Vorst waren, welke hem met stooten en schoppen zo kwalyk onthaalden, dat hy moeite hadt zich te redden; waarna veele van de Heeren Litthauwers te paard stegen, en zich in Ordre stelden, en de Vorst verklaard hebbende dat deze beleediging zou gewroken worden, vertrok van het Verkiezings-veld naar *Praga*, tegen over *Warschau* aan de overzyde van de *Weissel* leggende, daar hy zich met eene menigte Landboden, en wel twee Waywoodschappen, ten getale van omtrent 3000. Man ging legeren. Men zegt dat de Primaat aan dit geval deel gehad heeft, en dat de Vorst *Wiesnowisky* tegen alle het geen op de Convocatie-Ryksdag is voorgevallen, opentlyk geprotesteerd hadt.

In de vierde Sessie, den 28sten, heeft men een begin gemaakt met stemmen om een Maarschalk te verkiezen: de Heer *Radzewsky*, Kameraar van *Posen*, had 690, en de Starost *Malachowsky* 56. stemmen. Dien dag heeft de Primaat den Kroons-Regimentaris Graaf *Poniatowsky*, met een Commissie aan den Vorst *Wiesnowisky* naar *Praga* afgevaardigd, daar die twee Heeren een lange Conferentie gehad hebben.

In de vyfde Sessie, den 29sten, kwam by den Primaat eene Deputatie van vier Waywoodschappen, welke verklaarden niet op het Verkiezings-veld te zullen komen, vóór dat men hen verzekerd hadt,

dat

dat op dezen Ryksdag meêr vryheits zou zyn ; dan op dien van de Convocatie : waarop de Primaat en de Senaat eene Deputatie aan gemelde vier Waywoodſchappen hebben gezonden, om hen alle mogelyke verzekering te geven, en te noodigen zich ten ſpoedigſten op het Verkiezings veld te vervoegen. In de Verkiezing van eenen Maarſchalk vorderde men zo verre, dat de Poſenſche Heer *Radzewsky*, byna 1400 ſtemmen hadt. 1733. Septemb.

Den 30ſten, zynde Sondag, was het Vacantie.

In de zesde, zevende en achtſte Sesſie, den 31. Augusty, eerſten en tweeden September, is niets aanmerkelyks voorgevallen, behalven de Zaak van de Verkiezing van den Maarſchalk, welke in de 8ſte Sesſie geëindigd, en de Heer *Radzewsky* van *Poſen* verkoren wierdt.

In de negende Sesſie, den 3den September, nadat de nieuwverkooren Maarſchalk eene Aanſpraak van Dankzegging, met vermaaning tot Eendracht, en tot de verééniging met den Senaat gedaan hadt, verklaarden de Waywoodſchappen *Plocko* en *Minsk*, dat men vóór alle dingen een Manifest zou formeeren tegen alle de geenen, welke vreemde Troupen in *Polen* deeden komen: waarop de Maarſchalk deze Verklaaring aan de Waywoodſchappen bekend gemaakt hebbende, gaven dezelve niet alleen haare toeſtemming daar toe, maar voegden daar noch by, dat zy zich niet eerder met den Senaat zouden veréénigen vóór dat het gemelde Manifest gemaakt wierdt, om opentlyk geleezen en onderteekend te worden.

In de tiende Sesſie den 4den September wierdt het volgende zeer nadrukkelyke Manifest, door den Kroons Regimentaris *Poniatowsky* geleezen.

Het is een eeuwige ſchande, en een onherſtelbaar verlies van Eere voor de Poolſche Natie, dat men komt te hooren, als of'er *Poolen* zouden zyn, of die zich *Poolen* noemen, 't zy dezelve van de Waereldlyke of Kerkelyke Orde mogten zyn, dewelke met overleg en voordacht, vreemde Troupen zouden hebben geroepen, om de vrye Verkiezing te ſtooren, met oogmerk om het Vaderland daar door te berooven van de veiligheit, zo van binnen als van buiten, en hetzelve met allerlei Elende te vervullen, nadat wy van de voorleeden rampen noch naauwlyks hebben kunnen Adem haalen: en gelyk zodanige menſchen regte Wangedrochten van de Natuur zyn, ontaard van haren Stam, en een Addergebroedſel, woedende tegen zyne eige Moeder, zo ontkent hen deze haare Moeder en Republyk; zy verdelgt hen uit het Boek

1733. Septemb. van de leevende, en van de geenen, welke in de dierbaare Vryheit opgevoed zyn, als onwaardig dat Kleinood te bezitten, en die de Vryheit laagen leggen: zy snydt en zondert hen af van het Lichaam van de Republyk als Leden, die verrot, en met het vuur van een helsche woede besmet zyn: Zy verklaart hen onwettige Kinderen te weezen, welke niet tot de Erfenis van hunne gemeene Moeder behooren, om dat zy zich verstout hebben hunne wreede handen tegen dezelve op te heffen; zy verklaart hen te weezen *Hostes Patriæ & Capita invendicabilia.* Vyanden des Vaderlands, Vogelvry, en gebannen, omdat zy de stoutheit hebben gehad Vyandelyke Troupen in hun Vaderland te voeren, en omdat zy terzelver tyd het zelve overstroomd hebben met een vloed van traanen, welke de Armen tegenwoordig gedwongen worden te storten.

Door alle deze redenen bewogen verbind ik my, met de Wapenen in de hand optestaan tegen een zodanig of zodanige, hunne goederen te bemagtigen, en dezelven te voegen by de Inkomsten van den Fiscus of het Tresor van 't Koninkryk, om deszelfs Leger te versterken: Ik beloof het voornaamste huis, waarin een zodanige of zodanigen gewoond hebben te doen slechten, opdat hunne Verradery nooit werde vergeeten, en ik zal niet toestaan dat hen ooit eene Amnestie vergund worde. Tot Trouw en bekragtiging van alle deze verplichtingen teken ik dit Manifest met myn eigen hand enz.

By gelegentheit van dit Manifest, verklaarde de Vorst *Wiesnowisky*, Kastellaan van *Krakau*, voor zich en zyn Heer Broeder den Vorst Regimentaris van *Litthauwen*, dat zy aan den intrek der Russen geen deel hadden, en dat zy gereed waren die Verklaaring met een Eed te bevestigen, indien de andere Magnaten en Leden van den Ryksdag wilden zweeren, dat zy geen vreemd Goud hadden ontfangen enz. Nadat vervolgens het Manifest getekend was, geschiedde de vereéniging der Landboden met den Senaat.

In de elfde Sessie den 5den September, hebben de Gedeputeerden van *Wisepsk* aangedrongen, dat de Kroons-Regimentaris tegen de Russen represailles zoude gebruiken, alzo men tyding hadt, dat dezelve groote schade in dat Waywoodschap gedaan hadden.

Den 6den September was 't Zondag.

De twaalfde Sessie den 7den dezer geopend zynde, deed de Maarschalk een nieuwe Vermaaning aan de Landboden, om het Vaderland met yver en eendracht te verdeedigen, alzo de Moscoviten naderden. Vervolgens wierdt de brief van de Keizerinne van *Rusland* aan den Primaat en de Republyk, gedagtekend den 30. July laastleden, waardoor de Koning *Stanislaus* van de Verkiezing uitgesloten wordt,

wordt, niet alleen in de *Szopa* of groote Loots van 't Verkiezings-veld, maar ook in de *Tchaps* voor de gansche Republyk geleezen, waarna mede de leezing gedaan wierdt van het antwoord dat de Doorluchtige Primaat aan de Russische Keizerin hadt gegeeven. Onmiddelyk daarna kwamen omtrent 200. Persoonen te paard uit *Samogitië* voor de Schans, dewelke zonder van de paarden af te klimmen den Heer *Odokowsky*, eerste Landbode en Rotmeester, en eenige andere Gedeputeerden aan den Kroons-Maarschalk zonden, vertoonende de noodzakelykheit om de Verkiezing des Konings, wegens de aannadering der Russen te verhaasten, welk verzoek door andere Landboden mede gedaan, en daar by gevoegd wierdt, dat men in deze dringende gesteldheit het reguleeren van de *Pacta Conventa* tot na de Verkiezing moest verschuiven. Waarop de Primaat en de Senaat de Verkiezing op den 9den vaststelde. Der Landboden-Maarschalk zeide onder anderen, dat hy origineele Brieven van Protectie door den Russischen Ambassadeur Graaf *Lewenwolde*, ten voordeele van zommigen, welke de Russen in *Polen* voeren, verleend, gezien hadt, ten einde hunne goederen van Contributie bevryd zouden blyven enz.

In de dertiende Sessie, den 9. September, vertoonde de Maarschalk aan eenige Landboden in de Schans een brief die hy bekomen hadt met bericht, dat vier regimenten *Saxen* onder 't gebied van den Heer *Rotowsky* zich met de Keizerlyke by *Gilogau* geconjungeerd hadden.

In de veertiende Sessie, den 10. September, heeft de Pauzelyke Nuncius publyke audientie by den Primaat gehad, en een Missive van zyn H. overgeleverd; de Gedeputeerden van de Kroons-Armée hadden mede audientie, in dewelke zy *Stanislaus Leczinsky* tot Koning, en den Heer *Poniatowsky*, tot Kroons Groot-Veldheer recommandeerden.

De vyftiende Sessie, den 11. September, na dat de Primaat ten 9. uuren 's ochtens in het Verkiezings-veld was aangekomen, en in de Schans plaats genomen hadt, wierdt het *Veni Creator &c.* gezongen; ten 11. uuren begon dezelve te paard, de Tour in het Verkiezings-veld te doen, om de stemmen op te neemen, en by het Waywoodschap van *Posen* gekomen zynde, vroeg hy, wien zy tot Koning hebben wilden? waarop alle de Waywoodschappen van

Groot-

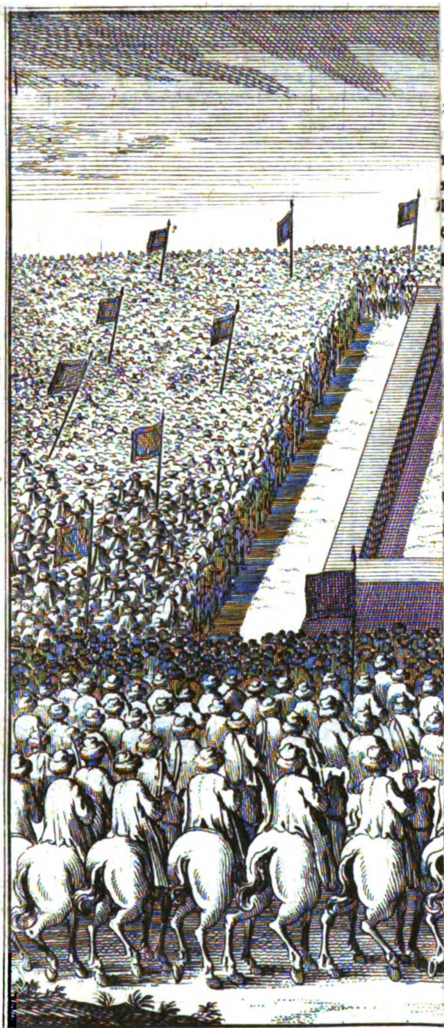
1733. Septemb. *Groot-Polen* uitriepen: lang leeve de Koning *Stanislaus!* vervolgens reedt de Primaat by het Waywoodschap van *Krakau*, en by de andere Waywoodschappen, dewelke meest alle den Koning *Stanislaus Leczinsky* benoemden; onder de geene, welke dien Prins niet wilden aanneemen, was de Waywode van *Sendomir*. Dit groote werk der Verkiezing konde echter dien dag niet geëindigd worden, zo wegens de vermoeitheit van den Primaat, als om de opkomende nacht, zodat zyn Hoogheit de Sessie op den 12. limiteerde.

De Marquis *de Monti*, Ambassadeur van den Koning van *Vrankryk*, heeft aan den Primaat een geschrift in 't Latyn in authentique form overgegeeven, dat van den volgenden Inhoud is:

Verzekering van den Doorluchtigsten Koning van Vrankryk *aan de Doorluchtigste Republyk van* Polen, *door den hoogen en voortreffelyken Heer den Marquis* de Monti, *Minister-Plenipotentiaris van denzelven Allerchristelykften Koning gegeeven.*

Gelyk de Allerchristelykste Koningen sedert zo veele Eeuwen met levendigen yver en poogingen hebben te kennen gegeeven, dat zy over niets meêr aangedaan zyn, en niets meêr ter harte neemen, dan dat de Republyk van *Polen* hare volkome onafhangkelyke en onbepaalde Vryheit mag genieten: Zo heeft de Allerchristelykste Koning, myn Heer en Meester, niet alleen met klaare en duidelyke verklaaringen, door my deszelfs Ambassadeur, een zorgvuldige en machtige handhaving van de voornoemde Vryheit in haar voornaamste point der Verkiezing van een Koning beloofd, maar ook geene stap, daad en maatregelen, zo wel door zyne Officien, als door deszelfs magtigste Oorlogstoerustingen verzuimt, om door diversien te beletten, dat de Doorluchtigste Republyk geen het minste nadeel door geweld en feitelykheden van iemand, wie het ook zy, in haare Vryheit by de tegenwoordige Verkiezing mag komen te lyden. En byaldien de tegenwoordig vergaderde edele Poolsche Natie, niet alleen door een rechtmatige consideratie voor de uitmuntendste deugden en verdiensten voor 't Vaderland van den Doorluchtigsten Koning *Stanislaus*, maar ook wegens zo tedere en intime verbintenis van den Allerchristelykften Koning, myn Heer en Meester, met dezen zynen Doorluchtigsten Schoonvader, hem door vrywillige en eenpaarige stemmen op den Troon van *Polen* wilde verheffen, beloofd hy niet alleen met alle Hem door God verleende krachten denzelven op het nadrukkelykste te handhaven, maar ook indien de nabuurige Mohentheden ter dier occasie de Republyk wilden beleedigen, tot vermeerdering van de Krygsmacht van de Doorluchtigste Republyk de noodige sommen in haar Schatkamer door my te betaalen. En indien, zo als volgens rechtmatigheit te hoopen staat, de na-

1733. *Septemb.*

Afbeelding van het gewoone Veld der Verkiezing

, by
, dau
, tot
, dat
nen ,
etaa-
rtog-
ning.
wel-
n in
Ko-
en ,
t *Te*
gen
Vies-
wissel
dag
Lit-
al in
had-
stee-
Vies-
den
Pro-
haal
qua-
zich

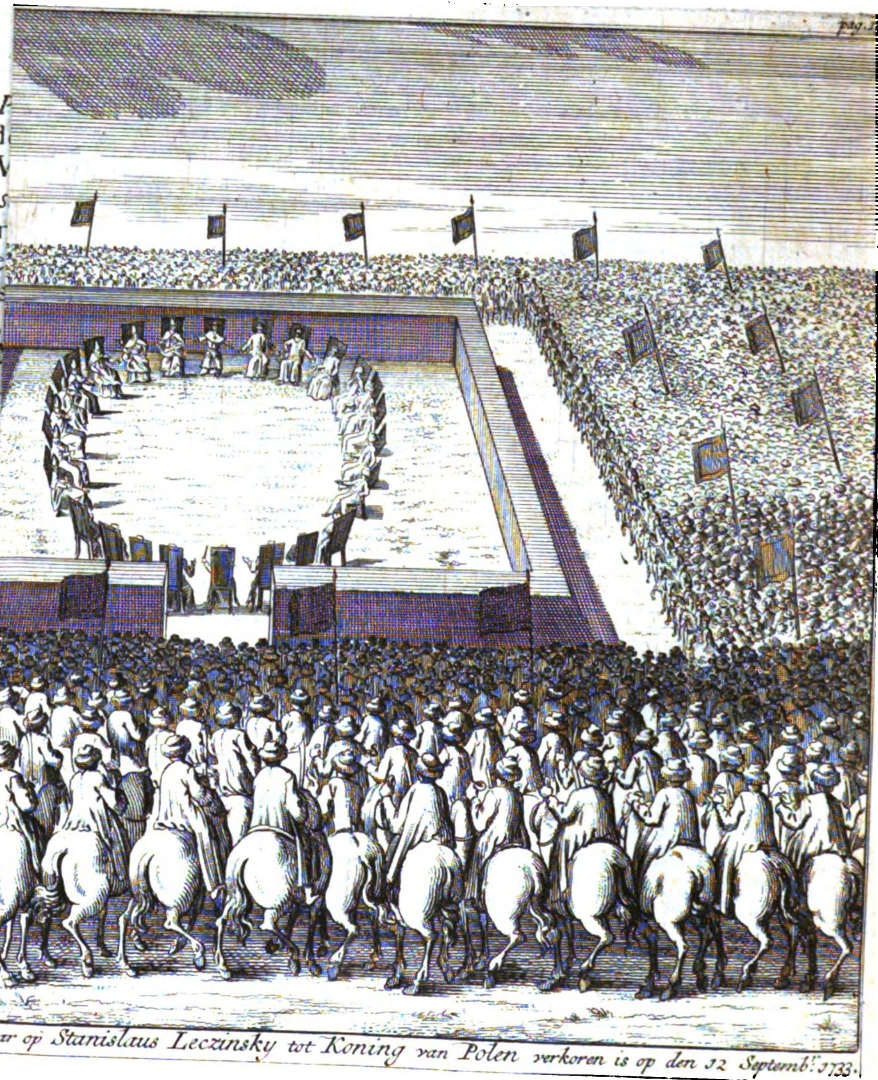
De Koning ... van de kinderen van *Vrankryk* afscheid genomen hadt , was ... gustus op het kasteel van *Chaville* in conferentie met den H...

1733. Septemb.

Groot. F
reedt d
dere W
Leczins
den aar
der Ve
wegen
nacht,
De
heeft a
overge

Verzek
luch
Heer
ven

Gelyk
gen
aangeda
Polen h
Zo hee
klaare
vuldige
naamfte
daad en
fte Oo
Dourlu
den va
kiezing
le Poo
munter
ften K
den Al
Doorl
op den
Hem
h

...aar op Stanislaus Leczinsky tot Koning van Polen verkoren is op den 12 Septemb: 1733.

beleedigen, ... van de Krygsraad... der
Republyk de noodige sommen in haar Schatkamer door my
... indien, zo als volgens rechtmatigheit te hoopen staat, de
na-

nabuurige Mogentheden de Republyk, als haar eigen Recht gebruikende, by de Verkiezing van den Doorluchtigsten Koning *Stanislaus* gerust laaten, dan beloofd evenwel de Allerchristelykste Koning, myn Heer en Meester, tot een blyk van deszelfs waare genegentheit en vriendschap aan den Adel, dat hy twee jaaren lang, van de aanstaande maand Maart 1734. af te reekenen, de contributie van de confederatie op den voet van 1717. tot reguliere betaaling van 't Leger in het Koningryk *Polen*, en de belastinge in 't Groot-Hertogdom *Litthauwen* op de Schoorsteenen stiptelyk zal betaalen. 1733. *Septemb.*

Warschau den 4. September 1733.

(L.S.) *Monti*, Ambassadeur van den Allerchristelyksten Koning.
Accordeerd met het origineel.
(L.S.) *Theodorus Potoki*, Aardsbisschop en Primaat.

Den 12den September wierdt eindelyk *Stanislaus Lecszinski*, welke den dag te vooren, over Land uit *Vrankryk* gearriveerd, en in het Verkiezingsveld tegenwoordig was, door den Primaat tot Koning van *Polen*, en Groot-Hertog van *Litthauwen* uitgeroepen, welke daarop met zynen aanhang naar de Stad trok, alwaar het *Te Deum* gezongen wierdt. Ondertusschen hadden zich eenige dagen te vooren, een groot getal misnoegden, hebbende den Vorst *Wiesnowieski* aan hun hooft, naar *Praga* aan de overzyde van de *Weissel* begeeven, welk getal na de bovengenoemde Verkiezing, van dag tot dag zeer is aangegroeid; in dat Camp bevonden zich ook de Litthauwsche Waywoodschappen van *Novogrod* en *Minsk*, welke al in den beginne twaalf vaandels naar het Verkiezings-veld gezonden hadden, om tegen de aanstaande verkiezing van *Stanislaus* te protesteeren, de Graven *Cetner* en *Rezewusky*, zyn ook by den Vorst *Wiesnowisky*. Den 11den, zynde het begin van de Verkiezing van den Koning *Stanislaus*, hebben de Hoofden der Party te *Praga* een Protestatie tegen die Verkiezing getekend.

Tusschen beiden moeten wy den Leezer mededeelen het Verhaal van de reize des Konings *Stanislaus*, welke zich niet op het Esquadre geëmbarqueerd hadt, gelyk men verspreid hadt, maar die zich incognito te land naar *Polen* hadt begeeven, luidende als volgt,

De Koning *Stanislaus* die te *Versailles* van hunne Majesteiten, en te *Meudon* van de kinderen van *Vrankryk* afscheid genomen hadt, was den 22sten Augustus op het kasteel van *Chaville* in conferentie met den Heer *Chauvelin*,

1733. Septemb. Zegelbewaarder. Vervolgens ging hy den Hertog *du Maine*, op zyn kasteel van *Seaux* bezoeken. De Ridder *Dandelot*, die acht verscheide talen spreekt, en dien men zeer bekwaam achte, om met den bovengemelde Koning na *Polen* te gaan, hadt hem na *Chaville* en *Seaux* verzelt, en was in alle deelen van 't gedrag onderrecht, dat men op de reis ftont te houden. Nadat men van den Hertog *du Maine* vertrokken was, begon men het beraamde ter uitvoering te brengen. De Koning *Stanislaus* geliet zich, na *Chambord* te willen keeren; men nam ook den weg derwaards, doch hy deed zich, als of hy iets vergeeten had, na *Berni* brengen, by den Kardinaal van *Bisſy*.

Terwyl de Koning *Stanislaus* bezig was, om zyne reize voor 't gemeen onnafpeurlyk te maken, was de Commandeur *de Thiange*, van de order van *Maltha*, die even zo veel jaaren als die Prins heeft, en hem zeer gelykt, expres na *Berni* vertrokken. Hy doste zich in 's Konings gewaad, en kwam met deszelfs kales, verzelt van 's Konings Domeftiquen, te post te *Chambord*, zonder dat iemand die verandering gewaar wierd.

De Commandeur *de Thiange* te *Chambord* zynde, maekte zich tot de reis gereed, gedurende dewelke hy de rol van Koning *Stanislaus* fpelen zoude; en latende eenig geheim blyken, vertrok hy met het teken van de orde van den H. Geest omhangen, met de kales van dien Prins, en verzelt van vyf karels te paart, die niet anders meenden, dan dat zy den Koning by zich hadden. De Commandeur nam den weg na *Bretagne*; hy pasfeerde den 25. Augustus te *Rennes*, alwaar men hem voor den Koning *Stanislaus* groette. De Heer *de Thiange* reed niet in *Brest*, maar begaf zich 's nachts na 't dorp van *Lavaux*, op de kust; alwaar het Franfch Esquader ten anker lag. Hy maakte zich daar in zyn nieuw Character aan zommigen bekent, hoewel met eenige agterhoudinge. Hy ging aan boord onder het losbranden van 't kanon van 't Esquader, en van dat van *Brest*, waarna men 't anker lichte, terwyl elk een, behalven de Marquis *de la Luzerne* en de Ridder *de Luines*, die van 't geheim waren, vast meende, dat de Koning *Stanislaus* aan boord was, om dat de Heer *de Thiange* in die kwaliteit groote tekenen van eer ontfing.

Midlerwyl fpeelde de regte Koning een gantfch andere perfonagie; hy die eerlang Meester hoopte te weezen in *Polen*, zou zich als een foort van bediende derwaards begeven. De Ridder *Dandelot* verkleedde zich als een koopman; de Koning fcheen zyn reisbroeder te wezen; hy hadt een rok aan van grof laken, en een zwarte paruik op, en om zich noch meer te vermommen, hadt hy zyn aangezigt olyf couleur doen fchilderen. Dus verkleet, vertrokken zy 's nagts den 22. Augustus van *Berni* met een Postkales, die 'er van buiten heel flegt uitzag, en zeer beflikt was, met magere afgerede postpaarden daar voor. De Koning diende den Heer *Dandelot* onderwege, zo veel als hy kon, ftapte telkens van de kalesfe, ordonneerde alles in de herbergen, en betaalde alles.

Op hunne aankomst te *Straatsburg* lieten zy de Franfche Kales daar, om dat het gevaarlyk zou zyn geweest, met zodanig rytuig door *Duitschland* te reizen. Zy deden de reis na *Munster* te paard, en vraagden in de herberg,

of

of 'er niet een postkales was, die men wel wilde verkopen; en van een Duitsch maaksel. Om alle argwaan weg te nemen, zeide de Heer *Dandelot* in 't aanhooren van verscheide menschen, *dat hy gemeent had, de reize te paard te doen, maar wyl zulks hem te veel afmatte, dat men hem veel plaizier doen zou, byaldien men hem een Postkales beschikte.* De Waard vond 'er wel haast een. Zy behoorde aan een particulier, die eenige dagen te voren daar van verwittigt, geene zwarigheit maakte, dezelve te verkopen. De Waard de boodschap brengende, zeide de Heer *Dandelot*, noemende hem by zynen reisnaam: *Gaat eens kyken, wat het is, of ze goed is, en koopt ze maar.* De Koning kocht ze, en telde het geld. Zy gingen op dezelve zitten, en reisden zonder eenige ontmoeting door *Duitschland*, zynde de Heer *Dandelot* steeds de Meester, en de Koning, deszelfs reisbroeder. 1733. Septemb.

Eenige uuren van *Berlin*, kwamen vyf persoonen by hen, die mede derwaards moesten, en die nevens hen voor de Poort van de stad kwamen. De Officier, die de wacht had, doorgaans gelast, om na den naam en het beroep van alle de aankomelingen te vraagen, maakte eenige zwarigheit, omtrent de vyf persoonen, die hen verzelden. De Heer *Dandelot* zeide in het Hoogduitsch: *dat hy een Koopman was, die te Warschau woonde; dat hy om koopmanschap uit was; dat hy uit* Vrankryk *en* Duitschland *kwam; dat de persoon, dien hy by zich had, zyn Kantoorknegt was; dat de vyf anderen niet ver van de stad by hen waren gekomen, en dat hy ze niet kende.* De Officier verzogt aan den Heer *Dandelot*, om zyn paspoort te zien; de Koning het zelve uit een brievetas, die vol rekeningen van koopmanschappen was, gehaalt hebbende, toonde het de Officier, die, na dat hy het gelezen hadde, zeide: *Dat ze hunnen weg konden vervolgen.*

Den 4den September arriveerden zy te *Frankfort* aan den *Oder*. De Heer *Dandelot* zeide in de Herberg, dat hy onmogelyk langer met zo een ongemakkelyk rytuig reizen kon, en ordonneerde den Koning, met de Waard te gaan zien, of het niet mogelyk was, een beter rytuig te vinden, doch alle moeiten waren vergeefs. De Waard hunne verlegentheit ziende, zeide: *Dat 'er sedert drie of vier dagen een zeer fraaije postkales by hem op stal stont, toebehorende aan een voornaam vreemdeling, met een geestelyk persoon van* Warschau *gekomen, en die eerstdaags stont te vertrekken, om derwaarts te keeren.* Hy raadde hen, *om plaats in die kales te verzoeken.* Die vreemdeling was de neef van den Marquis *de Monti*, Ambassadeur van *Vrankryk* in *Polen*; en de geestelyke was een Kanunnik, zyn Gouverneur. De Ambassadeur had ze gezonden, om den Koning *Stanislaus* af te halen. Zy verlangden reeds met ongeduld na deszelfs komst; sedert twee dagen hadden zy alomme gaan vernemen, of niet een Koopman gearriveert was, die koopmanschappen had voor den Marquis *de Monti*. Doch ziende, dat zy nergens te recht raakten, keerde zy na hunne herberg. De Waard zeide hen, dat twee reizigers met een postkales by hem gelogeert waren, die mogelyk de vreemdelingen wezen zouden, welken zy gezocht hadden. Zy lieten hen door den Waard vragen, waar zy van daan kwamen, en waar ze na toe moesten. De Koning en de Heer *Dande-*

1733. *lot* zeiden, dat ze Kooplieden van *Warschau* waren, en dat ze weder derwaarts gingen met Fransche en Duitsche Koopmanschappen. De jonge Marquis liet hen verzoeken, by hem te komen Zy gingen na zyn vertrek. De Heer *Dandelot* maakte zich bekent; dog doordien men de rol voorts moest uitspelen, zo als ze begonnen was, vroeg de jonge Marquis na de koopmanschappen, die ze voor zynen oom gekogt hadden. Zy gaven ten antwoord, dat ze op hunne wagens waren, die ten eersten stonden te komen, en de Koning toonde de rekeningen van dezelve. De Heer *Dandelot* te verstaan gegeven hebbende, dat het voor hem onmogelyk was, om met zyn rytuig, zo ras als hy wel wenschte, te *Warschau* te komen, presenteerde de Marquis hem een plaats in zyn postkales, zeggende, dat men spoed maken moest, om dat de paarden reeds wierden ingespannen. De Heer *Dandelot* vertoonde, dat zyn Kantoorknegt niet min vermoeit, het volstrekt noodzakelyk was, dat die by hem bleef, waarop de Marquis de goedheit had, aan den Kantoorknegt insgelyks een plaats te verleenen. Dit alles geschiedde in de tegenwoordigheit van den Waard, en van alle de menschen van den huize. Na de middag maaltyd, vertrokken zy alle na *Warschau*, alwaar zy den 11den September aankwamen

Septemb.

Nadat *Stanislaus*, als reets gezegd is den 12. tot Koning van *Polen* verkoren was, heeft de Primaat, wegens den Koning *Stanislaus*, de voordeeligste aanbiedingen aan de tegenparty laten doen, doch zy antwoordden, dat zy *Stanislaus* voor geen Koning erkenden. Den 12den des ochtens trokken twee vaandels van 't Waywoodschap van *Rusland* naar *Prage*, als mede de Waywoodschappen van *Braklau* en *Potok*. Dien dag ging de Vorst *Sangusko* mede naar den Vorst *Wiesnowisky*. Den 13den gingen weder een groot getal Edellieden over naar *Praga*. De buitenlandsche Ministers, aan dewelke de Verkiezing van *Stanislaus* genotificeerd is, hebben de boodschap *ad referendum* aangenomen. De Ambassadeur des Keizers zeide, dat hy het al gehoord hadt door 't lossen van 't kanon; dat hy ook wel wist hoedanig dat werk toegegaan was, en dat hy verslag daarvan aan zyn Keizerlyke Majesteit zou doen.

Hoe ondertusschen het werk der Verkiezing van de Tegenpartyen verhaald wordt, en hoe zy zich daartegen gedraagen hebben, blykt uit het volgende Uittreksel van eenen brief, den 17den September uit het Campement van *Okoniow*, drie uuren van *Warschau*, door een voornaam Heer aan zynen broeder geschreven, van den volgenden inhoud:

Waarde

1733. Septemb.

Waarde Broeder, gy zult zonder twyffel verstaan hebben, dat de Primaat en zyne Aanhangers, eindelyk hun oogmerk hebben bereikt, omtrent 't geen, waar mede zy zo lang zwanger gegaan hebben, ten nadeel van de rechten en vryheit van dit Koningryk: ondertusschen vermits ik twyffel, of gy wel ter deege onderregt zyt van alle de omstandigheden van een handeling, die door alle eerlyke luiden en oprechte Patriotten niet kan worden goedgekeurt, zo zal ik u een kort verhaal doen.

Het zou overtollig wezen, u de redenen te herhalen, die ons bewogen hebben, na *Praga* te wyken, nademaal wy meer dan eens opentlyk op een plegtige wyze tegen de verdrukking van de vryheit van stemmen ingelegt hebben. Ik zal myn verhaal alleenlyk beginnen met het tydstip der oproerige proclamatie van *Stanislaus Lecszinski*, te weten, van den 12den dezer, dag door den Primaat en zyne aanhangers bestemt, om tot Koning te benoemen den Candidaat, dien ze te *Warschau* hadden doen komen, met verzekeringe, dat hy eenpariglyk zou verkoren worden.

Men deed ons dien namiddag eene bezending, om ons te nodigen, van ons by hen in 't Verkiezings veld te voegen, en terwyl de Gedeputeerden nog by ons waren, om ons antwoord te ontfangen, dat met onze verklaringen, door ons te vooren gedaan, om de vryheit en de handhaving der Wetten te ondersteunen, overeen kwam, proclameerde de Primaat *Stanislaus*, zonder te letten op het protest van verscheiden Waywoodschappen, die zich in 't Verkiezingsveld bevonden, noch op 't protest der geenen, die te *Praga* gecampeert waren, zo dat wy door de salvos uit het kanon daar van verwittigt wierden, eer de Gedeputeerden van ons vertrokken waren.

Deze onwettige verrasfing verplichte ons, tot het vergaderen van de Edelen, die by ons waren, en zy alle ten getale van 3 of 4000 riepen, als uit eenen mond, dat men zich daar tegen behoorde aan te kanten.

Den 13den wierd het volgende Manifest of Protest opgestelt:

Dewyl wy voor den Troon des oppermagtigen en ontzachlyken Regters van 't Heelal, de algemeene droefheit waarin ons Vaderland is, gebragt hebben, hoopen wy met vertrouwen dat zyne goddelyke geregtigheit, en zyn oneindige goedheit, ons na onze wenschingen zullen te hulp komen; maar in de noodzakelykheit, waar in wy thans zyn, om onze zaak voor een iegelyk te bepleiten, twyffelen wy niet of de geheele waereld staat verbaast, zo veel ongelukken vereenigt te zien, tot verderf van ons Vaderland; doodelyke zamenvloeijing waarvan wy nog geen voorbeeld hebben. Het is waar dat onze Republyk voor dezen in diergelyke omstandigheden geweest is, dog zy heeft nooit de lafheit gehad zo schielyk den hals te bieden aan een Mogentheit, welkers arm met eene slag de zenuw die ons Vaderland behoud en bezield, afslaan kan. Verscheide groote Monarchen vleijen zich onverwinnelyk te zyn, door hulp van haar eigen magt: het schynt dat God en de natuur geen andere zorgen hebben, dan die Machten met rykdommen op te hoopen, en ze eenigerwyze te maken de Schatmeesters van 't Geheel-al; doch laatze na hun

1733. Septemb. welgevallen hare onmetelyke goederen genieten; wy hebben het dierbaar kleinood van onze vryheit, dat alles overtreft, en dat wy oneindig meer achten als alle de schatten des waerelds. Zoude men het ondertusschen konnen gelooven, dat in een zeer korte dog elendige tusschenpozing van tyd, de prys van die vryheit eensklaps zo gedaalt is, dat die onwaardeerbare schat thans ver beneeden een gering eige belang is. De verkiezing die geschied is, is daar van een droevige blyk. Het zoude gemakkelyker zyn daar van het treurig verhaal te doen, dan voor het gemeen bloot te stellen alle de droevige gevolgen, die dezelve met zig moeten sleepen: Laat het genoeg zyn te zeggen, dat deeze verkiezing de overmaat is der rampen van ons Vaderland, hebbende door een betreurenswaardige verandering het Verkiezings veld tot een plaats van tweedragt en scheuring gemaakt. Het is zeker dat de nakomelingschap daar over verwondert zal zyn, en de booze geest die ons tot die dulheit aangezet heeft, vervloeken, voor al zo zy met eenige oplettentheit leest, de daden der tegenwoordige verkiezing: onze Neeven zullen 'er iets tot nu toe ongehoord in vinden, zy zullen zien dat men heeft omgekeerd de order die men gewoon was te bewaren, en die de wetten onder de Adelyken stant beveelen; dat men heeft verzuimt de *exhibitantien* die een der wezentlykste pointen zyn, te reguleeren; dat men aanstonds gekomen is tot de benoeming van een Koning, die langzamer hand tot den Throon door knipetyen van eenige persoonen, was geschikt, dewelke ten dien einde hebben gedreigt een ieder, dewelke stout genoeg zoude zyn, om het regt dat de wetten hem geeven, te gebruiken, en die niet in die verkiezing zoude willen bewilligen, ten minsten door een eerbiedig stilzwygen, te dooden, te berooven, en te verwoesten: Eindelyk zullen zy in die handelingen zien, dat alles onstrafbaar geschied is tegen den inhoud van onze wetten en het *Liberum Veto*. Het is dan klaar dat deeze gewaande vryheit geen schaduwe van een waare heeft, die wy moeten genieten. De magt van een zeker getal de overhand hebbende, kon 'er geen vryheit meer weezen, en toen was 'er zelfs geen veiligheit voor verscheide persoonen, zo zy niet de voorzorge hadden gebruikt van zich te dekken. Hierom is het, dat wy Geestelyke en Waereldlyke Senateuren met de Ridder orde vereenigt, ons verpligt hebben geagt, alhier de lugt van onze oude vryheit te komen in te ademen, die het gewigt van het vreemde goud op het point stond van te verstikken, en ons gedult niet langer diergelyke aanslagen konnende verdragen. Zynde dan hier vergaderd in zodanig getal dat wy het grootste gedeelte der Republyk uitmaken, hebben wy na onder de rampen van ons Vaderland, en over de omkeering van onze regten gezugt te hebben, het van onze pligt geagt, opentlyk te verklaaren al het ongelyk dat men onze vryheit en onze regten van het *Liberum veto* heeft aangedaan, en by tyds te doen zien de elende die uit een verkiezing zo schadelyk voor de Republyk, zoude vloeijen, dog wy hebben met leetwezen ondervonden, dat men niet alleen geen agting voor onze broederlyke en heilzame meeningen heeft gehad, maar dat men zelfs de eerbied voor onze persoonen, uit eige belang heeft verzuimt: men heeft zelfs eenige onder ons van de

de benoeminge uitgesloten, en zo men 'er ons by geroepen heeft, geschiedde het maar uit schimp, wyl ter zelver tyd dat de Gedeputeerden nog tegen ons spraken om ons by de verkiezing te nodigen, of liever om getuigen te gaan zyn, van onze zieltogende vryheit, het droevig gedonder van het geschut ons aankondigde dat men een Koning had geproclameert, en de vryheit den doodsteek had toegebragt. Moet men dan niet volkomen versteend van hart zyn, en vyand weezen van het welzyn van 't Vaderland, om niet gewaar te konnen werden, en ter zelver tyd aangedaan weezen over het zwaare verlies dat het zelve lyd? En moeten die geene, dewelke 'er waarlyk over bewogen zyn, zig niet met ons vereenigen, om met alle haare kragten te arbeiden om onze waggelende Republyk te ondersteunen, en onze t'eenemaal vervalle vryheit weder op te beuren: het eenigste middel dat 'er nog overig is, om de wetten en privilegien onzer Voorouders te handhaven, is, van met ons tot dat loflyk voornemen over te gaan. Het is waaragtig dat de verkiezing, dewelke vry behoorde te zyn, alleen geschied is met een meerdere magt, en onverdraaglyk gezag; de vrees voor moord heeft de vereischte vryheit in het stemmen weggenomen; het *Liberum Veto* is als niets geagt geweest: men heeft niet gelet op de protestatien van verscheide voorname, zo Landbodens als Edelen, in 't byzonder der Kapiteinen van *Opaczno*, *Oswicim* en *Msvilow*, en andere Gedeputeerden der Palatinaten van *Krakau*, *Sendomir* en *Volhinien*: men had expres een oproerig geluit van Wapenen verwekt, op dat de Opposanten niet onderscheidentlyk gehoord zouden werden: men overschreeuwde de geene, die voor de vryheit spraken, al wie vryelyk wilde spreken wierd als een vyand gehandelt, en men schoot met snaphaanen op hem; invoege dat een veld, bestaande uit vrienden en broeders, byna van bloed stond overstroomt te worden. De eene Palatinaten stonden tegen de andere op, die zig van het *Liberum Veto* wilden bedienen; kortom de geheele gedaante van die verkiezing, is in een yselyk schouwspel verandert geworden, 't welk wel verre van een voorteeken van een aanstaande geluk te zyn, niet anders voorspeld dan rampen zonder getal, gereed om op onze Republyk neder te storten. Uit kragt der billyke vertoogen die wy over de openbaare elende, en over de gevaarlyke staat, waar in ons Vaderland is, komen te doen, protesteeren wy alle, zo veel als hier vergaderd, en door broederlyke banden verknogt zyn, in meening van het door onze yver te helpen, plegtelyk hier mede tegen de laatste verkiezing, en tegen alles dat in handen der Maarschalken, met onze eige teekening, om in de publique actens gelast te werden, gepasseert is. Onze broeders zullen hier uit zien, dat de vryheit van 't Vaderland geheel is vernietigt, nevens onze rechten, dewelke tot hier toe wa en staande gebleeven, door gelykheit in het stemmen, en in het *Liberum Veto*.

Den 14den wierd het gemelde Manifest gelezen en goedgekeurt; de voornaamste Heeren maakten een begin met het zelve te tekenen.

Den 15den en 16den deden de Edelen van yder Waywoodschap insgelyks.

De tyd, waarde Broeder, laat niet toe; om u te melden de loose voorslagen

1733. Septemb. gen, de dreigementen, de corruptien, en alle de kunstſtreken, die men in 't werk geſtelt heeft, om ons te verleiden, en tweedracht onder ons te zaaijen; deze middelen te kort ſchietende, hebben zy geweld gebruikt. Den 16. beſlooten zy om ons te omcingelen, en in ons Campement aan te tasten, terwyl zy den *Straznik Pociey* overgehaalt hadden, eenen opſtand in 't Leger te verwekken, dat door den Prins *Wiesnowieski*, Regimentarius van *Lithauen* gecommandeert word. Op deze tyding namen wy het beſluit, om ons van onze geweeze broeders af te ſcheiden, en het Campement op te breeken, waar mede men den geheelen dag bezig was. Met het krieken van den dag deden wy eenige planken van de brug afbreken, om de wacht der tegenparty, die daar geſtelt was, te beletten, onze agterhoede te incommoderen, zo als dan ook weinig uuren daarna gebeurde, want onze tegenpartyders de brug afgebrooken ziende, deden dezelve op 't ſpoedigſte herſtellen, en zonden een detachement na *Praga*, dat zich van zeer veel wagens met bagagie en domeſtiquen, die niet in ſtaat geweest waren, ons te volgen, meester maakte.

De vyandelykheden waren veel grooter een half uur van *Praga*, op den weg na *Wengrow*; verſcheide bende Lithauers, tegen den Regimentarius opgeſtaan, onderſteunt door de troupen van den Waywode van *Kiow*, en van den Veldheer *Poniatowski*, en aangevoert door den Kolonel *Epzrias*, vielen op de voornaamſte Heeren van onze party aan, daar onder den Bisſchop en Waywode van *Krakau*, den Waywode van *Novogrod*, den Grave van *Cetner*, enz. maar de Kolonel Grave van *Flemming*, die hen escorteerde, bood zodanigen tegenſtand, dat de aanvallers genoodzaakt waren, de vlugt te neemen. De Graaf *Lawiſza*, hoofd van 't Waywoodſchap van *Minsk*, was zeer onpasſelyk, en wierd nevens de bagagie wagens, die ons volgden, genomen, zo als ook de bagagie. die zonder escorte was, en zy zouden hem in triomph na *Warſchau* gebragt hebben, zo hy niet ontſnapt was, in 't pasſeeren van eene Kerk, waarin hy de vlucht nam, door uit de koets te ſpringen. Midlerwyl heeft men verſcheide Domeſtiquen en Soldaten, die verſtrooit waren, neêrgezabelt. Wy hebben van onze kant 15 of 20 dooden en gekwetsten, daar onder den Heer *Tomaſlawski*; het getal der geſneuvelden van de tegenparty is niet minder.

Wy hebben ſpoed gemaakt met onze retraite na *Okoniow*, daar wy werkelyk gecampeert, en veel beter in ſtaat zyn, om den aanval der tegenparty te wederſtaan, enz.

Van de zyde van den Koning *Stanislaus* wierdt in de vergadering van den Senaat, welke den 15den September gehouden wierdt, gereguleerd het Formulier van de bekentmaking van den nieuwverkoren Koning aan de Waywoodſchappen, en de tyd tot de krooning en de algemeenen opbod, als de noodzakelykheit zulks kwam te vereisſchen, wierdt aan zyn Majeſteits goedvinden gelaaten, wordende

dende de Koning ondertusschen gemagtigd, om onder deszelfs Kabinet Zegel Universalia, opene brieven, en ordres te doen afvaardigen, onder anderen om honderd Compagnien te paard op te rechten. Den 20sten verscheen de Koning in 't openbaar in de Antichambre van 't Slot, daar zich verscheiden persoonen van aanzien bevonden, om hunne eerbiedigheit aan zyn Majesteit te toonen. Toen den 19den aan de Russische Ministers aangezegd wierdt de Stad *Warschau* binnen 24 uuren te verlaaten, antwoordden dezelven, dat zy niet zouden vertrekken vóór dat hen de brieven waren ter hand gesteld, welke door een expressen van *Petersburg* aan hen gezonden waren, en die men hadt opgehouden, waarop de gemelde brieven hen noch dien zelfden dag wierden overgegeeven, en den volgenden ochtent wierdt de expressen zelfs aan het huis van den Russischen Minister gezonden. De Starost *Potoloki*, die zich eerst by de party van den Koning *Stanislaus* bevondt, heeft zich naderhand niet alleen voor die van den Vorst *Wiesnowisky* verklaard, maar is ook met 1100 Dragonders van het Kroons-Leger tot de party van *Wiesnowisky* overgegaan. Nadat de Koning den 19den de Pacta Conventa plechtelyk in de Collegiale Kerk bezwooren hadt, is hem de formeele Acte van Verkiezing door den Ryksdags Maarschalk overgegeeven. 1733. September.

DEN 2den dezer Maand arriveerden te *Marstrand*, het Schip *de Koning Frederik*, komende van *China*, voor Rekening van de Zweedsche Oost-Indische Compagnie, deszelfs laading bestaat in ZWEDEN.

151129 katjes Thee-Boey. 11162 dito Congo. 31022 dito Singlo. 8745 dito Bing of Keizers. 16255 dito Pecko. 13449 dito Soatchoun. 1055 dito Heysan. 100 ps. Meubel-Damasten. 611 ps. Damasten. 24 ps. dito gestreept en gebloemd. 1195 ps. Gorgorons. 100 ps. effe Satynen. 100 ps. Chagrins. 812 ps. Taftaas 78 ps. Kust Guinees. 50155 katjes Spiauter. 10888 dito Radix Chinæ, 5150 dito Galinga. 5420 dito Sago. 151 kisten en 1801 Bundels Porcelyn.

HET Russische Hof blyft volstandig van voorneemen de verkiezing van *Stanislaus* tot Koning van *Polen*, het koste wat het wil, te beletten. RUSLAND.

1733. Septemb. Men ziet te *Petersburg* de volgende specifique staat der Russische Troupen.

Generaale Lyst van de gantsche reguliere Russische Krygs-magt, zo Ruitery als Voetvolk, bestaande in de Keizerlyke Guardes, Veld- en Garnisoen-Regimenten, Artillery en Fortificatie Corpsen enz. alle op Duitschen voet, zo als dezelve volgens den nieuwen door de Keizerinne geapprobeerden Staat van Oorlog, zo in Oorlogs- als Vredens-Tyden gereguleerd zyn.

GUARDES:

Het Regiment *Preobrazensky* 3245 Man, de Bombardeer Compagnie 107 Man, de Regimenten *Semenofsky* en *Ismaïlofsky* elk 2436 Man; Guarde te paard 1356: Somme Guardes 9580 Man.

VELD INFANTERY REGIMENTEN:

Ingermanland, *Astracan*, *Butir*, eerste *Moscow*, tweede *Moscow*, *Kiow*, *Troit*, *St. Petersburg*, *Wolodimer*, *Novogorod*, *Schlusselburg*, *Jaroslaw*, *Siberië*, *Pleskow*, *Smolensko*, *Azof*, *Woron*, *Nisigorod*, *Tschernigof*, *Rezau*, *Susdal*, *Rostof*, *Welikolutz*, *Archangelgorod*, *Pernau*, *Wyatz*, *Wologotz*, *Narva*, *Tobol*, *News*, *Kopor*, *Wyburg*, *Uglitz*, *Kexholm*, *Ladoga*, *Belozer*, *Murom*, *Casan*; 38. Regimenten, elk 1364. Man in Oorlogs- en 1407. in Vreedens-Tyd; Somme 59432. 53466 Man.

INFANTERY IN PERSIEN.

Derbent, *Backu*, *Schirvan*, *Sinzilin*, *Raestschin*, *Asterabat*, *Misindron*, *Dagestan*, *Kexker*, *Girkins*, *Tengins*, *Karius*, *Ranikutz*, *Lenkerantz*, *Kergerutz*, *Astarins*, *Adscharutz*; 17. Regimenten, elk 1454. Man; Somme: 24718 Man.

VELD CAVALLERY-REGIMENTEN.

Munnich-Cuirassiers, *Kiof* Dragonders, *Troitz*, *St. Petersburg*, *Wolodimer*, *Siberien*, *Pleskow*, *Twer*, *Pernau*, *Wyatz*, *Nisigorod*, *News*, *Jaroslaw*, *Azof*, *Ingermanland*, *Lutz*, *Wologotz*, *Narva*, *Olonitz*, *Jamburg*, *Kargopol*, *Tobol*, *Novotroitz*, *Riga*, *Reval*; 25. Regimenten, het eerste 980. of 977. Man; en de andere 24. elk 1229. of 1096. Man; Somme: 30476 of 27281 Man.

DRAGONDER REGIMENTEN IN PERSIEN.

Moscow, *Novogorod*, *Casan*, *Astracan*, *Resan*, *Rostow*, *Archangelgorod*; 7 Regimenten, elk 1240; Somme: 8680 Man.

GAR-

GARNISOEN-INFANTERY REGIMENTEN aan de OOST-ZEE.

St. Petersburg, *News*, *Kopor*, *Jamburg*, *Croonstat*, *Croonslot*, *Narva*, *Wyburg*, *Carelia*, *Ivanogorod*, *Reval*, *Oestland*, *Dörpt*, *Lyfland*, *Oesel*, *Riga*, *Peterschantz*, *Dunamunde*, *Pernau*, *Kexholm*; 20. Regimenten, elk 1329 of 1325; Somme: 26580 of 26500. Man.

GARNISOEN INFANTERY REGIMENTEN in het RYK.

Kolomens, *Swyas*, *Nisigorod*, *Pensens*, *Usim*, *Paulows*, *Koslow*, *Tanbow*, *Korotojatz*, *Jeletz*, *Kiew*, *Tzchernigow*, *Pultawa*, *Starodub*, *Neschins*, *Gluchow*, *Belogorod*, *Tobol*, *Jenisens*, *Jakutz*, *Archangelgorod*, *Ustusch*, *Smolens*, *Dorogobusch*, *Siberien*, *Samar*, *Czaritzin*, *Terzi*; 28. Regimenten, elk 1311 Man; 2 bataillons *Welikoluk* en *Bachmut*, elk 650 Man; Somme 18008 Man.

GARNISOEN DRAGONDER-REGIMENTEN.

Casan, *Woron*, *Siberien*, *Astracan*, 4. Regimenten, elk 1182 of 1056, 2 Esquadrons *Moscow* en *Raslow*, elk 561; Somme 5856 of 5352 Man, Lyf Guarde Bataillon, *Moscow* 643 Man.

Reguliere LAND MILITIE-Regimenten in de UKRANIE.

16 Regimenten te Paard, elk 1059. Man; Somme: 16944 Man.

4 Regimenten te Voet, elk 1281. Man; Somme: 5124 Man.

In het Gouvernement van *Cazan* zyn 4 Regimenten te Paard, elk 1059, Somme: 4236.

Het Meklenburgsche Corps 664 Man.

Veld-Artillery &c. 4800 Man.

Ingenieur Corps 750 Man.

Husfaren Compagnie 280 Man.

Garnisoen Artillery 5200 Man.

Mineurs Compagnie 211 Man.

Total van alle deeze Regimenten en Corpsen Guardes, Infantery, Cavallery, Dragonders, Land-Militie, Artillery, Ingenieurs, &c.

In tyd van Oorlog 242182 Man.

In tyd van Vrede 232437 Man.

1733.
Septemb.

LANDEN. NEDER.

MEN verneemt dat *Luxemburg* in een volkomen ſtaat van defenſie is gebragt, en tegen een bombardeering zeker geſteld; zynde alle Vertrekken der huizen onderſteund, de Kelders tot een onderaards verblyf ten behoeve van 't Guarniſoen in gevalle van een bombardeering te zaamen gebroken, en de ſtraaten met meſt beſchut, op dat den bomben het ſchadelyk effect by het aanſtoten aan de ſteenen benomen werde. Het Guarniſoen van die plaats beſtaat uit 14000 man, en Oorlogsammunitie voor een langen tyd voorzien. Men was 'er onlangs zeer verſchrikt geweeſt, alzo de Franſche met eenige Regimenten uit verſcheiden plaatſen getrokken en op zekere diſtantie van die ſtad genaderd waren, by zich hebbende veele bomben en andere Ammunitie; doch zy zyn weêr weggetrokken. Maar ſedert is weder een nieuwe conſpiratie op de volgende wyze ontdekt. Een Spion, zynde een Franſchman, een pacquet brieven aan een vrouw van Hollerich gegeeven hebbende, om aan een Dansmeeſter en Waard *le Blanc* genaamd, over te geeven, gaf gemelde vrouw het zelve by het ingaan der ſtad aan den Commandeerenden Officier over, zeggende, dat zekere Franſchman buiten de ſtad daarop antwoord verwachtte: gemelde Commandant liet het pacquet door een Onder-officier aan den Gouverneur Graaf *van Neuperg* behandigen, dewelke terſtond ordre gaf, gemelde *le Blanc* met zyne Vrouw en Zoon in hechtenis te neemen, 't welk geſchiedde, zynde de Spion ook buiten de ſtad gearresteerd, en met de anderen opgeſloten: men weet noch niet recht waar in die conſpiratie beſtaat, doch men zegt dat de ſtad op verſcheiden plaatſen door omgekochte kwaadaardige luiden in de brand zoude gezet geworden zyn, enz.

De Staaten van *Holland* en *West-Vriesland*, als mede de Gecommitteerde Raaden hebben van veele hooge en laage militaire Charges gedisponeerd.

Den 11den dezer Maand arriveerden in *Texel* de ſchepen *Knapenhof*, en *Ypenrode* van *China*, voor de Kamer *Amſterdam*, dezelve zyn den 22ſten January dezes Jaars van *Canton* vertrokken, en hebben den 13. Juny aan de Kaap *de Goede Hoop* gelaaten vyf t'huis komende Schepen van *Batavia*, zynde *Schoonauwen* en *Landskroon*, voor de kamer *Amſterdam*, *'t Hof niet altyd Zomer*, voor *Zeeland*, *den Dam*, voor *Delft* en *Rotterdam*, en de *Petronella Alida*, voor *Hoorn* en

Enk-

Enkhuizen. De Lading der gemelde twee schepen van *China*, bestaat in *1733. Septemb.*

1147 blaauwe Tafel-Servisen, 664 Geamalieerde dito, 54644 stuks blaauwe Tafelborden, 18986 stuks Geamalieerde dito, 18650 stuks blaauwe en bruine Schaalen, 34510 stuks blaauwe en bruine Spoelkommen, 1465 Nesten Spoelkommen Geamalieerde van 3, 4, 5 en 7 in 't Nest, 329497 Paar bruin en blaauw Koffy- en Thee-Goed, 17453 Paar Geamalieerd Koffy-Goed, 66258 Paar dito Thee-Goed, 22523 Paar bruin en Geamalieerd Chocolaat-Goed, 92 stuks Geamalieerde Kamer- of Water-potten met deksels, 314 stuks blaauwe Thee Servisen, 1019 stuks Geamalieerde dito, 789 stuks Geamalieerde Kandeel-Koppen, Deksels en Schootels, 2899 stuks blaauwe Trekpotten, 1539 stuks Geamalieerde dito, 401 stuks blaauwe Oly- en Azyn-Servisen, 428 stuks Geamalieerde dito, 980 stuks Geamalieerde Koffy-Kannetjes, 63 stuks Geamalieerde Scheerbekkens, 102 stuks Geamalieerde Bagyne Potten, 48 stuks blaauwe dito, 998 Nesten blaauwe Suikerpotten, 3 in't Nest, 258 stuks Geamalieerde Stellen, 210421 katjes Thee-Boey, 82651 katjes Thee Congoe, 44004 katjes Siauchon Thee, 19720 katjes Thee Pekoe of Gryze Thee, 54860 katjes Groene Thee, 37154 katjes Thee Heysan, 27185 katjes Keizers of Bing Thee, 40125 katjes Spiauter, 4200 katjes Quikzilver, 6938 katjes Radix China, 6000 katjes Radix Galinga, 554 katjes Chineese Ink, 196 katjes Cinabrum Nativum, en 800 stuks Zyde Stoffen divers.

Men ziet hier ook reets de Carga of Lading van de vyf Oost-Indische Retourscheepen, te weeten *Landskroon* en *Schoonauwen* voor de Kamer *Amsterdam*, *'t Hof niet altyd Zomer*, voor de Kamer *Zeeland*, *Den Dam* voor de Kameren *Delft* en *Rotterdam*, en *Petronella Alida*, voor de Kameren *Hoorn* en *Enkhuizen*, zynde den 10. February 1733. van *Batavia* vertrokken, dewelke alle dagen binnen de Havenen dezer Landen worden verwacht.

1026713 ℔ bruine Peper. 30160 ℔ witte Peper. 1425244 ℔ Poeijer Suiker. 11228 ℔ Geconfyte Gengber. 692193 ℔ Salpeter. 1800 ℔ Benjuin. 28335 ℔ Ebbenhout. 100000 ℔ Caliatourshout. 16000 ℔ Campher. 905 ℔ Koffy Ambonse. 3035 ℔ Garen Florette. 4750 ℔ Garen Cattoene Javaas. 4338 ℔ Indigo Javaas. 1 ps Pedro Porco. 214008 ℔ Sapanhout divers. 102000 ℔ Tin Malax. 24000 ℔ Tin Bankas. 52701 ℔ Walvisbaarden. 2040 ℔ Schellak. 2040 ℔ Zaat Lak. 46370 ℔ Zyde Bengaalse. 10400 ℔ Ertsen.

Zyde Stoffen.

5680 ps. Armozynen divers. 600 ps. Alegias Zyde. 3800 ps. Bandonoes of Tafta de Foula. 100 ps. Dotanis. 100 ps. Restas. 200 ps. Roemaals Zyde. 2640 ps. Soesjes.

1733. October.

Cattoene Lywaaten.

180 ps. Adenthys. 200 ps. Alegias Tesfersche. 600 ps Alibanees. 1100 ps. Atchiabanees. 2000 ps. Bethilles divers. 7250 ps. Cassa Bengale. 500 ps. Chiauters Deriabadys. 500 ps. Dongrys divers. 150 ps. Douriassen. 4500 ps. Gerrassen. 5800 ps Gingans divers 18634 ps. Guinees divers. 2040 ps. Hammans. 2160 ps. Mallemolens. 180 ps. Milmils. 3700 ps. Photassen. 18500 ps. Roemaals divers. 790 ps. Sanen. 300 ps. Sologesjes. 100 ps. Therindains. 4384 ps. Zeildoek divers.

OCTOBER.

GROOT-BRITTANNIE,

DE Fransche Ambassadeur aan het Engelsche Hof, de Heer *Chavigny* kreeg den 21. September met een Expressen van *Warschau* tyding dat *Stanislaus* den 12. tot Koning van *Polen* verkoren was. Voorts gaan en komen onophoudelyk van en naar alle kanten Expressens; onder anderen kwam 'er den 7. dezer één met gewigtige Depeches van den Graaf van *Essex* van het Turinsche Hof.

Den 8. October kreeg men tyding van de behouden aankomst van het Schip *de Monmouth* van *Bombay*, de Lading van dit Schip bestaat in 300 ps. blaauwe Byrampauts. 4600 ps. Caddy Chitzen. 1800 ps. dito Doorgazzees. 500 ps. Rode Chelloos. 300 ps. dito Blaauwe. 3520 ps. Chineesche Stoffen. 400 ps. Neganepauts. 800 ps. Breede Neccannees. 1560 ps. dito Smalle. 100 ps. Breede Tapseils. 360 ps. dito Smalle. 747000 ℔ Peper.

De Baron van *Stark* en de Baron *Hamilton*, extraordinaris Envoyez van den Hertog van *Holstein*, aan dit Hof, hebben in commissie, om een huwelyk voor te slaan, tusschen den Hertog hunnen Meester, en de Prinses *Amalia*. Zyn Hoogheit is omtrent 33. jaaren oud. Zyne Moeder was *Sophia*, zuster van wylen *Karel* den XII., Koning van *Zweden*, en van de tegenwoordige Koningin, welke

welken Troon hy waarschynlyk beklimmen zal na de dood van hunne regeerende Majesteiten. Hy was een groot gunsteling van 't Russische Hof, onder de regeeringen van *Peter* den Grooten, en van *Catharina*, en trouwde in 1725. met de Prinses *Anna*, zuster van wylen *Peter* den II, Keizer van *Rusland*, doch zy kwam drie jaren daarna te sterven, nalaatende éénen Zoon. 1733. *October.*

De Heer *Duncan* is uit *Holland* wedergekeerd, met zich brengende het Huwelyks Contract, tusschen den Prins van *Oranje*, en onze Kroonprinsesse, door zyn Hoogheit getekend, zullende dat Huwelyk (zo men zegt) zekerlyk in de naastkomende maand voltrokken worden.

Brieven van *Lisbon* van den 3. dezer melden, dat de Vloot van *Phernambucq* daar was gearriveerd, hebbende medegebragt 6000. kisten Suiker, 10000 Huiden, Hout, Tabak, Diamanten, en omtrent een millioen Crusaden in Goud.

Men zag te *Londen* den volgenden brief van den Heer *Keene*, gedagtekend *St. Ildefonse* den 16. October. *Myn Heer*, „ Ik neem „ deze gelegenheit met een Fransch Courier waar, om u te berichten „ dat de Heer *Patinho*, dezen morgen met een expressen van *Cadix* „ tyding kreeg van het blyven der Spaansche Flotilje, bestaande „ uit drie Oorlog- en 18. Koopvaardy-schepen by *Capo Largo*; doch „ het grootste gedeelte van de schat is behouden; mitsgaders veele „ vruchten, en al het Volk: de Commandeur der Flotilje *Don Ro-* „ *drigo de Torres* heeft drie Oorlogschepen verzocht, om de effecten „ t'huis te brengen, 't welk bewilligd zynde, zullen dezelve ten „ eersten naar de *Havana* zeilen.

De Keur-Saxische Minister heeft aan het Hof bekend gemaakt de verkiezing van zyn Meester tot Koning van *Polen*.

DEN 26. September 's avonds ten half 11. uuren kwam aan het Fransche Hof een Poolsch Edelman, met tyding dat *Stanislaus Lesczinski*, den 12den dier maand tot Koning van *Polen* verkoren was, 't welk groote vreugde veroirzaakte, doch men heeft geen andere openbare vreugdetekenen daar over getoond, dan dat het *Te Deum* is gezongen; sedert heeft men tyding bekomen dat veele misnoegde *Poolen* en *Lithauwers* zich naar *Praga* over de *Weissel* hadden begeeven, alwaar dezelve onder het gebied van den Grave *Wiesniowisky* VRANKRYK.

een

1733. Octobér. een groot Camp formeerden, in het welke men een nieuwe Confederatie had gemaakt, en den 5den dezer den Keurvorst van *Saxen*, tot Koning van *Polen* uitgeroepen; en dat de Koning *Stanislaus* geraden hadt gevonden, zich met den Primaat, en zyn verderen aanhang naar *Dantzig* te begeeven. Welke tydingen wat verbaastheit aan't Hof veroirzaakt hebben; dat ondertusschen by tyds tegen alle nadeelige voorvallen op zyne hoede is geweest, hebbende een Tractaat gesloten, met den Koning van *Sardaigne*, by hetwelke dezelve de doortogt der Troupen door zyne Landen naar *Italië* toestaat: alle de Generaals, en voorname Officieren zyn reeds derwaards, en naar het Leger aan den *Rhyn* vertrokken.

Zyn Majesteit verklaarde den 12. dezer over Tafel, dat zyn Leger dien dag den *Rhyn* moest passeeren; dat zyn andere Leger naar *Italië* in marsch was, en dat het Tractaat van Alliantie tusschen zyn Majesteit, en den Koning van *Sardaigne*, den 26sten September, door den Grave *de Broglio* en den Ridder van *Pese* getekend was. En terstond daarop wierdt het volgende Manifest publyk gemaakt.

Beweegredenen van de Besluiten des Konings.

De Koning heeft, sedert zyne komste tot de Kroon, uitmuntende blyken gegeeven van zyne gematigtheit, en van zyn liefde voor den vrede; men zoude hem mogelyk kunnen beschuldigen dezelve te verre getrokken te hebben: Hy heeft ondertusschen de rust en het geluk van zyne volkeren gesteld boven de verderfelyke heerschzucht om de Grenzen van zyne heerschappy uit te breiden. Maar de gematigtheit heeft zyne bepaalingen gelyk de andere deugden, en *Europa* zoude noch eene diepe ruste genieten, indien de Vyanden van *Vrankryk* zyn Majesteit niet gedwongen hadden de Wapenen op te vatten, om de waardigheit van zyne Kroon, den roem van de Fransche Natie, en de eere en de vryheit van *Polen* te verdeedigen.

Sedert dat de Poolsche Troon openstaande is geweest, heeft de Koning standvastiglyk eerbiedigheit gehad voor de Poolsche vryheit; hy heeft niets gevorderd van een vry volk, en dat alleen meester was van zyn nootlot. De Republyk-zelfs heeft om zynen bystant verzocht; zy heeft haare aanhoudingen verdubbeld, naarmate dat haare ontrustingen aangroeiden, en dat zy zich van vyantlyke Wapenen omringd zag; zy heeft in de billykheit en in de krachten van zyn Majesteit eenen toevlucht gezocht welke altoos open staat voor de Mogentheden welke met onderdrukking gedreigd worden. De Koning heeft, naar 't voorbeelt van zyne voorouders, *Polen* van zyne bescherming verzekerd: hy heeft zulks verklaard (*zie hierna* N°. 1) aan alle de Souvereinen; maar

maar in de bepaaltste uitdrukkingen, en met die gematigtheit welke der groote Vorsten waardig is. Hy heeft, zelfs van de eerste oogenblikken af, aan het Hof van *Weenen* te kennen gegeeven wat alleen de onrusten van *Europa* konde vóórkomen; en alle de poogingen welke hy sedert gedaan heeft zyn zo veele doorluchtige tekenen van zyne liefde tot behouding van de openbare rust. 1733. *October.*

Zulks een verstandig gedrag heeft het Hof van *Weenen* niet kunnen beletten, uit te barsten tegen een Prins in het harte van *Polen* geboren, en aan den Koning door zulke naauwe banden verbonden. Dit Hof, aangemoedigt door zo veele voorbaarige maatregelen, voordeelig voor zyne byzondere ontwerpen, heeft, om op de Declaratie van zyn Majesteit te antwoorden, (*zie hierna* N°. 2) de alderbeleedigentste uitdrukkingen gespild, welke onbekend behoorden te zyn tusschen Vorsten welke hunne scepters evengelyk maaken. De Koning heeft de paalen niet overtreeden welke zyne wysheit hem gesteld hadt: Hy heeft zich niet gehaast om de wraak te neemen welke eene beleediging die hem persoonlyk wierdt vorderde; en indien de noodige toebereitselen zyne rechtvaardige gevoeligheit bekent gemaakt hebben, hy heeft de uitwerkingen daarvan opgeschort tot het oogenblik toe waarin het hem niet meer mogelyk is geweest den vrede te behouden, zonder de waardigheit van zyne Kroon, en de eere van zyn bloet te kwetzen.

Kan men twyfelen dat het persoonlyk belang van den Keizer zyn gedrag niet bestierd heeft, en hem doen besluiten tot de verbintenissen, welke hy aangegaan heeft, om de beschikking te hebben over eene Kroon welke onafhangkelyk is van het Ryk, en welke zelfs noch openstaande was? Hy gaf voor te gelyk den Koning *Stanislaus*, (door de enkele beweegreden van zyne verbintenissen met *Vrankryk*,) en den Keurvorst van *Saxen*, (om dat hy toen belangens scheen te hebben welke strydig waren met die van 't Huis van *Oostenryk*,) uit te sluiten. De Doot van den Koning *Augustus* heeft gelegentheit gegeeven tot nieuwe ontwerpen: deze Keurvorst heeft zich gehaast om te treden in alle de inzigten van den Keizer, en van toenaf heeft hy opgehouden de uitsluiting te verdienen welke die Vorst en de Czarinne hem gegeeven hadden. Deze uitsluiting is weggenomen geworden: men heeft door een nieuw Tractaat beloofd, den Keurvorst van *Saxe* op den Poolschen Troon te verheffen, en de vyandlyke Troupen zyn de Republyk genaderd, om haar te dwingen deze schikking te onderschryven.

De *Poolen* hebben 't voor hunne vryheit noodig geoordeeld, alle vreemden van de openstaande Kroon uit te sluiten: deze uitsluiting is uitgesproken geworden door den Ryksdag van Convocatie: dezelve heeft zo wezentlyk geschienen, dat zy door een plechtigen eedt is bevestigd geworden. Het Hof van *Weenen* heeft deze nieuwe barriere willen verkrachten; daar is niets dat zy niet beproefd heeft om de absolutie van dezen eedt te verkrygen; gelyk als of de belangens en de bepaalde voorneemens van het Huis van *Oostenryk*, meester moesten zyn van eene verbintenisse welke geheiligd is door den Godsdienst.

V De

1733. October.

De Keizer heeft zyne pooginngen verdobbeld; hy hadt verklaard: „ Dat hy „ nooit zoude toestaan dat *Stanislaus* weder op den Troon klom, onder voor- „ wentsel van eerste verkiezing, of op wat ander wyze het mogte zyn. „Zyne Ministers by de Republyk hebben in een volkomen onderling verstant met die van *Saxe* en *Moscovie* te werk gegaan; zy hebben zelfs gezegepraald over hunne eenigheit, zy hebben dezelve met luister te *Warschau* openbaar gemaakt: (*zie N°. 9. hierna*) alle hunne Verklaaringen zyn geschied in den zelfden geest, met dezelfde beleedigingen tegen den Koning van *Polen*, met dezelfde bevelen aan de Republyk; de bedreigingen, de kuiperyen, de lasterlykste verdichtingen, de optocht der Troupen, alles is tusschen hen afgesproken, alles is hen gemeen geweest. De Minister van *Saxe* en van *Moscovië*, hebben zich ten tyde van de verkiezing begeeven by dien van den Keizer, en op dat 'er geene twyfeling van hunne éénigheit meer overig zoude blyven, zo heeft de Minister des Keizers zich gevoegd by dien van *Moscovië*, om opentlyk aan den Primaat den intogt der *Moscoviten* in *Polen* bekend te maaken, en om aan de vergaderde Republyk de Ketenen te toonen welke men voor haar bereid hadt.

Heeft het Hof van *Weenen* kunnen denkén *Europa* te doen zwygen, en zich vleijen den storm te verdryven, met uit te stellen zyne Troupen in *Polen* te doen trekken, als toen zelfs, wanneer het de Moscoviten deet besluiten een inval in hetzelve te doen? Het heeft gehoopt dat de Wapenen der Moscoviten genoeg zouden zyn om de *Poolen* te doen vreezen en hen te onderwerpen; en waren boven dien de Keizerlyke en Saxische Troupen niet altyd op de Poolsche Grenzen gereed daarin te trekken om hunne geweldenary te ondersteunen!

Aan alle deze trekken, is het gemakkelyk den Aanvaller te ontdekken. De Tractaaten door welke de Keizer als volslagen meester van de Poolsche Kroon heeft willen schikken; de uitsluiting, welke hy zonder gezag en zonder magt gepoogd heeft te geven aan eenen Vorst dien zyne deugden den Throon waardig maaken; de verzekeringen aan den Keurvorst van *Saxe* gegeeven, tot vergelding van zyne gemakkelykheit; de optogt der Keizerlyke Troupen, te gelyk met die van *Saxe* en van *Moscovië*, de vyantlykheit welke de Moscoviten gepleegd hebben zelfs in den tyt van de Verkiezing, om door de kracht der wapenen de uitvoering van de voorneemens des Keizers te verzekeren, deze goedgekeurde en door zynen Minister zelfs aangekondigde vyantlykheit; Al dit gedrag zal aldus een openbaar getuigenisse zyn, dat deze Vorst de éénige oirzaak is van den Oorlog; dat hy den Koning gedwongen heeft om de wapenen op te vatten, door den hoon welken hy aan zyn Majesteit heeft willen doen, en door de geweldenaryen, door hem, of met zyn goedvinden, gepleegt tegen de Poolsche Republyk.

Indien alle deze poogingen onnut geweest zyn ten tyde der Verkiezing, de Koning en het Koninkryk van *Polen* zyn daarvoor enkelyk verschuldigd aan hem aan wien het alleen toekomt de Kroonen te geeven, en die de herten der Volkeren gelyk als die der Koningen in zyne hant heeft. De kloekmoedigheit

digheit der Poolen heeft hen bevryd van de dienstbaarheit waarin het Hof van *Weenen* hen wilde storten: maar de Koning kan geen reden vraagen dan aan den Keizer, van zynen tegenstant tegen de herstelling van den Koning van *Polen*, van zyne Lasterlyke Verklaaringen in gansch *Europa* verspreidt door de vyanden welke hy verwekt heeft aan *Vrankryk* en *Polen*, die niets anders begeerden dan den Vrede en de Vryheit, van de raadtgeevingen welke hy aan het Hof van *Rusland* gegeeven heeft, van de hoope waar mede hy dat van *Saxe* gevleid heeft, eindelyk van alle de poogingen welke hy noch doet om zyne eerste ontwerpen te ondersteunen. 1733. *October*.

Het Hof van *Weenen* hoopt te vergeefsch zyne heimelyke streeken voor de oogen van *Europa* te bedekken, men vindt overal zyne raadtgeevingen, zyne grontregelen, zyne onbetaamelyke uitdrukkingen, zyne gesmeedde aanslagen tegen de Poolsche Vryheit.

De eerbiedigheitswaardige Vorst tegen welken de Keizer zich verheft, is dezelfde in wien het grootste gedeelte der Souvereinen van *Europa*, en voornamelyk den Keizer *Josephus*, het gewyde Karakter van den Koninklyken Staat erkend hadden. De Alliantie welke de Koning *Stanislaus* gemaakt hadt met den Koning, heeft de schikkingen en de taal van het Hof van *Weenen* veranderd, deze Vorst is van toen af, volgens de uitdrukking der Geallieerden „ een verbannen Burger uit zyn Vaderlant " geworden. Deze verandering zoude verwondering kunnen verwekken, zo men den gront daarvan niet vondt in het ontwerp dat de Keizer gemaakt heeft om zyn Majesteit te beleedigen in den Persoon van een' Vorst die hem dierbaar is, en om zich tot een uitdeelder der Kroonen te maaken.

De Republyk van *Polen* heeft geen dierbaarder voorrecht dan dat om van haaren Troon te schikken, een uitmuntende eigenschap van hare vryheit, en tot bewaaring van dewelke men haar haar bloet heeft zien storten. De Keizer heeft daar op willen toeleggen; hy heeft niet geschroomd den Prins te noemen die hy wilde uitsluiten, en dien die hy op den Troon wilde brengen. Hy heeft ondernomen uitspraak te doen zonder gezag, over het geene in het binnenste der Republyk was voorgevallen, ten opzichte van de eerste verkiezing des Konings van *Polen*: hy heeft als Souvereinen Wetgeever uitspraak gedaan, over de Wetten welke in *Polen* moeten stant grypen, en over de grontslagen van de vryheit welke hy heeft willen omverwerpen. De eenige wederhouding welke hy voor haar gehad heeft, is geweest zyne onderneemingen te vermommen onder de waarschynlykheden van eene bedrieglyke bescherming, en onder het deksel van een gewaant Tractaat het welke de beroerte der wapenen met verhaasting voortbragt, en dat de Republyk, aan haar zelfs gegeeven, niet geloofd heeft te moeten volgen.

De Keizer en de Czarin hebben zich altoos aan de Republyk uitgedrukt, gelyk als men spreekt tegen een cynsbaar Koninkryk, of tegen eene overheerde Natie. Hunne bedreigingen zyn verzeld geweest van den optogt van hunne Troepen tot op de Grenzen; het Moscovische Leger is in *Polen* getrokken, om te voldoen aan de verbintenissen met den Keizer, in den tyt

1733. Octobr. van de Verkiezing zelfs, in het gezigt en om door het gerucht der wapenen de Wetten en de stemmen van de Republyk te smooren.

De Poolsche Natie heeft ondertusschen beraadslaagt over de verkiezing zyns Konings, met die gerustheit welke de rechtvaardigheit alleen kan ingeeven in het midden der gevaaren. De wenschen van de Republyk hadden de wederkomst van den Koning van *Polen* vóórzien: zyne tegenwoordigheit heeft de geesten veréénigd, het Verkiezingsvelt heeft enkelyk weêrgalmd van ééne stem ten zynen voordeele, en deze beraadslaging is voltrokken met ééne eenstemmigheit waarvan men geen voorbeelt gezien heeft in de Historie van *Polen*.

Deze éénstemmigheit hadt een eeuwig stilzwygen moeten opleggen aan zyne vyanden, dewyl zy de wille van den Meester der Koningen aankondigde; en zy is het ondertusschen die hen doet besluiten om tot de uiterste uitspoorigheit te komen. Het geweld is tot zyne volkomenheit gebragt; het Moscovische Leger door de overéénstemming der Geallieerden, nadert naar *Warschau*; de Troupen des Keizers en van den Keurvorst van *Saxe* zyn gereed om op het zelfde spoor op te trekken, indien de Moscovische Wapenen niet genoeg zyn om een vry volk te onderdrukken, dat zyne onbetwistelykste rechten, en het roemruchtig gebruik van zyne vryheit weder eische.

Dat de Hoven van *Weenen* en van *Ruslant* ophouden den doorluchtigen Tytel van Beschermers van *Polen* zich aan te maatigen: zouden zy met dezen Tytel zelfs het recht hebben de barrieres welke den toegang van den openstaande Throon sluiten, te openen? Men verdient met het smooren der rechten van eene Natie den naam niet van haaren Beschermer, maar met dezelve te verdeedigen tegen de geenen die dezelve zouden willen onderdrukken. De Koning hadt het vóórbeelt daarvan gegeeven aan den Keizer: Hy vreest niet de Republyk-zelfs en gantsch *Europa* tot getuigen daarvan te neemen: Hoewel zyn Majesteit de herstelling van een Vorst, welken *Vrankryk* in tegenspoeden ontfangen hadt, en die door de heiligste banden aan hem verbonden is, moest wenschen, hy heeft niets gevorderd van de *Polen*, overtuigd zynde dat het aan de Poolsche Natie alleen toekomt eenen Vorst te herroepen, welken de rampen der tyden een langen tyt van haar gescheiden hadt. De Brief (*zie N°. 4 hierna*) van zyn Majesteit aan den Primaat van den . . . . . spreekt niet anders dan van de billykheit en van den Vrede: *Europa* zal daarin de oprechtheit der gevoelens van den Koning erkennen; het zal daarin zien, hoe verre het van den Koning is aan den Koning van *Polen* gevoelens in te blaazen welke strydig zyn met de belangens van de Republyk; en dat indien hy met drift de herstelling van dezen Vorst gewenscht heeft, zulks is om met hem mede te loopen tot de onderhouding der Tractaaten welke *Polen* verbinden, en om terzelver tyt toe te brengen tot het geluk en den roem van deze Republyk, en tot de rust van het Noorden.

Het is dan niet door inzigten van heerschzugt of belang, dat de Koning de Wapenen aanneemt. Te vreden met de bezitting van een bloeijend Koninkryk, en met de regeering over een getrouw Volk, zoekt zyn Majesteit niet de paalen van zyne heerschappy uit te zetten. De Keizer zoekt vergeefs, om het

het Keizerryk in zyne onderneeming in te wikkelen, het zelve te ontrusten door de aanslagen welke hy valschelyk aan zyn Majesteit toeschryft. De Keizer heeft den Oorlog gewild, welken hy nootzakelyk gemaakt heeft, den Koning hoonende in het geene geheiligd moet zyn onder de Oppervorsten. Zyn Majesteit stelt zich voor tot de minste trekken toe van den hoon uit te wisschen, welken het Hof van *Weenen* gedacht heeft hem aan te doen, en de eere van *Vrankryk* te verdeedigen. Zulke regtvaardige beweegredenen zullen den yver der Fransche Troupen noch verdubbelen; zy vatten met drift de wapenen aan om hunnen Koning te wreeken, en om te beletten dat doorluchtige Geallieerden bukken onder de Magten welke de Keizer tegen hen verwekt heeft. Het is aan den Godt der Heirschaaren de overwinning te geeven: de Koning kan hem met vertrouwen aanroepen, en hoopen dat zyne gelukkige uitslagen zyne gemaatigtheit, zyn gedult, en de opregtheit van zyne gevoelens zullen beantwoorden. 1733. October.

BYLAGEN

Copia der Verklaringe, gedaan in den name des Konings, in de maand van Maart 1733.

No. 1. DE Koning zoude als noch zyn oordeel opgeschort hebben ten opzichte van het gewichtige getal van troupen, het welke de Keizer naar de Frontieren van *Polen* doet trekken, byaldien de verklaaringen, door de meeste Keizerlyke Ministers gedaan, konden gedogen te twyffelen aan den wensch, en zelfs aan het oogmerk van de *Polen* te willen dwingen. Op het geschikte van zulk een ontwerp zo hoog opgenomen, kan zyne Majesteit niet ontveinzen, dat, behalven het gemeene belang, het welk alle Vorsten hebben, van de vryheit van *Polen* te handhaven, zyne waardigheit, en den rang, welken dezelve bekleed onder de Mogendheden van *Europa* hem het recht geven, en zelfs verplichten om deel te neemen in de zaken, welke de algemeene rust kunnen stooren. Met dit inzicht heeft de Koning de *Polen* reets laten verzekeren, dat hy, zo veel hem mogelyk is, de geheele vryheit van stemminge zal handhaven, en dat hy zich van deze grondbeginzelen der billykheit nooit zal laaten afwenden. Zyne Majesteit oordeelt derhalven te moeten verklaaren, dat hy alle de stappen, of onderneemingen, welke gedaan worden om derzelver stemmen te cwingen, niet anders kan aanmerken dan een toeleg om de rust van *Europa* te stooren, waarom zyne Majesteit alsdan niet zal kunnen nalaaten om met zo veel yver en standvastigheit zich daar tegen te kanten, als het gewigt van de stoffe zal vereischen.

Verklaring des Keizers, tot beantwoording van die van zyne Majesteit.

No 2. De Keizer heeft zyne opmerkingen niet waardig geoordeelt, de ongegronde waarschouwingen, welke men in *Polen* in het werk stelt, om de goede Patriotten af te leiden van hun vertrouwen te stellen op een

1733. October. een Vorst, Vriend, Nagebuur, en Geallieerde, die in navolginge van de voorbeelden zyner doorlugtige Voorzaten, wel verre van te gedogen, dat aan de vryheit der Republyk, en aan derzelver gesteltenis, gelyk dezelve by de wetten is vastgestelt, de minste krenking worde toegebragt, veel meer altyd derzelver allervaste steun zal zyn; zynde Guarandeur van deze vryheit, ingevolge van de *Pacta Conventa*, welke sedert twee eeuwen bestaan hebben, tusschen het doorlugtige Huis van *Oostenryk* en de voortreffelykste Koningen van *Polen*: nevens de Republyk van dien name, treft hem voornamentlyk de zorg van haar tegen alle ondernemingen, van wien het ook zyn mogt, te handhaven; en wel verre van dat deszelfs Ministers den genen gevolgt zouden hebben, die voorgeven de stemmingen van eene vrye Natie aan een enkel voorwerp te bepalen, hebben zy verklaart, sedert den beginne van het *Interregnum*, of de tusschen-regeeringe, zo wel mondelyk, als schriftelyk, dat de Keizer niet zal gedogen dat 'er eenige middelen in 't werk worden gestelt, die tegen de Regten van eene vrye verkiezinge stryden, gelyk dezelve by de tegenwoordige Constitutien van 't Koningryk zyn vastgestelt, zelfs indien men zich daar van wilde bedienen, om zulk een Candidaat den Troon van *Polen* te doen beklimmen, dewelke hem anderzins zou aangenaam zyn.

Zynde derhalven zodanig de gevoelens van dien Vorst, en zynde mede zodanig die van zyne Geallieerden, kon dezelve niet anders dan ongemeen verwondert zyn, dat men door eene verklaringe in geen al te vriendelyke uitdrukkingen begrepen, en met een onbetamelyke gemaaktheit verspreid, een zeker verwyt hem te last heeft willen leggen, het welk den genen beter zou voegen, die zig van wegen en middelen, daar tegen strydende, bedienen.

Souverein zynde in zyne erffelyke Staaten, behoeft hy geen rekenschap te geven van den marsch zyner Troupen in *Silesie*; de geregtigheit, dewelke de regelmaat van alle zyne bedryven is, gedoogt geen de minste twyffeling omtrent zyn voornemen; en dezelve zal zo wel in deze gelegentheit, als in alle andere, zo veel opregtigheit doen blyken omtrent het geen de Regten van anderen betreft, als standvastigheit om de zyne, en die van zyne Geallieerden te onderstennen.

Afschrift der Verklaringe des Keizers en deszelfs Bontgenoten.

IK hadde gehoopt, edelmoedigste Vorst en Primaat, dat de verklaring, onlangs door my gedaan, en de brief van den doorluchtigsten Roomsch Keizer, aan uwe grootheit afgegaan, op geen andere wyze zoude worden uitgelegt, dan na den zin dien de duidelyke woorden met zich brengen. Ondertusschen versta ik het tegendeel; want gelyk te voren by een geschrift verspreit wierd, dat de Gezanten en Ministers van vreemde Hoven hunne verklaringen onder zulke dreigementen, met de vrye verkiezing geenzins overeenkomende, hadden overgegeven, dat zy niet zouden gedogen, dat iemand tot den Poolschen Troon verkoren wierd, dan die hen behaagde, zo wierd op staande voet een contrarie gerucht verspreit,

dat

dat namelyk de naburige mogentheden, door alliantie aan malkanderen verbonden, voor eenige andere onderlingen zamen ovtreenkomende leden der Republyk bevreest zouden zyn, met byvoeginge, wat en van wien men eenig kwaad te duchten had, en dat deze unie der naburige Mogentheden van geen duur zyn zoude. Derhalven heb ik noodzakelyk geacht, nogmaals te verklaaren, dat de naburen niet vreezen, maar de Republyk lief hebben, zo als uit de laatste declaratie genoegzaam blykt. Dat zy de stemmen van een vry Volk op het voorbeeld van anderen, niet willen besluiten in de naauwe palen van een enkeld onderwerp, nog door kracht van wapenen, maar alleen als opregte Vrienden en Bondgenooten uit hoofde van de pacta conventa *en andere tractaten zig zullen kanten tegen alle de genen, die in weerwil van de wetten en constitutien de algemeene rust zoeken te storen; want God heeft hen genoegzame kragt verleent, niet alleen om het vrye verkiezingsregt der Republyk tegen een iegelyk staande te houden, maar ook om zich te verdeedigen tegen alle de geenen, die zulks beletten en hem zonder eenig regt zouden willen beledigen. Derhalven vrezen zy niemand, en willen ook niemand vrees aanjagen, maar bieden uit hoofde van de* pacta conventa *en guarantien hare vriendelyken raad aan. Ook vermanen zy op nieuw, dat door de vrye en eenparige toestemming der Republyk, zulk een Koning, wie het ook zy, verkoren werde, van wien de vryheit der Republyk geen gevaar en de Nabuuren gene stoorenis der algemene rust te dugten hebben, en het niet nodig zy, aan de zeer wyze tot een aanstaande vrye verkiezing vergaderde leden, nadere verklaringen te doen; maar dat zy van nu af zodanige maatregels nemen, dat de vryheit der verkiezing, de vreede der Republyk, als mede die der Naburen en van geheel Europa, behouden blyve.*

Wat aanbelangt 't geen verspreit word van de oneenigheit tusschen den doorlugtigsten Keizer en deszelfs Bondgenooten; de Ministers, die hier tegenwoordig zyn, verklaren, dat zy onverdeelbaar zyn, en in alles met malkander overeenstemmen, en dat zy van zins zyn, om de Republyk op generhande wyze te verdrukken, maar hare vryheit, wetten en constitutien ongekrenkt te bewaren, en de vrede en rust der Republyk en die der Naburen steeds te verdedigen.

De Republyk moet zich zelve en niet den Nabuuren wyten, byaldien dezelve niet bewaard word, en of deze verklaring niet duidelyk genoeg is, zal de uitkomst leeren.

Brief van den Koning aan den Primaat van den 5 July 1733.

N°. 4. MYn Neef; ik zie met vermaak uit uwen Brief van den 10. Juny, dat de doorlugtige Republyk van *Polen* van my dezelve gevoelens van vriendschap verwagt, van welke de Koningen myne Voorzaten altyd getragt hebben aan haar de allerklaarste blyken te geven. Aangemoedigt alleen door de liefde tot de vryheit, dewelke het natuurlyke en fondamenteele Regt van uw Vaderland is, wenscht gy voor haar niet anders dan dezelve geheel te mogen genieten, en gy bereit voor haar een onsterflyken roem, met aan geheel *Europa* bekend te maken, dat, welke keur de doorlugtige Republyk ook

1733. Ottober. ook mogt doen, zy nogtans naauwkeurig en heiliglyk alle de Tractaten van Alliantie zal doen onderhouden, welke met de nabuuren gemaakt en vernieuwt zyn.

Wat een steunsel, en welke bescherming moet niet een Koninkryk verwachten, het welke zig volgens zulke zuivere gevoelens gedraagt, en aan welke men niet mag twyffelen, nademaal een Prelaat, zo bekend als gy, door den Geest der waarheit, en ook zo wel onderregt van de grondregelen zyner Natie, daar van verzekering geeft, voor de oogen van alle de Mogentheden van *Europa*. Ik ontfange dezelve, voor myn persoon, met eene opregte voldoening; en gereed zynde, om by alle gelegentheden zulke regtmatige grondbeginselen, en die met de welvaart van de Kroon van *Polen*, en van de rust van het Noorden zo overéénkomstig zyn te ondersteunen; zal ik met vreugde het fondament leggen van de beschermingе, van welke ik den Marquis *de Monti* belast heb aan de doorlugtigste Republyk de allerkragtigste verzekeringen te geven. Het behage den Heere, door een aanéénschakelinge van zegeningen, welke hy zo dikwils en zo zichtbaarlyk over *Polen* heeft uitgestort, om den geest der eendragt en eenigheit hen in te boesemen, en de stemmen omtrent zulk een Voorwerp te veréénigen, wiens gevoelens hen genoegzaam bekend zyn, en op welken zy staat kunnen maken, dat hy nergens om zal denken, dan om het gene tot welvaart en behoudenisse der rust van zyn Vaderland, als mede tot roem en uitbreidinge van onze heilige Religie kan strekken. Waar mede enz.

Verklaring aan de Keurvorsten en Vorsten van het Duitsche Ryk.

Schoon de Memorie der beweegredenen, welke de besluiten des Konings bepalen, aan *Europa* genoegzaam aanwyst de zuiverheit der gevoelens van zyne Majesteit; nochtans, dewyl dezelve ter zelver tyd zyne Troupen den *Rhyn* doet passeeren, heeft hy aan het Duitsche Ryk van zyne gevoelens en grondbeginselen, wat nader kennis willen geven. Hy wenscht met het Lighaam van Duitschland den vrede te bewaren, en zyne genegentheit strekt daar toe, om met het zelve de Vredenstractaten te onderhouden zo lang als Zyne Majesteit, het zelve als Vriend kan aanmerken, indien zyn Majesteit met het fort *Kehl* aan te tasten, zich van de passagie over den *Rhyn* verzekerd, zulks geschied met geen kwaad oogmerk tegen het Lighaam van Duitschland, aan het welke hy by meer dan eene gelegentheit heeft doen zien, dat deszelfs belangen by hem dierbaar zyn. Hy wil niemand van deszelfs Leden aantasten; hy wil zelfs, met over den *Rhyn* te trekken, zich in staat stellen van die Vorsten van Duitschland te helpen, en te dekken, welke de Keizer wil dwingen om hem tot zyne byzondere bedoelingen, en tot de uitvoeringe van zyne ontwerpen ten dienst te staan. Hy heeft zyne Generaals gelast, dat de staten der Vorsten, die zich niet tot zyn tegenparty verklaaren, en die geen onderstand tegen hem verlenen, met alle soort van opmerkinge en achting gehandelt zullen worden. Zyne Majesteit, wel

wel vernoegt met het geene hy bezit, is wel verre daarvan daan, dat hy het goede gevolg zyner wapenen daar toe zou doen dienen, om zyne landpaalen uit te breiden; en kan derhalven niet nalaaten plechtig te verklaaren, dat hy geenzins eenig oogmerk heeft om nieuwe Conquesten te maaken, noch eenige vastigheden te behouden, waar by de veiligheit van het Duitsche Ryk eenig belang kan hebben: Hy wil alleen zyne regtmatige gevoeligheit vervolgen ten opzichte der ontwerpen van het misnoegen, het welk de Keizer hem heeft gegeeven, voor het ooge van geheel *Europa*: Dezelve zal niets verzuimen, ten einde de Vorsten van Duitschland dagelyks hoe langer hoe meer zullen kunnen zien, hoe zeer hy wenscht dit goed verstand met hen te onderhouden, het welk zo nodig en gevoegelyk is, onder de bevestiginge der Vredenstractaten van *Westphalen*, en voor de Leden van het Duitsche Ryk. 1733. October.

Het Fransche Leger in *Italië* zal uit de volgende Troupen bestaan.

INFANTERY.

Regiment des Konings 4, Bataillons. Regiment der Koninginne 2, *du Maine* 2, *Condé* 2, *Tessé* 1, *Vlaanderen* 1, *Picardie* 3, *Dauphiné* 2, *Orleans* 2, *La Saare* 1, *Anjou* 2, *La Ferté* 2, *Foix* 1, *Forest* 1, *Quercy* 1, *Mont Conseil* 1, *St. Simond* 1, *Agenois* 1, *Royal Roussillon* 1, *Bourbon* 2, *Bassigny* 1, *Nivernois* 1, *Luxembourg* 1, *Royal Artillerie* 1, *Souvré* 2, *Louvigny* 1, *Medoc* 1, *Beran* 1, *Champagne* 3. In alles 45 battaillons.

CAVALLERY.

Royal Piemont 3. Esquadrons, *du Chelas* 3, *Roze* 3, *Orleans* 3, *Dursé* 2, *Vassé* 2, *la Reine* Dragons 3, *Toulouze* 3. *Randon* 2, *Dauphin* Dragons 3, *Armenonville* Dragons 3, *Curassiers* 3, *Carabiniers Grian* 2, *Carabiniers Cardaillon* 2, *Carabiniers Parabert* 2, *Carabiniers La Mark* 2. *Dauphin* 3, *Montreuil* 2, *du Peire* 2, *La Motte Houdancourt* 2, *La Feronaye* 2, *Clepy* 2, *Cossé* 2, *Du Luc* 2, *Epinay* 3, *Nicolas* 3.

In alles 64 Esquadrons.

De Doortogten dier Troupen zullen wezen door:

Nizza en *le Col de Tende* 8 Batailllons. *Barcelonete*, 8 Battaillons en 19 Esqadrons. *Mont Genevre* en *Pignerol* 8 battaillons en 11 Esquadrons,

1733. October. *Suza* 8 batailöns en 14 Esquadrons. *Maurienne* en *Mont Conis* 6 battaillons en 10 Esquadrons. De kleine *St.Bernhards Berg* 7 battaillons 10 Esquadrons.

Zullende de algemeene zamelplaats van dit Leger in de vlakte van *Turin* weezen.

De Guardes van *Conestable* zyn naar *Italië* vertrokken, om tot Guardes van den Maarschalk *de Villars*, als de outste der Maarschalken van *Vrankryk*, te dienen.

De Infantery van het Leger aan den *Rhyn*, heeft sedert eenigen tyd reeds gecantonneerd gestaan in twee Linien, bestaande uit 9 Brigades, daar onder 7 van 6, en 2 van 5 Battaillons, te weeten.

EERSTE LINIE.

Eerste Brigade. Battaillons.

Navarre 3, *Royal* 2, *Artois* 1.

Tweede Brigade.

Richelieu 2, *Saxe* 1, *'Languedoc* 1, *Jansac* 1, *Angoumois* 1,

Derde Brigade.

Lec 1, *Dillon* 1, *Berwick* 1, *Rutg* 1, *Clar* 1.

Vierde Brigade.

Bourbonnois 1, *Roüergue* 2, *Mortemar* 1, *La Valiere* 1, *Royal Baviere* 1.

Vyfde Brigade.

Royal Marine 1, *Dionnois* 2, *Piemont* 3, *te zamen* 28 Battaillons.

TWEDE LINIE.

Eerste Brigade. Battaillons.

Normandie 2, *Touraine* 2, *Montmorency* 1.

Twede Brigade.

Tallard 2, *Toulouze* 2, *Conti* 2.

Derde Brigade.

Pons 3, *Elzas* 2, *Nice* 1.

Vierde Brigade.

Senneterre 2, *Soissonnois* 1, *La Fere* 1, *Oude Marine* 3, *te zamen* 23 Battaillons.

Ein-

Eindelyk wierdt in deze Maand de Declaratie van Ooorlog des Konings van *Vrankryk* tegen den Keizer afgekondigd, zynde van den volgenden inhoud. 1733. October.

„ ZYn Majesteit heeft sedert zyne komst tot de Kroon niets met „ meêr yvers ter herten genomen, dan om in al het geen de „ handhaving van den Vrede konde bevorderen zamen te loopen; „ doch de verongelyking welke de Keizer hem in den Persoon van den „ Koning van *Polen* zyn Schoonvader komt te doen, is van te groot „ belang voor de eer van zyn Majesteit en den roem van zyne Kroon, „ om niet alle de krachten, welke God hem heeft toevertrouwt, „ aan te wenden, om een rechtmatige wraak daar van te neemen; „ Met dat oogmerk heeft zyn Majesteit, na aan alle Hoven van „ *Europa* de billyke beweegredenen welke hem dwingen de Wapenen „ op te vatten, vertoond te hebben, besloten den Oorlog aan „ den Keizer te Water en te Lande te verklaaren, zo als zyn Ma- „ jesteit dien mitsdezen is verklaarende, verzekerd zynde, dat Godt, „ die zyne Edelmoedige onpartydigheit en de rechtvaardigheit van „ zyne Intentien kent, dezelve met zyne Goddelyke Protectie zal „ willen begunstigen. Ordonneert en last zyn Majesteit alle deszelfs „ Onderdaanen, Vasfallen en Bedienden, op de Onderdaanen van „ den Keizer aan te vallen, doende hen zeer uitdrukkelyk Verbod „ voortaan op levensstraf eenige Communicatie, Handel of Ver- „ standhouding met hen te hebben; En in gevolge van dien heeft „ zyn Majesteit van nu af herroepen, en herroept alle de Permis- „ sien, Paspoorten, Sauvegardes en Sauf Conduits, dewelke door „ zyn Majesteit of door deszelfs Luitenant Generaals en andere zy- „ ne Officieren zouden kunnen toegestaan wezen, strydig met de „ tegenwoordige Verklaaring zynde, en heeft die verklaard en ver- „ klaart dezelve nul en van geen uitwerking en waarde te weezen, „ verbiedende aan alle wie het zou mogen zyn, eenige agtinge daar „ voor te hebben. Ordonneert en beveelt zyn Majesteit aan den „ Heer *Admiraal*, aan de Maarschalken van *Vrankryk*, de Gouver- „ neurs en Lt. Generaals van zyn Majesteit in de Provintien en Le- „ gers, Maarschalken de Camp, Kolonels, Mestres de Camp, Ka- „ piteinen, Chefs en Conducteurs van zyn Krygsvolk, zo te paard „ als te voet, Franschen en uitheemschen, en alle andere Officieren,

1733. October. „ die het behoort, dat zy den Inhoud van deze Verklaaring doen „ uitvoeren, elk voor zoo veel hem betreft, in de uitgestrektheit „ van zyn Ampt en Jurisdictie: Want zulks is de wil van zyn Majesteit, dewelke wil en verstaat dat deze tegenwoordige Brief gepubliceerd en aangeplakt zal worden in alle zyne steden, zo Zee„ plaatsen als anderen, en in alle zyne Havens en andere Plaatsen „ van zyn Koninkryk en de Landen van zyn Heerschappy daar het „ noodig zal zyn, ten einde niemand daar van ignorantie kome te pre„ tendeeren.

Gedaan te *Fontainebleau* den 12 October 1733.

(getekend)

LOUIS.

(lager stont)

Bauyn.

SPANJE. TE *Barcelona* wordt by continuatie zeer groote toestel tot een Oorlogs-expeditie gemaakt. Aan het Hof is gearriveerd de Maltheeser Ridder *Petruchi*, met Commissie van den Groot-meester om bystand te verzoeken tegen het Tursch Esquader, dat men vreesde een aanslag op *Maltha* te hebben; doch twee dagen daarna kreeg het Hof een Expressen van den Admiraal *Reggio* van *Alicanten*, met tyding dat de Turken naar de *Levant* keerden; en dat 3 Algiersche schepen en een Sultane te Algiers waren binnen geloopen. Men ziet de Lyst van de Spaansche Troupen welke zullen dienen tot de nieuwe Expeditie.

INFANTERY.

Spaansche Guardes, 4 Battaillons; *Walsche* Guardes 4, *Africa* 2, *Navarre* 2, De *Soria* 2, Van de Kroon 2, *Antwerpen* 2, *Sevilien* 2, *Guadalaxara* 2, *Zwitsers* 2, *Genua* 2, in alles 27 Bataillons behalven een Detachement *Mariniers*.

CAVALLERY.

Spaansche Guardes de *Corps*, 4 Esquadrons *Granadiers* te paard 1, Ca-

Carabiniers 4, *Santiago* 3, *Rousfillon* 3, *Bourbon* 3, *Estramadura* 3, *Alcantara* 3, Prins van *Asturien* 3, Koninginne 3; Van *Nealta* 3, Een Regiment Dragonders 5; *Friesland* 3, *Sarragossa* 3, *Edenburg* 3, *Vrankryk* 3, *Pavia* 3, *Cavallery* en Dragonders, te zamen 53 Esquadrons. 1733. *October.*

Den 25 September kwam in de Baay van *Cadix*, het nieuw Spaansch Oorlogschip van 50 stukken, genaamd de *Africa*, in de *Havana* gebouwd, zynde den 13 July vandaar vertrokken met de schepen de *Sta. Rosa* en de *St. Ignatio Loyola*, zynde twee schepen van de Caraques, en met 18 andere schepen het *Flotilla* uitmakende, welke den 15 May van *Vera Crux* waren vertrokken. Nadat deze schepen den 13 July omtrent 25 mylen van de *Havana* gezeild waren, kregen zy den 15 des ochtends ten vyf uuren een zware storm uit het Noorden, die tot 's nachts ten 10 uuren duurde, waardoor de Admiraal van de Vloot genootzaakt was Sein te maaken om de schepen te rug te doen keeren, en vermits de Wind toen West was, hoopte men dat dezelve de *Havana* of de Matanses weder zouden bereiken. De Kapitein van het gearriveerd schip de *Africa*, niettegenstaande hy door storm beschadigd was en zyne ééne mast hadt verlooren, dreef het Kanaal van *Bahama* door, en liep in de Haven van *Cayo Largo*, om zich te herstellen, alwaar hy een Fluit en een Advys-Schip vondt, welke wegens den storm daar gebleven waren; vanwelke hy het volk en 't geen geborgen kon worden, aan boord nam, en zes dagen in die Haven bleef vertoeven naar de schepen, die, als boven gemeld is, met hem vertrokken waren, doch geen van dezelven opkomende, vervolgde hy zyne reis van *Cayo Largo* herwaards, zonder verder van schade van eenige schepen te hooren, hebbende hy maar alleen twee Engelsche schepen ontmoet, die het Kanaal uit zeilden De Lading van het gearriveerde schip de *Africa* bestaat alleen in Tabak, Huiden, Suiker enz.; en volgens het rapport van den Kapitein zou de Lading van de 18 Schepen van 't *Flotilla* bestaan in anderhalve Millioen Stukken van Achten voor den Koning; tien en een half Millioen Stukken van Achten voor Particulieren: 1600 à 1800 Ceroenen Couchenille, een party Indigo, Jalappen, Banielles, Tabak enz., zo dat men meent dat dezelve in 't geheel 15 à 16 Millioenen Pesos zal bedraagen.

Sedert heeft men verscheiden berichten ontfangen van de zwaare

1733. October. ramp welke de Flotilla is overgekomen: onder anderen ziet men een Uittreksel van een Brief van den 28sten July 1733. uit de baay van *Matacumbe*, van den volgenden inhoud:

De Flotille zeilde den 13den July van de *Havana* naar de golf van *Florida*, en op den 15den wierdt ze van een vreeslyken storm uit den Noorden belopen; de wind draaide zeer schielyk na 't Zuiden, en stak zoo geweldig op, dat de meeste schepen, in minder dan een uur, alle hunne masten verlooren hadden, en als wrakken weggedreven wierden. Doordien de Zee Hemelhoog stond; en wy dachten dicht by eenige kust te wezen, zoo maakte elk geen anderen staat, dan dat hy zou moeten vergaan. Het kwaad weêr continuerende, stieten wy alle; Van's avonds, tot elf of twaalf uuren 's nachts, passeerden alle de schepen over een rei klippen, die alle de *Cayos*, ter distantie van 4 of 5 mylen in zich bevatten. De Zee ging gedurende den storm zo hol, dat zy de schepen over deze klippen wierp en dezelven daar langs heen deed stranden. Wy bleven dien gantsche nacht by de gestrande schepen, en het behaagde Godt, dat niettegenstaande de wind en zwaare Zee, geene schepen aan stukken geslagen zyn. Den 16den 's morgens bedaarde het weêr, doch daar ging noch een zwaare branding, en wy ontdekten de kust van *Cayos*, waarop wy alle onze booten uitzetten, en vlotten maakten om ons leven te salveeren, 't welk wy dan ook gelukkig deden. De schepen zyn omtrent 14 of 16 mylen langs de kust gestrant, tusschen *Cayo de Boccas* en *Boccas de Guerrero*.

De *Capitania* is te *Boccas de Guerrero* gestrant. De Officiers en passagiers zyn alle geborgen, zoo als ook het volk afgezondert een matroos, die door den helmstok gedood wierd, wanneer het schip stiet. Twee uuren voor het stranden had het 12 voet water in 't hol, zo dat wy elk oogenblik verwachten, dat het zinken zoude.

De *Almiranta* wierdt omtrent drie mylen van de *Capitania* op strand gezet, en wyl de zelve overend bleef, zoo wierden alle de Officiers, Passagiers en Matroozen geborgen.

Alle de Officiers, Passagiers en 't Volk zyn uit de *Petache* mede geborgen, uitgenomen een Soldaat en twee Matroozen.

Een sloep zeilde met de Flotille, doch het weêr niet konnende uitstaan, schuilde ze achter de *Cayos*, door welke middel dezelve met haar lading ontsnapte. Zoo dra de Opperbevelhebber zulks vernam, ordonneerde hy, dat de lading, bestaande ten grootsten deele in Eetwaren, aan land zoude gebragt worden, in 't Hoofdquartier te *Cayo* van *Matacumbe*, tot onderhoud van 't Volk van 6 schepen, dat daar gecampeert is; en zoo dra dezelve met masten, stengen en wand, dat zy in de storm verlooren heeft, weder voorzien is, zal dezelve ten eersten met een Officier na de *Havana* keeren, om den Gouverneur en Koninklyke Amptenaren kennis van dien droevigen ramp te geven, om schepen en andere noodwendigheden te beschikken.

Op

Op den 14den July zeilde een sloep van de *Havana* na *Porto Bello*, doch viel door hard weêr te *Matanzas* in. Den 18den liep ze andermaal uit, en ontdekte langs de kust van de *Cayos* de rompen van 12 zwaare schepen. De Kapitein van de sloep keerde ten eersten weder na de *Havana*, om de tyding van dit stranden te brengen. Hy arriveerde daar den 21sten ten een uur, en de Gouverneur en Koninklyke Amptenaren beschikten terstond schepen met provisie en andere noodwendigheden. 1733. October.

Noch ziet men een Uittreksel uit een Brief van de *Havana*, gedagtekend den 19den Augustus 1733. waarin gezegd wordt.

De schat van de *Capitania* en *Petache* is t'eenemaal opgevischt, en zoo gelukkig geborgen, dat niet een kist daar van verlooren is. Het meeste gedeelte van dezelve is reeds in 't Fort gebragt, en 't overige word met de eerste schepen verwagt. De schepen *N. S. del Rosaria y S. Santa Anna*, zyn by geluk in 't Kanaal ingevallen, daar zy behouden zyn. Al het geregistreert geld van 't Oorlogschip de *Infante*, is mede geborgen; twee kisten van 3000 stukken van achten yder, zyn uit de *Almirante* noch niet weder opgevischt. Wat aanbelangt de Cochenille, Indigo, en andere vruchten, sommige zeggen, dat dezelve meest weg of zeer beschadigt zyn.

Twee of drie Oorlogschepen zullen ten eersten na de *Havana* zeilen, om den geborgen schat af te haalen, die, zoo men zegt, op 14000000 stukken van achten gerekent word.

TE *Rome* heeft men op het ontfangen der tyding van de verkiezing van *Stanislaus Lecszinsky* tot Koning van *Poolen*, in de Fransche Kerk van *St. Louis* het *Te Deum* gezongen, het geen ook in de Poolsche Kerk in stilte gedaan wierdt, zynde twee avonden Illuminatien met Flambouwen en Lantarens in die en andere Kerken aangestoken; gelyk ook aan 't Paleis van den Franschen Ambassadeur, aan de Fransche Academie, aan 't Paleis van den Kardinaal *Ottoboni*, (op de plaats *Navona*) als Protecteur van *Vrankryk* en van *Polen*, aan 't Koninklyke Paleis van *Spanje*, en by andere Nationalen, die van de Kroonen *Vrankryk* en *Polen* af hangen. ITALIE.

Den 28sten September, hieldt de Paus geheime Consistorie; en maakte twee Kardinaalen, te weeten de Heer *Marcello Passari* van *Ariano* in 't Koninkryk *Napels*, Aartsbisschop van *Nazianzo*, en Auditeur van zyn Heiligheit, in de Priester-Orde; en den Heer *Gio Battista Spinola*, Genuees, Gouverneur van *Rome*, en Vice Kamerling van den Heiligen Stoel, in de Orde van de Diakenen:

Men

1733. October.

Men verzekert dat de Inquisitie de zaak van den Kardinaal *Coscia* onder handen zal neemen, en byzonder om te onderzoeken, wat gevoelen die Kardinaal van het geloof heeft. De redenen van deze nieuwe proceduren meent men dat haar begin neemen uit de visite die den Kardinaal *Caraffa* aan den gevangen Kardinaal gegeeven heeft, hem toen aanmaanende den Paus te gehoorzaamen, waarop die Kardinaal driftig wordende, geantwoord hadt; „ dat hy geen „ geld hadt om de som te betaalen die men van hem vorderde, en „ dat wanneer hy die schoon hadt; hy niets zou geeven om van de „ Excommunicatie bevryd te zyn, en voorts dat hy voor den tyd „ van 10 Jaaren in 't Kasteel *St. Angelo* gebannen zynde, aan de „ gevangenis reeds begon te gewennen die hem dan ook niet las- „ tig viel.

Te *Genua* hadt men brieven van *Barcelona*, dat aldaar dagelyks een groot getal schepen uit verscheiden Havens arriveerden, om tot transport der Troupen te dienen, en dat men op nieuwe ordre van het Hof, de Troupen die getransporteerd zouden worden, tot 30000 man had vermeerderd; welk transport door een Vloot van 30 oorlogschepen zoude worden geëscorteerd; wordende noch yverig aan het vervaardigen van die vloot gearbeid, waarom de vrees der Genueesen meêr en meêr aanwast; welke zich zo veel mogelyk in staat trachten te stellen, om het ontschepen van die Troupen in de Havens van *Specia* en *Porte Venere* te beletten. De Republyk heeft op nieuw ordre gegeeven een zeker getal Troupen naar *Corsica* te zenden, en twee Schepen uit te rusten om langs de kusten van dat Eiland te kruissen, en te verhinderen dat eenige wapenen in hetzelve gebragt worden. Voorts is aan den nieuwen Gouverneur *Pallavicini* ordre gezonden, zorge te dragen, dat de taxen aldaar met zachtheid ingevorderd, en de Inwoonders met alle mogelyke oplettendheit gehandeld worden.

DUITSLAND.

HET verhaal dat gezien wordt van de victorie door de Turken op de Persianen bevochten en door een bedienden van den Seraskier *Toppal Osman* aan de Porte overgebragt, luid ten voornaamsten aldus:

De Generaal *Toppal Osman*, die met eene armée van 70000 man den 19 July des middags omtrent *Babilon* in het gezichte van den vyand, sterk

250000

250000 man, genaderd was, veinsde zich wederom te willen retireeren, na dat hy de sterkte van dat Leger in zyne verschansingen gezien hadde. De Generaal *Chouli Chan* daar van willende profiteeren, zond een corps van 80000 man gereguleerde troupen op de Turksche armée af, welke zich bleven veinsen te retireren, tot dat zy de Persiaanen ver genoeg uitgelokt hadden, wanneer zy dezelve aangrepen; doch onzen Geneaaal ziende dat de vyanden eenige avantage schenen te behalen, trad van zyn paard, en zette zich met de zabel in de vuist aan 't hoofd der Janitzaren, die hy met veel dapperheid aanvoerde, en daar mede zoo sterk op de Persiaanen avanceerde, dat zy, na dat het paard van *Chouli Chan* gekwetst, en dien Generaal ter aarde gevallen was, de vlucht namen, menende dat haar Hoofd gesneuvelt was, 't welk den Commandant *Bassa* van *Babilon* vernomen hebbende, en van dat geval willende profiteeren, hem deed resolveeren een uitval te doen, 't geen van dat gelukkig gevolg was, dat de Persianen van die kant mede op de vlugt gedreven wierden, haar bagagie en geschut verlatende. Die Victorie werd aangezien als de alleraanmerkelykste die den Porte ooit bevochten heeft; dewyl men rekent, dat de vyanden meer als 20000 man Infantery en 10000 man Cavallery verlooren hebben, waar tegens het verlies aan onze kant niet boven de 15000 man beloopt. *Toppal Osman* schynt zich met deze victorie en het ontzet van *Babilon* te vernoegen, alleen voorhebbende voor de Porte een voordeelige vrede te bewerken, die den Schach *Couli Chan* verplicht zal zyn, langer te onderhouden als de vreede, welke laast met hem gesloten was. 1733. *October.*

De Dragoman van de Porte, hadt op ordre van den Opper-Vizir, kennisse van deze overwinning gegeeven, aan alle de vreemde Ministers, welke om hun genoegen deswegens te betuigen, den gemelden Dragoman, met heerlyke geschenken begiftigd hadden.

Wanneer die tyding te *Constantinopel* kwam, dat den 7de Augusty 's avonds ten 8 uuren was, begaf de Vizir zich naar den Sultan om zyn Hoogheit zulks mede te deelen; waar op noch dien avond ten 9 uuren, alle het kanon van de Stad en omleggende Forten wierdt gelost; 't welk alles in rep en roer stelde, een yder zich verbeeldende dat het een teken van een opstand was, dewyl dit een ongewoone zaak was, zynde sedert de verovering van *Candia* niet geschied. De Opper-Stalmeester van den Grooten Heer is met veele geschenken en een groote somme gelds naar het Leeger vertrokken, om aan de Officieren van hetzelve uitgedeeld te worden, als aan *Osman Pascha* een Juweel op de wyze van een Hanestaart, dat op het hoofd gedraagen wordt, enz. Het gerucht voor eenigen tyd verspreid, als of *Bassora*, door de Persianen of Arabieren ingenomen was; is onwaar bevonden.

1733. October.

Aan het Keizerlyke Hof te *Weenen* vervolgt men onophoudelyk de Conferentien wegens de Poolsche zaaken, en verscheiden voorslagen tot een accommodement zyn vruchteloos uitgevallen.

De Keizerlyke Ryks-Hofraad heeft met den Bisschop van *Bamberg* en *Wurtzburg* een Capitulatie gesloten, om twee Regimenten Voetvolk van die twee Bisdommen, 4600 Man sterk, in Keizerlyken dienst te neemen, en men is beezig met verscheiden andere Ryks-Vorsten gelyke Capitulatien te maaken.

Ook zoude den Koning van *Pruissen*, 10000. Man, aan den Keizer byzetten, en de Oostenrykscbe Erflanden zouden 20000. Man recruten, en 8000 paarden leveren, in geval van Oorlog, waaraan niet meer getwyffeld wordt, sedert de beweeging die de Fransche Troupen alomme maaken; hebbende het Keizerlyke Hof met een Expressen van den Generaal Grave *Philippi*, van *Turin* tyding, dat 40 à 50000. Franschen in beweeging waren, om door de Staten van den Koning van *Sardaigne* naar *Italië* te marcheren; aan de andere zyde spreeken de Franschen van *Brysach*, en *Fryburg* te willen belegeren, na dat zy by *Lauterburg*, en *Fort-Louis* den *Rhyn* zyn gepasseerd.

Men heeft ondertusschen van de dubbelde Verkiezing in *Polen* aan 't Keizerlyke Hof met Expressens tyding bekomen.

Men hadt ook te *Weenen* niet zo haast het Manifest des Konings van *Vrankryk*, benevens de daarop gevolgde verklaaring van Oorlog, ontfangen, en bericht bekomen dat de Fransche Troupen den *Rhyn* waren gepasseerd, en het Fort *Kehl* belegerd hadden, als mede dat andere Fransche Troupen, veréénigd met die van den Koning van *Sardaigne* in *Italië* waren getrokken; of de Keizer besloot den Oorlog tegen *Vrankryk* te doen declareren; doch alzo het Saizoen zo verre verloopen is, dat 'er geene Krygsoperatien van belang, vóór den Winter kunnen ondernomen worden, spreekt men aan 't Keizerlyke Hof, van in het vroege Vóórjaar verscheiden Legers op de been te brengen, zynde men ondertusschen beezig om de nodige Fondsen tot derzelver onderhoud uit te vinden, verscheiden voorname Persoonen hebben aangeboden, groote sommen ten dienste van den Keizer op te schieten, en men twyffelt niet, of de Ryksstanden zullen ook gereed zyn, tot het opbrengen van hun aandeel in het geene tot welzyn van het Ryk noodig is: ondertusschen heeft de

de Keizer aan de Ryks-Vergadering te *Regensburg* gezonden het volgende

KEIZERLYKE COMMISSIONS DECREET, *waar in vertoond wordt de Onrechtmaatigheit der* BEWEEGREDENEN, *welke Vrankryk aanhaalt in de Vredebreuk met zyn Keizerlyke Majesteit.*

MEn kan bezwaarlyk beuzelagtiger Beweegreden bedenken dan die, welke de Kroon *Vrankryk* ontleent van de Verkiezing van een Koning in *Polen*, om het Tractaat met zyn Keizerlyke Majesteit den 7. September 1714. te *Baden* gesloten, te breeken, niet alleen met dadelyke Hostiliteiten aan deze zyde van den *Rhyn* op den bodem des Ryks, en by namen tegen het fort *Kehl* te begaan, maar ook met Vyandelykheden, welke die Kroon tegen de Italiaansche Ryk Landen staat uit te voeren, te beraamen.

Zyne Keizerlyke Majesteit is onder de dagteekening van den 14. dezer loopende maand door deszelfs Minister aan 't Hof van *Turin* onderregt geworden, dat de Koning van *Sardinië*, als Hertog van *Savoyen*, door de overreedingen van *Vrankryk* verleid, met die Kroon een vyandelyk Verbond tegen zyn Keizerlyke Majesteit gesslooten had in dezelve tyd, dat hy den Eed van getrouwheit over zyne Ryks-landen en Leenen aan den Keizer deed afleggen, hebbende die Vorst door zyn Ceremonie-meester aan gemelde Minister doen verklaaren, dat hy zich met *Vrankryk* vereenigt had, om den Keizer den Oorlog aan te doen, en dat men hem Vryheit gaf nog eenige weeken te *Turin* te blyven, om ordre in zyne Huislyke zaaken te stellen, maar dat hem egter niet toegestaan zou weezen, zich voor den Koning te vertoonen, of met zyne Ministers te spreeken; terzelver tyd heeft de Minister van *Vrankryk* aan 't Hof van den Keurvorst van *Mentz* resideerende, aldaar een Verklaaring gedaan, dienende alleen tot voorwendsel van gantsch andere, voor het H. Ryk ten hoogsten gevaarlyke zaaken, die tot niets minder dan tot handhaving van de Poolsche Verkiezings-Vryheit strekken, hebbende zyn Keizerlyke Majesteit tot nu toe geen eenige Soldaat in *Polen* doen trekken, en even zo weinig als het H. Ryk de minste stap van Vyandelykheit gedaan;

Dus bevind zich zyn Keizerlyke Majesteit, zo wel wegens deszelfs Ampt, als door zyne Vaderlyke Liefde voor het Ryk genoodzaakt aan de Keurvorsten, Vorsten en Stenden des Ryks met naauwkeurige waarheit te vertoonen al het geen tot nu toe, ten opzichte van de zaaken van *Polen* is voorgevallen. Zyn Keizerlyke Majesteit is vooraf verzekerd, dat in vergelyking van 't gedrag, dat dezelve van den beginne af in de zaaken van *Polen* gehouden heeft met dat van *Vrankryk*, de gantsche waareld overtuigd zal weezen, aan de eene kant van de onpartydigheit van zyn Keizerlyke Majesteit en aan de andere kant van de partydige oogmerken van die Kroon, dewelke sedert de dood van den Koning *Augustus II.* alles in 't werk gesteld heeft om voordeel

1733. Octobr. van dat geval te trekken, hebbende zich daar van bediend als van een bekwaam Pretext, om het Ryk en des Keizers getrouwe Geallieerden in een Situatie te stellen, dat zy niet zouden schynen eenig recht te hebben om deel te neemen in de onlusten welke *Vrankryk* stond te verwekken, zonder te overwegen dat zoo wel de algemeene band tusschen het hooft en de leeden, zoo als deze, zeer zwak zoude zyn., en de Tractaaten maar alleen ydele naamen zouden wezen, indien de verbintenissen krachteloos zouden kunnen gemaakt worden, daar door dat de vyandelyke aanval met een vriendelyk-schynend Pretext bewimpeld kon worden, om geen uitslag aan de zaak te geven, en alleen aan te toonen, wie de aanvallende of de aangevallen party zou weezen.

Daar zullen menschen gevonden worden, welke vooringenomen zynde, zwaarigheit zullen maken te onderscheiden, wie het aangevallene of aanvallende deel is, doch geene andere dan zodanige zullen daar omtrent eenige twyffel hebben, als zynde notoir dat zyn Keizerlyke Majesteit tot nu toe niet anders gedaan heeft, dan het geen tot dekking van deszelfs aangrenzende Erflanden vereïscht is geworden, 't geen by voorgaande Verkiezingen gebruikelyk is geweest, en dat nog by het leven van den laatst overleeden Koning door den Primaat en een groot gedeelte van de Republyk zelve van den Keizer als Guarandeur van de Poolsche Vryheit verzogt is geworden, 't geen de Primaat in de tegenwoordige Conjunctuuren by geene occasie heeft durven ontkennen, nog in het toekomende zal kunnen ontkennen. In tegendeel heeft *Vrankryk* al over lang het besluit genomen, en door deszelfs toebereidselen met woorden en daaden getoont, dat de Kroon zig in deeze omstandigheden met de anders gewoone middelen niet zou vergenoegen, maar dat dezelve voorgenomen had haren Candidaat met uitsluiting van alle andere, en met volslagen verdrukkingen van het *Liberum Veto* de Republyk op te dringen, onaangezien na de bekentenis van den Primaat, en volgens de oude en nieuwe Constitutien van de Republyk de Vryheit, hierop alleen gegrondvest is. De Kroon *Vrankryk* stelde zig boven alles, en ondersteunde haare dreigementen met extraordinaire Oorlogs toebereidselen, beginnende de hostiliteiten in een tyd, dat zyn Keizerlyke Majesteit zig op de trouw der plegtigste Tractaten verlatende, niet verwagten konde, dat *Vrankryk*, terwyl de Keizer zig flatteerde met die Kroon in goed verstand te weezen, zonder eenige regtmatige reden, en door particuliere Inzigten van belang, zou onderneemen de rust van 't Ryk met die, welke gansch *Europa* sedert zo langen tyd genietende was, en tot behoeding van deweike zyn Keizerlyke Majesteit zo dikwyls zyne eigene belangen opgeoffert had, te stooren.

Alhoewel nu de onbetamelyke gantsch onverwagt verbreide Declaratie van *Vrankryk*, geen twyffel overliet van het geen die Kroon in den zin had, konde egter de Keizer, zo opregt als genegen zynde, om de Vryheit der Verkiezing van een Koning in *Polen* te handhaven, wel verre van dezelve in 't minste te hinderen, zo als zyn Keizerlyke Majesteit door deszelfs Tegen-declaratie voor de oogen der gantsche Waereld verklaart had, zig niet verbeelden, dat de vreedzame gevoelens, zo als zy scheenen, van 't Hof van *Vrankryk*

1733. October.

ryk zo plotselyk, als men 't gezien heeft, zouden veranderen, te meer, om dat zyn Keizerlyke Majesteit onder zo veele vreedzame bedenkingen in deszelfs Brief den 14. April laatstleeden aan den Primaat geschreven, zo veel billykheit, nabuurige genegentheit, en een zo groot verlangen om de goede verstandhouding met de Republyk te onderhouden, getoont had, dat het zeer gemakkelyk was te bemerken, dat zyne aangeboorene grootmoedigheit hem niet toeliet, om van zyne grondregelen of gevoelens af te gaan, of iemand te beleedigen, of zig van middelen, welke na geweld geleeken, te bedienen; dog deze zo regtvaardige hoop heeft gemist, en by het houden van de Poolsche Convocations Ryksdag heeft zig nog duidelyker geopenbaard, 't geen men reeds in de voornoemde Keizerlyke Tegen-declaratie voorzien had, te weten, dat alle de behandelingen van *Vrankryk* geen ander Doelwit hadden, dan de Verkiezing voor den door die Kroon begunstigde, ten koste en met verdrukking van de vrye Stemmen, in weêrwil van de oude en nieuwe Constitutien van 't Koninkryk, niet ordentelyk uit te werken, maar af te dwingen.

Dit was het Plan of het Ontwerp, na 't welk men vervolgens onbeschroomt en ongestraft geweld oeffende tegen verscheide Bisschoppen, Waereldlyke Senatoren, en het grootste gedeelte van den Adel: het *Liberum Veto*, ofte de vryheit van tegenspreeking, dat de grondslag van de gansche Poolsche vryheit is, wierd ondermynt, door afgedwongene, en dus by God Almagtig verfoeilyke Eeden, en men tragte, alhoewel te vergeefs, de Turken en Tartaren op te hitsen, om de Wapenen tegen de naburige Christen Mogentheden op te vatten. In een woord, men heeft alomme met zo veel onordentelykheit te werk gegaan, dat 'er in de Historie van *Polen* geen Exempel is, dat de vryheit en de Wetten van de Natie zo openbaar en op zo verscheide manieren geschonden zyn geworden.

Dit alles zyn wezentlyk Feitelykheden, die openbaar zyn, en die de Primaat en zyn aanhang voor een groot gedeelte niet kunnen ontkennen volgens zyn eigene brieven en geschriften. Deze buitenspoorigheden bewogen verscheide Magnaten zo wel als eenige van den Adel, haare toevlugt tot zyn Keizerlyke Majesteit en tot haare Majesteit de Czaarinne als Guarandeurs van de Poolsche vryheit te nemen, om derzelver hulp te verzoeken. En alhoewel zulks aan beide die Monarchen regtmatige reden gaf, ten eersten tot de uitvoering van haare Guarantien te treden, waar mede zy ten deele gantsche Eeuwen lang belast zyn geweest, hebben zy echter vooreerst den zagsten weg ingeslagen, zo als blykt uit de vertogen welke zy ten dien einde aan den Primaat gedaan hebben, waar op ook deze aan zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit een antwoord gegeeven heeft, zoo als bekend is. Doch vermits zyne werken niet overeen kwamen met zyne woorden, en ter zelver tyd, dat hy aan zyne Keizerlyke Majesteit by geschrift de eerbiedigste verzekeringen gaf, men zich in de Universalia aan de Relations Landdagen tegen de nabuurige Mogentheden van zeer beledigende uitdrukkingen bediende, zoo heeft zyn Keizerlyke Majesteit een antwoord aan den Primaat gegeeven, zoo als wereldkundig is.

1733. October.

Doch het was te vergeefs dat men poogde den Primaat te bewegen, om met zyne behandelingen van geweld, welke de omkeering der vryheit van de Republyk dreigden, op te houden. In tegendeel hebben zyne Emissarissen te *Konstantinopelen* met assistentie van de daar zynde Fransche Ambassadeur alles in 't werk gesteld, om de Turken tegen de Christenen in de wapenen te brengen. Doch deze wilden aan zoo weinig Christelyke aanslagen geen plaats geven. In tegendeel hebben zy, door herhaalde plechtige verklaaringen haar moderatie te kennen gegeeven, en dat zy niet gezind waren in de zaak van de Poolsche verkiezing deel te neemen. Deze behandelingen alleen van *Vrankryk* konnen genoeg zyn, om de Christen Waareld de oogen te openen over het geen men van een Koning, zo naauw met de Ottomanische Porte verknocht, en van deszelfs beschermers in het toekomende moest verwachten, zodra de Porte vryer handen zou hebben.

Men is noch al verder gegaan: De Primaat en zyn aanhang hebben haare buitensporigheit zoo verre gebracht, dat zy op een ongehoorde wyze het geheiligd Karacter van publyke Ministers, dat zelfs by Barbaarsche Natien gerespecteert word, en dat de Republyk erkend en aangenomen had, geschonden hebben, zo dat de Pausselyke Nuntius, de Ambassadeur van zyn Keizerlyke en Katholyke Majesteit, en die van haare Majesteit de Czarinne, als mede de Ministers van *Groot Brittannie*, *Pruissen* en *Holland*, reden gevonden hebben, om daar van een gemeene zaak te maken, en by den Primaat op een opentlyke en redelyke Satisfactie aan te dringen. Dog dit alles heeft even zo weinig uitwerking op het gemoed van den Primaat gemaakt, als alle de voorgaande regtmatige vertoogen. In tegendeel heeft zulks de woede van den Waywode van *Kyow*, zyn Broeder, vermeerderd, dewelke tot spyt van de ernstigste vertoogen, nog zo verre gegaan is, dat hy Hostiliteiten ondernomen heeft tegen de Paleizen van de Russische en Saxische Ministers, met dezelve te plunderen, en aan gemelde Ministers, als mede aan dien van zyn Keizerlyke Majesteit, alle communicatie niet alleen met de welgezinde *Polen*, maar zelfs met haare Hoven af te snyden, en hen, om zo te spreken, even als openbaare verklaarde vyanden van de Republyk opgesloten te houden.

Alle deze omstandigheden zullen aan de onpartydige Waereld te kennen geven, eensdeels de onwaardigheit van deze geweldige behandelingen, en anderdeels overtuigende blyken dat de Proclamatie van den Keurvorst van *Saxen*, die in 't midden van die geweldenaryen geschied is, van zulke onwettelykheden, en andere gebreeken, waar door die van *Stanislaus* onwettelyk is, bevryd is geweest. Men zou ook deze excessen en geweldenaryen nog verder vervolgt hebben, zelfs tegen het Paleis van den Keizerlyken Ambassadeur, en tegen de Ministers, welke daar schuilplaats hadden gezogt, indien de tusschenkomst van den Pausselyke Nuntius te *Warschau* en van den Groot-Brittannische Minister, ofte veel meer de vrees voor de Russische Wapenen, niet zo veel kragt gehad hadden, om de verbittering van den Waywode van *Kiew* te doen ophouden.

Deze Wapenen, dat is de komst der Russische Troupen, zyn het, welke

aan

aan *Vrankryk* een voorwendsel van deszelfs vyandelyken aanval verstrekken, en welke aan die Kroon occasie hebben gegeven, al overlang onbeschroomd te verbreiden en te dreigen, dat alschoon geene Keizerlyke Troupen in *Polen* kwamen te trekken, gelyk 'er ook inderdaad geene in dat Koninkryk gekomen zyn, nogtans den Oorlog aan zyn Keizerlyke Majesteit aangekondigt zou worden, om wraak wegens deze inkomst der Russische Troupen op dezelve te nemen, om dat zyn Keizerlyke Majesteit in goede verstandhouding met haare Czaarsche Majesteit was. Wat deze laatste omstandigheit betreft, wel verre van die tegen te spreken, verklaart zyn Keizerlyke Majesteit dat dezelve deze voor de Christenheit in veele opzigten voordeelige vriendschap en Alliantie ten allen tyden met allen yver en naauwkeurigheit zal tragten te onderhouden. En gelyk zyn Keizerlyke Majesteit de verdrukking der vrye stemmen in het nabuurig groot Koninkryk *Polen*, en de geweldenaryen welke daar omtrent geoeffend worden, in geenen deele kan goedkeuren; zo kan dezelve ook geenzints mispryzen het secours en de assistentie, welke haare Czaarsche Majesteit aan de *Polen* op haar verzoek heeft toegestaan, om derzelver vryheit tegen de verdrukkers staande te houden, zynde de Russische Troupen niet als vyanden, maar als vrienden van de Republyk gekomen, en zonder de vryheit van de verkiezing te willen krenken, met het oogmerk, om het *Liberum Veto*, als het dierbaarste kleinood van de Republyk ongekrenkt te behoeden, en de gemelde vryheit tegen alle geweld te dekken. Zynde voorts een ongehoorde zaak, dat de getrouwheit, met dewelke zyn Keizerlyke Majesteit de verbonden met haare Czaarsche Majesteit sedert zo veele Jaaren, en byzonderlyk het Tractaat 1726. gesloten, heeft uitgevoerd, aan een derde Mogentheit tot pretext zal dienen, om den Oorlog aan zyn Keizerlyke Majesteit en het Ryk te verklaren. Hoe regtvaardig ook dit gedrag des Keizers ten opzigte van de Tractaten met *Rusland* is, moet het zelve egter aan *Vrankryk* een pretense beweegreden verstrekken, met het voorwendsel dat haare Czaarsche Majesteit met kennis en door de verleiding van den Keizer, haare Troupen naar *Polen* had gezonden. 1733. *October.*

De geene welke zonder partydigheit regte kennis van zaaken hebben, zullen hier van een welgegrond oordeel kunnen vellen: 't Is bekend dat omtrent 18 Jaren geleden de zaaken in *Polen* zelfs tot confederatien en scheuringen tusschen wylen den Koning en de Republyk wegens de Saxische Troupen uitgeborsten waren, zodanig dat, om deze onlusten te dempen, wylen de Czaar Petrus I. verplicht wierdt tusschen te komen, en de verschillen wierden door de mediatie van dien Monarch gereguleerd door een plegtige Conventie, welke op den Ryksdag van 1717. door de gantsche Republyk geconfirmeerd wiert, behelzende eensdeels de Proscriptie of Banning van *Stanislaus*, dewelke teffens voor altoos *pro ineligibili*, dat is onbekwaam om verkoren te worden, verklaart wiert. Wylen de Czaar belaste zich met de Guarantie dier twee Pointen, en de Koning en de Republyk van *Polen* guarendeerden van haare kant de belangen welke zyn Czaarsche Majesteit by gemelde Conventie had. Deze openlyke en plegtige Conventie en Guarantien zyn het, waar

1733. Octob. waar op haare thans regeerende Czaarsche Majesteit in de Poolsche Verkiezings-zaak te werk gaat; en vermits deze Vorstin niet genegen is, van haar gemelde wel verkregen recht af te staan, heeft *Vrankryk* goedgevonden, zyn Keizerlyke Majesteit als Bondgenoot van die Vorstin, vyandelyk aan te tasten.

Dit is de staat en het waarachtig wezen van de Poolsche zaaken; men zal zonder moeite in het gedrag van zyn Keizerlyke Majesteit, in zoo verre hy daar aan deel heeft, gelyk als in alle andere occasien, zo veel oneenzydigheid, billykheit en matigheid vinden als yver, om de Vreede en het evenwicht der gerechtigheid te behouden. Op deze gronden zal men licht den aanvaller en de aangevallene kunnen onderscheiden. Zyn Keizerlyke Majesteit vreest niet voor God en de oneenzydige Waereld staande te houden, dat hy de geregtigheit voor zig heeft; en in deze hoop is hy geregtigt zig te beloven, al het geen de ordre, de naauwe banden, de onderlinge pligten, en de algemeene interessen tusschen hem en het H. Ryk hem kunnen doen verwagten.

Zyn Keizerlyke Majesteit, uit Vaderlyke liefde voor het Ryk genegen zynde, heeft niet vergeeten uit voorzigtigheit alles tot een algemeene zekerheit te vooren te laten voorzien, zo dra hy maar gewaar wierd, dat zyne grootmoedigheden, nog zyne gematigtheden de vyandlyke ondernemingen van *Vrankryk* niet langer konden verhinderen. 't Is tot dien einde, dat hy de eerste stap gedaan heeft; en nadien hy geresolveerd is zyn meeste Troupen uit *Silesien* te doen trekken, heeft hy zyne Armée in het Koninkryk *Bohemen*, tusschen *Egeren* en *Pilsen* vergadert, en haar geordonneerd na de plaatsen, alwaar de Vreede 't meest in gevaar scheen, te marcheeren. 't Is dezelve yver voor het welzyn van het Ryk, die hem aangemaant heeft, zyn getrouwe Geallieerden; *Groot Brittannië*, *Deenmarken*, *Pruissen*, en de *Staaten Generaal* te verzoeken, hem als getrouwe Vrienden te hulp te komen. Hy heeft de noodige zorge, nog de grootste onkosten niet gespaard, om een aanzienlyk getal Troupen in zyn dienst te neemen. Hy heeft *Luxemburg* in goeden staat van defensie gestelt, zonder te roemen zo veele andere voorzigtigheden, en de te vooren genomen maatregelen, om alles, 't geen tot welzyn van het Ryk zoude strekken, toe te brengen. Hy heeft de noodige vertoogen aan de Ministers van zyne getrouwe Geallieerden laten doen; en hy vreest niet zich te veel te flatteeren met de verwagting, dat niettegenstaande het aandringende gedrag, 't geen *Vrankryk* heeft gehouden, om dezelve Geallieerden van zyn Keizerlyke Majesteit af te trekken, haare trouw de verbeelde hoop van die Kroon, zekerlyk zal bedriegen, in een zo gevaarlyke omstandigheit, waarin de Vreede opentlyk gebroken is.

Zyn Keizerlyke Majesteit berust met een verzekert vertrouwen op Gods bystand, zyne goede zaak, de magtige hulp van het H Ryk, en zyne getrouwe Geallieerden: Hy heeft dat goede vertrouwen van de genegentheit der Keurvorsten, Vorsten en Ryks-Stenden, dat zy hem alle en een yder in het byzonder, met haare raad en een opregte Duitsche dapperheit trouwelyk te hulpe zullen komen, en dat zy tegen de vyandelykheden, thans door *Vrankryk* tegen

gen de Staaten van het Ryk in *Duitschland* en *Italië* ondernoomen, een vast, kragtig, en t'zamenstemmend besluit zullen nemen, dat strekken kan om het algemeen welzyn van het Ryk in een zo opentlyke onregtmatige tyds omstandigheit, waar van de gevolgen zo gevaarlyk zyn, te verzekeren: te meer, dewyl het in der daad niet tegens de Erflanden van zyn Keizerlyke Majesteit, welke een gedeelte van het Ryk uitmaaken, alleen, maar tegen het Ryk in het generaal is, dat men de allergevaarlykste ontwerpen gesmeed heeft: Men heeft de vyandelykheden tegens de Forten en Plaatsen van het Ryk in de nabuurige Kreitsen aan den *Rhyn* begonnen, in een tyd, dat reets andere tegens de Staaten en Leenen van het Ryk, in *Italië*, met hulp van den Koning van *Sardaigne*, als Hertog van *Savoyen*, en met versmaading van de allernaauwste banden die hem met het Ryk vereenigden, en van alles 't geen de Godsdienst onder de menschen geheiligt heeft, uitbreeken, zo dat de vryheden van 't Ryk aan alle zyden in 't uiterste gevaar zyn. En nadien de ondervinding der voorleden tyden genoegsaam geleert heeft, van wat gewigt eindelyk de belottes van *Vrankryk* zyn, die in den beginne zo vleiende, en met zo een pragtige opschik van woorden verspilt worden, om tot zyn oogmerken te komen; zo twyffeld zyn Keizerlyke Majesteit geenzints, of men zal reeds vooraf gezien hebben, dat de tegenwoordige byzondere inzigten van *Vrankryk*, zo wel tegen het H. Ryk in 't generaal, als tegen yder Stand van het zelve in het byzonder, van een gevolg zyn, die het geheele Ryk interesseert, om zig éénstemmig daar tegens aan te kanten, en de vryheit, welke in gevaar gestelt is, te hulp te komen. 1733. *October.*

Het Keizerlyke Hof heeft ook een Geschrift gepubliceerd, dat tot Tytel heeft: *Factum, van het beuzelagtig prætext, onder 't welke de Koninklyke Sardinische Minister, de Graaf* Solar, *door zyn Hof schielyk van het Keizerlyke Hof is te rug geroepen, en het waare oogmerk, 't welke onder dat prætext verborgen is.* Zynde dat Factum van den volgenden Inhoud:

DEn 2 October laatstleden heeft de Sardinische Minister, Graaf *Solar*, aan 't Keizerlyke Hof resideerende, van zyn Hof een expresse bekomen, met ordre, zonder afscheids-audientie van hier te vertrekken. Tot voorwendsel van deze onverwagte behandeling word aangehaald zeker geval van Ceremonieel by de Investiture welke den 10 September laatstleden geschied is, namentlyk, dat de Graaf *Pezara* de Functie van Opper-Kameraar daar by gedaan, en den gemelden Graaf *Solar* aan de deur van de Zaal ontfangen hebbende, hem niet verre genoeg genaderd en te gemoet gegaan zou zyn, waar omtrent egter aan gemelde Graaf alle Satisfactie beloofd wierd, als zynde alleen door abuis geschied, enz. Ondertusschen heeft dit onnosel geval tot prætext van het gedrag van 't Hof van *Turin* moeten dienen, terwyl daar onder

 gansch

1733. October. ganſch andere oorzaken verborgen zyn, welke ten principale beſtaan in het geen hier volgt:

Toen de bekende verſchillen tuſſchen den tegenwoordigen Koning van *Sardinië*, en wylen deszelfs Heer Vader ontſtaan zyn, wierd zyn Keizerlyke Majeſteit door den eerſte verzocht, tot zyn bedekking tegen *Vrankryk* een groter getal Keizerlyke Troupen als na gewoonte in den Staat van *Milaan* te houden: 't geen gedaan wierd, en men nam hier occaſie van wegens den Keizer aan gemelde Koning te kennen te geven, dat zyn eigen belang vereiſchte met zyn Keizerlyke Majeſteit in nauwer verbintenis en beter verſtandhouding te leven. De Koning en zyn Miniſter, de Marquis *Ormea*, ſchenen zig met dat denkbeeld des Keizers te conformeeren, en verlangden dat een Project Tractaat gemaakt, en hen medegedeeld mogt worden: 't geen ook gedaan wierd. Doch vermits zy zagen, dat wegens den Keizer van den Koning wezentlyk niet anders geëiſcht wierd, dan de verbinteniſſe uit de Quadruple Alliantie ſpruitende, heeft men zig van de zyde van den Koning van *Sardinië* tot de Guarantie van de Ooſtenrykſche *Pragmatique Sanctie* aangeboden, dog ter zelver tyd vertoond, dat voor zulke op zich nemende laſt groote vergoeding te doen zou wezen. Hierop wierd geantwoord, dat indien zyn Keizerlyke Majeſteit van de vervulling der Quadruple Alliantie verzekert was, zulks genoeg zou wezen, doch dat indien de Koning die Alliantie niet zou vervullen, noch zyn eigen belang en het gevaar van zich door het Huis van *Bourbon* van alle zyden ingeſlooten te zien, behertigen, alsdan in de toekomende Tractaaten geen meerder veiligheit dan in de reeds in wezen zynde te vinden zou wezen. Voorts was te conſidereeren dat de Quadruple Alliantie reedts op de Succesſeuren uitgeſtrekt, en hy Koning tot de Guarantie der Ooſtenrykſche Italiaanſche Staaten uit dien hoofde al verplicht was.

Deze voorſtellingen, hoe gegrond dezelve waren, konden echter te *Turin* geen ingang vinden, om dat zy de oogmerken van dat Hof niet beantwoorden, en de onderhandelingen wierden opgeſchort tot dat in 't voorleden Jaar de Spaanſche toerustingen, tot de Exepeditie van *Oran* gedaan, den Koning van *Sardinien* in geen geringe ongeruſtheit brachten. En toen zyn Keizerlyke Majeſteit by die occaſie aangezocht wierd wegens de Guarantie in de Quadruple Alliantie voor hem Koning geſtipuleert, wierd hem geantwoord dat zyn Keizerlyke Majeſteit daar toe gereed was, doch dat men van den Koning het *Reciprocum casu inverso* in gevolge de Quadruple Alliantie verwachte.

Zoo lang het gevaar ſcheen te duuren beloofde het Turinſche Hof alles, doch zoo dra de nood over was, begon men buitenſporinge pretenſien te formeeren. In weêrwil van 't Artykel van het Tractaat van 1703. verlangde de Koning een onbepaald recht en vryheit om de Fortificatien in alle de aan hem afgeſtaane Plaatſen uit te breiden. Het Markgraafſchap en de Haven van *Final* zou aan den Koning door de Genueſen, door middel van den Keizer afgeſtaan worden. Men eiſchte op nieuw een ſtuk van *Milaan*, en men pretendeerde wegens de *Feuda Langarum* een *plenum Jus*, zoodanig dat de Bezitters

ters van die Leenen *ex immediatis Imperii Vasallis in mediatos*, dat is uit onmiddelyke Ryks Vasallen in middelyke verandert zou worden. 1733 *October.*

Uit deze Pretensien was gemakkelyk te begrypen, hoe weinig op de Sardinische oprechtigheit staat te maken was. Ondertusschen verklaarde de Keizer, alles dat van hem afhing te zullen toestaan, zoo dra het Traktaat geregeleerd zou zyn, te weeten, om *Alexandria* en andere Plaatsen, welke den Koning tot een Barriere tegen de aanvallen van 't Huis *Bourbon* kunnen dienen, na welgevallen te fortificeeren; wegens de *Feuda Langarum* zou de Keizer zyn genegentheit toonen, voor zoo verre zulks kon geschieden zonder nadeel van het Ryk en de Verkiezings-capitulatie; maar ten opzichte van *Final*, stond zulks niet in 's Keizers macht.

Doch deze Verklaaringen waren weder niet na de zin van 't Hof van *Turin*; Ondertusschen hebben de goede Officien van den Koning van *Groot-Brittannië* zo veel uitgewerkt, dat op het einde van 't voorleden Jaar een Lyst van de voornoemde *Feuda Langarum* met een Geographische aftekening van dezelve te *Weenen* gepresenteerd wierd, waar by men voorgaf dat dezelve van geringe importantie waren. Hierop wierd aan den Keizerlyke Commissaris Plenipotentiaris in *Italië* geordonneerd, het Hof van zyn berigt en advys over die zaaken te dienen; Uit dat berigt is gebleeken, dat de voorgemelde Aftekening en Lyst abuzif en niet in ordre waren, en dat een geruime tyd vereischt wierd, om alles te onderzoeken: Deze noodzaakelyke vertraging word nu voorgegeeven de reden te zyn van de verbintenis met *Vrankryk* tegen den Keizer, doch in der daad is 'er geen andere oorzaak, dan om dat de Keizer niet heeft kunnen besluiten, de rechten van een derde en het Ryk na 't welgevallen van dien Koning op te offeren, zynde voorts uit het voornoemde bericht gebleeken, dat de meergemelde *Feuda Langarum* van geen gering belang zyn, maar meer dan vier millioenen ryksdaalders in waarde beloopen, en dat de bezitters met recht kunnen genootzaakt worden, haare onmiddelyke Ryks afhangkelykheit tegen haar wil ten voordeele van den Koning van *Sardinië* te verliezen.

Het was des nachts tusschen den 12. en 13. October toen van de Fransche Troupen, welke tot aan den *Rhyn* genaderd waren, 23. Compagnien Granadiers, en 36 Piquets, met 3. Brigadiers en 4. Kolonellen gecommandeerd wierden, om onder het gebied van den Ridder *de Givry*, Marchal de Camp, over die rivier te trekken; dezelve gingen aan boord by de Citadel van *Straatsburg* op 56. Vaartuigen, welke tot het slaan van hunne Brug zouden dienen. Des morgens ten 5. uuren kwamen zy een myl boven *Kehl* aan Land by het Dorp *Augenum*, alwaar zy niemand vonden dan den Priester, alzo de Boeren omtrent middernacht op de tyding van hunne komst gevlucht waren. Zy begonden ten eersten hunne Brug te slaan, die

1733. Octöber. die omtrent den middag voltooid was. Vermits terstond na hunne aankomst een ordre gepubliceerd wierdt, dat niemand op Levensstraf iets van de Boeren zou neemen dan Stroo en Voerage, deed de Priester de gevluchte Boeren daarvan verwittigen, waarop deze omtrent 9. uuren 's morgens te rug kwamen, en voor niet Levensmiddelen in overvloed bragten.

Omtrent half-één uur 's middags begon het Leger over de Brug te marcheeren, en het fort *Kebl* wierdt ingesllooten; den 14. vervolgden de Troupen de overtogt over den *Rhyn*, en men voltooide de Linie van Circumvallatie. Dien morgen deed de Commandant van *Kebl* het dorp *Kebl* dat tegen-over het Hoornwerk is, in brand steeken: doch vermits daar een Brigade Ieren op hetzelve oogenblik aankwam tot dekking van het Hoofdquartier, zynde te *Sundhaim*, een Kanonschoot van daar, wierdt terstond een Detachement naar 't gemelde dorp gecommandeerd, om het in te neemen en den brand te stuiten; de Franschen kwamen daar vóór toen het eerste huis verbrand was; De Inwooners vluchtten terstond en de gedetacheerde troupen sliepen dien nacht onder de wapenen in de weilanden, tusschen het Dorp en 't Hoofdquartier, zynde het gemelde dorp, dat considerabel is, en daar zy 5 Piquetten lieten, aldus behoed. Den 15 wierden 24 duizend Fascinen en 12 duizend Zandzakken gecommandeerd, om tegen den 18 gereed te zyn.

Den 16den deeden de Franschen in het Markgraafschap *Baden Baden*, de volgende Circulaire ordre publiceeren.

PAUL ESPRIT FEYDEAU, *Ridder*, *Heer van Prou*, *Raadsheer van Staat*, *Intendant van de Politie*, *Justitiën en Finantiën in de Elzas en van het Leger des Konings.*

AAn de Bailluwen en Amptenaaren van het Markgraafschap Baden tot aan Etlingen wordt geordonneerd, dat zy tot onderhoud van het Leger herwaards doen voeren de quantiteit van 60000 Rations Hooy, elk bestaande in 18 à 20 Pond, en 1700 Zakken Haver, na de maat van 't Land, zynde omtrent 12 Scheepels Paryse maat, van welke Hooy en Haver, zy een Repartitie zullen maaken over alle de gemeenschappen van haare Departementen en Reekening van de generaale Repartitien, welk in 't vervolg door ons in tegenwoordigheit van alle de Bailluwen en Amptenaren der Steeden, Burgten, Abdyen, Heerlykheden en Plaatsen hier omtrent gemaakt zullen worden; Ten dien einde zullen gemelde Bailluwen en Amptenaren van Justitie zich op aan-

aanstaande Dingsdag den 20 dezer maand zonder fout in het Quartier Generaal alhier vervoegen. Het overbrengen van gemelde Hooy en Haver zal beginnen gedaan worden ten langsten op gemelde Dingsdag den 20 October, en de geheele leverantie van de gemelde quantiteit zal gedaan zyn voor het einde van deze maand op straffe van door de ordinaire middelen in diergelyke gevallen gebruikelyk, daar toe gedwongen te worden. Deze Fouragiers zullen gebracht worden by het dorp *Cork*, alwaar zich een Krygs-Commissaris van onzentweegen zal laaten vinden, om by deze leverantie tegenwoordig te zyn, en aan de afgevaardigden van de Baillusagien de Recepissen te geeven welke noodig zullen wezen. Wy beveelen ook aan gemelde Baillûwen en Amptenaren na den ontfangst van deze Ordre twee Boeren te paard herwaards te zenden, om hier geduurig op Ordonnantie te weezen, dewelke levensmiddelen voor hen moeten medebrengen, en om de vier dagen afgelost worden. 1733. October.

Gedaan in 't Leger van *Swetheim* den 16 October 1733.

(getekend)

FEYDEAU.

Deze ordre is verzeld geweest door een Circulairen brief aan de Baillûwen, en Amptenaren van 't Markgraafschap *Baden*, van den volgenden Inhoud:

MYN HEEREN.

De Heer Maarschalk van *Berwik*, Commandant van 't Leger des Konings in deze landen, altyd oplettende zynde om de Troupen die hy heeft, in de paalen van tucht te houden, die zy behooren waar te nemen in Plaatsen daar het de intentie des Konings niet is dat men als vyand zal leeven, vleid zich dat gy al uw vermogen wel zult willen toebrengen om de favorabele Dispositien in dewelke hy is ten opzichte van de Steeden Baillaages, Heerlykheden, Abdyen en Landen hier omtrent, te vervullen. Gy begrypt wel, Myne Heeren, dat het onmogelyk is, dat een zoo considerabel Leger als dat des Konings, in een vreemd Land zou konnen bestaan op kosten van zyn Majesteit en zonder eenigzints tot laste van de Ingezeetenen te weezen. Maar om voor te komen de plunderingen en wanordres, welke in weêrwil van alle de wyze Precautien, welke men neemt, en de exemplaare strenge straffen, die men oeffent, onfeilbaarlyk zouden voorvallen, indien de Troupen gebrek aan het noodzakelyke kwamen te hebben, zoo heeft de Heer Maarschalk geoordeeld dat 'er geen zeekerder middel was, dan de Inwoonders van de omleggende Landen te verplichten, zich van zelfs voor de noodwendigheden van 't Leeger gereed te toonen. Ten dien einde heeft hy my gelast, U L. te kennen

1733. Ocktober. te geeven, hoedanig het vereischt word, dat gy herwaards zendt de quantiteit van twee en tachtig Koebeesten in den staat, om door de Troupen geconsumeerd te worden, en dezelve ten langsten den 21sten dezer Maand hier te doen leveren. Ik zal een Krygs-Commissaris last te geeven, om by de leverantie welke daar van gedaan zal worden, tegenwoordig te zyn, en zelfs aan de geene welke de Koeyen herwaards dryven, de vereischt recipissen te geven. Gylieden zult de repartitie van die Koeyen maaken over alle de Gemeenschappen van uwe respective Departementen, en ik maak staat dat zy deze gematigde leverantie niet als zeer lastig zullen aanzien, om dat zy door dat middel voor alle plonderinge gedekt zullen weezen, en dat gy wel zorg zult willen dragen en ordre stellen, voor zoo veel van UL. afhangt, dat zulks ordentlyk ter uitvoer gebracht werde.

Indien echter onaangezien de Praecautien welke genomen worde, eenig ongelyk aan de Ingezeetenen van uw District gedaan was, kunt gy uwe klachten daar over maar aan my doen, waarop daar omtrent niet alleen Justitie geoeffend zal worden, maar zelfs zal ik de schaade, welken men zal aantoonen wezentlyk door de Troupen gedaan te zyn, vergoeden. Ik ben zeer oprechtelyk, Myne Heeren, uw zeer ootmoedige en zeer gehoorzaame Dienaar.

De PROU.

Men ziet den volgenden brief van *Straatsburg* van den 12. dezer maand.

De Maarschalk van *Berwyk* ontfing den 9, twee Cabinet-Couries met bevel om zonder uitstel over den *Rhyn* te trekken. Denzelfden dag des namiddags ten 4 uuren kwam de Prins van *Conti* in deze Stad. De Maarschalken van *Berwyk* en *Du Bourg*, die alleen van zyne komst wisten, gingen zyn Hoogheit een halve uur van de stad te gemoet. De Maarschalk van *Berwyk* verzocht zyn Hoogheit een half uur te wachten tot alles vaardig zoude zyn om hem naar zyn rang te ontfangen. Zyn Hoogheit stont zulks toe en men bragt het gantsche Guarnisoen in de wapenen, dat zich in dubbelde ryen stelde in de Straaten door welke zyn Hoogheit moest passeren. Zyn Hoogheit deed daarop zyne Intrede in de Stad, in de koets van den Marschalk van *Berwyk*, onder een drievoudige losbranding van het geschut, en met alle behoorlyke eerbewyzingen voor een Prins van den Bloede. Des avonds wierdt het Manifest of de Oorlogs declaratie tegen den Keizer afgekondigd. Den 10. wierden de Artillery paarden en die der Boeren gecommandeerd om de Artillery en de Pontons te vervoeren. Des zelfden daags vertrok de Marquis de *Nangis* om in *Italië* te dienen. Gisteren wierdt alle handeling tusschen *Vrankryk* en *Duitsland* verboden. Men maakte de Schipbruggen boven het Fort *Kehl*. Heden heeft het Leger begonnen over den *Rhyn* te trekken, en men meent dat het zelve morgen volkomen aan de overzyde van de Rivier zal zyn. De Mar-

Marschalk van *Berwyk* heeft den Ryksvorsten die zich niet zullen verklaaren laaten verzekeren dat zy niets te vreezen hebben; en die Maarschalk verleent Paspoorten en Sauvegardes aan de geenen die dezelve begeeren. Men heeft het Fort van *Kehl*, doen berennen. De Troupen die den *Rhyn* passeeren bestaan uit 52 Battaillons, uitmaakende 35660 mannen te voet, en uit 78 Esquadrons, uitmaakende 11700 Ruiters en Dragonders. 1733. *October.*

Nadat men in de voorlede maand door Expressens te *Dresden* de tyding ontfangen hadt van de Verkiezing van *Stanislaus*, tot Koning van *Polen*, en van het geene daarop verder gevolgd was, kwam den 9. dezer te *Dresden* de Starost *Linowski*, hebbende vóór zich vier Postillons, die tot aan het Hof op de posthoorens bliezen, met de tyding, dat zyn Koninklyke Hoogheit, de Keurvorst van *Saxe*, den 5den dezer, op 't Verkiezingsveld te *Grokow*, tot Koning van *Polen*, en Groot-Hertog van *Littauwen* verkooren, en door den Bisschop van *Cujavië* als zodanig geproclameerd was geworden; waarvan door den Palatyn van *Podlachien* aan zyn Koninklyke Hoogheit schriftelyke notificatie gedaan wierdt. Men deed daarop aanstonds in alle de Kerken het *Te Deum* zingen, en het kanon wierdt rondom de Stad gelost. Sedert is men aan het Hof yverig bezig geweest alle toebereidselen tot het vertrek van zyn Koninklyke Hoogheit naar *Polen* te maken; en men verstaat, dat dezelve zich in korte met een groot gevolg derwaarts zal begeeven. Ook zyn de nodige ordres gegeven, om een corps van 8. à 10000. man gereed te houden, om zyn Koninklyke Hoogheit te verzellen. De aanzienlyke persoonen die by de bovengenoemde nieuwe verkiezing geassisteerd hebben, zyn de Heer *Poninski*, in qualiteit als Maarschalk van den Ryksdag, de Heer *Lipski*, Bisschop van *Krakau*, de Heer *Hessius*, Bisschop van *Posnanien*, de Prins *Lubomirski*, Palatyn van *Krakau*, de Prins *Wiesnowiesky*, Castellan van *Krakau*, de Prins *Wiesnowiesky*, Groot-Kancelier en Regimentarius van *Littauwen*, de Prins *Radzevil*, Groot-Stalmeester van *Littauwen*, de Prins *Radzevil*, Palatyn van *Novogrod*, de Heer *Sobolsky*, Generaal van *Groot Polen*, de Prins *Oginski*, Palatyn van *Trocko*, de Prins *Sanguski*, Maarschalk van het Hof van *Littauwen*, de Heer *Poudolitzki*, Palatyn van *Czernichow*, de Prins *Sapieha*, Palatyn van *Minsk*, de Heer *Dannin*, Castellan van *Radom*, de Heer *Braninski*, Kroons-Vaandrig, de Heer *Zowieski*, Kroons-Stalmeester, de Heer *Centner*, Groot

1733. October. Groot Kroons-Keukenmeester, de Heer *Zazoski*, Palatyn van *Culm*, en verscheiden andere Senatoren, ten getale van 40, behalven 4000 Edellieden; en die verkiezing is, zo men voorgat, met veel ordre, en éénigheit geschied.

Uit *Meeklenburg* schryft men, dat de zaken aldaar van dag tot dag verwarder wierden; doch dat men verwachtte, dat door behulp van de Hanoversche en Pruissische troupen de onlusten binnen korten zouden kunnen worden gestild. Het Mandaat waarby den Hertog *Karel Leopold*, het Volk tot het opneemen der wapenen genodigd hadt, luidt aldus:

WY KAREL LEOPOLD, door Gods genade, Hertog van *Mecklenburg* enz., ordonneeren hier mede aan den Commandeur *Koneeker*, zich op het spoedigste in de Ampten en Steeden *Wredenhagen*, *Neustad*, *Parchim*, en *Grabau* te begeven. Ten einde

Eerstelyk. Om aan de Magistraaten en Borgers onze ordres en beveelen bekent te maaken, welke wy hebben doen publiceeren, om onze Onderdanen tot het verdeedigen van onze Landen de Wapenen te doen opneemen, en haar te gelyk te doen weeten, dat nadien de Lunenburgsche troupen na veele bedreigingen om tegens ons feitelyk te ageeren, tot dadelykheden gekomen zyn, vermits dezelve werkelyk onze residentiestad geplocqueert houden, wy nodig gevonden hebben niets onverzogt te laaten, wat tot onze defensie, en die van 't algemeene welzyn in deze dringende noot vereischt wordt: In hoope dat onze getrouwe Onderdanen ons niet verlaten, maar ons volgens haar eed en pligt ten spoedigste te hulpe komen zullen.

Ten tweeden. Dat dezelve deswegens in onze naam zullen werden aangemaant zich met de nodige Wapenen te voorzien, en haar onder het geleide van de Hoofden en Aanvoerdes die wy over haar benoemen zullen te voegen, welke Hoofden en Aanvoerdes aangaande de Krygszaken en het commando ondergeschikt zullen zyn; aan een Generaal, welke wy insgelyks benoemen zullen. Zo dra zoodanig Aanvoerder of Hoofd de zyne vergadert zal hebben, zal hy daar uit de bekwaamsten verkiezen, om in qualiteit van Officiers of onderofficiers te dienen, om hem in het formeeren van battaillons te hulpe te komen, welke in piekeniers en musqueriers bestaan zullen, en om de gemeenen de militaire exercitien te leeren zoo veel het de tyd zal toelaaten.

Ten derden. Ieder der militaire zal zich voor 15 dagen van levensmiddelen moeten voorzien, tot dat men tot haar nodige provisien de vereischt ordres zal hebben gestelt.

Ten vierden. Wanneer op de plaatsen, alwaar de militaire zich vergaderen zullen Lunenburgsche troupen mogten geinquartieert zyn, of wanneer zy die op haar marsch mochten ontmoeten, zullen zy niet wachten tot zy door dezelve

dezelve troupen aangetast worden, (welke zy als hare vyanden moeten aanzien, die sedert 14 jaren, en byzonder sedert dat wy in ons Land te rug gekomen zyn. Onze Onderdanen vyandlyk behandelt hebben) maar zullen haar devoir doen zig van dezelve meester te maken, het zy in hare guarnizoenen of in het veld, haar ontwapenende en na haar land te rug jagende, volgens het exempel dat de Lunenburgsche, ten regarde van onze Onderdanen gegeeven hebben. 1733. October.

Ten vyfden. Elken Hooft of Aanvoerder zal zich begeeven ter plaatse welke hem zal aangeweezen werden, om zich aldaar onder het commando van het opperste Hooft te voegen.

Ten sesden. Wanneer het eene Corps zich by het andere zal gevoegt hebben, zullen zy haar marsch van plaats tot plaats voorzetten, zo als zulks haar door het Hooft van 't laatste Corps, waar by zy zich gevoegt zullen hebben, zal werden aangeweezen.

Ten zevenden. De militaire op die wyze geschaart zynde, zullen zich by een houden, zonder van een te scheiden, en een exacte discipline in acht neemen, haar van het plunderen onthoudende, zo wel als van andere buitensporigheden, op pœne van onze ongenade.

Ten achsten. De marsch zal na Schwerin werden genomen, en zo dra men van haare aankomst naricht zal hebben bekomen, zal men alles in gereedheit brengen wat tot haare defensie dienstig is.

Ten negenden. Wanneer men genootzaakt mochte worden levensmiddelen, provisie, of voorspanpaarden te zoeken, op wat plaats zulks zyn mag, willen wy niet dat iemand daar door nadeel zal lyden, maar beloven dat al het geene in de tegenwoordige nood door onze Onderdaanen, tot dienst en verdeediging van haar wettige Souverain zal werden verzorgt, haar hier na trouwelyk gerestitueert en betaalt zal werden. Gegeeven tot *Schwerin* den 7den September 1733.

Was getekent,

CAREL LEOPOLD.

Van *Berlyn* heeftmen dat de Koning van *Pruissen* den Graaf van *Seckendorf*, op nieuws van zyne onderstand aan den Keizer tegen *Vrankryk* verzekerd hadt. Men meende echter dat zyn Majesteit omtrent de Poolsche zaaken de onzydigheit zou bewaaren.

HET Fransch Esquadre, bestaande uit 12. schepen van rang, en 3. Fregatten, arriveerde den 15den September 's avonds in de *Zond*, by het passeren van *Cronenburg* salueerde hetzelve die Vesting met 27. schooten, en wierdt door een gelyk getal beantwoord; eenige sche- DEENMARKEN.

1733. October. schepen hebben zich van bekome schade moeten herstellen, en dit Esquadre was, na dat het tot den 13den dezer vóór *Coppenhagen* hadt gelegen, dien dag weder onder zeil gegaan, hebbende zyn cours door de *Zond* naar de Noordzee genomen, doch hetzelve is door tegenwind weder in de *Zond* te rug gekomen; men scheen noch met geen zekerheit te kunnen besluiten, werwaards dit Esquadre zich eindelyk zal begeeven.

POLEN. NADAT de Koning van *Polen*, *Stanislaus*, gelyk in de vóórgaande Maand gezien is, de *Pacta Conventa* bezworen, en het Diploma der Verkiezing ontfangen hadt, wierden in den Senaat verscheiden zaaken geregeld, die geen uitstel leeden; de Graaf *Poniatowski*, al te oud om de ongemakken van zyn ampt in tyden van beroerte, te draagen, wierdt hetzelve, nadat hy op zyn verzoek daarvan ontslagen was aan den Graaf *Potocki*, Palatyn van *Kiow*, en Broeder van den Primaat, opgedragen. Verscheiden Senateurs en Edellieden, die zich, alleenlyk om den Koning te dienen, mede met de Misnoegden naar *Praga* begeeven hadden, kwamen weder by den Koning, onder anderen de vermaarde Landbode *Malakowski*, en de Bisschop van *Cujavie*. De Koning stelde den eersten aan tot Regimentarius van *Litthauen*.

Men ontfing ondertusschen bericht van de aannadering der Russen, waarvan eenigen reets te *Praga* gekomen waren, terwyl de Misnoegden zich te *Okoniow* gelegerd hadden om hen aldaar af te wachten. Hierop wierdt in een grooten Raad besloten dat de Koning tot zekerheit van zyn Persoon uit *Warschau* zoude vertrekken: gelyk dan zyn Majesteit met den Primaat, en andere voornaame Persoonen den 22. des avonds uit die Stad naar *Dantzik* vertrok. De Kroonsguarde volgde des anderen daags, en de Palatyn van *Masovie*, de Graaf *Poniatowski*, de Prins *Czartoriski*, en andere aanzienlyke Persoonen, volgden mede om zich by den Koning te voegen. Sedert het vertrek des Konings was alles te *Warschau* in de uiterste wanorde.

Den 25sten September wierden 12. wagens geladen met 46. stukken Wyn, voor den Palatyn van *Krakau* gezonden, aangehouden, en passeerden noch dien dag door *Warschau*, wordende naar het Kampement by *Mariemont* gebragt. Den volgenden dag kwam een Uhlan,

met

met brieven van den Koning, voor den Palatyn van *Kiow*, en rapporteerde dat hy zyn Majesteit te *Kowalowa*, naby *Thoorn*, gelaten hadt. Dien dag bekwam men narichten, dat de Russen de rivier *Narva* gepasseerd zynde, den 23sten te *Tikoczyn*, ten getale van 35000. man, waren aangekomen, in allerhaast hun marsch vervolgende. Den 27sten kreeg het Regiment Kroons guardes ordre zich naar het kampement by *Marienmont* te begeeven, werwaarts de Palatyn van *Kiow* 18. stukken kanon, en een groote kwantiteit krygsmunitie zondt, welke hy uit het Arsenaal en de Magazynen van *Warschau* getrokken hadt. Dien dag kreeg men tyding, dat de Russische Troupen te *Nur*, 14. uuren van de gemelde Hoofdstad, genaderd waren, en dat een compagnie Hongaren, te *Ciechanow* behoorende aan den Groot-Tresorier *Ossolinski*, geposteerd zynde, zich op de aankomst van de Russen van daar geretireerd, en een party daarvan zich by den Palatyn van *Podlachien* gevoegd hadde.

Den 28sten wierdt een Reguliere Kanunnik uit de Abdye van den Bisschop van *Posnanië*, welke over de *Weissel* gegaan was, gearresteerd, en naar *Marienmont* gebragt, alwaar men hem op een Tooren gevangen zette, hebbende men by hem gevonden eenige brieven van groote aangelegenheit; denzelven dag wierden alle de vaartuigen, welke op de *Weissel* gevonden wierden, geruineerd; en het hout, 't geen aan de boorden van de rivier vastgehegt was, losgemaakt, opdat de Russen zich daarvan in hunne overtogt niet zouden kunnen bedienen. Den 29sten, den termyn die men aan de Russische en Saxische Ministers gesteld hadt, om zich binnen dezelve uit *Warschau* te retireeren, verstreeken zynde, en zy zich daarna niet willende gedraagen, wierdt het huis van den jongsten Grave van *Lewenwolde* ingenomen en geplundert; en omtrent den avond commandeerde men een detachement Duitsche en Hongarische Guardes, met eenige Poolsche Compagnien en 6 stukken kanon, om zich van het Paleis van *Saxe* meester te maaken, met ordre, in gevalle van tegenstand, daar toe geweld te gebruiken. Men sommeerde ook aanstonds de *Saxen*, zich over te geeven, en die zulks weigerende, deed men daarop 20. à 30. schooten, waar door de deuren opgebroken wierden; doch wanneer men wilde avanceeren doden de Kolonel *Schlichting*, de Lieutenant Kolonel *Pirch*, en de Majors *Rutemberg* en *Striemes*, die zich met 100 soldaaten in dat Paleis bevonden, uit de vensters van het-

1733. October. hetzelve een zo welgepaste decharge, dat van de *Poolen* meêr dan 40. zo gedood als gekwetst wierden, zodat den verderen aanval tot des anderen daags uitgesteld wierdt. De Pauzelyke Nuncius, dewelke zich in de zaak gemengd hadt, verkregen hebbende, dat men den aanval uitstelde, arbeidde den geheelen dag aan eene capitulatie, en men wierdt het des avonds eens, op de volgende Conditien:

Artykelen van de Capitulatie, geslooten tusschen de treffelyke Persoonen, zo militaire als civile, te Warschau *in 't Paleis van den Kroonprins en Keurvorst van* Saxen *woonende, en die op den dag der teekening van de tegenwoordige, zig werkelyk daar in bevinden ter eener zyde, en van de andere zyde tusschen de treffelyke Heeren* Basilius, *Grave* Zaiwoiski, *Starost van* Czerwonogrod, *Colonel Generaal der Guardes van 't Koninkryk* Polen: Adam, *Grave* Roszouwski, *Starost van* Visni, *Colonel in de Kroons armée, en* Joan van Kampenhausen, *Vice-Kamerling van* Pernaw, *en Colonel-generaal der Duitsche Guardes, by deze acte tegenwoordig, zynde de bovengemelde Grave* Zaiwoiski, *tot zyne executie voorzien met een volmacht, van wegens den voortreffelyksten en doorluchtigsten Heere Waywode van* Kiow, *Regimentarius-generaal der Troupen van zyne geheiligde Koninklyke Majesteit, en van de Republyk van* Polen.

Artikel. I. De voortreffelyke Graaf *Zaywoyski*, gedoogt uit hoofde van zyne volmacht, en ingevolge van eene afzonderlyke commissie van den voortreffelyksten zeer Doorluchtige Heere *Joseph*, Grave *Potocki*, Waywode van *Kiow*, *Starost* van *Warschau* enz., en Regimentarius generaal der Troupen van 't Koninkryk, dat het Paleis van den doorluchtigsten Kroonprins en Keurvorst van *Saxen* staande in de voorstad van *Warschau*, zoo als ook alle zyne huizen, tuinen, ornamenten, en meubelen, provisien en met een woord alles wat tegenwoordig in dit Paleis en daar naaststaande huizen, die hem toebehooren, gevonden word, achtervolgens de lyst, die daar van gemaakt en van weerkanten zal getekend worden, in zyn geheel blyven, en ten dien einde door een detachement Guardes van 't Koninkryk bewaart zal worden.

II. Alle de persoonen en bedienden, van welke waardigheit zy ook zyn, toebehoorende aan de Doorluchtige en voortreffelykste Ministers Plenipotentiarissen van *Saxen*, zullen eene volkome veiligheit genieten, twaalf van dezelven, die door de bovengemelde zeer Doorluchtige Minister en Commissarissen benoemt zullen worden, zullen in 't gemelde Paleis mogen blyven, met vryheid, om buiten 't zelve te gaan, waar zy willen; de anderen zullen blyven by den voortreffelyksten en eerwaardigsten Apostolischen *Nuntius* of by den

den zeer Doorluchtige voortreffelykften Ambasfadeur van zyn geheiligde Keizerlyke Majefteit, en men zal aan hen alles laten volgen, wat eenen iegelyk in 't byzonder toebehoort. 1733. October.

III. Alle de perfoonen van den militairen ftaat, zoo ruitery als voetvolk, daar onder alle de Officiers en Soldaten, die zig tegenwoordig in 't Paleis bevinden, en ter foldy ftaan van den Doorluchtigften Kroonprins en Keurvorft van *Saxen*, zullen een volkome veiligheit genieten. De Officiers van de eerfte order, doorgaans genaamt Staf-officiers zullen tot op hun vertrek in 't Paleis blyven, en de andere Officiers nevens alle de Soldaten, in de bygelege barakken in de tuinen van 't gemelde Paleis. Zy zullen vervolgens na *Saxen* geëfcorteert worden tot op de Fontieren van *Silefië*, langs den kortften weg, met alle eerbewyzingen, in alle veiligheit en met hun volle geweer, bedienden, paarden en bagagie, zonder dat hen eenig leet of nadeel zal gedaan worden, door wien 't ook zou mogen zyn; 't zy te *Warfchau*, 't zy langs den weg door de Troupen van de Armee.

IV. De wapenen en krygsbehoeften, die thans in 't Paleis gevonden worden, en die aan Officiers en Soldaaten, of aan andere civile perfoonen niet in eigendom behoren, zullen aan den voortreffelyken Heere *Zaiwoyski* worden overgegeeven.

V. De bovengemelde officiers en foldaaten zullen de wapenen niet mogen voeren tegen de Doorluchtigfte Republyk, 't geen verftaan moet worden en van de geenen die na *Saxen* zullen geëscorteerd worden, en van de genen die daar ftaan te blyven, zonder onderfcheid.

VI. De voortreffelykfte en eerwaardigfte Apostolifche *Nuntius* en de voortreffelykfte Ambasfadeur van zyn geheiligde Keizerlyke Majefteit, verbinden zich, om deze capitulatie te guaranderen, en hebben verklaart, dezelve by een afzonderlyke acte te attesteren. t'Oirkonde is de tegenwoordige Capitulatie getekend door den voortreffelyken Grave *Zaywoyski*, en door den Colonel van *Schlichting*, het bevel in 't gemelde Paleis hebbende, en met hunne zegels bekrachtigd. Gemaakt een dubbeld te *Warfchau* den 30 September 1733.

Was getekend,

Bafilius Zaywoyski, *Adam Rofzowski*, *J. Kampenhaufen*. *Sigismond Schlichting*, *Kafpar Frants* van *Pirch*, en *Chriftoffel Frederik* van *Werneck*.

Den 2den dezer voor de middag kwam de Koning *Stanislaus* incognito te *Dantzig*, rydende in een Koets, en verzeld zynde van den Graaf *Poniatowsky* en den Jongen Marquis de Monti; zyn Majefteit nam by provifie zyn intrek by den Heer *Matti*, Commisfaris van *Vrankryk*, doch heeft zich vervolgens begeeven in een der huizen

1733. October. welke de Regeering voor hem en zyn gevolg heeft doen gereed maaken. De Koning is door Gedeputeerden uit de Magistraat gecomplimenteerd, en verschynt dagelyks in het openbaar. Met een Expressen heeft men te *Dantzig* tyding gekregen dat 3 mylen van *Warschau* omtrent 1200 Russen over de *Weissel* waren gekomen, 't geen de Regimentarius niet hadt belet, doch hen vervolgens aangetast hebbende, waren 3000 man gedood en 400 gevangen genomen.

Den 2den October hebben de Russen in hun Leger onder Trompetten-geschal afgekondigt, dat niemant voor eenige plundering zou hebben te vreezen, en dat een yder die levensmiddelen naar het Leger wilde brengen, alle veiligheit zou genieten. De Poolschen hebben een Russische *Emissaris* in Poolsche kleeding betrapt en zeer kwalyk gehandeld. Den 4den 's morgens ten 6 uuren begon men aan de overzyde van de *Weissel* weder te cannoneeren, dat echter niet lang duurde. Ten elf uuren vertoonde zich aldaar naar den kant van de *Kampe*, een Russische Trompetter, die met de Trompet en een witte Neusdoek een Sein gegeeven hebbende, met een Kaan overgehaald en geblind naar het Leger by Mariemond geleid wierdt, 's anderdaags wierdt dezelve naar de overzyde te *Praga* terug gebragt, zyne Commissie van den Generaal *Lascy* zegt men bestaan te hebben, om te vraagen: 1. Hoe zich de Russische Ministers te *Warschau* bevinden, en of het waar was, dat men dezelven kwalyk hadt gehandeld, in welk geval men wraak daar over zou neemen? En 2. of men hem en de geconfedereerde *Litthauwers* en *Poolen* de overtogt over de *Weissel*, om op de Verkiezings-plaats te verschynen, betwisten zoude of niet? waarop de Waywode van *Kiow*, als Regimentarius geantwoord hadt, dat hy verplicht was geweest tot feitelykheden tegen hen te komen, wegens het gewapend Volk dat zy te *Warschau* hadden onderhouden, en wat de gedreigde wraak aanging, dat zy dezelve konden neemen zo haast zy het zouden goed vinden, doch dat hy niet konde beloven dat de Russische Ministers blootgesteld zouden zyn om opgelicht te worden, in gevalle de Russen over de *Weissel* zouden komen enz. 3. De zogenaamde Geconfedereerden te *Praga*, die zich tegen den Koning *Stanislaus* aankanten, waren Rebellen, en die hunne zyde kozen, vyanden van de Republyk, zodat men hen de overtogt over de *Weissel* zou betwisten, zo lang als men konde. Den 5den wierden binnen *War-*

Warschau de Paleizen en Huizen van de Vorsten *Sapieha* en *Wiesnowisky*, den Bisschop van *Posen*, den Waywode van *Podlachien*, den Hof-Maarschalk *Bielinsky*, van de oude Vorstinne *Radzivil*, en van andere te *Praga* zyn de Magnaten door de *Poolen* geplunderd. De toegangen tot het huis van den Keizerlyken Ambassadeur bleven noch door de *Poolen* bezet, zo dat 'er niets uit noch in kon komen zonder gevisiteerd te worden. Op dien dag kreeg men tyding dat de Russen boven *Warschau* by *Ciekerny* getracht hadden over de *Weixsel* te trekken, en dat zy tot het eiland *Kempe* geavaneeerd waren, vanwaar zy op de daar tegen overstaande Poolen met goed effect gecanonneerd hadden, doch nadat de Poolen zich geretireerd hadden, waren de Russen mede naar *Praga* gekeerd. Men verstaat dat noch 25. bataillons Russen, behalven een Corps Cosakken van *Smolensko* in marsch zyn. 1733. October.

Den 4den dezer hadt de Graaf *Potoki*, Regimentarius aan den Russischen Ambassadeur en Groot-Stalmeester Graaf van *Lewenwolde* een voorslag laaten doen, om hem te fondeeren, of 'er geen middel was om een stilstand van veertien dagen met den commandeerenden Generaal van de Russische Troupen te maaken, om in dien tyd onderhandelingen te kunnen doen, om als 't mogelyk was tot Accommodement te komen. Doch de gemelde Ambassadeur hadt geantwoord, in deze zaak niets te kunnen doen, alzoo de Ordres en Instructien van zyn Hof op het verzoek van zyn Excellentie direct aan den Generaal *Lascy* gezonden waren, dewyl hy uit de behandelingen, hem en zyn Broeder bejegend, al lang voorzien hadt, dat zy in den staat zouden geraaken, in welken zy zich nu bevinden, te weeten even als gevangen, zodat hy en zyn Broeder zich gedroegen aan het geene de Generaal *Lascy* daar omtrent zou doen; dat hy ondertusschen zich wel kon verbeelden dat die Generaal in zodanige Propositien niet zou willen treeden, als tot geen ander einde gedaan wordende dan om tyd te winnen en zich te versterken, zynde voorts van gevoelen dat de geen die in zodanige omstandigheden een stilstand aan een Vyand zou toestaan, de straf van een verrader waardig was. Alle de Troupen welke de Regimentarius *Potoki* tot nu toe by één hadt kunnen brengen, maakten noch geen 6000 Man uit.

Den 5den 's avonds omtrent 5 uuren, wierdt in het Verkiezingveld by *Praga*, in tegenwoordigheit van de Bisschoppen van *Cracau*,

en

1733. Octber. en *Posen*, 12 Waywoden, eenige Castellanen, en Ministers van *Staat*, Amptenaren enz. en eenige duizend Edellieden, de Keurvorst van *Saxe*, *Frederik Augustus*, tot Koning van *Poolen*, enz. verkoren, en geproclameerd, hetwelke door 32 Kanonschoten, en een generaale decharge van de Musquettery wierdt bekend gemaakt; na het verbranden der groote Loots, begaf de gantsche stoet zich naar de Parochiekerk van *Praga*, om het *Te Deum* te zingen, des avonds waren de Stads-Torens geilumineerd, en alle de klokken wierden geluid. Dewyl 'er nu twee Koningen van *Poolen* verkoren zyn, en yder derzelver zyn aanhang, en ondersteuning heeft, zag men groote verwoestingen, en een overmydelyken Oorlog in dat Ryk te gemoet.

Zeker Priester te *Warschau* bevel bekomen hebbende om te prediken over *Daniel II.* vs. 21. had gepredikt over *Daniel XI.* vs. 21. welk abuis gesteld wierdt op rekening van het verschil tusschen de Romeinsche en Duitsche Cyffer-Letter; dit abuis 't zy wezentlyk, 't zy voorgewend, is aanmerkelyk wegens den inhout dezer twee Texten, waarvan de opgegeevene dus luidt. *Want hy verandert de Tyden, en de Stonden, hy zet de Koningen af, en hy bevestigd de Koningen.* En de gepredikte Text is van den volgenden inhoud, *Daar na zal 'er een verachte in zyn staat staan, dewelke men de Koninklyke Waardigheit niet zal geeven, doch hy zal in stilligheit komen, en het Koninkryk door vleyingen bemagtigen.*

Nadat Koning *Stanislaus*, uit *Warschau* vertrokken is, hebben de Russische Troupen zich meester van die Stad gemaakt: Even te voren vertrokken uit dezelve, de Regimentarius *Potocko*, en de Waywode van *Lublin*. Nadat zy aan de Ministers van *Pruissen* hadden doen verklaaren, *dat zy genootzaakt waren, te vertrekken, niet dat zy eenige vrees hadden voor de Russische armée, die noch aan geene zyde van de Weissel lag, en welke zy noch langer konden tegenhouden, als zy het geraaden vonden, maar om reden van Oorlog*, daar byvoegende, *dat schoon zy zich bevoegd oordeelden om de* Russische *en* Saxische *Ministers met zich te neemen, welke zy als vyanden aanmerkten, zy dezelven uit aanmerking van hunne instantien, wel in rust en vrede wilden laaten.*

Zohaast de Russen zich meester van *Warschau* gemaakt hadden, zondt de Generaal *Lasci* stricte ordre aan alle de Palatinaten in *Pools Pruis-*

Pruissen, en Groot *Polen*, op straffe van Militaire executie, om geen proviant of vourage verder naar het Campement van de Kroons armée aangesteld, te leveren. Het getal der Russische Troupen was sedert hoe langer hoe meêr aangegroeid. 1733. *October.*

De Generaal *Lasci* heeft aan den Secretaris van *Dantzig* doen verklaaren, dat byaldien men den Koning *Stanislaus* niet uit die Stad deed vertrekken, dezelve met 30000 Man gebombardeerd zou worden. De Universalia of circulaire opene brieven wierden opgesteld, om in den naam van den Koning *Augustus III.* van de geenen welke van de tegenparty zyn, te eisschen, dat zy den nieuwen Koning erkennen, op straffe anders als vyanden van 't Vaderland gehandeld te zullen worden.

Alle winkels in *Warschau*, uit vreeze voor plundering, 8 dagen gesloten zynde geweest, wierden den 12den October weder geopend, zynde daags te vooren alle veiligheit onder Trompetten-geschal beloofd.

Den 10den, des namiddags kwam te *Warschau* de Overste *Robinsky* uit *Praag*, door de Senateuren afgezonden om provisioneel kennis te geeven, dat de verkiezing ten behoeve van den Keurvorst éénparig geweest was, en dat de Senateurs, hooge Officieren en Ridderschap omtrent 4000 Leden sterk, hadden gestemd. Gemelde Heeren Senateurs en Ridderschap met den Confederatie Maarschalk ook te *Warschau* gekomen zynde, hervatten den 13den, in het Koninklyk Paleis hunne zitting, daags te vooren in *Praag* gelimiteerd. Den 14den hadden de Saxische Ministers in de vergadering van de Senateurs en Edelen met veel staatsie openbaar gehoor; en nadat de Graaf van *Wackerbaart* een aanspraak aan de Vergadering hadt gedaan, en de credentialen overgegeeven, wierdt dezelve eerst door den Bisschop van *Kracau*, en Kroons-Cancelier *Lipski* beantwoord; in het vervolg verzocht de Confederations-Maarschalk verschooning wegens de feitelykheden door hunne medebroeders begaan, zo omtrent de Heeren Ministers tegen het recht der volkeren, als tegen het Paleis van hunne hoogstzalr. Koning, door wiens loffelyke regeering het Vaderland zodanig gebloeid heeft, betoonende hun leedweezen, dat de Kroon, die zy hun nieuw verkoren Koning aanboden, hem vol met distelen en doornen door zulke handelingen moest voorkomen, doch beloovende zulks op alle bedenkelyke wyzen te willen ver-

1733. October zachten en doen vergeeten. Den 15den 's morgens verschenen dezelve Ministers wederom in die vergadering, om over de *Pacta Conventa* te confereeren, dewelke nadat ze ontworpen zouden zyn, door hen uit naam van hunnen Meester staan bezworen te worden.

De gantsche Russische Krygsmagt welke in *Polen* is, bestaat in 29 Regimenten geregelde Troupen zo te Paard als te Voet; 15000 Cosakken, 3000 Calmukken, en eenige honderd Husfaren, in alles omtrent 54000 Man. De Generaals van dezelve zyn: De Generaal *Lasci*, Commandant en Chef; de Generaals *Zagresky* en Prins *Baratinsky*; De Major Generaals *Wolinsky*, Prins *Rusuff*, *Biron*, en de Quartiermeester Generaals *Lubras*. Het Corps Troupen dat op de Fontieren blyft, om als 't de noodzakelykheit vereischt, mede in het Koninkryk te trekken, bestaat uit 8000 Man geregelde Troupen, 12000 Casakken, en 5000 Calmukken, in alles 25000 Man. De Generaal *Lasci* heeft in de nabuurige Provintien een repartitie doen maaken wegens de leverantie van Graanen, Haver en Hooy voor zyn Leger, zullende de waarde daarvan afgekort worden van de Contributien, welke de Provintien aan de Republyk moeten betaalen. De Landen en Districten, toebehoorende aan de Heeren, welke de Tegenparty volgen, zullen verplicht zyn noch eens zoveel als de anderen te leveren, en om de verwarring daar omtrent vóór te komen, heeft de Heer *Ponlnsky*, Kroons Instigator, en Maarschalk van de Confederatie, aan den gemelden Generaal een Staat overhandigd, waarin de geenen welke den Koning *Augustus* genegen zyn, van de anderen onderscheiden worden. Voor 't overige blyven de Russische Troupen alles dat zy verteeren betaalen, ingevolge de ordres van de Russische Keizerinne, dewelke op nieuws heeft doen verklaaren, dat haare Troupen niet in *Polen* gekomen zyn, om daar wanordres te begaan, maar enkel en alleen om de Vryheit en Rechten van 't Koninkryk te handhaven. De Waywode van *Kiow*, Regimentarius onthoudt zich met zyne Troupen aan den kant van *Polik*, vanwaar hy dikwils door Partyen tot naby *Warschau* doet stroopen, 't geen de correspondentie en de posten belemmert.

NEDERLANDEN. DE Zegelbewaarder van *Vrankryk* heeft aan den Heer *Joinville*, Minister van zyn Alderchristelykste Majesteit aan het Hof te *Brussel*, geschreven dat haare Hoogheit de Aardshertoginne Gouvernante geene

geene reden van misnoegen gegeeven hebbende aan zyn Majesteit, die een zonderlinge achting hebbende voor de Deugden en de Geboorte van haare Hoogheit, geene blyken van onvriendelykheit wilde geeven aan die Prinsesse, of aan de Landen waarvan zy Gouvernante is, gelyk onder anderen zoude zyn het herroepen van zynen Minister; dat zyn Majesteit hem dierhalven belastte deze zyne gevoelens aan haare Hoogheit te verklaaren; maar dat indien haare Hoogheit de vryheit niet hadt van die gevoelens van zyn Majesteit te profiteren, en dat hy bespeurde, of dat men hem liet blyken dat zyne tegenwoordigheit niet meêr aangenaam was, hy zonder tydverzuim zoude hebben te vertrekken: Dezen Minister zynen last aan den Graaf van *Harrach* medegedeeld hebbende, ontfing dezelve die verklaaring met veel heusheit, en zeide tegen den Heer *Joinville*, dat hy aan haare Hoogheit daarvan kennisse zoude geeven, en hem vervolgens raport doen van haare intentien. Haare Hoogheit heeft een verplichtend antwoord gegeeven, zodat die Minister te *Brussel* stont te blyven. 1733. *October.*

De Staaten van *Brabant*, hebben hunne toestemming gegeeven tot de getroffe liquidatie van Rekening, met de Staaten Generaal, wegens eene somme op het Opperquartier van *Gelderland* genegotieerd ten tyde van *Karel* den II. De Heer van *Assendelft*, Resident van haar Hoog-Mogende, heeft deze zaak, waarvan zyne Vóórzaaten geen einde hebben kunnen maaken, gelukkig volvoerd, en die Liquidatie met den Graaf *Da Fonseca* en den Heer *Kikelberg*, Raadsheer der Financien getekend.

Den 6den dezer wierdt te *Utrecht* de volgende Publicatie gedaan.

Burgermeesteren en Vroedschap der Stad *Utrecht*, tot haar hartelyk leetweezen, door goede en genoegzaame informatien in ervaringe komende, dat de heillooze grouwelleer van *Pontiaan* van *Hattem*, *Buitendyk*, *Wouteelaar* en diergelyke Sectarissen, alhier, zo door vreemde als eenige ingezetenen wordt voorgestaan, geleert, gedissemineert, ook daar toe van tyd tot tyd Conventiculen worden gehouden, en dat daar door verscheiden eenvoudige en onvaste menschen van het spoor van deugd en waarheit, die na de Godzaligheit is, worden afgetrokken en geseduceerd.

Hebben, om daar jegens met alle ernst en yver te voorzien, Ampts en Eeds halven, tot handhavinge van de ware Christelyke Gereformeerde Religie, zo als dezelve in den Synode Nationaal in de jaaren 1618 en 1619 te *Dordrecht* gehouden, is vastgestelt en bevestigt, nodig en dienstig gevonden, te statueeren

1733. Octeber.

ren en te verbieden als volgt:

I. Dat niemand, hy zy Boekverkoper of andere, eenige Boeken of Schriften van *Pontiaen* van *Hattem*, *Buiterdyk*, *Wontelaar*, of diergelyke Sectarissen, of anderen, waarinne derzelver gruwelleer is vervat en wordt geleert, alhier zal mogen inbrengen, verkopen of dissemineeren, op pœne van Een Hondert Dukatons, en voorts als by Publicatie van den 10 April 1732, die by deze word gehouden voor herhaald en vernieuwt, is gestatueert.

II. Dat ook niemant in eenigerhande wyze aan het huis of de huizen van dezen en geenen, zal vermogen te gaan, om aldaar de voorsz. Godlooze grouwelleer voor te stellen, dezelve te verhandelen, aan te pryzen, of de menschen daar toe te imbuëren. Alles op pœne van Vyftig guldens.

III. Word by deze wel ernstelyk verboden het houden of aanstellen van eenige vergaderingen of conventiculen, waarinne voorsz. kwade gevoelens of stellingen worden verhandeld of geleerd, op pœne van drie hondert guldens, tegens den Spreeker, en ook tegens den geenen die zyn huis tot zulke kwade en onordentelyke Vergaderingen zal hebben geleent: en Vyftig guldens, tegens alle, en een iegelyk van de Toehoorders, of die geene die zulke onbehoorlyke en onordentelyke Vergaderinge zal hebben bygewoont, te verdeelen deze boetens, half voor den Heere Officier, en half voor den Aanbrenger, die, den Rechten genoeg, de bewyzen daar toe zal hebben bygebragt, al hadde hy schoon diergelyke onbehoorlyke Vergaderingen zelfs bygewoont.

Zullende boven dien noch tegen henlieden als tegens Scheur-, oproermakers, en Verstoorders van de Gemeene ruste, op het rigoureuste na exigentie van zaaken worden geprocedeert.

Opdat niemand hier van onkundig zy, zal deze worden gedrukt, gepubliceerd, en geaffigeert. daar, en zo zulks behoort.

Aldus met eenparigheit by de Edele Achtbaare Vroedschap geresolveerd en gearresteert den 5 October 1733, en (*more solito*) van den Stadhuize der Stad *Utrecht* gepubliceerd op den 6 dito.

In kennisse van my,

E. V. HARSCAMP.

Den 8. dezer maand kwam behouden in *Texel* het Oost-Indisch Na-schip *Alblasserdam*, voor Rekening van alle de respective Kameren; zynde den 31. Maart van *Batavia* vertrokken. De Carga of Laading van hetzelve bestaat uit het navolgende.

80963 ℔ Thee-Boei, 19067 ℔ Thee-Boei, 684 ℔ Thee Congo, 25000 ℔ Japans Staaf-koper, 25000 ℔ Thin Malax, 30000 ℔ Caliatourshout, 30414 ℔ Sapanhout divers, 79229 ℔ bruine Peper. 79763 ℔ Pocier Suiker, 9680 ps. Guinees, 1920 ps. Salempouris.

DEN

1728. October.

BYZONDERHEDEN.

DEN 8. Augustus is te *St. Ildefonse* in den ouderdom van 71. jaren overleden *D. Carlos de Borgia*, Kardinaal Priester met den tytel van *Sta. Prudentiana*, Aartsbisschop van *Trebisonde*, Patriarch van de *Indië*, Kapellaan en Opper-Aalmoesnier des Konings: hy was den 20. September 1720. door Paus *Clemens XI.* tot het Purper verheven.

In de maand September overleedt te *Pistoja* de Kardinaal *Antonio Banchieri*, Secretaris van Staat, zynde een van de geene die den 9. December 1726. door wylen *Benedictus XIII.* in petto gehouden, en den 30. April 1728. eerst verklaard wierden: door zyn dood is de derde Kardinaals-hoed vacant. Men heeft in zyn Nieren gevonden drie Steenen die zwart van couleur en zo groot als Noten waren.

Volgens de Registers van de Parochien, Kloosters en Hospitalen van *Parys* en deszelfs Voorsteden, gedurende het voorlede jaar, zyn 'er 18605. gedoopt, 2474. Kinderen te vondeling gelegd, 3983. paar getrouwd, en 17532 Persoonen gesturven; zo dat 'er minder dan in het voorige jaar zyn gedoopt 272, 65 Vondelingen, 186. getrouwd, en 3300. gesturven.

Den 23 July is de Koninginne van *Sardinië* van een derden Prins in 't Kraambedde bevallen.

Van het Eiland *St. Christoffel* heeft men tyding, dat aldaar den 11. July zulk een hevigen Orkaan was geweest, als by menschen geheugen in dat Jaargety niet was gezien, de schade daar door veroirzaakt was zeer groot, en behalven de Gebouwen, en Suikerplantagien, welke daar door verwoest zyn, zag men eene Lyst van veele Schepen, die door dit onweêr verongelukt waren.

Van *Montferrat* heeft men mede het volgende berigt van den 29. July. „ Den 11. laatstleden hadden wy eenen storm, die zo vreeslyk was, dat de oudste persoonen van dit Eiland niet weeten, ooit „ diergelyken beleefd te hebben. Drie maanden lang hadden wy „ brandheet schraal weêr gehad, en tot den 10. der vorige maand, „ wanneer het ten 10. uuren 's avonds sterk begon te regenen, en „ wyl die regen het grootste gedeelte van den nacht aanhielt, gaf „ ons zulks hope tot een ryken oogst, doch op den 11. ten 5. uuren „ 's morgens stak de wind op, en waaide yslyk uit den Noord- „ oosten en Oost-noord-oosten tot 7. uuren 's avonds, wanneer men

1733. October.

„ zeer felle rukwinden kreeg, die een geraas maakten, dat eêr na
„ donder dan na wind geleek, de kracht van dezelven was zodanig,
„ dat omtrent drievyfden der huizen van dit Eiland omver gesmeten
„ wierden, en niet een van twintig der genen, die niet t'eenemaal
„ verwoest zyn, zonder den minsten ramp daar afgekomen is, ter-
„ wyl de meesten, die nu nog zyn blyven staan, zodanig zyn ge-
„ steld, dat zy den minsten storm niet zullen kunnen uitstaan. Dit
„ vreeslyk weêr heeft een zodanige verwoesting gemaakt onder ons
„ Suikerriet, dat de planters, die hope hadden tot eenen oogst van
„ 200. of 300. vaten Suiker in 't naastkomende Jaar, naauwelyks 60
„ of 80 vaten hebben zullen. De Kolonel *Lyddel* is door den val van zyn
„ huis zodanig gekneust, dat hy zeven dagen daarna gesturven is.
„ De schade door den storm op dit Eyland aan huizen en Suikerriet
„ veroirzaakt, wordt op 50000 pond. sterling geschat. Veele sche-
„ pen zyn door dezen storm vergaan of zwaar beschadigd: het groot-
„ ste geweld van dezen storm heeft vier uuren geduurt.

Te *Segovia* in *Spanje* heeft men den 23 Juny, des namiddags, een zwaar onweêr met stortregens gehad, waar door en met overstroomen van de rivier 200 huizen waren geruineerd, en voor het grootste gedeelte weggespoeld, en omtrent 200 anderen beschadigd; en buiten andere schadens, hadden elf menschen het leven verlooren.

In 't laatst van July onstont te *Alrath* in het Gulichsche, zulk een schrikkelyk onweêr met een zware plasregen, dat de huizen diep onder water raakten; en veel Vee verdronk.

Van *Belgrado* schryft men van den 8, dat den 2 Augustus 's namiddags ten 2 uuren aldaar een schrikkelyk Onweêr van Donder en Blixem ontstont, 't welk een half uur duurde, waar na zulk een geweldige wind opkwam, dat 2 Torens omver waayden, waar onder eenige dood bleven en bezeerd wierden; zynde ook de meeste Daken van de huizen en Tenten omver geslagen; waar op een zware regen en hagel was gevolgd.

Van *Crems*, 10 mylen van *Weenen* aan den *Donau* in Opper-Oostenryk, heeft men, dat 'er in 't laatst van Augustus een schrikkelyk Onweêr van Donder en Blixem was geweest, met een extraordinaire zware hagel, die het weinige van de Graanen welk de stofregen in de voortyd niet had verdorven, t'eenemaal heeft geruïneerd;

neerd; en de menschen die op het Land waren, hadden veel moeite, om zich in Huizen en Schuuren te salveren. 1733. October.

Van *Tonnerre* meldt men, dat in Augustus tusschen die Stad en *Chably* een zwaar Onweêr was geweest, waar door veel schade aan de Wyngaard was geschied; en de donder was in een nabygelege Dorp gevallen, alwaarze de hoofden van twee Vrouwen die met haar driën te zamen waren, namelyk van de geene die aan weêrzyden stonden, afgeslagen, en wel 50. schreden verre weggevoerd heeft, zonder eenig letsel aan de Vrouw, die in 't midden stont, toegebragt te hebben.

In 't laatst van July is het dorp *Luttrichhuisen* naby *Erberfeld* gelegen, geheel afgebrand.

's Nachts tusschen den 23. en 24. Augustus ontstont te *Parys* brand by een Bakker in de Voorstad van *St. Martin* met zulk een geweld, dat het geheele huis in de assche lag, eêr men iets tot de blussching konde toebrengen, en eenige anderen wierden zeer beschadigd. In deze brand zyn 15. à 18. menschen omgekomen, daar onder een Recollect en twee Koor-Jongens van *la Trinité*; die mede hielpen blusschen; zynde de Zolder waarop zy waren, eensklaps in de vlam neêrgestort: een der Commissarissen van de Wyk, die daar zyn ordres gaf, wierd door de val van een Corniche van 't huis gevaarlyk gekwetst.

Van *Turin* heeft men, dat tusschen den 17. en 18. September 's nachts brand in 't Arsenaal was ontstaan, 't geen de geheele Stad allarmeerde; en de schade wierdt op meêr dan 100000 Livres begroot.

Van *Weenen* schryft men dat te *Leibendorf*, den Graaf van *Welzek* toebehorende, een Vrouwspersoon van 23. jaren verbrand is, die binnen vier weken tyds, de plaats tweemaal in brand gestoken, en over de 40 huizen in de assche gelegd heeft.

Van *Nachod*, een Steedje in de Koningsgratzer Kreits, in *Bohemen*, wordt gemeld, dat in het Dorp *Rtiny*, den Vorst van *Piccolomini* toebehoorende, den 21. September, een Vry-Boer *Jan Nywelt*, in den ouderdom van 80. jaaren, en *Dorothea*, zyne Huisvrouw, in haar 70. Jaar, hare half honderd jaarige Jubel- of goude Bruiloft hadden gevierd, hebbende 53. Jaar in den echten Staat geleefd, in welken tyd zy veertien Kinderen hadden geteeld, van dewelke geboo-

ren

1732. Octobr. ren zyn honderd Kinds-kinderen, en negentien Kinds-kinds Kinderen, in alles 133. De Speelgenoten by dat Bruilofts Festein waren een Man *Jan Spreniars* oud 97, en een Vrouw van 95 Jaaren.

Te *Parys* heeft men een schat in een huis van een Notaris voor 2. jaaren overleeden, by de Kerk *de la Madelaine* staande, 't welk afgebrooken wordt, gevonden: Daar waren onder anderen in een balk veele goude en zilvere geldspecien, waar van twee Metselaars geprofiteerd hebbende, zich Dingsdag op de middag wegpakten, zynde niet weder gekomen om hunne kleederen te haalen, 't welk achterdocht veroirzaakt hebbende, deed de Prevoost der Kooplieden het zelve huis nauwkeurig doorzoeken, wanneer men in de gemelde Balk, en op zekere plaats in de kelder, noch vier Aarde-potten met allerlei geld vondt, en men is noch bezig om 'er huiszoeking te doen: sedert de dood van den Notaris heeft in dat huis een Papierverkoper gewoond, die voor eenige dagen banqueroet is gegaan, konnende de huur niet opbrengen, een teeken hy dien schat niet heeft kunnen ontdekken.

Des nachts van den 5. tot den 6. July heeft te *Usingen* in het Nassauwsche, in de Vorstelyke Tuin aldaar gebloeid een Indiaans Gewas, *Cereus Indicus Serpens* genaamd, dat de Hovenier *Görger* drie Jaaren geleeden geplant heeft; omtrent vier weeken voor gemelde Bloei vertoonde zich op dat Gewas een langwerpig wolagtige Knop, dewelke zich den 5. des avonds by 't ondergaan van de Zon begon te openen, en des nachts ten een uur in volkomen Bloei stont, vertoonende de gedaante van een Beeker met een zeer aangename en zoo sterke Reuk dat het gantsche Dryf-Huis daar van gevuld was. De Stamina van binnen waren van Zwavel-Couleur, met witte langwerpige spitse Bladen, en deze waren omheind met noch langere spitse Saffraanverwige Bladen. Toen deeze Boom omtrent twaalf duim Diameter open was, en dus in haar beste fleur stont, begon dezelve kort daar aan by het opgaan van de Zon weder te sluiten, en te verwelken; zo dat haare geheele Bloei maar alleen eene nacht geduurd heeft.

Van *Londen* schryft men, dat twee Egyptische *Momies*, onlangs door den Kapitein *Bookly* van Groot-Cairo tot een present voor de Turksche Compagnie medegebragt, zo als men zegt de Lyken van *Marc Antonius* en *Cleopatra* zouden zyn: dezelve zyn zeer kostelyk en

extra

extraordinair, en zullen in de Westmunster Abdy gebragt worden. Dat is een stukje van Antiquiteit dat vergaat, indien de lichtgeloovigheit maar wat toeneemt zullen misschien de Lyken van *Adam* en *Eva* noch wel gevonden worden. 1733. Novemb

---

NOVEMBER.

DEN 15den October vergaderde te *Dublin* ingevolge van de laatste Prorogatie het Iersche Parlement. De Viceroy begaf zich met de gewoone ceremonien naar het Hoogerhuis; en als de Gemeentens aldaar ontboden en gekomen waaren, ordonneerde zyn Excellentie haar een Spreeker te verkiezen, waar toe zy *Henry Boyle* Parlementsheer voor het Graafschap *Cork*, éénparig verkoren. Zyn Excellentie 's anderendaags weêr in 't Hogerhuis, alwaar de Gemeentens mede verschenen, gekomen zynde, approbeerde de verkiezing die zy van een Spreeker gedaan hadden; en deed vervolgens een Aanspraak aan beide de Huizen, welke éénparig besloten yder een Adres aan den Koning, en een ander aan den Viceroy te presenteren. Den 17den ordonneerden de Gemeentens, dat Meester *Joseph Scorey* zoude verzocht worden op den 3den November, zynde de Jaarlyksche Dankdag voor de bewaaring van de schrikkelyke Rebellie; die den 3den November 1641. in 't Koninkryk *Ierland* ontstont, voor haar in de *St. Andries Kerk* te prediken, als mede dat de Deken *Meredith* zoude verzocht worden, om voor 't Huis in dezelve Kerk te prediken op den 17den November, zynde de Jaarlyksche Dankdag voor de gelukkige bewaaring van Koning *Jacobus I.*, en van de Staaten van *Engeland*, van de verradelykste en bloedige Moord die men met Buspoeder meende uit te voeren, en insgelyks voor de gelukkige aankomste van wylen Koning *William* ter verlossing van de Kerk en GROOT-BRITTANNIE.

Natie

1733. Novemb. Natie. Men beval een Committe te benoemen, om den staat van de Manufacturen, van Hennip en Vlas na te zien, en om te overweegen, wat nodig is gedaan te worden; om dezelve verder aan te moedigen te regelen.

Te *Londen* maakten de tydingen van het trekken der Franschen over den *Rhyn*, van de tweede Verkiezing in *Polen*, van de Declaratie van Oorlog van *Vrankryk* tegen den Keizer, en van het intrekken der Fransche en Savoysche Krygsbenden in *Italië*, aan het Hof groote beweegingen, en veroirzaakten menigvuldige en drukke Conferentien; doch men meende dat den Koning geen besluit dieswegens neemen zoude, dan na de opening van het Parlement, 't welk den 28sten January zal vergaderen; ondertusschen vleien zich veelen, dat het Hof, geduurende de aanstaande Winter, wel een middel zoude helpen uitvinden om deze Oorlogsvlam te dempen, en deszelfs verder voortgang te stuiten.

Nadat men sedert eenigen tyd, groote toebereidselen hadt gemaakt, tot het ontfangen van den Prins van *Oranje*, kwam dezelve den 18den dezer 's middags ten 12 uuren te *Greenwich*, aan boord van 't Jacht de *Fubbs*, verzeld van den Schildknaap *Horatio Walpole*, die ten eersten een expressen naar den *Tour* zondt, om te weeten, of de noodige toebereidselen aldaar gemaakt waren, om zyn Hoogheit te ontfangen; en nadat die expressen terug was gekomen, met tyding, dat de Lord *Lovelace* en de Ridder *Clement Cotterel*, Ceremoniemeester, zyn Hoogheit afwachtten om hem naar het Paleis van *Somerset* te geleiden, vertrok zyn Hoogheit in een van Konings Barges naar den *Tour*, alwaar hy ten drie uuren na de middag aankwam. Eêr hy voet aan land zette, stapte de Lord *Lovelace* in de Barge, en complimenteerde zyn Hoogheit over zyne behoude aankomst, waarop zyn Hoogheit dien Lord op de minnelykste wyze bedankte. Zoo haast zyn Hoogheit op de Wert gekomen was, wierdt hy door den Gouverneur van den *Tour* ontfangen; vervolgens verzocht de Ceremoniemeester hem, om in een van 's Konings koetsen te stappen, waarmede hy onder het gejuich van 't volk, dat van alle kanten was toegevloeid, door de Stad naar het Paleis van *Somerset* gebragt wierdt, verzeld van den Lord *Lovelace*, den Schildknaap *Horatio Walpole*, en den Ridder *Clement Cotterel*. De

pro-

processie begon met een detachement guardes te voet, die voor de koets gingen, waarin zyn Hoogheit zat; achter dezelve kwamen zyne Domestiquen in verscheiden andere koetsen; en eindelyk, de koetsen van de Pairs en Persoonen van aanzien. Zo haast de Prins aan 't Paleis van *Somerset* uitgestapt was, wierdt hy ontfangen door de Hertogen van *Montague* en *Devonshire*, en verscheiden andere Persoonen van aanzien die mede de eer hadden, met zyn Hoogheit het middagmaal te houden. Zyn Hoogheit maakte zyne aankomst ten eersten bekend aan de Koninklyke Familie, en ontfing op datzelve oogenblik de complimenten wegens den Koning, door den Hertog van *Grafton*, die van de Koningin, door den Grave van *Granthain*, die van den Prins van *Wales*, door den Grave van *Cholmondlei*, en die van den Hertog van *Cumberland*, door den Schildknaap *Stephen Points*, Gouverneur van den gemelden Hertog. Den 19den wierdt de Prins van *Oranje* in een van 's Konings koetsen van 't Paleis van *Somerset* naar *St. James* opgehaald, daar zyn Hoogheit ontfangen wierdt door den Koning in zyn kabinet, en naderhand door de Koningin in haar kabinet. Vervolgens verscheen zyn Hoogheit in de Antichambre, alwaar een groote toevloet was van den adel en andere persoonen van aanzien om hunne complimenten af te leggen. Zyn Hoogheit heeft 100 Guinees gegeeven aan de Matroozen van 't Jacht de *Fubbs*, en een ring met Diamanten bezet van groote waarde aan den Ridder *Charles Hardy*. Toen zyn Hoogheit opgehaald wierdt was hy verzeld van den Graaf van *Scarbourg* en den Ridder *Clement Cotterel*, Ceremoniemeester, hy wierdt ontfangen door den Hertog van *Grafton* en den Graaf van *Granthum*, die hem in zyn Majesteits vertrek geleidden, daar zyn Hoogheit door den Ridder *Clement Cotterel*, gebragt wierdt tot het eerste mondgesprek met hunne Majesteiten en den Prins van *Wales*. Zyn Hoogheit bleef omtrent een uur aan 't Hof, en keerde toen weder naar 't Paleis van *Somerset*, om het middagmaal te houden, verzeld van de Hertogen van *Grafton*, *Montague* en *Devonshire*, den Graaf van *Albemarle*, den Graaf van *Wilmington* en verscheiden andere persoonen van aanzien. Tot de plechtigheit van zyn Hoogheits Huwelyk met de Kroonprinses van *Groot-Brittannië*, worden de toebereidselen met alle mogelyke vlyt voortgezet. Daar zyn ordres gegeeven voor de koetsen van alle

1733. Novemb.

1733. Novemb. Heeren, om op den dag van het Huuwlyk ten vyf uuren 's avonds te ryden naar den kant van de hoofdwacht van de guardes te paard, en nadat zy hun volk uitgezet hebben, naar *Hydepark* te passeeren, totdat de plechtigheit over is, en dien zelven weg weder te rug te komen. De draagstoelen zullen van den kant van het plein der stallen moeten komen en aan de eerste deur ter zyde neêrgezet worden, de toortsen zullen uitgedaan worden aan den ingang van 't Park, en de Lakeien zullen met de koetsen en draagstoelen te rug komen. Het gevolg van zyn Hoogheit, dat hy uit *Holland* met zich gebragt heeft, bestaat uit 3. Edellieden te paard, 3. Kamerdienaars en 16. Lakeien. Zolang als de Prins van *Oranje* zyn verblyf in het Paleis van *Somerset* houdt, zullen dagelyks 70 Man aldaar de wacht houden. Twintig bedden worin 't Paleis van *St. James* voor de Edelluiden van zyn Hoogheit gereed gemaakt, die hem na de voltrekking van zyn Huuwlyk zullen opwachten. Daar worden groote toebereidselen gemaakt, om voor den Prins van *Oranje*, op de Schouburg van de Hooimarkt, een maskerade te houden. Duizend man uit de drie Regimenten guardes te voet, hebben order bekomen, om de meêrgemelde processie binnen de galdery te dekken, onder het bevel van den Kolonel *Sinclair*, als mede veertien man uit yder der vier Compagnien guardes te paard, en honderd man uit de twee Compagnien guardes Granadiers, in hunne witte kouffen en schoenen met vierkante neuzen onder het bevel van hunne eigen Officiers. Men verneemt, dat de Koning aan den Hertog van *Grafton* order gegeeven heeft, om drie honderd looten als een present te laaten volgen aan den Lord Major, om door zyn Lordschap omgedeeld te mogen worden aan zodanige Burgers of anderen, als hy zal geraden vinden, om op de galdery toegelaaten te worden wanneer de processie uit 's Konings kabinet door den tuin naar de Kapel passeert.

Den 18den 's avonds bedreven de gevangenen ter zyde van 's Konings Bank, op de komst van den Prins van *Oranje* ongemeene vreugde door Illuminatien, enz. en voornamelyk door een groote papiere machine; waarin verscheiden kaersen brandden; de machine was doorschynende, en op de zyden waaren geschreven de vier volgende regels:

Great

1733. Novemb.

Great is our Joy, let eccheing Cannons roar;
Nassau *is landed on the Brittish Shore.*
William *brought Peace, and Liberty restor'd;*
We hope like Blessings Nassau *will afford.*

Dat is:

Onze vreugde is groot, laat het gedruis van 't geschut weergalmen. Nassau *is aan de* Britsche *wal geland;* Willem *heeft den vrede gebragt, en de vryheit hersteld; wy hoopen, dat* Nassau *diergelyke zegeningen zal te wege brengen.*

De Ridder *William Willers*, Lord Major van *Londen*, en andere persoonen van rang en distinctie, hadden den 20sten de eer den Prins van *Oranje* in het Paleis van *Sommersetb* te complimenteeren; waarna zyn Hoogheit zich ten Hove begaf, en na aldaar eenigen tyd verbleven te hebben, keerde hy naar het Paleis van *Sommersetb*, alwaar hy, gelyk den vorigen dag, met verscheiden Lords van den geheimen Raad, en andere Heeren van rang, in het openbaar spysde. Na de maaltyd wierdt zyn Hoogheit door den Graaf van *Montijo*, Ambassadeur van de Spaansche Kroon, mede gecomplimenteerd. Des avonds omtrent 8. uuren begaf hy zich naar *St. James*, alwaar hy voor de eerstemaal in het appartement van de Kroonprinses, en vervolgens naar dat van de Koningin geleid wierdt; keerende eerst omtrent middernacht naar het Paleis van *Sommersetb* te rug. Dien dag wierdt de Generaal *Diemer*, Minister van *Hessen-Kassel*, met de gewoone ceremonien by haare Majesteiten ingeleid; en de spraak gaat, dat die Heer last heeft om over een huwelyk, tusschen een Prins van *Hessen*, en de Prinsesse *Carolina*, te handelen. Den 21. 's morgens omtrent 11. uuren, begaven de Hollandsche Koopluiden van *Londen* zich ten getale van omtrent 70, in hun eigen koetsen naar *Sommersetb*, om den gemelden Prins mede te complimenteeren; aldaar ingeleid wordende door den Heer *Duncan*: de Heer *Herman van Bracht*, Predikant van de Hollandsche Gemeente in de groote Kerk in *Austin Fryars*, deed uit naam van die Koopluiden, een zeer schoone aanspraak, zo om zyn Hoogheit over het gelukkig arrivement, als over zyn Huwelyk met de Kroonprinses te congratuleeren;

1733. Novemb. ren ; het geen die Prins tot hun groot genoegen met dankzegging en zonderlinge beleefdheden beantwoordde. Voorts wierdt zyn Hoogheit door dat gezelschap verzocht, den volgenden dag by den Godsdienst in die Kerk te willen assisteeren, zynde een byzondere bank voor hem tot dat einde aldaar geplaatst. Zyn Hoogheit begaf zich vervolgens wederom naar het Hof, vanwaar hy omtrent vier uuren naar het Paleis van *Sommersetb* keerde, en met verscheiden persoonen van rang in het openbaar spysde. Zondag den 22sten ging de Prins, verzeld van den Heer *Hop*, Minister van de Heeren Staaten Generaal, zyn Godsdienst in de Hollandsche Kerk verrichten ; doch aldaar maar omtrent een half uur geweest zynde, wierdt zyn Hoogheit zeer onpasselyk, en keerde schielyk naar het Paleis van *Sommersetb* te rug ; van welk geval aanstonds aan het Hof kennisse gegeeven zynde, wierdt aan den Hertog van *Grafton*, Kamerheer van 's Konings Huis, last gegeeven om aan de Pairs, Pairessen, vreemde Ministers, enz. te doen weeten, dat de Solemniteiten tot de voltrekking van het Huwelyk van de Kroonprinsesse met den Prins van *Oranje*, 't geen tegen den volgenden dag bepaald was, ter gelegentheit van zyn Hoogheits indispositie, tot nader ordre zoude uitgesteld blyven. Des namiddags wierdt de Prins door den Doctor *Hollings* en andere Medicyn meesters bezocht ; doch des avonds gevoelde zyn Hoogheit zwaare hoofdpyn, en men vreesde dat die ziekte tot een pleuris mogte overgaan ; zodat zyn Hoogheit op het advys der Doctoren, adergelaaten wierdt. Dien zelven avond wierden noch twee Expressens, de eene naar *Holland*, en de andere naar *Pruissen* afgezonden. Zyn Hoogheit was dien nacht redelyk, en bevondt zich den volgenden morgen veel beter. Den 23sten zonden haar Majesteiten en de Koninklyke familie verscheiden Heeren Edellieden naar het Paleis van *Sommersetb*, om kennisse van den toestand van zyn Hoogheit te bekomen ; en de Prins van *Wales* begaf zich in een chaise mede derwaarts, aldaar omtrent twee uuren blyvende. De volgende nacht gevoelde de Prins een acces van koorts, maar een weinig gezweet hebbende, deed zulks een zo goede uitwerking, dat hy zich veel beter bevondt. Men schryft de ziekte van zyn Hoogheit toe, zo aan de vermoeijenissen van de reis, de alteratie gevat door de buitengewoone toejuichingen van het volk, wanneer hy de eerstemaal naar het Paleis van *Sommersetb* geleid wierdt,

als

als de weinig rust die zyn Hoogheit, sedert zyn aankomste alhier heeft kunnen hebben.

Het Adres van 't Lagerhuis van 't Iersche Parlement, waarvan hiervóór gesproken is, luidt als volgt:

Wy uw Majesteits zeer gehoorzame en getrouwe Onderdaanen, de gemeentens in 't Parlement vergaderd, kunnen niet genoeg onze vreugde en dankbaarheit uitdrukken over de versekeringen, die het uw Majesteit behaagd heeft aan ons te geeven, dat onze toegenegentheit en onze yver voor uw Persoon en uw Regeering uw Majesteit bekend en aangenaam zyn.

Op dat ons gedrag zoude mogen beantwoorden 't geen uw Majesteit daar van verwacht, zullen wy met een hart vervuld van gevoelen over uw Koninklyke gunst, overweegen, en gerustelyk delibereren over al 't geen het meest tot den dienst van uw Majesteit en tot de voorspoed van dit Koninkryk kan contribueren.

Wy zyn waarlyk verzekerd, dat de Linnen Manufactury in dit Koninkryk een van de waardigste Takken van onze Commercie is; wy zullen alle onze zorg en alle onze oplettentheid aanwenden, om ze te verbeteren; en wy zyn overtuigd, hoe zeer dezelve zich reets uitgebreid heeft, en hoe veel dezelve zich noch kan uitbreiden door de aanmoediging die zy uit *Groot-Brittannien* ontfangt onder de continuatie van den Koninklyken invloed van uw Majesteit en van uw Protectie.

Wy zullen alle onze vermogens inspannen om krachtige middelen die het ter sluik inbrengen van Koopmanschappen in dit Koninkryk kunnen beletten, uit te vinden, een practyk te gelyk nadeelig aan de Revenuen van uw Majesteit en aan de Commercie van dit Koninkryk.

Wy zyn t'eenemaal gevoelig over zo veel Zegeningen die wy onder de gelukkige Regeering van uwe Majesteit genieten, en wy verzoeken de permissie; om U te verzekeren, dat wy met vreugde en eenparigheit zodanige Subsidien zullen toestaan, als nodig zyn, om de Regeering van uw Majesteit met eere te ondersteunen, en om in de Nationale Schulden te voorzien op zulk een wyze als meest overeenkomstig en het minst lastig aan uw volk zal zyn

Gelyk wy de wysheit van uw Majesteit, die de Kroon Princes wel ten Huwlyk heeft willen geven aan een Prins, Nabestaande van onzen Grooten verlosser, admireeren, zoo neemen wy alle mogelyk deel in de vreugde die dit Huuwlyk door al de Heerschappyen van uw Majesteit verspreid. Uw veratgelegenste Onderdaanen zyn van de deugden en volmaaktheden van haar Koninklyke Hoogheit niet onkundig. De Goddelyke Voorzienigheit schynt in haar het Huis van *Oranje* te beloonen voordesselfs standvastige aankanting tegen het Pausdom en de Arbitraire Magt met onzen Souverein een gelyke beloning in te bevetenen, en het is te gelyk eigen aan een Princes, opgevoed onder het oog van uw Koninklyke Gemalin, een verbintenis in de

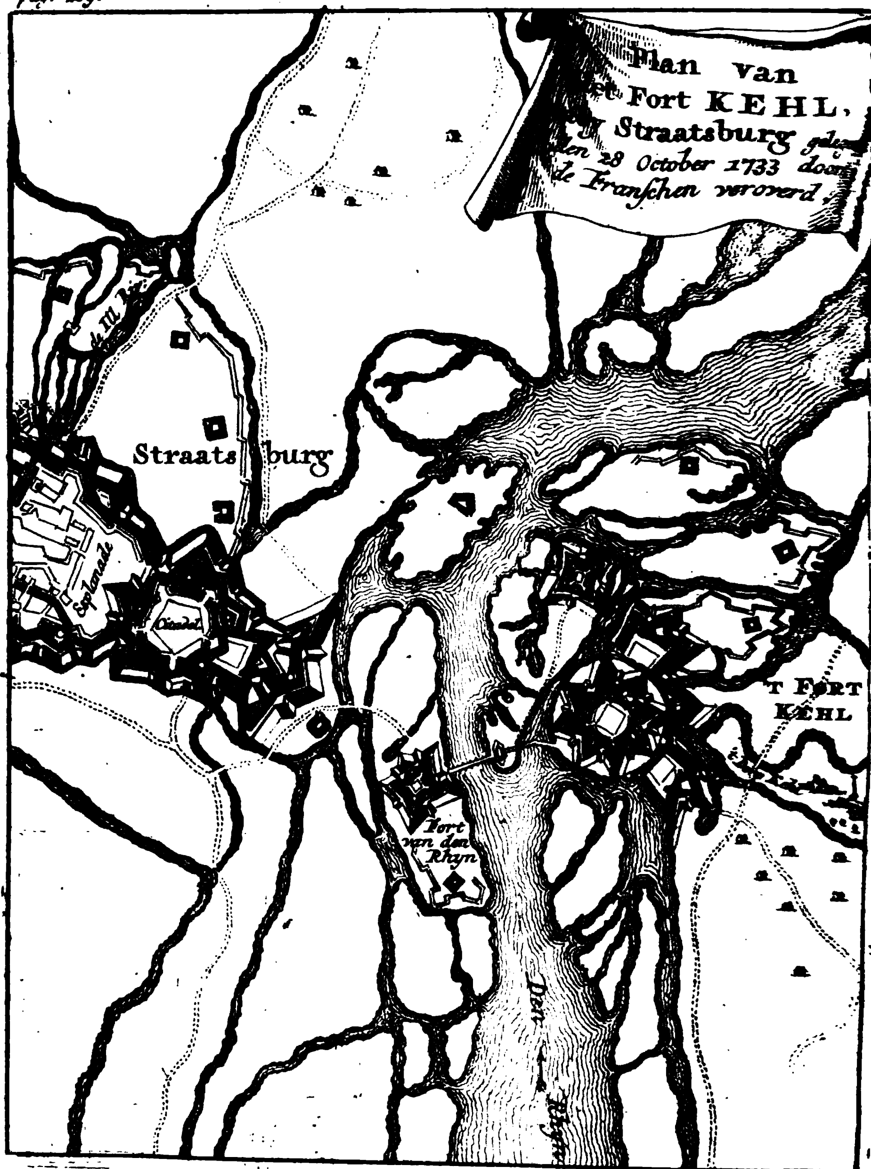
1733. Novemb. de Glorieuse Familie te Schatten boven de glans van de verhevenste Titels.

Wy gevoelen de aangename Invloeden van de zagte en zeer genadige Regering van uw Majesteit; en wy zien door ervarenheit, dat uw Majesteit, zyn Macht steld in een Gouverneur die altyd voor zyn oog tegenwoordig heeft het Koninklyke voorbeeld van uw Majesteit, en die altyd oplettende is, om de Eer en Waardigheit van de Kroon te behoeden zo wel als de voorspoed en de behoudenis van de Onderdaanen.

Het is met een getrouwigheit, overeenkomstig met de bescherming die wy van uw Majesteit ontfangen, en met een vurigheit die aan de Religie en vryheit past, dat wy ons altyd tegen den gemenen Vyand zullen aankanten, en dat wy al wat in ons vermogen zal zyn, zullen uitvoeren, om te bevorderen de vreede en de voorspoed van de gelukkige Regeering van uw Majesteit, die wy den Almachtigen bidden, dat hy lang wil continueeren, en tot in de verste Nakomelingschap, in uwe doorluchtige Linie, de zegeningen, die wy tot noch toe genieten, vereeuwigen.

VRANKRYK. MEN hadt in de voorlede maand aan het Fransche Hof de tyding ontfangen, dat op den 13 derzelve maand des Konings Troupen, onder het Opperbevel van den Grave de *Bel-Isle*, door de Lieve Vrouwe-poort te *Nancy* introkken. De Koning hadt te vooren door den Heer *Verneuil*, de Hertoginne Wed. laaten aanzeggen, dat zyn Majesteit niet konde nalaaten die Stad in bezit te neemen, uit vreeze dat zyn Majesteits vyanden zich van dezelve zouden kunnen meester maaken; doch dat zyn voorneemen geenzins was daar door haar gezag, of dat van den Hertog haar zoon te krenken; maar dat zy in tegendeel de rechten van Souvereiniteit in de uitgestrektheit van haare Staaten zou blyven genieten. Den 18den gaf zyn Majesteit aan den Maarschalk Hertog van *Villars* den tytel van Generaal Veldmaarschalk der Koninklyke Legers; zullende die Generaal de begeeving hebben der vacante Militaire emploien in het geheele Koninkryk, welke minder dan Kolonel zyn. De gemelde Hertog vertrok den 25sten naar *Italië*, vanwaar men bericht heeft dat ons Leger, sterk tusschen de 30 en 40000 mannen, in 4 kolommen en door zoo veele wegen, in *Piemont* ingetrokken was, om in de vlakte by *Verceil* met 10000 mannen Savoische troupen te conjungeeren; zullende de Koning van *Sardinië* den 23sten uit zyne residentie vertrekken, om het commando als Generaal van dit Leger, met een pensioen van 10000 Louis d'Or ter maand, te aanvaarden.

Het

Plan van
Fort KEHL,
Straatsburg
28 October 1733
de Franschen verovered
Straatsburg
Esplanade
Citadel
T FORT
KEHL
Fort
van den
Rhyn
Den

Het Hof heeft met veel genoegen de tyding ontfangen van de verovering van het Fort *Kehl*, dat den 28 October de Chamade sloeg, en met de volgende Capitulatie aan des Konings Troupen is ingeruimd. 1733. *Novemb*

„ Dat hetzelve Fort met de daaraanbehoorende Werken, den „ 23sten der voorlede maand aan de troupen des Konings zouden „ werden overgegeeven: Dat het Guarnizoen den 30sten met slaan- „ de trommels, vliegende vaandels, al zyn bagagie en wapenen, „ mitsgaders twee stukken kanon, zoude uittrekken; hebbende „ yder soldaat kruid voor 12 schooten: Dat aan alle, zo Geestelyken „ als Waereldlyken, die zich in dat Fort bevinden, van wat Re- „ ligie of Professie zy zyn, zouden worden vergund te vertrekken „ werwaarts het hen behaagt: Dat de Zoetelaars, en zodanige „ persoonen die levensmiddelen aan het Guarnizoen leverden, daar „ uit zullen mogen trekken, wanneer zy hunne meubelen en effecten „ verkocht hebben; en dat de geene die aldaar zouden willen bly- „ ven, als onderdaanen van zyn Majesteit gehandeld zullen wor- „ den: Dat het Guarnizoen zyne zieken en gekwetsten in het Fort zal „ mogen laaten, om door de Keizerlyke Chirurgyns gecureerd te wer- „ den: Dat alle de beampten en onderdaanen van den Markgraaf van „ *Baden*, in het Hoornwerk van het Fort woonende, benevens „ hunne effecten, onder protectie van den Koning zouden gerekent „ werden: Dat het Guarnisoen 5 dagen tyd zal hebben, om zich naar „ *Etlingen* te begeeven: Dat hetzelve naar de voorgemelde plaats zal „ worden geëscorteerd; en dat aan hen een paspoort en trompetter „ tot aan *Ulm* zal worden toegestaan: Dat niemand van het Guar- „ nizoen wegens schulden in het fort *Kehl*, of te *Straatsburg* ge- „ maakt, zal mogen ontrust worden; hebbende de Generaal *Pful* „ zich daarvoor personeel verbonden: Dat die Generaal het nodige „ bevel zal geeven tot verhindering van de disordres op den marsch „ naar *Ulm*: Dat tot de onbelemmerde terugkomst van de troupen „ die het Guarnizoen zullen escorteeren, Gyzelaars zullen gesteld „ worden: Dat de voorraad van krygsmunitie en leeftocht, bene- „ vens de sleutels van de Magazynen, aan de Officieren door den „ Hertog van *Berwyk* te benoemen, zullen overgegeeven worden: „ Dat men aan het Guarnizoen op den marsch, geduurende 3 achter- „ éénvolgende dagen de nodige mondprovisien zal moeten bezor-

1783. Novemb. „ gen ; en dat aan 3 Pruisfische Ingenieurs, dewelke federt 5 maanden wegens het Ryk gezonden zyn, en aan de Fortificatien van „ hetzelve Fort gearbeid hebben, vermits dezelve zich niet spoedig genoeg hebben kunnen retireeren, noodige paspoorten verleend zullen worden enz.

Dewyl het Saizoen zo verre verloopen is, zullen de fransche Troupen van dien kan niets meêr onderneemen, maar de Winter-kwartieren betrekken, zynde het grootste gedeelte derzelve reeds weder over den *Rhyn* getrokken, en de Prinsen van den bloede, welke by de belegering van *Kehl* tegenwoordig zyn geweest, ook weder te rug komen.

SPANJE. HET besluit van 't Spaansche Hof, om nevens *Vrankryk* en *Sardinië* den Keizer den Oorlog in *Italië* aan te doen, veroirzaakt veel beweegings onder zommige uitheemsche Ministers. De Troupen zyn van alle kanten in volle marsch om aan boord te gaan, en alle de Officieren hebben ordre ten eersten naar hunne Corpsen te vertrekken, op straffe van cassatie. De Koning heeft Don *Joseph del Campiglio*, Directeur van den Scheepsbouw en de Artillery in *Biscaye*, tot Intendant van de Armade by de aanstaande Expeditie benoemd. Zyn Majesteit heeft aan den Graaf *di Perelada* een Regiment Infantery opgedraagen, waarop die Heer de reis naar *Barcelona* heeft aangenomen. De Spaansche Krygsmagt in *Italië* zal ruim 40 duizent Man uitmaaken, onder welk getal de Troupen die zich reeds in *Italië* bevinden, begrepen zyn. De Infant *Don Carlos* zal het gebied en Chef daar over voeren hebbende de Koning den Marquis *de Crevecœur*, zoon van den Italiaanschen Prins *de Masserano*, en den neef van den Hertog van *Bournonville*, exempt van de Guardes du Corps, tot Veld-Adjutanten van zyn Koninklyke Hoogheit benoemd. De eerstgemelde staat in weinig dagen naar *Italië* te vertrekken. De Graaf van *Montemar*, commandeerend Generaal, die reeds vertrokken is, staat zich, zo men zegt, over *Antibes* derwaards te begeeven.

Den 10den November zyn negen Batailions, te *Alicanten* ingescheept, vandaar naar *Italië* vertrokken. Te *Barcelona* was men den 7den gereed om, als het resteerende van de Vloot van *Alicanten* daar arriveerde, in te scheepen 25 Bataillons en 1500 Ruiters; vier-

vierduizend anderen onder het gebied van den Graaf van *Marsillac*, marcheeren door *Vrankryk* te *Antibes*, om uit die Haven verder naar *Livorno*, of elders in *Italië* getransporteerd te worden, zynde de Generaal Graaf de *Montemar*, en de Hertog van *Liria* mede over Land naar *Antibes* vertrokken, om zich naar *Italië* te begeeven. Te *Barcelona* zyn onder anderen op de Vloot gebragt 70. stukken Kanon, 12. duizent Kogels, 20. groote Mortieren, 4500. Bomben, met een kwantiteit Boskruid, en veelerhande Oorlogs-tuig. Van *Alicanten* heeftmen ook, dat een Galei des Konings een groote Moorsche Oorlogs-pink met 14. stukken Kanon, eenige Bassen en 130. man, na een hartnekkig Gevecht veroverd hadt, zynde in de Actie 8. Spanjaarden gebleeven. Den 9den is te *Cadix* een Regiment van *Parma* op het Oorlogschip de *Andalusia* ingescheept, om den 11den van daar te vertrekken. 1733. Novemb.

Den 18den ontfing het Hof een Expressen van *Barcelona*, met tyding, dat de geheele Artillery, welke tot de expeditie in *Italië* zal dienen, reets geëmbarqueerd was; en dat de troupen tot die expeditie geschikt, zich ook in aller haast aan boord begaven, zulks dat de Vloot ten eersten stont in Zee te lopen; waarvan de zekere tyding dagelyks te gemoet gezien wordt. Het Hof heeft aan alle de vreemde Ministers met de gewoone formaliteiten bekent doen maaken, het verbond met de Fransche Kroon gesloten. De Marquis *de Villadarias*, Gouverneur van *Oran*, heeft aan den Koning by missive kennis gegeeven, dat hy den 23sten October naricht bekomen hebbende, dat eenige vyandelyke troupen naar den kant van *Canastel* in beweeging waren, aan *Don Francisco de Mora*, Kolonel van het regiment van *Cuenza*, en den Luitenant Kolonel *Don Louis Crell de la Hoz*, Sergeant Major van dat van *Spanje*, ordre gegeeven hadt, met een detachement van 1000. man op de Mooren los te gaan, welke dezelven met zo veel dapperheits geattacqueerd hadden, dat de Barbaaren genoodzaakt waren geworden met veel verlies de vlucht te neemen; en dat in die ontmoeting maar een soldaat gedood, en een Officier en 7. Soldaaten gekwetst waren geworden: dezelve Gouverneur voegt 'er by, dat hy verwachtte dat de vyanden in langen tyd geen genegenheit zouden hebben de onzen te ontrusten; behalven dat de Stad *Oran* en de geconquesteerde plaatsen zich in zeer goeden staat bevonden.

1733. *Novemb*

ITALIË.

DE Hertog van *St. Aignan*, Ambassadeur van *Vrankryk*, en de Kardinaal *Belluga*, die de Spaansche belangen aan het Hof van *Rome* waarneemt, hebben aan zyn H. bekend gemaakt de Offensive Alliantie welke tusschen de Koningen van *Vrankryk*, *Spanje* en *Sardinië*, gesloten is. De Fransche Ambassadeur heeft bovendien aan zyn H. verklaard; dat het oogmerk van deze Alliantie is, niet alleenlyk de bezwaarnissen welke yder van hen tegen het Hof van *Weenen* heeft, te doen herstellen, maar ook het Huis van *Oostenryk* alle de Staaten die hetzelve in *Italië* heeft te ontneemen, om dezelve te verdeelen tusschen de Koningen van *Spanje* en van *Sardinië*, zyn Alderchristelykste Majesteit zich vergenoegende met de eere van met alle zyne magt daartoe mede te werken. Zyn H. brieven van Gelukwensching aan den Koning *Stanislaus* naar *Polen*, wegens zyne Verkiezing, en anderen van vermaaning tot zyn voordeel aan de Bisschoppen van *Polen* afgevaardigd hebbende, heeft naderhand ook de tyding der tweede verkiezing van den Keurvorst van *Saxe*, tot Koning van *Polen*, onder den naam van *Augustus den III.* ontfangen. Alle deze tydingen brengen zyn H. en deszelfs Ministers in groote belemmering, niet weetende hoe zy zich hierin zullen gedraagen, om de belanghebbende en dreigende Mogentheden aan beide zyden genoegen te geeven. Deze verlegenheit is vermeerderd door de tyding van het intrekken van 40000. Franschen en Piëmonteezen in het Hertogdom van *Milaan*, waardoor het Toneel des Oorlogs in *Italië* geopend is. Men is noch beezig met onderhandelingen over 't verdrag met het Hof van *Portugal*, dat men meent in 't kort geregeld te zullen zyn.

Te *Napels* is alles in beweeging, en men stelde zich door dat gansche Koninkryk, zo veel als mogelyk was in staat van tegenweer.

Te *Florence* waren op het gerucht van Oorlog, en de tyding van het trekken der Franschen en Piëmonteezen in 't Hertogdom van *Milaan* verscheiden Staatsvergaderingen in tegenwoordigheit van den Groothertog gehouden, en zyn Koninklyke Hoogheit scheen van voorneemen om een exacte neutraliteit te onderhouden.

Het was op den 14. October, dat de Koning van *Sardinië* de Alliantie bekend maakte die hy met de Fransche Kroon gesloten hadt; en

en hy verklaarde ter zelver tyd aan den Keizer den Oorlog; en op den zelfden dag wierdt de volgende circulaire brief aan de Vicarissen van zyn Majesteits Staaten afgevaardigd. 1733. Novemb

Lieve, Getrouwe.

Om redenen, zo rechtmatig als billyk, en van dewelken wy Gode en den menschen rekenschap geeven konnen, hebben wy goedgevonden; met den Allerchistelykften Koning in Alliantie te treeden. Ook hebben wy om goede redenen besloten, in den staat van *Milaan*, den Oorlog tegen den Keizer te verklaaren, en raadzaam geacht uw kennis daar van te geeven. Doch doordien de menschelyke ondernemingen niet slagen, wanneer het den Hemel niet behaagd, zynen zegen daar over uit te storten, zo verwachten wy van uwen yver, dat gy denzelven voor ons door uwe vierige gebeden van hem afsmeken, en in uwe verscheide Parochien gebieden zult, ingelyks te doen. Wy vermanen u hier toe vrindelyk, en bidden God, dat hy u in zyne heilige bescherming neeme. *Turin* den 14den October 1733, in 't derde Jaar onzer reegeringe.

Was getekent.

CAREL EMANUEL.

Lager stont

ORMEA.

Zyn Majesteit heeft ook in 't volgende Manifest de redenen publyk gemaakt, welke hem tot den Oorlog bewoogen hebben.

De Koning van *Sardinië*, zeer naauw verbonden aan den Koning van *Vrankryk*, door de dierbaare banden van bloedverwandschap, en van vriendschap heeft deel genomen in deszelfs regtvaardige gevoeligheit, ten opzichte van de lasterlyke verklaaringen, schandelyke onderhandelingen en geweldige wyzen van doen, waardoor den Keizer gemeend heeft zyne Aller-Christelykste Majesteit te hoonen, en alles in 't werk gestelt om de weg tot den Troon te sluiten, voor eenen Prins aan welkers belangen hy het alllertederste deel nam en die den Troon zoo waardig was, dat alle de indrukselen, bedreigingen, en de vyandlykheden gepleegd om hem de stemmen des Poolschen Volks te ontrukken, zyn eenparige verkiezinge niet heeft kunnen beletten.

Hoewel de hoogmoedige geest van het Weener Hof zich genoeg in *Europa* had doen bespeuren, zoo dat deszelfs alleruitgestrekste begeertens door niemand als iets vreemts aangezien worden, zo heeft men niet te min zonder verwondering de geboorte en voortgangen van zulk een onregtveerdigen verbintenis niet kunnen aanzien, het zy dat men aanmerkte den Persoon van Koning

1733. Novemb. *Stanislaus*, tegens wien dezelve was gesmeed, het zy de waardigheit des Konings van *Vrankryk*, dewelke zy beledigde; of de grondvesten des Ryks van *Poolen*, die ze tot aan de grond toe ondermynde; of wel eindelyk de natuur der middelen in het werk gestelt om zulks staande te houden, zodanig als dat Ryk naauwelyks verwacht had, van haare allergevaarlykste nabuuren te zien werkstellig gemaakt.

Het voorwerp 't welk vertoond, een magtig Koning beledigd, en het schouwspel van een Natie, onderdrukt, om dat zy van haar vryheit niet willen afstaan, kan van geen Mogenheit met een vreedzaam oog aangezien worden. Maar hoe veel redenen heeft de Koning van *Sardinië* niet om daar over geraakt te zyn? Hy die zich niet toe kan eigenen, het geluk van een naauwe bloedverwantschap met zyne Aller-Christelykste Majesteit, zonder ter zelver tyd te deelen in den hoon, dewelke men tegens hem ingebracht heeft; noch aanzien het gebruik, 't welk de Keizer getracht heeft van zyn gezach, in een onafhankelyk Ryk te maaken, zonder te overweegen de gevolgen van het misbruik, 't welk hy dagelyks van dat gezag maakt, in een geweest, 't welk hem meerder als de helft reets onderdanig is.

Het is te vergeefs dat de Koning van *Sardinië* langen tyd, wel gewild heeft op die droevige gevolgen geen acht te slaan: Het Weener Hof heeft hem door haare behandelingen doen gevoelen, dat het zelve op zyn ondergang bouwde, die van de vryheit van *Italië*, waarvan zyn Koninklyk huis altyd de allerkrachtigste stut was geweest.

De onrechtvaerdigheden van 't Weener Hof hebben tot tydbegin, den tyd zelfs, in dewelke het huis van *Savoje*, de alderedelste krachten inspande ten voordeele van het Huis van *Oostenryk*, het Tractaat van Verbond geslooten in het Jaar 1703 tusschen wylen de Koning van *Sardinië* en den Keizer *Leopold*, alzo kwalyk opgevolgd van de kant der beloofde hulp troepen, als onvolmaaktelyk volvoerd ten opzichte van de beloofde overgiften; de overgroote verschotten in dien tyd gedaan, tot onderhoud der Keizerlyke Troepen in *Piemont*, zyn nooit voldaan zyn Autentique Gedenk-schriften van de erkentenis van het Weener Hof.

Dat was de behandeling, welke wylen Koning *Victor* ontfing in de kwaliteit van getrouw, en noodzakelyk bontgenoot: Maar naaulyks had hem de verbreking van de Ligue of bontgenootsche verplicht, te treeden, in vreedzamer maatregelen, dewelke genomen wierden tot *Utrecht*, alwaar de meerderheit der stemmen van *Europa* hem het Koninkryk van *Sicilië* gaf, uit confideratien, dewelke de bezitting daar van aan derzelver laatste nakomelingen toeëigende. Of het Weener Hof tegens hem uitberstende keerde zich op de allerscherpste wys, tegens zyne Staatsbedienaaren te *Weenen*, en te *Regensburg*, door decreeten alzo scherp als onregtvaardig, zonder de allerminste uitdrukkingen te spaaren, zonder in agt te neemen de waardigheit van een Souverein, welke altyd agtbaar is.

Het Congres van *Utrecht*, tegens het welke de Staatsbedienaaren van het Huis van *Oostenryk*, zonder ophouden, uitvoeren, had nochtans voor der-

zelver

zelver luister overvloedigIyk voorzien, en tot verheffing des Keizers, hem verzekerende van de voorname toevoeging der *Spaansche Nederlanden*, en de Staaten gelegen in *Italië*, by die, dewelke hy, reets in *Duitsland* bezat. Hy zelfs door het geval zyner Wapenen tegens den Turk was reeds verre gevordert van de grenspalen van zyn gebied, na de kant van *Hongaryë*, en van *Transilvanië*. Zo veel voorspoet behoorde de wenschingen van 't Weener Hof voldoening te geven: Niettemin het enkel *Sicilië* te beurt gevallen aan den Koning *Victor*, was noch een voornaam voorwerp om het zelve te ontroeren. Men moest het haar by onderhandeling overgeven, dewelke niettemin overliet beweegredenen tot nieuwe oneenigheden voor den nieuwen Koning van *Sardinië*. Het is op die wys, dat het Huis van *Savoje* zonder ophouden bezig is geweest, het zyne toe te brengen, tot grootmaking van dat van *Oostenryk*, dan eens door de allerkragtigste diensten, en dan weer eens door de allergevoeligste opofferingen. 1733. Novemb.

Zou men niet gewagt hebben dat het Weener Hof, welkers begeerte men naar wensch verzadigt had, voor het minst geneigt zou geweest zyn, aan den Koning van *Sardinië* regt te doen, aangaande Artikelen van minder belang, dewelke de wyze schikking der Contracteerende Mogentheden aan het Congres te *Kameryk* hadden verzonden? Zo veel toegeventheit deed niet als deszelfs verstoktheit vermeerderen, het was tevergeefs dat de Plenipotentiarissen daar vergaderden, de langzaamheit en onbuigzaamheit der Keizerlyke Ministers, deed de gantsche wrugt van die vergadering verliezen, ja zelfs de gantsche hoop, tot een gunstige gelegentheit om de nadeelen die men leed, weg te nemen.

De Koning van *Sardinië*, ten opzigte van het punt van zyne regtveerdige voldoening, geheelyk overgegeeven aan het Weener Hof, beproefde als doen het gantsche gewigt van zyne verpanding voor hem. Het zelve heeft sedert dien tyd niet opgehouden hem allerleye tegenkantingen, en twisten te verwekken.

Het had zich zelfs reets voorgestelt den Koning van *Sardaigne* te stellen onder de rang van derzelver enkele Onderdaanen en Leenhouderen ten opzichte van de schattingen, en dat uit enkel gezach des Keizers, en dat van zyn Raad, zonder overweging van de Ryks-vergadering, en zelfs op de plaatsen, dewelke verklaart zyn, by de vreede van *Munster* onafhankelyk van het Keizerryk, en aangezien als geheiligde wetten, en grondstellinge van het gantsche Duitsche Ligchaam.

Het heeft de Hof Raad toegelaaten, te hooren en aan te moedigen de appellen der Onderdaanen des Konings van *Sardinië* tot nadeel van de voorrechten, dewelke hy genoot door zyne waardigheit van Vicaris van 't Keizerryk, en door de voorrechten vergunt door de Keizeren aan het Huis van *Savoje*.

Het heeft hem moeielykheden gemaakt, en by alle gelegentheden herzocht, het zy in aankopingen die hy van den Keizer heeft gedaan voor geld, het zy by de generaale Investituren of bezitneming van zyne Staaten, hem betwistende

1733. tende dan eens zyne titels, dan de waardigheden, dewelke zyn Huis eertyds
Novemb. genooten had, en dat zelfs met zich te verwyderen, door een nooit gehoorde zaak van den Hof-Raad. Het heeft door oneindige uitstellingen, te leur gestelt, den eisch der Titelen, en andere geschriften, behorende aan 't Hertogdom van *Monferat*, welkers overgifte uitdrukkelyk gestipuleert is, door dezelve Tractaten, dewelke medebrengen de overgift van dien Staat, en een twintig jaarigen eisch of verzoek, heeft zulks noch niet kunnen bevorderen.

Om eindelyk den Koning van *Sardinië* te benemen het middel van zich te verdedigen, zo heeft het Weener Hof getragt zyn vryheit te bepaalen en te verbieden zyne Plaatsen te versterken, het welk het natuurlyk recht, zo wel als de Tractaten hem toestaan: En het zelve heeft getragt door arglistige uitleggingen den waare zin, van dezelve Tractaten te verdrayen.

Het heeft met zorg aangestookt, en met hoogmoedigheit staande gehouden, de onregtveerdige pretentien der Landen van den Staat van *Milaan*, grensende aan die des Konings van *Sardaigne*, verwerpende zelfs alle de openingen of voorslagen van een billyke overeenkomst, zo dikwils van dezen Prins voorgestelt.

Het Weener Hof veinsde dien weg open te houden, om hem te ontrusten, en zyn Jurisdictie te betwisten.

Eindelyk, het Weener Hof, lettende op de gelegentheden, om dat van *Turin* te benadeelen, op de allergevoeligste wyze, heeft het ogenblik verkooren, dat de gevolmachtigden des Konings van *Sardinië* hulde gingen doen van dat gedeelte van zyn Staat, afhankelyk van 't Keizeryk, om by verrassing in te voeren, een ongehoorde nieuwigheit, een hatelyke uitzondering, tegens het ingestelde gebruik, en nieuwlyks gepleegt, ten opzigte der Koningen van *Engeland*, *Denemarken* en *Zweeden*: En op de yverige en ernstigste Protestatien die aan het zelve daar over zyn gedaan, door de Ministers des Konings van *Sardinië*, zo heeft het gemeent dien hoon weg te nemen, door middel van eenige particuliere ontschuldigingen, en als by geval door een Officier van 't Keizerlyke Hof geschiet. Waar van hy geweigert heeft een Acte te geven.

In die omstandigheden, heeft de Aller-Christelykste Koning, die van zyn kant zeer langen tyd aan het *Weener* Hof voorbeelden van een byzondere gematigheit had gegeeven, zo wel als de bewyzen van een wyze verdraagzaamheit, geoordeeld, dat een diergelyk gedrag ophouden zoude pryslyk te zyn, zoo dra het zelve begost strydig te worden met zyne personele glorie en die zynes Ryks, en den onderstand, dewelke hy aan zyn Geallieerden was verschuldigd. Hy heeft een besluit genomen, om den Oorlog aan den Keizer te verklaaren, en den Koning van *Sardaigne* genodigt, het zelfde deel in dien Oorlog te neemen, als hy nam in de beweegredenen, dewelke dezelve onvermydelyk maakte.

De Koning van *Sardinië* verbonden van zo veele kanten, om te omhelzen de rechtveerdige gevoelens van zyn Aller-Christelykste Majesteit, hebbende daar-

daarenboven zyn eigen beledigingen te herstellen, overtuigd door een lange ondervinding, dat de gewoontens van het *Weener* Hof onveranderlyk ten zynen opzichte, strekten om zyn opper-gezag 't onder te brengen, alleen naar gelegentheit wachtende, om het zelve zonder herstelling te onderdrukken, bevestigd u die verzekering door voorbeelden, bekwaam om de allergrootste Mogentheden te ontrusten, heeft het Tractaat getekend: Voegende met vertrouwentheit zyne Legers by die van een Prins, dewelke, alle hoogmoed afgelegt hebbende, niet gezocht heeft, als in *Europa* uit te munten, door de liefde die hy voor de Vreede heeft getoont, en de billykheit, dewelke in zyne voorneemens is. 1733. Novemb.

De Koning van *Sardinië* in qualiteit van onafhankelyk Souverain, is ongehouden, de maatregulen, dewelke hy genootzaakt is, tegens den Keizer te neemen, door voorbeelden te billyken. In qualiteit van Vorst des Ryks, heeft hy de beroemde te volgen, hy zal zich daar na weten te dragen, en onderhouden een onverbreekelyke band van vereeniging met dat roemruchtige Corps of ligchaam, en een volmaakte vriendschap, met de waardige leedmaaten, dewelke 't zelven uitmaaken, en van welker getal hy het zich een eer reekend te zyn.

Het is dan om de eer van zyn beroemd Bondgenoot, om zyn eige eer, voor zyn zekerheit, voor zyn rust, en het welweezen van zynen Staat, dat de Koning van *Sardinië*, naar alle zyne gedaane betuigingen, en oprechte begeerte, om het goed verstand met zyne nabuuren te onderhouden, en zyn eige volk te bevryden van het juk des Oorlogs, tegenwoordig de Wapenen opneemt.

Werkende door beweegredenen, zo waardig een Souverain tot besluit te doen doen komen, zo hoopt hy niet alleen onder zyne Onderdaanen te vinden dezelve hulpmiddelen van yver, getrouwigheit en moed, als zyn voorouders in haar gevonden hebben; maar ook dat de Godt der Heirscharen zyn zaak zal beschermen, en zegenen, door een gelukkige uitkomst van zyne rechtveerdige voornemens.

De Koning heeft een ordre doen publiceeren, dat alle persoonen van Adel, en anderen, hun Zilverwerk naar de Munt zullen brengen, om in Geldspecien veranderd te worden, waar voor zy Obligatien van de Muntkamer zullen ontfangen tegen 4 percent renten; doch de Kerken zyn van deze ordre uitgezonderd.

Zohaast men in het *Milanees* bericht kreeg van de aannadering der Fransche en Geallieerde Troupen, hebben zich een groot getal der aanzienlykste Familien, met haare beste effecten geretireerd.

Alle de Fransche Troupen in de vlakte van *Turin* gekomen zynde, hebben zich in het Campement van *Offenga*, onder *Verceil* en *Mortara*

1733. Novemb. *tara* vergaderd, alwaar zy zich by de Troupen van den Koning van *Sardinië* gevoegd hebben. Zohaast de Koning van haare aankomst kennisse bekomen hadt, vertrok zyn Majesteit den 29sten October 's morgens ten 9 uuren derwaards om zich aan het hoofd van zyn Leger te stellen, en kwam 's avonds omtrent 7 uuren te *Vigevano*, een Keizerlyke Stad, uit welke 2 compagnien dragonders, die aldaar in guarnizoen lagen, zich op de naannadering van 's Konings Troupen geretireerd hadden. De Steden *Tortona* en *Novarra* wierden noch dien dag geblocqueerd door 2 Corpsen Piemonteſche Troupen, yder van 4 battaillons en 6 esquadrons, gecommandeerd door de Heeren van *Carail* en *La Perouse*, Generaale Officieren der Savoiſche Troupen. Den 30sten bevondt zyn Majesteit zich te *Carpatio* in het Vigevaanſche, alwaar het Leger vourageerde. Den 31sten wierden aan den Koning de sleutels van *Pavia* overhandigd, alzo de Keizerſchen, die aldaar in guarnizoen lagen, die Vesting ook reets geruimd, en 30 stukken kanon, benevens veel krygs-munitie achtergelaaten hadden. Zyn Majesteit zondt daarop aanstonds een Corps Troupen, onder het bevel van den Heer *Tax*, om die Stad in bezit te neemen. Den 1sten dezer Maand trok de Koning met zyn Leger over eene ſchipbrug over de rivier *Tetin*; en men verwachtte dat de sleutels van *Milaan* ook ten eersten aan zyn Majesteit zouden overgegeeven worden, volgens de privilegie welke die Stad heeft, om zich aan het eerste Leger dat de bovengenoemde Rivier passeert te mogen onderwerpen.

DUITSLAND. DE tydingen welke men te *Weenen* van tyt tot tyt ontfangt van *Constantinopel* zyn zo verſchillende, datmen byna niet weet wat daarvan te gelooven: veele meenen dat de zaaken van *Chouli-Chan* zo slecht niet staan als men verbreid heeft, en dat hy dezelve met een zeer magtig Leger, waarmede hy weder in 't veld zoude verſchynen, gemakkelyk zoude kunnen herstellen.

Zyn Keizerlyke Majesteit heeft in de Vergadering der Neder-Oostenrykſche Landstanden te *Weenen*, een korte Aanſpraak van den Throon gedaan, waarop de Heer *Aloisius Thomas Raimond*, Ryksgraaf van *Harrach te Rohrau*, enz. Keizerlyke werkelyke Geheime-ministeriale, als mede Finantie- en Conferentie-raad, Kamerheer en Land-

Landmaarschalk van *Neder-Oostenryk*, in den naam der Landstanden antwoordde: 1733. Novemb

Allerdoorluchtigste, Grootmachtigste, en onoverwinnelykste Roomsch-Keizer, Koning van Spanje, Ongaryen en Bohemen, Aartshertog van Oostenryk, enz. enz.

Allergenadigste Keizer, Koning, Erflandsvorst en Heere, Heere, enz.

De zeer getrouwe gehoorzaame Standen van Prelaaten. Heeren en Ridders, als ook Steeden en Burgten van dit Aartshertogdom *Oostenryk* aan de Ens, zeggen uw Keizerlyke en Koninklyke Katholyke Majesteit alleronderdanigst en schuldplichtig dank, dat het uwe Keizerlyke en Koninklyke Katholyke Majesteit allergenadigst behaagd heeft, den tegenwoordigen Landdag meermaalen in hoogsten Persoone by te woonen; erkennen ook met eenen in alle ootmoedigheit zeer wel, op wat wyze uwe Keizerlyke en Koninklyke Katholyke Majesteit tot behoudenis van den voorspoed, rust en welstand van 't dierbaare Vaderland, meer dan Landsvaderlyke zorge draagt, om die van *Vrankryk* zonder eenige oorzaak gepleegde onrechtvaardige vyandelykheden, zoo wel in 't Roomsche Ryk als in uwe Italiaansche Erflanden af te wenden, weshalven dan ook de getrouwe gehoorzaamste Standen, achtervolgens hunnen onderdanigsten plicht niet in gebreeken blyven zullen, de Landvorstelyke Petitien, aan my ter hand gesteld, die de allerhoogste genade hebbe, my heden werderom voor uwen Keizerlyken en Koninklyk Katholyke Majesteits allerhoogsten troon neêr te werpen, zonder uitstel in overweging te neemen, en hunne allerootmoedigste verklaaring niet alleen ten eersten mede te deelen, maar ook hunne uiterste krachten in te spannen, om den eisch van uwe Keizerlyke en Koninklyke Katholyke Majesteit, zoo veel mogelyk, op de onderdanigste wyze toe te staan, terwyl de getrouwe gehoorzaamste Standen zamen, en elk in 't byzonder, daar onder mede myn geringe persoon, zich op de ootmoedigste gehoorzaamste wyze in uwe Keizerlyke en Koninklyke Majesteits verdere Landsvorstelyke bescherming recommandeeren.

Nadat de Landmaarschalk dit antwoord uitgesproken had, wierden eenige Heeren van de Standen ter handkus by den Keizer toegelaten, waarna zyn Keizerlyke Majesteit zich weder naar zyn vertrek begaf, terwyl de Landstanden met koetsen van 't Hof naar hun Landhuis keerden, om de Keizerlyke Petitien in overweging te nemen.

Het aandeel der Troupen, dat de Standen der Keizerlyke Erflanden aangenomen hebben, aan zyn Keizerlyke Majesteit te leveren, is op de volgende wyze geregeld. Het Koninkryk *Bohemen* zal le-

1733. Novemb. veren 6578. voetknechten, 1300. Curasfiers, en 673. Dragonders. *Moravië* 2176. voetknechten, 435. curasfiers, en 217. dragonders. *Silesië*, 4352. voetknechten, 370. curasfiers, en 435. dragonders. *Opper-Oostenryk*, 1158. voetknechten, 232. curasfiers en 115. dragonders. *Stirië*, 1736. voetknechten, 357. curasfiers, en 174. dragonders. *Carinthië*, 1013. voetknechten, 208. curasfiers, en 104. dragonders. En *Croatië*, 723. voetknechten, 139. curasfiers, en 69. dragonders. In 't geheel 20000. voetknechten, 4000. curasfiers, en 2000. dragonders.

De Prelaten van *Neder-Oostenryk* hebben besloten aan den Keizer een *Don Gratuit* van twee millioenen florynen toe te staan, en de Jesuïten zullen een ander van een millioen florynen opbrengen.

De vyf geassocieerde Kreitsen te *Frankfort* vergadert, hebben haare deliberatien op alle voorgestelde pointen volbragt, uitgenomen dat van het nieuwe marsch-reglement, (waarover men malkanderen niet heeft kunnen verstaan) en het reces van het beslotene getekend, alles op den voet van 1725, en 1730, wanneer die Kreitsen aldaar ook vergaderd geweest zyn. De Keizer geeft tot deze associatie, als Hertog van *Oostenryk*, 16000. man, de Keur-Rynsche Kreits 8000, de Frankische 10000, de Swabische 8000, en de Opperrynsche 6000; maakende te zamen 48000 man, die onder hunne byzondere Kreits-Generaals voor het einde der aanstaande maand voltallig moeten zyn, en de reveu passeeren; doch ingevalle men van het Leger van *Pilsen* een gedeelte in *Italië* zendt, zal het Ryksleger slechts vertooning in het veld maaken, alzo de meeste troupen tot de bezettingen van de houwbare plaatsen moeten dienen.

Men ziet te *Weenen* in druk een geschrift in de Fransche Taal, tot Tytel voerende *Reponse à l'Ecrit qui a pour titre, Motifs des Resolutions du Roy*: dat is. *Antwoord op het Geschrift, geraamt Beweegredenen der besluiten des Konings.* Dit antwoord is van den volgenden inhoud.

MEn oordeeld niet beter te kunnen vertoonen de Nietigheit der beweegreedenen door dewelke *Vrankryk* te vergeefs aan eenen onrechtvaardigen Oorlog een glimp tracht te geven, dan met eenvoudig openteleggen 't geen ten opzichte van de verkiezing van een Koning van *Poolen* is voorgevallen: Eer de Troon van *Poolen* vacant was, hadden de Primaat, zyn Broeder de Waywode van *Kiow*, en de Kroons Groot-Marschalk als mede de Vorsten

Wies-

Wiesniowisky, *Sangusko*, *Radzivil*, *Lubomirsky* en andere der voornaamste Heeren van 't Koninkryk eenige vrees opgevat door de groote gunst en het vertrouwen, van wylen de Koning jegens den Graaf *Poniatowsky* en die met hem vereenigd waren, dat gemelde Koning geneegen mocht weezen, het *Liberum Veto*, die Grondslag van de Poolsche vryheit, te benadeelen; En om zulks voor te komen, keerden zy zich den tot Keizer en de Czarinne, om haare Guarantie en Steun te verzoeken, met een Corps troupen op de Fontieren tot hulp van de Republyk te zenden: De Keizer volgens zyne vreedzaame gevoelens wilde daar omtrent geen haast maaken, en de Ryksdag van 1732 wierdt afgebrooken, zonder dat 'er eenige troupen gemarcheerd waren; By de aannadering van den Ryksdag 1733. staande dewelke 's Konings Dood voorviel, bevonden zich gelyke redenen van verdenkinge en vrees onder de Grooten, en men vernieuwde de verzoeken aan den Keizer en Czarinne, waar op Ordres tot het formeeren van een Campement in *Silezie* gegeeven wierden. 1733. *Novemb.*

De verandering met 's Konings Dood deed den Primaat van Advys veranderen, en die Prelaat zyne Doorluchtige Vrienden verlaatende verbond zich zelfs met de geene, welkers gevoelens hem weinig dagen te vooren zo nadeelig voor het welzyn van zyn Vaderland gescheenen hadden; De redenen daar van strekken hem tot geen eer, het Hof van *Weenen* kreeg de tyding van deze verbintenis by na op dezelve tyd, als die van de Dood des Konings, doch men vond niet goed, dat te vooren verzochte schikkingen tot een Campement te veranderen, te meer, om dat des Primaats Vrienden die hy verlaaten had, daar omtrent haare instantien vernieuwden.

Wat den afgedwongen Eed op de Convocatie Ryksdag aangaat, zodanige Eed verbind geene Conscientien, waarom het Hof van *Romen* de Absolutie daar van door sommige Particulieren verzocht, geoordeeld heeft overvloedig te weezen; Maar zulks kan niet gezegd worden van den Eed, welke de Primaat in den Jaare 1704 tegen *Stanislaus* op een plechtige wyze heeft afgelegt, noch van den Eed, door denwelken hy, om de gemoederen op de Convocatie-Ryksdag te vangen, zich door eigen beweeging verplicht hadt, nooit een Koning in een *Scissio* ofte *Scheuring* te proclameeren.

De Keizer eigend zich geen recht toe om uitspraak te doen over het geen binnen de Republyk gebeurd; De Keizer heeft geen deel gehad noch in de Confederatie van Sendomir, noch by het geen 1716. en 1717 is voorgevallen: De Verbintenissen des Keizers met haare Majesteit zouden zich zelfs geenzints uitgebreid hebben op de uitsluiting van *Stanislaus*, indien hy vry en eenparig verkooren was geworden.

Maar *Stanislaus* is niet vry noch eenparig verkooren geworden; En na dat zoo veele duizende Tegenspreekers zich voor de Oogen van de gantsche waereld geopenbaard hebben, zoo konde men niet verwachten dat *Vrankryk* de regtmatigheit van zyn begonnen Oorlog zou gronden op de pretense Eenparigheit der stemmen ten voordeele van *Stanislaus*.

De verdrukking der Poolsche vryheit door den Primaat en zyne aanhangeren

1733. Novemb geren omtrent de verkiezing van *Stanislaus* uitgevoerd, is niet minder klaarblykelyk dan het gebrek der eenparigheit by zyne Proclamatie. De Primaat heeft niet durven ontkennen, de geweldenaryen op de Convocatie Ryksdag gepleegd, zynde verplicht geweest een openbaare bekentenis daar van te doen in twee zyner brieven aan den Vorst Waywode van *Krakau*, en hoewel hy het geweld, waar mede een onbehoorlyken Eed op gemelde Ryksdag afgeperst wierdt, by verkleining *sommulle Inconvenientiæ* noemd wordt zulks echter by de onpartydige Waareld gantsch anders aangezien. De buitenspoorig- en oploopentheit van den Primaat is in veele dingen zoo verre gegaan, dat de Marquis *de Monti* zelve daar over beschaamd is geweest. Het geschonden recht der Volkeren tegen de Saxische Ministers is onder anderen een blyk daar van, zynde in dat geval het Protocol van 't Captuur Gerecht vervalscht geworden.

Hoe meer de Verkiezings-Ryksdag naderde, hoe meer de Primaat en zyne aanhangeren blyken gaven, dat zy door geen ander middel dan door geweldenaryen boopten haare aanslagen uit te voeren. Men stopte de ooren voor de Protestatien van veele duizende medeburgeren. Men hoorde geene Propositien van Candidaaten, die zich zouden hebben kunnen presenteeren. Men weigerde audientie aan den Ambassadeur des Keizers; men gevoelde de Conscientie niet zuiver genoeg om tot het onderzoek der Extravagantien te treeden; men lette op geene oppositien in 't Verkiezingsveld gedaan; het geschreeuw en geraas van 't groot cortege of gevolg, met het welk zich de Primaat tegen de Wetten deed verzellen, om de vrye stemmen geweld aan te doen, diende om die stemmen te smooren; en eindelyk, niettegenstaande den Eed op de Convocatie Ryksdag gedaan, en tegen de gevoelens van verscheiden, zelfs de geene, welke *Stanislaus* begunstigden, en welke de ongelukken van een aanstaande scheuring betreurden, trad de Primaat den 12den September tot zyn Proclamatie. Dit zyn de feiten, welke publicq en notoir, en door de uitkomst bevestigd zyn, en over dewelke *Stanislaus* zelve gevoelig heeft gescheenen, hebbende de gesteldheit der zaaken in *Polen* zeer verschillende gevonden van 't geen hy geloofd had van de rapporten die men hem naar *Vrankryk* had gezonden. Ondertusschen waaren de zaaken te verre gedreven om te rug te konnen gaan.

By de aannadering der Russische Troupen, veranderden de zaaken van gedaante, doch daar door wierdt geen verandering gemaakt in de buitenspoorigheden der aanhangeren van *Stanilaus*. De komst der gemelde Troupen in *Polen* was door een groot getal Poolsche Magnaten verzocht, 't geen door meer dan tachting brieven aan de Czarinne geadresseerd, beweezen kan worden. Dus zyn die Troupen niet gekomen in weêrwil van de Republyk, maar op het verzoek van de voornaamste medeburgeren van dezelve; om de Poolsche vryheit in haar geheel te behoeden. Gelyke instantien waaren ook aan den Keizer gedaan, en hy kon dezelve plaats geeven, zonder als Aggresseur aangemerkt te kunnen worden. Ondertusschen heeft de Keizer zyne Troupen niet in *Polen* laaten trekken en de klachten van *Vrankryk* bestaan nu alleen daarin,

daarin, dat de Keizer de Czarinne niet had afgeraden, en in tegendeel haar gedrag goedgekeurd. 1733. Novemb.

Men weet niet wat dat zeggen wil: *de uiterste Excessen welke de Russische Troupen zouden begaan hebben*; wel verre daar van daan weet men in tegendeel, dat zy de levensmiddelen, welke men hen leverde, betaald hebben. Men weet dat haar aankomst met verlangen verwacht en als het eenige middel aangezien wierdt, om de Republyk uit de verdrukking en het despotismus van haare eigen medeburgeren te trekken. Indien de gevoelens van de Natie ten voordeele van *Stanislaus* eenparig geweest waren, waarom wierden de geene, welke te *Praag* gecampeerd waren, aangetast? waarom gaven zich deze niet over aan de noodigingen, die aan hen gedaan wierden in een tyd dat de Russische Troupen noch verre van daar waren? waarom gingen zy hen vervolgens te gemoet?

Vrankryk houd zich aan den Keizer over al 't geen in *Poolen* gebeurd is, doch het openvallen des Troons van dat Ryk is maar alleen een occasie, waar van die Kroon zich bediend, om ter uitvoer te brengen de verreziende aanslagen, welke dezelve al zedert langen tyd in den zin en geprepareerd had. Zo lang *Vrankryk* zich van de verliezen van den laatsten Oorlog niet hersteld had, scheen het zelve vreedzame gevoelens te hebben, echter zonder ooit uit het gezicht te verliezen zyn aangenaam doelwit, om op de ruïnen van 't Huis van *Oostenryk* een macht, ontzachelyk voor gantsch *Europa* op te rechten. Het Huis van *Oostenryk* is gewoon voor de vryheit van *Europa* te stryden. Zyne macht was een ongemakkelyke hinderpaal, welke *Vrankryk* in het uitvoeren van zyne groote aanslagen zou ontmoeten; om deze hinderpaal weg te neemen, moest men een gedeelte der Staaten van den Keizer, tot wat prys en door wat middelen het mocht wezen, wech neemen, of de zaken schikken tot een verdeeling dier Staaten; en dit was het motif, dat *Vrankryk* al lang voor den opengevallen Troon van *Polen* aanzette, tegen de order van successie in 't Huis van *Oostenryk*. Hemel en Aarde te beweegen. En alhoewel de Keizer recht en reden had gehad te verwachten het *Reciprocum* der guarantien, daar mede hy zich door de Quadruple Alliantie belast had, heeft *Vrankryk* echter niet alleen zodanig *Reciprocité* op het Congres van *Soissons* geweigerd, maar steld zich ook overal tegen een middel, dat alleen strekt om de rust van *Europa* te bevestigen. De aanval van *Vrankryk* dwingt dan den Keizer de Wapenen op te vatten, om, stellende zyn vertrouwen op den God der Heirschaaren en op de bystand van zyne goede en getrouwe Geallieerden, te stryden voor de verdediging van zyne Staaten, voor de veiligheit van 't Ryk voor de eere en roem van de Duitsche Naam, en voor de vryheit van *Europa*.

Men ziet te *Weenen* een brief, die men voorgeeft dat de Oppervizier *Ali Bacha*, den 28 Augustus 1733 aan den Primaat van *Polen* zoude geschreeven hebben, luidende na de gewoone tytels als volgd:

Deze

1733. *Novemb*

Deze oprechte vriend heeft den brief ontfangen, dien gy hem de eer gedaan hebt te schryven, en de gevoelens van hertelyke genegentheit en vriendschap, waarmede dezelve opgevuld was, hebben ons een oneindig vermaak en blydschap gegeeven. De Poolsche Republyk een staat zynde, die aan dit Ryk steeds oprechte blyken van haare goede intentie en tekenen van vriendschap gegeeven heeft, zoo als de nabyheit en gebuurschap schynen te vereisschen, zo heeft het Ottomannische Hof, om die gevoelens te beantwoorden, van zyne kant steeds een zonderlinge achting en genegentheit voor de Republyk; en doordien de party, welke gy thans wegens de Verkiezing neemt, met uwe gebruikelykheden en aloude vryheit overeenkomt en zodanig is, als dit Ryk zou konnen begeeren, en volgens onze wenschingen en verlangen, zo zullen wy u zeggen, om die tekenen van vertrouwen te beantwoorden, dat de Ottomannische Porte nooit zal gedogen, dat de Vryheit van *Polen* verdrukt werde, 't zy dat men u zou willen opdringen eenen vreemdeling, geen *Pool* zynde, 't zy dat men die Kroon erflyk zou willen maaken; gy behoord verzekerd te weezen, en wy bidden u, ten vollen overtuigd te zyn, dat de Porte nooit zal toestaan, dat diergelyke geweldenaryen gepleegd werden, en dus t'eenemaal van deze waarheden gepersuadeerd, zoo vermaanen wy u, een begin te maken, om krachtdaadiglyk in alle oprechtheit te arbeiden, aan 't geen uwe Vryheit hoe langs hoe meer kan versterken en zorg te draagen, datze meer en meer in waarde gehouden werde. Ook bidden wy u, dat gy ons in 't toekomende de gunst bewyst, van ons by uwe brieven te onderrechten van al 't geen de vriendschap, zo noodzakelyk tusschen goede nabuuren, zou konnen versterken en doen aangroejen. Met dit inzicht hebben wy den tegenwoordigen brief van vriendschap geschreven, staat makende, dat wanneer dezelve u door Gods bystand ter hand gesteld, en onze gevoelens u zullen bekend wezen, gy voor 't welzyn van uwe belangen arbeiden zult. Wat ons aanbelangd, wy zullen ons geëerd achten, byaldien gy ons de gunst bewyst, van ons in uwe geheugenis te houden, en van tyd tot tyd melding van ons te maaken.

Getekend ALI.

Ook ziet men den volgenden brief, zo men zegd, van den Oppervizier *Ali*, van den zelven datum, aan *Said Effendi*, Minister van den grooten Heer by den Koning van *Sweden*.

Een der aanzienlyksten onder de roemruchtigen van 't Ottomannische Ryk *Cucbil Rousnamedgi*, en Minister, van wegens de voortreffelykste Porte na *Sweden* gezonden, *Said Effendi*, van wien de eertrap verhoogd werde; na u gegroed te hebben, doen wy u weeten, dat wy onlangs eenen brief ontfangen hebben, die ons door den Primaat, of den geen, die 's Konings plaats, geduurende deze tusschenregeeringe in 't Koninkryk van *Polen* bekleed, ge-

gefchreeven is, en dat wy uit de overzetting, die wy daar van hebben laaten maaken, in 't ftuk, dat de verkiezing van eenen Koning betreft, gezien hebben, dat hy van de voortreffelyke Porte verzoekt en bid, dat de Poolfche vryheit gehandhaafd en bewaard werde in die zelve form, en volgens de aloude Rykswetten in hun Koninkryk gebruikelyk; en doordien de Republyk altyd aangemerkt is geweeft als een nabuurige en welgezinde Staat voor dit Ryk zoo heeft de Ottomannifche Porte van haar kant voor een wezentlyke zaak gehouden de handhaving en de bewaaring van de vryheit der *Polen*, en zy zal nooit gedogen, dat eenig vreemdeling die vryheit krenke of verdrukke, zullende de Porte een eer ftellen, in dezelve te verdedigen en te befchermen tegen de geenen, die ze zouden willen verdrukken, enz. 1733. *Novemb.*

Geteekend ALI.

HET Franfche Esquadre dat federt eenigen tyd op de Reede van *Coppenhagen* hadt geleegen, was vandaar vertrokken, en weder naar *Vrankryk* gekeerd. DEENMAKKEN.

Nadat het Fort *Kehl* door de Franfche Troupen berend was, en het nodige befchikt, om hetzelve in ordre aan te taften, begon men den 22ften October de Plaats van verfcheiden batteryen te befchieten; by het openen der Loopgraven, verloren de Franfchen 55. man, daar onder een Ingenieur; federt is byna zonder ophouden op het Fort gefchoten, het welke door den Commandant, den Generaal *Pful*, met veel dapperheits wierdt beantwoord, hebbende dezelve verfcheiden welgepafte en voordeelige uitvallen gedaan; wanneer den Hertog van *Berwick*, welke deze belegering geboodt, den voornoemde Commandant een eerlyke capitulatie liet aanbieden, opdat hy zich met zyn dapper volk kon fpaaren, gaf hy tot antwoord: *Ik ben oud genoeg om myn leven te verliezen, doch ik zal het zelve zo duur als mogelyk doen betaalen, en het Fort, my toevertrouwt, tot op den laatften Man verdeedigen*; en liet daarop zo fterk kanonneeren, dat het Franfche Leger genoodzaakt wierdt, wat afwaards van *Goldfcheur* tegen *Wildftetten* te trekken, en maar eenige regimenten tot het bedekken van zyne brug te laaten, en het hoofdkwartier van *Sondheim* wegens het fterke vuur te verleggen: doch alzo die van binnen geen ontzet te verwachten hadden, en gebrek aan het nodige tot verderen tegenweer kreegen, deedt de Commandant den 28ften tegen den avond het witte Vaandel opfteeken, en de chamade flaan, en het teken met den Trommel geeven, dat hy met den vyand capi-

1733. Novemb. pituleeren wilde; vervolgens zondt hy met de gewoone plechtigheden twee Opper-Officiers naar buiten in het Fransche Leger, die ook twee Officiers naar de vesting zonden, wanneer het verdrag terstond getroffen wierdt, 't welk hier in een voornaamsten bestont:

I.

Dat de bezetting daags daar aan, te weeten, den 29sten 's morgens met slaande trommels en vliegende vaandels zoude uittrekken, en dat dezelve door een detachement Fransche Troupen naar Ettlingen *zoude geleid worden.*

II.

Dat ze twee stukken Kanon met zich zou neemen.

III.

Dat men aan de bezetting zou laaten volgen al haar bagagie en goederen, nevens twee en zestig karren, en twaalf bedekte wagens.

IV.

Dat elk Soldaat zich zou mogen voorzien met mondbehoeften voor tien dagen, en met acht pond buskruid.

Den Commandant, welke in de belegering door een kanonkogel een Been verloren had, heeft zich naar *Etlingen* laaten draagen. De Maarschalk *de Berwick* heeft lang met hem gesproken, terwyl de bezetting zich tot den uittocht gereed maakte, en zyne kloekmoedigheit zeer hoog geprezen, zeggende onder anderen tegen de Fransche Officiers: „dat zy zich dien Krygsheld tot een voorbeeld behoor- „den voor te stellen, en dat het hem leed was, dien wakkeren „Krygs-oversten in dien bedroefden staat te zien; daarby voegende: „dat hy hem badt, om behalven de twee stukken kanon, by de ca- „pitulatie toegestaan, ten teken van zyne dapperheit nog twee an- „deren aan te neemen." Eer de bezetting uittrok, deed de gemelde Commandant vier Soldaaten ophangen, waaruit men besluit, dat in de Vesting eenige wanorde moet voorgevallen wezen.

Men meent niet dat de Franschen, na het veroveren van *Kehl*, voor den Winter iets anders zullen onderneemen; maar dat dezelve (alzo eenige reeds weder over den *Rhyn* trekken, en de Prinsen van den bloede, welke deze Belegering bygewoond hebben naar *Vrankryk* vertrokken zyn) de Winterkwartieren zullen betrekken.

DE

1733. Novemb.

POLEN.

DE Palatin van *Kiow* is met zyn Leger, dat 12000 Man sterk is, de *Warta* gepasseerd, hebbende eenige duizend man over de *Weissel* gedetacheerd, om de Russische achterhoede aan te tasten, gelyk zy dan eenige partyen ontmoet en aangetast hebbende, omtrent 50. man gevangen hebben, waarop de Generaal *Lascy* den Generaal Major *Wolinsky* met een corps van 2000. man geregelde ruitery commandeerde, om het gemelde Poolsche detachement te vervolgen: de Heer *Wolinsky* is den 16. October met een corps van 3000. paarden te *Warschau* aangekomen. Het corps over *Smolensko* komende, wordt binnen korten tyd verwacht, onder bevel van den Luitenant Generaal *Sagresky*, bestaande in 6. regimenten ruitery en 8. regimenten voetvolk. De Generaal *Lascy*, heeft een brug over de *Weissel* doen slaan, om de gemeenschap met *Littauwen* en het transport van de artillery, paarden en bagagie, gemakkelyk te maaken; dezelve is byna gereed, en met een schans van aarde daar by opgeworpen, versterkt; om de nodige materialen van hout en planken daar toe te leveren, zyn alle de huizen binnen de Stad *Warschau* gevisiteerd, en het gevondene is daar toe gebruikt, zynde alleen de huizen der vreemde Ministers van die huiszoeking bevryd geweest, en omtrent eenige verdachte Kloosters, en andere huizen daar men meende Hooi, Haver, Meel, en andere levensmiddelen, welke schaars zyn, te vinden, zulk een straf onderzoek gedaan, dat daarover aan den Generaal *Lascy* geklaagd is, die daar in ten eersten liet voorzien. De Graaf *Poniatsky*, Confederations Maarschalk, vervolgt dagelyks met de Heeren Gedeputeerden, door de Republyk benoemd tot het opmaaken van de *Pacta Conventa* ten opzigte van de verkiezing van den nieuwverkoren Koning *Augustus* den III, raad te pleegen. De vreemde Ministers hebben yder, boven de poort van hunne huizing, het wapen van hunnen Souverain doen stellen, om alle wanordres die uit onkunde begaan worden, voor te komen. Men heeft weder een begin willen maaken met de Posten over *Breslau* en *Lessa* te herstellen, dog de Postillon aan het eerste Posthuis gekomen zynde, wierdt door een commando ruiters, de passagie belet, blyvende den weg over *Dantzig* alleen eenmaal ter week tot noch toe open.

Den Koning *Stanislaus* houdt zich in stilte te *Dantzig* op; van neer men aldaar de tyding kreeg, dat de Keurvorst van *Saxe* den 5

1733. Novemb. Octöber mede tot Koning van *Polen* was uitgeroepen, baarde zulks een groote verbaaftheit, niet alleen onder de Aanhangers van *Stanislaus*, maar ook by den Raad, en de Ingezetenen der Stad *Dantzig*, te meer, alzo de Raad een notificatie van den Keurvorst van *Saxe* bekomen heeft, om hem als Koning van *Polen* te erkennen, met bedreiging, dat by weigering de Russen en Saxische Troupen zekerlyk zouden aanrukken.

De Kardinaal Primaat heeft het volgende Manifest uitgegeeven.

Manifest van den Primaat om zyn gedrag te rechtvaardigen.

DE valsche berichten, nopende het voorgevallen in *Polen*, staande de tusschenregeeringe, onder het gemeen verspreid, de onbillyke kwaadaardige inboezemingen, waar mede de vyanden van de rust der Republyk getracht hebben, myn gedrag te bezwalken, door my te betichten, het Koninkryk op een geaffecteerde baatzuchtige wyze bestierd, de vryheit van stemmen gestremd, en de rechten, op dewelke die vryheit gegrond is, geschonden te hebben, en eindelyk de noodzakelykheit, om aan de onpartydige waereld te doen zien, dat onze vyanden door diergelyke behandelingen geen ander oogmerk gehad hebben, en noch hebben, dan om die rechten, prerogativen en de vryheit van ons Vaderland te vernielen en t'eenemaal om te keeren, zyn al te dringende beweegredenen, dan dat ik langer zou aarselen, om myn gedrag te rechtvaardigen, ten einde de geheele waereld, door een beknopt oprecht verhaal, van 't geen voor en na de verkiezing is voorgevallen, te overtuigen van de valsheit van 't geen zy in tegendeel hebben uitgestrooid.

Na de dood van Koning *Augustus* roemruchtiger gedachtenis, is myne voornaamste zorge geweest, om onze broeders weder te verzoenen en te hereenigen, en ik heb het geluk gehad, daarin te slagen. Ik heb niets ondernomen, dan met toestemming en voorweten van den Senaat en Adel, toen noch vergaderd, ter gelegentheit van den buitegewoonen Ryksdag, door wylen den Koning uitgeschreeven.; ik heb Ministers gezonden aan de nabuurige Hoven; ik heb menigvuldige conferentien gehouden met de Senateurs en Ministers der twee Natien; ik heb niets getekend dan 't geen eenpariglyk besloten was; ik heb bekwame maatregels genomen met de Regimentarinssen der twee Natien, om de veiligheit binnen en buiten het Koninkryk te verzekeren, en de ongemakken voor te komen, die door afzonderlyke ongeoorloofde vergaderingen zouden hebben konnen ontstaan; kortom, op dat men my niets zou konnen wyten, heb ik alles aan de Republyk medegedeeld, en niets zonder haare toestemming gedaan, schoon ik als Prelaat veel zaaken voorby had konnen gaan.

De dag der vergadering van den convocatie-Ryksdag gekomen zynde, heb ik my genoegd, op denzelven voor te stellen, het gevaar, waaraan de Republyk

blyk zich bloot gesteld zag, en aan de voorzichtigheit van een vrye Natie overgelaaten de zorg, om 't zelve voor te komen. In den beginne van dien Ryksdag, zyn 'er hevige debatten geweest over de verkiezing van eenen Maarschalk, de gemoederen scheenen zeer gaande gemaakt, 't welk eenige dagen duurde en de afdoening van zaaken belette, maar door mynen vlyt raakten dezelven wederom tot bedaren; men verkoos den Maarschalk, en den Adel voegde zich vervolgens by den Senaat. Als Primaat hoorde ik de advyzen der Landboden, ik gedroeg my na 't geen zy begeerden of na 't geen zy verwierpen. Het voornaamste onderwerp hunner beraadslagingen raakte het besluit, voor dezen genomen, om de Piasten alle van den Troon uit te sluiten; zy waren gevoelig aangedaan over de onrechtvaardigheit van zodanig een besluit; zy zagen met verontwaardiging de vlek, die de Natie daar door wierd aangewreven, en om dezelve uit te wisschen, sloegen zy voor, om niemand tot Koning te verkiezen dan een oprecht Piast, en alle vreemdelingen van den Troon uit te sluiten. Dit besluit wierdt eenparig goedgekeurd, en passeerde, zonder eenig tegenspreeken; en om het meerder kracht by te zetten, vond men geraaden, om het met eede te bevestigen. Het is waar, dat 'er hevige debatten rezen, doch slechts over het Formulier van den eed, en niet over den eed zelve. Na dat ik als Primaat dien eed gezwooren had, by denwelken niet alleen alle vreemdelingen; maar ook alle degeenen, die vreemde Provintien bezitten, Troupen op de been hebben, of niet gebooren zyn van Katholyke Vaders en Moeders, van den Troon worden uitgeslooten, zwooren de Bisschoppen, Senateurs en anderen denzelven insgelyks, en deden zulks alle met blyder herte, zonder den minsten dwang. Ook zwoeren de Bisschoppen, dat ze het recht van den Primaat niet zouden krenken. De Republyk verklaarde vervolgens dien eed tot een fondamentele Wet van 't Koninkryk, men ontwierp eenige constitutien, en men bepaalde den tyd tot den verkiezings-Ryksdag op de gewoone plaats achtervolgens de wetten, en hier mede eindigde de convocatie-Ryksdag. 1733. Novemb.

Terwyl die gewichtige dag vast naderde, onthield ik my van alle kuiperyen, nadeelig voor de Republyk, en verre van door een blinde liefde op eenigen particulier gesteld te weezen, myde ik met voordacht om in eenige factie te treeden. Ondertusschen beken ik, dat ik zeer wenschte, dat de doorluchtigste Koning *Stanislaus* op den Troon verheven wierdt; ik oordeelde hem daar toe zeer waardig, en zelfs meer dan iemand anders, van wegens zyne uitmuntende hoedanigheden; maar ik verklaar met eenen, dat, hoe zeer ik hem genegen was, myne drift zoo verre niet ging, dat ik hem begeerde ten nadeele van de Republyk; ik had al myn vertrouwen op God gesteld; met deszelfs bystand en met dien der vrye Poolsche Natie hoopte ik de rampen van de Republyk te zien eindigen door de verkiezing van eenen gewenschten Koning. Men deed my treffelyke aanbiedingen; men deed my zelfs dreigementen, maar ik verwierp de eersten en verachte de anderen. Ik heb nooit direct of indirect myne toestemming willen geven, tot den intocht van eenige vreemde Armée. Ik heb volstandiglyk de instantien der Ministers van uit-

1733. Novemb. uitheemsche Mogentheden wegens eene uitsluiting verworpen, om dat ik zag, dat zy slechts hun afzonderlyk belang beoogden, behalven ook, dat diergelyke uitsluiting tegen de eer van de Republyk aanliep, en tot haar volkomen bederf strekte. Doordien de genoemde Mogentheden niet ophielden, hunne instantien in dezen te achtervolgens, zo merkte ik wel haast, dat men van voorneemen was, om den dolk in 't hart van onze vryheit te storten. Ik schreef dieswegens in den naam van de Republyk, (verbeeld door de geenen, welke door de twee Natien op den Convocatie-ryksdag benoemt waren, om my eenen raad te verstrekken,) aan alle de Hoven van *Europa*, om hen te bidden, niet te gedogen, dat de Republyk verdrukt wierd, ik zond Ministers aan zyn Keizerlyke Majesteit, en aan de doorluchtigste Czaarin, om aan hen te vertoonen, dat wy een vrye Natie waren, dat wy van niemand afhingen, en dat wy nooit zouden toestaan, dat men de uitsluiting gaf, en hen te bidden, om van hunne instantien in dezen af te laten, en zich met onze verkiezing, die slegts van ons alleen afhangt, niet te bemoeijen.

De dag tot de opening van den Verkiezings-ryksdag gekomen, beoogde ik slegts de stipte uitvoering der wetten, op den convocatie-ryksdag ten opzigte van de verkiezing vastgesteld, en de onschendbare handhaving der vryheit van 't Vaderland. Het begin van dien ryksdag was zeer vreedzaam, en de Maarschalk wierdt in weinig dagen verkoren; maar deze stilte duurde niet; de gemoederen geraakten aan 't gisten, over de tyding van den intocht der Russen in dit Koninkryk bevestigd en bekrachtigd door den Cancelier en Regimentarius van *Litbauen*: de geheele vergadering wierd daar door beroerd; men was verwonderd over het gedrag van den Regimentarius in dezen, en na verscheide vertogen, die hem niet al te wel in de ooren konden klinken, besloot men niets onverzocht te laaten, tot het ontdekken van de geenen, die de Russen in 't Koninkryk geroepen hadden. De vreeze den Regimentarius bevangen hebbende, verliet hy waarschynlyk door een wroeging des gemoeds, het verkiezings-veld, zonder eenig protest te doen, en week na *Prage*. Men zond gedeputeerde, om hem na de oorzaak van zyn vertrek te vraagen, en zyn antwoord was, dat het zelve de verkiezing op geenerhande wyze zoude stooren.

Weinig dagen daarna ontwierpen de Standen een manifest tegen de genen, die de Russen in het koninkryk geroepen hadden. Dit manifest wierd niet alleen getekent door de geenen, die zich in 't Verkiezings veld bevonden, maar zelfs door de geene, die te *Prage* waren, 't welk ons deed gelooven, dat deze laatsten geen deel ter waereld aan den intocht der Russen in het koninkryk hadden. Wy besloten daar op, zo voort tot de verkiezing te treeden, agtervolgens den inhout der rykswet van den convocatie Ryksdag, die met zich brengt: *Dat de verkiezing in den kortsten tyd als mogelyk geschieden zoude, maar dat ingeval dezelve niet gedaan konde werden, zoo ras als men zoude konnen wenschen, nochtans de ryksdag maar zes weken zoude duren.* Eer en alvorens tot de acte van de Verkiezing te treeden, reed ik, volgens het ceremonieel, te paard, door de vergaderde Waywoodschappen, Starosdyen, en Districten, om hen te vragen, welken Koning zy begeerden, en om hen

met

met eenen bekent te maken, dat de Proclamatie daags daar aan geschieden zoude. Terwyl ik de ronde deed, hoorde men van alle kanten niet anders roepen als *Vivat de Koning Stanislaus*; nogtans sta ik toe, dat het zich liet aanzien, dat'er eenige tegen waren; deze weken in hunne kwartieren, om mogelyk hunne *Niepozwalam* op te stellen. Daags daar aan deed ik de ronde door de overige Waywoodschappen, Starosdyen, en Districten; ik was genoodzaakt, het te voet te doen, zynde myn paard door het onophoudelyk roepen van *Vivat de Koning Stanislaus*, schigtig geworden. Dit geroep wierd met zo veel yver verdubbeld, dat ik my niet kon onttrekken, van my na de aanhoudende instantien der vergadering te gedragen, en ten eersten tot de benoeming van eenen Koning te treeden; maar eer en alvorens het te doen, verklaarde ik afwezend de genen, die zich na *Prage* begeven hadden, en door dien niemand daar tegen opkwam, aangezien sommigen stilzwegen, en anderen na hunne landeryen vertrokken, daar onder de Starost *Opoczynski*, die my by eenen brief verzekerde, dat hy zonder tegenspreking vertrokken was, zo trad ik uit hoofde van myn ampt, tot de benoeming des Konings, maar ik wierd daar in gestoort door den Heer *Kamienski*, Starost van 't district van *Krzieniie*, in 't Waywoodschap ven *Wolhinie*, die my zyn *Niepozwalam* ter hand stelde, 't welk my verplichte, om eenigen tyd stil te zwygen, tot dat hy eindelyk van zyne tegenspreking afgelaten hebbende, ik den doorluchtigsten Koning *Stanislaus*, tegenwoordig regeerende, zonder eenige tegenkanting proclameerde, waar van God, die het verborgenste van onze herten weet, getuige is, zo als ook het volk, bestaande in ruim hondert vaanen, en roepende zonder ophouden: *Vivat de Koning Stanislaus.* Ik merk het aan voor een byzonder geluk, den geen tot Koning uitgeroepen te hebben, dien afgunstigen van den Troon hebben willen uitsluiten; want byaldien zy hun oogmerk hadden bereikt, het ware met onze vryheit gedaan geweest; men zou ons altyd gedwongen hebben om eenen Koning na hun zin te verkiezen.

1733. Maand.

Zie daar het opregt en waaragtig verhaal van al 't geen nopende de verkiezing van onzen Koning is voorgevallen. Ondertusschen hoe eenparig en wettig die verkiezing geweest zy, daar worden nog valsche broeders gevonden, die dezelve in twyffel trekken; zy durven zeggen, dat ze niet anders geschied is, dan door het schenden van de vryheit, en hier door als mede door het gantsche gedrag, dat zy zedert hun vertrek na *Prage*, gehouden hebben, doen zy klaarblykelyk zien, dat ze de Russen in 't Koninkryk geroepen hebben, 't geen hen schuldig maakt aan zoo veel onnoozel bloed, dat mogelyk zal vergooten worden. Maar gesteld, dat eenige persoonen van een ander gevoelen gevonden zyn, het getal derzelven was zeer klein, en zy zyn niet te voorschyn gekomen dan op den tyd, wanneer men den volke aankondigde de aanstaande verkiezing, tegens den volgenden morgen vastgesteld, en niet op den dag van de benoeming des Konings, die achtervolgens de wetten of het gebruik nooit te paard geschied, maar in de trencheën of quartieren, tot dien einde gereed gemaakt, en daar het den genen, die protesteren wilden, noch vry stond, hunne *Niepozwalam* in te brengen.

De

1733. Novemb. De Vyanden des Konings de verderfelyke desseinen, welke zy te Prage beraamd hadden, willende uitvoeren, gingen zich by de Russen voegen, en formeerden onder elkanderen een gewaande Republyk, of om beter te zeggen, een oproerige byeenkomst van menschen, die achtervolgens het Manifest, dat zy getekend hadden, zich zelven tot vyanden van 't Vaderland verklaard hebbende, niet anders zoeken, dan de Vryheit den bodem in te slaan, door de waare en onnoozele Republyk te verdrukken. 't Geen meest is te beklaagen, is, dat 'er onder dezelven gevonden worden, Apostels van den Heere, Bisschoppen, die als Judassen hunne eigen Moeder, dat is te zeggen, hun Vaderland verraden. Deze Bisschoppen zyn het, die schuldig aan een drievoudige meineedigheit, de herten der waereldsche Heeren nog meer verharden, door derzelver vermetelheit te begunstigen, en hen diets te maken, dat ze billyk en geoorloft is. Eindelyk keerden die van de tegenparty weder naar *Prage*; zy waanden, dat zo zy slegts voor 't eindigen der zes weken, welke de Ryksdag duuren mogt, tot een nieuwe Verkiezing konden treeden, die Verkiezing wettig zyn zoude; dog die termyn niet als een wet vastgestelt, maar als eene verlenging, ingeval men niet eerder tot eene verkiezing komen konde, kan niet anders als een bloote herzenschim worden aangemerkt, om dat de Verkiezing reeds wettiglyk geschiet was. Ook waanden zy, dat byaldien zy zig op het Verkiezings-veld, tusschen *Warschau* en *Wola*, konden begeven, hunne verkiezing van meerder kragt wezen zoude; zy deden alle mogelyke poogingen, om daar te komen, dog te vergeefs, en namen het vuur en 't zwaard te baat; midlerwyl ontdekte men, dat de Russische en Saxische Ministers met de tegenpartyders brieven wisselden; de Regimentarius besloot daarop, om ze uit *Warschau* te doen vertrekken, en hen in geval van weigering aan te vallen, zo als hy dan ook deed. De uitheemsche Ministers konnen de prerogativen van 't recht der volkeren niet langer genieten, dan als zy zelven onderhouden de wetten, die aan 't zelve verknogt zyn.

Kortom, de tegenpartyders ziende, dat zy de *Weissel* niet konden passeren, weken in een bosch, maakten een soort van *Kolo*, en verkozen eenen Koning, maar hoedanigen Koning? een vreemdeling, een Prins, die Provintien buiten 't Koninkryk bezit, en die Troupen op de been heeft, een Prins, geboren van een Luthersche Moeder; met een woord, een Prins, die zyne troupen wil gebruiken, om een vrye Natie tot een blinde gehoorzaamheit te brengen. Groote God! waar toe dienen de Rykswetten, op de Convocatie-Ryksdag vastgesteld; waar toe dient de Eed, die men op denzelven gezwooren heeft; waar toe dient dat plechtig Eedverbond, om niemand dan een Piast te verkiezen, enz.

Gedaan te *Dantzig* den 10den October 1733.

Ook ziet men het volgende:

Ver-

1733. Novemb

Vergelyking der Verkiezinge van den Doorluchtigen STANISLAUS LESZCZYNSKI, en den Doorluchtigen FREDERIK AUGUSTUS, tot Koningen van *Polen*:

I. *Stanislaus Leszczynski*, heeft voor hem gehad, eenparige en bereidwillige ftemmen van de gantfche Republyk, wettelyk vergaderd zynde; dat van alle de Palatinaten, Landfchappen, en Diftricten, ten getale van over de 60 duizend Man, na dat den Primaat hen gevraagd had, wie men tot Koning van *Polen* zoude verkiezen, waar op de Kroons Maarfchalk dien Prins heeft uitgeroepen.

I. *Van zo veele duizenden in het Verkiezingsveld vergaderd, heeft geen één* Frederik Augustus *genoemd, en derhalven, noch aan de Republyk, noch door dezelve voorgefteld zynde, heeft hy op generlei wyze konnen benoemd worden.*

DE TYD DER VERKIEZINGE.

II. *Stanislaus* is verkooren, binnen den tyd, welke bepaald was, door een vaftftelling, van de Convocatie Ryksdag dit Jaar gehouden; Zo dat men by zyne verkiezing voldaan heeft aan die vaftftelling, welke door zeer gewigtige reedenen gebied de verkiezing eens Konings zonder uitftel ten einde te brengen behalven dat op de tyd der verkiezing zelfs, Palatinaten begeerden, dat men de ftemming zoude verhaasten, gelyk zulks gefchied was, in een diergelyk geval by de verkiezing van *Uladislaus IV.* welke de Rusfen trachten te verhinderen.

II. *Wanneer* Frederik Augustus *verkoren is, was de tyd der verkiezing voorby, alzo de verkiezing van* Stanislaus *wettelyk ten einde gebracht zynde, de verkiezings Ryksdag daar door geëindigd was, en dat alle de Palatinaten, Landfchappen, en Diftricten uit het verkiezingsveld vertrokken waaren, na dat zy van hun Maarfchalk affcheid gekregen hadden, zonder de verkiezing uitgefteld te hebben; zo dat indien de eerfte verkiezing gebreklyk waare geweeft, 'er een tweede zoude hebben moeten gefchieden, en een nieuwe Convocatie Ryksdag beroepen worden; op nieuws zoude de kleine Landdagen hebben moeten vergaderen, ten welken einde men nieuwe Univerfalia zoude hebben moeten afzenden.*

DE PLAATS DER VERKIEZINGE.

Stanislaus is verkoren op een plaats welke door een meenigte Rykswetten daar toe is gefchikt, en laatftelyk noch door de Convocatie Ryksdag dit Jaar gehouden; dat is in het *Verkiezingsveld* (gelyk het eigentlyk genoemd word, gelegen tusfchen *Warfchau*, en het Dorp *Wola*) in het welke federt onheug-

1733. Novemb. baare tyden de Verkiezingen altoos volgens de oude Rykswetten geschied zyn.

III. Frederik Augustus *is verkoren, aan de overzyde van de* Weixel, *in de vlakte van* Praga, *by een Bosch, omtrent een Dorp genaamd* Kamien, *alwaar de gemeene weg tot een verkiezingsveld verstrekt heeft; en een Herberg tot een Stoof of tent voor de Raadsheeren, tot verachting der Rykswetten, gebruiken, en gewoontens, en niettegenstaande de Convocatie Ryksdagen altoos vaststellen de tyd, en plaats op welke de verkiezing geschieden moet, zoo dat eene verkiezing gedaan buiten de plaats door de wet aangewezen, daar door vervalt, en van geener waarde is*

DE PERSONEN DIE DE VERKIESING GEDAAN HEBBEN.

IV. *Stanislaus* heeft in zyne verkiezing gehad, dat geene dat 'er het wezentlykste deel van uitmaakt, te weten de tegenwoordigheit van alle de Palatinaten, Landschappen, en Districten, geene uitgezondert, welke na de gewoonlyke plegtigheden, hem vrywillig verkoren hebben, zodat zich meer als 60000. stemmen ten zynen voordeele vereenigt hebben, van een verkiezende menigte, welker gedrag, en Regt onberispelyk en onbetwistbaar is.

IV. *By de verkiezing van* Frederik Augustus *is geen een Palatinaat, Landschap, of District, tegenwoordig geweest Zyne verkiezing is slegts geschiet door* een kleine hoop Volk, *en door* onbevoegde Persoonen, *welke geen magt daar toe van de Republyk ontfangen hadden; Hy is verkoren door Menschen, welke gearresteert wierden toen zy van de verkiezing weder t'huis kwamen, en waar van zommigen haar stem gaven, uit schrik voor de Universalia van den Generaal* Lasci, *welke dreigden alles in vuur en vlam te zetten, terwyl anderen haar stem tot een goede prys verkoften. Hy is verkoren door* Meineedigen, *waar van zommigen twee of driemaalen gezworen hadden, dat zy volgens de eenparige intentie van de Republyk, en volgens de uitdrukkelyke Instructien van de meeste Palatinaten, Landschappen, en Districten, geene andere Candidaat verkiezen zouden als die van Rooms Catholyke Ouders geboren was, en dat zy haar stem niet zouden geven aan een die Staten of Legers buiten het Ryk had. Zyne verkiezers zyn zulke geweest die voor* Vyanden des Vaderlands *verklaart waren, ten deele door de Constitutie van de Convocatie-Ryksdag tegens zulke, welke een vreemdeling zouden verkiezen die Staten buiten het Ryk had, ten deele door het Decreet van de gantsche Republyk in het Verkiezings-veld vergadert. Een Decreet het welke de Republyk heeft ingelascht in haar Manifest tegens den inval der Russen, en het welke geteekent is, zelfs door die geene, welke zich in de Verkiezing van* Frederik Augustus *by de Russen voegden. Ik zegge door het Decreet, dewyl het zelve niet alleen ziet op die geene, welke de Russische Troupen ingeroepen hebben, maar ook op die geene, welke naderhand de Russen zouden komen toe te vallen, welke allen door de Republyk voor Vyanden des Vaderlands en vogelvry ververk-

verklaart. Het is ook aanmerkelyk, dat 'er by de verkiezing geene Gedeputeerden *van* Groot-Polen *zynde, men daar toe genomen heeft twee Jonge Heeren, genaamt* Dzialynski; *welke te* Warschau *studeerden, dog het aanmerkelykste van allen is, dat een Kind van 7. Jaren, zoon van wylen den Doorlugtigen Heer* Potocki, *Hof Ryks-Maarschalk tot de verkiezing genodigt is, en dat men het zelve de Acte van verkiezing heeft laten teekenen, buiten twyffel om de waereld op het zien dezer naam te doen besluiten, dat iemand uit het Huis van* Potocki, *ae party van den Keurvorst aankleefde.*

DE PERSONEN DOOR WELKE DE BENOEMING IS GESCHIET.

V. *Stanislaus* is benoemt door den Heer *Theodorus Potocki*, Aardsbisschop van *Gnesen*, Primaat van het Ryk; dat is, door een Prelaat, aan wien (door de Rykswetten, door de Pauzelyke Bullen, en voornamentlyk door de Constitutie der Convocatie-Ryksdag, welke door den Eed der Bisschoppen bevestigt is) met uitsluiting van alle andere Bisschoppen, de benoeming van een Koning toekomt. Alle anderen zyn derhalven door hunne Eeden, en onder zekere straffen van dat regt uitgesloten. Daar is zelfs een Bulle van Paus *Sixtus V.* welke inhout: *Dat wanneer een Koning door een ander, als door de Primaat van het Ryk benoemt is, niet alleen de Bisschop die de benoeming gedaan heeft, aan de straffe in de Bulle uitgedrukt, onderworpen is, maar dat daarenboven, die benoeming nietig en van geen waarde is.*

V. Frederik Augustus, *is benoemt, niet door den Primaat, maar door de Heer* Hosius, *Bisschop van* Posen, *waar door dien Prelaat geschonden heeft, vooreerst den algemeenen Eed, welke hy als Senateur heeft gedaan, by welke hy heeft belooft, alles wat de Republyk schadelyk zoude konnen zyn, te zullen helpen afwenden, alzo hy door zyne benoeming, de grootste onheilen over dezelve heeft gehaalt, de vryheit der verkiezingen verkragt, de omkeering des Staats en der Wetten bevordert, en een zwaare bloedstorting, de verwoesting des Ryks, de onderdrukking der Armen, de schending der Kerkelyke vryheden, en de plundering der Geestelyke goederen veroorzaakt. Ten tweeden, heeft hy geschonden den algemeenen Eed, door welke hy zich op de Convocatie Ryksdag verpligt heeft,* geen Koning te verkiezen welke een vreemdeling is, of die zyne Staaten buiten het Ryk heeft. *Hy heeft eindelyk geschonden den byzonderen Eed, welke hy beneffens de andere Bisschoppen op den voornoemden Ryksdag gedaan heeft, om niet te staan na het Regt om een Koning te benoemen, welk regt door de Wetten aan de waardigheit van Primaat verbonden is In een woord,* Augustus *heeft alleen de benoeming gehad van een Prelaat, welke door deeze benoeming zelfs drie Eeden te gelyk geschonden heeft, en welke daar door op zich heeft geladen de straffe, uitgedrukt in het Decreet, dat de geheele Republyk, in haar Manifest heeft ingevoegt, en dat hy zelve onderteekent heeft.*

1733. Novemb

DE WYZE DER VERKIEZING.

VI. *Stanislaus* is door de Republyk verkoren, met een volkome vryheit, zonder dat eenig Krygsvolk de stemmen dwong voor den eenen of anderen Candidaat. Hy is verkoren met algemeene toestemming van allen die zich in het Verkiezingsveld bevonden, en zonder de minste tegenspraak. Want men moet als zodanig niet aanmerken, de tegenkantingen welke de Heer *Kaminsky* op de plaats der benoeming begon te doen, noch het vertrek van den Starost *Opoczinski*, welke daags voor de verkiezing uit het Verkiezingsveld vertrok. De eerste door minnelyke vertogen, en goede raad te recht gebragt, herriep zyne tegenkanting gewillig en zonder eenige dwang, hy herriep dezelve terstond, en op de plaats zelfs, en riep uit *Vivat Stanislaus*. De tweede betuigde door eenen brief, zyne vreugde over de gelukkige uitslag der verkiezinge, en wenschte den Vorst, op welke dezelve gevallen was, geluk. En wat de anders Verkiezers betreft; zy gingen daags na de verkiezing den nieuwverkoornen geluk wenschen, en hem van hunne volkome onderwerping verzeekeren.

VI. Frederik Augustus, *is verkoren, met alle teekenen van de uiterste dwang, dewyl de Verkiezers omringt waren door een talryk Leger, en dat men hun stemmen alleen verkregen heeft, door gewapende verzoeken. De verkiezing is derhalven niet vry geweest. En hoe zoud ze het hebben konnen zyn, daar een klein getal Burgers, en onbeampte Burgers, verdeelt tusschen vier Candidaten, en door Confederatie een Koning moetende verkiezen, voor de party van* Frederik Augustus *zagen den Generaal* Lasci, *welke met een onbepaalt gezag handelde, en dien Vorst het eerst uitriep? Door overmagt gedwongen, zyn zy die verkiezing toegevallen, minder met genoegen, als met uiterlyke teekenen van achting, waar van men de bewyzen vindt, in eene eigenhandige brief van den gemelden Generaal* Lasci, *aan den Grave van* Osterman, *in welke hy zich op deze wyze uitdrukt.* „De Poolsche Heeren onderling verdeelt zynde, over de verkie„zing van een Candidaat, heb ik hen verpligt door beloften, en voorna„mentlyk door bedreigingen, om de Kroon aan den Keurvorst van *Saxen* op „te dragen. Hy zal magtig genoeg zyn, om op den Troon te blyven, en „om de geenen die 'er hem op verheven hebben, te beschermen.

Den Opsteller van dit vergelyk, voegt 'er het volgende ten besluit by:

De verkiezing van *Augustus II.* Hoogloflyker gedachtenisse, hoewel door eene scheuring geschied, heeft groote voordeelen boven de gewaande Verkiezing van *Frederik Augustus*. De eerste was het werk van een voornaam gedeelte der Republyk, wettelyk vergaderd, op de gewoonlyke, en door de Constitutie aangeweezene plaats, zynde de tyd der verkiezing noch niet ten einde gelopen, zo dat de twee Candidaten op dezelve plaats, en genoegzaam op dezelve tyd benoemd wierden, in de tegenwoordigheit van alle de Pa-

1733 Novemb.

Palatinaten, Landschappen en Districten. De tweede is noch op de plaats, noch in de tyd, door de Wet bepaald, geschied, noch in de vergaderde Republyk; zynde *Frederik Augustus* uitgeroepen door een hand vol volks dat onbevoegd, en van alle gezag ontbloot was, door Menschen, welke door de Wetten waren aangemerkt, onderworpen aan de straffe tegens Verraders vastgesteld; en eindelyk, zonder dat 'er by deze verkiezing tegenwoordig geweest is, eenig Palatinaat, Landschap, of District. Zonder eenig gezach heeft men van *Praga* na *Warschau* overgebracht de Vergaderingen wegens de *Pacta Conventa*, en men heeft dezelve daar 14 dagen lang na die gewaande Verkiezing achtervolgd. Door dezelve *Pacta Conventa* heeft men den intogt in *Polen* aan de Russische Troupen geopend, en men heeft haar toegestaan in te trekken in zodanige plaatsen, als zy goedvinden. Men heeft hier door eene gedurige gelegentheit gegeeven tot inlandsche beroertens, en rechtvaardige oorzaaken aan vreemde Mogentheden, om ons den Oorlog te verklaaren, zonder dat men zich aan de rust der Republyk heeft laaten gelegen zyn.

Wy onderwerpen dit oprecht en naauwkeurig vergelyk aan het oordeel van de geheele waereld. Men oordeele wie als wettig Koning van *Polen* moet erkend worden; of *Een Vorst, welke verkoren is tegens allerleye Wetten en Constitutien, en alleen door den dwang der Wapenen*; of zulk Een, die verkoren is volgens de Wetten en Constitutien, en welke door de vrye, en eenparige stemmen van alle de Verkiezers, tot den Troon is verheven.

De Bisschop van *Posen*, tot wiens laste men in de hier vorengemelde stukken, zo zwaare beschuldigingen inbrengt, heeft getragt zyn gedrag, door het volgende Manifest daartegen te rechtvaardigen.

STANISLAUS HOSIUS &c.

Aan de hooge, doorluchtige, voortreffelyke en magnifique Heeren Senatoren, Dignitarissen, Amptenaaren en den gantschen beroemden Adel van 't Koninkryk *Polen* en 't Groot Hertogdom *Litthauwen*, als meede van de geincorporeerde Provintien, myne zeer geëerde Heeren en Broederen

Niemand gelieve zich te verwonderen, dat op my gevallen is het lot van de tegenwoordige Dienst, waar toe my opentlyke Wetten in deze omstandigheden, welke aan een yder bekend zyn, geanthoriseerd hebben. De Republyk was al door haar zelve tot haaren val overhellende, na dat zy tot haar verderf het noodlot had ondergaan door de scheuring, welke zy konde vermyden, met het werktuig dat zy tot haare ruïne gehaald had, te verwyderen, en terwyl ter gelegentheit van dien, eenige zig den ondergang bereiden, hebben andere met heilsame raad te nemen, den loop der elenden gestuit, dewelke uit de werkende oorzaak der despotike benoeming van *Stanislaus Lesczynsky* zyn voortgekomen.

1733. Novemb. Aan deze was geen ander middel over, dan dit uiterste, dat zy zich van deeze schadelyke besmetting afzonderende, door een opentlyk gedaane verklaaring na de afgebrokene verkiezing getreden zyn, tot de voortzetting van de Verkiezings acte, waarby ook ik ben tegenwoordig geweest, volgende de voorzigtige raadslagen, welke tot handhaving van het *Liberum Veto*, als mede van de wetten en vryheden van 't Vaderland kunnen strekken, zynde dit het doelwit waarop alle onze beradingen gericht moesten wezen, op dat het geen van recht en reeden afgeweken was, verbeterd en daarinne voor het toekomende voorzien mogt werden.

Deze onze goede intentien voor 't algemeene welzyn heeft God Almachtig met succes gezeegend door de gelukkige verkiezing, dewelke *nemine contradicente*, den 5den van de tegenwoordige Maand, de bepaalde tyd der zes weken van de Verkiezings Ryksdag noch niet verloopen zynde, in 't Verkiezingsveld by *Kamien*, (alzo de Histiliteiten van de Tegen-party niet toelieten op de gewoone plaats te komen) gedaan is geworden, hebbende ik met waarneming van alle Formaliteiten en plechtigheden de benoeming gedaan van den doorluchtigen Koninklyke Prins van *Polen* en Keurvorst van *Saxen*, *Augustus III.* waar van de Verkiezings Acte meerder onderrichting geeft.

Ik heb dan door deze myne bekentmaking aan uwe E. alleen voor te stellen, dat gylieden met eenparige raad het welzyn van uw Vaderland, van uwe bezittingen, goederen en waardigheden, en van de algemeene rust wilt behertigen, de grooote daaden Gods, dewelke hy onder ons gewerkt heeft, verheffende den gelukkig verkoren Koning *Augustus III.* als onzen Heer erkennen, en ten spoedigsten trouw en hulde aan den zelven afleggen, voorts de Confederatie van de Stenden dezer Republyk omtrent de verdediging van deszelfs Majesteit, onder de directie van den zeer Illustren Heer *Antonius Lodzy Poninsky*, Instigator van 't Koninkryk, als Maarschalk opgerecht, in 't getal en met de gemoederen vermeerderende, tot de aanstaande Ryksdag van de Krooning, welkers vaststelling wy ter dispositie van onzen nieuw verkoren Koning hebben gelaaten, *Nuntius* of Gedeputeerden uit de voortreffelyke Waywoodschappen, Landen en Districten, volgens 't gebruik ter Activiteiten wilt verkiezen.

Waar toe ik uwe E. herteiyk gelukkig succes toewensche, de Goddelyke Majesteit smeekende, dat dezelve door volmaakte eenigheit der Stenden by onzen doorluchtigsten regeerende Koning wil bevestigen en bekrachtigen, 't geen zyn Almachtigen Hand voor het welzyn van Religie, en voor de roem en 't voordeel van onze Natie heeft begonnen. Hebbende ik deze bekentmaking van den doorluchtigsten Verkoorne algemeene wetenschap en vertroosting, met myn gewoone Zegel bevestigd en eigenhandig ondertekend.

Gedaan te *Warschau* den 20 October in 't Jaar des Heeren 1733.

De

De Prins *Kiowski* heeft een zeer ryk Koopman van *Warschau* gevangen te *Dantzig* gezonden, beschuldigd zynde geheime correspondentie met de Russen gehouden, en veele geheime zaaken ontdekt te hebben, zullende (zo men wil) ook in kort te recht gesteld worden. Men begint reets de smarte van de Poolsche onlusten van alle zyden te gevoelen, alzo de Prins *Wiesnowiesky*, zo wel als de Russische Generaal *Lascy*, aan de Magistraat van *Dantzig* een Rescript; 't geen in gebiedende bewoordingen bestaat, gezonden heeft; volgens het welke die Stad, op pœne van militaire executie, twee maanden lang, te rekenen van het midden der maand October af, de portien in de Rations voor 40000. mannen, verpligt zoude zyn te leveren; en men wil dat een gelyk Mandaat aan de Palatyns van *Maryenburg, Culm*; en andere plaatsen gezonden is. Daartegen doet de Kroons Regimentarius, deze leverantie ernstig verbieden, en door stroopende partyen alle voorraad, zo veel mogelyk is, oplichten en wegvoeren. De Generaal *Lascy* doet alle het noodige vervaardigen, om na de aankomst van den Koning *Augustus*, de Kroons Armee op te zoeken.

De Koning van *Vrankryk* heeft een eigenhandigen brief aan den Koning *Stanislaus*, zynen Schoonvader geschreven, om hem te verzekeren, dat zyn Majesteit de Wapenen niet zou nederleggen voor dat hy zyn Majesteit op den Troon van *Polen* bevestigd had.

Dagelyks kwamen te *Dantzig* Expressen aan den Koning *Stanislaus*, en aan den Primaat, met berichten wat 'er by de Saxischen omgaat; onder anderen heeft men door dezelve verstaan dat den 13. October door de Magnaten en Senatoren der Keurvorstlyke party te *Warschau* de eerste vergadering was gehouden, om de *Pacta Conventa* voor den nieuwen Koning te regelen: de Russen waren daar reeds 6000. man sterk, en bezig met een brug over de *Weissel* te maken, dewelke in twee dagen klaar zoude zyn, wanneer 'er 8000. man nevens de artillery van *Prage* naar *Warschau* zouden overgaan: Wanneer dit Leger aldaar te zamen zal zyn, acht men dat 'er 15000. man naar *Crakau* zullen gaan. De Russische Ministers hebben het Koninklyke Slot, en de Generaal *Lasty* het Paleis van den Palatyn van *Reussen*, de Vorst *Czartoriasky*, in bezit genomen. De Kroons Regimentarius Palatyn van *Kiow* stont met zyn leger nog omtrent *Piaszeczno*, maar zoude in 't kort opbreeken, dog waarheen

1733. Novemb

heen wist men noch niet: de nieuwe Regimentarius van *Litthauen* de Heer *Pociey*, hadt zich met haar geconjungeerd, en daar by verzekering gedaan, dat den kleinen Adel in *Litthauen* zich voor Koning *Stanislaus* verklaarde, en alleen naar de Universalia wachte tot een algemeene opzitting te paard.

De oude Prinsesse van *Radzivil* is den 21. te *Dantzig* aangekomen: Men meent dat zy door haar komst alleen bedoelt, die van haar familie derwaards te lokken, om zich aan Koning *Stanislaus* te onderwerpen, wyl haar Vorstelyk Huis nooit van meening geweest is den Keurvorst van *Saxe* tot de Kroon te bevorderen. De Zweedsche Minister de Heer van *Rothenschild*, is dagelyks met den Koning en zyne Ministers in conferentie.

Op de tyding dat de Generaal *Lascy* naar *Dantzig* op weg was, hebben de Prins *Czertorinsky*, en de Heer *Poniatowsky*, met een Major van het guarnizoen dier stad weder de fortificatien bezigtigd, en alles in staat van tegenweer doen stellen.

Men zegt dat de Kroons-Schatmeester *Offolinsky*, de Poolsche Kroon met alle de Rykstekenen by zich heeft, om altoos in staat te zyn de Krooning van Koning *Stanislaus* omtrent *Dantzig* te voltrekken, wanneer de Keurvorst van *Saxe* zich te *Crakau* mogt laaten kroonen; doch de Saxische party verzekert dat de Kroon enz., noch op het kasteel te *Crakau* is.

De Geheime Raad van den Koning *Stanislaus*, bestaatin den Primaat, den geweezen Regimentarius *Poniatowsky*, de Graven *Charman*, *Towsky*, en den Franschen Ambassadeur den Marquis de *Monti*. De werving der Troupen te *Dantzig* gaat sterk voort, toonende elk zich even genegen tot den dienst, men zegt dat dezelve zouden bestaan in 8000. man voor den Koning, en 2000. man voor de Stad *Dantzig*.

Den 5den dezer bragt een expressen van de Littausche Regimentarius tyding, dat hy 600. Russische dragonders, die als een escorte met 20. wagens met amonitie en over de 200000. Roebels geladen naar *Warschau* trokken, neêrgemaakt en eenigen daar van gevangen genomen, de wagens tot buit weggevoerd, en het derde deel daarvan, onder zyn volk had doen uitdeelen: gemelde Regementarius had ook een party Cozakken en Calmukken die naar *Warschau* trokken neêrgemaakt. Deze tyding heeft by de party van den

den Koning *Stanislaus* groote vreugde veroirzaakt, en men zegt dat zyn Majesteit zoude geordonneerd hebben, het bovengemelde veroverde geld ten behoeve van het Poolsche Leger te gebruiken. Zyn Majesteit heeft een Manifest doen publiceren, om een algemeenen Opbod in *Polen* te beschryven, hetzelve is merkwaardig, en van den volgenden inhoud. 1733. *Novemb*

WY STANISLAUS de Eerste, door Gods Genade Koning van *Polen*, Groot-Hertog van *Litthauen*, enz. enz. Aan alle en een ieder die het behoord, voornamentlyk de Senatoren, Amptenaaren, de Ridderschap, de groote en kleine Steden, enz. Onze Koninklyke Gunst: Lieve en Getrouwe: Het heeft God Almagtig na de diepe geheimen zyner wegen mogelyk behaagt, niet op te houden dit Koninkryk, dat hem het allerbehaaglykste zyn moet, te tuchtigen en te straffen, (want dien hy lief heeft tuchtigt hy) alzo hy na de gelukkig geëindigde rouwtyd van 't *Interregnum* noch eenige donkere wolken heeft laaten overblyven, welke wy zorgvuldig met zamengevoegde kragten moeten tragten te verdryven. De Christelyke plicht vereischt, dat wy hem als een goedertieren Vader, 't zy dat hy ons verblyde of bedroeve, met alle ootmoedigheit lof en dank betuigen.

Eenige Inwoonderen van 't Vaderland hebben zich door kwaadaardigheit en yver laaten verleiden, dat zy van haar zelve zo veel vergif en geweld niet beziende om het Vaderland om te keeren, zich onder een vyandlyke hulp begeven hebben, met dewelke zy de gulde vryheit vertreedende, in 't Vaderland woeden en raazen. De oorsprong van dat onweêr en die kwaadaardigheit bestaat onfeilbaar hierin, vermits de loffelyke Poolsche Natie geenzints lettende noch op de geïnteresseerde uitsluiting onzer Persoon van wegens zyn Majesteit den Roomschen Keizer en van haare Majesteit de Russische Czaarin, noch op de komst der Russische Troupen om die uitsluiting te ondersteunen, die Natie uit kracht van haare wetten ons vryelyk op haaren Troon heeft verheven, en dus edelmoediglyk getoond, dat niemand recht heeft zich met de verkiezing van haaren Koning te bemoeijen.

Deze daad konde niet behaagen aan de geene welke door nyd en eigenbaat, en met een geest van hoogmoed ingenomen zynde, meer vermaak in een schandelyke dienstbaarheit dan in de kostelyke vryheit gevonden hebben. Zeker gedeelte der Burgeren van dit Vaderland zich gedurende de verkiezing te *Praga* vergaderd hebbende, wierd gevraagd, waarom zy zulks deden en of het om reedenen van tegenspreeking was, waarop zy antwoorden, dat haar afzondering de vrye verkiezing niet zou stooren, waar door een yder te vrede gesteld wierd; doch in 't vervolg openbaarde zich haare list, dat zy zich met de Moscovische Troupen vereenigden, om tot verdrukking der vryheit een nieuwe verkiezing te ondernemen, en een nieuw nooit gehoord gevaarte op te rechten. En nadat deze Party eenige dagen lang te vergeefs getracht had, op het gewoone Verkiezings-veld te komen, vervoegden zy zich naar *Kamien*,

1733. Novemb. maakten een [illegible] haar *[illegible]* ofte Verkiezing-huis, en een open weg tot haar schans; en haar gal en vergif uitbrakende, verkoren onder de bystand van vreemde wapenen haaren Afgod, den Doorluchtige Keurvorst van *Saxen* tot Koning. Dus zyn zy nu openbaare vyanden des Vaderlands. De hoogwaardige *Nominator* (de Bisschop die gemelde Koning heeft benoemd) heeft een drievoudige meineedigheit begaan: als een Bisschop, als een Edelman, en als een Senator. Deze Republyk heeft eertyds zwaare Faliteiten uitgestaan, maar geene is met de tegenwoordige te vergelyken, daarom betaamd het ons tot de eenigheit te treeden, en het groot geweld af te schudden; de nabuurige Hoven zullen ons ook niet verlaaten, alzoo het haar belang is dat *Polen* niet verdrukt werde.

In dit uiterste gevaar hebben wy ons voorgenomen om hulp en redding te roepen: Wy roepen dan alle in 't algemeen, welke de liefde voor 't Vaderland ernst is, te samen, en geven volkomen bevel, het welke dubbeld, te weten als het eerste en tweede, moet aangezien worden, tot de algemenen opbood, ordonnerende ten dien einde de beschryving in de Waywoodschappen, Landen en Provintien; UL. gelieven zich dan tot deze byeenkomst om den vyand te verdryven en te vernielen, gereed te houden op den tyd en de plaats, dewelke door het derde bevel bekend gemaakt zal worden, als wanneer wy in Persoon, door geen beweeging van hoogmoed, maar door een natuurlyke liefde voor dit Vaderland, welkers vrye beheersching wy ondernomen hebben, onze dapperheit met de uwe zullen vereenigen, en onze gezondheit nevens de uwe tot bescherming van deze kosselyke Republyk aanwenden. Hebbende wy dit bevel eigenhandig onderteekend, en met ons Kabinet-Zegel bekragtigd.

NEDERLANDEN. DE Secretaris van *Spanje* te *Brussel*, ontfing den 19. November tyding van het geslooten Tractaat, tusschen de Kroonen *Vrankryk* en *Spanje*, met bevel om van *Brussel* naar zyn Hof te vertrekken, zynde gelyk bevel aan den Spaanschen Secretaris te *Weenen* gezonden. De Grave van *Maurepas*, Secretaris van Staat van *Vrankryk*, wegens de Zeezaken, heeft twee brieven geschreven aan den Heer *de la Grandville*, en den Heer *de Lantein*, Luitenant-Generaal van de Admiraliteit van *Duinkerken*, beide gedagtekent *Fontainebleau* den 2. November 1733. De eerste dezer twee brieven is van den volgenden inhout:

Myn Heer,

IK heb den brief, welken UE. de moeite gedaan hebt den 6de dezer aan my te schryven, ontfangen; ik was reeds te voren door den Heer *Baiantin*, van den inhoud onderregt, nopende de Declaratie van Oorlog, die aan hem door

door den Heer *Lenfant* ten onregte gezonden was; ik ben daar over ten uitersten verwondert geweest, om dat het besluit, 't geen men ten dezen opzigte genomen had, met deeze dispositie gantsch strydig was, en dat men niet had behooren daar tegen te dandelen; dog na dat de zaaken nu in deeze Staat zyn, kunnen dezelve niet anders verholpen worden, dan met aan de Onderdaanen van de *Nederlanden* verzeekeringen te geeven, dat *Vrankryk* geene hostiliteiten zal beginnen, byaldien zylieden de eerste oorzaak daar toe niet geven, en dat de Koning aan zyne Onderdaanen toestaat, haare Commercie met hen te continueeren; In conformiteit van dien zal ik ook schryven aan den Heer *Balentun*, en aan de Heeren *Riconart* en *Chateauneuf*, Commissarissen van de Marine te *Calais*, en ik zende de ordres aan de Commandanten der scheepen, welke ten eersten van *Brest* zullen vertrekken, zo wel om de vaart van onze scheepen tegen die van de *Nederlanden* te dekken, als om te onderzoeken of deeze niet ter Kaap uitgerust zyn, en in geval van neen, hen volkomen vryheit te laaten, om haare Commercie te doen, en haar weg te vervolgen. Vermits gy u naar *Duinkerken* zult begeeven, gelieft deeze voornoemde Dispositien aan de Negocianten dier stad bekend te maaken, en de nodige ordre te stellen, dezelve ook te doen verklaaren aan die van *Oostende*, en aan andere Havens van dat gebied, en ik verzoek UE. my te onderregten, wat uitwerking deeze ordres zullen gedaan hebben. Ik ben enz. 1733. Novemb.

De tweede brief luidt aldus:

IK heb aan den Koning verslag gedaan van 't geen gy my melt, myn Heer, door uwen brief van den 4den dezer maand, aangaande de Declaratie van Oorlog, die aan UE. is gezonden geworden, en dewelke gy hebt doen publiceren; Zyn Majesteit heeft uw besluit van niet gearresteert te hebben het kleine vaartuig van *Nieupoort*, dat zich toen te *Duinkerken* heeft bevonden, goedgekeurd, alzo des Konings intentie niet is, eenige acte van hostiliteit te beginnen tegen de vaartuigen van 't Keizerlyk Vlaanderen; Gy kunt zelfs de Onderdaanen van die dependentie, welke zig te *Duinkerken* bevinden, verzekeren, dat zy hunne Commercie met alle veiligheit kunnen voortzetten, mits dat zy de vaart niet stooren, welke de Koning ook aan zyne Onderdaanen toestaat met hen te continueeren; Ook zult gy Paspoort verleenen aan het vaartuig van *Duinkerken*, dat naar *Oostende* in lading is, indien gy verzekert zyt, dat men ten zynen opzigte van gelyke zal doen; 't Is met deeze intentie de Commercie tusschen de steeden van de *Nederlanden* te continueeren, zynde geen commissie ten Oorlog aan UE gegeeven, toen men de Declaratie aan UE. gezonden heeft, en zyn Majesteit heeft geordonneert aan de Commandanten van zyne scheepen, welke dadelyk uitgerust zyn, de vaart van de scheepen van 't Keizerlyk Vlaanderen, dewelke zy in Zee zullen ontmoeten, niet te belemmeren, mits dat zy bevinden dat dezelve niet ter Kaap gewapent zyn enz.

1733. Novemb.

Deeze brief is in de Griffie geregistreerd den 12den November 1733.

Het Tractaat van Onzydigheit wegens de *Oostenrykscbe Nederlanden*, tusschen dezen Staat, en den Koning van *Vrankryk*, is getekend, en door den Marquis *de Fenelon* met een Expressen naar zyn Hof gezonden.

BYZONDERHEDEN.

MEN heeft tyding dat de regeerende Hertog van *Wirtemberg*, die den 30sten der voorlede maand van een overval van pleuris zo verre hersteld was, dat men zyn Doorlugtigheit buiten gevaar oordeelden; den 31sten dito van een apoplexie zo heevig was aangetast, dat zyn Doorlugtigheit eenige uuren daarna in den ouderdom van tusschen 56. en 57. jaren was overleden. Deze dood is een gevoelige en zware slag voor het Protestantendom, vermits zyn Land dat een der voornaamste Euangelische Provintien is, aan een Roomsch Erfvolger overgaat, van wiens regeering voor de Euangelische kerken en onderdaanen, die in groot getal in dat Hertogdom zyn, met 'er tyd mede niet dan verderfelyke gevolgen te verwachten zyn, zo als de ondervinding aan andere Staaten en Landen geleerd heeft, aan welke dat ongelukkig lot ook te beurt gevallen is.

Te *Florence* is overleden de Nonne *Corsini*, zuster van den regeerenden Paus, Abdis in 't klooster van *S. Gaio*, buiten de Romeinsche Poort, in den ouderdom van 84. jaaren.

Uit *Schotland* heeft men tyding dat den 8sten dezer, niet verre van *Edemburg* des morgens vroeg een vreeslyk Onweder van Donder en Blixem was gevallen, dat hetzelve voornamelyk hadt getroffen, het Kasteel van den Graave van *Leven*, hetzelve was op alle de verscheiden hoeken van't Kasteel teffens gevallen, had een schoorsteen om ver gesmeeten, en ruim twintig verscheiden scheuren in 't kasteel gemaakt; 't was door een van de vensters in de eerste Zaal geslagen, met zodanig geweld, dat een steen uit de muur, tegen de vensters over ruim 25 voet ver gesmeeten was; ook had het weêr in 't slaap vertrek van den Grave den spiegel verbryseld, een paneel van boven neêr gesmeeten, met zoodanig geweld, dat de spinters en stukken tegen de gordynen van 't Ledikant vlogen, waar in de Grave, en zyne Gemaalinne lagen. Ook was het weer op verscheide plaatsen door de middelmuur, omtrent vier voeten dik, heen geslaagen,

en had in verscheide vertrekken de spiegels vermorseld; waar omtrent aanmerkelyk is, dat uit een der Spiegels maar een stukje ter grootte van een kroon, was gesprongen, terwyl het overige glas 't eenemaal onbeschadigd was. Daarenboven was het verguldsel van 't goud-leer gesmolten, zoo als mede het verguldsel van een Japansch kabinet, hoewel maar aan de eene zyde, zynde de andere zyde onbeschadigd; dit kabinet stont in een vertrek, daar geen merkelyke scheur in de muur te zien was, nochtans was de spiegel daar mede aan stukken. Sommige steenen uit de vloer wierden in de binnenste vertrekken van 't huis ook uit den grond gerukt; ondertusschen schoon 'er veel volk in 't kasteel was nochtans hoort men niet dat 'er iemand gequest, of dat 'er eenige schaade in de nabuurschap geschied is. 1733. Novemb

Den 14. October ontstont te *Cell* brand, waardoor in korten tyd 13. huizen in de assche gelegd wierden.

Den 27. October des morgens ontstont 'er brand in het kostelyk Huis van den Hertog van *Devonshire* in *Piccadilly*, en daar wierdt alle bedenkelyke vlyt aangewend, om denzelven te blusschen: De Lord *James Cavendish*, zyn Broeder, de Graaf van *Albemarle*, de Hollandsche Resident, en andere Persoonen van distinctie, kwamen derwaarts, en gaven mildelyk, om het Volk het welk daar hielp, meerder aan te moedigen: De Prins van *Wales* omtrent 12. uuren naar de Stad komende, bleef daar ook eenigen tyd, en gaf mede 30. Guines aan 't volk; maar alles was te vergeefs, en het Huis brandde geheel af, behalven de buitenmuuren, zynde een groot gedeelte van de Goederen bedurven en verbrand; maar zyn Lordschaps Verzameling van kostelyke Schilderyen en Medailles, de Bibliotheek, en de beste Meubilen waren by geluk buiten het huis gebragt, ter oirzake dat hetzelve gerepareerd wierdt: De schade wordt echter noch wel op omtrent 20000. pond Sterling geschat. Men verstaat, dat de brand is veroirzaakt door de onachtzaamheit van de Werklieden, die haar ontbyt waren gaan neemen, en op een van de Vlieringen een Lympot onder de krullen lieten staan, welke ondertusschen was overgelopen, en dus brand in het huis veroirzaakt heeft; en alzoo hetzelve op zich zelf stont, is de brand niet verder gegaan. De Hertog en zyn Familie bevondt zich te *Chatsworth* in *Derbyshire*, maar wierdt gisteren avond te *Hamptoncourt* verwacht: Zyn Majesteit heeft geordonneerd, een Apartement in 't Paleis van *Somerset*

1733. Novemb. voor gemelde Hertog gereed maaken, totdat deszelfs huis weer opgebouwd is.

Onlangs onstont 'er brand in 't kasteel *Parcian* die veel grooter geweest is dan men in den beginne meende, zynde 'er over de honderd huizen en koornschuuren verbrand, en de inwoonderen die niets van hunne meubilen of voorraad konden bergen, in de uiterste elende gebragt.

In deze maand onstont in 't dorp *Gusdorff* in 't onder Aartsstift *Keulen* brand, waar door 8 huizen met schuuren en stallingen in de assche gelegd zyn, zynde 'er nu binnen den tyd van 14 dagen driemaal brand geweest: *Te Putz* brandden den 20, ook eenige huizen af.

Een van de eerste uit den lande van *Cadsand* weggeloopene *Emigranten*, met een brief van den Keur-Brandenburgschen Ministers naar het Gerigt *Tanenbach* in het Saltzburgsche afgezonden, om aan twee Euangelische mans kennis te geeven dat hunne vrouwen uit *Pruissen* te *Regensburg* aangekomen waaren om hen af te haalen, wierdt by zyn aankomst aldaar aanstonds by de kop gevat, zyn reisgeld afgenomen, en zonder veel forme van proces aan de kaak gezet, en door dieflyders 50 zware Bullepeesslagen gegeeven, en vervolgens na het afsweeren van den *Vrfehd*, op straffe van de galg voor eeuwig uit den lande verweezen, van welke schandelyke executie de Godvergeete Amptman zelfs zo stout en onbeschaamt geweest is, aan dezen armen mishandelden *Emigrant*, wiens geheele lyf met striemen en litteekenen bezet is, een schriftelyke acte en verklaring te geeven, en daar in te melden, *dat men voor ditmaal noch de genadigste en zachtste weg met hem had ingeslagen*: welke verklaaring in handen van de Brandenburgsche Ministers is: Deze ongehoorde verfoeilyke daad, die alle de bezwaarnissen dewelke tot noch toe aangebragt zyn, te boven gaat, heeft de uiterste verontwaardiging aan het Protestansche Corps gegeeven, doch waar over het al mede te duchten is, dat men geen voldoening zal erlangen, ten zy door middelen van represailles, gelyk zulks de meening van eenige Ryksvorsten geweest is.

De Muizen continuëren in *Keulsland* veel schade op 't Land te doen, weshalven de Boeren graften rontom de Schuuren graaven, en die met water aangevuld hebben; en men heeft te *Geyen* een Vlek in 't *Gulik-*

't *Gulikſche*, alleen aan een Schuur by de 15000. Muizen verdronken gevonden. 1733. Novemb.

Den 5. November des avonds ten 8. uuren kwamen 6. Kaerels aan 't huis van den Kapitein de *Romane* te *Paddington* twee à drie mylen van *Londen*; en aan de deur geklopt hebbende, maakten zy zich meeſter van de Dienſtmeid die de deur opendeed, ſtopten haar de Mond; en bonden haar vaſt: Zy deeden hetzelve aan den Kapitein, dien zy ook zeer wreedelyk handelden: Zy ſchonden de Meid, en ſneden haar het lyf op; en nadat zy vyf à zes uuren eetende en drinkende in 't huis waren geweeſt, namen zy al het beſte goed mede, met het geld, het geen de Kapitein onlangs van zyn halve Gage ontfangen had. Tot geluk waren de Dochter en de Schoonzuſter van den Kapitein dien dag niet t'huis, alzo zy te *Londen* gekomen waren en aldaar geſl.pen hadden.

Van *Parys* ſchryftmen, dat de goede orde welke de Maarſchalk van *Berwyk*, onder de Officieren en Soldaaten in den Veldtocht in *Duitsland* heeft doen obſerveeren, zo exact zyn geweeſt, dat in de Armee, noch op het Land, geene wanordres zyn voorgevallen; zynde meer ſoldaaten, welke tegen expres verbod op Maraude gegaan waren geëxecuteerd, dan 'er in het beleg van *Kebl* geſneuveld zyn. Men heeft aangemerkt, dat over de 80 van dat ſlach zyn opgehangen; welke men; wanneer zy troupswyze by de boeren gingen plunderen, om de galg heeft doen dobbelen; onder dewelke een ſoldaat was, die vyfmaal achtereén gelukkig mis gedobbeld heeft.

Van de Vangſt der Schepen welke dit Jaar in *Groenland* en in de *Straat Davids* zyn geweeſt, ziet men de volgende Lyſt

In Groenland.

	Schepen.	Viſſen.	Vaten Spek.
Hollandſche	66	225½	9600
Hamburger	25	22	1245
Breemer	10	13½	650
Engelſche	2	4	200
	103	265	11695

In

1733. *Decemb.*

In de STRAAT DAVIDS.

	Schepen.	Viſſen.	Vaten Spek.
Hollandſche	118	134¾	7375
Hamburger	7	1	60
Breemer	6	4¾	265
	131 :	140½ :	7700

Ook hebben 18. Schepen van *Hamburg* op de Robbevangst uitgeweeſt, medegebragt 1431 Quarteelen Spek.

DECEMBER.

GROOT-BRITTANNIE.

MEN hadt te *Londen* tyding uit *Ierland* dat het Parlement van dat Koninkryk alle de begeerde en verwachte ſubſidien hadt toegeſtaan.

In de voorgaande maand heeft men de onpasſelykheit des Prinſen van *Oranje* gezien: den 26 van dezelve was 'er een groote Conſultatie van Doctoren in het Paleis van *Sommerſetb*, zynde de Prins dien nacht zeer ongeruſt geweeſt, doch den volgenden dag was de koorts zeer afgenomen. Den 27ſten namiddags begaven zich de Hertogen van *Argyle*, *Montagne*, *Grafton* en *Richemond*; de Graaven van *Scarbourg*, *Albemarle*, *Grandham* en *Jerſey*; de Lords *Lovelace* en *Harvey*, de Ridder *Robert Walpole*, de Heer *Hop*, en andere Miniſters, benevens een groot getal perſoonen van aanzien, naar het Paleis van *Sommerſetb*, om een viſite aan den Prins van *Oranje* te geeven; doch konden die eer niet hebben, alzo de Ridder Baronet *Hans Sloane*, de Doctoren *Teſſier*, *Hollings*, en die van zyn Hoogheit aldaar beezig waren, een conſulatie over de indispoſitie van zyn Hoogheit

heit te houden; hebbende den Heer *Tessier* van hun besluit aan den Koning rapport gedaan. Sedert dien dag heeft de koorts zyn Hoogheit verlaaten, en de Prins bevondt zich zo gebeterd, dat de Doctoren hem buiten gevaar oordeelden; zyn Hoogheit heeft sedert de visite ontfangen van den Prins van *Wales*, alle de vreemde Ministers, de Lord Cancelier, en verscheiden persoonen van rang, welke dien Prins deswegens kwamen congratuleeren. De voltrekking van het huwelyk van zyn Hoogheit was by provisie drie weeken uitgesteld, doch de Koning heeft aan den Adel, welke zich op het land zoude begeeven, doen verklaren, dat indien die tyd vervroegd wierdt, zyn Majesteit haar zulks zoude doen weeten. De Bediendén van den Prins van *Wales*, hebben aan die van den Prins van *Oranje* een groot gastmaal, onder een Concert van Trompetten, Pauken, en Waldhoorens gegeeven, ten blyke van hunne vreugde over de gelukkige herstelling van den laatstgenoemden Prins. De Kroon-Prinsesse zondt den 7den dezer door de Heer *Duncan* haar Portrait in Mignatuur aan den Prins van *Oranje*, die gezelschap zag om hem wegens zyne herstelling te complimenteeren. Men wil dat de Lord Major, en de Aldermans van *Londen*, korte dagen na de voltrekking van de trouw, hunne beide Hoogheden op een prachtig Festein in het Stadhuis zullen nodigen; en dat de Stad *Londen* mede een present aan de Kroon-Prinsesse zal doen. Eenige kwaadaardige Persoonen ondernamen onlangs het houtwerk, 't geen te *Hammersmith* tot een vreugde-vuur tegen den trouwdag van de Kroon-Prinsesse vervaardigd was, in brand te steeken, zodat al hetzelve in korte uuren in de assche gelegd wierdt.

1733. Decemb.

Den 26sten vergaderden beide de Huizen van 't Parlement te *Westmunster*, en wierden tot den 28 January geprorogueerd, wanneer het Parlement zal zitten om zaaken te doen. De Kroonprinses heeft aan de Prinsesse *Amelia* haar huis te *Kew* vereerd. Wyl 'er geen tyd genoeg geweest is om in de Provincien te doen weeten, dat het groote huwelyk uitgesteld was, heeft men den 22sten November 's avonds op verscheiden plaatsen groote vreugde bedreven.

Men heeft brieven uit *Zuid-Carolina* dat de Spaanjaarden in de *Havana* een toeleg hadden om de Engelschen uit de eerstgenoemde Colonie te verdryven, en dat dit voorneemen reets eenigen tyd gesmeed was; doch dat hetzelve by gebrek van matroozen en lootsen niet

1733, December. ter uitvoering gebracht had kunnen worden : En sedert heeft men, dat het Hof hier van mede kennisse bekomen hebbende, ordre gezonden heeft, dat de Oorlogschepen te *Savannah* en in andere havens leggende, wel op haare hoede zullen moeten zyn. De Admiraliteit heeft 10 Oorlogschepen in commissie gesteld, en gaf vervolgens ordre in allen haast eenige oorlogschepen naar *Georgie* in *America* te zenden, om aldaar en te *Port-Royal* te kruissen, tot het verydelen van de Spaansche onderneemingen tegen die Colonie.

De Heer *Hop*, Minister van de Heeren Staaten Generaal aan dit Hof, heeft aan den Koning medegedeeld het Tractaat van neutraliteit, tusschen hun Hoog-Mogende en den Koning van *Vrankryk* gesloten; men zegt, dat het niet in artykels gedeeld is, gelyk andere Tractaaten, doch dat het des niettegenstaande drie voornaame pointen behelst, te weeten, I. Dat de Nederlanden van de „ Fransche zyde t'eenemaal voor allen aanval vry zullen weezen, „ en dat alle de Provintien en plaatsen, onder de benoeming van „ Oostenryksche Nederlanden begreepen, voor de Barriere van de „ Republyk zullen gehouden worden. II. Dat de Republyk van „ haaren kant neutraal blyven, en de zyde van den Keizer niet kiezen „ zal zo ten opzichte van de tegenwoordige onlusten wegens de „ Poolsche zaak, als wel ten aanzien der gevolgen van dezen „ Oorlog; doch zo dat hun Hoogmogende volle vryheit blyven „ behouden, om de verbintenissen na te komen, welke zy uit „ hoofde van de in weezen zynde Tractaten, met zyn Keizerlyke „ Majesteit hebben aangegaan. III. Dat ingeval hierna wegens de „ Nederlanden, eenige onlusten mogten ontstaan tusschen den Kei„ zer en zyn Allerchristelykste Majesteit, hun Hoogmogende hunne „ beste officien zullen aanwenden om het verschil by te leggen, en „ de rust te herstellen; behoudens nochtans dat in geval de Keizer„ schen eenigen stroop doen uit de territorien der gemelde Nederlan„ den, en de troupen of heerschappyen des Konings van *Vrankryk* „ komen te molesteren, het dan vrystaat en geoorloofd is, dat de trou„ pen van den gemelde Koning met die van den Keizer handelen, „ zo als zy best geraden vinden, om dezelven te rug te dryven, „ doch dat de Franschen desniettegenstaande op generhande wyze „ bezit neemen zullen van eenige plaatsen in de gemelde Nederlan„ den, noch eenig Campement in dezelve formeeren.

Den

Den 10. dezer wierdt de Lord *Harrington*, een van zyn Majesteits eerste Secretarissen van Staat, met een schriftelyke order des Konings gezonden aan den Heer *Peter* Lord *King van Ockham in Surrey*, Opper-Kancelier van *Groot-Brittannië*, om 't groot zegel van 't Koninkryk te haalen, 't welk zyn Lordschap, aan den Lord *Harrington* overgaf, die het naar *St. James* bragt, en het aan den Koning zelfs ter hand stelde. Op den middag was 'er een groote raad te *St. James* in de tegenwoordigheit van den Koning, den Prins van *Wales*, den Lord *Harrington*, enz. wanneer het zyn Majesteit behaagde, om den Schildknaap *Charles Talbot*, Solliciteur-generaal en lid van 't Parlement wegens de Stad *Durham*, te benoemen tot Opper-Kancelier van 't Koninkryk, en dienvolgens het Groot Zegel aan den gemelden Schildknaap *Charles Talbot* over te geeven, die daar op by den Koning ter handkus wierdt toegelaaten, en in den Raad de gewoone eeden afleide, waarna hy insgelyks de Koningin opwachtte, en zich toen met het Groot-Zegel naar zyn Huis in *Lincoln's In Fields* begaf. Men verneemt, dat de Lord *King* een pensioen zal hebben van 3000 pond. Sterlings Jaarlyks, en dat zyn Lordschap zelfs het Zegel in den Raad zou hebben neêrgelegd by aldien hy wel gebleven hadt. 1733 Decemb.

Die van de Hofparty toonen zich omtrent de aanstaande verkiezing van een nieuw Parlement, gantsch niet ongerust, en zy houden zich verzekerd, dat zy wederom als tegenwoordig, een groote meerderheit aan hunne zyde zullen hebben.

Ondertusschen heeft men bericht van *Jarmouth* dat de Heeren *Coke* en *Morden* voor de Poort van die Stad komende, om hunne intrede te doen, zeer veel volks vergaderd was, die alle luidkeels riepen *Edmund Bacon* en *William Woodhouse*; dat eenige vrienden van de eerst-gemelde Heeren naar dezelven staande, het gespuis zo verwoed was geworden, dat zy op een yslyke wyze met steenen en slyk gooiden, schreeuwende den gantschen weg langs, *Geene loontrekkers! Geen axcys! Geen B....ng J.....e!* Ja men zegt, dat de gemoederen zodanig aan 't gisten waren, dat zy de glazen van sommige koetsen aan stukken sloegen, verscheiden Heeren deerlyk met drek wierpen, en allerhande hout dwars in den weg leiden, dat de koetsen niet konden passeeren. Deze behandeling omtrent die Heeren, is te meer verwonderenswaardig,

1733. Decemb. dewyl *Jarmouth* voor eene der Steden gehouden wordt, die voor 's Konings belangen steeds geyverd hebben, terwyl het echter zich thans laat aanzien, dat de Ridder Baronet *Bacon*, en de Schildknaap *William Woodhouse* zekerlyk zullen bovendryven; doch 't zonderlingste in deze zaak is, dat die Heeren waardige Patriotten genoemd worden, en dat niemant dien naam by zommige Voorvechters verdient, dan die zich op een onbeschaamde wyze met hart en ziel tegen de belangen van 't Hof aankant, die één en dezelfde belangen der oprechte Britten behoorden te zyn. Alzo het plan van den accys eigentlyk het geene is, waardoor het droevige onderscheit veroirzaakt is, tusschen *Hof-interest* en *Land-interest*, welke onderscheiding mogelyk meêr nadeels aan *Engeland* zal veroirzaaken, dan de benamingen van *Whig* en *Tory* ooit gedaan hebben, zo ziet men dagelyks geschriften voor en tegen dat plan uitkomen. De genen, die zich van dat plan als eenen dekmantel bedienen, om het gemeen met eenen haat in te neemen tegen de genen, die thans aan 't roer zitten, zeggen onder anderen in een gedrukt Geschrift: *Dat de uitbreiding der wetten van den accys, wegens wyn en tabak, voor het Parlement ten hoogsten verderflyk wezen zou, en noodlottig voor de ryksgesteltheit; dat door het heffen van zoveel gelds door middel van dat plan, te weeten 500000 ponden sterling, de Koning geene gelegenheit hebben zou, om het Parlement te beschryven; dat die groote somme het Parlement krachteloos zoude maaken, het Lagerhuis zoude zyne voornaamste prerogativen, naamlyk de magt, om subsidien toe te staan, kwytraaken, en de Koning hetzelve niet meêr van noden hebbende, zou allengskens van de Engelsche wetten kunnen afwyken*; doch om te toonen dat alle deze schoone redeneringen niets om 't lyf hebben, en dat ze op een kwaadaardige wyze zyn verzonnen, om hunne gal uit te braaken, zo zeggen die van de hofparty; „ dat de penningen, die uit het bo„ vengemelde plan zouden hebben gesproten, in genen dele behoort „ zouden hebben tot de civile lyst, maar dat het Parlement de dis„ positie van dezelven zou hebben gehad; dat de tegenwoordige „ tollen en axcysen, zo wel op eene onwettige wyze tot een arbi„ traire magt zouden kunnen besteet worden, als eenige vermeer„ dering van dezelven; dat derhalven de voorgeslage belastingen op „ wyn en tabak, volgens de rondborstige bekentenis der tegenpar„ tyders zelf, een groote somme zou hebben opgebragt ten dienste

„ van

„ van 't land, om naamlyk eenige anderen te vernietigen, die thans
„ 't gemeen meest drukken, daar onder die op zeep, kaarsen, en leer,
„ die alle by wyze van axcys geheven worden: dat de tegenparty-
„ ders weetende, dat een bullebak, hoewel in zich zelven niets met
„ al, op de gemoederen veel vermag, zy 't gemeen eenen schrik
„ hadden aangejaagd, met de ydele vreeze van een generalen axcys,
„ verzekert, dat men alsdan niets te verwachten hadt van Heeren,
„ die hun vaderland lief hebben, en dat dezelven geen plan konden
„ bevorderen, om dat het naar hunne gedachten goed was, terwyl
„ zy zagen, dat zo veele medeburgers een afkeer daar van hadden;
„ dat derhalven ook zo haast men zulks merkte, het de vraag niet
„ meêr was, of de bil tot welzyn strekte, maar of ze verder in
„ overweeging zou genomen worden; aangezien de Heeren, die 's
„ lands welzyn behartigden, liever voor altoos daar van afzagen,
„ dan dat zy gevaar zouden hebben geloopen, wanorders te verwek-
„ ken; zy, hoewel bewust, dat de bil met een goed inzigt was in-
„ gebragt; offerden hunne eige gevoelens op aan den verkeerden
„ waan van hunne mede-onderdaanen. In yder verdeeltheit hadden
„ zy de meerderheit aan hunne zyde; doch zy lieten ze liever uit
„ eigen beweging vallen, dan de algemeene rust in gevaar te stellen.
„ Voor deze inschikkelykheit, waarvan men in de Engelsche Ge-
„ schiedenis nauwelyks een voorbeeld ziet, en die enkelyk strekken
„ moest, om 't volk te overtuigen van hunne liefde tot den vrede,
„ wierden die Heeren, nu het gewaande gevaar reeds over, en de
„ bil verworpen was, aan 't Parlements huis geinsulteerd en op ver-
„ scheiden plaatsen in beeltenis geaffronteerd; daarenboven worden
„ de gemoederen noch steeds giftende gehouden, en men ziet, zeg-
„ gen die van de Hofparty, door zodanig gedrag, waarom die sto-
„ kebranden zo yslyk plegen te schreeuwen tegen het op de been
„ houden van zulk een kleine landmagt; ja het staat te duchten,
„ dat zulke persoonen, die de voorrechten van 't Parlement dus ys-
„ lyk geschonden hebben, vervolgens de kroon zelve zullen aantas-
„ ten, onder dewelke de natie in yder geval door de wetten be-
„ stierd, de eigendom van den geringsten onderdaan zelfs, voor alle
„ onrechematige indringing beveiligt, de vryheit, zo burgerlyke als
„ geestelyke, zonder eenige schending bewaard geweest is. Het is
„ derhalven hoogst onrechtvaardig, zeggen die van de hofparty wy-

 „ ders,

1733. Decemb. „ ders, dat een zodanige Regeering, die op rechtmatigheit gegront „ is, en door billykheit geleid wordt ten welzyn van 't gemeen, „ door lasteraars, die voorgeven, hun land te beminnen, bezwalkt, „ en in een kwaden naam gebragt wordt, en dat zy onder het ge- „ not van zo veel vryheit, van slaverny durven spreeken, wanneer „ zy zeggen: *Alles wat wy verzoeken, is Gerechtigheit en de algemene* „ *bescherming der Onderdaanen; doch de aard der Engelschen is, by al-* „ *dien zy Slaven moeten wezen, dat zy zich weinig bekreunen, wie* „ *hunne meesters zyn*, aangezien zulks yder Protestantsch Engelsch- „ man klaar behoorde te doen zien, wat zodanige beminnaars des „ Vaderlands in hun schild voeren, alzo zy met zodanige verklaring „ voor den dag komen, in den tyd, wanneer al het ingebeeld ge- „ vaar voorby is, enz.

Men heeft zeker Papier, geïntituleerd *Norfolk Ballat*, inhoudende de oproerige reflexien, doen ophaalen; en aan de Justitie is last gegeeven, den Autheur en uitstrooijers van dat, en alle andere oproerige papieren op te lichten, naar den inhoud der Wetten te vervolgen, en te doen straffen. Sedert eenige dagen heeft men zekere Dame van *Calais* komende, met haare byhebbende Papieren, die van veel gewigts zyn, zo haast zy aan land tradt aangehouden; en men wil dat het de tytulaire Hertoginne van *Invernesś* zoude zyn, die in het Jaar 1725, nevens haar man, die den Pretendent toegedaan was, gearresteerd wierdt.

De Pater *Courrayer*, Autheur van het boek over de validiteit der ordinatie van de Engelsche Kerk heeft aan den Koning en de Koninklyke Familie gepresenteerd de Historie van het Geslacht van het Huis van *Hanover*, met alle deszelfs Verbonden en verscheiden Afstammingen; en men zegt dat die Pater een groot present staat te genieten, in erkentenis van den dienst aan dat Huis beweezen, als hebbende aangetoond, dat de oirspronk daar van, van veel vroeger tyden is, dan eenig Auteur tot nu toe gedaan heeft.

VRANKRYK. TE *Parys* is een ordre des Konings uitgekomen, waarin het pardon, aan de Deserteurs beloofd, voor noch één Jaar verlengd wordt, ten voordeele der Soldaaten die in *Italië* zullen willen dienen, mits dat zy zich ten minsten voor 6. Jaaren verbinden.

De Kamers van het Parlement waren den 2. dezer maand byéén, om

om te onderzoeken verscheiden Koninklyke Declaratien en Edicten: onder dezelven is 'er een tot vaststelling van 50. millioenen lyfrenten, by wyze van Tontine; en anderen tot aanstelling van Betaalders en Controlleurs derzelve renten, tot vaststelling van lyfrenten op de Posteryen, tot heffing der Tienden van de vaste Goederen geduurende den Oorlog, enz. Verscheiden Raadsheeren deden by deze gelegenheit schoone Redevoeringen, en toonden hunnen yver voor het belang des Konings en van de Natie, éénpariglyk overéénstemmende wegens de onvermydelyke nootzakelykheit om den Koning by te staan tot het beoorlogen van zyne vyanden, zodat de meesten van deze Edicten terstont geregistreerd wierden, maar men benoemde de Commissarissen om de Declaratie wegens de Tienden te onderzoeken, en rapport daarvan te doen. Men verzekert dat deze Edicten en Declaratien 125. millioenen jaarlyks in de Koninklyke Schatkist zullen brengen. Men hadt gedacht dat het Parlement Vertoogen tegen het Edict der Tienden zoude doen, doch hetzelve heeft alleenlyk zyne aanmerkingen aan 't Hof gezonden, wegens eenige omstandigheden welke het Volk lastig en den Koning niet voordeelig zouden zyn. 1733. Decemb.

Uit het Leger des Konings in *Italië* is tyding dat alles aldaar voorspoedig ging, en dat de Keizerschen de meeste plaatsen zonder slag of stoot verlieten, welke door de Fransche en Savoische Benden bezet wierden. *Pizzigitone*, dat den 10. November formeel belegerd was, hadt den 28. de Chamade geslagen, en was vervolgens mede ingeruimd, en het Guarnisoen den 9. dezer daaruit getrokken.

Een Expressen heeft tyding gebragt dat de Spaansche Troupen in drie verscheiden Havens in *Italië* ontscheept waren; te weeten te *Vado*, te *Specia*, en te *Livorno*.

Ook hadt men aan 't Fransche Hof tyding dat het Kasteel van *Cremona* mede was ingenomen.

Vyftien honderd vrywilligen uit de Landmilitie zullen de Fransche Troupen in *Italië* gaan voltallig maaken en versterken; en daar zyn Koninklyke Ordonnantien tot het vermeerderen der Troupen en van de Militie uitgekomen.

De Veld-Equipage des Konings, waaraan men lang gearbeid heeft, is vaardig, en men wil dat zyn Majesteit naar het voorbeeld des

1733. Decemb des Konings van *Sardinië* besloten heeft, dat hy de naaste Veltrocht in persoon zoude bywoonen, doch zonder tot noch toe te weeten waar. Ook verspreidt men dat de Koning van *Groot-Brittannië* zich vleide geduurende den Winter middelen te zullen uitvinden om den Vrede te herstellen.

SPANJE. TE *Madrid* is het Oorlogs-Manifest des Konings van *Spanje* tegen den Roomsch-Keizer gepublieeerd, en luidt als volgt:

DE Katholyke Koning heeft nooit met Onverschilligheit ofte met een onpartydige Gerustheit kunnen aanzien de onophoudelyke voortgang van Buitenspoorigheden, Hoon en geweldige Behandelingen van den Keizer en 't Hof te *Weenen*, om door haare Tegenkanting de wettige Vryheit van de Republyk van *Poolen* te bepaalen, verbergende de notoire Intentie van haar die Vryheit te ontneemen onder den Glimp en 't voorgeeven van dezelve te handhaven, en dit alles ten einde niet op den Souvereinen Troon van *Polen* verheven mogt worden een Prins, in welkers Persoon uitblinkt een zo naauwe en eerwaarde Verbintenis met het Doorluchtigste Huis van *Bourbon*, waar van de Katholyke Koning een zoo voornaam gedeelte uitmaakt, ofte indien de gemelde Prins verkoren en verheeven kwam te worden, hy van den Troon gestort werde. Het stilzwygen dat zyn Katholyke Majesteit gehouden heeft by het geen in dat geval gebeurd is, na dat dezelve kennis had bekomen van de smadelyke Uitsluiting van den Koning *Stanislaus*, vertoonde zyn rechtmatig Gevoelen niet minder dan de opentlyke Verklaaringen van den Allerchristelykste Koning zynen Neef, en zyn Koninklyk gemoed was niet minder ontrust door het ongelyk van de onverdragelyke Ambitie van 't Hof van *Weenen*, dan door de edelmoedige aanprikkelingen van zyn eigen Point van Eer, ondertusschen geloofde zyn Katholyke Majesteit dat de Keizer niet zou nalaaten Reflexien te maaken over zyn ergerlyke Onderneeming en over de Presomptie van zyne Opper-Souvereiniteit, om afte zien van zyne wanschapen Intentie, ten einde blindeling te gaan stooten tegen de Klippen van de delicate toegeeventheit van zodanige Mogentheden, alzo de Bewaarnissen de eene en de andere gemeenzaam raakende, zy beide reden hadden zich daar tegen te stellen.

Zyn Katholyke Majesteit aanmoedigd door het verlangen van de Vreede en door den yver voor de algemeene Rust, heeft ook niet opgehouden de Uitwerkingen van de Mediatie en Guarantie van den Koning van *Groot-Brittannië* te solliciteeren om een minnelyke Satisfactie te verkrygen wegens de Beleedigingen Schaden en Inbreuken, welke op een onbehoorlyke wyze in de Staaten en tegen den Persoon van den Infant van *Spanje Don Carlos*, zyn Zoon, gedan zyn geworden: Maar vermits de heerschzugt van den Keizer en van het Hof *Weenen*, aangedreven zynde door een onverzadelyke begeerte van

van Souvereiniteit, waar in het zelve gesteld is door een gemeene Vleiery van *Europa* ter Occasie van de Verkryging van zoo wyd uitgestrekte Heerschappyen, geene Paalen meer kende, poogde men eindelyk extraordinaire Middelen uit te vinden, met het mislyk Voorneemen, om de Souvereiniteit van de twee Monarchen in den Persoon van den Koning *Stanislaus* aan die Ambitie op te offeren, en ter zelver tyd met veragting te verzuimen de wyze voorstellingen van den Koning van *Groot-Brittannië*, om dus in de religieuse overgeeving van den Katholyke Koning te verydelen de voordeelige Resolutien van een lange Onderhandeling tot een minnelyk Vergelyk. 1734. *Decemb.*

Deze onverwagte Resolutien des Keizers, gesprooten uit een hoogmoedige Verbeelding van Oppermacht en bestierd zonder bewimpeling om de Rechten van Successie van wettige Princen te krenken, zyn niet bezwaarlyk om te onderkennen uit de openbaare despotike Proceduuren tegen de vrye Verkiezing van den Koning *Stanislaus*, en alhoewel de Behandelingen, welke men tegen de Successie van den Infant *Don Carlos* kwaadaardiglyk verzonnen heeft, niet minder openbaar en bekend zyn, schynt het echter dat men die hier tot beter onbetwistbaare Rechtvaardiging van den Katholyken Koning met geen Stilzwygen behoord voorby te gaan:

Zo dra de Hertog *Antonio* van *Parma* overleeden was, bemachtigde de Keizer zyne Staaten met het geweld van Wapenen, zonder te letten op de honorabele Tytel met dewelke hy zich door plechtige, herhaalde en geratificeerde Tractaaten verbonden had, om den Infant *Don Carlos* in het onmiddelyk en wettig bezit van gemelde Staaten te stellen, en bediende zich, om deze Usurpatie een schyn van Regt te geeven, van het schandelyk Prætext van een verzonnen Zwangerheit van de Hertoginne weduwe *Henrietta*, en door deze Schikking van Zaaken, in dewelke de Keizer zyn Decoro, zyn Respect en welstand opofferde, meende hy op een ergerlyke wyze zich een Verdienste by het Ryk te maaken, en dus zyn onrechtmatig Voorneemen te bereiken, authorizeerende dit fabuleus bedryf op het Theater der Waareld door opentlyke Geschriften, Raadsvergaderingen van de Regeering, met Resolutien en Schikkingen, alle genomen en gedaan op de enkel verzonnen toekomende geboorte.

Het Hof van *Weenen* heeft zich zonder twyffel van dien tyd af verbeeld door deze verfoeijelyke Konst-Streek de Successie van den Infant onmogelyk te maaken; Doch vermits het zelve voorzag, dat in vervolg van tyd dit bedrog ontdekt zouw worden, meende het zich een groote Merite te maaken met het zelve te bekennen, waar door eindelyk bevorderd wierd de uitvoering der Conditien ten voordeele van Successie van den Prins Infant gestipuleerd met den Koning van *Groot-Brittannië*, dewelke zyn Credit en Authoriteit voor de Geregtigheit van den Koninklyke Infant wel heeft willen aanwenden.

In deze gevallen zyn de sterke Insinuatien, de nadrukkelyke Officien en de grootmoedige Aanbiedingen van zyn Groot-Brittannische Majesteit in het Gemoed van den Katholyke Koning in der daad machtig welke men hem in der min-

1733. December. minne bezorgde met den Infant *Don Carlos* in de behoorlyke vreedsaame Possessie van de Staaten van *Parma* te stellen, en hem verzekering voor die van *Toscanen* voor het toekomende te geeven.

Niet tegenstaande dit alles konden de bezorgende gevaaren van toegeeventheit aan het hoogdoordringend begryp van den Katholyken Koning niet zyn; de Schending van verscheide Tractaaten, en de kennisse van de ambitieuse Aanslagen van 't Hof van *Weenen* hebben altyd Oorzaak gegeeven tot een voorzichtig Wantrouwen, doch de Consideratien dat de gedwongen toegeeventheit van den Keizer aan de Authoriteit van den Koning van *Groot-Brittannien* op een Point mogt komen, dat zyn Prepodencia, zyn Oppermagt, paalen zou vinden, en dat de stoute kwalyk geschikte Onderneemingen van een onördentelyke Trotsheit beteugeld mogten worden, hebben zyn Katholyke Majesteit bewogen, om ten einde zich te desabuseeren, dit Gevaar te willen ondergaan, en zyn Katholyken Majesteit is den 6 Juny 1731 met den Koning van *Groot-Brittannien* over een gekomen, dat hy, om geene groote onlusten in de publike Rust te verwekken, zou aanneemen de aangeboden en toegestaane minnelyke Bezitneeming voor den Infant *Don Carlos*, en de vreedzaame Invoering van 6000 Spanjaarden, met een Expresse Conditie, dat men nochte van wegens den Doorluchtigste Infant nochte van zyne Katholyke Majesteit niet noodig mocht hebben tot Disputen of Debatten te komen, ofte eenige Zwaarigheden te vereffenen, van wat Soort die mogten weezen, en onder hoedanig Pretext die zouden mogen ontstaan.

De Keizer consenteerde in de uitvoering van deze Conventie, en gaf zyn Ratificatie om die te observeeren, en hy stipuleerde dezelve ook met de Minister van zyn Katholyke Majesteit, dewelke door zo authentike Verzeekeringen behoorde te hoopen de prompte en behoorlyke Inruiming aan den Infant van de Staaten van *Parma* en *Placentia*, als mede de vreedsaame Komst, en 't verblyf van het gemelde Corps Spaansche Troupen in *Toskanen*; Onaangezien dit alles tegen de verwachting en in weerwil der plechtige Tractaaten, heeft gantsch *Europa* gezien, dat het Respect van den Koninglyke Infant door den Keizer gehoond, en de Katholyke Majesteit veracht is geworden door een nieuwe onverwachte Weigering om zich te conformeeren met de Acte van de bereids toegestaane Possessie, pretendeerende dat alvorens een formeele Declaratie door de Ministers van zyn Katholyken Majesteit te *Parma* resideerende gedaan moest worden, nevens andere particuliere onbetaamelyke Conditien; van dewelke men nooit gesprooken had, en die alleen geproponeerd waren geworden na de Willekeur des Keizers met een Minister die daar toe niet geauthoriseerd was, verbergende op een bedriegelyke wyze deze verraste behandeling aan de Ministers van zyn Katholyke Majesteit en aan die van zyn Groot-Brittannische Majesteit te *Weenen* resideerende, dewelke in den naam van haare Souvereinen plechtiglyk geïnsisteerd hadden op de nakoming van het geen kort te voren verscheidentlyk gestipuleerd was geworden.

De Keizerlyke zich op deze abuzive Actens grondende; pretendeerde onmiddelyk daar na, en dreigde met 30 Battaillons en 2000 man Ruitery de

6000

6000 Spanjaarden welke naauwlyks ingekomen waren, weder te verdryven. Zyn Katholyke Majesteit verklaarde aan den Keizer zyne gevoeligheit over een zo ongehoorde behandeling, en gaf zyne rechtmatige Klachten voor de Oogen van gantsch *Europa* te kennen, als mede zyne nadrukkelykste Instantien zonder echter eenig antwoord te kunnen verkrygen, uitgezonderd een geveinsde Afstand verzeld met een gevoelige Verachting; schynende het Hof van *Weenen* niet voldaan te weezen met dus het Gedult van zyn Katholyke Majesteit getergd te hebben, zoo dat gemelde Hof ordonneerde ter uitvoer te brengen alle Soorten van Insulten, dewelke men tegen de Limiten en Jurisdictien van den Koninklyken Infant *Don Carlos* konde begaan, usurpeerende de Landen, Situatie en Domeinen van de Onderdaanen van een zo grooten Prins, verbiedende aan de Leenhouderen, hem voor hunne Souverein te erkennen, weigerende hem de overgeving der Leenen van 't Koninkryk *Napels*, en incorporeerende met een volstrekte macht andere in zyn hoogste Heerschapppy in weêrwil van de Expresse Clausulen der Investituren en Tractaaten; 1733. Decemb.

Deze Geweldenaryen reezen tot op een zo hoogen Graad, dat men twee smadelyke Rescripten deed afvaardigen, in een van dewelke als crimineel gecondemneerd wierdt de Hertog van *Toscanen*, om dat de Koninklyke Infant in de Naam van gemelde Hertog de *Hulde* van de Volkeren zyner Staaten ontfangen, en hy hem vrywillig als wettige Successeur erkend had; En in het andere wierd mede als crimineel gecondemneerd den Infant, in de Vooronderstelling dat hy zich op een onbehoorlyke wyze den Tytel van Groot-Prins aangematigd had, onaangezien die Tytel te vooren door het Ministerie te *Weenen* zonder bedenkelykheit toegelaaten was geworden in publike Actens, door de Stempel der munten en door de toejuichingen van 't Volk, Vergeetende dus dat het een Gebruik was van alle tyden geauthoriseerd, en actueelyk in weezen zynde onder andere Prinsen van 't Ryk, steunende op dezelve en eenige grond der eventueele Investituren.

In een woord het Hof van *Weenen* ziende, dat de bedriegelyke Konstenaryen met dewelke het zelve zyne praticuliere Voornemens en Maximen poogde te bewimpelen, ontdekt waren, nam toevlucht tot de Vond om de voornoemde onschuldige Daaden voor crimineel uittegeeven, met dezelve te vertoonen als verborgene nadeelen om de Leens-Rechten en Heerlykheit van het Ryk te kreuken, terwyl 'er geen Acte van Submissie genoemd konde worden, dewelke men niet met de grootste Naauwkeurigheit had waargenomen, met toe te laaten Tuteurs ofte Voogden, Emancipatie uit de Vaderlyke Macht, Erkenning van Minderjarigheit, by gevolg met te consenteeren in al het geen tot de formeelste en oprechte Procedeuren konde contribueeren, alhoewel dit alles door de Tractaaten en eventueele Investituren niet vereischt wierd.

In 't midden van deze openbaare Excessen heeft zyn Katholyke Majesteit gewild, dat zyne wyze toegeventheit voor de gantsche Waereld in Vergelyking gesteld werde met de wilpeltuerige Geweldenaryen van den Keizer, en willende

1733. Decemb. de zich liever van zyn Recht dan van zyne Wapenen bedienen, vond zyn Katholyke Majesteit goed op de tusschen-komst van zyn Groot-Brittannische Majesteit aan Dezelve toetevertrouwen zyne rechtmaatige Klachten tegen de onophoudelyke ontrustingen en verachtingen, en het Decorum, het Respect en Eerbied van zyn Katholyke Majesteit gekrenkt wierdt, zyn Groot Brittannische Majesteit de Rechtvaardigheit van deze zaak erkennende, employeerde zyne goede Officien aan 't Hof van *Weenen*, en trachtede door herhaalde Conferentien de bekwaamste middelen te vinden om tot een honorabel en minnelyk Vergelyk te komen; Ende niet tegenstaande de onophoudelyke uitstellen, de dubbelzinnige antwoorden, de onaanneemelyke Propositien, en de gebiedende en listige uitdrukkingen, met dewelke men te *Weenen* de Projecten maakte, wyders de Pretexten van verre afgeleegentheit en de geaffecteerde vertragingen van 't Ministerie van *Groot Brittannien* door een verdubbelden yver zoo veel uitgewerkt, dat den 21 July 1733 een Project geformeerd is geworden, 't geen door den Ambassadeur van zyn Katholyke Majesteit goedgekeurd wierdt, doch de Ambassadeur van den Keizer weigerde het zelve zonder nieuwe Ordres van zyn Souverein aanteneemen; De Minister van zyn Katholyken Majesteit stemde zulks toe, doch met herhaalde Protestatie van geene nieuwe captieuse opschortingen toe te staan, waar door men op een listige wyze de bekwaame tyd tot een Veldtocht zouw doen verliezen; Hierop wierdt het geprojecteerd Accommodement aan de twee Hoven gezonden, en terwyl zyn Katholyke Majesteit het zelve met zyn Koninklyke Approbatie promptelyk te rug zond, vond het Hof van *Weenen* goed, zyn antwoord langen tyd uit te stellen, schryvende de Vertraging toe aan de contrarie Winden, ofte aan den tyd die vereïscht wierd tot de ernstige en voorzichtige Reflexien der Ministers van *Weenen*, dewelke met opzet maar alleen Prætexten tot diergelyke Vertragingen zogten.

Eindelyk toen men hoopte, dat het Hof van *Weenen* een favorabel Antwoord zou geeven, zoo als het zelve door den Koning van *Groot-Brittannië* zoo zeer gewenscht en verzocht was, en toen zyn Katholyke Majesteit bereids verklaard had, dat dezelve zouw overkomen tot het Project door zyn Groot-Brittannische Majesteit voorgesteld, arriveerde een Expresse met een Contra Project ofte Verklaaring, dewelke zoo bespottelyk als smaadelyk was, overeenkomende met de geenen welke de Trotsheit van 't Hof van *Weenen* te vooren al geëxpedieerd had, zo dat de Minister van den Katholyken Koning over eene zoo buitenspoorige en smaadelyke behandeling verwonderd en geraakt zynde, zich genootzaakt vond te verklaaren, dat hy alle Negociatie ten eenemaal afbrak en zyn Groot-Brittannische Majesteit erkende de Gegrondheit der Klachten van dien Minister en hoe rechtmatig het ongenoegen van zyn Katholyke Majesteit zou weezen.

Alhoewel nu de nadrukkelyke Mediatie van zyn Groot-Brittannische Majesteit aan 't Hof van *Weenen* zeer gefatigeerd was, deden echter deszelfs Ministers volgens haare vierigen lever hunne poogingen, om den Katholyken Koning te beweegen tot de toestemming van een nader uitstel van 30 dagen: *Doch*

zyn

1735. Decemb.

zyn Katholyke Majesteit lettende op al het geen 'er gepasseerd is, en vooruziende de nadeelige Gevolgen van zyn Condescentie en hoe zeer een verdere toegeeventheit strydig zouw weezen met zyne Eer, ten aanzien van de herhaalde Verachtingen, die ter zelver tyd tegen de Princen van 't Huis van *Bourbon* gedaan worden, heeft bevonden in een onvermydelyke Conjunctuur te weezen tot het neemen van 't besluit zyn Troupen onmiddelyk by die van den Allerchristelykften Koning te voegen, om aan den Keizer den Oorlog aan te kondigen, ten einde dus Wraak te oeffenen over de gemeene bezwaarnissen, en te herstellen het Respect verschuldigd aan twee Monarchen, welke door de onverdragelyke Ambitie van den Keizer met zoo veel buitenspoorigheit gechagrineerd zyn geworden. Zyn Katholyke Majesteit geloofd niet, dat na zo veele uitgestudeerde Amusementen, na zoo veele beleedigingen en bedrog van 't Hof van *Weenen*, en na zo veele toegeeventheden van dat van *Spanjen*, de Koning van *Groot-Brittannië* niet zouw willen approbeeren deze Resolutie van den Katholyken Koning, indien zyn Groot-Brittannische Majesteit zouw willen considereren dat zyne Mediatie beleedigd, en dus de Souvereiniteit der Vorsten, die geen Opper-Macht erkennen, verachtelyk gehandeld was: In tegendeel is zyn Katholyke Majesteit wel verzeekerd, dat zyn Groot-Brittannische Majesteit voldaan zal weezen met de gevoelens van Erkentelykheit, welke zyn Katholyke Majesteit zorg zal draagen, om de onschendbaare goede Correspondentie meer dan ooit aan te kweeken, ten einde de twee Natien de Voordeelen van de Voortzetting van een getrouwe Commercie, met het genoegen dat hem door de Vriendschap der twee Monarchen verzekerd is, by Continuatie mogen genieten.

De Heer *Keene*, Minister van het Engelsche Hof, heeft kort na malkanderen, twee Expressens van zyn Hof ontfangen, zo men wil met ordre om nieuwe voorslagen van accommodement met den Keizer te doen; doch wat moeite hy heeft aangewend om de audientie tot het communiceeren van zyne depêches te verkrygen, is alles tot nu toe vruchteloos geweest, hebbende zelfs geen gelegenheit gehad den eersten Staats-Minister te spreeken.

Den 27sten November is de Bisschop van *Barcelona*, Commissaris van de *Croisade*, van *Madrid* in het Escuriaal gekomen, medebrengende de Bulle van de gemelde *Croisade* voor haare Majesteiten en de Koninklyke Familie, en den 29sten is die prelaat naar *Madrid* gekeerd. Van *Barcelona* heeft men, dat den 21sten aldaar verwacht wierdt het restant van de Spaansche Vloot, om de overige Troupen in te scheepen, zynde dezelve den 19 van *Alikanten* afgezeild. De Ruitery welke over *Vrankryk* naar *Italië*, is vertrokken, is verdeeld in drie Colommen, en gecommandeerd door den Lt. Generaal

1733. Decemb. raal Graaf van *Marsillac*, *en Chef*, en Major Generaal Marquis de *Mazeda*, *Siciliaan*, en den Marquis de *Castellar*. Sedert heeft men zekere tyding ontfangen dat de gantsche Vloot den 29. van *Barcelona* naar *Italië* gezeild was.

Met een Expressen, door den Marquis van *Villadarias*, Gouverneur van *Oran*, hadt men te *Madrid* het verhaal ontfangen van een nieuw voordeel dat de Spaansche Troupen behaald hadden op een Corps Mooren dat in de nabuurschap van de gemelde Stad genaderd was.

ITALIË. DE Kardinaal *Cienfuegos* ontfing te *Rome* in het laaste der voorleede maand een Expressen van *Genua*; met tyding, van de geslote Alliantie tusschen *Vrankryk* en *Spanje*: met welke tyding zyn Eminentie terstont een Courier naar *Napels*, en den volgende nacht een ander naar *Weenen* afvaardigde. Daar is in tegenwoordigheit van den Kardinaal Staats-Secretaris een particuliere Congregatie gehouden, over de vermeerdering der Pauzelyke troupen in het *Ferrareesche*, en het bezetten van eenige doortogten, om de Keizerlyken en Geallieerde troupen het haalen van vouragie te beletten. Men wil dat die Congregatie besloten heeft 2000 man in *Ferrara* en 1000 in het Fort *Urbano* te leggen.

De Kardinaal *Cienfuegos* ontfing den 21. November 's nachts ten drie uuren, eenen Estafette van *Mantua*, met depêches raakende het verzoek van den Keizer aan den Paus gedaan, om de guarnisoenen van *Commacchio*, *Ferrara*, en 't Fort *Urbano* te versterken, op dat de vyanden aldaar de winterkwartieren niet mogten betrekken; waar toe de Keizer de noodige troupen aanboodt, in geval zyn H. dezelve niet konde bezorgen, welk verzoek gelegentheit gegeeven heeft dat eenige troupen derwaarts gemarcheerd zyn. Op den zelfden dag hadt de Kardinaal *Del Giudice* een lange conferentie met den Kardinaal *Corsini*, over de zaaken van den Kardinaal *Coscia*, welke sedert eenigen tyd stil gestaan hebben.

Van *Napels* heeft men, dat de Edelen en het Volk van dat Koninkryk in hunne Vergadering besloten hadden, aan den Keizer 600000. dukaaten toe te staan, ten blyke van hunnen yver en trouwe jegens zyn Keizerlyke Majesteit.

In alle Fortressen van dien Staat wordt met veel spoeds gearbeid

aan

aan hetgeene tot een dappere tegenstand vereischt wordt, terwyl men dagelyks eenige Keizerlyke troupen tot versterkiug der guarnisoenen verwacht. Het Gouvernement heeft een pink en twee felouken in Zee gezonden, om wegens de onderneemingen der Spaansche Vloot de noodige narichten te bekomen. 1733. Decemb.

De Fransche Troupen hebben de Stad *Milaan* in bezit genomen, zynde alles aldaar wederom in rust gebragt. De Maarschalk *de Villars* hadt alvorens die Troupen gemelde Stad naderden, de Magistraat doen afvraagen, of hy als vriend of vyand stont ontfangen te worden; waarop terstond grooten Raad gehouden zynde, in dewelke de Graaf van *Visconti* assisteerde, declareerde zyn Excellentie dat zyn plicht hem noodzaakte zich tot de laatste druppel bloeds te moeten defendeeren: Op het welke wegens den Senaat wierdt geantwoord; dat zy zulks ook zouden doen, wanneer 28000 Mannen welbetaalde Troupen in de Stad guarnisoen hielden. Waarna die Graaf zich in het Kasteel retireerde; en den Senaat besloot de Maarschalk *de Villars* te doen antwoorden, dat de Stad hem als Vriend zoude ontfangen. Zo haast de Troupen van de Stad bezit genomen hadden, wierdt de Marquis *d'Asfeld* tot Gouverneur benoemd, en den Impost op het Zout, als mede de Diaria, welke 3000. livres daags opbrengt, wierden vernietigd.

De Graaf van *Coigny*, na alleen maar het Kasteel geblocqueerd te hebben, is met vyf esquadrons en vyf battaillons zich by den Hertog van *Harcourt* te *Lodi* gaan voegen, werwaarts die Hertog zich met 12 esquadrons, op ordre van den Koning van *Sardaigne*, begeeven hadt.

Schoon de Standaart te *Milaan* in den naam van den Koning van *Vrankryk* geplant is, heeft men echter die Stad in den naam van de geallieerde Kroonen in bezit genomen. De cours der Munten is aldaar op den voet der Piemonteesche geldspetien gesteld.

Het Kasteel van *Milaan*, als mede de Steden *Novara* en *Tortona* zyn geblocqueerd. Men ziet een nieuwe Munt met het Opschrift: CAROLUS EMANUEL, REX SARDINIÆ, MEDIOLANI DUX.

Den 11den November des namiddags omtrent 5 uuren kwam de Maarschalk *de Villars* in het Campement van *Maletto*, by *Pizzighitone*, wordende met zeer veel eers en onbeschryffelyke vreugde ontfangen. De Koning van *Sardinië*, omhelsde hem zeer tederlyk, en alle de Offi-

1733. Decemb. Officieren en Soldaten deeden insgelyks hunne vreugde blyken. De Armée der veréénigde Troupen van *Vrankryk* en *Savoje* in die Gewesten, en de detachementen van dezelve, bestaan in de volgende: namelyk ter rechter zyde van de rivier *Adda* bevinden zich 21 Battaillons en 30 Esquadrons; by de blocquade van *Tortona* 4 battaillons en 8 esquadrons; by die van *Novara* 4 battaillons 6 esquadrons; by die van *Milaan* 7 battaillons en 6 esquadrons. Het Guarnizoen van *Pavie* bestaat in 2 battaillons, dat van *Lodi* in een battaillon, en dat van *Cremona* in 6 esquadrons. De Maarschalk *de Villars* heeft alle nodige dispositien gemaakt, om met een Corps Troupen, 't geen uit bóvengenoemde Armée en detachementen gekozen is, naar *Verona* te marcheren, en zich van die Stad meester te maaken. 't Was 's nachts tusschen de 23 en 24 November wanneer de Koning van *Sardinië* de bedekte weg van 't Fort *Ghiera*, 't geen *Pizzighitone* dekt, en omtrent de Voórstad van die vesting gelegen is, deed aantasten en hetzelve bemagtigde, by welke gelegentheit 5 Kapiteins van de granadiers zo gedood als gekwest wierden, behalven 20 mindere dooden en 110 gekwetsten die de belegeraars bekwamen. Wanneer zy in het hevigste van dien aanval wáren, verzocht de Commandant van 't Fort te capituleeren, en gaf zich, benevens het guarnizoen, als krygsgevangen, over. Vervolgens sommeerden zy den Commandant van de Vesting zich over te geeven, met bedreiging, dat wanneer hy het op den storm zoude willen laaten aankomen, het guarnisoen zekerlyk door de kling zoude moeten passeeren; hem twee dagen tyd gunnende om zich te declareeren, waarop de Commandant twee Gedeputeerden naar *Mantua* zondt, om de consideratien van den Gouverneur aldaar in te neemen: welke Gecommitteerden door een van der Geallieerde generale Officieren verzeld wierdt; dezelve kwamen den 30sten te rug, waarop men wegens de overgave begon te handelen, 't geen eindelyk ook gelukte, belovende de Commandant die plaats den 8sten dezer maand over te geeven, wanneer dezelve niet inmiddels ontzet wierdt; zullende tot meerder verzekering van 't zelve, de Geallieerde Troupen, de bedekte weg, en de plaatsen, van dewelke de Stad het bekwaamst beschoten konden worden, in bezit neemen: hebbende de Maarschalk *de Villars* ook in het Fort *Ghiera* geordonneerd batteryen op te werpen, om dezelve binnen 24 uuren tot een puinhoop te

te kunnen schieten, wanneer de belegerden hun gegeeven woord mogten breeken. Eindelyk wierdt by de Capitulatie aan den Commandant en het Guarnizoen toegestaan, zich met 24 stukken kanon, eenige bedekte wagens, en alle tekenen van eer naar *Mantua* te mogen begeeven. Men heeft een groot getal boeren en veele pioniers gecommandeerd, om eene waterleiding te maaken tot het aftappen van de wateren rondom *Pizzighitone*. en om de Rivier de *Serio* in de *Adda* te leiden. Nadien die plaats nu veroverd is, zou men de attacque van het Kasteel van *Milaan*, onderneemen. 1733. Decemb.

Den 2 dezer 's avonds kwam te *Cremona* onder 't commando van den Heer de *Fervaques*, de *Brigade* van *Anjou*, bestaande uit de Regimenten van *Anjou*, de Koninginne, van *Medoc*, en *Bearn*, benevens de Savoische fuseliers, om het beleg van 't Kasteel dier Stad, onder het bestier van den Lieutenant Generaal de *Contade*, te onderneemen. De Artillery der belegeraars, kwam den 3 den 's namiddags, en de loopgraaven wierden noch dien zelven avond geopend. De Koning van *Sardinië* kwam dien dag, 's namiddags ten 2 uuren, mede aldaar aan, zynde aan zyn Majesteit voordemiddags 4 compagnien-granadiers tot een escorte te gemoet gezonden; en de Maarschalk *de Villars* kwam dien namiddag omtrent 5 uuren mede in de bovengemelde Stad. Den 4den morgens vertrok de Koning naar *Scandolera*, en den 5den bevondt die Vorst zich te *Casal-Maggiore*; zullende wederom van daar vertrekken, om de posten die men op de Rivier *d Oglio* meent te bezetten, in persoon te bezigtigen. De Luitenant Generaal Graaf van *Broglio*, campeert thans met zyn detachement Cavallery en Infantery naby die plaats, langs de *Po*.

Het Kasteel van *Cremona* heeft, zohaast het kanon en de mortieren in gereedheit gebragt waren, om 't zelve te beschieten verzocht te capituleeren; en men heeft aan het guarnizoen, 't welk in 150 man bestaat, geaccordeerd met alle tekenen van eer te mogen uittrekken; zullende de Duitsche Officieren tot het verrichten van hunne particuliere zaaken, zich twee dagen in die Stad mogen ophouden, om daar na, benevens het Guarnizoen, tot by *Mantua* geëscorteerd te worden. Niettegenstaande de belegerden by het openen van de loopgraven een zeer sterk vuur maakten, hebben de belegeraars geen één man verlooren.

Men heeft bericht dat de Inwooners van *Corsica*, op nieuws wa-

1733. *Decemb.* ren opgestaan, en 4 à 500 man van de Genueesche Troupen gevangen gekreegen hadden, waar onder drie Kapiteins, de overige Troupen waren in de Fortressen geweken.

DUITSLAND. MEN heeft te *Weenen* in de Fransche taal doen drukken een Geschrift voerende tot tytel, Aanmerkingen op de Motiven der Resolutien van den Alder-Christelykften Koning, hetzelve luidt als volgt.

Vrankryk heeft eenige moderatie en liefde voor de Vrede doen blyken, zoo lang deze uiterlyke dispositien haar gescheenen hebben tot haar inzichten te dienen. Maar naaulyks was 't te doen over het geen de rust in *Europa* en haar evenwigt moest duurzaam maken, of zy heeft, gelyk openbaar bekend is, lang voor het openvallen van den Troon van *Polen*, extraordinaire efforten gedaan, om een coup, die de veruitziende desseinen welke zy in de zin had, omstoote, af te keeren. Sedert dien tyd verdween haar liefde voor de Vrede. Zy blaast den een wantrouwen in, zet de andere op, en zaait alom tweedragt. Wat verscheide Plans van verdeeling van de Keizerlyke Erflanden heeft zy niet gemaakt? Als Souvereine Scheidsman wyst zy den eene toe, ontneemt den ander, en verandert noch het geen zy voor dezen goedgevonden heeft, maar altyd ten koste van het doorluchtig Huis van *Oostenryk*. Geen gelegentheit om de geene die by de handhaving van het Evenwigt in *Europa* egalyk geïnteresseert zyn, te ontrusten en te verdeelen, laat zy voorbygaan. Zy meleert zich met alles, en tracht van alles te profiteeren Daar de Keizerlyke Erflanden haar het middel niet verschaffen, om in offertes mild te zyn ten kosten van een ander, vind zy ergens anders het geheim, om te vervullen het geen hier aan ontbreekt. Gelooft zy dat men niet weet, het geen sedert zo veel jaren haar Ministers en Emissarissen aan zo veel verscheide Hoven smeden? En hier in bestaan de eclatante bewyzen van haar gematigtheit en van haar liefde voor de Vrede, die de Keizer gantsch ongenegen is na te volgen, zelfs ten haren opzigte.

Het openvallen van den Throon van *Polen* is niet als een gelegentheit, waar van *Vrankryk* goedgevonden heeft zich te bedienen. Wat gemeens heeft het met den Koning van *Sardinië*? Het is wonderlyk, dat die Vorst zo aangedaan is over de eer en de vryheit van *Polen*. Te zeggen, dat de Magt van den Keizer een ongemakkelyke hinderpaal aan de inzigten van *Vrankryk* was, zoude zulks al de Mogentheden, die by het conserveren van dezelve geïnteresseert waren, beledigt hebben. Daar moest dan een pretext zyn 't geen haar niet van zo naby scheen te raken, maar ondertusschen tot het zelve doelwit strekte: en de verkiezing van een Koning van *Polen* deed zich gelukkelyk op, om het te verschaffen. Om zich daar van met meerder behendigheit te bedienen, vergenoegt men zich met de ordinaire listen, die men in gelyke voorvallen aan weerzyden gebruikt: men vangt aan met bedreigingen, men gaat voort met geweldenaryen, en men eindigt met verwoedheden. Want men ge-

gelooft het regt te hebben, om op rekening van *Vrankryk* te stellen al 't geen de Primaat en haar andere Aanhangers gedaan hebben. Dit zyn de vruchten van de Protectie waar mede zy *Polen* verwaardigt heeft te honoreren. Met haar daar in te geloven, zoude de Keizer haar noch dank moeten weten voor de gematigde termen, waar van zy zich in haar Declaratie bedient heeft. Maar dit alles verandert by haar, en van naam en van natuur: Zy noemt vyandelyke Legers, de geene die de Primaat aan hem gesolliciteert had in een tyd daar de Throon van *Polen* nog niet vacant was. Noit heeft de Primaat deze zaak durven tegenspreken, en zyn toestemming zoude aan *Vrankryk* niet suspect moeten zyn. 1733 Decemb.

De Declaratie van *Vrankryk* is in verscheide gedaantens uitgekomen, maar altyd opgesteld in termen, welke dien heerschende toon gevoelden, waar van hy zo veel moeite heeft om zich te ontwennen. De Copy gevoegt by de Motiven, is zeer verzagt geweest. De geene die aan *Wasner* gelezen, te *Weenen* door *Bussy* geproduceert, by verscheide Hoven van *Europa* voorgedaan, en eindelyk in de Gazetten gedrukt is, gelykt niet na dezelve. Men heeft niet goedgeoordeeld, dezelve schriftelyk aan de Keizerlyke Ministers te communiceren, maar men was ten opzigte van de andere niet zo ingetogen. Denzelven dag dat men ze aan *Wasner* las, wierdze in al de Winkels en Koffyhuizen van *Parys* verspreid, en vond zich byna zo schielyk in de Gazetten gedrukt, als aan 't Hof van *Weenen* gecommuniceert. Al deze Feiten zyn waereldkundig. Na dit alles heeft men dan nog goede reden, om zyn eige gematigtheit uit te trompetten, om zich te beklagen over het antwoord, het geen men uit blydschap des herten over zich gehaalt heeft, om te appelleren tot het geen Souvereinen reciprokelyk aan elkander schuldig zyn, om te sen.eeuwen over de insulte tegen den geene die niet en deed, als dezelve af te weeren, en eindelyk om uit de Declaratie, waar toe men den Keizer gedwongen heeft, te trekken een regtvaardig Motief van hem den Oorlog aan te doen.

Het openvallen van den Throon van *Polen* was een geval, het geen buiten twyffel den Keizer niet weinig interesseerde, ter oorzake van de nabuurschap zyner Landen. Daarenboven wist hy de heimelyke listen, die te *Constantinopelen* aangewend wierden, ten nadeele van de rust der Christenheit. Het was dan regtvaardig maatregelen te nemen met de geene die de zaak nader by raakte, om zo verderffelyke desseinen te niet te maken. Gelyk het aan *Vrankryk* vry was, zyn schikkingen in faveur van zyn Candidaat te nemen, zo konde aan den Keizer niet verboden werden de zyne te nemen in faveur van den geenen dien hy oordeelde beter overéén te komen, niet zo zeer met zyn personeel intrest, als met de publyke rust. Wat titel verschaft dit alles aan *Vrankryk*, om *Europa* in een bloedige Oorlog te dompelen? maar het is een van de injurieuste onderstellingen, ontstoken van alle fondement, en door de stukken zelf tegengesproken, die men aanhaald, als van den Keizer te laste te leggen, dat hy van de Kroon van *Polen* heeft willen disponeeren. In al de Engagementen, die deze Vorst ooit over de zaken van dat Koninkryk gecontrac-

1733. Decemb. tractcert heeft, is de handhaving van het Recht van een vrye Verkiezing tot den grondslag en fondement gelegt geworden. Daar van is 'er geen in wezen; en noit is 'er een geweest, dat de schaduwe van 't geen den Auteur der Motiven daar van debiteert, in zich bevat. De Keizer kent al te wel zyn interesten, om toe te laten, dat men de forme van de Regeering der Republyk in 't minste krenke, noch minder om daar in te concurreren. Men weet niet wat hy met de uitsluiting van den Keurvorst van *Saxen* wil zeggen. Noit heeft de Keizer zich tot diergelyke zaak geëngageert; en ten opzichte van *Stanislaus* zelf, heeft hy zich noit geëngageert, om hem met Wapenen te keer te gaan, zo hy vry en eenparig was verkoren. Noit is 'er kwestie geweest over zyn kwaliteit van Schoonvader van den Alder-Christelykften Koning. Noch de Keizer, noch zyn Geallieerden hebben hier in het voorbeeld van het Hof van *Vrankryk* willen volgen, wiens Ambassadeur by de voorige Verkiezing des Konings van *Polen*, opentlyk de uitsluiting aan den Prins *Jacobus Sobieski* heeft gegeven, ter oorzake dat hy Schoonbroeder van den Keizer *Leopoldus* was. Men wagte wel een Procedure na te volgen, die men doemde. Al 't geen men aan den Keurvorst van *Saxen* belooft by het Tractaat 't geen gesloten en den 16. July getekent is, is geweest, hem te willen helpen met al de middelen die met het recht van een vrye Verkiesing bestaanbaar zyn. Dit zyn de nette termen van het Traktaat, en de hoogste beloften die men aan hem gedaan heeft. Maar het is hier, daar *Vrankryk* zyn inzigten ontdekt; die zy anders met zo groote zorgvuldigheit verbergt: Zy klaagt over de toegeventheit van den Keurvorst van *Saxen*, en deze toegeventheit bestaat nergens in, als dat hy de ordre van de Successie des Keizers guarandeert. Wat raakt het *Vrankryk* deze ordre geguarandeert te zien, zo haar inzigten waarlyk vreedzaam waren? Waarom mishagen zodanige schikkingen haar zo zeer?

Men komt te zeggen, dat het Tractaat met *Saxen* den 16. July getekend en gesloten is. Deze zaak is kenbaar. Het is niet minder kenbaar, dat de Convocations Ryksdag eerder geëindigt was. Ondertusschen behaagt het den Auteur der Motiven zich niet te houden aan de ordre, zo als de zaken zyn gebeurd. Volgens hem zyn de met den Keurvorst van *Saxen* beraamde maatregelen gegeven voor den eed, waar over het op de Convocations Ryksdag te doen is geweest; en het was ter oorzake van deze schikkingen, dat de Keizer verstoort was over de nieuwe hinderpaal, die men stelde tegen zyn Projecten zonder palen. In waarheit zoude men ten minsten moeten reflecteren op het geen vooraf gegaan is, en op het geen gevolgt heeft, alvorens zulke schrandere reflexien te maken.

Een nieuwe misslag minder vergeeflyk als de eerste. De Declaratie gevoegt by de Motiven, is aan den Primaat gedaan in een tyd, daar niet alleen het het Tractaat met den Keurvorst van *Saxen* niet getekend, maar de Negotiatie weinig geavanceert was. De Saxische Ministers hadden en namen geen deel daar aan: Zy waren niet tegenwoordig, als dezelve gedaan wierd; en ze wierd met haar niet beraamt. Men moet dan hier in de plaats van de Saxische Ministers, die van *Pruissen* stellen. En zie daar hoe de zaak passeerde.

ſeerde. Nadien men geïnformeert was, dat de Primaat niet goedgevonden had, de brief te produceren, waar mede de Keizer hem den 14. April gehonoreert had, en dat hy zelf in een onverſchillige zin aan zyn mede Patriotten ſprak van het geen de voornoemde brief behelsde, zo vond men noodzakelyk dit inconvenient voor te komen. De twee Rusſiſche Miniſters, die van *Pruisſen*, en de drie Reſidenten van den Keizer, *Rusland* en *Pruisſen*, vergaderden by den Graaf van *Welſchek*; en na beraamt te hebben de Declaratie zo alsze gedrukt is, gingen zy alle 7. tot den Primaat, aan wien dezelve overgegeven wierd. Het is wonderbaarlyk, dat men zo kwalyk aanhaalt het geen met gerugt is uitgevoerd, en daar zo veel Perſoonen kennis van hebben. Maar men moeſt het aldus wel aanhalen, om daar uit te trekken de gevolgen die men pretendeerde daar uit te beſluiten. En het was beter, zig ſchroomagtiglyk niet aan de waarheit te houden, als uit het gezigt te verliezen het denkbeeld, dat men van 't Keizerlyk Hof wilde geven, ten wat pryze het ook zy.

Het zoude zyn in herhalingen te vervallen, als men hier zoude willen te kennen doen geven, dat noch de Moscoviters een Inval in *Polen* gedaan hebben, noch dat de Keizer haar daar toe heeft overgehaald. Dit point is reets genoegzaam opgeheldert in een Geſchrift 't geen reets te voorſchyn is gekomen onder de titel: Antwoord op de Motiven der reſolutien van den Alder-Chriſtelykſten Koning. Zo men de *Polen* had willen intimideren en onderbrengen, zouden de Troupen die op de Frontieren campeerden, al voor lang daar in hebben kunnen trekken. De Primaat had inſultes genoeg aan de Saxiſche Miniſters gedaan, om den Keurvorſt wraak daar over te doen nemen. Door een overmaat van gematigtheit heeft men het uitgeſteld te doen, op dat 'er geen ſchaduwe van dwang in de verkieſing van den nieuwen Koning mogt zyn.

Zie daar, om den Lezer door op malkander gehoopte Suppoſitien te verblinden. Haar mankeert niet als de waarheit; en nadien deze hoedanigheit haar ontbreekt, zo valt gemakkelyk te oordeelen van de bondigheit der conſequentien die men daar uit trekt. Terwyl de Keizer, zich verlatende op het vertrouwen der Tractaten, zich by zich zelven ſtil houd, zonder rede van offenſie te geven, noch preparatien te maken, om aan te taſten wie het ook zy, weergalmen al de Hoven van *Europa* van de bedreigingen van *Vrankryk*, preparatien van Oorlog, offenſive Alliantien, koeſtering van onruſten, alles verkondigt van lange tyden (volgens de ſtyl van den Auteur der Motiven) zyn regtmatig gevoelen. Men brengt eindelyk alles ten top door de vyandelyke inval in een anders Staten. Heeft men geen regt om te vragen, of men aan deze behandelingen den Aggreſſeur niet kan kennen?

De Paleizen der Rusſiſche en Saxiſche Miniſters belegert, de Couriers tegen het Volkeren-Regt en het vertrouwen der Paspoorten geligt, de mede-Patriotten die haar gedagten vry dorſten zeggen, gedreigt, geïnſulteert, mishandelt, en andere heldhaftige Exploiten van dezelve natuur, zullen altyd zyn de doorlugtige gedenktekenen van de moed der vertrouwdſte Aanhangers van

1733. *Stanislaus*, en van de rust die de regtvaardigheit alleen in het midden van de
Decemb. gevaren kan inspireren. Maar de *Polen* aan haar zelven overgegeven, en uit de Despotismus getrokken, waar in eenige Familien, ondersteunt door 't Goud van *Vrankryk*, haar hebben willen neerstorten, zullen wel haast tot een reële en overtuigende bewys zyn tegen al 't geen in de Motiven der resolutien van den Alder-Christelykste Koning geavanceert is.

Gelyk de Prinsen, gesprooten uit het Doorluchtig Huis van *Oostenryk*, noit ondernomen hebben, om als uitdeelers van de Kroonen uitspraak te doen over het geen in het innerlyke van de Republyk *Polen* is voorgevallen; zoo heeft Keizer *Josephus* zig ook gedraagen aan het geen 't Tractaat van *Alt-Ranstad* gescheenen heeft, wettig te maken. De zaaken zyn sedert veranderd *Augustus* is weer op den Troon waar van de ongelukken der Tyden hem gedeloigneerd hadden, geklommen: Hy is op nieuw voor waare en wettige Koning van *Polen* door al de Mogendheden van *Europa*, en door *Vrankryk* zelf gerekend geworden. De Republyk, verlost van de qualen waar mede zy gedrukt was, heeft haar gedagten verklaard: Zy heeft ze met Eede geconfirmeerd, en de Primaat was niet van de laatsten om ze te doen. Dit alles gebeurde lang voor de Verbintenissen van *Stanislaus* met den Koning van *Vrankryk*; konde de Keizer zig verheffen tegen 't geen de Republyk goedgevonden heeft te statueeren, zonder zich toe te eigenen de Auctoriteit, om uitspraak te doen over 't geen by haar gepasseerd is. Wat Project dan geformeerd om den Koning van *Vrankryk* te offenseren, toen men niet konde voorzien, dat *Stanislaus* hem eenmaal zoo waard moest worden? Eindelyk de ongestadigheit, die men aan 't Weener Hof tegenwerpt, is haar gemeen met dat van *Vrankryk*, het welk voor de dood van wyle Koning *Augustus* wel gewagt heeft gehad, van het gepretendeerd geheiligd Character van de Koninklyke Waardigheit van *Stanislaus* zoo veel te doen gelden.

De Republyk *Polen* heeft buiten twyffel geen kostelyker Prerogatief als dat om van haar Troon disponeeren. Het is zeer regtmatig, dat zy jalours is, om dezelve te bewaaren; maar het komt hier op aan, om te bewyzen, dat de Keizer daar aan eenige quetsing heeft willen toebrengen. Te employeeren al zyn goede officien, om de preferentie op een Kandidaat te doen vallen eerder als op den ander is niet een zo uitmuntende eigenschap van de vryheit te benadeelen. Maar te tekenen den eenige Kandidaat dien men op den Throon wil brengen met uitsluiting van alle andere, met bedrygingen en geweldenaryen te gebruiken tegen een yder die zich daar tegen zoude willen aankanten, dat is de Vryheit die men zich beroemd te protegeeren, om te stooten. Het Russisch Hof zal het Recht 't welk haar by het hier boven gemelte Tractaat verkregen is, weten te defendeeren. Dit Tractaat heeft niet opgehouden van waarde te zyn, zedert dat *Stanislaus* aan den Koning van *Vrankryk* dierbaar is geworden. Zoo de Tractaaten, daar het rumoer der Wapenen voorafgegaan is, geen kracht hadden, wat middel dan, om uit een Oorlog of binnenlandsche Troubles te geraaken? De Weereld zoude noit rust genieten. Eindelyk is 't niet wonderlyk, dat men aan dit Tractaat tegenwerpt

de

de schielykheit waar mede men supponeerd dat het gebaard is geworden, daar de geheele Waereld weet den tyd die men heeft moeten employeeren om het te sluiten? En wat is dan de maar van de vereiste tyd, om een Tractaat van waarde te maaken? 1733. Decemb.

Om op deze injurieuse te lastlegging te antwoorden, renvojeert men den Lezer na den inhoud van de Declaratien, in de naam van zyn Keizerlyke Majesteit gedaan. Ten minsten zoude men zich de moeite hebben moeten geven, om de plaatsen van deze Declaratien, daar men aan de Repuolyk als aan een tributarisch Koninkryk of aan een ondergebragte Natie spreekt, aan te wyzen.

Men heeft weinig groote Scissie in de Historien van *Polen* gezien als de geene die zich in de laatste verkiezing geopenbaard heeft. Volgens den Aucteur der Motiven benadelen duizenden van Opposanten de eenparigheit nergens in. Om hem daar in te gelooven, weergalmde alles met eene stem in faveur van *Stanislaus*, wanneer 'er zoo veel duizend zyn, die tegen hem protesteren, en die haar Protestatie voor 't oog van 't geheel al publyk maaken, op de minst dubbelzinnige wys van de wereld. In waarheit wint men niets, met Feiten te avanceren, waar van de geheele wereld het tegendeel weet. Maar het is, dat den Oorlog, die men den Keizer, aandoet, zoo rechtvaardig, als de eenparigheit der Stemmen in faveur van *Stanislaus* waar is.

Een voortreffelyk Motief, om een eeuwig stilzwygen op te leggen aan alle die zich niet voor *Stanislaus* verklaard, als de zoo hoog opgegeve eenparigheit in zyn faveur, en daar men pretendeert de wille van den Heere der Koningen te verkondigen! De voorgaande aanmerking, en noch meer de openbaare kenbaarheit werpt al 't geen hier gezegt is, omver: maar ten minsten had de heilige naam Gods niet behoren gemeleerd te werden met een vooronderstelling van die natuur.

De Keizer en de Czarin hebben zich genoemt Bewaarders van de Poolsche Vryheit, *Sponsores Polonæ Libertatis*; ter oorzake dat zy het in 'er daad zyn, uit kragte van de Tractaten die haar aan de Republyk verbinden. Zo zy gesproken hebben van de onderstenning, die verscheide van haar voornaamste Burgers met zo veel instantien verzogt hebben, zo hebben zy noit gedagt zig op te regten tot Protecteurs die eenige superioriteit zouden hebben op een Koninkryk, 't geen zy altyd voor t'eenemaal vry en onafhankelyk erkent hebben en erkennen. Maar gelyk reets aangemerkt is, alles verandert in de Motiven, en van naam en van natuur. Van Guarants maakt men Protecteurs, en van de geene die zich aan de instantien van de verdrukte Republyk overgeven, haar vyanden en haar verdrukkers. Vorders, is dit met het onderhouden van naauwe verbinteniffen met de Turken, en met haar tegen de Christen Mogentheden aan te zetten, dat men in de nakoming der Tractaten die *Polen* interesseren, concurreert, en dat men terzelver tyd tot het geluk en de glory van die Republyk, en tot de rust van 't Noorden contribueert? men mag doch de daad willen ontkennen: zy is bewaarheit door de vlyt die de Ambassadeur van *Vrankryk* tot *Constantinopolen* aangewend heeft, door de publyke

1733. Decemb publyke bedreigingen van de Aanhangers van *Stanislaus*, en door de Vertooningen die men heeft doen ſpelen, of eerder die men den Miniſter van de Porte en zo veel Tartariſche Gedeputeerden, welke *Poniatowsky* zorg heeft gedragen om na *Warſchau* te doen komen, heeft willen laten ſpelen.

God alleen weet de dieptens van 't herte der menſchen; maar hy laat haar toe van de inzigten van andere te oordeelen, door haar actien en de vrugten die zy voortbrengen. Om na deze regel daar van te oordeelen, kunnen de bewegingen die *Vrankryk* ſedert zo veel jaren maakt, vry geſchat werden te zyn inzigten van ambitie of van intereſt? de Keizer zoekt niet de Palen van zyn Heerſchappy uit te zetten, noch iets op de bezittingen van andere te ondernemen. *Vrankryk* is zekerlyk niet in dezelve geeſt. En het is met de waereld te ſpotten, met zich vrind van 't Ryk te noemen, daar men het met de Wapenen in de hand attaqueert. De eerſte Succeſſen decideren niet altyd van 't Lot des Oorlogs. Het intereſt 't geen de Koning van *Sardinië* in de zaken van *Polen* zoude nemen, was een van die gemeenlyke uitkomſten die het gemakkelyk was te voorzien. Het is dit onverwagt intereſt, 't geen aan de gematigtheit en aan de lydzaamheit van het Hof van *Vrankryk* een einde geſtelt heeft. Zo lang de Koning van *Sardinië* niet zo zeer aangedaan was over de Eer en Vryheit van *Polen*, heeft men opgeſchort de zuiverheit van zyn gevoelens voor den dag te brengen. Maar naaulyks oordeelde men de zaken genoegzaam geprepareert, tot de uitvoering van de deſſeinen die men ſedert langen tyd in de zin had, of de gematigtheit en de geduldigheit namen een einde, en de ware gevoelens barſteden niet als al te zeer uit. Men kan dan met vertrouwen hoopen, dat de Vrugten van de overrompeling van geen lange duur zullen zyn, en dat God zal zegenen de Wapenen van een Vorſt, die zich niets te wyten heeft, als zich al te veel op het geloof van de Tractaten verlaten te hebben, met het gedrag van andere na het zyne af te meeten.

Men zag ook te *Weenen* een Generaal Pardon voor de Deſerteurs dat alom is publyk gemaakt, luidende als volgt:

Van wegens zyn Keizerlyke Majeſteit, Koning van *Spanjen*, *Hongaryen* en *Bohemen*, onze genadigſte Souverain en Heer, word gedeclareerd, gepubliceerd en bekent gemaakt, aan alle en een yder in het byzonder, dat tot zyn Keizerlyke Majeſteits grootſte ongenoegen te zyner kenniſſe gekomen is, dat een groot getal ſoldaaten van zyne regimenten, zo Duitſche als Nationale, niettegenſtaande de geheiligde Eed aan welke zy verbonden zyn, niet alleen haare Standaarden en Vanen trouweloos verlaaten, maar zich ook in dienſt van andere vreemde Potentaten begeeven hebben; en dat vervolgens zyn voorgenoemde Majeſteit regtmatige reedenen hadde, om aan het geene in de Krygs-Articulen tot ſtraffe van zodanige trouwelooſe deſerteurs begrepen is, den vollen loop te laaten, en met de uiterſte regeur na de zwaarte van hunne

hunne misdaden, tegens de geene die t' eeniger tyd mogten achterhaald worden, te doen procedeeren; wil zyn Majesteit ondertusschen zyne goedertierentheit, genade, en natuurlyke goedheit præfereeren, voor de regtmatige straffe, en uit dien hoofde steltze uit, neemt weg, pardonneert en vergeeft, genadelyk, uit kragte en by deeze algemeene Patenten van Amnestie en van generaal Pardon, de misdaat en begaane ontrouw, met uitsluiting van alle onderzoek of straffen, en met behouding van alle eer en reputatie voor alle en een yder in het byzonder, die op voorgenoemde wyze haar regiment, 't zy Duits of Nationaal, waar zulks ook zyn mogte, verlaten hebben, en dewelke binnen den tyd van twee à drie maanden, van den dag der Publicatie van deeze algemeene Patenten, wederom uit de vreemde dienst zullen terug komen, en zich vrywillig by hun regimenten zullen begeeven, of zich addresseeren of presenteeren by de Commandanten der naast by gelegene Keizerlyke plaatzen, om wederom na haar regimenten terug gezonden te werden, en dewelke beloven zullen van nu af aan aldaar getrouw te verblyven, en zich als een goed en getrouw soldaat te gedragen, het welke haar belooft en solemneel by deeze Patenten in de beste forme van verzekering gegarandeert word; wordende daar by aan alle en een yder der Generaals, Collonels, en andere hooge en onder-Officieren, gelyk ook aan de Commandanten der plaatzen by dezen bekent gemaakt, alle zodanige Deserteurs welke binnen de bovengenoemde tyd van drie maanden zich mogte aangeven, en by haar Standaarde en Keizerlyke Vaanen terug komen, om zich op nieuw onder de gewoonlyken Eed weder te verbinden, dezelve zonder tegenspraak, verhindering, zwarigheit, of straffen, aan te neemen en te ontfangen, en daar by aan de Subalterne te beveelen, en zelfs te observeeren, dat men haar wegens de begaane misdaden geen de minste reproches mogte doen, maar dat alles in een eeuwige vergeetelheit begraven mag blyven, op dat deeze Keizerlyke genade en generaal Pardon, by deeze geaccordeert, exact nagekomen werden. Zullende daar tegens de gedreigde en in de Keizerlyke Krygs-Articulen gestatueerde straffen, zonder eenige hoop van genade of pardon na derzelver rigeur op het naauwkeurigste geëxecuteert werden, tegens alle de geene, welke in haar ontrouw volhardende, t'eeniger tyd agterhaalt mogte werden enz. 1733. *Decemb.*

Alle de tydingen welke men aan het Keizerlyke Hof ontfangt uit *Italië*, doen niets anders dan het verlies van het gantsche Milanees te gemoet zien, vóór dat de hulptroupen die derwaarts in marsch zyn, aldaar kunnen komen. De Graaf *Dauhn*, Prins van *Thiano*, Gouverneur-Generaal van 't *Milanees*, en de Generaal Graaf *Philippi*, Keizerlyk Ambassadeur te *Turin*, zyn te *Weenen* aangekomen, en op verschillende wyze ontfangen. De eerste heeft alleenlyk verscheiden Conferentien met de Ministers, doch geen gehoor by den Keizer gehad, en men gelooft dat hy zich op zyne Landgoederen zal

Mm be-

1733. Decemb. begeeven. Men hadt zeer kwalyk gevonden dat hy aan 't Hof van *Turin* toegestaan hadt om Graanen en andere leeftocht, die ten tyde van den vyandelyken Inval ontbroken hebben, uit het *Milanees* te trekken; doch hy heeft geantwoord, dat beide de Hoven toen in vrede en goed verstand waren, en dat men te *Weenen* zelfs geen kwaad vermoeden hadt gehad, enz. Men hadt den Graaf *Philippi* van verzuim en nalaatigheit willen beschuldigen, om dat hy de onderhandelingen over de Alliantie tusschen de Hoven van *Vrankryk* en *Turin* niet ontdekt hadt; maar de Graaf heeft zich in den vollen Raadt, in des Keizers tegenwoordigheit gerechtvaardigd, met aan te toonen dat hy meêr dan twee maanden vóór de vredebreuk aan de Ministers des Keizers hadt bekend gemaakt, *dat 'er over eene Alliantie tusschen Vrankryk en den Koning van Sardinië gehandeld wierdt, hoewel hy het oogmerk daarvan niet konde ontdekken*; maar dat men dit bericht veracht en in den Wind geslagen hadt.

Men maakt aan het Keizerlyke Hof alle schikkingen, om in 't aanstaande Vóórjaar een leger van 100000. mannen aan den *Rhyn*, en een van 80000. mannen in *Italië* te hebben, ten welken einde alom nieuwe wervingen geschieden, en ook middelen beraamd worden om eenige millioenen in de Krygskasse te bezorgen. Men verzekert dat de Prins *Eugenius* één der beide Legers in persoon zal gebieden.

De Keizer heeft aan zyne onderdaanen van *Opper-Oostenryk*, die den Protestantschen Godsdienst, aangenomen hebben, en gelyk de Saltzburgers 't genot van 't *Jus Emigrandi* verzochten, hun verzoek ingewilligd, mits dat zy zich naar *Zevenbergen* of *Hongaryë* begeeven, alwaar Kerken van hunnen Godtsdienst zyn.

De Keizerlyke Ministers aan verscheiden Hoven hebben last, om over het ondersteunen van zyn Keizerlyke Majesteit te handelen; en aan de Graaven *Sintzendorf* en *Ulefelt* in den *Haag* zyn nieuwe Instructien gezonden, ten opzigte der neutraliteit van de Staaten-Generaal, over welke aan 't Keizerlyke Hof verscheiden zwaarigheden gemaakt worden.

POLEN. DEN eersten November hebben de Ministers *Plenipotentiarissen* van *Saxe* de *Pacta Conventa* in den naam van den Koning hunnen

Mees-

Meester getekend, en met de vereischte plechtigheden in de Hoofdkerk van *Warschau* met Eede bekrachtigd; dezelve behelzen ten voornaamsten het volgende: 1733. Decemb.

„ Wy zullen de Tractaaten en Conventien met de Buitenlandsche „ Mogentheden vernieuwen en alle zorg en middelen aanwenden, „ om den vrede met hen te onderhouden en alle zweevende ver- „ schillen af te doen, zonder eenig nadeel van de Republyk.

„ Wy zullen ook gezamentlyk met de Stenden van de Republyk „ trachten de rust van 't Koninkryk zo binnen als buiten te herstel- „ len, en zo haast de Stenden in onze veiligheit voorzien zullen heb- „ ben, te bezorgen, dat de vreemde Troupen uit het Koninkryk „ vertrekken, zonder dat zy daar omtrent eenige pretensie tot laste van „ de Republyk zouden kunnen formeeren.

„ Wy zullen zorg draagen, de Conventien met den Keizer „ gemaakt, by den aanstaande Ryksdag te doen ratificeeren.

„ Wy zullen ook onze goede Officien aanwenden, ten einde de „ verschillen wegens den Limitscheidingen en byzondere pretensien „ van zommige Ingezetenen gereguleerd worden.

„ Wegens de Dissidenten in de Religie welkers getal in *Polen*, „ *Pruissen* en *Littauwen* considerabel is, zullen wy ons conformeeren „ met de oude Confederatien en Constitutien.

„ Wy zullen met het Hof van *Berlyn* in onderhandeling treeden, „ en alle onze zorg aanwenden om tot een vergelyk te komen, zo „ wegens de Evacuatie van .... en het Territoir van *Elbingen*, „ de Overvarr beneden de Stad genaamd *Nowe*, wegens de Kerk „ *Lisnowi* en andere Kerken, als wegens alle de andere oude en nieuwe „ pretensien.

„ Wy zullen ook byzondere zorg draagen wegens de Rechten „ en Privilegien der Districten van *Lawenburg* en *Butow*, zo Kerkelyke als Waereldlyke, en wy zullen onze goede Officien by het „ Hof van *Berlyn* aanwenden, ten einde den Adel in gemelde Dis- „ tricten geen overlast in contributien gedaan werde.

Deze *Pacta Conventa* bezworen zynde, riep de Bisschop van *Posen* uit: *Vivat Augustus de derde, verkoren Koning van Polen*, het welk de Gemeente toejuichte: In 't vervolg proclameerde de Graaf *Poninsky*, als confederations-Maarschalk, de confederatie, met het uitroepen van *Vivat Koning Augustus de derde*, 't welk insgelyks

1733. Decemb. wierdt beantwoord, en van een *Te Deum* gevolgd, onder een drievoudige salvo van de Russische troupen, die van de Plenipotentiarissen met 3000 ryksdaalders beschonken wierden. Hierna tracteerde de Cancelier van *Littauwen* alle de groote Heeren, en des avonds gaven de Plenipotentiarissen een Bal.

Den Koning *Augustus* aan de Republyk verzocht hebbende, den dag tot zyne krooning vast te stellen; is by den Raad besloten daar toe den 17. January aanstaande te bepaalen, en den 15. December den Landdag te doen houden, waartoe de Prins *Lubomirsky* de noodige Universalien zal doen publiceeren.

De Generaal *Lascy* vertrok den 13. November om een gedeelte van de troupen die zich naar *Lowitz* begeeven, en haare kwartieren op de goederen van de Primaat genomen hebben, te bezigtigen, en aldaar de noodige dispositien tot de marsch te maaken, ondertusschen weet men niet of zy zich naar *Crakau* of *Pools-Pruissen* zullen begeeven. De Generaal Major van *Biron*, is in 't Palatinaat van *Plosko* ingetreeden, en heeft van de Stad *Pultesk* bezit genomen. De Littauwsche troupen hebben ordre, naar *Stanislauw*, eene Stad aan den Palatyn van *Kiow* behoorende, te marcheeren. De Saxen welke in *Polen* getrokken zyn, bestaan in 12000. man, hebbende het Palatinaat van *Posen*, en de daar omtrent leggende Steden bezet, en een ander corps van die troupen, bestaande in 9000. man, is onder het commando van den Generaal *Bauditz* naar *Crakau* in marsch.

Dewyl ons bestek niet toelaat verder van de Poolsche tydingen te spreeken, zullen wy zulks in het volgende Deel vervolgen.

NEDERLANDEN. IN *'s Gravenhage* zyn de Ratificatien van het gesloten Tractaat van Neutraliteit uitgewisseld. Haar Hoog-Mogende hebben toegestaan eenige Millioenen voor zyn Keizerlyke Majesteit op te neemen onder Guarantie der Staaten van *Silesië*.

De Raad van Staate heeft den Staat van Oorlog voor 't aanstaande Jaar ter Vergadering van haar Hoog-Mogende overgeleverd.

Het volgende Placaat wegens de Imposten is gepubliceerd.

Placaat

Placaat over de bevorderinge en beneficieeringe van des gemeene Lands verpagte Middelen en Impoſten. 1733. *Decemb.*

DE Staaten van *Holland* en *Weſtvriesland*, allen den geenen, die dezen zullen zien of hooren lezen, ſalut, doen te weten, dat Wy ſedert eenigen tyd gedelibereert hebbende over het redres der Finantien, en daar onder ſpecialyk over de bevordering en beneficieering van des gemeene Lands verpagte Middelen en Impoſten, goedgevonden hebben te ordonneeren en te ſtatueeren, zo als Wy ordonneeren en ſtatueeren by deeze:

Eerſtelyk, dat, in conformiteit van onze Reſolutie van den 18 Maart 1732, aan de Heeren Gecommitteerde Raaden in de beide quartieren, mitsgaders aan de Magiſtraaten van de reſpective Steeden, en aan Scheepenen Commiſſariſſen, als mede aan de reſpective Officieren, ernſtelyk zal worden gerecommandeerd en gelaſt, zoo als aan dezelve gerecommandeerd en gelaſt word by deze, ieder voor zoo veel haar aangaat, ſtrictelyk te obſerveeren het generaal Placaat, mitsgaders de Executorien van de laatſten Maart 1588, en de verdere Reſolutien en ordres by ons van tyd tot tyd genomen, en geſteld, tot verkorting der Proceduuren in de zaaken van de gemeene middelen, en ſpeciaalyk die welke raaken het regt van de parate Executien;

Ten tweede, in conformiteit van onze Reſolutien van den 20 Juny en 21 September 1731, zal worden gepermitteert, zoo a's gepermitteert word by deze aan Pagters, willende pagten in een ander Stad, of Diſtrict, als daar zy haar vaſte woonplaats hebben, te noemen een Meedeſtander meer, als aan de Pagters toegelaaten is by onze Reſolutie van den 16 Auguſty 1724, en overzulks twee medeſtanders in Pagten beneeden de honderd duizend guldens, en dry in Pagten boven de honderd duizent guldens: des dat alsdan zoo wel alle de medeſtanders als de principaale Pagter zelve zullen moeten weezen vreemden, of woonagtig buiten de Stad of Diſtrict, van de Pagt:

Dat in het ſtuk van peil zullen worden gehouden voor geloofwaardig een gezwoore Deurwaarder, Boode, of Notaris, mits dat dezelve zullen moeten zyn geaſſiſteert, zoo veel aangaat het Gemaal met een gezwoore Meeter, en zo veel aangaat de Wynen, Brandewynen en gediſteleerde Waateren, met een gezwoore Peilder:

Dat de Pagters zullen moogen præſenteeren aan Burgermeeſteren van de Stad, alwaar de middelen, door haar in Pagt, aangeſtaan, verpagt zyn, zoo veel bediendens als zy zullen noodig agten, om, na voorgaande examinatie van der zelver voorig gedrag, gebragt te worden onder eede van zig vroomelyk en getrouwelyk te zullen draagen in het ſtuk van de Pagten, en in het doen van aanhaalingen en calanges: dat door Burgermeeſteren daar van Acte aan dezelve Bedienden zal verleent worden, uit kragte van welke zy zullen wezen gequalificeert tot het doen van aanhalingen en calange: en dat het relaas of depoſitie van zodanige beëedigde Bediendens, wezende niet minder als twee in getal, zal gehouden voor legaal, en geloofwaardig:

1733. Decemb. Dog zullen dezelve Deurwaarder, Boode, of Notaris, en beëedigde Bedienden der Pagters, indien zy mogten worden bevonden te hebben gegeeven een valsch relaas of verklaaring, niet alleen incurreeren de straffe, welke na Regten tegen gemeine falsarissen gestatueert is, maar boven dien nog worden gestraft met een confinement in een Tugthuis, voor haar leeven, of voor een zekere tyd, als na de omstandigheden van zaken door de Regter geoordeelt zal worden te behooren, in consideratie van het meerder gewigt, het welk by deeze gegeven word aan haare relaasen of verklaringen.

En dat meede nog de Pagter, of deszelfs Bedienden, op heeter daad vervolgende een Sluiker, of geslooke Goed, niemand zodanigen Sluiker, of geslooke Goed zal mogen inneemen of bergen in zyn Huis, Kelder, Schuur of Pakhuis; nog ook zal mogen, zo die buiten zyn consent of toedoen daar in gedrongen waren, weigeren, of in gebreeke blyven, van dezelve aanstonds over te leveren aan de Pagter, of aan deszelfs Bedienden, beide op een boete van zes honderd guldens.

Ten derde, dat, in conformiteit van onze Resolutie van den 23 Juny 1731, de Ontfanger Generaal, en de Ontfangers der gemeene Middelen in de beide Quartieren, zullen gehouden wezen tweemaal des jaars, te weten, tegen het einde van de maanden Juny en December, de Heeren Gecommitteerde Raden in de respective Quartieren te dienen van een pertinente Lyst van de Pagters, welke zich geneeren met het pagten der Middelen van haar respective Comptoiren, met byvoeging van een specificq bericht nopende elks bekwaamheit en gedrag in het behandelen der Pagten, en nopende der zelver verdere constitutie, en in het byzonder meede, of, en hoe veel, zy schuldig zyn, zo op haar loopende als op haar vorige Pagten:

Dat geen Persoonen zullen worden geadmitteert tot het Pagten, welke nog iets schuldig zyn wegens voorgaande gepagte Middelen, waar van de termyn zes maanden, of langer geëxpireert is, het zy als Pagters, Medestanders, of Borgen; welverstaande nogtans, dat hier door niet zullen worden gesecludeert van het pagten de Pagters, aan welke door Ons atterminatie vergund is tot betaaling van eenige restanten, mits behoorlyk passende op de præcise betaling der geaccordeerde termynen:

Dat niemand zal worden geadmitteert tot het pagten zonder Acte van admissie van de Heeren Gecommitteerde Raaden in de beide Quartieren respectivelyk, uitgezondert dat Pagters, welke zullen doen blyken op een valable wys aan de Heeren onze Commissarissen ter Verpagting, of zullen verklaaren op haar eed, geen restanten te hebben buiten haar loopende Pagten, gelyk meede andere perzoonen, te vooren geen Pagters, nog Medestanders, geweest zynde, zullen mogen pagten, zonder Acte van admissie; mits anticipeerende aanstonds, en voor den ontfang van eenige Trekpenningen, een vierdepart der uitgeloofde Pagtpenningen, wanneer die geen vyftig duizend guldens bedraagen, en een zesdepart in Pagten boven de vyftig duizend guldens, en mits gehouden blyvende te voldoen de verdere Pagtpenningen præciselyk op de termynen by de respective Ordonnantien gepræfigeert.

Dat

Dat de Requesten, om Acte van admissie zullen moeten ingediend worden aan de respective Collegien van de Gecommitteerde Raaden ten minste een maand voor den ingang van de maand, waar in de Verpagting zal worden gedaan, en dat na die tyd geen verzoeken ten dien einde zullen mogen aangenomen worden: 1733. Decemb.

Dat de Ontfangers, welker Berigt en Advys de Heeren Gecommitteerde Raaden zullen inneemen op de verzoeken van admissie, zullen hebben in haar Berigten, onder anderen, pertinentelyk te noteeren, wat de Supplianten nog ten agteren zyn wegens Impoften van geëxpireerde Saisoenen, en wat zy betaald hebben, en nog schuldig zyn op haar loopende Pagten: wordende dezelve Ontfangers gelast verdagt te zyn, zo spoedig te adviseeren op de verzoeken van admissie, dat de Heeren Gecommitteerde Raaden bekwamelyk konnen daar op disponeeren, veertien dagen voor de Verpagting.

Ten vierde, dat in conformiteit van onze Resolutie van den 17 July 1733, by ampliatie van het elfde Articul van het generaal Placaat, het pagten en collecteeren van des Gemeene Lands verpagte Middelen, mede zal verbooden werden, zoo als verbooden word by deze aan de Schouten en Boodens, zoo in de Steeden als ten platten Lande.

Ten vyfde, dat, in conformiteit van onze Resolutie van den 30 April 1732, de eene helft der Pagtpenningen van de Impoften op de Hoorngelden, Bezaaide Landen, Zout, Zeep, Heeren- en Redemptie-geld, Koffy en Thee, consumptie van den Tabak, Karossen en Veergeld, zullen moeten betaald worden binnen de zevende maand na het ingaan van de Pagt, en de wederhelft binnen een maand, of uiterlyk binnen twee maanden na het uitgaan van dezelve.

Dat een vierdepart van de Impoften van de Waag, veertigsten Penning op de Schepen, Koornbrandewynen, Wynen, Brandewyn, en Azyn, daar de Wynen, Brandewyn, en Azyn, in Admodiatie zyn, mitsgaders van de inkomende Tabak zullen moeten betaalt worden van drie tot drie maanden, t'elkens binnen de maand na de expiratie van het vierendeeljaars.

Dat alle maanden præciselyk een twaalfdepart zal moeten worden betaald van de Impoften op de Booter, Brandhout, klein Zegel en gedrukte Papieren, inkomende Graanen, ronde Maat, Turf en Koolen, Gemaal, Bieren, Wynen, Brandewyn, en Azyn, daar de Wynen, Brandewynen en Azyn verpagt worden, en de twaalf stuivers op de Ton Zeep.

En dat de termynen van betaaling van de Impoften op het Beestiaal, de Fruiten, en de Steur en Zalm, zullen blyven zodanig als dezelve zyn gereguleert by de respective Ordonnantien:

Alles met dien verstande, dat de Rantçoenen van alle de bovenstaande Middelen by continuatie zullen moeten gereed betaalt worden.

Ten zesde, dat, in conformiteit van onze Resolutie van den 23 Juny 1731, de Heeren Gecommitteerde Raden in de beide Quartieren zullen worden verzogt, zo als verzogt worden by deze, geen smaldeelingen, overnemingen, of

1733. Decemb. of overlatingen, van gepagte Middelen toe te staan, om welke redenen die ook zouden mogen verzogt worden:

Ten zevende, dat, in conformiteit van onze Resolutie van den 23 Juny 1731, geen Middelen in Admodiatie zullen worden uitgegeven; dog dat egter van die generaale regel zullen worden uitgesondert de Impolten op de Wynen, Brandewynen, gedistilleerde Wateren, het Beestiaal, en de twaalf stuivers op de Ton Zeep ten laste van de Zeepzieders in de Steden, daar wy, om goede redenen, zouden mogen goedvinden dezelve in Admodiatie te geven; voorbehoudens in de eerste plaats, dat de Admodiateurs zullen verpligt wezen, niet minder als de Pagters, zich præcifelyk te reguleeren na de generaale en particuliere Ordonnantien, voor zo veel zy niet uitdrukkelyk en specialyk, daar van zullen zyn gedispenseert by eenig Articul van het Contract van Admodiatie: en ten anderen, dat geen Admodiatien zullen worden toegestaan, nog gecontinueert, als na verloop van twee maanden, na dat van wegen de Heeren Gecommitteerde Raaden zal wezen bekent gemaakt, het zy by de Couranten, of by aangeplakte Billietten in de Stad, of Steden, over welke de Admodiatie verzogt word, dat daar toe verzoek gedaan is, ten einde dat andere, welke mede zouden mogen daar toe gegaadingt wezen, midlerwyl zich mede zouden konnen aangeven.

Ten agtste, dat, in conformiteit van onze Resolutie van den 12 Juny 1732, de Pagters zullen hebben de magt, om, geadsisteert met een gezwoore Deurwaarder, Geregtsboode van de Plaats of District, of ander publicq Perzoon, of met twee van haar beëedigde Bedienden te visiteeren, en te rechercheeren alle Schepen en Schuiten, de Markt en Veer-schepen daar onder begreepen, mitsgaders alle Vragtwagens en Karren, of andere Vaar- en Rytuigen, zonder daar toe noodig te hebben voorgaande consent van de Magistraaten van de Steden, en zonder dat dezelve Magistraaten zig in het minste zullen moogen bemoeijen met de voorschreeve recherche, veel min dezelve verhinderen, of difficiel maaken, door eenige Steedelyke ordres: des dat de Pagters zullen moeten verdagt zyn alle behoorlyke omzigtigheit te gebruiken, en zig te onthouden, van, onder prætext van de voorschreeve recherche, de Goederen te beschaadigen, op pœne van dubbelde vergoeding der schaade welke daar door zal worden geleeden, waar van de begrooting staan zal ter tauxatie van Schepenen Commissarissen van de plaats of *District* alwaar de recherche zal voorvallen.

Ten negende, dat, in conformiteit van onze Resolutie van den 12 Juny 1733, het namptissement voortaan alomme strictelyk zal worden gepractizeert agtervolgens ons Placaat van den 19 Juny 1711, en van de respective Ordonnantien op de Specien, waar in het namptissement plaats heeft, uitgezondert dat het zelve geen plaats zal hebben voor zoo veel het tegendeel by eenige Admodiatie, of anderzints, mogte weezen bedongen: Dat ten dien einde het voorschreve Placaat van 19 Juny 1711 zal worden gerenoveerd, met byvoeging in het hooft van het zelve van de *Booter*, *Zout en Zeep*, als weezende volgens de Ordonnantie, waar na die Middelen geheeven worden,

subject

subject aan het namptisſement, zoo wel als de Specien in het hoofd van het voorſchreve Placaat geënumeerd:

En dat op het ernſtigſte zal worden gerecommandeert en gelaſt, zo als gerecommandeert en gelaſt word by deeze, aan de Heeren Gecommitteerde Raaden in beide Quartieren reſpectivelyk, naauwkeurig te letten, en te doen letten op de præciſe en egaale practyk en nakooming van het zelve Placaat, en in conformiteit van dien zonder oogluiking te doen procedeeren tegen de Pagters, welke zouden moogen, zich of anderen, diſpenſeeren van het zelve in alle zyne deelen exactelyk na te komen.

Ten tiende, dat, in conformiteit van onze Reſolutie van den 12 Juny 1732, de Scheepen, gelaaden met Goederen impoſt ſubject, ergens het zy in de beſloote Steeden of ten platten Lande willende vernagten, de Schippers haar zullen moeten aangeeven aan de Pagter aldaar reſideerende, met bekentmaaking van haar ingelaaten goed impoſt ſubject, waar zy van daan komen, en de Plaats van haar destinatie, wordende de Pagters gelaſt goede zorg te draagen, dat zy, of iemand van haarentweegen aldaar op haar Comptoir preſent zyn om de aangeeving te ontfangen, en de Schippers te expedieeren: en dat de voorſchreeve aangeeving door de Schippers zal moeten worden gedaan, ten platten Lande binnen het uur na haar arrivement, en in de beſloote Steeden binnen de twee uuren; met uitzondering alleen van de Stad *Gouda*, alwaar de Schippers zullen hebben de tyd van drie uuren tot het doen der aangeeving, wanneer zy na Zonnen ondergang aldaar zouden moogen aankoomen:

Ten elfde, dat, in conformiteit van onze Reſolutie van den 26 Juny 1731, tot weering van de *ſluikeryen*, geen Goederen impoſt ſubject zullen moogen worden vervoerd van de eene Stad na de andere, of ten platten lande na de plaatſen, waar op gereguleerde veeren zyn, als met de ordinaris, of met gehuurde, markt- of Veerſchepen, Schuiten, Wagens en Karren, uitgezondert dat het aan een iegelyk zal weezen gepermitteerd, dezelve te vervoeren met zyn eigen Vaar- of Ry-tuig, en zo veel aangaat de plaatzen ten platten Lande, waar op geen ordinaris Schut- of Wagen-veeren zyn, met die van zyn Nabuur, of ander meede Ingezeeten ven dezelve plaats: des dat in alle gevallen daar by zal moeten wezen een behoorlyk Billet van den Pagter van de plaats, van waar de Goederen zullen worden vervoert, om daar op te konnen worden gerecherchcert: waar van egter zullen vry zyn de producten van het platte Land, impoſt ſubject, welke de Huisluiden na de Steeden en elders ter markt brengen.

Ten twaalfde, dat, in conformiteit van dezelve onze Reſolutie van den 26 Juny 1731. van nu voortaan de Bieren, gebrouwen wordende in de Brouweryen in de Langſtraat, op de Swaluwe, te Ameiden, en zo elders ten platten Lande Brouweryen bevonden worden, zullen wezen ſubject den Impoſt op de *buiten gebrouwe Bieren*, wanneer ze vervoert worden buiten het Diſtrict van de pagt, waar onder zodanige Brouweryen gelegen zyn.

Ten dertiende, dat, in conformiteit van onze Reſolutie van den 27 Juny

1733. Decemb. 1731, de Pagters van de Middelen van quotisatie altyd zullen moeten worden geroepen over het doen der Doleantien: dat de Doleanten altyd zullen gehouden wezen den geinjungeerden eed af te leggen, zonder te mogen volstaan met de præsentatie van dezelve: en dat iemand een oudeugdelyken eed afgelegt hebbende, boven de arbitraale correctie, zal verbeuren een somme van driehondert guldens: en dat voorts aan de Magistraaten wel ernstiglyk zal worden gelast, zo als haar gelast word by deze, van de bovenstaande ordres in geenen deele te dispenseeren, of dezelve te luxeeren in eenigerhande wyze.

Ten veertiende, dat, in conformiteit van onze Resolutie van den 27. Augusty 1732, niemand onder de naam van Munter, Knaap, of wat andere het zoude mogen wezen, tot de Munt relatief, van eenige vrydom van de gemeene Middelen zal jouïsseeren, boven en behalven onze Amptenaaren tot het waarneemen en opzigt der Munten gesteld, als die met 'er daad als Munter of Knaapen in de respective Munten werken: en dat, om deswegen behoorlyk te wezen geïnformeert, aangeschreven zal worden Burgermeesteren der Steeden Dordregt en Enkhuisen, alwaar jegenwoordig de Westvriesche Munt is, aan ons te zenden specifique Lysten van alle de Officieren en Beampten, groot en klein geen uitgesondert, welke tot de voorschreeve Munten respectivelyk behooren, en uit dien hoofde genieten vrydom van de Imposten; en dat boven dien de *Bedieudens* van de Munten gehouden zullen zyn jaarlyks te zenden aan de Heeren Gecommitteerde Raaden een pertinente Lyste van alle de Bedienden tot dezelve Munte specteerende, mitsgaders van alle de Munters en der zelver Knaapen, en dat ten opzigte van de laatsten de Lysten zullen moeten zyn gemunieert met een Verklaaring van de Muntmeester van dezelve Munten op den eed by den aanvang zyner Bediening afgelegt, *dat dezelve Munters en Knaapen in het gepasseerde jaar waarlyk en met 'er daad, en niet om onder die naam of prætext vry te zyn van de betaaling der Imposten, in dezelve Munt hebben gearbeid, en nog arbeiden:* dat voorts Copie van dezelve Lysten zal gegeeven worden aan de Pagters over de Steeden, alwaar de Munten resideeren, om haar daar na te reguleeren: dat ook voor zo veel aangaat de Steeden in Westvriesland, alwaar de Munt van tien tot tien jaaren alterneert, alleen van de vrydom zullen jouïsseeren, zo Bedienden, als Munters, Knaapen, enz. die geene die woonen in de Stad daar de Munt op die tyd resideert, en niet die woonen in de twee andere Steeden; daar onder egter niet begreepen de Griffier en Waardyn in ieder van dezelve twee Steeden, welke zullen blyven jouïsseeren van de voorschreeve vrydom, zo als tot nog toe geschied is.

En laatstelyk, dat niemand op de naam van Bedienden van de Munt, Munter, Knaap, enz. zal jouïsseeren van eenige vrydom, als alleen van de Middelen van consumptie, en van geen anderen; en dat dezelve vrydom alleen plaats zal hebben ontrent de Consumptie in de Steeden, alwaar de Munten zyn.

Ten vyftiende, dat, in conformiteit van onze Resolutie van den 27 Juny

1731

1731. geen Graanen zullen gehouden worden voor Zeeuwsche Graanen, en als zodanig zullen genieten de vrydom van den Impost op de inkomende Graanen, als waar by, boven de Verklaaringen van de respective Secretarissen in de Provintie van *Zeeland*, zullen wezen de Verklaaringen van de Verzenders, gepasseert voor het Gerigt van haar woonplaats, dat dezelve in de Provintie van *Zeeland* gewasschen zyn: 1733. *Decemb.*

Ten zestiende, dat, in conformiteit van onze Resolutie van den 28. Juny 1731. den eed, welke de Grutters verpligt zyn af te leggen, ingevolge het tiende Artikel van de Ordonnantie op het Gemaal, zal worden geamplieert daar mede, dat zy ook onder solemneelen eede zullen moeten belooven geen andere Boekwyt te zullen hebben, als dewelke by haar aangegeeven is.

Ten seventiende, dat, in conformiteit van de Ordonnantie op het Bestiaal, de tauxatie van de beesten zal gelaten worden alleen aan de Pagters; en dat de Tauxeerdens, die in eenige Steeden daar toe zyn aangesteld by de Magistraaten, zullen worden gediscontinueerd.

Ten agtiende, dat, in conformiteit van onze Resolutie van den 3 September 1732, van nu voortaan geen Wynen, Brandewynen of gedistilleerde Waateren zullen moogen worden ingeslaagen op waterceelen, zonder distinctie tusschen Zeeschepen en binnenlandsche Vaartuigen.

Ten negentiende, dat, in conformiteit van onze Resolutien van den 30 October en 26 November 1733, rakende de verbetering van de Middelen van het Zout, Zeep, Heeren-en Redemtiegeld, mitsgaders Coffy en Thee, zal worden geordonneert en gelast, zoo als geordonneerd en gelast word by deze, dat (*in plaats dat sedert het Jaar* 1680 *tot nu toe, gehouden zyn voor heele Kapitalisten de quotisable Persoonen, of Familien, welke gegoed waren tot twee duizend guldens en daar en boven, voor halve Kapitalisten en kleine Getaxeerden na advenant, in conformiteit van onze Ordonnantien den* 3 *Mei* 1680 *geemaneert op den ophef van de middelen van het Zout, Zeep, Heeren-en Redemtiegeld*) de quotisable Persoonen of Familien voortaan zullen worden verdeeld in vier Clasfen, de eerste van geheele Kapitalisten, bestaande uit alle de geene welke gegoed zyn tot tien duizend guldens of daar boven, of een tiende part van die zomme in te koomen hebben van haar goederen, Ampten of andere Kostwinningen, geene uitgezondert:

De tweede Classe van drie quart Kapitalisten, bestaande uit alle de geene welke gegoed zyn van seven duizend vyf honderd tot tien duizend guldens toe, of het tien part jaarlyks in te koomen hebben van haare goederen, Ampten of andere Kostwinningen, geene uitgezondert:

De derde van halve Kapitalisten, of van alle de geene welke gegoed zyn van 5000. tot 7500. guldens toe, of het tiende part jaarlyks in te komen hebben van haare Goederen, Ampten of andere Kostwinningen, meede geene uitgezondert: En de vierde Classe van kleine Getauxeerden of van alle de geene welke geen vyf duizend guldens Kapitaal bezitten, of geen tiende part van die Kapitaale zomme in te koomen hebben van haar Goederen, Ampten

 of

1733. Decemb.

of andere Kostwinningen, mede geene uitgezondert; met uitsluiting nochtans van die Familien welke beneede de acht hondert guldens gegoed zyn, of geen twee hondert vyftig guldens inkomen hebben, uit wat hoofde het zoude mogen weezen, mitsgaders van die geenen welke moeten leeven en bestaan van haare eigen handen arbeid, of handwerk dat zy doen zonder knegten, of Meiden, of Leerlingen, het zy dat die zyn in haar kost of niet:

Dat de geene welke by andere inwoonen, het zy in de kost of niet, afzonderlyk zullen worden gequotiseert, met uitzondering alleen van Ouders en Kinderen, en van Broeders en Susters, wanneer die te zaamen woonen en eene gemeene huishouding maaken, als mede van alle anderen die beneeden de vyf en twintig jaaren oud zynde by anderen inwoonen:

Dat aan de Pagters van het Zout en van de Zeep zal worden gepermitteerd te composeeren met de kleine Kramers, edog niet anders als op een egualen voet, en niet laager als op een derde part van den impost, op eene boete van duizend guldens, welke boete dezelve mede zullen incurreeren met het Zout anders te verkopen als na de maandelyksche zetting welke de Magistraaten van het Zout zullen doen.

Dat, om, zoo veel moogelyk is, te weeren het misbruik der doleantien, en nadeel, welk het gemeene Land door dat misbruik lyd, zal worden gestatueert by vernieuwing en ampliatie van voorige ordres, gelyk als gestatueert word by deze;

1, Dat niemand zal worden geadmitteert tot de doleantie, als binnen de tyd daar toe gesteld by de Ordonnantien:

2, Dat de Pagters altyd zullen moeten worden geroepen over de doleantien, of wel dat vaste dagen en uuren daar toe zullen gesteld worden by Burgermeesteren, en dat de Pagter behoorlyk geinsinueert zynde, op de gezette dagen en uuren agterblyvende, de Doleanten zullen worden geadmitteert tot den eed, onaangezien de absentie van de Pagter, zoo het geval gevonden word daar toe gedisponeerd te weezen:

3, Dat de Doleanten zullen weezen gehouden met 'er daad af te leggen den eed van niet zoo veel gegoed te weezen, noch zoo veel inkoomen te hebben als waar op zy gequotiseert zyn, zonder te moogen volstaan met præsentatie van eede;

4, Dat iemand, valschelyk gezwooren hebbende zal vervallen in een pœne van drie honderd guldens boven de arbitraale correctie:

5, Dat de Magistraaten en Geregten in geenerhande wyze zullen moogen luxeeren de bovenstaande præcautien en ordres, of daar van dispenseeren, onder wat pretext of verschooning het zoude moogen weezen:

En eindelyk, dat de Doleanten, den Pagter koomende te schelden, of onbetaamelyk te bejeegenen, *de plano* zullen worden gemulcteert door de Commissarissen tot de doleantie met een mulcte van dertig stuivers, of meer na gelegentheit.

Dat voortaan het Heeren- en Redemtie-geld zal geheven worden op eene voet, zoodanig dat de geene, welke in het Zout en Zeep zullen weezen gequotiseert als

als halve Kapitalisten, of daar en boven na de bovenstaande begrooting zullen betaalen in het Heeregeld zes guldens voor elke Domesticq, en in het Redemtiegeld drie guldens, en de kleine Getauxeerden half zo veel in elk van die middelen: 1733 Decemb.

Dat ieder Hooft van een Familie zal moeten schriftelyk onder handteekening opgeeven het getal van zyn Domesticquen, en dat de Domesticquen zullen gehouden zyn, door den Pagter daar toe gedagvaard wezende, te verklaaren voor Scheepenen Commissarissen het waar getal van haar mede Domesticquen, op pœne van by weigering daar toe zonder forme van proces te worden geconstringeert by gyseling:

En eindelyk, dat, voortaan in plaats van dejegenwoordige Classen waar na de quotisatie wegens den impost op de Thee en Coffy betaald word, die quotisatie zal worden gereguleerd na die wegens de Imposten op 't Zout en Zeep, zodanig dat de geenen, welke wegens het Zout en Zeep gequotiseert zullen zyn als geheele Kapitalisten, zullen betaalen weegens Impost op de Thee en Coffy vyftien guldens, de drie quart Kapitalisten twaalf guldens, de halve Kapitalisten zes guldens, en de kleine Getauxeerden drie guldens.

En laatstelyk ten twintigste, dat, in conformiteit van onze Resolutie van den 3 September 1732, alle overdekte Rytuigen met vier Wielen in den Impost op de Karossen en andere Rytuigen moeten betaalen als Carossen, uitgezondert de Wagens van Voerluiden, en dat om te voorkomen de Compositien, waar door het zelve middel merkelyk word benadeeld, de Pagters stiptelyk zullen moeten worden gehouden tot het præsteeren van den eed van niet te zullen composeeren, maar den vollen Impost te zullen ontfangen volgens de Ordonnantie.

En op dat niemand hier van ignorantie pretendeere, zoo begeeren wy, dat dezen alomme gepubliceert en geaffigeert zal werden daar het behoord, en te geschieden gebruikelyk is. Gedaan in den *Haage* onder het kleine Zeegel van den Lande, den 22 December 1733.

Onder stond,

Ter ordonnantie van de Staaten.

Was getekent,

WILLEM BUIS.

De Acte van Neutraliteit, tusschen zyne Allerchristelykste Majesteit de Koning van *Vrankryk*, en haar Hoog-Mogende de Heeren Staten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, den 24. November 1733. geslooten en getekent; en den 23. December daar aan volgende geratificeert, luidt aldus:

1733. Decemb. Haar Hoog Mogende door derzelver Resolutie van den 26 Augustus 1733, aan zyne Allerchristelykste Majesteit kennisse hebbende gegeeven, dat vermits zy zich op geenerlei wyze directelyk of indirectelyk met de Poolsche affaires bemoeit hebben, en ook voorneemens waren geen deel in dezelve zaaken, noch in de geschillen welke daar uit zoude kunnen voortvloeien, te neemen: Zy hoopten dat zyn Allerchristelykste Majesteit wel zoude willen dat de Oostenrykschе Nederlanden, waar van zyn Keizerlyke Majesteit tegenwoordig in bezit is, en dewelke tot een Barriere voor haare Republyk moeten dienen, niet ingewikkelt zouden werden in den Oorlog, dewelke wegens de affaires van *Poolen* ontstond.

Zyne Allerchristelykste Majesteit, om aan haar Hoog Mogende een blyk te geeven van de vergenoeging die zy gevoelt over het gedrag 't geen haar Hoog Mogende gehouden hebben, en van de begeerte die zy heeft, dat dezelve de rust, die zy zoeken te bevorderen, genieten; heeft gedeclareerd en verklaard, dat zy de Oostenrykische Nederlanden, waar van Keizerlyke Majesteit thans in bezit is, en dewelke achtervolgens de Tractaaten tot een Barriere van de Republyk moeten dienen, niet zal aantasten; reserveerende zyn Allerchristelykste Majesteit echter aan zich de vryheit om de hostiliteiten af te weeren, die door de troupen van zyne Keizerlyke Majesteit in de Oostenrykschе Nederlanden zouden kunnen ondernoomen werden, zoodanig dat zy, zonder krenking van de gestipuleerde Neutraliteit, en zonder oogmerk om in de Nederlanden eenige Etablissementen te doen, haare frontieren zal kunnen beschermen, en daar toe de nodige en bequaame middelen, volgens het regt en de gewoontens van den oorlog, gebruiken.

Haar Hoog Mogende declareeren aan haare kant, dat zy geen deel in de Poolsche zaaken zullen neemen, noch in de verschillen waar toe dezelve zaaken occasie hebben gegeeven, of in het vervolg zouden kunnen geeven, alles zonder benadeeling van de Alliantien, waar in zy met den Keizer zyn, zo wel als met *Vrankryk*, welke Alliantien zy van weerkanten niet pretendeeren te derogeeren.

Verklaarende haar Hoog Mogende verder, dat zy geene middelen zullen verzuimen, om alles af te keeren 't geen de rust der Oostenrykschе Nederlanden zoude kunnen stooren, en dat zy den Keizer deswegens noch door haare troupen, noch op eenigerlei andere manieren, hoe dezelve ook zouden mogen zyn, niet zullen helpen.

Deeze Conventie of Acte van Neutraliteit, zal door zyn Allerchristelykste Majesteit en door haar Hoog Mogende binnen den tyd van twee maanden geratificeerd werden, of zoo veel eerder als zulks zal kunnen geschieden.

In kennisse der waarheit hebben wy ondergeschreeven Ambassadeur van zyn Allerchristelykste Majesteit, en Gedeputeerden van haar Hoog Mogende de Heeren Staaten Generaal der vereenigde Nederlanden, deze Conventie geteekend, en met het Zegel onzer Wapenen bekragtigd.

Gedaan in den *Hage* den 24 November 1733.

Van

BYZONDERHEDEN.

Van *Rome* wordt geschreven van den 21. November dat aldaar tyding was dat de Kardinaal *Grimaldi* na de Baden van *Ischia* gaande, in de armen van den Nuntius te *Napels* overleeden is.

Men heeft tyding dat de Kardinaal *Sinibaldo Doria*, Genuees, Aartsbisschop van *Benevento*, den 1. December overleden is, zynde den 24. September 1731. tot het Purper verheven.

Den 23. November, zynde Maandag, is vier mylen van *Dresden* over *Freiberg* in *Opper-Sesona* brand ontstaan, en zyn 26. huizen afgebrand. Terzelver tyd zoude ook drie mylen van *Meissen* in *Kreusche* brand geweest, en byna het geheele Dorp in de assche geraakt zyn.

Van *Parys* heeft men, dat de Franschen aldaar hun verstant getoond hadden in twee stukken, welke ongemeene goedkeuring vonden: een van die stukken is een Geschrift, genaamd: *Advys van* 60 *geleerde Advokaten van 't Parlement van Parys, ontrent de vraag, of de Keizer zelf niet zou konnen in den ryksban gedaan worden, byaldien hy tegen de fondamenteele Rykswetten aangaat, en door eene prostitutie van zyne magt, de verwoesting over deszelfs Leden brengt.* Het tweede is een prent, verbeeldende den Keizer, zittende gelaersd op zynen Zetel, houdende de Koning van *Vrankryk* eene van zyne handen, en de Koning van *Spanje* de andere, terwyl de Koning van *Sardinie* het ongemeen druk heeft, met den Keizer de stevels uit te trekken, zo als ook *Don Carlos* om die aan te doen, houdende de Maarschalk van *Villars* al dien tyd de kaers. De laars of stevel zinspeelt op *Italië*, 't welk doorgaans in de gedaante van een stevel beschreven wordt.

Van *Mastrigt* heeft men, (doch NB. over den weg van *Brussel*, noch de kortste, noch de geloofwaardigste zynde,) dat een Capucyn aldaar onlangs overleeden zynde, gedurende twee dagen in de kerk van zyn klooster ten toon gesteld, uit zyne neusgaten twee natuurlyke bloemen zouden gesprooten zyn, te weten uit 't regter een Roos, en uit 't andere een witte Renonkel; en dat de Magistraat daar van kennis hebbende, staatelyk na die kerk was gegaan om het te zien, beveelende het Lyk te begraven, om den toeloop van volk dat van alle kanten toevloeide, te beletten. Zo dees Capucyn in 't kort niet gecannoniseerd wordt, heeft men gansch geene Cannonisatien te verwachten; of daar moesten geene Patroonen, als de Capucynen

1733. Decemb. cynen of anderen, voor dien Heilig te vinden zyn, die het geld, dat tot de gewoone proceduren van Cannonisatie vereischt wordt, daartoe wilden spenderen: want te *Rome* is, als overal-elders, zonder aanzien van Heiligheit of Mirakelen, niets dan voor gelt te bekomen; zynde Heiligheit en Wonderwerken aldaar, zonder byvoeging van klinkende redenen, mede zo krachteloos als ergens anders in de gansche Waereld.

In het voorgaande Deel van den *Mercurius* hebben wy den Leezer tot slos van hetzelve medegedeeld twee Stukken:

I. Een kort begrip van een gedeelte der zeer naauwkeurige *Natuurkundige Verhandeling of waarneeming wegens de Hout-uitraspende en doorboorende Zeeworm*, door den Heere CORNELIUS BELKMEER, I: Z: *Med. Doct.* uitgegeeven: en dan ten

II. Eene *beknopte beschryving van het Koninkryk van* POLEN *en van het Groot-Hertogdom* LITHAUWEN, *en een kort Begrip van de* HISTORIE *van die Landen; benevens eene Beschryving van den Godsdienst, de Zeden en de Gewoontens der Inwooners, en de wyze van het verkiezen hunner Koningen.*

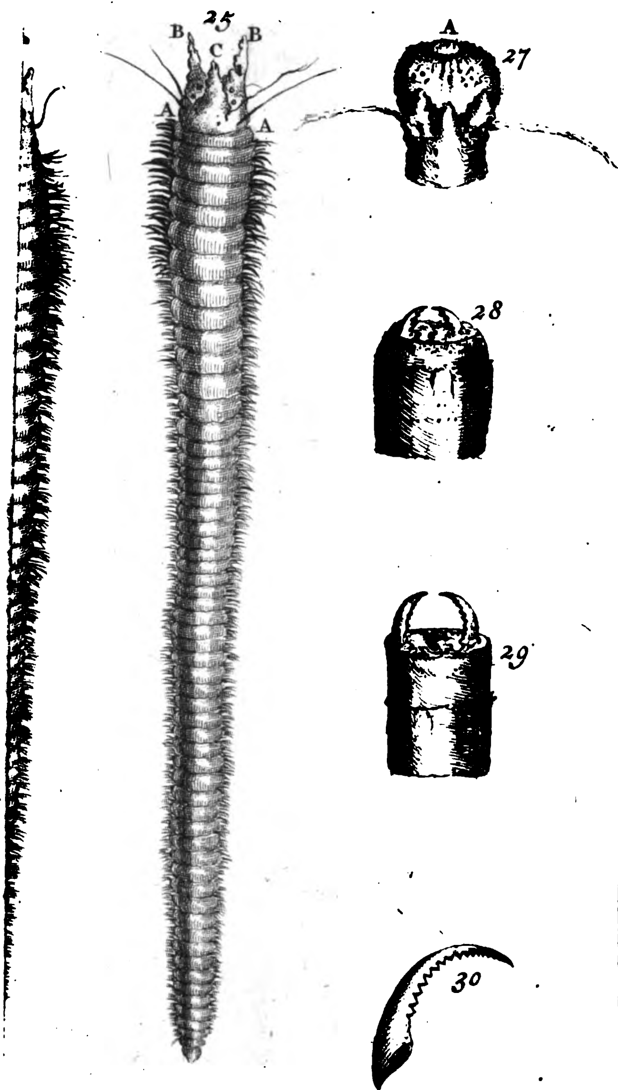
Dewyl nu beide deze Stukken door ons alstoen maar ten deele aan den Leezer hebben kunnen voorgesteld worden, en wy ons verplicht hebben het Vervolg van beiden in dit Deel van den *Mercurius* mede te deelen, zo zullen wy tot besluit aan onze gedaane belofte voldoen.

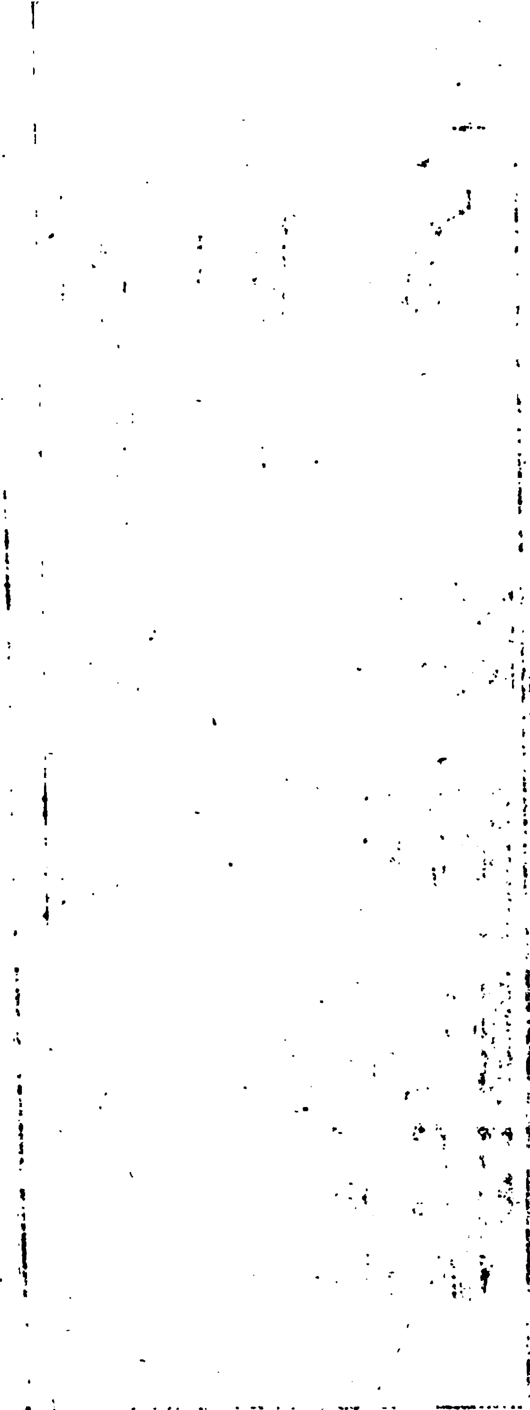
WAt aangaat het werk van den Heere *Belkmeer*, wy waren daarmede zo verre gevorderd dat wy met onzen geleerden Onderzoeker moesten overgaan tot de beschouwing van den Staart des Zeeworms, waarvan onze Schryver in de nevensgaande Plaat (III.) verscheiden Afbeeldingen vertoont. Hy stelt den staart van B tot F, fig. 1. 2. 3.) in de Plaat I, in het voorgaande Deel) te bestaan 1. uit een *zachte*, en 2. uit een *harde stof*, die hy ieder op zich zelven, door het vergrootglas beschoud zynde, afbeeldt.

Het *zachte gedeelte* des staarts vertoont hy zynen naaukeurigen Leezer, 1. zo het zich van *buiten* laat zien, ten 2. wat van *binnen* in het zelve gevonden wordt, en eindelyk ten 3. de *beweeging* die daar in ontdekt wordt; 't welk verdient (zegt hy) met aandacht verhandeld te worden.

Wanneer men den staart van *buiten* voor het gezigt brengt, zo wordt onze ziel, door deszelfs beeltenis in het oog, gewaar 1. de *figuur*, en 2. deszelfs *verwen*.

De *figuur* des staarts, geeft verscheiden aftekeningen, naar datmen hem beschouwt, als 1. op de *zyde* zal zich vertoonen, als door fig. 15. gezien kan worden,

25
B
C
B
A
A
A
27
28
29
30
Jan Ruyter fecit.

worden, de uiterste einden A en B, zyn omtrent halfwegen aan malkander gehegt, het eene B is in alle deeze Wormen langer en dikker als het andere A. de te zaamgevoegde einden van D tot C, is dit dikke der staart omvangen met een vliesje, van het buitenste vlies des lighaams voortkomende. 2. Als de staart van *voren* of op de *buik* gezien wordt, zo vertoont hy zich als fig. 16. de einde der staart ingetrokken, en ten 3 van *achteren* vertoont, zal zyn als fig 17. verbeelt. dit is genoeg van de figuur, en daarom vertoont hy verder de verwe.

De *Verwe* dan der zachte staart is byna overal *Donkerwit*, doch aan de einden fig 15. A en B. zomtyds een weinig *rood*, en byzonder het eene B, dat zeer rood en dan weêr wit kan zyn, waar dit van daan komt zal naderhant blyken. Dit zamenstelsel van buiten beschouwd zynde, gaat hy het openende, vertoonen wat daar binnen schuilt.

Indien men den staart *ontledender wyze* handelt, zo zal men bevinden dat hy van *binnen* uit verscheiden deelen is te zaamen gesteld, als 1. het *buitenste vliesje* DC fig 15. (dat van D tot E kan nedergeschoven worden, gelyk in fig. 18. te zien is) *geopend* wordt; zo vindt men het *dikste*, of zamenvoegde deel der einden A en B. Dit vliesje, in 't ronde daar afgescheiden, van D tot omtrent C, is vol vaatjes, en bestaat uit een menigte fibertjes in 't ronde loopende, voornamelyk omtrent E en D, en is daar zeer sterk. Omtrent C is het aan 't onderleggende zo vast, dat men het zonder breeken niet kan scheiden. 2. Wanneer men het *deel* onder het voorige leggende *opsnydt*, zo zal men vinden van C tot B een *holligheit*, aan het einde B uitkomende, en gemeenschap hebbende met de holligheit des lichaams, dat ons het uitkomen van de lucht omtrent de vlam van een kaars en borreltjes in het water leert, en dit wordt tevens bevestigd door het uitvloeijen der gecoleurde vocht. Hierdoor of in de holligheit ontlast zich ook het Kanaaltje in het lichaam leggende, dit toont de vuiligheit die zich hier door uit het lichaam werpt 3. Indien dit *deel* van C tot A *doorgesneden wordt*, zo ontdekt men een *holligheit*, aan het einde van A uitkomende, doch dit is in veele Wormen zo klein, dat men het dikwils niet kan zien, en het wyde zal mogelyk het vrouwelyke, en het naauwe het mannelyke lid zyn, of in alle Wormen manlyk en vrouwelyk te gelyk, als A het mannelyke; en B het vrouwelyke lid zynde. Deze delen komen voort, of worden gemaakt van het buitenste vliesje omtrent C, en bestaan uit een oneindig getal vaatjes, kliertjes en vezeltjes op alderhande wyzen geschikt.

De *staart* der Wormen op veelderhande wyzen vertoond zynde, zo moet de *beweeging* derzelve, zo naaukeurig als immers doenelyk is, in order volgen; als 1. *beweeging* van het buitenste vliesje bestaat *a.* in zich te kunnen *vernaauwen*, door deszelfs fiberen in 't ronde loopende, voornamelyk aan het eind DE fig: 15. door deze *beweeging* worden de binnen inleggende deelen gedrukt, de holligheit gesloten, en de vochten en stoffe uit haar vaatjes geperst, en eindelyk de harde lichaamtjes des staarts, worden ook dichter aanéén gebragt. *b.* dit vliesje *zet weder uit* als de fibertjes loslaaten, door de binnen leggende deelen

1733. Decemb. len en vochten. 2. De *beweeging* der einden A D en B D, op haar kortste in de groote Wormen vier Linien, bestaat, *a.* in het *verlengen*, tot twaalf Linien, voornamelyk het eene B, en *verkorten* wederom tot de vorige lengte, in den tyd van een oogenblik, en *b.* deze einden voornamelyk B verlengd zynde, kan zich meer dan eens zo veel *uitzetten* aan het eind, op de wyze als een Trompet, en ook wederom *vernaauwen* en *dunder* worden. Men moet letten, dat deze beweegingen des staarts niet wel kunnen ontdekt worden, ten zy het schepsel in het water, en in zyn Element levende is. Dit zy genoeg van den staart, en zal ons naderhand veel licht geeven, waar door dit schepsel zo menigvuldig zich of zyns gelyke vermeerdert. Waarom wy van dit zachte gedeelte des staarts afstappende, tot het harde, zynde het laatste gedeelte der Worm, overgaan.

Het *harde gedeelte* der staart bestaande uit twee schulpachtige lichaampjes, eveneens van hoedanigheden zynde, vertoont aen ons 1. de *Witte Verwe*, zommige ook wel wat naar den blauwen hellende. 2. De *figuur* is *a.* van *buiten* rond, fig: 18. en van boven breet, is hol byna tot aan A toe, de twee punten CC, zyn scherp, van A naar B is hy ruuwer van oppervlakte, dan van A naar C, het ondereind B is rond in de gansche omtrek, en hol van binnen, waar in mogelyk vaatjes tot de voeding gaan. *b.* Aan de *binnenkant* is dit harde lichaam een weinig hol, byna vlak, fig: 19. aan het ondereinde zyn vliesjes en vezeltjes A, waar door dit lichaampje vast gemaakt wordt, in het buitenste vliesjen, in het bandachtigste gedeelte van de staart op de zyde, en wordt daar door ook ten deelen gedekt, als in fig. 15. gezien kan worden. 3. de *beweeging* dezer *harde lichaampjes*, is *a* malkanderen te kunnen *naderen* door de vernaauwing van het buitenste vliesje des staarts. En *b* ook wederom van één *verwyderen*, door het uitzetten der tusschenleggende deelen; hier uit zal men licht kunnen bevatten, ten welken einde deze harde lichaampjes daar gevoegd zyn; namelyk om de ingetrokken uiteinden des staarts te beschermen, zo veel mogelyk zy, voor 't uiterlyke geweld van andere schepselen of lichaampjes.

Dus de *verwen*, *gestalte* en *beweegingen* van het gansche houtdoorboorend Schepsel zo naauwkeurig als het brein heeft kunnen nabootsen, aan het scherpe van des Leezers ooge vertoond zynde, zo zal men het huisje of kokertje, het Dier omvangende, met dezelfde oplettenheit aftekenen en verhandelen.

Het *kokertje* waarin het Schepsel byna volkomen verborgen legt opgesloten, in zyn natuurlyken staat zynde, heeft 1. zyn *oirsprongk*, 2. vertoont het een zekere *verwe*, en ten 3. verschaft het ons een *figuur* of *gestalte*, en ten 4. of laatsten, de wonderbaare *nuttigheit* ten opzigte van het Schepsel zelfs.

Dit *kokertje*, wordt *geboren* voornamelyk uit de *witte*, *vette lymige stof* van het boven lyf des Worms, door de eige beweeging van het lichaam, naar *buiten* geperst zich voegende rondom het schepsel, dat hier door het huisje groeit, blykt 1. uit de *natuur* van die stof, zynde wit en sterk droogende. ten 2. de *wyze* van *groeijing*, door opéénpakking overtuigt ons daar van, als

als blykt door het beschouwen met het vergroot glas, dewyl geen de minste loop van vaatjes, of eenige schikking van byzondere deelen, daar in gezien worden, en op het dikste bestaat het, als uit een verdubbeling van op een gelegde plaatjes. ten 3. eindelyk, om dat het *huisjen zo ver* gevonden wordt, als deze stof legt, toont dit genoegzaam, dat het zelve uit de witte lymige, en droogende stof des lichaams van de Worm gemaakt wordt. 1733 Decemb.

Deszelfs *Oirsprouk* wetende, zo zal een verstandig Lezer, zeer licht kunnen raaden, dat de *Verwe* van dit kokertje *Paerelachtig wit* zy, doch van binnen zuiverder, als van buiten op; hierom gaan wy over tot de beschouwing van de figuur.

In de beschryving van de *figuur* van dit nette kokertje, dat zich altyd schikt naar de gestalten van des Worms lichaam, het zy recht of gebogen, kan men gevoeglyk waarneemen, 1. de *lengte*, die altyd bepaald is, van even beneden de harde deelen des staarts tot even beneden het hoofd, zo ver de witte lymige stof des lichaams legt, beziet de 20. fig. ten 2. de *binnen oppervlakte* van dit kokertje door de geduurige polysting van het zachte lichaam des Worms, zeer effen en glad zynde, is altyd geschikt naar de dikte van het met water gevulde lichaam. ten 3 de *buiten oppervlakte* van het kokertjes gewyze lichaamtje, die in 't ronde een weinig geribd is, door de groefjes, die in het houd zynde, van de schulp des Hoofds nagelaaten, nadert allenkskens de binnen oppervlakte, zo dat het boven-eind (schoon wyder) dunder en teerder is, als het onder-eind, en is byna zo dun als papier, en bros, doch onder wel viermaal zo dik, en sterk; en dit, om dat boven aan minder van de witte lymige stof des lichaams opéén pakt, dewyl de Worm groeijende, ook dit kokertje allenskens grooter wordt, en telkens meer stoffelykheit ontfangt, daar het kokertje reets is. Ten 4 de *einden* van het kokertjen A en B fig. 21. zyn *open*, dat van zelfs blykt, de opening B' is recht aan het eind in te zien, als het eind van het kokertje loodlynig in het hout legt, maar schuin, dan is ook de opening in het kokertje schuin, gelyk in deze figuur is afgebeeld. Aan deze opening legt de staart des Worms, wiens harde gedeelte daarin beslooten legt, zonder daar uit te kunnen komen, de einden van het zachte deel des staarts ingetrokken, leggen hier ook binnen, maar verlengd zynde zo steken dezelve daar buiten, als A. fig.: 20 vertoont. Dit zal overvloedig genoeg zyn van het kokertje, waarom het gebruik van het zelve moet overwogen worden.

Het Huisje zal ten opzicht van den Worm, daar binnen leggende, van een zeer grooten *dienst* zyn: want 1. het *beschermt* den Worm voor uiterlyk *geweld*, omdat het rond zynde, veel drukkings kan veelen, gelyk alle gewelfzels, hierom is het ook het sterkste aan het naauwste eind, dewyl het daar het bloodst leggende, het meest lydt. ten 2. het *helpt* den Worm of deszelfs lichaam verlengende, de staart gesteund zynde aan het onder-eind van het kokertje dat het lichaam des Worms verder uit het kokertje moet schieten; dit zal ons veel lichts geeven, om naderhand de wyze van booren in het hout,

 te

1733. Decemb. te verstaan, en dit is het al wat ik aangaande het Huisjen des Worms heb kunnen ontdekken.

Vertoond hebbende de hoedanigheden van het schepsel, in zyn huisjen leggende zo zal ik volgens myn bestek het Hout, zynde de woonplaats dezer Schepselen, het zy staande, het zy leggende of dryvende, in de Brakke Wateren, zo na als my mogelyk zal zyn, afmaalen.

Het *natte Hout* dan, zynde het Element der Wormen, waarin zy leeven en sterven, kan men den aandachtigen Leezer in orde 1. van *buiten*, en dan 2. van *binnen* doen beschouwen.

Als men het hout van *buiten* onderzoekt, zo ver het gedurig door de brakke traanen der Zee bevogtigd wordt, zelfs tot aan den grond toe, doch meest naar boven, zal men zomtyds vinden 1. eenige *vuiligheit*, ten 2. eenige onbegrypelyke *kleine diertjes*, en ten 3. ontdekt men in de oppervlakte een ontelbaar getal *kleine gaatjes*, dat ik yder op zich zelven met naaukeurigheit zal trachten te vertoonen.

De *vuiligheit* aan het hout zittende, met het vergrootglas beschouwd, is verzeld met een witte slym, waar in veele onbegrypelyke kleine *witte stipjes* zich vertoonen, en dit zal mogelyk het Schot of de Eiertjes der Wormen zyn, ten minsten het hout daar dit aan gevonden wordt, of geweest is, heeft men ook gemeenlyk nieuwe of jonge Wormtjes in, dit is waarlyk alles wat ik in deze vuiligheit heb kunnen ontdekken, en daarom zal ik nu de Wormpjes, schoon klein aftekenen.

Deze *Diertjes* heb ik meest gevonden aan het hout, daar het noch byna ongeschonden, en zonder de voorgemelde gaatjes was, en haare groote kon die van een zandkorl niet evenaaren, de gedaante hebbende als A. fig. 22, en het snippeltje hout B. waarop deze diertjes leevende en beweegende. door het vergrootglas beschouwd zynde, vertoonde zich als C. en het diertjen A liet zich op die wyze beschouwd als D zien, de gestalte zeer gelykende naar den volwasschen Worm. Het geluk van deze diertjes te zien, is my weinig reizen gebeurd of vergund, dewyl zy, of niet aan het hout zich vertoonden, of reeds daar de gaatjes in het hout waren, naar binnen vertrokken zynde, myn gezigt ontweken, waarom wy tot de beschouwing der gaatjes van het hout overgaan, om deze Diertjes te achtervolgen.

De *openingen* des houts, daar de Worm reets in is zal ik 1. vertoonen, daarna *wat daar in* en *uitkomende* zich vertoont. *Deze gaatjes* zyn zeer klein, als door fig. 23 naar 't leven getekent, gezien kan worden, en zomtyds duizenden, in de spatien van een voet vierkant, byna altemaal dwars of rechthoekig in het hout gaande, twee a drie linien in het hout diep, en dan gaan zy op veelderhande wyzen voort, alsmen het hout een a twee linien afsnyd, daar de openingen reets al wyder zyn, zo vintmen 2. het *achtereinde* van het *huisje* der Worm dikker zynde, als de reets gemelde gaatjes, en kan by gevolg naar buiten niet achter uitkomen. Het hout met deze gaatjes voorzien, in het water staande of leggende, zo komen de *staartjes* of uiterste *einden* der Worm verlengd zynde uit het kokertje, en gevolglyk ook door deze gaatjes

buiten

buiten het hout, en daar buiten zynde, voegen zomtyds de einden van de eene Worm zich aan die van een anderen Worm, die dan opzwellen, en wederom dun worden, en hier door geschiet ook de verandering der verwen van de staart. Deze uiteindens van de staart malkanderen raakende, blyven buiten het hout, doch dat opmerking verdient, is, dat zo haast een vreemd lichaam daar aan raakt, dezelve zeer schielyk naar binnen gehaald worden, zodanig dat daar niets van gezien kan worden, waar uit klaar blykt, naar myn gedachten, dat deze Dieren een natuurlyk gevoel hebben: dit alles ontmoet men omtrent oppervlakte van het hout, en zal een groot hulpmiddel wezen, om de wyze van de teeling der Wormen, en hoe zy in het hout komen te beter te verstaan, hierom moet men het zelve, gekloofd zynde, van binnen beschouwen. 1733. Decemb.

In dit hout van *binnen* (door de woede van deze Dieren byna verpletterd, schoon men zonder een naauwkeurige oplettendheit, daarvan buiten naauwlyks iets aan kan ontdekken) moet men in acht neemen 1. de *holligheit* met het *geen daar in legt* buiten den Worm; en dan ten 2. *hoe de Wormen* in haar huisjes zynde, *daar in leggen*.

De *holligheden* in het hout zyn 1. *klein* en *groot*, naar de Wormen die daarin huisvesten, en loopen of zyn geschikt op alderhande wyzen, schuin, dwarsachtig, op en nederwaarts, van de buiten oppervlakten afkomende, en worden allengskens verwyderd: het merkwaardigste van deze hoolen is, dat zy elkander byna altemaal misloopen: en in dezelfs oppervlaktens ziet men zeer zyne groefjes, of de moer van den Raspenden Boor des hoofds van den Worm nagelaaten. Deze hoolen vertoonen zich in het hout, van buiten byna noch gaaf zynde, als door fig. 24. gezien kan worden, en byna vol zynde, dat is, zodanig doorgeboord, dat daar geen plaats meer overig is, dan vertoont het zich byna als een Honingraat der Byen. 2. In deze verborgen holen of holligheden, ontdekt men buiten om den hals, en het hoofd des Worms, een weinig *slymig* en *siltig water*, zonder iets meer, en gevolgelyk niets dat naar afgeraspt of uitbootsel van hout gelykt. Hier uit zal men veel lichts ontfangen, om naderhand te begrypen, waardoor dit schepsel gevoed wordt. Wy zullen derhalven den Leezer, de Wormen in haare holen leggende laaten beschouwen.

Zodanig als de *holligheden* in het hout zyn, zal een yder ook kunnen gissen dat de *Wormen* met haare *huisjes* daarin verborgen *leggen*, en dezelve byna vullen; gelyk in fig. 24. vertoond wordt: als dezelve wat grooter worden, gaan zy naar de lengte van het hout voort, gelyk A B en andere meer; de staarten in de oppervlakte des houts gevoegd zynde, steeken veele einden daar uit C C en komen dikwils aanéén, D. alvorens gezegd. Het hout splytende, zo gaan de Wormen met haar huisjes daar uit, aan stukken gebroken, en zy blyven daar ook wel in zitten, gelyk by E, doch zy kunnen door een voorzigtige hand daar uit gelicht worden, dewyl noch de Worm, noch zyn huisje, niet met het hout veréénigd is. Dit zy genoeg van de Worm in het hout leggende, om in 't vervolg te begrypen, hoe dezelve verder boort.

1733. Decemb. Zo klaar en duidelyk, als mogelyk was, de beschryving van den *Worm* en zyne *woonplaats* den oplettenden Leezer medegedeeld hebbende, zo zal het ook niet zwaar zyn, om aan het verstandig oog van denzelven, de verdere omstandigheden, betreffende deze Wormen in het hout zynnde, te vertoonen.

Vóór dat ik deze verdere *omstandigheit* verklaar zal het voegen, dezelve in een geschikte ordre voor te stellen, als bevattende, 1. den *Oirsprongk* en de *Teeling* der Wormen. Ten 2 *op welke wyze dezelve in het hout komen.* Ten 3. dan daar in zynde, *verder voortgaan* en *grooter worden.* En ten 4. *waardoor* het schepsel *gevoed wordt, leeft en sterft.* Eindelyk ten 5. het *middel* tegen deze schadelyke Dieren te *gebruiken.*

Deze houtboorende Zeedieren hebben waarlyk hunnen *Oirsprongk*, en magt om te *Teelen*, (gelyk alle andere schepselen,) van den OPPER- en ALWYZEN KONSTENAAR. En 1. van hun *eersten oirsprongk*, meen ik, dat zy gevormd zyn in den beginne der Schepping, en niet dat het nieuwe schepselen zyn, gelyk veele denken. Waar en wanneer deze schepselen het eerste ontdekt zyn, is myn oogmerk niet alhier te verhandelen, en zal ook door anderen genoeg gedaan worden; het is thans een elendige en beklaagelyke waarheit, dat dezelven by groote menigte tusschen de Oevers van ons lieve Vaderland, en andere gewesten worden gevonden. En zy vermenigvuldigen, hun geslacht meen ik 2. door *Teeling*, het welke moet geschieden; wanneer de uiteinden der staarten aan malkanderen worden gevoegd en opzwellen, en hier door ontfangt het vrouwelyke lid in de eene Worm, uit het mannelyke van een ander, of man en vrouw te gelyk zynde, dan bezwangeren zy, worden te gelyk bevrucht, door het dunste einde des staarts in het dikke van een andere Worm te brengen, of een en dezelve Worm, bezwangert zich zelven door het mannelyke lid aan het vrouwelyke te voegen; op eene van de twee laatste wyzen gebeurende, zo moet de ontfangene stof aan de ingewanden des Worms, gebragt en gevoegd worden. Deze ontfangene stof op eene of andere wys, reets leevende, (gelyk in alle andere Dieren ons bekend) en tot rypheit gebragt zynde, wordt weder tot denzelfden weg uitgeworpen, en de uitgeworpene stof met het water hier en daar gevoerd zynde, blyft eindelyk hangen aan de vuiligheden des houts, daar door haar natuurlyk tyd en warmte uitbroedende brengt voort Wormtjes hierom meest in de Zomer, en nader aan d'oppervlakte van het water, als aan den grond: deze Diertjes gaan in het hout, en worden grooter, het welk blykt om dat zy niet gezien worden, daar de gaatjes in het hout zich vertoonen, de wyze hoe zy daar in gaan zal van zelfs blyken

Indien men nu met aandacht overweegt, dat al het groeijende hout *vaaten* heeft, waar door de vochten vloeijen, en uitwaassemen, *luchtbuisjens* waar door het wordt uitgezet, zo weet men dat het gedroogd zynde, hier door nalaaten moet dwarse *openingen*, en naar de lengte loopende grooter zynde, en op veelderhande wyze geschikt; hoe bolder, en lichter hout, hoe deze openingen grooter, en meerder in getal zyn: deze omstandigheden van het hout,

hen

heb ik veelmalen, door het vergrootglas gezien, en die hier aan twyffelt, of hetzelve nader begeert, ziet den grooten *Malpigius*, wiens naam waardig is vereeuwigd te worden. Als men nu beschouwt deze dwarse openingen, en dan de zeer kleine Wormtjes, buiten op het hout gevoegd by de gaatjes, die de Wormen, in het hout zynde, nagelaaten hebben, in de oppervlakte van hetzelve gaande; zo zal een yder ook gemakkelyk kunnen begrypen, *hoe de Wormen, in het hout komen* namelyk door de dwarse openingen of pypjes natuurlyk in het hout zynde, hierom komen zy eerder of liever, in het holste hout, en gaan daar ook schielyker in voort dat nu zal volgen. 1733. Decemb.

Dit Dier in het hout zynde, zal men immer zo klaar kunnen bevatten, hoe hetzelve 1. *verder boort*, en ook 2. moet *verlengen* of *vergrooten*, voornamelyk, als men met een oplettend oog beschouwt, het schepsel met zyn huisje, in het hout leggende, byna de gansche holligheid vullende, het lichaam met water opgevuld, aan de staart en aan den hals gesloten; de staart des Worms in het huisje, en het kokertje weder in het hout gesteund zynde; zo zal men klaar begrypen, dat het lichaam verlengende, het hoofd draaijende, met de harde deelen tegen het hout aangevoerd moet worden: alle deze beweegingen veranderende, zo wykt het daar weder af, en deze verwisselende beweeging gedurig geschiedende, zo zal gewisselyk het hout ook gestadig by beurten afgeraspt, en uitgeboord worden, door de figuur van het harde gedeelte des hoofds, zeer bekwaam om al wat zachter is, dan dit deel, uit te booren en raspen: dit booren wordt geholpen, door het slymige water in het hout by en om het hooft leggende, dewyl het hout hier door bolder wordt, de beweeging van het hoofd gemakkelyker geschiedt, en de hitte vermindert: het blykt dan, dat deze houtrasper, zal hy verder booren, telkens met het harde gedeelte des hoofds tegen het hout moet aankomen, en by gevolg, zo moet hy ook verder gaande allengskens 2. *verlengen*, of *grooter worden*, en grooter wordende, zo vindt het hoofd meer tegenstands. Hierom groeit dan ook meest het onderlyf, dewyl daardoor de kracht of beweeging van het lichaam voornamelyk geschiedende, vermeerderd wordt. Om de groote tegenstand, zo buigt dit schepsel zich, en gaat naar de lengte van het hout, omdat het hout opender is naar de lengte, of de openinge naar de lengte wyder zyn, als de dwarse anders gezegd. Deze buiging geschiedt ook, wanneer de éene Worm den anderen ontmoet, het zy van vooren, het zy op de zyde, of op eenige andere wyzen, dat zy mogelyk door het gezigt van het doorschynige lichaampje des hoofds, of door een natuurlyk gevoel, waarmede zy begaafd zyn, ontdekken: deze buiging, door ontmoeting is waarlyk zeer nodig, om malkanderen, niet gedurig te doorbooren. Dit zal genoeg zyn om zonneklaar te zien, hoe dit schepsel om zyn voedsel werkt, en arbeidende schielyk groeit, dierhalven zal men deszelfs spys, waardoor het leeft naspooren, en eindelyk vertoonen, waardoor het sterft.

Door wat *middel* deze wonderlyke Zeewormen *leeven* en *sterven*, zal men licht ontdekken, indien men overweegt, dat dit Dier 1. *leeft*, zowel als andere schepselen, door een natuurlyk voetsel, het eene op deze, het andere op geene

1733. Decemb. geene wyze: het voetsel dan van deze schepselen moet waarlyk zyn de uitgeboorde en afgeraspte stof des houts, om deze reden, dat niets, in de holligheden van de afgeraspte stof gevonden wordt, en deze holligheden kunnen daar niet zyn, zonder verlies van stoffelykheit, de stof kan zich uit de holligheden, door het open einde met de staarten der Wormen en het kokertje gevuld zynde, niet ontlasten en derhalven, zo moet hetzelve door deze dieren opgenomen worden, en dient tot voetsel voor dezelve, op deze wyze, namelyk de afgeraspte en geboorde stof, zeer fyn van deelen zynde, wordt met het water in de holligheits des houts leggende gemengd, en gebragt aan de binnenkanten der schulpen dan wordt deze gemengde stof, in de holligheden op de zyde, van het zachte gedeelte des hoofts gedreven zynde, gemengd, weder gescheiden en uitgeperst; het onbekwaamste van deze stof, gaat naar waarschynlykheit door het Kanaaltje dat zich in den staart ontlast uit den Worm en het hout. Het beste wort mogelyk door vaatjes naar de ingewanden gevoerd, en daar bereid zynde voor dit Dier, zo vloeit het door het gantsche lichaam en andere deelen, en hier door groeit het schepsel, en wordt daardoor onderhouden; en volhardt in zyne beweegingen; zo lang dit duurt zo leeft het Dier. 2. Het *sterft* by gevolg als dit ophout; het volkomen verlies van beweeging des schepsels, het zy door gebrek van water, waar door de Houtrasper in zyn Rasphuis werkt om zyn voetsel te ontfangen, en hetzelve in zyn eigen sappen te veranderen, het zy door uiterlyke of inwendige oirzaaken, is klaarblykelyk de wezentlyke oirzaak des doods.

Uit deze gansche beschryving van dit Dier, zal den vernuftigen Leezer gemakkelyk kunnen begrypen, dat dezen vyand, schoon klein en *teder*, echter door de groote menigte en schielyke vermeerdering, in korten tyd magtig is, om onze houte wallen met een stille trom te ondermynen, en eindelyk te triomfeeren met de nederlaag en vernieling van een gedeelte des Lands. Wat schaden deze Dieren reets hebben veroirzaakt is het oogmerk hier niet te zeggen, en kan ook in het Werk van den Heer *Lakeman* raakende de Zeedyken, gezien worden.

Het blykt zo klaar, als het zonnelicht op den middags ons vertoont, dat deze vyand, of dit gansche Kwaat, al zo onmogelyk is uit te roijen of van de oppervlakte van den Aardkloot te verbannen, als andere Schepselen, dewyl hier of daar, altyd eenige in verhoolen spelonken overig blyven. 't En zy de OPPER-BESTIERDER, door wien zy gevormd zyn, deszelfs verdelging begeerde, het zy door geen wooning of voetsel, (zynde in de wateren den Aartkloot ten deelen bedekkende), aan dezelven te geeven, het zy door zekere gesteldheit of in de wateren, of in het hout, of in het schepsel zelfs waar door haare Teeling wierdt vernietigd, die nu meêr dan ooit schynt te zyn. Eechter is een yder, uit zuivere liefde voor het dierbaare Vaderland, en ten nutte van deszelfs Inwoonderen verplicht, om door het scherpe van zyn vernuft, middelen te verzoeken, waardoor wy deze vyand, is het niet volkomen verslaan, ten minsten van ons weeren, waarom ik het myne hier zal voorstellen.

Het

Het *middel* dan om deze schadelyke Zeegedrochten *tegen te staan*, en byna ganſch en al te *verdryven*, beſtaat alleenig daarin, dat men derzelver voortteeling zoveel het mogelyk is belet, en by gevolg geen jongen aankomende, de oude ſtervende, zo moet het geſlacht van dieren, door den tydt, uitſterven, en dit moet geſchieden, 1. door het *hout*; waar in de dieren gaan *zo te maken* dat zy daar *niet in kunnen komen*, doch al wat daar omtrent gedaan zy, is vruchteloos geweeſt, en veel te koſtbaar. Om deze reden meen ik, dat al wat buiten aan, of binnen in het hout gedaan is, na eenigen tyd, door het water der Zee heftig beſpoeld wordende, het hout byna als te vooren zonder ſmeerſel laat. Het beſte daar omtrent is het branden des houts, dewyl hierdoor het hout harder, dichter, en korſtagtiger van oppervlakte wordt, doch zy dringen daar echter in, ſchoon niet ſchielyk dan of het ongebrand is. Ten 2. de *teeling* en *vermeerdering* dezer ſchepſelen, wordt ook *belet*, als derzelver *broei-nesten* van het hout *worden gebonden*, dat moet geſchieden door yzere ſchrapers en ſtyve borſtels naar de figuur daar het toe gebruikt moet worden gemaakt, met welke de ſchepen, en andere houten werken, welke de Zee moeten afkeeren, in de Zomermaanden, om de week twee a drie moeten gezuiverd worden van de vuiligheit, en in den Winter om de maand twee a drie, dit doende een Jaar, zo meen ik, zal de ondervinding doen zien, dat weinig van deze Raſphuisboeven zich vertoonen. Dit is eigentlyk het middel, dat 'er wezentlyk toegedaan kan worden, zonder meer dan de moeite te koſten: en dit is niet alleen gebleeken; maar het wordt ook beveſtigd door veele ſchepen die dikmaals ſchoon gemaakt zynde, byna niet zyn beſmet geweeſt, door dit kwaat. Hierom worden de ſchepen naar de Weſt-Indiën varende dikwils gekrengd, dat is overzyde gelegd, en dan geboent, en geſmeert, dat onder de kinderen van *Neptunus*, een dasje geeven genaamd wordt. En dit zeggen, zal een dapper Oorlogsheld, en manhaftig Zeeman, zulks door wyze oplettendheit by ondervinding gezien hebbende, buiten twyffel met my wel willen onderſchryven alzo te weezen. 3, Daar dit geen plaats heeft moet men de *diertjes*, jong uitgebroed zynde, trachten te *dooden* door het water te veranderen, met Peeper, die doch aan de baaren der Zee opgeofferd wordt, tusſchen het hout of paalwerk in te werpen, of eenige andere dingen, die het water ten opzigt van die dieren, vergiftigen, in kisjes of bosjes opgeſlooten zynde, met kleine openingen of gaatjes voorzien. En de Schepen, (zo men dezelve niet wil, of niet kan om de week of drie ſchoon maaken,) moeten met teer of harpuis, waar in *groen Koperrood*, en een *opgeheeve ſcherpbytende Quik* gedaan is, beſtreeken worden, om de acht à tien weeken, eerder of laater, naar de ſtof daar aan blyft zitten, in de Zomer; doch des Winters is't naaulyks nodig, dewyl deze dieren dan niet voor den dag komen. 1733. Decemb.

Dit ganſche ſchepſel met zyne wooning en voedſter, gevoegd by de verdere omſtandigheden, raakende hetzelve ons beſtek, den Lezer vertoond hebbende, zo is noch overig, volgens den Tytel van dit Werkjen te beſchryven een ander dier, zynde den vyand van het voorige: dat ik hier achter laat

1733. volgen, ondat veele Liefhebbers gemeend hebben, dat dit dier zoowel dan het
Decemb. eerst verhaalde, het hout doorboorde.

De Tegenparty van onze voorgemelde verborgen of verhoolen vyand, zal ik mynen Lezer, door het vergrootglas beschouwd, afbeelden, de groote, of dikte, en lengte is zeer verschillende, na dat deze dieren oud of jong zyn, en dezelve kunnen beide meer dan op de helft veranderen. De Figuur is platrondt, als fig. 25. vertoont, op de rug te zien. Het gantsche lichaam bestaat uit leedjes, die kunnen uit en inzetten; op de zyde heeft dit dier dubbelde vinnen, een weinig rooder van verwe dan het lichaam, waardoor het zwemt: op het hoofd zyn twee uitpuilingen A A, waarop lange hairen staan: een weinig hooger is dit dier met veel slurpen B B voorzien, welke zeer veel kunnen verlangen en weder verkorten: in de midden pronkt dit schepsel met een snoetje C, en schynt op de zyde van hetzelve oogjes te hebben: van achteren of op de buik vertoont het zich als door fig. 26. gezien kan worden: de leedjes zyn in de midden van het lichaam, aan malkanderen gehegt. Indien men dit dier aan zyn snoetje raakt, zo komt uit de opening des hoofds een ander lichaam uit, rond van figuur, beziet de 27. fig: dat zich boven aan A, verder openende een tweede lichaam vertoont, fig: 28. het welke noch verder naar buiten gedreven zynde, twee grypende klaauwen vertoont, fig: 29. tusschen welke een holligheit is; en deze klaauwen door een meerder vergrootend glas beschouwd zynde, zyn hard als steen, en hebben een verwe als rood gepolyst Prins *Robberts Metaal*, en zyn op de binnenzyde scharp en getant, fig. 30. zo men nu iets tusschen deze klaauwtjes steekt, dan slaan zy dezelve aanstonds naar malkander toe, fig. 28. en gaan naar binnen, fig. 27. en zo wordt eindelyk het gansche uitsteekende kopjen binnen gebragt, en het dier vertoont zich weder als fig. 25 en 26 verbeeldt. Deze beweegingen geschieden in een oogenblik tyds, waaruit men klaar zal kunnnen ontdekken, op welke wyze dit dier vyandschap toont.

Dit zwemmende en kruipende dier, dat gevonden wordt in het hout door de gaaten van den voorigen Worm in het hout gemaakt, of buiten aan het zelve, oeffent zyn vyantschap tegen het voorgaande op deze wyze, het eerste geschiedt als het hout van buiten reets is afgemorteld, want dan kruipen zy in de holligheden des houts, en snyden, knypen, en verpletteren de Wormen die daar in zyn, met haar klaauwen fig. 29. buiten aan het hout zynde en in deszelfs wytste openingen indringende, zo snyden, kerven en vernielen zy de staartjes of de uiterlykste einden der houtboorende Zeewormen: hierdoor verminderen zy de voortteeling der Wormen, en doodden dezelven, die dan een zeer stinkende lucht van zich geeven. Dit is waarlyk de eenigste vyand die ik heb kunnen ontdekken, ten opzigt van de vorige, schoon veel te klein van getal, in tegenstelling van de anderen, die reets in zyne loopgraven verborgen zit, om by tyds gelegenheit wederom die verderfelyke werkingen, in de paalen en sluizen te hervatten.

Dit zyn de ondervindingen, zegt de Heer Belkmeer, welke ik tot heden van deze dieren heb nagespoord en waargenomen, en dit gezegde zal genoegzaam

zaam voldoen, wil ik hoopen, aan den tytel van dit Werkje, alleen is noch maar overig te beantwoorden, of deze schadelyke en vyandelyke Zeegedrochten, geen de minste nuttigheit hebben? Ik zegge zekerlyk ja, want zy zullen myn eerste zeggen bevestigen: namelyk, dat daar uit het hooft-schepsel den mensch, moet overtuigd worden van een Opperweezen, en deszelfs Alwyze schikking, dat ik noch een weinig nader zal trachten te vertoonen.

Wie der sterffelyke menschen, moet (dit zintig rukkende Zeegedierte met aandacht beschouwd hebbende,) niet in verwondering weggerukt, en in een verbaazende hoogte van een wyze schikking opgestegen zynde, overtuigd worden, dat hetzelve door een Oppermagt en Wysheit geschapen zy? wie der redelyke schepselen, zich-zelven niet kunnende vormen, noch bezielen, veel minder deze redeloozen, twyfelt daar noch aan? niemant waarlyk kan daar anders van denken, indien hy zich maar te binnen brengt de wonderbaare teeling dezer dieren, die reets binnen het hout zyn opgesloten: hoe deze nieuwgeboornen in het hout komen: dan dat deze dieren, die eertyds naulyks een rang onder de schepselen wierdt gegeeven, nu op een ongelooffelyke wys, binnen korten tydt gansche wallen verderven, waardoor het Land beschermd zynde, in gevaar gesteld wordt, om door de onstuimige golven overstroomd en verdelgd te worden: en eindelyk de wonderbaare werking van deze dieren, die om haar voetsel te zoeken te gelyk haar een wooning verschaffen, waarin zy leeven en sterven, dewyl zy zelfs daar niet uit kunnen komen, maar houden haar als verhoolen; die door behulp van water, en de wonderbaare beweegingen en harde schilden des hoofds, gansche gevaarten overmeesteren, die de loeijende winden en ongestuimige golven niet behoeven te wyken, en dus menigte van edelmoedige zielen onverziens, zonder zich in het midden der woeste baaren tegen haare vyanden te kunnen kanten, in de diepte der Zeegolven te doen verzinken: en ten laatsten, het vyandelyke dier van de voorgemelde, dat zyne scherpsnydende en tandige zwaarden kan verbergen dat het niet en kweetst, en ook wederom dezelve ontzagchelyk vertoonen. Alle deze omstandigheden doen ons stervelingen het verstand en vernuft nederzinken, voor dien Geduchten, Wyzen en Almagtigen Schepper, en met nedrigheit belyden, dat geen schepselen magtig zyn haar-zelven voort te brengen, veel minder dezelve te doen leeven, wat is het dan, dat deze schepselen heeft voortgebragt, de wetten der natuur? ô neen! die zyn zelfs aan de stoffelyke deelen in den beginne gegeeven, en volharden daarin; en wyken niet buiten haare gezette eindpaalen, en derzelver nette en onveranderlyke schikking, toont ons dat zy afhangkelyk zyn van een Opperweezen, wiens heerlykheit in al het geschapene op een uitmuntende wyze uitblinkt. Ik besluite dan ook met te zeggen, dat de schepselen ons klaar en wezentlyk overtuigen dat het Opperwezen GODT, en deszelfs Almagt en Wysheit aan allen opmerkende vernuften bekend moet zyn. En wensche dat deze myne waarneemingen, de begeerte van de Liefhebberen eenigszins mogen voldoen; dat zy strekken ten nutte van myne Landsgenooten, en ter eere Godts.

A.

1733. Decemb. Ziet daar eenigszins verkort de naaukeurige Verhandelinge over de Zeewormen, welke noch even menigvuldig en schadelyk de Paalwerken der Dyken blyven doorknaagen en vernielen. Sedert deze Verhandeling zyn noch verscheiden anderen uitgekomen, waaronder bovenal uitmunt de wydloopige en zeer geleerde Verhandeling van den Heere *Godefried Sellius*, Doctor in de Rechten, en Lid der Koninklyke Groot-Brittannische Societeit, eerst in 't Latyn in 4°. en daarna in 't Nederduitsch in 8°. gedrukt, dat overwaardig is om zyne fraaiheit geleezen te worden, doch veel te omstandig om hier uitgetrokken te kunnen worden.

Nu was noch overig dat wy, tot een vervolg en slot der korte HISTORIE van POLEN, die in het vóórgaande Deel gevonden wordt, aanmerkten wat omtrent de Krooning der Koningen van *Polen*, en omtrent de magt en het gezag derzelven te zeggen is.

NAdat de Verkiezings Ryksdag gescheiden is, wordt gemeenlyk de dag der Krooning door den nieuwverkoren Koning en de Senatoren te *Warschau* vastgesteld, en die bepaalde tyd door Koninklyke Universalia door het gansche Ryk bekend gemaakt, en daar door ook alle de Magnaten en Landboden aangekondigt de plegtigheit der Krooning te komen bywoonen.

Wat de Landboden aangaat, die verschynen niet alleenlyk om de pracht te vermeerderen, maar ook om door hunne tegenwoordigheit te maaken, dat alle de plechtigheden der krooninge wel in acht worden genomen. Daarenboven moeten de Landboden daar by zyn, om dat onmiddelyk na de krooning een Ryksdag gehouden wordt. De plaats, alwaar deze plechtigheit voltrokken wordt, is *Cracau*, daar de Koning des morgens zyne intrede doet, en van tyd tot tyd wordt opgehouden door verscheiden aanspraken en gelukwenschingen, als van de Jesuïten, van de hoge-Schoole, van de Regeering van *Cracau*, welke hem zo als hy de poort inkomt de sleutels van de Stadt aanbiedt, enz. Vervolgens gaat de Koning onder een gehemelte, door de Burgermeesters van *Cracau* gedraagen, naar het Kasteel, daar hy door den Castelan ook plechtig wordt ontfangen: met een deftige aanspraak, en overgeeving der sleutels van het Kasteel. Het overige van den dag wordt met vreugde, gelukwenschingen, en maaltyden doorgebragt. Daags na de intrede des Konings, en alzo voor de Krooninge, is het de gewoonte, dat het lyk van den voorgaanden Koning ter aarde wordt besteld. Daarom hadt, na de dood van *Johannes Sobieski*, de Primaat, die zo zeer voor *Conti* was geweest, het lyk van dien Koning vervoerd, hoopende op die wyze, alzo de Krooning naar zyne meening niet kon volvoerd worden dan na de begraavinge des vorigen Konings, de Krooning van *Frederik Augustus* te beletten, hoewel hem dat mislukte. De begraafenis nu geschiedt in dezer voegen. De Bisschoppen, in hunne plechtgewaden gekleed, verrichten al gaande eenige kerk-

kerkplechtigheden omtrent het lyk. Dan volgen de Landboden; en Vaandraagers, yder met den standaart van zyn Waywoodschap. Vervolgens draagt men de Kroon, de Scepter, de Goude Ryks-Appel, den Degen, en verdere Tekenen der Koninklyke waardigheit, naar de aarde gewend. By het graf breekt men den degen des overleden Konings, en de ampt enaren van de Kroon de tekenen van hunne waardigheit, als de Marschalken hunne staven, de Cancelieren de zegelen, enz. Maar de laatst overleeden Koning, ziende dat men den degen van *Sobieski* wilde breeken, belette dat, zeggende overluid, dat hy zich van dien zelfsden deegen wilde bedienen tegen de Turken en andere vyanden van het Ryk. Het is aanmerkelyk, dat de Koningen, die het Gemenebest goeden dienst gedaan hebben, en bemind zyn geweest, begraaven worden op kosten van het Gemeen, maar anders moeten zyne bloedvrienden de onkosten der begraafenisse draagen. Toen *Michaël Coributh* was gestorven, wierdt de begraavinge van twee Koningen te gelyk verricht. Want het lyk van *Johannes Casimir*, die na zyn afstandt zich in *Vrankryk* hadt opgehouden, en aldaar was gestorven, was op bevel van den Tusschenkoning van daar gehaald, om te gelyk met het lyk van *Michaël* begraaven te worden. Ook waren die lyken op een en het zelfde praalbedt ten toon gelegd, met een opschrift, waar van het slot was, dat men hunnen dood eeuwig zou hebben moeten betreuren, zo zy geen plaats voor een beter Vorst hadden gemaakt. Het zelfde geval der begraaving van twee Koningen heeft nu weder plaats gehad in de lyken der Koningen *Johannes Sobieski* en *Augustus* den II. Des anderen daags vóór de Krooning gaat de Koning te voet naar den Tempel van *St. Stanislaus* in *Skalka* om door gebeden de gramschap van dien Heilig te stillen, die door de Koning *Boleslaus den II.* in die zelfde kerk ter neder gesabeld is, terwyl hy de misse deedt. Dat verricht zynde gaat de Koning, ook te voet, naar de *Cathedrale* kerk van *Stanislaus* op het slot, en communiceert aldaar by het graf van dien zelfden Heilig.

1733 Decemb.

Eertyds wierdt de Krooning te *Gnezen* verricht tot in het Jaare 1320, wanneer *Uladislaus Loctik* zich in de *Cathedrale* Kerk op het slot van *Kracau* heeft laaten kroonen, en sedert is die plechtigheit altyd aldaar verricht. In volgende tyden hebben die van *Gnezen* wel veel moeite gedaan om hun oud recht weder te bekomen, maar vergeefsch. Ook worden de Koninklyke Sieraaden, die hier vóór reets gemeld zyn, die te *Gnezen* plegen bewaard te worden, tegenwoordig op het Slot van *Cracau* bewaard. De Koninginnen worden ook volgens het gebruik te *Cracau* gekroond, maar daar zyn voorbeelden, dat der zelver Krooninge op eene andere plaats, zo als de Koningen het goedvonden, is verricht geworden. De Aartsbisschop van *Gnezen* heeft, als Primaat van het Ryk en Tusschenkoning, evenwel het recht behouden om den Koning te kroonen; doch zo die wettig verhinderd is, of niet wil, gelyk ten tyde des laatst overleden Konings, valt het recht om de krooninge te verrichten aan den Bisschop van *Cujavië*, die *Frederik Augustus* ook heeft gekroond. Maar als die de Krooning ook niet kan of wil verrichten, moet de plechtigheit door den Bisschop van *Cracau* geschieden. De Koning nu buiten de Kerk door

1733. Decemb. den Ryks-Marschalk, of door den Ceremonie-meester, gekleed zynde met de Koninklyke plecht-gewaden, handschoenen, koninklyken mantel, enz. wordt, terwyl hy tusschen de voornaamste Ryks-grooten staat, door den Aartsbisschop met wy water besprooid, onder het spreeken van een gepast gebed, en vervolgens zich tusschen den gezegden Aartsbisschop en den Bisschop van *Cujavia* gevoegt hebbende, geleiden die hem weder in de Kerk. Voor hem gaan de Castellan van *Cracau* met de Kroon, de Waywode van *Cracau* met de Scepter, de Waywode van *Wilna* met den Gouden-appel, en een ander met een uitgetogen Zwaard. Dan volgen alle de Bisschoppen, vóór welke de Aartsbisschop van *Leopold* met een kruis gaat, de gemyterde Abten, en verder alle de Geestelyke en Waereldlyke Senatoren, Landboden, Gezanten der Uitheemsche Vorsten, en vele anderen, yder naar zyn' staat en rang. De Senatoren, die de Ryks-tekenen gedragen hebben, leggen die vervolgens neder op den Altaar: en de Koning wordt op een Setel geplaatst, vóór welken de een of andere Bisschop, daar toe verzocht, zeker gebedt doet. Dat geëindigd zynde vermaant de Bisschop hem wegens de plichten van godvrucht, zuiverheit in het gelove, en andere deugden. Daarna vraagt dezelve Bisschop hem: *Wilt gy hoe het Katholyke geloof, ons van heilige mannen overgeleverd, houden, en u verplichten tot het doen van goede werken?* Antw. *Ja.* Vrage: *Wilt gy een beschermer en verdediger zyn der Kerke en van de Dienaren derzelve?* Antw. *Ja.* Vrage: *Wilt gy het Ryk, dat u van Godt is opgedraagen, volgens de rechtvaardigheit onzer voorouderen, bezitten, regeeren, en verdedigen?* Antw. *Ja.* Dat vraagen geëindigd zynde doet de Koning, met ongedekten hoofde op zyne kniën leggende, den eedt voor den Aartsbisschop. Die eedt is dezelve, welken hy of zyn Afgezant ten tyde der verkiezinge deedt, en zwoer by zyne Kroeninge te herhaalen. Ten einde derzelve legt hy beide zyne handen op het Evangelie, en zegt: *Zo waarlyk moeten my Godt en deze H. Evangelien helpen.* Vervolgens doet de Aartsbisschop een aanspraak aan den Koning, en valt, deeze geëindigt zynde, op zyne kniën neder, terwyl de Koning voor over met zyn aangezigt op den grond nedervalt. In die gestalte blyft hy leggen, tot dat verscheiden plechtige gebeden gedaan, en eenige Choor-zangen gezongen zyn. Dan gaat de Aartsbisschop zitten, en de Koning op zyne kniën voor hem leggende, wordt hem zyn Koninklyken Mantel en bovenkleed afgedaan. En de Aartsbisschop zyn rechter duim in de H. Olie gestoken hebbende, zalft hem zyn rechter handt van de palm af tot den elleboog, en tusschen de schouders, en boven aan de rechter arm, zeggende: *Ik zalf u tot Koning met de H. Olie, in den name des Vaders, des Zoons, en des H. Geests, Amen.* Na die verrichtinge en het doen van zekere gebeden door den Aartsbisschop komt een daar toe benoemd Bisschop met een gewyde handdoek de gezalfde plaatsen afdroogen, onder het spreeken van eenige gebeden, en doet den Koning zyn bovenkleed en mantel weder aan. Dan wascht de Aartsbisschop zyne handen af, en zyn opperste plechtgewaad afgelegd hebbende biecht hy, ondertusschen dat de Koning, weder op zyn verheven zitplaats gebragt, eenige gebeden spreekt. Daarna reikt de Aartsbisschop den Koning, nu weder

den op zyne knien zynde gaan leggen, het Zwaardt, en gordt hem dat aan, zet hem de Kroon op, en geeft hem den Gouden Ryks-Appel in de slinker en de Scepter in de rechterhandt, gedurig zekere daar op passende woorden spreekende. Verder gaat de Koning naar het Altaar, alwaar hy brood en wyn offert, de hand des Aartsbisschops kust, en vervolgens de communie ontfangt. Ten laatsten wordt het Zwaardt hem weder afgedaan: en de Koning wordt van den Aartsbisschop in het midden van de Kerk op een verheven Throon geplaatst, onder het zeggen van: *Zit, en behoudt voortaan de plaats, die u van Godt geschonken is.* Dan wordt het Zwaardt den Koning in de hand gegeeven, die eenige Ridders slaat, terwyl de Ryks-Thesaurier in de Kerk zelf geldt onder het Volk werpt, buiten de Kerk het geschut afgeschoten, en andere tekenen van uitmuntende vreugde betuigd worden. Het overige van den dag wordt met maaltyden en geluk wenschingen doorgebragt. Onder anderen worden drie gansche Ossen, van binnen met allerhande wild opgevuld, en zo gebraden, aan het Gemeen ten beste gegeeven. Zo gaat het gemeenelyk toe. Maar daar zyn omstandigheden, welke wel eenige verandering kunnen maken: als onder anderen dat de Koning somtyds wel goudt heeft geofferd in de plaats van brood en wyn, of nevens hetzelve: Toen *Augustus* Koning gekroond wierdt, las de Bisschop van *Cujavie* hem eerst de geloofsbelydenisse voor, terwyl hy op zyne knien lag. Het harnas, dat hy onder den Koninklyken mantel aan hadt, hem te naau zynde en te veel drukkende, raakte hy eenigzins van zich zelven, zodat hy op zyn plaats moest gebragt worden om te zitten. Daar een weinig bekomen zynde deedt hy belydenis van zyn geloof, tekende dezelve, en communiceerde. Gemeenlyk loopt de tyd van omtrent drie uuren met die plechtigheit door. 1733. *Decemb.*

Daags na de krooning komt de Koning te paart op de markt van *Cracau*, eenige Senatoren der Ryks tekenen vóór hem draagende; en terwyl de Koning stapvoets van 't Slot tot de markt toe voortrydt, werpt de Thesaurier weder goude en zilvere penningen onder het volk. De Koning in het Stadhuis getreeden zynde, worden hem de Koninklyke gewaden aangedaan, en de rykstekenen ter handt gesteld. Dus neemt hy zyne plaats op een heerlyken verheven Troon, op de markt zelf opgerecht, en de Senatoren zitten een weinig lager aan beide zyne zyden, maakende een half rond uit. Dan verschynen de Regeerders van *Cracau* en bieden den Koning alle de sleutelen der Stadt, van zilver gemaakt en verguld, in eene zilvere schotel aan, met veele tekenen van groote onderdanigheit, en geluk wenschingen. De Canceliier antwoordt in des Konings naam, belovende deszelfs gunst en byzondere bescherminge aan de Stadt en de Regeerders derzelve. Dan leest de Cancelier hen den eedt van hulde voor, welke gedaan wordt door alle de Burgermeesteren op hunne knien leggende, en hunne vingeren opsteekende; waarna zy eenig geschenk aan den Koning doen, en hunne sleutelen weder ontfangen. Vervolgens staat de Koning op, geeft den Scepter en Ryks appel, en hebbende het uitgetogen Zwaardt van den Ryks zwaard drager ontfangen, treedt hy eenige schreeden voorwaards, en zwaait het Zwaardt naar de vier hoeken der waereld,

1733. Decemb. reld, gaat weder zitten, slaat eenige Ridders, en vertrekt weder naar het Slot, zo als hy gekomen was, terwyl de Ryks Thesaurier weder penningen strooit, en de gantsche Stad van vreugde wedergalmt.

De plechtigheden der Krooning aldus verricht zynde, wordt aanstonds toestel gemaakt tot het houden van de Kroonings-Ryksdag, alwaar de Primaat in de volle vergadering de Tusschen-Koninklyke waardigheit aflegt, en de Senatoren, de afgezondenen der Steden, en de Landboden, in den name van den gantschen Poolschen adel, den eedt van getrouwheit doen. Daarna begint de Koning eerst met volkomen gezag te regeeren. Hy doet aan de Cancelieren nieuwe Zegels geeven, en de Marschalken beginnen dan hunne staven opgeheven vóór hem te draagen. Ook doet de Koning door byzondere brieven niet alleen aan alle Waywoodschappen kennisse geeven van zyne krooninge, om de rechtsplegingen overal uit zynen name te laaten doen; maar zendt ook aan yder een afschrift van den eedt, dien hy by zyne krooninge heeft gedaan. De Koning belooft onder anderen, dat hy de rust en den vrede tusschen zyne onderdaanen, die in Godsdienst van malkander verschillen, naar zyn vermogen zal trachten te bewaaren, zonder den een boven den anderen te begunstigen ter oirzake van den Godsdienst; en dat hy belooft alles, wat ooit aan *Polen* of aan *Lithauwen* behoord heeft, daar weder aan te brengen, indien het in zyn vermogen is. Ook moet men weeten, dat hetgeene gezegt is, wegens de hulde der Steden, niet moet verstaan worden van de Pruisische Steden, *Thoren*, *Elbing*, en *Dantzich*. Want de Koning is gewoon eenigen tyd daarna een gevolmagtigden derwaards te zenden om de hulde in zynen name te ontfangen.

Wat de magt en het gezag der Koningen van *Polen* aangaat, schoon wy reets in 't vóórgaande Deel iets gezegd hebben wegens de Poolsche Regeering, wy kunnen de magt en 't gezag des Konings niet beter dan door de volgende korte beschryving van het Poolsche Staatsbestier doen zien.

Polen is het getrouwste afbeeltsel van de oude Gottische Regeering, overal elders verbetert of verandert: het is de éénige Staat die den naam van Republyk met de Koninklyke waardigheit behouden heeft. De Adeldom en de Geestelykheit verdeedigen hunne vryheit tegen hunnen Koning en beneemen dezelve aan het overige van de Landaart. Alle het Volk is aldaar slaafsch: zodanig is het lot der menschen dat het grootste getal overal, op de ééne of de andere wyze, onderworpen wordt door het kleinste. De Boer zaait aldaar niet voor zichzelf, maar voor Heeren aan welke hy en zyn lant, en de arbeit zyner handen toebehooren, en die hem kunnen verkoopen en slachten met het vee der aarde. Alles wat aldaar een Edelman is hangt van niemant af dan van zichzelfs. Om hem in een lyfstraffelyke zaak te oordeelen, wordt een volkome ver-

vergadering van de Landaart vereischt: hy kan niet gevangen genomen worden dan nadat hy verweezen is. Aldus wordt hy byna nooit gestraft. Daar zyn 'er veelen arm: deze begeeven zich in dienst van de vermogenden, en genieten van dezelven een jaargelt, verrichten de verachtelykste beezigheden, en hebben liever huns gelyken te dienen, dan zich te verryken door den Koophandel. De slaaverny van het grootste gedeelte van de Natie, en de trotsheit en de luiheit van het andere, maaken dat de Kunsten onbekend zyn in dit Lant, dat anders vruchtbaar is, besproeit door de schoonste rivieren van *Europa*, en waarin het zeer gemakkelyk zoude zyn den Noorder-Oceaan en de Zwarte-Zee door kanaalen byéén te brengen, en den Koophandel van *Europa* en van *Asia* te omhelzen. De weinige werklieden en kooplieden die men in *Polen* ziet zyn vreemdelingen, Schotten, Franschen en Jooden, welke tot een slechten prys de vruchten van het Lant koopen, en aan de Edelen het geene hunne weelde voldoen kan duur verkoopen. 1733 Decemb.

Die eenen Koning van *Polen* in de pracht van zyn Koninklyke Majesteit ziet, zoude hem gelooven den oppermagtigsten Vorst van *Europa* te zyn; echter is hy zulks het minste. De *Poolen* maaken wezentlyk met hem het verdrag dat men by andere Natien vóóronderstelt, tusschen den Souverein en de Onderdaanen. De Koning van *Poolen* ontslaat zelfs, by zyne Zalving en in het bezweeren der *Pacta Conventa*, zyne Onderdaanen van den eedt van gehoorzaamheit, ingevalle dat hy de Wetten van de Republyk verkracht.

Hy heeft de benoeming tot alle de ampten en waardigheden, en geeft alle de eertytels. Niets is in *Polen* erfelyk, dan de lantgoederen en de rang van Adeldom. De Zoon van eenen Palatyn, en die van den Koning, hebben geen recht tot de waardigheden van hunnen Vader. Maar dat groot onderscheit is 'er tusschen den Koning en de Republyk, dat hy geene ampten of waardigheden ontneemen kan nadat hy die gegeeven heeft; en dat de Republyk het recht heeft hem de Kroon te ontneemen, indien hy de Wetten van den Staat overtreedt.

De Adeldom, nydig over zyne vryheit, verkoopt dikwils zyne stemmen, en zelden zyne genegenheden. Zy hebben naaulyks eenen Koning verkoren, of zy vreezen zyne heerschzucht, en stellen hunne te zamenspanningen tegen hem. De Grooten, welken hy gemaakt heeft en die hy niet kan afzetten, worden dikwils zyne vyanden, in plaats van zyne aanhangers te blyven. Die geenen welke zyn Hof aankleeven, zyn het voorwerp van den haat van het overige van den Adeldom; hetwelke altoos twee aanhangen maakt, een onvermydelyke verdeeltheit, en die zelfs nootzakelyk is in Landen alwaar men Koningen wil hebben, en zyne vryheit behouden.

Het geene de Landaart aangaat wordt in de Vergaderingen der algemeene Staaten, welke men Ryksdagen noemt, geregeld. Deze Vergaderingen zyn te zamengesteld van het lichaam van den Raadt of Senaat, en van verscheiden Edellieden. De Senatoren of Raadtsheeren zyn de Palatyns en de Bisschoppen: de tweede orde bestaat uit de Gedeputeerden der byzondere Staatsvergaderingen van yder Palatynschap. Op deze groote Vergaderingen is de Aarts-

1733. Decemb. bisschop van *Gnesen*, Primaat van *Polen*, Vicaris of liever Tusschen-Koning van het Koninkryk in de tusschenregeering, en eerste Persoon van den Staat na den Koning, Vóórzitter. Daar is in *Polen* zelden een ander Kardinaal dan hy, omdat het Roomsche Purper geenen vóórrang gevende in den Senaat, een Bisschop die Kardinaal zoude zyn, verplicht zoude wezen naar zynen rang als Senator te zitten, of van de wezentlyke Rechten van de waardigheden welke hy in zyn Vaderlant heeft af te staan, om de eisschen van een vreemde eere staande te houden.

Deze Ryksdagen moeten, volgens de Wetten van het Koninkryk, beurtelings in *Polen*, en in *Litthauen* gehouden worden. De Gedeputeerden beslechten aldaar dikwils hunne zaaken met den sabel in de vuist, gelyk de oude Sarmaaten waarvan zy afkomstig zyn, en dikwils zelfs in het midden van de dronkenschap, eene ondeugt welke de Sarmaaten niet kenden. Yder Edelman tot deze Algemeene Staatsvergadering gedeputeert, geniet het recht dat te *Rome* de Gemeentsmannen of Hoofden van 't Volk (*Tribunis Plebi*) hadden, van zich tegen de Wetten van den Senaat te stellen. Een éénig Edelman welke zegt, *ik protestere*, sluit door dat woort alleen de éénpaarige besluiten van alle de overigen; en indien hy uit de plaats gaat alwaar de Ryksdag gehouden wordt, zo moet dezelve alsdan scheiden.

Men heeft tegen de wanordens welke uit deze Wet gebooren worden, een hulpmiddel dat noch gevaarlyker is. *Polen* is zelden zonder twee partyschappen. De éénstemmigheit op de Ryksdagen alsdan onmogelyk zynde, maakt yder aanhang eedtgenootschappen (confederatien) in welke men met meerderheit van stemmen besluit, zonder acht te geeven op de tegenbetuigingen (protesten) van het kleinste getal. Deze vergaderingen, onwetting volgens de Wetten, maar gebillykt door het gebruik, worden in den naam des Konings gehouden, hoewel dikwils tegen zynen dank, en tegen zyne belangen; byna gelyk de Ligue zich in *Vrankryk* van den naam van *Hendrik den III.* bediende, om hem te drukken; en gelyk in *Engelant* het Parlement, dat Karel den I. op een Schavot deêt sterven, begon met den naam van dezen Vorst aan het hooft van alle de besluiten welke het nam om hem van kant te helpen. Wanneer alle de beroertens geëindigd zyn, staat het aan de algemeene Ryksdagen om alle de acten van deze eedtgenootschappen te bevestigen of vernietigen. Een Ryksdag kan zelfs veranderen alles wat de voorgaande gedaan heeft, om dezelfde reden waarom in de éénhoofdige Staatsregeeringen een Koning de Wetten van zynen Vóórzaat kan vernietigen, en zyne eigene zelfs. De Adeldom die de Wetten maakt van de Republyk, maakt ook de magt van dezelven uit. Hy begeeft zich te paart in de gewigtige gelegenheden, en kan een lichaam tezamenbrengen van hondert en vyftig duizent mannen. Dit groote Leger, Pospolite genoemt, beweegt zich bezwaarlyk, wordt slecht bestierd: de bezwaarlykheit van den Leeftocht en van het voeder stelt hetzelve buiten vermogen om een langen tyt vergadert te blyven; het heeft krygstucht, onderscheiding en ervarentheit gebrek; maar de liefde voor de vryheit, die het bezielt, maakt het altoos onzagchelyk.

Men kan dien Adeldom overwinnen of verstrooijen, of zelfs voor een' tyt in

in slaaverny houden; maar zy werpen welhaast het juk af; zy-zelfs vergelyken zich by het riet dat de storm ter neder slaat, en dat zich weder opheft zohaast als de wint ophoudt te blaazen. Zy hebben om die reden geene plaatsen van oorlog: Zy willen de éénige bolwerken van hunne Republyk zyn; en zy dulden nooit dat hun Koning vestingen bouwe, uit vreeze dat hy zich daarvan minder zoude bedienen om hen te verdeedigen dan om hen te onderdrukken. Hun Lant is ganschelyk open, twee of drie grenssteden uitgezondert. 1733 *Decemb.*

De Pospolitie is niet altoos te paart om het Lant te bewaaren: zy zit niet op dan door last der Ryksdagen, of zelfs zomtyds op het enkel bevel des Konings in dringende gevaaren.

De gewoone Wacht van *Polen* is een Leger dat altoos op de been moet zyn ten koste van de Republyk. Hetzelve bestaat uit twee lichaamen, welke onafhangkelyk zyn het één van het ander, onder twee verscheiden groote Generaals of Veldheeren. Het eerste lichaam is dat van *Polen*, en moet zes-en-dertig duizent mannen sterk zyn: het tweede ten getale van twaalf duizent is dat van *Litthauen*. De twee groote Generaals zyn mede onafhangkelyk van malkanderen Zy geeven, hoewel zy door den Koning benoemd worden, geene rekenschap van hunne verrichtingen dan aan de Republyk, en hebben het opperzag over hunne krygs-benden. De Kolonels zyn volstrekt meester van hunne regimenten; het staat aan hen die te doen bestaan zo als zy kunnen, en hen hunne soldy te betaalen. Maar zy-zelfs zelden betaald wordende, verwoesten het Lant, en bederven de Bouwlieden, om hunne greetigheit en die van hunne soldaaten te voldoen. De Poolsche Heeren verschynen in deze Legers met meêr prachts dan in de steden: hunne tenten zyn schoonder dan hunne huizen. De Ruitery, welke twee derde-deelen van het Leger uitmaakt, is byna ganschelyk van Edellieden tezamengesteld: zy is aanmerkenswaardig door het goede aanzien der Ruiters, door de schoonheit der paarden, en door de rykheit der kleedingen en der harnassen.

Hunne gewapende Ruiters vooral, waaronder ook hunne Husfaren en Geharnasten begreepen zyn, trekken niet op dan verzelt van verscheiden knechts die hantpaarden voor hen houden, versiert met toomen met zilvere plaaten en nagels, met geborduurde zadels, met zadelknoppen en stygbeugels die verguld zyn, en zomtyts van louter zilver, met groote afhangende dekkleeden, op de wyze der Turken, welkers pracht de *Poolen* zoveel navolgen als zy kunnen.

Zo opgetooid en trots als deze Ruitery is, zo elendig en gescheurd plagt het Voetvolk te voorschyn te komen, slecht gekleed, slecht gewapend, zonder Regimentskleederen of iets dat overéénkomende is; doch dit Voetvolk is sedert de komste van *Augustus* tot den Throon wat beter gekleed en gewapend geweest. Deze voetknechten, welke gelyk zyn aan omzwervende Tartaaren, verdraagen met een wonderlyke bestendigheit den honger, de koude, en alle het lastige van den oorlog.

Men ziet noch in de Poolsche soldaaten den aart der oude Sarmaaten hunne vóórouders; zy zyn immers zo weinig onder krygstucht; hebben dezelfde

1733. *Decemb.* woede in het aanvallen; dezelfde vaardigheit om te vluchten en om weder te keeren tot den stryt, en dezelfde verwoetheit in het slachten der vyanden wanneer zy overwinnaars zyn.

Zie daar wat wy omtrent de Poolsche Historie, de Verkiezing der Koningen, en de magt en het gezag derzelven aan den Leezer hadden mede te deelen. Wy hebben op zyn plaats hiervóór op pag. 137. den Leezer de Verkiezing van *Stanislaus*, en de afbeelding van het Verkiezings-veld; en in het vervolg de tweede Verkiezing van den Keurvorst van *Saxe*, of *Augustus* den III. medegedeeld; latende voor tegenwoordig het Poolsche Ryk, door die dubbelde Verkiezing, en door het intrekken der Russen, in een elendigen staat van verdeeldheit en verwoesting; terwyl om de Poolsche belangens eenigen der voornaamste Magten van *Europa*, te weeten de Roomsch-Keizer, de Koningen van *Vrankryk*, van *Spanje*, en van *Sardinië*, behalven de Czarinne van *Rusland*, zich in den Oorlog hebben ingewikkeld, waarby noch andere redenen ten opzigte der Koningen van *Spanje* en *Sardinië* gevoegd worden. In *Duitsland* is in 't laatste van dit Jaar de overtogt des *Rhyns* aan de Fransche Krygsbenden door de Verovering van het Fort van *Kehl* alreets verzekerd; en in *Italië* hebben de Wapenen van de Bondgenooten die den Roomsch-Keizer bestryden een ongelooflyken voortgang gemaakt: 't is ook te denken dat in het aanstaande Jaar den Oorlog met meerder krachts zal voortgezet worden, dewyl 't waarschynlyk is dat 'er meer Mogenthеden (dat de Hemel echter weeren wil,) in den Oorlog ingewikkeld zullen worden, die buiten ander belang, dan enkelyk het evenwigt van magt in *Europa* te helpen bewaaren, zich altoos, om de heerschzuchtige bedryven en woelingen van zommige Vorsten tot bederf van veelen, en tot nadeel en verarming van anderen hunner Onderdaanen, zien uitputten; en die zelfs in spyt van een roemruchtigen en gelukkig-gevoerden Oorlog gezien hebben, dat de averechtsche belangen en de hartnekkigheit der Bondgenooten in staat zyn hen eene verzwakking en magteloosheit in hunne finantien toe te brengen, die zy naderhand nooit kunnen verwinnen of te boven komen. Het volgende Jaar staat ons dan overvloed van stoffe te verschaffen tot Vervolg van dezen *Mercurius*, dien wy voor deze zes maanden hier mede besluiten.

BLAD

BLADWYZER.

A.

B.

C.

D.

Dood

In-

K.

L.

M.

N.

On-

O.

P.

R.

S.

T.

U.

V.

Ver-

Drukfeilen.

Pag, 74, 109, 148, lees op den kant NEDERLANDEN. voor LANDEN. NEDER-

pag, 77, de 8 Regel van onderen, voor 9 July, lees 20 July.